

שבוע פרשת וישב

(6 – 12 December 09)

י"ט – כ"ה כסלו ה'תש"ע

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

זמנה משהאיר היום עד שקיעת החמה - אך חשוב להניחן מיד בבוקר

היום, על לבבך. וּשְׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוָּה אֹתְכֶם הַיּוֹם, לֹאֲהַבְתָּ אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֹבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶיךָ, וְאָכַלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָתָם אֱלֹהִים וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אוֹתוֹ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זֵימִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מְצוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ בְּמוֹךְ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִּין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תַּהֲלִים כְּפִי שְׂמֵחַ חֶלֶק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יְשׁוּבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֹךְ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: וַיֵּשֶׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשְׁמַע לְךָ שְׁלֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו יתפך ל"חדר ובית של צדקה".

קח

א שִׁיר מִזְמוֹר לְדָוִד: ב נִכּוֹן לִבִּי אֱלֹהִים אֲשִׁירָה וְאֶזְמְרָה אֶף־כְּבוֹדִי: ג עֹרָה הַנֶּבֶל וְכֹזֹר
 אֲעִירָה שָׁחַר: ד אֹדֶךָ בַּעֲמִים | יְהוָה וְאֶזְמְרְךָ בַּלְּאֲמִים: ה כִּי־גָדוֹל מַעַל־שָׁמַיִם חֲסִדְךָ
 וְעַד־שָׁחַקִים אֲמַתְךָ: ו רֹמָה עַל־שָׁמַיִם אֱלֹהִים וְעַל כָּל־הָאָרֶץ כְּבוֹדְךָ: ז לִמְעַן יִחַלְצוּן יְדִידֶיךָ
 הַוְשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעֲנֵנִי: ח אֱלֹהִים | דְּבַר בְּקִדְשׁוֹ אֶעֱלֶזָה אֲחַלֶּקָה שָׁכֶם וְעֶמֶק סָפוֹת אֲמַדְדָּה:
 ט לִי גִלְעָד | לִי מִנְשָׁה וְאַפְרַיִם מְעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחַקְקִי: י מוֹאָב | סִיר רַחֲצִי עַל־אֲדָמָה
 אֲשִׁלֶּיךָ נַעֲלִי עַל־פְּלִשֶׁת אֲתָרוּעָה: יא מִי יִכְלֵנִי עִיר מִבְּצָר מִי נִחְנִי עַד־אֲדָמָה: יב הֲלֹא־אֱלֹהִים
 זָנַחְתָּנוּ וְלֹא־תִצָּא אֱלֹהִים בְּצָבָאֲתֵינוּ: יג הֲבֵה־לָנוּ עֲזָרָת מִצָּר וְיִשׁוּא תִשׁוּעַת אָדָם: יד בָּאֱלֹהִים
 נַעֲשֶׂה־חֵיל וְהוּא יָבוֹם צָרֵינוּ:

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול וכאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמִּנְצָח לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אֶל־תַּחֲרֹשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פִּתְחוּ דַּבְּרוּ
 אֹתִי לְשׁוֹן שֹׁקֵר: ג וּדְבַרִּי שִׁנְאָה סִבְבֹּנִי וּיִלְחַמוּנִי חֲנָם: ד תַּחַת־אֲהַבְתִּי יִשְׁמְנוּנִי וְאֲנִי תַפְלָה:
 ה וַיִּשְׁמְנוּ עָלַי רָעָה תַּחַת מוֹכָה וְשִׁנְאָה תַּחַת אֲהַבְתִּי: ו הִפְקֵד עָלַי רָשָׁע וְשָׁטָן יַעֲמֵד עַל־יְמִינִי:
 ז בְּהִשְׁפָּטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וְתַפְלָתוֹ תִּהְיֶה לְחַטָּאָה: ח יִהְיוּ־יָמָיו מַעֲטִים פְּקַדְתּוֹ יָקַח אַחֵר: ט יִהְיוּ־בָנָיו
 יְתוּמִים וְאִשְׁתּוֹ אֶלְמָנָה: י וְנוֹעַ יְנוּעוּ בָנָיו וְשָׁאֲלוּ וְדִרְשׁוּ מִחֲרֻבוֹתֵיהֶם: יא יִנְקֹשׁ גּוֹשָׁה לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ
 וַיִּבְזּוּ זָרִים יִגְעוּ: יב אֶל־יְהִי־לוֹ מִשְׁךְ חֶסֶד וְאֶל־יְהִי חֲזֹנָן לִיתוּמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ לְהַכְרִית בְּדֹד
 אַחֵר יִמַּח שָׁמָּה: יד יִזְכֹּר | עוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטָּאת אֲמֹו אֶל־תִּמְחָ: טו יִהְיוּ נִגְדֵי־יְהוָה תָּמִיד
 וַיִּכְרַת מֵאָרֶץ וְזָכָר: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חֶסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עֲנִי וְאִבְיוֹן וְנָכָה לִבָּב לְמוֹתָת:
 ז וַיֵּאָהֵב קָלָלָה וַתְּבוֹאָהּ וְלֹא־חָפֵץ בְּבִרְכָּה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבֹּשׁ קָלָלָה כְּמֹדוֹ וַתִּבָּא כַּמִּים
 בְּקִרְבּוֹ וְכִשְׁמֹן בַּעֲצֻמוֹתָיו: יט תִּהְיֶה־לוֹ כְּבִגְד יַעֲמָה וְלִמְזוֹחַ תִּמְכֹּד יַחְגְּרָה: כ זֹאת | פָּעַלְתָּ שְׁטֵנִי מֵאֵת
 יְהוָה וְהַדְּבָרִים רָעַע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יְהוָה אֲדֹנִי עֲשֵׂה־אֹתִי לִמְעַן שִׁמְךָ כִּי־טוֹב חֲסִדְךָ הַצִּילָנִי:
 כב כִּי־עָנִי וְאִבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלָל בְּקִרְבִּי: כג בְּצַל־כְּנֻסוֹתָו נִהְלַכְתִּי נִנְעַרְתִּי כְּאַרְבָּה: כד בְּרַכִּי כְּשִׁלּוֹ
 מִצֹּם וּבְשָׂרִי כַחַשׁ מִשְׁמֹן: כה וְאֲנִי | הֵייתִי חֲרֻפָּה לָהֶם יְרֹאֲוִנִי יִגְעוּן רֹאשָׁם: כו עֲזָרְנִי יְהוָה אֱלֹהֵי
 הַוְשִׁיעָנִי כְּחֲסִדְךָ: כז וַיִּדְעוּ כִּי־יִרְדֶּךָ זֹאת אֲתָה יְהוָה עֲשִׂיתָה: כח יִקְלְלוּ־הֶמָּה וְאַתָּה תִּבְרַךְ קָמוּ |
 וַיִּכְשׁוּ וַעֲבָדְךָ יִשְׁמַח: כט וַיִּלְבְּשׁוּ שׁוֹטְנֵי כְלִמָּה וַיַּעֲטוּ כַּמְעִיל בְּשֹׁתָם: ל אֹדְדָה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבַתּוֹךְ
 רַבִּים אֶהְלָלָנוּ: לא כִּי־יַעֲמֵד לִימִין אֲבִיוֹן לְהַוְשִׁיעַ מִשְׁפָּטִי נַפְשׁוֹ:

מפתח כללי

א	סדר הנחת תפילין	ב
ב	מזמורי תהלים ק"ח ק"ט	ג
ג	מאמר ד"ה ואתה ברחמיך הרבים (עם ביאור בדרך אפשר) ש"פ וישב מבה"ח טבת, ה'תשכ"ג	ה
ד	אגרות קודש ימי החנוכה ה'תשל"ג	יג
ה	שיחת י"ט כסלו ה'תשי"ג	טז
ו	שיחת יום ג' פ' וישב כ"א כסלו ה'תשי"ג	כא
ז	לקוטי שיחות לשבוע פרשת וישב (בלה"ק) כרך י	כד
ח	שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת וישב	כט
ט	לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב	מו
י	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	מט

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

יא	– ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישב	נב
יב	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישב	סט
יג	– ספר המצוות לשבוע פרשת וישב	עז
יד	נביאים וכתובים שמואל א פרק ב-ג, דברי הימים ב פרק כב	עח
טו	מסכת בבא בתרא עם ביאורים מדף קז עד דף קיג	פ

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:

טז	שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן	קח
יז	שולחן ערוך הלכות נשיאת כפים - אדמו"ר הזקן	קט
יח	תורה אור (שיר השירים) – ד"ה תנו רבנן כיצד מרקדין לפני הכלה - אדמו"ר הזקן	קי
יט	מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי	קיב
כ	דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק"	קיג
כא	תורת שמואל תרל"ב - אדמו"ר מוהר"ש	קיד
כב	קונטרס העבודה - אדמו"ר מוהרש"ב	קטו
כג	ספר המאמרים התרפ"ט - אדמו"ר מוהרי"צ	קטז
כד	לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ	קיז
כה	ספר הזכרונות – אדמו"ר מוהרי"צ	קיט
כו	אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ	קכא
כז	חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת וישב ע"פ חומש "תורה תמימה"	קכב
כח	סדר הדלקת נרות חנוכה	קכא
כט	לוח זמנים לשבוע פרשת וישב	קכב
ל	סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קכג

1 וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם, רַבָּת אֶת
2 רִיבָם דִּנְתָּ אֶת דִּינָם נִקְמָתָם אֶת נִקְמָתָם וְכו'.¹ וְצָרִיךְ לְהִבִּין
3 מָהוּ עֲנִין עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם, דְּלִכְאוּרָה, כִּינֹן שְׁעִנֵּן
4 הַצָּרָה נִתְבָּאָר כְּכֹר לִפְנֵי זֶה (כְּשֶׁעֲמַדָּה מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה
5 עַל עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְכו'),
6 הִנֵּה כְּשֶׁמִּתְחִיל לְבָאָר
7 אִפֹּן הִתְחַלָּה עַל יְדֵי
8 הַקֶּבֶ"ה (וְאַתָּה כו'), הִיָּה
9 צָרִיךְ לִזְמֹר וְאַתָּה
10 בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַבָּת אֶת

בס"ד. ש"פ וישב, נר ראשון ושב חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תשכ"ג

(הנחה בלתי מוגה)

וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם,
רַבָּת אֶת רִיבָם דִּנְתָּ אֶת דִּינָם נִקְמָתָם אֶת
נִקְמָתָם וְכו'.¹ וְצָרִיךְ לְהִבִּין מָהוּ עֲנִין עֲמַדְתָּ לָהֶם
בַּעַת צָרָתָם, דְּלִכְאוּרָה, כִּינֹן שְׁעִנֵּן הַצָּרָה נִתְבָּאָר
כְּכֹר לִפְנֵי זֶה (כְּשֶׁעֲמַדָּה מַלְכוּת יוֹן הִרְשָׁעָה עַל
עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְכו'), הִנֵּה כְּשֶׁמִּתְחִיל לְבָאָר אִפֹּן
הִתְחַלָּה עַל יְדֵי הַקֶּבֶ"ה (וְאַתָּה כו'), הִיָּה צָרִיךְ
לִזְמֹר וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הַרְבִּים רַבָּת אֶת רִיבָם וְכו',
שְׁבֻזָּה בָּא לְבָאָר שֶׁהִתְחַלָּה הִתְחַלָּה מִבְּחִינַת רַחֲמִים
רַבִּים, כִּידוּעַ² שְׂיֵשׁ חֲלוּק בֵּין הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת

11 רִיבָם וְכו', שְׁבֻזָּה בָּא
12 לְבָאָר שֶׁהִתְחַלָּה הִתְחַלָּה
13 מִבְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים
14 וּמִדְּגִישׁ 'רַחֲמִים רַבִּים',
15 כִּידוּעַ² שְׂיֵשׁ חֲלוּק בֵּין
16 הַמְּשַׁכֵּת בְּחִינַת רַחֲמִים
17 סִתָּם לְהַמְשִׁכֵּת בְּחִינַת
18 רַחֲמִים רַבִּים שְׁבִירַחֲמִים
19 רַבִּים נִמְשָׁכִים הִרְחִימִים מִדְּרָגָה
20 גְבוּהָה יוֹתֵר (בְּלִי-גְבוּל, כְּמוֹ
21 שִׁיתְבָּאָר בַּהֲמִשָּׁךְ), וְזֶהוּ
22 אֲמָרוֹ וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ
23 הַרְבִּים כו', שֶׁהִתְחַלָּה
24 דְּחִנְכָּה הִתְחַלָּה עַל יְדֵי
25 הַמְּשַׁכֵּת מִבְּחִינַת רַחֲמִים
26 רַבִּים, שְׂמִשָּׁם נִמְשָׁךְ
27 לְהִיּוֹת רַבָּת אֶת רִיבָם
28 וְכו'. וְעַל כָּל פָּנִים, מִכִּיּוֹן
29 שֶׁהִזְכִּיר 'צָרָתָם' לָמָּה צָרִיךְ
30 לְחַזֵּר וּלְכַפּוֹל עַל דְּבַר
31 צָרָתָם, בְּאֲמָרוֹ עֲמַדְתָּ
32 לָהֶם בַּעַת צָרָתָם?³
33 בַּהֲמִשָּׁךְ הַמֵּאמֵר יִבָּאֵר שֶׁבְּרַחֲמֶיךָ
34 הַרְבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם
35 בָּא לְהַדְגִּישׁ שְׁדוּקָא עֲבוּדָתָם
36 'בַּעַת צָרָתָם' - ('מִסִּירוֹת נִפְש')
37 הַבִּיאָה מִלְמַעְלָה אֶת הִישׁוּעָה
38 מִמִּדְּרַגַּת 'רַחֲמִים רַבִּים' הַנִּקְרָאֵת
39 גַּם 'עֲמִידָה' ('עֲמַדְתָּ לָהֶם').
40 וְלִהְיוֹת זֹאת מַקְדִּים לְבָאָר מַעֲלוֹת
41 עֲבוּדָתָהּ בְּאִפְסוֹן שֶׁל 'מִסִּירוֹת'
42 נִפְש' - 'בְּכָל מֵאֲדָךְ', לְעוֹמֵת
43 עֲבוּדָה בְּאִפְסוֹן רִגִּיל - מִדִּידָה
44 וְהַגְבִּלָהּ) וַיִּבָּאָר כֹּזֶה שֶׁלֹּש
45 מַעֲלוֹת.
46 (ב) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּם הַמְּבָאָר

47 בְּמֵאמְרוֹ שֶׁל אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן מִשְׁבֶּת חֲנֻכָּה דְּשִׁנַּת תַּקס"ב דְּבִיּוֹר
48 הַמִּתְחִיל כִּי גַר מְצֹה וְתוֹרָה אִזְרִיךְ וְדָרְךְ חַיִּים תּוֹכַחַת מוֹסָר,⁴
49 שְׂיֵשׁ לְהִבִּין עֲנִין הָאֲהָבָה דְּבָכָל מְאֻדָּךְ,⁵ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּמֵאֵד
50 הוּא בְּלִי גְבוּל⁶ - שְׂאִין רַגְשׁוֹת הָאָדָם הַמּוֹגְבִּלִים יְכוּלִים לְהַכִּיל אֲהָבָה
51 גְדוּלָה כְּזֹאת, דְּלִכְאוּרָה
52 אִינוּ מוֹכֵן, אִיךְ יִתְכֵן עֲנִין
53 בְּלִי גְבוּל כְּנִפְשׁ הָאָדָם,
54 שְׁהָרִי אִפְלוּ הַמְּלָאכִים
55 שְׁבַעֲלוּמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הֵם
56 בְּעַלִּי גְבוּל וְתַכְלִית,
57 וּמִכָּל שִׁפְן שֶׁהָאָדָם
58 לְמִטָּה הוּא מְגַבֵּל, וְאִיךְ
59 יִתְכֵן שְׁתִּיהִיָּה אֲצִלוּ
60 אֲהָבָה בְּלִי מְגַבֵּלָתָ?
61 וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין דִּיּוֹק
62 הַלְשׁוֹן בְּכָל מְאֻדָּךְ, וְלֹא
63 מְאֹד סִתָּם, שְׁהָרִי מְאֹד
64 סִתָּם פְּרוּשׁוֹ בְּלִי גְבוּל
65 וְשַׁעוֹר, וְאִלוּ מְאֻדָּךְ
66 שְׂאִינוּ אֲלֹא מְאֹד שְׁלֹף⁶
67 לְפִי עֵרֶךְ, הוּא עֲנִין שֶׁל
68 שַׁעוֹר וּמִדִּידָה, וְלֹא בְּלִי

רַחֲמִים סִתָּם לְהַמְשִׁכֵּת בְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים, וְזֶהוּ אֲמָרוֹ וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ
הַרְבִּים כו', שֶׁהִתְחַלָּה דְּחִנְכָּה הִתְחַלָּה עַל יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת מִבְּחִינַת רַחֲמִים
רַבִּים, שְׂמִשָּׁם נִמְשָׁךְ לְהִיּוֹת רַבָּת אֶת רִיבָם וְכו'. וְלָמָּה צָרִיךְ לְחַזֵּר
וּלְכַפּוֹל עַל דְּבַר צָרָתָם, בְּאֲמָרוֹ עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם.³

(ב) וַיּוֹכֵן בְּהִקְדָּם הַמְּבָאָר בְּמֵאמְרוֹ שֶׁל אֲדָמוֹ"ר הִזְקֵן מִשְׁבֶּת חֲנֻכָּה דְּשִׁנַּת
תַּקס"ב דְּבִיּוֹר הַמִּתְחִיל כִּי גַר מְצֹה וְתוֹרָה אִזְרִיךְ וְדָרְךְ חַיִּים תּוֹכַחַת
מוֹסָר,⁴ שְׂיֵשׁ לְהִבִּין עֲנִין הָאֲהָבָה דְּבָכָל מְאֻדָּךְ,⁵ שֶׁהַפְּרוּשׁ דְּמֵאֵד הוּא
בְּלִי גְבוּל⁶, דְּלִכְאוּרָה אִינוּ מוֹכֵן, אִיךְ יִתְכֵן עֲנִין בְּלִי גְבוּל כְּנִפְשׁ הָאָדָם,
שְׁהָרִי אִפְלוּ הַמְּלָאכִים שְׁבַעֲלוּמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים הֵם בְּעַלִּי גְבוּל וְתַכְלִית,
וּמִכָּל שִׁפְן שֶׁהָאָדָם לְמִטָּה הוּא מְגַבֵּל, וְאִיךְ יִתְכֵן שְׁתִּיהִיָּה אֲצִלוּ אֲהָבָה
בְּלִי מְגַבֵּלָתָ. וְגַם צָרִיךְ לְהִבִּין דִּיּוֹק הַלְשׁוֹן בְּכָל מְאֻדָּךְ, וְלֹא מְאֹד
סִתָּם, שְׁהָרִי מְאֹד סִתָּם פְּרוּשׁוֹ בְּלִי גְבוּל וְשַׁעוֹר, וְאִלוּ מְאֻדָּךְ שְׂאִינוּ
אֲלֹא מְאֹד שְׁלֹף⁶, הוּא עֲנִין שֶׁל שַׁעוֹר וּמִדִּידָה, וְלֹא בְּלִי גְבוּל. אִךְ הָעֲנִין

(1) נוסח הודאת "ועל הנסים" דחנוכה. (2) ראה תו"א בשלח סג, ב. ובכ"מ. (3) ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' שלח. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רצא. ד"ה ואתה ברחמיך הרבים דשבת חנוכה תשי"ז (תו"מ סה"מ תשי"ז ע' פח ואילך). (4) נדפס לאח"ז בספר מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ע' קטז ואילך. וראה גם ד"ה הנ"ל עם הוספות וכו' באוה"ת נ"ך ח"ג ע' א'שלט ואילך. (5) ואתחנן ו, ה. (6) ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 גבול? אף הענין הוא, שְקִשָּׁא הַשְּׁנִיָּה היא תרוץ לְקִשָּׁא
2 הָרֵאשׁוֹנָה, הִנֵּנוּ, שְׁאִין תּוֹבְעִים מֵהָאָדָם (שהוא מְדוּד
3 וּמִגְבֹּל) עֲבוּדָה שֶׁהיא בְּלִי גְבוּל מִמֶּשׁ, כִּי אִם, מֵאֵד שֶׁלֶךְ,
4 שְׁעֲבוּדָתוֹ תִּהְיֶה לְמַעַלָּה מִהַמְדִּידָה וְהַהֲגָלָה שְׁלֹו. ואכן

5 המצוה היא לאהוב את ה' בלי

6 גבול. אך פירוש 'בלי גבול'

7 תלוי בכל אדם לפי רוחב לבו.

8 ומה שאצל אדם זה נקראת

9 אהבה 'בלי גבול' יתכן שאצל

10 זולתו בעל לב רחב יותר נחשבת

11 עדיין בבחינת גבול כיון שאין

12 אהבה זו מוציאה אותו מכליו.

13 בסעיפים הבאים יבאר שלש

14 מעלות באהבת 'בכל מאדך' -

15 בלי גבול: א. אהבה זו פועלת

16 שינוי ומזככת את כלי הלב. ב.

17 האדם משתנה ומתעלה באין

18 ערוך למדרגת האהבה הקודמת.

19 ג. עליידי אהבה בלתי-מוגבלת

20 זו הוא מגיע למדרגת 'בלי-

21 גבול' שלמעלה.

22 (ג) ובאור הענין, דהנה

23 'ש ב' מדרגות באהבה.

24 מדרגה הא', שהאהבה

25 נכנסת ומתלבשת בכלי

26 הנפש והגוף, ובפֶּרֶט

27 בכלי הלב, שיש ביכולתם

28 לסבול את האהבה

29 שמתלבשת בתוכם.

30 ומדרגה הב', שהאהבה

31 היא גדולה ביותר עד

32 שאינה יכולה להפגס

33 ולהתלבש בפלים, שזהו

34 ענין האהבה דְּבָקָל

35 מאדך. והחלוק

36 שביניהם, שבמדרגה

37 הא', יכול להיות האדם

38 אוהב הו', ואף על פי

39 כן לא ישתנה טבע

40 מדותיו, אלא המדות

41 ישארו כמו שהם מטבע

42 תולדתו [=טבע מולד], אם

43 הוא אֶכְזָרִי בְּטַבְעוֹ או

44 בַּעַל גּוֹבֵה לֵב ומתנשא על

45 זולתו וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אף על

46 פי שְׂבִמְשֹׁךְ כָּל הַיּוֹם

הוא, שְקִשָּׁא הַשְּׁנִיָּה היא תרוץ לְקִשָּׁא
הָרֵאשׁוֹנָה, הִנֵּנוּ, שְׁאִין תּוֹבְעִים מֵהָאָדָם (שהוא
מְדוּד וּמִגְבֹּל) עֲבוּדָה שֶׁהיא בְּלִי גְבוּל מִמֶּשׁ, כִּי
אִם, מֵאֵד שֶׁלֶךְ, שְׁעֲבוּדָתוֹ תִּהְיֶה לְמַעַלָּה
מִהַמְדִּידָה וְהַהֲגָלָה שְׁלֹו.

(ג) ובאור הענין, דהנה יש ב' מדרגות באהבה.
מדרגה הא', שהאהבה נכנסת

ומתלבשת בכלי הנפש והגוף, ובפֶּרֶט בכלי הלב,
שִׁיש בִּיכָלְתָם לִסְבּוֹל אֶת הָאֱהָבָה שְׂמֵתִלְבֶּשֶׁת
בְּתוֹכָם. ומדרגה הב', שהאהבה היא גדולה ביותר

עד שאינה יכולה להפגס ולהתלבש בפלים, שזהו
ענין האהבה דְּבָקָל מאדך. והחלוק שביניהם,

שבמדרגה הא', יכול להיות האדם אוהב הו', ואף
על פי כן לא ישתנה טבע מדותיו, אלא המדות

ישארו כמו שהם מטבע תולדתו, אם הוא אֶכְזָרִי
בְּטַבְעוֹ או בַּעַל גּוֹבֵה לֵב וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, אף על פי

שְׂבִמְשֹׁךְ כָּל הַיּוֹם עוֹבֵד עֲבוּדָתוֹ בְּקִיּוֹם הַתּוֹרָה
ומצות, ובזמן התשובה יתמרמר לבו כו', ובעת

התפלה יתעורר באהבה רבה לה'. וטעם הדבר,
דכיון שהאהבה ממלאת את כלי הלב ומתלבשת

בתוכם, הרי היא מקפת ומכסה בכלי הלב שמקיפים
אותה ומכסים עליה, ובמילא אין האהבה יכולה

לשנות את כלי הלב. ועל דרך מאמר רז"ל⁷ פושעי ישראל מלואים מצות
כרמון, מלאים דיקא, הִנֵּנוּ, שֶׁהם מְלֵאִים בְּמִצְוֹת שְׂבָאִים בְּתוֹכָם

בְּהַתְלַבְּשׁוֹת, וְהֵם מְקִיפִים וּמְכַסִּים עַל הַמִּצְוֹת שְׂבָתוֹכָם, וְלִכֵּן אֵין
הַמִּצְוֹת פּוֹעֲלִים לְשִׁנוֹת אֶת מְצִיאוֹתָם. מה שאין כן במדרגה הב', כיון

שאין האהבה נכנסת ומתלבשת בכלי הלב, הרי היא נשארת בבחינת
מקיף עליהם, וידוע⁸ שאור מקיף מזפן הפלי מבחוץ, והִנֵּנוּ, שְׁהַאֲהָבָה

לשנות את כלי הלב.

כרמון, מלאים דיקא, הִנֵּנוּ,

שֶׁהם מְלֵאִים בְּמִצְוֹת שְׂבָאִים בְּתוֹכָם

בְּהַתְלַבְּשׁוֹת, וְהֵם מְקִיפִים וּמְכַסִּים עַל הַמִּצְוֹת שְׂבָתוֹכָם, וְלִכֵּן אֵין

הַמִּצְוֹת פּוֹעֲלִים לְשִׁנוֹת אֶת מְצִיאוֹתָם.

מה שאין כן במדרגה הב', כיון

שאין האהבה נכנסת ומתלבשת בכלי הלב, הרי היא נשארת בבחינת

מקיף עליהם, וידוע⁸ שאור מקיף מזפן הפלי מבחוץ, והִנֵּנוּ, שְׁהַאֲהָבָה

לשנות את כלי הלב.

כרמון, מלאים דיקא, הִנֵּנוּ,

שֶׁהם מְלֵאִים בְּמִצְוֹת שְׂבָאִים בְּתוֹכָם

בְּהַתְלַבְּשׁוֹת, וְהֵם מְקִיפִים וּמְכַסִּים עַל הַמִּצְוֹת שְׂבָתוֹכָם, וְלִכֵּן אֵין

הַמִּצְוֹת פּוֹעֲלִים לְשִׁנוֹת אֶת מְצִיאוֹתָם.

מה שאין כן במדרגה הב', כיון

שאין האהבה נכנסת ומתלבשת בכלי הלב, הרי היא נשארת בבחינת

מקיף עליהם, וידוע⁸ שאור מקיף מזפן הפלי מבחוץ, והִנֵּנוּ, שְׁהַאֲהָבָה

(7) עירובין יט, א. 8) ראה עץ חיים שער ו (שער העקודים) פ"ב. שער ב (שער השתלשלות הי"ס)

ענף ג. וראה תו"א צא, ג. קיג, ד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שאינה מתלבשת בכלי הלב אלא נשארת בבחינת מקיף
2 עליהם, פועלת זכוף כלי הלב, לשנות טבע מדותיו כו'. כי
3 רק אור שאינו מתקבל באופן פנימי אדם יכול לגרום לו זעזוע ולגרום לו
4 להשתנות.

5 ויובן על פי משל

6 מהשפעת השכל

7 שמשפיע הרב לתלמידו,

8 דהנה שכל הרב, גם

9 השכל שמשפיע

10 לתלמיד, הוא במהותו

11 באופן של הבדלה

12 ולמעלה מערך התלמיד,

13 ולכן, כאשר הרב

14 מצמצם את השכל

15 שמשפיע לתלמידו לפי

16 ערך כלי שכלו של

17 התלמיד ומסביר לו בדוגמאות

18 ומשלים עד שיקלוט את השכל

19 היטיב, אזי באה השפעת

20 השכל בפנימיותו של

21 התלמיד, שתופס ומקיף

22 אותה בכלי שכלו, אבל

23 חסרון יש באופן זה שעל ידי

24 זה משתנה דקות שכל

25 הרב לפי ערך גסות

26 השגת התלמיד והשכל

27 נתפס אצל התלמיד בהגשמה

28 כפי שכלו. מה שאין כן

29 כאשר השפעת השכל

30 היא באופן שלמעלה

31 מערך כלי שכלו של

32 התלמיד, שאינה נתפסת

33 ומתלבשת בכלי שכלו

34 אלא נשארת בבחינת

35 מקיף עליו ונשארת אצל

36 התלמיד באותו אופן כפי שהיא

37 אצל הרב, כיון שהתלמיד אינו

38 מפנים שכל זה בתוכו, הרי

39 מצד היותו בבחינת

40 מקיף, פועל הוא זכוף

41 כלי השכל של התלמיד,

42 ככל אור מקיף שמזכך

43 הכלי מבחוץ. ודגמתו

44 בב' המדרגות באהבה,

45 שבאשר האהבה

46 מתלבשת בכלי הלב,

שאינה מתלבשת בכלי הלב אלא נשארת בבחינת
מקיף עליהם, פועלת זכוף כלי הלב, לשנות טבע
מדותיו כו'.

ויובן על פי משל מהשפעת השכל שמשפיע הרב
לתלמידו, דהנה שכל הרב, גם השכל
שמשפיע לתלמיד, הוא באופן של הבדלה ולמעלה
מערך התלמיד, ולכן, כאשר הרב מצמצם את
השכל שמשפיע לתלמידו לפי ערך כלי שכלו של
התלמיד, אזי באה השפעת השכל בפנימיותו של
התלמיד, שתופס ומקיף אותה בכלי שכלו, אבל על
ידי זה משתנה דקות שכל הרב לפי ערך גסות
השגת התלמיד. מה שאין כן כאשר השפעת השכל
היא באופן שלמעלה מערך כלי שכלו של התלמיד,
שאינה נתפסת ומתלבשת בכלי שכלו אלא נשארת
בבחינת מקיף עליו, הרי מצד היותו בבחינת מקיף,
פועל הוא זכוף כלי השכל, ככל אור מקיף שמזכך
הכלי מבחוץ. ודגמתו בב' המדרגות באהבה,
שבאשר האהבה מתלבשת בכלי הלב, אינה פועלת
שנוי טבע מדותיו, ורק כאשר האהבה היא בכל
מאדך, שהיא למעלה מהתלבשות בכלי הלב, אלא
בבחינת מקיף עליהם, אזי פועלת היא שנוי טבע
המדות.

(ד) ויש עוד הפרש בין ב' מדרגות אהבה הנ"ל,
שבאשר האהבה נכנסת ומתלבשת בכלי
הלב, והינו, שהאהבה היא בהגבלה, אזי גם לאחר

רבוי ימים ושנים נשארת האהבה באותו האופן כמו שהיתה בתחלה, וגם
אם נעשים בה שנויים ועליות, הרי אלו שנויים ועליות שבדרך המדרגה
הקודמת בלבד. מה שאין כן כאשר האהבה היא למעלה מהתלבשות בכלי
הלב, בכל מאדך, ונשארת בבחינת מקיף, אזי המקיף פועל גם על הפנימי
להעלותו בעלוי אחר עלוי, ועד שמשנה לשנה, מיום ליום ומרגע לרגע,
הולך ונתוסף במעלת האהבה בעלוי אחר עלוי, ובאופן שבאין ערוף דוקא,
העכשוית לזו הקודמת, שהרי

47 אינה פועלת שנוי טבע מדותיו, ורק כאשר האהבה היא
48 בכל מאדך, שהיא למעלה מהתלבשות בכלי הלב, אלא
49 בבחינת מקיף עליהם, אזי פועלת היא שנוי טבע המדות.
50 (ד) ויש עוד הפרש בין ב' מדרגות אהבה הנ"ל, שבאשר
51 האהבה נכנסת ומתלבשת
52 בכלי הלב, והינו,
53 שהאהבה היא בהגבלה,
54 אזי גם לאחר רבוי ימים
55 ושנים נשארת האהבה
56 באותו אופן כמו שהיתה
57 בתחלה, וגם אם נעשים
58 בה שנויים ועליות, הרי
59 אלו שנויים ועליות
60 שבדרך המדרגה
61 הקודמת בלבד וכך ישנם בני
62 אדם שעובדים את ה' באהבה
63 ויראה וגם מתעוררים בתשובה
64 אך עבודתם נשארת מידי שנה
65 בשנה בסגנון אחד ללא שינוי
66 מהותי אפילו במשך שנים רבות.
67 מה שאין כן כאשר
68 האהבה היא למעלה
69 מהתלבשות בכלי הלב,
70 בכל מאדך, ונשארת
71 בבחינת מקיף, אזי
72 המקיף פועל גם על
73 הפנימי [=שכלו ומדותיו]
74 להעלותו בעלוי אחר
75 עלוי, ועד שמשנה
76 לשנה, מיום ליום ומרגע
77 לרגע, הולך ונתוסף
78 במעלת האהבה בעלוי
79 אחר עלוי, ובאופן
80 שבאין ערוף דוקא שינוי
81 מהותי בין אופן האהבה
82 העכשוית לזו הקודמת, שהרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כָּל עֲקָרָה שֶׁל אֶהְבָּה זֶה הוּא לְמַעַלָּה מִמְדִּידָה וְהַגְבֵּלָה.
2 (ה) וְעוֹד הַפֶּרֶשׁ בֵּין ב' מִדְּרָגוֹת אֶהְבָּה הַנִּלְ, שֶׁהָאֶהְבָּה
3 הַמְּגַבֵּלָת שֶׁנִּכְנָסָת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָלִי הַלֵּב, שֶׁהִיא אֶהְבָּה שֶׁעַל
4 פִּי טַעַם וְדַעַת, לֹא יוֹכֵל הָאָדָם לְהִגִּיעַ וּלְעוֹרֵר עַל יָדָהּ בְּעוֹלָמוֹת

5 הַעֲלִיּוֹנִים אֲלָא לְמַקּוּרוֹ

6 וְשִׁרְשׁוֹ בְּלִבָּהּ, שֶׁהוּא

7 בְּחִינַת זִיו הַשְּׂכִינָה, זִיו

8 וְהָאֶרֶץ בְּלִבָּהּ וְלֹא מֵהוּת

9 וְעֲצָמוֹת הָאֱלֻקוֹת, שֶׁכֵּךְ הוּא

10 הַסֹּדֶר, שֶׁעֲבוּדָה מוֹגַבֵּלָת

11 מִמְשִׁיכָה אֹר מוֹגַבֵּל בְּלִבָּהּ, מֵה

12 שְׁאִין כֵּן הָאֶהְבָּה

13 שֶׁלְמַעַלָּה מִמְדִּידָה

14 וְהַגְבֵּלָה, שְׁאִינָה נִתְפַּסֶּת

15 בְּכָלִי הַלֵּב אֲלָא נִשְׁאָרָת

16 בְּבְחִינַת מְקִיף, הִנֵּה

17 הַמְּקִיף פּוֹעֵל גַּם עַל

18 הַפְּנִימִי לְהוֹצִיאוֹ

19 מִהַגְבֵּלָתוֹ, וְהִינּוּ, שֶׁכָּל

20 מְצִיאוֹת הָאָדָם הִיא

21 בְּאוֹפֶן שִׁיּוּצָא מִהַגְבֵּלָתוֹ,

22 וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה בִּיכָלְתוֹ

23 לְהִגִּיעַ גַּם לְאֻמַּת הַבְּלִי

24 גְּבוּל דְלִמְעָלָה, וְעַד

25 לְבְחִינַת הָעֲצָמוֹת כִּיּוֹן

26 שֶׁעֲבוּדָה בְּאוֹפֶן שֶׁל 'בְּלִי גְבוּל'

27 מִעוֹרֶרֶת לְמַעַל בְּדִרְגַּת הַבְּלִי

28 גְבוּל'. וְעוֹד עֲנִין בְּזֶה,

29 שֶׁכָּפֹאֶר עֲבוּדַת הָאָדָם

30 הִיא בְּאוֹפֶן שִׁיּוּצָא

31 מִהַגְבֵּלָתוֹ וְעַד שֶׁמִּגִּיעַ

32 לְאֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל

33 דְלִמְעָלָה אֵינוֹ מִתְנַתֵּק בֹּהַ

34 מִה' מִטָּה', אֲלָא, הֲרִי הוּא

35 פּוֹעֵל שֶׁאֻמַּת הַבְּלִי

36 גְבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה

37 יִמְשֹׁף וְיִתְגַּלֶּה גַּם לְמִטָּה.

38 אַחֲרֵי שֶׁנִּתְבָּאֵר שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוּדָה

39 'בְּלִי גְבוּל' מִעוֹרֵרִים דִּרְגַּת

40 ה'בְּלִי-גְבוּל' שֶׁלְמַעַלָּה עַד

41 שְׁחֹדֶרֶת לְמִטָּה (בְּפִנִּימִיּוֹת

42 בְּאִדָּם), יִתְבָּאֵר שְׁדִרְגָה זֶה ('בְּלִי

43 גְבוּל') לְמַעַל נִקְרָאֵת בְּתוֹרָא

44 'עֲמִידָה', וּמַעֲלַת הָעֲמִידָה הִיא

45 (בְּשׁוּנָה מִיִּשְׁכָּה) שֶׁהִרָאֵשׁ הוּא

46 מוֹגַבֵּה לְמַעַלָּה בְּעוֹד הַרְגָלִיִּים

שֶׁהֲרִי כָּל עֲקָרָה שֶׁל אֶהְבָּה זֶה הוּא לְמַעַלָּה מִמְדִּידָה
וְהַגְבֵּלָה.

(ה) וְעוֹד הַפֶּרֶשׁ בֵּין ב' מִדְּרָגוֹת אֶהְבָּה הַנִּלְ, שֶׁהָאֶהְבָּה
הַמְּגַבֵּלָת שֶׁנִּכְנָסָת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָלִי הַלֵּב, שֶׁהִיא אֶהְבָּה שֶׁעַל
הָאָדָם לְהִגִּיעַ עַל יָדָהּ אֲלָא לְמַקּוּרוֹ וְשִׁרְשׁוֹ בְּלִבָּהּ,
שֶׁהוּא בְּחִינַת זִיו הַשְּׂכִינָה, זִיו וְהָאֶרֶץ בְּלִבָּהּ. מֵה
שְׁאִין כֵּן הָאֶהְבָּה שֶׁלְמַעַלָּה מִמְדִּידָה וְהַגְבֵּלָה,
שְׁאִינָה נִתְפַּסֶּת בְּכָלִי הַלֵּב אֲלָא נִשְׁאָרָת בְּבְחִינַת
מְקִיף, הִנֵּה הַמְּקִיף פּוֹעֵל גַּם עַל הַפְּנִימִי לְהוֹצִיאוֹ
מִהַגְבֵּלָתוֹ, וְהִינּוּ, שֶׁכָּל מְצִיאוֹת הָאָדָם הִיא בְּאוֹפֶן
שִׁיּוּצָא מִהַגְבֵּלָתוֹ, וְעַד שֶׁעַל יְדֵי זֶה בִּיכָלְתוֹ
לְהִגִּיעַ גַּם לְאֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל דְלִמְעָלָה, וְעַד
לְבְחִינַת הָעֲצָמוֹת. וְעוֹד עֲנִין בְּזֶה, שֶׁכָּפֹאֶר
עֲבוּדַת הָאָדָם הִיא בְּאוֹפֶן שִׁיּוּצָא מִהַגְבֵּלָתוֹ וְעַד
שֶׁמִּגִּיעַ לְאֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל דְלִמְעָלָה, הֲרִי הוּא
פּוֹעֵל שֶׁאֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה
יִמְשֹׁף וְיִתְגַּלֶּה גַּם לְמִטָּה.

(ו) וְהִנֵּה כָּפֹאֶר הָאֶהְבָּה שֶׁלְמַעַלָּה מִמְדִּידָה
וְהַגְבֵּלָה דְכָלִי הַלֵּב, בְּכָל מְאֲדָה, מִגַּעַת
בְּאֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, וּפּוֹעֵלָת
שֶׁגַם לְמִטָּה יִמְשֹׁף וְיִתְגַּלֶּה אֻמַּת הַבְּלִי גְבוּל כְּמוֹ
שֶׁהוּא לְמַעַלָּה, הֲרִי מַעֲמָד וּמַצֵּב זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם
עֲמִידָה לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא הַפֶּף עֲנִין הַיְשִׁיבָה, כְּמוֹ הַיְשִׁיבָה
לְמַבּוּל יִשָּׁב.⁹

וּבְאֹרֶן הָעֲנִין¹⁰, דְּהִנֵּה הַחֲלוּק בֵּין יְשִׁיבָה וְעֲמִידָה
לְמַעַלָּה, שֶׁלֹּא שִׁיָּף שָׁם תִּתְּרִי הַגּוֹף וְלֹא

מִגִּיעוֹת עַד הַקִּרְקַע, וְכֵן בְּמַצֵּב שֶׁל 'עֲמִידָה' נִמְשָׁךְ הַשְּׁפַע מִהִרָאֵשׁ הַמּוֹגַבֵּה
(מוֹחִין עֲצָמִים) עַד לְעוֹלָם הַגִּשְׁמִי (הַמְּשׁוּל לִקְרַקְע').

מוֹחִין עֲצָמִים וּמוֹחִין הַמִּתְלַבֶּשִׁים בַּחֲגִ'ת וְנִה"י: 'מוֹחִין עֲצָמִים' -
כֹּאשֶׁר לּוֹמֵד חֲכָמָה עֵינִית לְעֲצָמוֹ. שְׁבִלִימוֹד זֶה שְׁכּוֹל מִתְעַסֵּק לְהַבִּין הַחֲכָמָה

עַל בּוֹרִיָּה לֵלֵא קֶשֶׁר לְמִשְׁמַעוֹת

הַמַּעֲשִׂית שֶׁתִּצָּא מִמֶּנָּה. 'מוֹחִין

הַמִּתְלַבֶּשִׁים בַּחֲגִ'ת' [=חֲסֵד

גְּבוּרָה תִּפְאָרֶת] (מִידוֹת) - כֹּאשֶׁר

מִתְעַסֵּק בַּהֲתַבּוֹנָנוֹתוֹ לְדוֹן

בְּמִשְׁפָּט אִם חַיִּיב אוֹ זְכוּאי. כֹּאן

הַשְׁכֵּל מִתְעַסֵּק וּמַעוֹרֵר אֶת

הַמִּידוֹת: 'מִידַת חֲסֵד' נוֹטָה

לְזָכוֹת, וְגְבוּרָה' נוֹטָה לְחַיּוֹב.

'מוֹחִין הַמִּתְלַבֶּשִׁים בַּחֲגִ'ת' -

[נִצָּח הוֹד יִסּוּד] (עֲשִׂיָּה) -

כֹּאשֶׁר מִתְעַסֵּק בַּהֲתַבּוֹנָנוֹתוֹ

בְּבִנְיַת בֵּינָן בְּפּוֹעֵל וּכְדוּמָה שֶׁאוֹ

הַחֲכָמָה הִיא 'חֲכָמָה מַעֲשִׂית'

מִמֶּשׁ.

(ו) וְהִנֵּה כָּפֹאֶר הָאֶהְבָּה

שֶׁלְמַעַלָּה מִמְדִּידָה

וְהַגְבֵּלָה דְכָלִי הַלֵּב,

בְּכָל מְאֲדָה, מִגַּעַת

(מִעוֹרֶרֶת) בְּאֻמַּת הַבְּלִי

גְּבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא לְמַעַלָּה,

וּפּוֹעֵלָת שֶׁגַם לְמִטָּה

יִמְשֹׁף וְיִתְגַּלֶּה אֻמַּת

הַבְּלִי גְבוּל כְּמוֹ שֶׁהוּא

לְמַעַלָּה, הֲרִי מַעֲמָד

וּמַצֵּב זֶה נִקְרָא בְּשֵׁם

עֲמִידָה לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא

הַפֶּף עֲנִין הַיְשִׁיבָה, כְּמוֹ

הַיְשִׁיבָה לְמַבּוּל יִשָּׁב⁹ (שִׁתְּבָאֵר

בַּהֲמִשָּׁךְ, שְׁבִזְמוֹן הַמְּבּוּל דֵּן

הַקִּבָּה אֶת הַנִּבְרָאִים בְּאוֹפֶן שֶׁל

'יְשִׁיבָה' וְלִכּוֹן "וְיִמַּח אֶת כָּל

הַיָּקוּם").

וּבְאֹרֶן הָעֲנִין¹⁰, דְּהִנֵּה

הַחֲלוּק בֵּין יְשִׁיבָה

וְעֲמִידָה לְמַעַלָּה, שֶׁלֹּא

שִׁיָּף שָׁם תִּתְּרִי הַגּוֹף וְלֹא

(9) תהלים כט, י"ד. (10) בהבא לקמן — ראה מקומות שצויינו בהערה 3. וראה גם ד"ה ואתה ברחמיך הרבים באוה"ת בראשית ח"ז תתתנן, סע"ב ואילך. ספר החקירה להצ"צ ע' 273. אוה"ת בהעלותך ע' שסב ואילך. סה"מ תרנ"ד ע' קסב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מְשַׁלְמִים אוֹתָהּ שִׁיחֹשֵׁב 'אֶדָם מוֹשֵׁל' כֹּאשֶׁר שָׁלֵם הוּא בַּחֲכָמָה וּמְדוּת
 וּכְדוּמָה וּבִלְעָדָם הַנֶּפֶשׁ תִּחְסֹר מִמֶּשׁ, מִה שְׁאִין בֶּן לְמַעְלָה אֲצֵל
 הַקִּבְ"ה, אֵין הַשְּׂבָחִים פְּעָלִים שׁוּם שְׁלֵמוֹת, וְאֶדְרָבָה, שָׁם -
 בִּשְׂבָחִים אֵלּוּ - אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹת, שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל יְרִידָה
 וְהַשְּׁפָלָה אֲצֵל יִתְבָּרָה,
 וְזָהוּ עֲנִין יוֹשֵׁב וְזֵן כו',
 שֶׁהַשְּׁפָעַת הַחַיּוֹת
 בְּעוֹלָמוֹת (וּכְלָלוֹת עֲנִין
 הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת) הוּא
 אֲצֵל הַקִּבְ"ה כְּמִשַּׁל הָאָדָם
 הַיּוֹשֵׁב שְׂרָאשׁוּ נִשְׁפָּל
 לְמַטָּה, וְדִגְמָתוֹ לְמַעְלָה
 הוּא עֲנִין יְרִידָה וְהַשְּׁפָלָה
 בְּחִינַת הַמּוֹחִין לְבַחֲנִית
 נְה"י [=נצח הוד יסוד.
 שְׁנֵקְרָאִים 'רְגִלִּים'] וְהֵם כֻּלִּי
 הַהִשְׁפָּעָה שֶׁעַל יָדָם נִמְשָׁךְ
 הַשְּׁפָעַת הָאֱלֹקִי בְּכָל
 הַנִּבְרָאִים, שֶׁהִמְשִׁכְתָּ
 הַמּוֹחִין לְבַחֲנִית נְה"י
 לְהוֹרִיד הַשֶּׁכֶל לַעֲשֵׂי מִמֶּשׁ הִיא
 יְרִידָה וְהַשְּׁפָלָה - צִמְצוּם -
 אֲפִלּוּ לְגַבִּי בְּחִינַת
 הַמּוֹחִין הַמְּלַבְּשִׁים
 בְּמִדּוֹת שֶׁהַמּוֹחִין יוֹרִידִים לְדוֹן
 אֵת כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ, וְעַל
 אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה לְגַבִּי
 בְּחִינַת הַמּוֹחִין כְּפִי שֶׁהֵם
 מִצַּד עֲצָמָם לֵאל שִׁיכּוֹת
 לְמִידוּת. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹשֵׁב

נַעֲרוֹף אֵלָיו קִדְשָׁתוֹ¹¹ - יְרִיחוֹקוּ שֶׁל הַקִּבְ"ה מִתּוֹאֲרֵי הַגּוֹף הוּא בְּאוֹפֶן
 שֶׁל 'אֵין-עֲרוֹךְ' כו', יוֹכֵן מִהַחֲלוּק שְׂבִינִיָּהֶם בְּאָדָם הַתַּחְתּוֹן,
 נִשְׁפָּל הָרֹאשׁ מִהַגְבָּהָתוֹ, וְהַרְגָּלִים מִגְבָּהֵם מִן
 הָאָרֶץ וְהֵם מוֹנִחִים עַל שֶׁרָפָה הַחוּצָן בֵּינָם לְקִרְקַע, וּבְעֲמִידָה הוּא
 לְהַפֵּךְ, שֶׁהָרֹאשׁ הוּא
 בְּהַגְבָּהָה, וְהַרְגָּלִים
 נִשְׁפָּלִים לְמַטָּה וְנוֹגְעִים
 בְּקִרְקַע, וְדִגְמָתוֹ לְמַעְלָה,
 שֶׁעֲנִין הַיְשִׁיבָה מוֹרָה עַל
 הַשְּׁפָלָה וְיְרִידָה בְּחִינַת
 הַמּוֹחִין לְצוּרָה הַשְּׁפָעָה
 בְּעוֹלָמוֹת. דְּהֵנָּה אֲמָרוּ
 חַז"ל¹² שְׁתִּים עֶשְׂרֵה
 שְׁעוֹת הָיָה הַחוּץ. יֵשֶׁנּוּ
 בֵּינָם הַיּוֹם, שֶׁלֹּשׁ
 הָרִאשׁוֹנוֹת הַקִּבְ"ה יוֹשֵׁב
 וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כו', שְׁנֵי
 יוֹשֵׁב וְדָן אֵת כָּל הָעוֹלָם
 כֹּל כו', שְׁלִישִׁית יוֹשֵׁב
 וְדָן אֵת כָּל הָעוֹלָם כֹּל
 וְדָן אֵת כָּל הָעוֹלָם כֹּל
 וְכו'. וְהַעֲנִין בְּזָה,
 שֶׁהִמְשִׁכְתָּ הַחַיּוֹת
 בְּעוֹלָמוֹת (וּכְלָלוֹת עֲנִין
 הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת),
 שְׁזָהוּ עֲנִין שְׁלִישִׁית וְזֵן אֵת
 הָעוֹלָם כו', הוּא יְרִידָה
 וְהַשְּׁפָלָה אֲצֵל יִתְבָּרָה
 שֶׁכֵּן הוּא רֵם וְנֹשֵׂא לְמַעְלָה מִכָּל
 הַתַּעֲסָקוֹת עִם הָעוֹלָם, וְעַל זֶה
 אֲמָרוּ חַז"ל¹³ בְּמָקוֹם
 גְּדֻלָּתוֹ שָׁם אֶתָּה מוֹצֵא
 עֲנוּתָנוֹת, וְהֵינּוּ, שְׁכָל
 הַשְּׂבָחִים
 (שְׁמִשְׁבָּחִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא
 גְּדוֹל כו') הוּא יְרִידָה
 וְהַשְּׁפָלָה אֲצֵל יִתְבָּרָה,
 שֶׁהִי אֵין זֶה דוֹמָה לְעִנִּין
 הַשְּׂבָחִים לְמַטָּה אֲצֵל
 הָאָדָם, שֶׁכְּאֲשֶׁר מִשְׁבָּחִים
 אֵת הָאָדָם בַּחֲכָמָתוֹ אוֹ
 מִדּוּתוֹ הַטּוֹבוֹת יַעֲלוּהוּ
 הַשְּׂבָחִים לְהִיּוֹת בְּהַרְגָּשָׁת
 חֲשִׁיבוֹת וְיִגְרוּם לְאָדָם תַּחוּשׁת
 סִפּוֹק, שְׁזָהוּ לְפִי שְׁנִפְשׁ
 הָאָדָם הִיא מְגַבֵּלָת
 וּכְחוּמָתָהּ

אֵין הַשְּׂבָחִים פְּעָלִים שׁוּם שְׁלֵמוֹת, וְאֶדְרָבָה, שָׁם אֶתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוֹת,
 שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁל יְרִידָה וְהַשְּׁפָלָה אֲצֵל יִתְבָּרָה, וְזָהוּ עֲנִין יוֹשֵׁב וְזֵן כו',
 שֶׁהַשְּׁפָעַת הַחַיּוֹת בְּעוֹלָמוֹת (וּכְלָלוֹת עֲנִין הַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת) הוּא
 כְּמִשַּׁל הָאָדָם הַיּוֹשֵׁב שְׂרָאשׁוּ נִשְׁפָּל לְמַטָּה, וְדִגְמָתוֹ לְמַעְלָה הוּא עֲנִין
 יְרִידָה וְהַשְּׁפָלָה בְּחִינַת הַמּוֹחִין לְבַחֲנִית נְה"י שֶׁעַל יָדָם נִמְשָׁךְ הַשְּׁפָעַת
 הָאֱלֹקִי בְּכָל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהִמְשִׁכְתָּ הַמּוֹחִין לְבַחֲנִית נְה"י הִיא יְרִידָה
 וְהַשְּׁפָלָה אֲפִלּוּ לְגַבִּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין הַמְּלַבְּשִׁים בְּמִדּוֹת, וְעַל אַחַת כַּמָּה
 וְכַמָּה לְגַבִּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין כְּפִי שֶׁהֵם מִצַּד עֲצָמָם. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה יוֹשֵׁב

(11) ע"פ פיוט יגדל. (12) ע"ז ג, ב. (13) מגילה לא, א. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בסה"מ

ואתה ברחמיך הרבים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְדָן כו', שֶׁהוּא הַדִּין וּמִשְׁפָּט אִם רָאוּי לְזוֹן אֶת הָעוֹלָם כו',
2 הָרִי זֶה הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּחִינַת הַמּוֹחִין חב"ד בְּבְחִינַת הַמַּדּוֹת
3 חג"ת [=חסד גבורה תפארת] לְדוֹנוֹ לְחִיּוּב אוֹ לְזִכּוּת, שְׁזָהוּ
4 יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה לְגַבִּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין עֲצָמָם, וְלִכְן נִקְרָא
5 בְּשֵׁם יְשִׁיבָה עַל-שֵׁם שֶׁהָרָשׁ

6 (מוחין) יורד להתעסק בענינים
7 של מטה. ועוד זאת בענין
8 הישיבה ענין נוסף ישנו
9 בישיבה, שֶׁהַרְגָּלִים

10 מְגַבְּהִים מִן הָאָרֶץ וּמוֹנָחִים
11 עַל ה'הדום', פִּי, בַּעַת
12 הַיְרִידָה דְּבְחִינַת הַמּוֹחִין
13 לְבְחִינַת הַמַּדּוֹת לְצוּרָה
14 הַדִּין וּמִשְׁפָּט אוֹדוֹת
15 הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה עַל יְדֵי
16 בְּחִינַת נה"י (אם ראוּי
17 לְזוֹן כו'), אִזִּי מִסְתַּלְקֵת
18 לְפִי שְׁעָה הַהִשְׁפָּעָה
19 מִבְּחִינַת נה"י, שְׁזָהוּ עֲנִין
20 הַגְּבִהָה הַרְגָּלִים בַּעַת
21 הַיְשִׁיבָה, שְׁלֹא לְהִיּוֹת
22 הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה עַל יְדֵי
23 בְּחִינַת נה"י. אִם-כֵּן, עֲצָם

24 הַיְרִידָה לְהַשְׁפִּיעַ שְׁעָה אֱלוֹקִי עַל
25 הַנְּבִיאִים נִחְשָׁבִת לְהַשְׁפִּיעַ אֶצְלָה
26 הַקִּבְּ"ה כְּדוֹגְמַת הַיּוֹשֵׁב הַזֶּקֶק
27 לְהַתְּכַוֵּף לְשֵׁם כך, זֹאת וְעוֹד
28 שְׁבַע הַהִשְׁפָּעָה, הַהִשְׁפָּעָה לֹא
29 יוֹרֶדֶת לְמִטָּה אֶלָּא מִסְתַּלְקֵת לְפִי
30 שְׁעָה כְּדוֹגְמַת הַיּוֹשֵׁב שְׁרָגְלִי
31 מוֹגֵבְהוֹת וְאֵינָן נוֹגְעוֹת בְּקִרְקַע,
32 וְכִפִּי שִׁבְאָר בְּאוֹת הַבֵּאָה דוּקָא
33 מִשּׁוּם כך נוצרה במבול
34 הַאֲפֻשְׁרוֹת לְהַחֲרִיב הָעוֹלָם.

35 וְזָה הַנּוֹי לְמַבּוּל יוֹשֵׁב,
36 שֶׁהוּא עֲנִין הַשְׁפָּלָה
37 וְיְרִידָה בְּחִינַת הַמּוֹחִין
38 לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן אֶת דּוֹר
39 הַמַּבּוּל שֶׁהַקִּבְּ"ה דָּן אֶת דּוֹר
40 הַמַּבּוּל בִּישִׁיבָה כְּכִיכּוּל,

41 שְׁמַצֵּד זֶה נַעֲשֶׂה הַגְּבִהָה
42 הַרְגָּלִים, בְּחִינַת נה"י,
43 שְׁלֹא לְהִיּוֹת הַהִשְׁפָּעָה
44 לְמִטָּה וְלִכְן הַמַּבּוּל הַחֲרִיב אֶת
45 הָעוֹלָם. וְכָל זֶה הָיָה בְּדוֹר

וְדָן כו', שֶׁהוּא הַדִּין וּמִשְׁפָּט אִם רָאוּי לְזוֹן אֶת
הָעוֹלָם כו', הָרִי זֶה הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּחִינַת הַמּוֹחִין
חב"ד בְּבְחִינַת הַמַּדּוֹת חג"ת לְדוֹנוֹ לְחִיּוּב אוֹ
לְזִכּוּת, שְׁזָהוּ יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה לְגַבִּי בְּחִינַת
הַמּוֹחִין עֲצָמָם, וְלִכְן נִקְרָא בְּשֵׁם יְשִׁיבָה. וְעוֹד
זֹאת בְּעֲנִין הַיְשִׁיבָה, שֶׁהַרְגָּלִים מְגַבְּהִים מִן
הָאָרֶץ, פִּי, בַּעַת הַיְרִידָה דְּבְחִינַת הַמּוֹחִין לְבְחִינַת
הַמַּדּוֹת לְצוּרָה הַדִּין וּמִשְׁפָּט אוֹדוֹת הַהִשְׁפָּעָה
לְמִטָּה עַל יְדֵי בְּחִינַת נה"י (אם ראוּי לְזוֹן כו'),
אִזִּי מִסְתַּלְקֵת לְפִי שְׁעָה הַהִשְׁפָּעָה מִבְּחִינַת נה"י,
שְׁזָהוּ עֲנִין הַגְּבִהָה הַרְגָּלִים בַּעַת הַיְשִׁיבָה, שְׁלֹא
לְהִיּוֹת הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה עַל יְדֵי בְּחִינַת נה"י.

וְזָהוּ הַנּוֹי לְמַבּוּל יוֹשֵׁב, שֶׁהוּא עֲנִין הַשְׁפָּלָה וְיְרִידָה
בְּחִינַת הַמּוֹחִין לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וְדָן אֶת דּוֹר
הַמַּבּוּל, שְׁמַצֵּד זֶה נַעֲשֶׂה הַגְּבִהָה הַרְגָּלִים, בְּחִינַת
נה"י, שְׁלֹא לְהִיּוֹת הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה. וְכָל זֶה הָיָה
בְּדוֹר הַמַּבּוּל, קוֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁעֲדִין לֹא הָיָה גְלוּי
בְּחִינַת הַמּוֹחִין עֲצָמָם, שֶׁהֵם לְמַעַלָּה גַּם מִהַמּוֹחִין
הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּמַדּוֹת לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְעַל אַחַת פְּמָה
לְמַעַלָּה מִהַמּוֹחִין הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּבְחִינַת נה"י לְזוֹן אֶת הָעוֹלָם
בְּפּוֹעֵל. אֲבָל בְּמִתֵּן תּוֹרָה

נִמְשָׁךְ גְלוּי בְּחִינַת
הַמּוֹחִין עֲצָמָם, וְלִכְן עַל
יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה יְכוּלִים
לְפַעוֹל שְׁגָם בְּחִינַת
הַמּוֹחִין עֲצָמָם (שְׁלִמְעָלָה
מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין הַמְתַּלְבְּשִׁים
בְּבְחִינַת חג"ת וּבְבְחִינַת נה"י) יִמְשָׁכוּ לְמִטָּה, שְׁזָהוּ
עֲנִין הַעֲמִידָה, שֶׁהָרָשׁ מְגַבְּהָ לְמַעַלָּה וְהַרְגָּלִים מְשַׁפְּלִים לְמִטָּה (הַפֶּן
הַיְשִׁיבָה, שֶׁהָרָשׁ נִשְׁפָּל לְמִטָּה
וְהַרְגָּלִים מְגַבְּהִים
לְמַעַלָּה), הֵינּוּ, שְׁבְחִינַת
הַמּוֹחִין אֵינָם בְּאוֹפֶן שֶׁל
יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה לְהַתְּלַבֵּשׁ
בְּבְחִינַת חג"ת וְנַה"י,
אֶלָּא הֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל
הַגְּבִהָה לְמַעַלָּה, שְׁזָהוּ
עֲנִין גְלוּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין
כְּפִי שֶׁהֵם מַצֵּד עֲצָמָם
בְּאוֹפֶן שֶׁל הַגְּבִהָה וְכֵלָּא צִמְצוּם.
וּבְיַחֲד עִם זֶה שֶׁהָרָשׁ
מְגַבְּהָ לְמַעַלָּה, הֵנָּה
הַרְגָּלִים הֵם מְשַׁפְּלִים
לְמִטָּה וְעַמְדִים בְּאָרֶץ,
שְׁמוּרָה עַל הַהִשְׁפָּעָה
לְמִטָּה בְּאָרֶץ שֶׁהִיא

עֲנִין הַעֲמִידָה, שֶׁהָרָשׁ מְגַבְּהָ לְמַעַלָּה וְהַרְגָּלִים מְשַׁפְּלִים לְמִטָּה (הַפֶּן
הַיְשִׁיבָה, שֶׁהָרָשׁ נִשְׁפָּל לְמִטָּה וְהַרְגָּלִים מְגַבְּהִים לְמַעַלָּה), הֵינּוּ, שְׁבְחִינַת
הַמּוֹחִין אֵינָם בְּאוֹפֶן שֶׁל יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּבְחִינַת חג"ת וְנַה"י,
אֶלָּא הֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל הַגְּבִהָה לְמַעַלָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין גְלוּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין כְּפִי
שֶׁהֵם מַצֵּד עֲצָמָם. וּבְיַחֲד עִם זֶה שֶׁהָרָשׁ מְגַבְּהָ לְמַעַלָּה, הֵנָּה הַרְגָּלִים הֵם
מְשַׁפְּלִים לְמִטָּה וְעַמְדִים בְּאָרֶץ, שְׁמוּרָה עַל הַהִשְׁפָּעָה לְמִטָּה בְּאָרֶץ שֶׁהִיא

46 הַמַּבּוּל, קוֹדֶם מִתֵּן תּוֹרָה, שְׁעֲדִין לֹא הָיָה גְלוּי הַתּוֹרָה שֶׁהִיא
47 בְּחִינַת הַמּוֹחִין עֲצָמָם (עֲמִידָה), שֶׁהֵם לְמַעַלָּה גַּם מִהַמּוֹחִין
48 הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּמַדּוֹת לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, וְעַל אַחַת פְּמָה וְכֵמָה
49 לְמַעַלָּה מִהַמּוֹחִין הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּבְחִינַת נה"י לְזוֹן אֶת הָעוֹלָם
50 בְּפּוֹעֵל. אֲבָל בְּמִתֵּן תּוֹרָה
51 נִמְשָׁךְ גְלוּי בְּחִינַת
52 הַמּוֹחִין עֲצָמָם, וְלִכְן עַל
53 יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל
54 לְאַחַר מִתֵּן תּוֹרָה יְכוּלִים
55 לְפַעוֹל שְׁגָם בְּחִינַת
56 הַמּוֹחִין עֲצָמָם (שְׁלִמְעָלָה
57 מִבְּחִינַת הַמּוֹחִין
58 הַמְתַּלְבְּשִׁים בְּבְחִינַת
59 חג"ת וּבְבְחִינַת נה"י)
60 יִמְשָׁכוּ לְמִטָּה, שְׁזָהוּ עֲנִין
61 הַעֲמִידָה, שֶׁהָרָשׁ מְגַבְּהָ
62 לְמַעַלָּה וְהַרְגָּלִים
63 מְשַׁפְּלִים לְמִטָּה נוֹגְעִים
64 בְּקִרְקַע (הַפֶּן הַיְשִׁיבָה,
65 שֶׁהָרָשׁ נִשְׁפָּל לְמִטָּה
66 וְהַרְגָּלִים מְגַבְּהִים
67 לְמַעַלָּה), הֵינּוּ, שְׁבְחִינַת
68 הַמּוֹחִין אֵינָם בְּאוֹפֶן שֶׁל
69 יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה לְהַתְּלַבֵּשׁ
70 בְּבְחִינַת חג"ת וְנַה"י,
71 אֶלָּא הֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל
72 הַגְּבִהָה לְמַעַלָּה, שְׁזָהוּ
73 עֲנִין גְלוּי בְּחִינַת הַמּוֹחִין
74 כְּפִי שֶׁהֵם מַצֵּד עֲצָמָם
75 בְּאוֹפֶן שֶׁל הַגְּבִהָה וְכֵלָּא צִמְצוּם.
76 וּבְיַחֲד עִם זֶה שֶׁהָרָשׁ
77 מְגַבְּהָ לְמַעַלָּה, הֵנָּה
78 הַרְגָּלִים הֵם מְשַׁפְּלִים
79 לְמִטָּה וְעַמְדִים בְּאָרֶץ,
80 שְׁמוּרָה עַל הַהִשְׁפָּעָה
81 לְמִטָּה בְּאָרֶץ שֶׁהִיא

ביאור בדרך אפשר

1 מבחינת הראש כמו שהוא בהגבהה, והינו, שאותו האור
2 עצמו שבבחינת המוחין עצמם, נמשך ומתגלה למטה
3 בארץ. לאחר מתן תורה ההשפעה היא באופן של עמידה שעניינה השפעת
4 העליון כפי שהוא (דרגת עמידה) לארץ למטה, אך בשביל שאור נעלה זה

5 יתגלה למטה נדרשת עבודה

6 בלתי גבולית בבחינת 'בכל

7 מאורך' של בני ישראל.

8 (ז) אמנם כדי שעבודתם

9 של ישראל תפעל ענין

10 העמידה למעלה (שגם

11 מבחינת המוחין כפי

12 שהם מצד עצמם נמשך

13 ויתגלה למטה בארץ)

14 צריכה להיות העבודה

15 באופן שלמעלה ממדידה

16 והגבלה, בכל מאריך,

17 שעל ידי זה מגיעים

18 בבחינת בלי גבול

19 האמתי, ופועלים שגם

20 מבחינה זו נמשך ויתגלה

21 למטה. וענין זה הוא

22 בעקר בעבודת התשובה,

23 שמצד העולם וההסתר

24 דחושף הגוף, נעשה

25 התעוררות האהבה לה'

26 בתשובה גדולה ביותר

27 שלא תוכל להתלבש

28 בכלי הלב כו', שזהו

29 שבעלי תשובה משכי

30 ליה בחילא יתיר כו'

31 [=בעלי תשובה מושכים עליהם

32 את אור הקדושה בכח רב יותר

33 כדי להתקרב אל הקב"ה] כח זה

34 מגיע מרצונם החזק לברוח

35 מעמקי הקליפות¹⁴. וכפי

36 שמסים במאמר¹⁵ משל

37 נפלא (א) געואלדיקן

38 משהל) מהנדחק בפתח

39 היכל המלך, שאם היו

40 מניחים אותו לילך להיכנס

41 בחופשיות להיכל המלך, לא

42 היה דוחק כל כך

43 להפקיר עצמו מבלי לחשוב

44 על עצמו כלל כו', אבל

45 כשאין מניחים אותו אזי,

46 מפני המרירות מפה הוא

ביאור בדרך אפשר

47 בפתח, עד שיעמוד המלך לפתוח לו כדוגמת האב שאינו יכול
48 להתעלם מבכיו של בנו העולל, כך, כביכול שלא יוכל הקב"ה (המלך)
49 לסבול בהפאה בפתח, ודי למבין. וכח זה שמצד המרירות (ענין
50 התשובה) הוא בחינת האהבה של 'בכל מאריך' - בלי גבול - למעלה מכלי
51 לבו. על-פי המבואר במעלה

52 האהבה ד'בכל מאריך' שהיא

53 אהבה 'בלי גבול', וההמשכה

54 מלמעלה שבאה על-ידי הנקראת

55 'עמידה' יתבאר היטב דיוק לשון

56 התפילה "ברחמיך הרבים,

57 עמדת להם בעת צרתם".

58 (ח) וזהו ואתה ברחמיך

59 הרבים עמדת להם בעת

60 צרתם. והענין בזה,

61 שדוקא בעת צרתם,

62 במעמד ומצב של מצר

63 כו', היתה עבודתם

64 באופן של מסירת נפש

65 שלמעלה ממדידה

66 והגבלה (על דרך עבודת

67 בעלי תשובה בחילא

68 יתיר [=בכח גדול יותר],

69 ועל ידי זה פעלו למעלה

70 ענין העמידה, עמדת

71 להם, עמדת דיקא

72 [=במדויק], שהראש מגבה

73 למעלה והרגלים עומדים

74 בארץ, הינו, שלמטה

75 בארץ נמשך ונתגלה

76 אותו האור עצמו

77 שבבחינת עצם המוחין,

78 שאור זה הוא בבחינת

79 בלי גבול, ולכן הרי הוא

80 קים בקיום נצחי, שגם

81 זה נכלל בענין העמידה

מבחינת הראש כמו שהוא בהגבהה, והינו, שאותו
האור עצמו שבבחינת המוחין עצמם, נמשך
ומתגלה למטה בארץ.

(ז) אמנם כדי שעבודתם של ישראל תפעל ענין
העמידה למעלה (שגם מבחינת המוחין

כפי שהם מצד עצמם נמשך ויתגלה למטה בארץ)

צריכה להיות העבודה באופן שלמעלה ממדידה

והגבלה, בכל מאריך, שעל ידי זה מגיעים בבחינת

בלי גבול האמתי, ופועלים שגם מבחינה זו נמשך

ויתגלה למטה. וענין זה הוא בעקר בעבודת

התשובה, שמצד העולם וההסתר דחושף הגוף,

נעשה התעוררות האהבה לה' בתשובה גדולה

ביותר שלא תוכל להתלבש בכלי הלב כו', שזהו

שבעלי תשובה משכי ליה בחילא יתיר כו'¹⁴. וכפי

שמסים במאמר¹⁵ משל נפלא (א) געואלדיקן

משל) מהנדחק בפתח היכל המלך, שאם היו

מניחים אותו לילך, לא היה דוחק כל כך

להפקיר עצמו כו', אבל כשאין מניחים אותו,

מפני המרירות מפה הוא בפתח, עד שיעמוד

המלך לפתוח לו שלא יוכל לסבול בהפאה

בפתח, ודי למבין.

(ח) וזהו ואתה ברחמיך הרבים עמדת להם בעת

צרתם. והענין בזה, שדוקא בעת צרתם,

במעמד ומצב של מצר כו', היתה עבודתם באופן

של מסירת נפש שלמעלה ממדידה והגבלה (על דרך עבודת בעלי תשובה
בחילא יתיר), ועל ידי זה פעלו למעלה ענין העמידה, עמדת להם, עמדת
דיקא, שהראש מגבה למעלה והרגלים עומדים בארץ, הינו, שלמטה בארץ
נמשך ונתגלה אותו האור עצמו שבבחינת עצם המוחין, שאור זה הוא
בבחינת בלי גבול, ולכן הרי הוא קים בקיום נצחי, שגם זה נכלל בענין

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (עֲמִידָתָ לָהֶם), כְּפָרוּשׁ הַצִּמְח צֶדֶק¹⁶ שְׁעִמִּידָה מוֹרָה עַל
 2 קִיּוֹם נֶצְחִי. וּמִקְדִּים וְאַתָּה בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עֲמִידָתָ לָהֶם, שֶׁפֶל
 3 זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,
 4 בְּחִינַת בְּלִי גָבוּל,
 5 שֶׁבְּבִחִינָה זוֹ הִגִּיעוּ עַל
 6 יְדֵי עֲבוּדַת הַמְּסֻרֶת נֶפֶשׁ,
 7 בְּכָל מַאֲדָךְ, שֶׁבָּאָה מִצַּד
 8 הַמִּצָּר, בְּעֵת צָרָתָם כו'.
 9 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ
 10 לְכָלִּלוֹת מַעֲשֵׂינוּ
 11 וְעֲבוּדֵתֵינוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן
 12 הַגָּלוּת, שֶׁמִּצַּד מִצָּר
 13 הַגָּלוּת נִעֲשֶׂת עֲבוּדָתָם
 14 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֶן
 15 שְׁלֹמֶעֱלָה מִמִּדְיָה
 16 וְהַגָּבֻלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה
 17 מִגִּיעִים בְּבִחִינַת הַבְּלִי
 18 גָבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה, וּפּוֹעֲלִים
 19 שֶׁהַבְּלִי גָבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה
- 20 יִמְשָׁךְ וְיִתְגַּלֶּה לְמִטָּה, שְׁזָהוּ עֲנָנֵי הָעֲמִידָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 21 (בְּנוֹגֵעַ לַעֲתִיד לְבוֹא)¹⁷ וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים,
 22 וְעָמְדוּ דִּיקָא¹⁶ [=בְּמִדּוּק] בְּבֵיאת מִשִּׁיחַ יִתְגַּלֶּה הָאוֹר עֲצֻמוֹ הַבְּלִי גָבוּל
 23 לְמִטָּה, בְּגָאֻלָּה הָאֲמִתִּית
 24 וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ¹⁶
 25 צִדְקָנוּ בְּקִרְוֹב מִמֶּשֶׁ.
- בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עֲמִידָתָ לָהֶם, שֶׁפֶל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת רַחֲמִים רַבִּים
 שְׁלֹמֶעֱלָה מֵהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, בְּחִינַת בְּלִי גָבוּל, שֶׁבְּבִחִינָה זוֹ הִגִּיעוּ עַל יְדֵי
 עֲבוּדַת הַמְּסֻרֶת נֶפֶשׁ, בְּכָל מַאֲדָךְ, שֶׁבָּאָה מִצַּד הַמִּצָּר, בְּעֵת צָרָתָם כו'.
 וְכֵן הוּא גַם בְּנוֹגֵעַ לְכָלִּלוֹת מַעֲשֵׂינוּ וְעֲבוּדֵתֵינוּ בְּמִשְׁךְ זְמַן הַגָּלוּת,
 שֶׁמִּצַּד מִצָּר הַגָּלוּת נִעֲשֶׂת עֲבוּדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּאוֹפֶן שְׁלֹמֶעֱלָה
 מִמִּדְיָה וְהַגָּבֻלָּה, וְעַל יְדֵי זֶה מִגִּיעִים בְּבִחִינַת הַבְּלִי גָבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה,
 וּפּוֹעֲלִים שֶׁהַבְּלִי גָבוּל שְׁלֹמֶעֱלָה יִמְשָׁךְ וְיִתְגַּלֶּה לְמִטָּה, שְׁזָהוּ עֲנָנֵי
 הָעֲמִידָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷ וְעָמְדוּ רַגְלָיו בַּיּוֹם הַהוּא עַל הַר הַזֵּיתִים, וְעָמְדוּ
 דִּיקָא¹⁶, בְּגָאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ בְּקִרְוֹב מִמֶּשֶׁ.

(16) ראה גם ספר החקירה ע' 272. (17) זכרי' יד, ד.

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה'

משה שי'

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו מח' כסלו, בו כותב אודות סדר הלימוד ומהות התלמידים בכתות השונות. והשיי"ת יצליחו למלאות תפקידו לקרב לבם של בני"א לאבינו שבשמים ע"י החינוך הנכון. וכבר ידוע פס"ד של רבנו הזקן אשר עי"ז נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

מ"ש אודות הלימוד בליל שבת, הרי, אם יש מקום, צריך ה"י לסדר שאז ילמדו פרשת השבוע עם פירוש רש"י, וקיצור שו"ע הלכות שבת, ודא"ח המתאים לפי השגת התלמידים. וכבר ידועה הצעתי לכמה מוסדות חינוך - שיקבעו שיעור בהלכות הצריכות בחיי היום יומים, ולהתחיל באותם העניינים התכופים ביותר וכמו ברכות הנהנין וכו', שהרי סו"ס זהו כל האדם את האלקים ירא ואת מצותיו שמור.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש מתוך בריאות הנכונה.

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל בכל אתר ואתר
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

רבים הפירושים והרמזים בעניני ימים אלה, בפשטות - עיקר הענין ד"חנוכה" הוא חנוכת המזבח ובית המקדש, כמבואר בהודאת "ועל הניסים": "ואחר כך באו בניך לדביר ביתך, ופינו את היכלך וטיהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך".

ומזה גם מובן שבפשטות - בענין חנוכת ביהמ"ק נמצאת הוראה עיקרית לכל אחד ואחת מבני ישראל בכל זמן ובכל מקום,

שהרי תכלית כל ימי זכרון בחיי עמנו הוא ללמוד ולעשות כהוראות דהימים ההם - בזמן הזה.

והנה כל בית יהודי ענינו ושלמותו שלו הוא להיות משכן ומקדש לשכינה. ובפרטיות יותר - כל איש ואשה בישראל - מקדש ומשכן הוא לו ית'. וכמו שהורנו חכמינו ז"ל בפירושם על הכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - בתוך כל אחד ואחד מישראל. כלומר, שכל עשי ועבודה הנעשית בקשר עם המקדש היא בשביל - תכליתה - שתמשיך ותשכן את הוי' בתוך כאו"א מישראל.

ומשחרב בית-המקדש מפני חטאינו - הרי ע"י תשובה ומעשים טובים, על ידי מעשינו ועבודתנו, של כל או"א מישראל, כל זמן משך הגלות, בונים ומקימים את ביהמ"ק שבתוך כל אחד ואחת ומקרבים את גאולת כל עם ישראל ע"י משיח צדקנו - שיבנה בית המקדש (הכללי) במקומו, ועוד ביתר שאת וביתר עז.

וככל מה שאירע בימי מתתיהו בן יוחנן כה"ג בנוגע לביהמ"ק - כן הוא (ברוחניות) גם בזמן הזה בנוגע ל"ביהמ"ק" שבכל או"א: לפעמים עומדת עליהם הסביבה וכיו"ב "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך",

ד"חנוכה" הוא חנוכת המזבח ובית המקדש: ראה מגלת תענית פ"ט. יל"ש מלכים סוף רמז קפד. רש"י מגילה ל, סע"ב. מרדכי ואו"י הובאו בדרכי משה לטאו"ח (ורמ"א) רסתר"ע. חדא"ג מהרש"א לשבת (כא, ב). וראה ג"כ תו"א ושערי אורה סד"ה בכ"ה בכסלו. סידור חנוכה ד"ה מזמור שיר חנוכה. ורד"ה נ"ח, תרנ"ט: שהי' אז חנוכת הבית דביהמ"ק וחנוכת המזבח.

ומש"כ במור וקציעה סתר"ע שזהו זכרון לחנוכת הבית בימי חגי לא זכיתי להבין, שהרי כל השנים שעד החשמונאים לא הזכירו זה! ומה שהקשו דקדושה הקודמת לא בטלה וא"צ חינוך (ועד"ז ג"כ ברד"ה זאת חנוכה, תר"ם וראה שם סופ"ט) - י"ל דאין כאן הכוונה כבדין עבודתו **מחנכת** (שבועות טו, א), כ"א **כפשוטו** - התחלה לאחר הפסק ארוך ולאחרי שפינו וטיהרו וכו'. ועפ"ז יומתק ג"כ הלי' וקבעו ח' ימי **חנוכה אלו** (רק וע"י) להודות ולהלל. ואכ"מ.

נרות בחצרות: ידועה הקושיא נרות בחצר מאי בעי. וי"ל דנמשך לאחריו דכשראו הנסים הדליקו נרות (של שמחה וכבוד שכינה - ע"ד נרות דשמחת בית השואבה בעזרת נשים (סוכה נא, א) ונרות ביהמ"ק (ברכות נג, א). וכל אלו א"א בהיכל, כ"א) בחצרות קדשך ו(גם) קבעו כו'.

לכל אחד ואחת: שהרי גם נשים חייבות בנ"ח (טושו"ע או"ח סתר"ע, ס"ג). ולהעיר שלא הובא זה בר"ס תרע"א). ואפילו עני (שם ר"ס תרע"א).

שהורנו חכמינו ז"ל: ר"ח שער האהבה פ"ו. של"ה ש' האותיות אות לי' ובכ"מ. ועוד.

כלומר, שכל . . מישראל: להעיר מסידור שם רעו, ב.

על ידי . . הגלות: תניא רפ"ז. וראה הערות לקוטי לוי יצחק (שם).

ועוד ביתר שאת: ועד"ז הוא ג"כ בבנין "ביהמ"ק" הפרטי לאחר חורבנו וכמחז"ל שבמקום שבע"ת עומדין אין צד"ג יכולין לעמוד (ברכות לד, ב. רמב"ם הלי' תשובה פ"ז, ה"ד). וראה אור תורה להח"מ עה"פ ויאהב יצחק.

כה"ג: השייכות לנס חנוכה ראה תו"א לד, א. ובכ"מ.

"להשכיחם . . רצונך": הודאת ועל הנסים. וראה ד"ה מאי חנוכה, תש"א.

אגרות קודש

וידוע הדיוק בזה, **תורתך** - לימוד התורה מפני שהיא וכמו שהיא תורת הוי' שזהו שלא בערך למעלה מתורה כמו ש"היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים", **חוקי רצונך** - קיום כל המצות, כולל המצות השכליות, במעלתן הכי נעלית, כחוקי רצונך, אך ורק לעשות רצונו של הקב"ה,

ועל כל או"א אשר להוי' הוא - להלחם ועד כדי מס"נ, מבלי התחשב כלל אשר זוהי מלחמת חלשים (בכמות) נגד גבורים וכו'. וסוף סוף הוי' רב את ריבו כו' ומנחילו נצחון עולם ובא לימי חנוכה - חנוכה ביהמ"ק שלו - להודות ולהלל לשמו הגדול.

והנה מבין מצוות חנוכה - אמירת הלל שלם בכל יום, אמירת ועל הנסים, קריאה בתורה, איסור הספד ותענית והדלקת נרות - הרי זו האחרונה היא הראשונה בזמן לכל שאר מצוות חנוכה, אף שנס נצחון המלחמה קדם לנס פך השמן; בה מתחילים ימי חנוכה - שהרי זמן הדלקת נר חנוכה הוא משתשקע החמה; ועוד זאת, שבמצות נר חנוכה - מנהג ישראל תורה היא - להעלות בקודש ולהוסיף בנרות מיום ליום.

וההדגשה דנרות חנוכה - מדגישה עיקר וכלל גדול, והוא שיש לבדוק אפילו בשמנים הנמצאים בהיכל, אם השמן טהור הוא או לא. והרי המדובר הוא לא בשמן לאכילה אלא בשמן להדלקה, ולכאורה מאי איכפת אם נגע בו לרגע בלתי טהור,

ולא עוד אלא שעל נס השמן קבעו ימי חנוכה -

זאת אומרת, אשר עיקר קביעות ימי חנוכה הוא להורות שהשמן למאור (בביהמ"ק - הכללי וגם הפרטי) מוכרח להיות טהור, שלא נגע בו בלתי טהור.

מאור המאיר דרך איש ואישה הישראליים בחיי היום-יום, הוא **נר מצוה ותורה אור**. ובנר ואור זה עליו להיזהר שלא יגע בו בלתי טהור ואז ילך לבטח דרכו,

כי הודיעונו רז"ל **הנרות הללו אינן בטלין לעולם**, הוראה האמורה היא לכל הזמנים ולכל המקומות, וכאמור - בנוגע לכל בית יהודי ולכל איש ואשה מישראל,

אשר כל הנהגת הבית והנהגת כל אנשי הבית, ובמיוחד חינוך הבנים והבנות (שחנוכה הוא ג"כ מלשון חינוך), יהיו מוארים וחדורים אור תורה, אור טהור, ובאופן דמוסיף והולך מוסיף ואור, ועד שיאיר גם את החושך שבכל הסביבה, כהוראת נרות חנוכה שמדליקן **על פתח ביתו מבחוץ**. ועד אשר בצדק יוכל לאמר: כמופת הייתי **לרבים** ואתה מחסי עוז, וכמו שהי' בימים ההם בזמן הזה ש"עמדת להם בעת צרתם רבת את ריבם כו' עשית תשועה גדולה ופורקן".

חכמתכם . . העמים : דברים ד, ו.

כל המצות . . כחוקי רצונך : וכנוסח השווה בברכת כל המצות : קדשנו במצותיו וציוונו.

אך ורק לעשות רצונו : להעיר מתורת הבעש"ט ד"ה ושבתם וראיתם (כתר ש"ט סקנ"ה, הוצאת קה"ת).

מנהג ישראל : ובפרט שבנדו"ד ה"ז "מנהג פשוט" (רמ"א שם רסתרע"א).

להעלות בקודש : ראה תו"א מקץ לד, א.

בשמנים הנמצאים בהיכל : שבת כא, ב. וגליון הש"ס שם.

שעל נס השמן קבעו : רש"י ד"ה מאי (שבת כא, ב).

הודיעונו רז"ל : במד"ב ותנחומא ר"פ בהעלותך ע"פ הרמב"ן שם.

שחנוכה . . חינוך : תו"א סד"ה בכ"ה בכסלו. אוה"ת שם בארוכה.

ג"כ מלשון חינוך : וגם ע"ש ש"חננו כה" (תקו"ז תי"ג. טאו"ח סתר"ע. ובפע"ח ש' החנוכה : פי' חנוכה חנ"ה

כו"). **ועוד**. ובכו"כ שמות כן הוא. ולהעיר מ"לא יעקב יאמר עוד שמך" - **עקבה** - אף שמפורש "וידו אוחות בעקב עשו

ויקרא שמו יעקב" (בראשית לב, כט. שם כה, כו).

כמופת . . עוז : תהלים עא. ז.

אגרות קודש

וקיום המצוות (ביטול "חטאינו" - סיבת הגלות) וקיום מצות נר חנוכה בפרט, מביא קיום היעוד דגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו ובנין בית מקדשנו.

ויהי רצון שיהי' כן בקרוב ממש.

בברכה לימי חנוכה מאירים, מאירים גם את כל ימי השנה כולה הלוח ומוסיף ואור,

מנחם שניאורסאהן

נר חנוכה בפרט : כמובן ממשנ"ת שעי"ז כליא ריגלא דתרמודאי - אותיות מורדת (אוה"ת חנוכה ע' תתקמא, ב. ובכ"מ).

חנוכה . . משיח . . בית מקדשנו : להעיר דחנוכה ח' ימים, משיח משמונה נסיכים וכנור דמקדש הג' דח' נימין (תו"א לד, א. לקו"ת תזריע כא, ד).

ב"ה, ח"י כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר הלל שי

שלום וברכה!

בימי רצון אלו חדש כסלו הוא חודש הגאולה ירחא תליתאי מתשרי בו נברא העולם, הנה מוסג"פ חוברת י"ט כסלו שבטח יזכה בתוכנה את הרבים, והרי לאמיתתו של דבר ענינה כל השנה זמנה הוא. ואם אכל השנה קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו, עאכו"כ בימי סגולה אלו שכשפותחים - עיי' תעמולה מתאימה - באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט הקב"ה פותח כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה שלאולם לא היו דלתות ובמילא הי' תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי בין גם עזרת ישראל וכהנים לא היתה מחיצה מפסקת אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל מובן.

בברכת חג הגאולה.

נ.ב.

במכתבו האחרון כותב למזכירות, שהכשר המקוה במקומם הוא ע"י בור (לשון יחיד) דמי גשמים. ובדאי ידוע לו, אשר בשנים האחרונות נתפשט המנהג לעשות שני בורות - נוסף על המקום שבו טובלים. וכבר ידוע שבמקוה משתדלים לצאת רובא דרובא של הדיעות בזה*.

וה"ה גם מענינא דחנוכה הבע"ל, וכמבואר דעת כמה מהאחרונים שבאמת יכלו להדליק המנורה גם בשאר השמנים שבהיכל, כיון שטומאה דחוי' בצבור. אלא שרצה הקב"ה להראות חיבתן של ישראל שתתקיים המצוה מן המובחר (וי"ל שלכן דוקא במצות חנוכה ישנו הענין דמהדרין מן המהדרין) וה"ה בטהרה בכללותה שיש להדר בזה כנ"ל.

ומזה מובן ג"כ בהרמז דטו"ט (רמב"ם סוף הל' מקואות) שזהו בדוגמא לדיעות נפסדות ודיעות ישרות, שגם בזה יש להדר עד כדי להיות מהדרין מן המהדרין, היינו לימוד גלה דתורה לימוד רזין דאורייתא ולימוד רזא דרזין דאורייתא. ומבואר בכ"מ בדא"ח, שכיון שהתורה היא שעבוד הבעל זה הקב"ה לאשתו זוהי כנסת ישראל - יש בזה שלשת הענינים : שארה, גלה דתורה, שמשיג ונכנס בפנים ותורתך בתוך מעי (עיין תניא פרק ד').

כסותה, רזין, שזהו בחי' לבוש כיון שאינו נכנס ונתפס כל צרכו, ואדרבה המושכל מקיף את השכל. ועונתה רזא דרזין, וכמבואר בלשון רז"ל שאין דורשין כו' אלא ביחיד, ואכמ"ל.

בס"ד. שיחת י"ט כסלו ה'תשי"ג.

- יג. ...ידוע⁷⁵ שכאשר אדמו"ר הזקן הגיע אל המגיד, סידר המגיד שאדמו"ר הזקן ילמד יחד עם בנו, ר' אברהם המלאך. והסדר היה שאדמו"ר הזקן למד עם המלאך נגלה, והמלאך למד עם אדמו"ר הזקן נסתר.
- כאשר המלאך היה לומד עם אדמו"ר הזקן נסתר, היה אדמו"ר הזקן מחזיר את מחוגי השעון אחורנית (ללא ידיעת המלאך, שלהיותו מופשט ביותר לא הבחין בכך) כדי שהמלאך ילמד עמו נסתר משך זמן ארוך יותר. והסביר שיש היתר על זה — כדאיתא בזהר⁷⁶ "אי לאו דפסקא טעמא (להתיבות "לא תגנוב"⁷⁷, להפריד תיבת "לא" מתיבת "תגנוב") הוה אסיר אפילו למגנב דעתא דרבי וכו'". ואחר כך סיפר אדמו"ר הזקן שהזמן שהי' "גנוב" ללימוד הנסתר היה חביב אצלו ביותר, כמו שכתוב⁷⁸ "מים גנובים יומתקו".
- וכאשר אדמו"ר הזקן התחיל ללמוד עם המלאך התחלת הש"ס במשנה "מאימתי קורין את שמע בערבית", ופירשה לפי הפירוש הפשוט — התלהב המלאך בדביקותו ואמר: אָזוי? אָזוי? — "מאימתי" הוא מלשון אימה ויראה⁷⁹, והיינו, שמשנה זו שהיא התחלת תורה שבעל פה, שענינה הבנה והשגה, התחלתה "מאימתי", מלשון אימה ויראה, ללמדנו שהגישה ללימוד התורה (כולל גם תורה שבעל פה שענינה הבנה והשגה) הוא ענין האימה ויראה דוקא, כמאמר רז"ל⁸⁰ "מה להלן כו' אף כאן באימה וביראה וברתת ובזיע".
- יד. ויש לבאר החילוק בין "אימתי" (ללא מ"ם) ל"מאימתי" (בתוספת מ"ם)⁸¹:
- "אימתי קורין את שמע" — קאי על כללות הזמן דחיוב קריאת שמע, מהתחלת זמן קרית שמע ועד סוף זמן קריאת שמע. והיינו, שכל הבבא הראשונה (לא רק הסיפא, "עד סוף האשמורה הראשונה", אלא גם הרישא, "משעה שהכהנים כו'") היא דברי ר' אליעזר, והפלוגתא דחכמים עם ר' אליעזר היא רק על הסיפא, בנוגע לסוף זמן קריאת שמע ("עד חצות"), אבל בנוגע להתחלת זמן קריאת שמע שברישא, סוברים גם הם כדעת ר' אליעזר.
- ועל פי זה, החיוב דקריאת שמע הוא חיוב אחד, ששיעורו מתחלת הזמן עד סוף הזמן.
- אבל "מאימתי קורין את שמע" — קאי רק על התחלת זמן קריאת שמע, ובבא זו היא סתם משנה. ולאחרי זה מתחיל ענין נוסף — סוף זמן קריאת שמע, "עד סוף האשמורה הראשונה, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים עד חצות וכו'".
- ועל פי זה, יש לחקור בגדר החיוב דקריאת שמע — אם הוא חיוב אחד שמתחיל ברגע הראשון דהתחלת זמן קריאת שמע ונמשך עד לרגע האחרון דסוף זמן קריאת שמע (כנ"ל), או שיש חיוב על כל רגע ורגע ביחוד (כדלקמן סעיף ט"ז).
- טו. והטעם שהתחלת המשנה "מאימתי", אף שבלאו הכי נקטינן שהחיוב דקריאת שמע הוא חיוב אחד על כל משך הזמן דקריאת שמע (כדלקמן), כמו שהיה כתוב "אימתי" — יש לבאר בפנימיות הענינים:
- כאשר התחלת המשנה היא "מאימתי", נמצא, שהתחלת המשניות במ"ם פתוחה, וסיום המשניות במ"ם סתומה — "בשלוש"⁸². ועל פי מאמר הגמרא⁸³ "מ"ם פתוחה מ"ם סתומה מאמר פתוח מאמר סתום", מאמר פתוח הוא נגלה דתורה ומאמר סתום הוא נסתר דתורה — הרי התחלת המשניות במ"ם פתוחה וסיומם במ"ם סתומה מורה על החיבור של נגלה דתורה עם פנימיות התורה, היינו, שההתחלה היא אמנם בנגלה דתורה, אבל צריכים מיד לחשוב גם על פנימיות התורה, ולחברם יחד.
- וזהו גם התוכן דסיום המשניות "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"⁸⁴: "עוז" — קאי על התורה בכלל⁸⁵, ובפרט קאי על טל תורה⁸⁶ (נסתר דתורה). ובתורה שנקראת "עוז" צריכים לפעול ענין השלום — "ה' יברך גו' בשלום" — שזהו החיבור והאחדות דנגלה דתורה ופנימיות התורה.

(75) ראה בית רבי ח"א פ"ב. סה"מ תש"ח ע' 177. אג"ק אדמו"ר

(82) ראה סה"מ תרכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' רכה. וש"נ.
(83) שבת קד, א ובפרש"י.

(84) תהלים כט, יא.

(85) ראה זבחים קטז, סע"א ובפרש"י. וראה גם רשימות הצמח צדק לתהלים (יהל אור) עה"פ (ס"ע קיב ואילך). וש"נ.

(86) תניא פל"ו (מו, ריש ע"ב). וראה ב"מראי מקומות, הגהות והערות קצרות" לשם.

(76) ח"ב צג, ב.

(77) יתרו כ, יג.

(78) משלי ט, יז.

(79) ראה גם סה"ש תש"ד ע' 66.

(80) ברכות כב, א. וש"נ.

(81) ראה גם שנות אליהו על המשנה.

ולהעיר גם ממאמר רז"ל⁸⁷ "כל התורה שמותיו של הקב"ה" – "שמותיו" לשון רבים, דקאי על נגלה דתורה ופנימיות התורה⁸⁸. וביחד עם זה, ישנו גם הלשון "שמה קדישא"⁸⁹, היינו, שאינם ב' שמות קדושים, אלא שם אחד קדוש – כי האמת היא שנגלה דתורה ופנימיות התורה הם ענין אחד. וכאשר מאחדים נגלה דתורה ופנימיות התורה, נעשית גם התאחדות שמותיו של הקב"ה.

טז. ונחזור לעניננו – החקירה בנוגע לאופן החיוב דקריאת שמע, אם הוא חיוב אחד על כל הזמן, או שיש חיוב על כל רגע ורגע:

ובהקדמה – שחקירה זו אינה בנוגע לחיוב דקריאת שמע בלבד, אלא בנוגע לכללות ענין הזמן, אם הזמן הוא מקובץ מנקודות נקודות, או שהוא שטח אחד שמתחלק לכמה ענפים שאחד קודם לחבירו⁹⁰. ועל דרך ב' הדעות בענין הקו, אם הוא עשוי מנקודות נקודות, או שהוא קו אחד פשוט שיש בו מעלה ומטה⁹¹.

ועל פי זה יש לחקור בנוגע לכמה דיני התורה הקשורים עם ענין הזמן – אם גדר הזמן הוא נקודות נקודות, או שגדר הזמן הוא שטח אחד.

ולדוגמא⁹²:

בנוגע לחיובי הבעל לאשתו⁹³ – יש לחקור אם זהו חיוב אחד שחל בעת הנישואין על כל משך הזמן (שטח אחד), או שבכל רגע מתחדש חיוב חדש (נקודות נקודות).

ונפקא מינה לדינא – הנושא אשה שניה, אם יש דין קדימה לאשתו הראשונה: אם נאמר שיש חיוב אחד על כל שטח הזמן של הנישואין – אזי יש דין קדימה לחיוב שנתחייב לאשתו הראשונה, אבל אם נאמר שבכל רגע נעשה חיוב חדש – אין דין קדימה לאשתו הראשונה, כיון שברגע זה חלים עליו ב' החיובים.

וכמו כן יש לחקור חקירה זו בנוגע להחיוב דקריאת שמע⁹⁴ – שמצד עצמו אינו שייך למשך הזמן, שהרי יכול לצאת ידי חובה ברגע אחד, כמאמר רז"ל⁹⁵ "כיון דאמליכתי למעלה ולמטה ולארבע רוחות השמים תו לא צריכת", אלא שניתן לו משך זמן – אם זהו חיוב אחד שניתן לקיימו ברגע אחד בכל שטח הזמן שמתחילת זמן קריאת שמע עד סוף זמן קריאת שמע, והיינו, שאין חיוב על כל רגע ורגע מצד עצמו, כי אם, שכל זמן שלא קיים החיוב ברגע הקודם, יכול להשלימו ברגע שלאחרי זה, עד סוף זמן קריאת שמע⁹⁶; או שהחיוב דקריאת שמע הוא על כל רגע ורגע בפני עצמו, היינו, לא בתור השלמה לרגע שלפני זה, כי אם חיוב מיוחד בפני עצמו, אלא שנפטר על ידי זה שמקיים אחד מהם.

ונפקא מינה לדינא⁹⁷ – אם בסוף זמן קריאת שמע נאנס ולא קרא שמע: אם נאמר שיש חיוב אחד על כל שטח הזמן, שניתן להשלימו עד לרגע האחרון – מהני טענת אונס דסוף זמן קריאת שמע, כי, אף על פי שבתחלת זמן קריאת שמע לא היה אונס, הרי, אין חיוב מיוחד על תחלת הזמן דוקא, אלא יכול להשלימו עד סוף זמן קריאת שמע, וכיון שנאנס בסוף הזמן שהוא השלמה על תחלת הזמן, הרי אונס רחמנא פטרי⁹⁸; מה שאין כן אם יש חיוב בפני עצמו על כל נקודה ונקודה שבזמן קריאת שמע – הרי האונס שבסוף הזמן אינו יכול לפטור מה שלא קיים את החיוב שבתחלת הזמן⁹⁹.

יז. ומדברי המשנה "מעשה ובאו בניו (של רבן גמליאל) מבית המשתה אמרו לו לא קרינו את שמע, אמר להם אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות" – יש להוכיח שזהו חיוב אחד על כל שטח הזמן:

(87) רמב"ן בהקדמתו עה"ת. יונת אלם פכ"ט. וראה זח"ב פז, א. ובכ"מ.

(88) ראה גם אוה"ת תולדות קמה, ב.

(89) זח"ג קיג, ב. הובא ונתבאר בתניא אגה"ק ס"ה. ובכ"מ.

(90) ראה בארוכה מפענח צפונות פ"ג. וש"נ.

(91) ראה סה"מ תנ"ב ע' צז ואילך. ועוד.

(92) נזכרה גם דוגמא מנייר – שכאשר הנזירות היא לפי חשבון הימים, אזי כל יום נפרד מחבירו, מה שאין כן כו' (חסר המשך הדברים)*. וסיים, שניירות הוא ענין התלוי בלשון בני אדם (ראה נדרים ל, סע"ב. וש"נ), ולכן, יש להביא דוגמא משאר דיני התורה.

(93) ראה מפענח צפונות פ"ה סכ"ח. וש"נ.

(94) מכאן ועד סיום הענין (סוסי"ז) – לא זוכרים הענין בבירור (המו"ל).

(95) ברכות יג, ב.

(96) ראה עד"ו לקו"ש חכ"ח ע' 77 ואילך (לענין שבעת ימי התשלומין).

(97) ראה גם אנציק' תלמודית ערך אונס ס"א (ע' שנט). וש"נ.

(98) ב"ק כח, סע"ב. וש"נ.

(99) ראה גם מפענח צפונות פ"ג ס"ח. וש"נ.

(* ראה גם אג"ק ח"ו ס"ע פה: "המדובר בהתועדות... היתה כוונתי בענין יומי דמפסקי במרו"ל בנייר (ו, א).")

- 1 הטעם שרבן גמליאל התיר להם לקרות שמע אחר חצות, אף שחכמים תיקנו שיקראו עד חצות, הוא – לפי
2 שהיו אנוסים, שהרי בודאי ישבו לסעודה קודם התחלת זמן קריאת שמע, ולכן לא היו יכולים לקרות קודם
3 חצות. – ומזה מוכח שגם לדעת רבן גמליאל סוף זמן קריאת שמע הוא עד חצות, ורק מצד האונס דבית המשתה
4 הורה להם לקרות קריאת שמע לאחר חצות קודם שיעלה עמוד השחר.
- 5 ומזה שרבן גמליאל התיר להם לקרות שמע אחר חצות רק בגלל האונס, אבל לולי האונס, אילו מרצונם לא
6 היו קורין שמע קודם חצות, לא הי' מתיר להם לקרות אחר חצות – מוכח, שאין חיוב בפני עצמו על כל נקודה
7 דזמן קריאת שמע, כי אם, חיוב אחד על כל שטח הזמן שאם לא קיימו ברגע הקודם יכול להשלימו ברגע
8 שלאחרי זה, ולכן, השלמה זו יכולה להיות רק עד חצות, כתקנת חכמים, ורק במקרה של אונס יכולים להשלים
9 החיוב עד שיעלה עמוד השחר;
- 10 אבל אם נאמר שיש חיוב בפני עצמו על כל נקודה דזמן קריאת שמע – הרי גם אם מרצונם לא קראו שמע קודם
11 חצות, חייבים לקרוא אחר חצות מצד החיוב (מן התורה) שיש ברגע שלאחר חצות מצד עצמו (לא בתור השלמה).
12 יח. ולהעיר, שענין הנ"ל נוגע גם לברכת החמה – שחיובה בשנה זו:
13 ידועה השאלה¹⁰⁰ למה אין מברכים שהחיינו על ברכת החמה, ככל מצוה שבאה מזמן לזמן?
- 14 ויש לבאר זה על פי הנ"ל – שהחיוב דברכת החמה אינו על נקודת הזמן שבו מגיעה החמה להמקום שבו
15 נתלתה ברקיע השמים, אלא על כל הסיבוב שבמשך הכ"ח שנה, וזה שהחמה מגיעה להמקום שבו נתלתה ברקיע
16 השמים (שאו מברכים ברכת החמה) הוא רק סימן על גמר הסיבוב.
17 ונמצא, שגם במצות ברכה החמה – גדר הזמן הוא שטח, ולא נקודות¹⁰¹.
- 18 יט. והנה, גם תשובה היא "בשעתא חדא ברגעא חדא"¹⁰² (כמו ק"ש שמצד עצמה אינה שייכת למשך הזמן,
19 שהרי יכולים לצאת י"ח ברגע אחד, כנ"ל ס"טז), אלא שהקב"ה, ברחמיו המרובים, נותן להם ארכה שיוכלו
20 להשלימה לאחר זמן, כיון שאין זה באופן של נקודות נקודות שכל אחד הוא חיוב בפני עצמו, כי אם שטח אחד.
21 וזהו גם תוכן ההוראה דפסח שני – שאינו חיוב בפני עצמו, אלא תשלומין דראשון¹⁰³, וענינו¹⁰⁴ שאף פעם
22 לא אבוד ("עס איז ניטאָ קיין פאַרפאַלן"), שגם מי שהיה טמא או בדרך רחוקה, ואפילו "לכם", שהיה ברצונו –
23 קובעים בשבילו יום טוב מיוחד כדי שיוכל להקריב הפסח בבית המקדש של מטה שהוא מכוון כנגד בית המקדש
24 של מעלה¹⁰⁵.
- 25 וענין זה מהוה גם לימוד זכות בנוגע אלינו:
26 גם כאשר חסר בהענין ד"מאימתי", לימוד התורה באימה וביראה – אין להתיימש חלילה, כי, מן התורה
27 יכולים לקרות שמע במשך כל הלילה, שרומז על ליל הגלות, "עד שיעלה עמוד השחר", שרומז על אור הגאולה
28 בביאת המשיח,
- 29 לכתחילה – מצד זהירות כו' – צריך אמנם לקרות שמע עד חצות; אבל כאשר ישנו אונס של בית המשתה –
30 שרומז על יינה של תורה, היינו, שמצד זה שהתורה ירדה למטה דוקא, ובלשון חז"ל¹⁰⁶ "למצרים ירדתם כו' יצר
31 הרע יש ביניכם" [והרי היצר הרע הוא אחד מהדברים שהקב"ה מתחרט עליהם, כמו שכתוב¹⁰⁷ "אשר הרעותי"],
32 לכן חסר בענין הביטול בלימוד התורה ("מאימתי") – אזי יכולים להשלים זאת עד שיעלה עמוד השחר.
- 33 [דובר¹⁰⁸ אודות סיום המשנה "הקטר חלבים"¹⁰⁹ ואברים מצותן עד שיעלה עמוד השחר¹¹⁰, ובסיום הענין
34 אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:]

תנחומא משפטים יח. פרש"י משפטים כג, כ.
(106) שבת פח, סע"ב ואילך.

(107) מיכה ד, ו. וראה סוכה נב, ב.

(108) חסר כל הענין (החז"ל).

(109) נזכר גם ש"חלב" הוא ענין התענוג, ולכן יש צורך בזהירות יתירה, וכמו שמצינו בענין בדיקת חמץ שמא ימצא גלוסקא יפה (פסחים ו, סע"ב).

(110) נזכרו הדעות (פרש"י ורע"ב על המשנה) אם כן הוא לכתחילה, שלא חששו "להרחיק מן העבירה" מצד זה ש"כהנים זריזין הן" (שבת כ, א. וש"נ).

(100) ראה בס' שנסמנו ב"ברכת החמה כהלכתה" (ירושלים תשמ"א) ע' סא הערה 8.

(101) דובר גם אודות ענין הזמן למעלה, כדרשת חז"ל על הפסוק (בראשית ב, ב ובפרש"י) "ויכל אלקים ביום השביעי", "בשר ודם שאינו יודע עתיו ורגעיו מוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע עתיו ורגעיו נכנס בו כחוט השערה" – חסר כל הענין.

(102) זח"א קכט, סע"א.

(103) פסחים צג, א.

(104) ראה סה"ש תש"א ע' 115 (נעתק ב"היום יום" יד אייר).

(105) ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. זח"ב נט, ב (ברע"מ).

רבן גמליאל – נשיא הדור – הוא זה שפועל שגם אם במשך כל הלילה לא קרו שמע, מכל מקום, כאשר
בסוף הלילה מכריזים וצועקים ("מ'גיט א געשריי") "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד"¹¹¹ – אזי עולה עמוד
השחר, הלך ואור עד אור היום¹¹².

* * *

כ. [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן עשרת הניגונים של אדמו"ר הזקן (מלבד ניגון הד' בבות), ואחר כך
הניגון 'ניע זשוריצי כלאָפציי', ואחר כך ניגון הד' בבות, וקודם שניגנוהו אמר:]
הפירוש בפסוק¹¹³ "כי ישרים דרכי הוי' וגו'" שנתבאר לעיל בהמאמר, שגם ב"דרכי הוי'" דקאי על התורה
יכול להיות ענין של כשלון ("פושעים יכשלו בס") – הוא בביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי¹¹⁴, וביסודו הוא
מאמר של אדמו"ר הזקן שאמרו ביום א' פרשת וישב, י"ט כסלו תקס"ז¹¹⁵.

אמנם, אמירת דבר תורה של אדמו"ר הזקן, שעל זה איתא בירושלמי¹¹⁶ "כל האומר שמועה מפי אומרה
יהא רואה בעל השמועה כאילו הוא עומד כנגדו", הרי זה רק "כאלו", בכ"ף הדמיון בלבד;

ובענין זה גדלה מעלת הניגון – שעל ידי זה נעשה הענין ד"עומד כנגדו" ללא כ"ף הדמיון. וכפי שסיפר כ"ק
מו"ח אדמו"ר¹¹⁷ שפעם צוה הצמח-צדק לנגן ניגון של אדמו"ר הזקן, באמרו שעל ידי ניגון נעשה הענין ד"עומד
כנגדו" ללא כ"ף הדמיון, וסיים כ"ק מו"ח אדמו"ר: וכל אחד מהמסובים הביט מסביבו לראות ש"עומד כנגדו"...

כא. כתיב¹¹⁸ "קטנתי מכל החסדים", ומבאר אדמו"ר הזקן באגרת הקודש¹¹⁹ "שבכל חסד וחסד שהקב"ה
עושה לאדם צריך להיות שפל רוח במאד . . כל שהוא קמי' יותר הוא יותר כלא כו'".

וכיון שכן, הרי, כאשר מתבוננים בגודל החסדים שעושה הקב"ה עמנו, בנתנו לנו את תורתו, נגלה דתורה,
ובפרט פנימיות התורה,

– שהרי גם נגלה דתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, והוא וחכמתו אחד, ובאופן כזה – כפי שהתורה
היא חכמתו של הקב"ה שהוא וחכמתו אחד – ניתנה התורה לנו למטה, כדאיתא במדרש¹²⁰ "אמר הקב"ה
לישראל מכרתי תורתך כביכול נמכרתי עמה . . משל למלך שהיה לו בת יחידה בא אחד מן המלכים ונטלה
ביקש לילך לו לארצו וליטול לאשתו, אמר לו, בתי שנתתי לך יחידית היא, לפרוש הימנה איני יכול . . כל
מקום שאתה הולך קיטון אחד עשה לי שאדור אצלכם שאיני יכול להניח את בתי", והיינו, שעל ידי התורה
אותי אתם לוקחים"¹²¹,

ובפרט פנימיות התורה, שגדלה מעלתה על נגלה דתורה בב' ענינים התלויים זה בזה:

(א) פנימיות התורה, רזין דרזין שבתורה, היא מדריגה נעלית יותר בחכמתו יתברך, חכמה עילאה, כמעלת
הפנימיות על החיצוניות, והיינו, שמעלה זו היא גם מצד התורה כפי שהיא בשרשה, שנגלה דתורה היא חיצוניות
החכמה, ופנימיות התורה היא פנימיות החכמה. ונמצא, שכאשר האדם לומד פנימיות התורה הרי הוא תופס
ומקיף ומתאחד עם פנימיות חכמתו יתברך,

(ב) כיון שפנימיות התורה היא פנימיות החכמה, לכן, גם בירידתה למטה הרי היא בגילוי כמו שהיא מצד
עצמה, דלא כנגלה דתורה, שלהיותה חיצוניות החכמה, הרי בהשתלשלותה למטה מתלבשת היא בלבושים
שונים, עד כדי כך שיכולים ללמוד תורה מבלי לדעת במה המדובר (שזוהי חכמתו של הקב"ה), וכנ"ל בפירוש
"כי ישרים דרכי ה' וגו'", מה שאין כן בפנימיות התורה, הנה גם כאשר לומדים משלים מכחות הנפש, יודעים
בשעת מעשה שכל ענינים אלו "נשתלשלו מהן"¹²², מהענינים כפי שהם למעלה –

רשימות הצמח צדק לתהלים (יהל אור) ע' קמח.
117 לקו"ד ח"ג תק, ב. וראה שם ח"א קב, ב. וראה גם תו"מ
ח"א ע' 92. ח"ה ריש ע' 126. וש"נ.
118 וישלח לב, יא.
119 ס"ב.
120 שמו"ר פל"ג, א.
121 לשון חז"ל – תנחומא אמור יז. וראה שמו"ר שם, ו (בסופו).
122 ראה תניא רפ"ג.

111 ואתחנן ו, ד.
112 ע"פ משלי ד, יח.
113 הושע בסופו.
114 ר"פ וישלח.
115 ראה "מפתח מאמרים – תקס"ז" בספר מאמרי אדה"ז תקס"ז
בתחלתו (ע' V). וראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד בתחלתה (תו"מ
ח"ד ע' 179).
116 שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א ה"ז. וראה

1 הנה כאשר מתבוננים בגודל החסדים של הקב"ה שנתן לנו "תגא דמלכא", ולאידך גיסא, מתבונן כל אחד
2 במעמדו ומצבו, באיזו מדה שיך הוא לכל הנ"ל – אזי יכול ליפול להקצה השני של גאווה – לרגש של עצבות!
3 ועל זה אומרים לו שלא יפול רוחו בקרבו – ע"פ המבואר בדבור המתחיל כי ישירים דרכי הוי' הנ"ל¹²³,
4 ש"אנחנו אף על פי שאין בערכנו להשיג למעלה כמו תנאים ואמוראים", שלימודם היה באופן שהיו מביטים
5 בשרש החכמה שבתורה כמו שהוא למעלה, ובהתאם לכך היו פוסקים הדין למטה, "מכל מקום, בעת שאנו
6 לומדים פשט ההלכות בטעמים שיסדו לנו התנאים ואמוראים . . . הרי זה כמו על דרך משל הסומא שהולך אחר
7 הרואה וכו' באחיזתו בו וכו' כך אנחנו וכו' אין אנו נוטים ימין וכו'".
8 וכשם שהדברים אמורים בנוגע לפסקי הלכות בתורה באופן המכוון לאמיתתה של תורה, כן הוא גם בנוגע
9 לענין העבודה:

10 אף על פי שמתבוננים ויודעים עד כמה גדול הריחוק שרחוקים מפנימיות התורה, ומרבותינו נשיאינו,
11 – אדמו"ר מהר"ש¹²⁴ היה נוהג להצניע את האפיקומן של בניו, ולפעמים גם של האורחים, יחד עם
12 האפיקומן שלו. פעם ביקש אחד האורחים (החסיד ר' נחמן) מאדמו"ר מהר"ש שיקח גם את האפיקומן שלו,
13 והשיב לו אדמו"ר מהר"ש: מניין לך שרצוני להעלותך על העגלה שלי? ...!
14 מכל מקום, כאשר כל אחד יניח את עצמו על הצד, וילמד בשקידה ומסירה ונתנה את המאמרים של הרביים,
15 ויתנהג על פי כללי העבודה שהורו הרביים במאמריהם, מתוך התקשרות אליהם ("זיך אָנהאלטן אין זיין") –
16 "הרי זה כמו עד"מ הסומא שהולך אחר הרואה כו'", שאז ילך לבטח דרכו, ויתמיד בהליכתו ("ער וועט גיין
17 און גיין"), עד "יאק דאיעדעם דאָ קראַטשאַמקע", והלאה יותר, ויוצאים מהגלות, ונשיאינו בראשנו.
18 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות, ולכפול בבא הרביעית עשר פעמים].

* * *

19 **כב.** כ"ק מו"ח אדמו"ר כותב באחד ממכתביו¹²⁵ שאדמו"ר הזקן אמר ש"בגלל המסירת נפש הלזו על תורת
20 החסידות פסקו בבית דין של מעלה אשר בכל ענין של תורה יראת-שמים ומדות טובות, תהיה יד כל מקושריו
21 והולכי בעקבותיו על העליונה".
22 ויש לבאר דיוק הלשון "הולכי בעקבותיו", עקב דייקא – שה"עקב" הוא בכלל הגוף (לא כמו שערות שאינם
23 נחשבים בכלל הגוף), ומועיל להגוף, אלא שאין בו חיות כל כך, כדאיתא באבות דר"נ¹²⁶, אבל, זה גופא היא
24 מעלתו – שאינו סותר לרצון הנפש, כיון שמצד עצמו אין לו חשיבות.
25 ועל דרך מעלת העבד פשוט שמוסר את עצמו לרצון האדון, שיש בזה מעלה לגבי עבודה בשכל והרגש,
26 דאף שהשכל והרגש מסייעים בעבודה, מכל מקום, כיון שנרגשת המציאות שלו, הרי זה מבלבל וסותר לעבודה
27 [והיינו, שלא זו בלבד שהשכל מגביל את העבודה שתהיה רק כפי הגבלת השכל, ותו לא, הרי גם העבודה
28 עצמה היא באופן שמעורבת בה המציאות שלו, ולכן הרי זה מבלבל וסותר לעבודת האדון], מה שאין כן עבד
29 פשוט, שכיון שמצד עצמו אינו נחשב כלל, הרי על ידי עבודתו מתעצם הוא עם האדון.
30 – וזהו גם מה שאומרים ש"גבעוני" שהוא מהול, קשה יותר לגייר מאשר גוי סתם. ועל דרך זה – בדקות
31 דדקות – אומרים אצל חסידים¹²⁷, ש"חג'ת'ניק" קשה יותר לעשותו חסיד חב"ד מאשר "עולם'שער"...
32 ועל פי זה יש לבאר הדיוק "הולכי בעקבותיו":
33 ידע איניש בנפשיה שאינו שיך לענינים נעלים, והוא בבחינת עקב, עד לבחינת עקביים דעקביים. וכיון שכן
34 יכול ליפול ברוחו.
35 ועל זה אומרים לו – נוסף על האמור לעיל ש"הרי זה כמו על דרך משל הסומא שהולך אחר הרואה כו'".
36 – שיש מעלה יתירה בהעקב, שכיון שמצד עצמו אין בו חשיבות, אינו סותר לרצון האדון, ומתעצם עמו כו'.

(126) ספל"א. וראה נזיר נא, א ובתוס' ופי' הרא"ש שם.
(127) ראה גם תר"מ ח"ג ע' 273 הערה 141.

(123) ביאורו"ז שם כ, סע"ב ואילך.
(124) ראה "רשימות" חוברת ה ע' 21. וש"נ.
(125) אג"ק שלו ח"ד ס"ע רסד ואילך.

והובטחנו שכאשר נלכה בעקבותיו, תהיה העבודה בהצלחה,

ונזכה לקיום היעוד¹²⁸ "והיתה לה' המלוכה", ובאופן ד"קרובה ישועתי לבוא"¹²⁹, בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו.

[כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "כי בשמחה תצאו"].

* * *

כג. כ"ק מו"ח אדמו"ר היה נוהג לאחל בי"ט כסלו – וכן כתב בסיום וחותם ה"מורה-שיעור" דלימוד ספר התניא – "לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות תכתבו ותחתמו".

וכיון שנמצאים כאן תלמידי הישיבה, רבנים, שוחטים, וכן בעלי-בתים – יפרסמו שבי"ט כסלו מתחילה שנה חדשה בלימוד והפצת החסידות, כך שגם אלה שעד עתה לא למדו חסידות, יכולים להתחיל בלימוד החסידות לקראת השנה החדשה.

ועל פי ה'פסק' של אדמו"ר הזקן – שהוא הפוסק האחרון – שההולכים בעקבותיו יצליחו בעבודתם, הרי בודאי שתהי' הצלחה בעבודה דהפצת החסידות. צריכים רק לעשות זאת בשמחה ובהקדם, ואז אתי מר דא מלכא משיחא, במהרה בימינו.

בס"ד. שיחת* יום ג' פרשת וישב, כ"א כסלו ה'תשי"ג.

– לעסקני ישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש** – בחדרו הק' –

א. עומדים אנו ימים אחדים לפני חנוכה, שהוא זמן של נסים. – אצל חסידים חוגגים גם היום טוב די"ט כסלו שהוא גם זמן של נסים, אבל, היום טוב דחנוכה "מבוגר" מי"ט כסלו קרוב לאלפיים שנה.

ב. מצותה של חנוכה היא – להדליק נרות, להאיר אור. כיצור יוצרים אור? – נוטלים שמן או עץ (וכיוצא בזה), דבר גשמי, ומחממים אותו, עד שמתבטלת גשמיותו ("עם ווערט אויס גשמי"), ומתחיל להאיר בכל הסביבה.

והנה, הנרות שמדליקים בחנוכה באים מהנרות שהיו מדליקים בבית המקדש: בביהמ"ק היו מדליקים נרות בכל לילה. אבל, בהזמן שבו אירע נס חנוכה לא הי' שמן טהור להדליק את הנרות, ועשה הקב"ה נס ומצאו "פך אחד של שמן שהי' מונח בחותמו של כהן גדול", אבל, השמן שבפך "לא היה בו אלא להדליק יום אחד, נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים", ולזכר נס זה מדליקים נרות בכל שמונת ימי החנוכה¹.

אך מבלי הבט על כך שנרות חנוכה באים מנרות המקדש – חלוקים הם בכמה דברים²:

(א) בבית המקדש היה מספר הנרות שוה תמיד, ואילו בחנוכה מוסיפים בכל לילה עוד נר¹.

(ב) בבית המקדש היו מדליקים את הנרות ביום דוקא, כשהיה מואר היטב, ואילו נרות חנוכה מדליקים משתשקע החמה¹.

ליובאוויטש. וראה שיחת יום ה' פ' האזינו, וא"ו תשרי ס"ח (לעיל ע' 20). וש"נ.

(1) שבת כא, ב.
(2) ראה גם מכתב כ"ג כסלו שנה זו (אג"ק ח"ז ע' פח ואילך), ובהנמקן שם.

(128) עובדי' בסופו.

(129) ישע' נז, א.

(*) רוב השיחה (סעיפים ב"ה) הוגהה על ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס (באידיש) בלקו"ש ח"א ע' 89 ואילך.

(**) בקשר עם ה"דינער" השנתי של ישיבות תומכי תמימים

- 1 (ג) נרות המקדש היו בפנים, ואילו נר חנוכה – "מצוה להניחה על פתח ביתו מבחוץ"¹.
- 2 (ד) מצות נרות המשכן והמקדש היתה בזמן שלא היה קיים מחסור אצל בני ישראל בגשמיות:
- 3 במיוחד בזמן המשכן במדבר – ניתנו לבני ישראל כל צרכיהם, מזונם היה "מן", "לחם מן השמים"³, מים
- 4 הי' להם מבארה של מרים⁴, וגם לבושיהם גדלו עמהם והיו נקיים תמיד⁵.
- 5 וכמו כן בנוגע לזמן המקדש בימי שלמה (שאז היתה מצות הדלקת המנורה בבית המקדש) – שבזמנו שרר
- 6 שלום. אף אחד לא נלחם בבני ישראל, אדרבה, אומות העולם העלו להם מס⁶, ובני ישראל ישבו לבטח "איש
- 7 תחת גפנו ותחת תאנתו"⁷.
- 8 ודוגמתו ברוחניות – שהרי כאשר אין דאגות גשמיות, אזי מתמסרים לגמרי לתורה ומצוות, דברים רוחניים,
- 9 דברים יהודיים ("אידישע זאכן").
- 10 מה שאין כן נרות חנוכה קשורים עם זמן שבו היתה הארץ נתונה תחת ממשלת יון, והצבא היהודי הי' קטן
- 11 במספר. ודוגמתו ברוחניות – שלא נמצא אז שמן טהור אפילו בשביל לילה אחד.
- 12 ג. כל החילוקים הנ"ל קשורים זה בזה:
- 13 כאשר המצב הוא טוב בגשמיות, ובמילא גם ברוחניות, כנ"ל (ס"ב) – שכן, כאשר יש לו ליהודי הרחבה
- 14 בגשמיות, נותן הוא ביד פתוחה וביד רחבה בשביל ענינים רוחניים – אין צורך במלחמה ובמסירת-נפש.
- 15 ואז מספיק שבכל יום יהיה אותו מספר, ואין צורך להוסיף בכל יום עוד, כיון שכל הענינים מתנהלים כרגיל
- 16 ("עס גייט אַלץ נאָרמאַל").
- 17 כמו כן אין צורך להקדיש השתדלות להאיר את הרחוב, כיון שהרחוב, העולם, אינו חשוך. המנורה דלקה
- 18 בביהמ"ק, ובמילא האיר אור גם ברחוב.
- 19 מה שאין כן בזמן שהמצב קשה, בזמן של מלחמות, ולא רק מלחמות עם יוונים, אלא גם עם יהודים
- 20 מתיוונים⁸ (שהרי בתקופה ההיא היו יהודים כאלה שלא דגלו בבית המקדש, לא דגלו בעצמאות, אלא, רצו
- 21 להתבולל בקרב היוונים) – במצב קשה כזה נתן הקב"ה את המצוה של נרות חנוכה. בזמן כזה דרושה מסירת
- 22 נפש.
- 23 בזמן כזה לא די בכך שהאדם יאיר בתוך ביתו בלבד, דכיון שברחוב שורר חושך, וחשכת הרחוב יכולה
- 24 לחדור גם לתוך הבית, יש צורך להקדיש השתדלות להאיר את הרחוב. ולכן מדליקים נרות חנוכה משתשקע
- 25 החמה (כששורר חושך), ו"על פתח ביתו מבחוץ" – בכדי להאיר את הרחוב.
- 26 לא די בכך שהאדם ידליק נרות על שולחן האכילה או על שולחן הכתיבה, ויפתח את הדלת כדי שהאור
- 27 יתפשט גם לרחוב, אלא צריך הוא להדליק את הנרות אצל הפתח, כלומר, שצריכים להקדיש השתדלות להאיר
- 28 את הרחוב.
- 29 כמו כן לא מספיק מספר הנרות של הלילות הקודמים, כיון שלא יכולים להסתפק בכך שלא היתה ירידה,
- 30 ונמצאים עדיין באותו מצב כמו אתמול, אלא צריכים לילך בעילוי אחר עילוי.
- 31 ד. הסך-הכל של כל האמור לעיל:
- 32 בזמן שהחושך גדול – אין להתפעל מהחושך השורר ברחוב, אלא אדרבה, יש לילך מתוך מסירת-נפש להאיר
- 33 את הרחוב, ולהוסיף בכל יום יותר ויותר אור, עד שיביאו עוד שמן טהור וזך⁹.
- 34 ואופן הפעולה בזה הוא:
- 35 (א) אין להסתפק במדת האור שהאירו אתמול, אלא, יש להוסיף בכל יום תוספת אור. היום – נר אחד, מחר
- 36 – שנים, מחרתיים – שלשה, וכן הלאה. להתחיל מיד בהדלקת נרות רבים – אי אפשר לדלג ולקפוץ בפתאומיות,
- 37 ולכן מתחילים בנר אחד, אבל צריכים להיות מוכנים מיד להדליק מחר שני נרות, ומחרתיים שלשה וכו'.

(7) שם ה, ה.

(8) ב"ק פב, ב.

(9) ראה ח"י הר"ן שבת שם.

(3) בשלח טז, ד.

(4) פרש"י חוקת כ, ב.

(5) פרש"י עקב ח, ד.

(6) ראה מלכים-א ט, טו ואילך.

- (ב) אין להסתפק בכך שמאירים את הבית ובמילא יהיה מואר ברחוב, אלא יש להקדיש השתדלות להאיר את הרחוב.
- ג. הגישה לפעולה זו צריכה להיות מתוך מסירת־נפש, דוגמת ענין הנס – למעלה מן הטבע. גם אם מסתכלים עליו "בעין עקומה" ("מיט אַ קרומער אויג") – אין לו להתפעל מזה, כי אם, להתעסק במסירת נפש במילוי השליחות שהטיל עליו הקב"ה.
- ה. וזהו מה שתובעים אצל כל אחד ואחד מישראל – שידע שהוא "שגריר" ("אַמבאַסאַדאָר") של הקב"ה לפעול אור וחום בהגשמיות שבחלקו בעולם, להאיר את עצמו וגם את סביבתו. ואופן הפעולה בזה – לא להסתפק במה שפעל אתמול, אלא להוסיף בכל יום עוד אור. צריך לדעת מה פעל אתמול, כדי לדעת כמה עליו להוסיף היום.
- וכאשר הולכים בדרך זו – הליכה במסירת נפש, מבלי להסתפק במה שהאיר בעצמו, ומבלי להסתפק במה שכבר פעל – ישנה ההבטחה שסוף־סוף יהיה אמנם כן, שהרחוב יהיה מואר, ובכל עת וזמן בתוספת אור, עד שמוצאים שמן טהור כדי להדליק בבית המקדש.
- ו. האמור לעיל היתה גם הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר ובשייכות לשיבות תומכי תמימים: כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר ייסד וניהל ישיבות תומכי תמימים – נטע בקרב תלמידי הישיבה שני דברים: (א) שלא יסתפקו בעבודתם עם עצמם, אלא יאירו גם את הרחוב, עד שהאור יגיע לכל יהודי. (ב) שלא יסתפקו במה שפעלו אתמול, אלא יוסיפו בכל יום יותר אור.
- ושני דברים אלו תובעים גם אצל כל אחד ואחד מישראל: (א) להאיר לא רק את עצמו ואת בני ביתו, אלא גם את סביבתו. (ב) עד כמה שפעל בעבר – לא יהיה שבע רצון מזה, אלא ירצה להוסיף עוד יותר, וכשירצה באמת – אזי "רצון יראיו יעשה"¹⁰.
- ז. ונקודת הלימוד וההוראה מהיום טוב דחנוכה בנוגע לפועל – שכאשר משתדלים תמיד להוסיף ועושים זאת מתוך מסירת נפש, משתלם הדבר ("עס צאָלט זיך אויס"). ובנוגע לעניננו – צריכים תמיד להוסיף מתוך מסירת נפש בהחזקת הישיבות, ובפרט ישיבות שבהם מגדלים תלמידים שהולכים בדרך זו – להשתדל תמיד להוסיף בעבודתם ובפעולותיהם מתוך מסירת נפש.
- כאשר שולחים תלמיד לעיירה מסוימת כדי להאיר שם ("מאַכן דאָרטן ליכטיק") – אזי התלמיד מתנהג באופן של מסירת נפש, שאינו אוכל, אינו שותה, וגם אינו לומד... הוא לא חושב אודות עולם הזה, ולא אודות עולם הבא... אלא הוא ממלא את העבודה שבשבילה נשלח למקום ההוא. אבל, עדיין צריכים לממן את ההוצאות של כרטיס נסיעה, וכיוצא בזה. ובשביל זה עורכים את כל ה"דינערס" וכל ה"פלעדזשעס" (התחייבויות)...
- וכאשר משתתפים בזה באופן שמוסיפים תמיד ומתוך מסירת נפש – הרי זו "דוגמא" ("סעמפּעל") להקב"ה שגם הוא יתנהג באופן זה¹¹, ויעניק את האפשרויות לכתוב את ההמחאה, לפרוע אותה, ולהוסיף עוד יותר, וכמאמר חז"ל¹² "עשר בשביל שתתעשר".
- ואין צורך להורות להקב"ה כמה ליתן סכום מסויים¹¹; הקב"ה כבר יקבע את הסכום בעצמו, ובלשון הכתוב¹³ "יוסף עליכם ככם אלף פעמים", ועוד יותר מזה.
- (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:)
- הקב"ה יעזור לנו ולכם לפעול אור וחום בהגשם, עד שהגשם עצמו יאיר, הן בהנשמה, הן בהגוף, וגם בכל הסביבה, ושהאור ילך ויגדל יותר ויותר ("עס זאָל ווערן אַלץ ליכטיקער און ליכטיקער"), עד שיביאו שמן טהור וזך, וידליקו את הנרות בבית המקדש במהרה בימינו.

לקוטי שיחות פרשת וישב כרך י

1 א. על הפסוק¹ "והנה אנחנו מאלמים אלומים בתוך
2 השדה" פירש רש"י "מאלמים אלומים - כתרגומו
3 מאסרין אסרין, עמרין. וכן² נושא אלומותיו וכמוהו
4 בלשון משנה³ והאלומות נוטל ומכריז".
5 והנה בפשטות נראית כוונתו של רש"י: התיבות
6 "מאלמים אלומים" לא למדם התלמיד עדיין, ולכן
7 מביא רש"י מהתרגום, שפירושן "מאסרין אסרין"
8 (-קושרים קשרים). ואחר כך מוסיף רש"י ומפרש
9 ש"אלומים" פירושו "עמרין" (כדמוכה מהראיות
10 שמביא) - והיינו ש"מאלמים אלומים" שבפסוק
11 משמעותו, קושרים (קשרים של שבילים -) עמרין.
12 וצריך להבין:

13 (א) דרכו של רש"י ברוב המקומות היא לכתוב רק
14 "כתרגומו" מבלי להעתיק לשון התרגום⁴, וסומך על
15 הלומד שיעיין בעצמו בפירוש התרגום, ולמה מעתיק
16 רש"י כאן גם לשון התרגום⁵?

17 (ב) פירוש ההמשך "מאלמים אלומים" (כתרגומו
18 מאסרין אסרין), ופירוש התיבה "אלומים" (עמרין כו')
19 — היה צריך להיות כל אחד בדיבור בפני עצמו⁶?

20 (ג) כמדובר כמה פעמים, מביא רש"י ב' ראיות
21 במקום שראיה אחת לבד אינה מספקת. ובנדון דידן,
22 לכאורה די בראיה מהכתוב (נושא אלומותיו) ובפרט
23 שראיה הב' אינה מלשון התנ"ך, אלא מלשון המשנה?
24 (ד) בראיה מהפסוק מעתיק רש"י גם התיבה "נושא
25 (אלומותיו)", דלכאורה אינה מוסיפה כלום בהראיה⁷?
26 (ה) על דרך זה בראיה מהמשנה, מעתיק גם התיבות
27 "והאלומות) נוטל ומכריז", דלכאורה הוה ליה למימר

(1) פרשתנו לז, ז.

(2) תהלים קכו, ו.

(3) ב"מ כב, ב. תוספתא ב"מ פ"ב ה"ב. וזוהי שרש"י כותב על
תוספתא "בלשון משנה" נראה שבפירושו ע"ה"ת גם (ענין הכתוב
(ב)תוספתא נקרא "בלשון) משנה" ושולל בזה רק (ל' ה)גמרא. וראה
לקמן בפנים סס"ד מה שדייק רש"י לכתוב בלשון משנה (וראה גם
משכיל לדוד כאן).

ובכ"ז דוחק לומר דקרי לתוספתא משנה. וי"ל הדיוק כאן -
כפשוטו - לשון המשנה, וגם התוספתא (וברייתא) נכתבה בל' המשנה,
משא"כ הגמרא או תורה.

(4) ראה פרש"י וירא כב, יד. תולדות כה כט. ועוד.

(5) ראה גם לעיל ע' 74 ס"ג.

(6) ע"ד בראשית (א, ב) ועוד אבל ראה ויצא ל, ח. ועוד.

(7) ואין לומר שהוא רק כדי להודיע מאיזה פסוק הוא הראי' כי
לפי"ז (לא הו"ל להעתיק תיבה נוספת מהכתוב שאינה שייכת לכאן
כ"א) הו"ל "בתהלים אלומותיו" (שהרי תיבה זו ישנה בתהלים רק
פעם אחת) - ע"ד בפרש"י לך (יד, ז) "ביהושפט", ויחי (מט, ו) "בדברי
הימים". ועוד.

28 רק "והאלומות (בב"מ⁸)" ודברי רש"י הרי מדויקים
29 הם בחסר ויתיר?

30 ב. והביאור בזה:

31 כוונתו של רש"י אינה רק לבאר ש"מאלמים
32 אלומים" פירוש קושרים קשרים (סתם), אלא (ובעיקר)
33 — ש"אלומים" היינו "עמרין".

34 והביאור: חלומו של יוסף היה על דרך שנאמר
35 בחלום פרעה⁹ "את אשר האלקים עושה — הגיד" דברי
36 עתידות ונבואה אמיתית - שאחיו עתידים להשתחוות
37 לו כשם שהשתחוו אלומותיהם לאלומתו. שלכן
38 כשיוסף סיפר חלומו תיכף אמרו לו אחיו: "המלוך
39 תמלוך עלינו גו'". הרי שזהו תוכן החלום ולכן גם
40 אביו שמר את הדבר, ממתין ומצפה מתי יבוא¹⁰.

41 ועל פי זה מובן שגם הפרטים שבחלומו הם מכוונים
42 ומוורים על פרטי המאורע עליו מודיע החלום.

43 ולכן מבאר רש"י ד"אלומים" פירוש "עמרין",
44 היינו דגם זה שהיו "אלומים"¹¹ מכוון הוא¹² ומתאים

(8) באם כוונתו להדגיש שראיתו היא מכאן ולא ממשנה אחרת.

(9) מקץ מא, כה.

(10) וישב לז, יא.

(11) ואף שמוכרת שהדוגמא תהי' באיזה דבר, וא"כ אינו מוכרח
בפשטו של מקרא* שיהי' על הפרט טעם. וכמו בחלומו הב' של יוסף
(בפרשתנו) שאין רש"י מפרש למה ה' החלום בשמש וכו' (אף שישנו
טעם לזה - ראה ב"ר (פד, יא) ששמי שמש); וכן בחלומותיו של שר
המשקים: והיא כפורחת גו'. ועוד; של פרעה (בתחלת פ' מקץ) לא
כתב רש"י טעם על זה שהחלום ה' דוקא בפרות ובתבואה.

- מ"מ מובן שיומתק יותר לומר שמכוונים גם הפרטים ובמיוחד
- בחלום בן זקונים דיעקב, ושיעקב ממתין ומצפה להחלום. (וראה
גי' בתו"ת פרשתנו לז, ט).

וגם בחלומו הב' של יוסף י"ל, שמוכן בפשטות (ועד שאין רש"י
צריך לפרשו) שלרמו על יעקב והשבטים - אנשים הכי חשובים, צריך
שיהי' החלום בדברים הכי חשובים בעולם - השמש וכו'.

ועד"ז בנוגע לחלום שר המשקים והיא כפורחת גו' - להדגיש
שהאחריות עליו מתחלה ועד סוף; בחלומות פרעה, שא' מהחלומות
הי' בשבילים לרמו על הרעב - חסרון התבואה, (ומזה מוכרח הפתרון
- ראה כלי יקר (שם)).

וכן החלום השני (- כפתורו של יוסף שהטעם על ב' החלומות
הוא) בכדי לרמו ע"י "השנות החלום גו' כי נכון הדבר גו' וממהר
האלקים גו'" (מקץ מא, לב), שלכן הוכרח אחד להיות בתוכן אחר
מהשני - ראה לבוש האורה שם. הרי מובן למה ה' בפרות, כי בהם
חורשים השדות (מדרש הגדול) ומולידות (כזרע שבשבילים).

(*) ולהעיר ממש"כ הגאון הרגצובי דב' הדעות בהפתקין
דהבכורים והזקנים (ירוש' סנה' ספ"א) פליגי באם דבר הכרחי הוא
גי' בגדר השגחה. ובכלל (דבעניני תורה וכיו"ב) גם הפרטים
חשיבותם בפ"ע אף שמוכרחים הם (ודלא כהשיטה במו"נ ח"א פ"ב
וצפ"ע לשם). ונפק"מ גם בעיני הלכה וגם להיפך: הולכה דלפעמים
בטלה (זבחים יג, א) אם הוי עבודה. ועוד. (ראה צפ"ע תרומות מ,
א. מהד"ת נא, ב. מפע"פ פ"ז).

(12) ואף "שאין חלום בלא דברים בטלים" כמו שפירש רש"י

1 להמאורע כפי שאירע אחר כך¹³ בפועל - כי קשרו
2 עמרי'ן דוקא:
3 להלן (בפרשת מקץ¹⁴) מסופר שקיום החלום
4 בפועל, בא על ידי זה שהיה רעב בארץ כנען ואחי
5 יוסף ירדו למצרים לשבור בר, ובהיות יוסף השליט
6 המשביר בר (מהעמרי'ן דמצרים), השתחוו לו אחיו
7 וקנו התבואה ממנו¹⁵,
8 ולכן מכוונים דברי החלום שרמזו על השתחוואת
9 אחי יוסף אליו בענין ד"אלומים" - שבליס, שאלומת
10 (תבואת) יוסף "קמה וגם נצבה" ואלומות אחיו
11 השתחוו לאלומתו¹⁶.
12 ג. על פי זה יתבאר מה שרש"י מקדים לפרש
13 התיבות "מאלמים אלומים" - כתרגומו (ומעתיק
14 פירוש התרגום) מאסרי'ן אסרי'ן.
15 "מאלמים אלומים" תרגם בתרגום ירושלמי
16 "מכריכין כריכין"¹⁷, שזה סובל ב' פירושים: (א)
17 קשירה¹⁸, (ב) כריכה¹⁹.
18 והנה לפירוש רש"י שהקשרים ("כריכין") היו של
19 שבליס, מובן שפירוש מאלמים היינו קושרים, שהרי
20 בשבליס לא שייך כל כך כריכה כי אם קשירה שלא
21 יתפזרו ברוח וכדומה.
22 ולכן מעתיק רש"י גם לשון התרגום (אונקלוס)
23 "מאסרי'ן אסרי'ן" להדגיש ש"מאלמים אלומים"
24 הפירוש קושרים קשרים אשר לכן אפשר להיות
25 משמעותן - קושרים קשרים של "עמרי'ן" - אבל אם
26 היה כותב "כתרגומו" (סתם) ותו לא - שגם תרגום
27 ירושלמי²⁰ בכלל זה - הרי יש מקום לטעות²¹, כנ"ל,

בפרשתנו (לו, י. מברכות נה, א), הרי פירוש "בטלים" כאן - שלא
נתקיים, ולא שאין מכוון.
(13) ואף שהתלמיד לא למד עדיין פתרון החלום - הרי בעת לימודו
החלום יודע שיש פתרון שצ"ל מתאים לחלום. ודרכו של רש"י (ראה
רש"י מקץ מא, ב "סימן הוא כו") לפרש בחלום התאמתו עם פתרונו.
ויתירה מזו בנדר"ד, שזה שייך לפי התיבה ("אלומים") כאן.
(14) מקץ מא, נד, מב, ו.
(15) ראה רמב"ן, חזקוני, טור הארוך ועוד, וראה גם באר מים חיים
על פרש"י.
(16) ולפי פ"י זה (גם) יומתק ה"מאלמים אלומים" גר' בתוך השדה"
כי מה שקושרים (סתם) בשדה זהו שבליס ועושים מהם עמרים.
(17) כ"ה גירסת רש"י בב"מ (כא, א) ד"ה כריכות. וכ"ה בערוך
ערך כרך. וראה תר"ש פרשתנו אות סח. אבל לפנינו הגירסא מפרכין
פירוכין - ולפי' אין לטעות בכוונתו. ראה לקמן הערה 21.
(18) וכפ"י רש"י ב"מ (שם). וראה בערוך שם.
(19) ובדוגמת (פסחים קטו, א): ניכרך . . מצה ומרור . . שהי'
כורכן כו'. וראה בערוך שם.
(20) שבנדר"ד הביאו רש"י בפ"י לב"מ שם. וידועה השקו"ט האם
ראה רש"י תרגום ירושלמי שעל התורה.
(21) אבל באמת אין הפי' (בירוש') כן, וכדמוכח ברש"י ב"מ (שם).

28 שהפירוש ד"מאלמים אלומים" הוא (לא קשרים אלא)
29 "כריכין" - מלשון כריכה, ואז קשה לפרש שהמדובר
30 הוא ב"עמרי'ן" - ומכיון שבפשוטו של מקרא לדעת
31 רש"י מוכרח לפרש "אלומים" - "עמרי'ן" (שדוקא אז
32 יתאים פרט זה המדובר בהחלום לפרטי המאורעות
33 כפי שהיו בפועל), לכן מדייק ומקדים לפרש התיבות
34 "מאלמים אלומים" כפירוש התרגום אונקלוס "מאסרי'ן
35 אסרי'ן" דוקא.
36 - ולאידך, מכיון שמה שמכריח את רש"י לפרש
37 תיבות אלו כהתרגום אונקלוס דוקא הוא מה
38 ש"אלומים" היינו "עמרי'ן", לכן באו ב' ענינים אלה
39 בדיבור אחד.
40 ד. אמנם עדיין צריך ביאור:
41 מפירוש התרגום "מאסרי'ן אסרי'ן" מובן
42 ש"אלומים" פירושה (על דרך פירוש מאלמים) קשרים,
43 וכן הוא גם בפשטות, שהרי ב' התיבות "מאלמים"
44 ו"אלומים" שתיהן הן משרש אחד²² - ולפי זה פירוש
45 (מאלמים) "אלומים" הוא - ("קושרים) קשרים" סתם.
46 והגם שבאם נפרש שהקשרים היו של "עמרי'ן" - יהיה
47 החלום מכוון בכל פרטיו, אין נרמז זה, לכאורה,
48 ב"אלומים".
49 ולכן מביא רש"י דוגמאות ש"אלומים" פירוש
50 עמרי'ן²³.
51 ולכן כשמביא רש"י הכתוב ד"אלומותיו" לראיה
52 דאלומים קאי על שבליס, מעתיק גם התיבה "נושא
53 (אלומותיו)", שמזה מוכח שאלומה קאי על שבליס,
54 שהרי אין לומר "נושא קשרים".

וכן לפי הגירסא שלפנינו מפרכין פירוכין "הוא ענין קשירה" (פי'
יונתן).

וראה אוה"ת בראשית (ח"ה ע' תתקא) דפריכין מל' קצירה, ולפי'ז
מוכרח דקאי על תבואה. אבל לפ"ז אין הכרח דקאי על עמרים כי יש
לפרש "מאלמים אלומים" קוצרי'ן שבליס. ראה משכיל לדוד כאן.
(22) וראה ראב"ע כאן: מאלמים מגזרת אלומים.

(23) וכ"ה לפי התרגום - וראה בתרגום רות ב, ו שתרגם "ואספתי
בעמרים" ואכניש שובלין באלומיא, ושם ב, טו על "בין העמרים -
ביני אלומיא". והטעם שתרגם כאן אלומים "אסרי'ן" - סתם ולא
אלומיא וגם לא עמרי'ן - ע"ד ת"א תצא כד, יט) י"ל כי תיבת אלומים
תיבה רגילה היא בכתוב שידוע פירושה (להתרגום) שהיא עמרי'ן.

[ואף שכתוב כאן אלומים - בל' זכר, משא"כ "אלומותיו"
שבתהלים שכתוב בל' נקבה, מ"מ הרי בפסוק זה עצמו כתוב אלומתי
- בל' נקבה, ומזה מוכח שהיא אותה התיבה שבתהלים - וראה גם
ראב"ע כאן. (וע"ד המבואר לעיל בפרש"י (וישאל לב, ט) שישנן
תיבות (שאותה תיבה עצמה) משמשת לשון זכר ולשון נקבה)]

ופירוש התיבה "מאלמים" למדנו ממנה (כבראב"ע שבהערה
הקודמת), כי מאלמים מגזרת אלומים היא, ומזה ידענו פירושה דקאי
על עשיית האלומות - קשירת שבליס - (ובל' התרגום) "מאסרי'ן", ולכן
תירגם גם תיבת "אלומים" (בהמשך ל"מאסרי'ן") "אסרי'ן".

ה' . . . וזהו מאלמים אלומים על דרך משל כמו 28
שקושרין העמרים שמקבצים כמה שבלים רבים מאד 29
ומחברים אותן וקושרין אותן באגודה אחת כו" 31
וענין זה של בירור הניצוצות ולהעלותם בבחינת 31
אחדות ה' הוא גם בבחינת הנשמות - כמבואר בתורה 32
אור. 32
והנה ענין "מאלמים אלומים" כפשוטו נעשה 34
בשדה, וצריכים לזה התעסקות מיוחדת לצאת אל 35
השדה מקום השבלים המפוזרות ולהתעסק בקשירתן. 36
ומכאן הוראה בעבודת הבירורים: נוסף על עבודת 37
האדם לקבץ כל הניצוצות המפוזרים אצלו, ולהעלותם 38
שיתאחדו "באחדות הוי" - והוא על ידי עבודתו 39
בתורה ומצוות³³, 40
על האדם לצאת (ממקום מושבו) לתוך השדה 41
ולהתעסק³⁴ שם בהעבודה ד"מאלמים אלומים" - לקבץ 42
הניצוצות המפוזרים בעולם. 43
וזוהי העבודה בהתעסקות עם הזולת: לצאת מד' 44
אמותיו אל אלו הנמצאים (עדיין) ב"חוצה" להחזירם 45
בתשובה³⁵ לקרבם לעבודת ה' ולתורתו ואל המאור 46
שבה³⁶ זוהי פנימיות התורה³⁷ - אילנא דחי³⁸. 47
]וזאת הנהיגו רבותינו נשיאינו לשלוח שלוחים 48
למקומות שונים (גם רחוקים³⁹) בעולם, לקבץ 49

ואין רש"י מסתפק בדוגמא זו, כי יש לדחוק ולפרש 1
שם, ש"אלומות" הם קשרים סתם, והכוונה (גם) על 2
שקים קשורים שמכילים הזרעונים לאחר הדישה, ולא 3
שאלומות היינו עומרים דשבלים²⁴. 4
ולכן מוסיף רש"י עוד דוגמא מלשון המשנה: 5
"והאלומות נוטל ומכריז" - דמפני כובדן נשאות 6
במקומן ואינן מתגלגלות ממקום למקום, ומכיון 7
דמקום הוי סימן לכן הדין דנוטל ומכריז²⁵. ומלשון זה 8
הוכחה שהאלומות היינו עומרים שבלים שהם דבר 9
כבד שאינו מתגלגל²⁶, ומכיון שתיבה זו היא לשון 10
המשנה (וכדיוק לשון רש"י) - הלכות פסוקות - בודאי 11
שבליםוד ההלכות מדייק התנא ללמד בסגנון ברור 12
(שהרי בתורה שבעל פה - ההלכה מפורשת וברורה 13
יותר מבתורה שבכתב), הרי מובן שכשאומר 14
"אלומותיו" הרי זו תיבה שתוכנה ברור (להלומד 15
ההלכה)²⁷; ועל דרך הרגיל, קשר שהוא כבד, הוא 16
אלומה של שבלים²⁸. 17
אלא שאין רש"י מסתפק בראיה זו, כי יש לומר 18
ד"לשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן"²⁹, ולכן 19
צריך להראיה מ"נושא אלומותיו", ואדרבה, משם הוא 20
עיקר הראיה, ולכן מביא אותה ראשונה. 21
ה. מיינה של תורה שבפירוש רש"י: 22
מבואר בתורה אור בפרשתנו³⁰ שהעבודה 23
ד"מאלמים אלומים" ברוחניות היא בירור "הניצוצין 24
שנפלו בבחינת פירוד בשבירת הכלים והיו מעלין אותן 25
. . . להתכלל במלכות דאצילות ועל ידי זה היו 26
מתחברים שם יחד והיו לאחדים שהרי נכללו באחדות 27

(24) ראה גם משכיל לדוד כאן. אבל מש"ש: דהוצרך רש"י להביא גם לשון המשנה דאל"כ "דלמא מאלמים אלומים ר"ל קוצרין שבלין" דוחק הוא שהרי כבר הקדים רש"י והכריח פי' מאלמים כתרומה. (25) כ"ה לפי האוקימתא דרבא (ב"מ כב, ב) שכן הלכתא. אבל גם לפי האוקימתא דרבה דמיירי ביש בו סימן והטעם "כיון דגביהן לא מדרסא" (שם כג א) ג"כ מוכח כפנים. (26) משא"כ בשקים קשורים שכו"כ סימנים ישנם: אופן הקשירה, צורת השקים וכו'. (27) ועפ"י יובן ג"כ מה שרש"י הביא הראי' מתוספתא דסדר נזיקין (ב"מ) ולא מתוספתא הקודמת לה, מסדר זרעים (מעשרות פ"ב מ"ח): והאלומות וכו' אסורות משום גזל (ראה שבת לא, ב: והי' אמונת עתך גר' אמונת זרעים, ישועות נזיקין). ועוד י"ל הטעם - כי מקור הדין שאי' במס' מעשרות הוא הדין שבתוספתא דב"מ, כי הטעם דאסורות משום גזל (הדין דמס' מעשרות) הוא מכיון דבאלומות הוי מקום סימן ומחוייב להכריז (הדין דמס' ב"מ). (28) ובפרט שהרי ממ"ש בפרשתנו "מאלמים אלומים בתוך השדה" מוכח שהוא דבר שקושרים בשדה. וע"ד הרגיל קושרים שם שבלים כדלעיל הערה 15. (29) חולין קלז, ב. ע"ז נה, ב. (30) כח, א, אוה"ת בראשית כרך ו תתפג, א.

(31) בתר"א (שם כז, ד), ובאוה"ת (שם): "וזאת תורת האדם לברר בירורין ולהעלותן מבחי' הפירוד כו' ע"י עבודתן ותורתן הם עושים (בעשי', דשם הוא עיקר הפירוד והיריבו עושים) שם ג"כ אחד שהם מעלים הניצוצים שנפלו שם בשבה"כ שיתעלו באחדות ה'". וראה ג"כ תר"ח פרשתנו סו, א ואילך.

(32) כז, ג. וראה בארוכה תורת חיים שם. ואף שבתר"א שם ע"ד: הס"ר נשמות הם שכבר נתקנו ונתבררו כו' - ראה בארוכה בביאור הצ"צ על פ' ח"ש מאדמו"ר הזקן ס"ב (נדפס בהוספות לתו"א טז[קמ]), ד.

(33) ראה הערה 31, וראה לקו"ת שלח (לז, ב): עיקר התו"מ הוא כו' בחי' בירורים לברר הטוב מן הרע שע"י השבירה כו' נפלו רפ"ח ניצוצין כו' והן צריכים עלי' כו'.

(34) ראה סד"ה לולב וערבה תרס"ו.

(35) וראה תר"א מו, א: הנה בירורי' ותשובה הכל ענין א' שהי' יורד ממקום גבוה וצריך לעלות לשם כו' וראה ג"כ תר"ח סו, ג: "שנתקשרו ונתייחדו כל היריבו דנש"י כו' והיינו ע"י התשובה האמיתית במס"ג".

(36) איכ"ר בתחלתו. ירושלמי חגיגה פ"א סה"ז ובקרבן העדה שם.

(37) וראה לקוטי לוי יצחק הערות לזהר ח"ב פ' תשא ע' קנ: שבאיזה דבר יכולים לברר ולאסוף את הניצוצין הוא ע"י תורה דוקא כו' בכח הרזי תורה.

(38) זח"ג קכד, ב. וראה אגה"ק סכ"ו.

(39) אבל הם שם רק בריחוק מקום גשמי, כי ברוחניות קשורים הם לשרשם ומקורם - המשלח. וראה לעיל ע' 107 ואילך שגם בעת עסקו בה"חוצה" יוקבע בלבד שכ"ז הוא מילוי כוונתו של המשלח, ובמילא הוא וכל עניניו - גם לבושי - קשורים להמשלח.

1 הניצוצות המפוזרים שם, ולהפיץ ולגלות שם את
2 מעיינות החסידות⁴⁰]]
3 ומפרש רש"י "מאלמים אלומים - כתר גומו מאסרין
4 אסרין". ומלמדנו, דהעבודה בבירור והעלאת הניצוצות
5 צריכה להיות באופן של "מאסרין אסרין" להעלותן
6 שיהיו מקושרים למקורן (לא רק באופן של כריכה, כי
7 אם) בקשר של קיימא⁴¹ - היינו שפעולתו על הזולת
8 תהיה שיהיה מקושר, שיתקשר לעבודת ה' בחוזק
9 באופן שה"רוח שטות" וכל הרוחות המנשבות בעולם
10 לא ינתקו אותו (חס ושלום) מדרך התורה⁴².
11 והעצה היעוצה לזה, מפרש רש"י בהמשך דבריו
12 "(מאסרין אסרין) עמדין": שבכדי לפעול שה"אלומים"
13 ש"מאלמים" יהיו באופן של קיימא, דרוש שיהיה
14 הקשר של שבלים ("עמדין") דוקא, שביכולתם (על ידי
15 זריעה) להצמיח פירות ופירי פירות. היינו שישתדל עם
16 זולתו באופן שיהיה טופח על מנת להטפח⁴³ - שהוא
17 עצמו יפעול על סביבתו לקרבם לעבודת ה', ואז יהיה
18 בטוח שעבודתו תהיה לה קיום⁴⁴.
19 ולאחרי כל זה מסיים בהפסוק "והנה תסובינה
20 אלומותיכם ותשתחווין לאלומתי" - שלימות העבודה⁴⁵
21 בפעולתו על הזולת הוא כאשר יפעול להביאו
22 לאלומתו של יוסף הצדיק הוא השליט בכל ארץ
23 מצרים - נשיא הדור, לפעול שיהיה בו ההשתחוויה
24 והביטול להנשיא.
25 ז. דובר כמה פעמים, שיום השבת שייך לימי
26 השבוע שלפניו (- שהרי "מי שטרח בערב שבת יאכל

בשבת"⁴⁶), וכן לימי השבוע שלאחריו (שבת מיניה
מתברכין כולהו יומין⁴⁷); שיום השבת מקשר ומאחד
את ימי השבוע שלפניו עם ימי השבוע שלאחריו.
והנה, בכמה וכמה שנים חלה פרשת וישב בהשבת
שבין יום הגאולה ד"ט כסלו וימי חנוכה (כקביעות
שנה זו). ועל פי הידוע, שפרשיות השבוע שייכים
להזמן שבו קורין אותן⁴⁸, מובן שההוראה הנ"ל
שבפרשתנו שייכת לחג הגאולה ד"ט כסלו, ולימי
החנוכה⁴⁹;
ועל דרך זה הוא בנדון דידן, אשר ההוראה הנ"ל
ד"מאלמים אלומים" - ההשתדלות לקבץ הניצוצות
המפוזרים בה"חוצה" של כל אחד ואחד, ובפרט
ההשתדלות עם ה"חוצה" כפשוטו, להחזירם בתשובה
- היא נקודה המשותפת ב"ט כסלו וימי חנוכה.
והביאור: מהענינים העיקריים⁵⁰ שבהם התעסק
אדמו"ר הזקן בהשתדלות מיוחדת, היה עשיית בעלי
תשובה, וכידוע⁵¹ מה שאמר לבנו אדמו"ר האמצעי
(בקשר לחלומו) שבשמעו ממורו הרב המגיד
ממעזריטש המשל על דרך צדיקים ובעלי תשובה⁵²,
נחקק אצלו שצריך לקרב כל אחד ואחד מישראל; וה'
שנים נסע ממקום למקום (בגלוי ובסתר) לעורר ולקרב
בני ישראל לתורה ומצוות וכו'.
והנה לאחר הגאולה ד"ט כסלו הותחלה⁵³
העבודה ד"פוצו מעינותיך חוצה" - לפעול בהחוצה
באופן של "פוצו מעינותיך" - בהתרחבות והתפשטות
גדולה; ומזה מובן שההוראה הנ"ל ד"מאלמים אלומים
בתוך השדה" ("חוצה") הרי היא ביתר שאת ויתר עז
לאחרי הגאולה ד"ט כסלו.

ועל דרך זה היא ההוראה דנרות חנוכה:

מבואר בחסידות הטעם מה שהמצוה דנרות
חנוכה⁵⁴ היא "להניחו על פתח ביתו מבחוץ", כי ענינם

(40) וראה ג"כ בארוכה לעיל שם סי"א.

(41) וראה לקוטי לוי"צ שם ע' קמט, שפי' מאלמים אלומים . .
שהיו קושרין קשרים כי פירוש אלם הוא קשר בחזק . . שאלם הוא
מל' חזק.

(42) וכ"ה בעבודת עצמו. ראה לקוטי"צ שם (ע' קנ): "וצריך
לקשור את הרזי תורה שלא יסורו לעולם, שאז כמו"כ מה שבכוחם
קושר את הניצוצין הוא ג"כ קשר של קיימא שלא יפלו ויתפזרו . .
משא"כ אם התורה תשתכח ממנו ח"ו כו".

(43) ראה לקו"ש חלק ד' ע' 241.
(44) וכ"ה בעבודת עצמו, שלימוד התורה שלו צ"ל באופן של
"עושה פרי" (- כענין מבין דבר מתוך דבר) וכפי' הבעש"ט במשנה
דאבות פ"ו מ"ג "שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד כו' כי
הלומד מן הצדיק עושה פרי כי פרה ורבה, משא"כ הלומד מן הרשע"
(צפנת פענח (לבעל התולדות י"י) סח, א).

(45) ראה בתו"א כה, ב: "מדריגת הבירור דיוסף הוא למעלה מעלה
מהבירור של השבטים כו' שמעלין מ"ן . . ועדיין לא נהפך לאלקות
ממש עד שיוסף ממשך מ"ד . . וזהו תסובנה אלומותיכם ותשתחווין
לאלומתי בבחי' ביטול ממש . . שעי' המ"ד דיוסף שמבררם כו'
שיכללו בביטול אמיתי דמ"ה וזהו ותשתחווין כו", וראה ג"כ בארוכה
לקו"ש ח"ג ע' 808 ואילך.

(46) ע"ז ג, א.

(47) זח"ב סג, ב. פח, א.

(48) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב. אוה"ת ר"פ נצבים. ועוד.

(49) ולהעיר אשר יום הראשון דחנוכה [אשר "עיקר הנס ביום א',
והוא כולל ז' ימים" - שערי אורה ד"ה בכ"א בכסלו פמ"ב] חל
בשבעת הימים דיט"כ*. וראה ג"כ לקו"ד ח"א ע' כא.

(*) שייכות המספרים ד"ט"כ - מובנת עפ"י מש"כ בתו"א
בראשית (ו, רע"ד), ולקו"ת נצבים (מו, סע"ב) והגהות הצ"צ לשם.

(50) ראה לקו"ד ח"ד סוף ע' תשנה ואילך.

(51) לקו"ד שם ע' 1512.

(52) אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) ע' קי, א.

(53) תורת שלום ס"ע 112 ואילך.

(54) וראה תו"א (מקץ מא א) ד"ה כי אתה נרי, שזהו ג"כ ענין
ד"וה" יג" חשכ"י - החושך דדורותינו עקבתא דמשיחא, ובביאור על
ד"ה הנ"ל (שם מא, ג): וה' יג' גו' נמשך משם ה' כו' (וההמשכה)

- 1 של הנרות הוא להאיר ולברר גם את ה"חוץ", (החשך)
 2 רשות הרבים, (גקה"ט) וטורי דפרודא⁵⁵ - בירור
 3 הניצוצות דגקה"ט, שזוהי העבודה דתשובה.
 4 ועל ידי עבודה זו ד"מאלמים אלומים" - קיצוץ
 5 הניצוצות הנמצאים בה"חוצה" על ידי קירוב לבן של
- 6 ישראל לאביהם שבשמים, הרי כש"ישראל עושין
 7 תשובה (מיד הן) נגאלין⁵⁶, בגאולה האמתית
 8 והשלימה על ידי משיח צדקנו, בקרוב ממש.
- (משיחות שבת פרשת וישב,
 ונר ה' דחנוכה, תש"ל)

גם מאוה"ת ר"פ מקץ [בפי' מרז"ל שבת (כא, ב) עד שתכלה רגל מן
 השוק]: להעלות בחי' רגל השמאלי שמתלבש בקץ דשמאלא. וראה
 ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 223 ואילך.
 (56) סנהדרין צז, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה. אגה"ת פ"א.

ממקום עליון כו' (היא) ע"י צדקה. – והרי עבודה דהשתדלות עם
 הזולת הו"ע צדקה ברוחניות.
 (55) ראה בארוכה ד"ה נר חנוכה תרמ"ג (בתחלתו) ותש"ד. ולהעיר

אגרות קודש

ב"ה, ח"י כסלו, תשט"ו
 ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א בנש"ק ענף עץ אבות

מוה"ר חיים שמעון זאב שי

שלום וברכה!

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ איש רב פעלים עוסק בצ"צ מוה"ר משה פנחס שי' כ"ץ מסר לי הערתו
 בשער היחוד והאמונה פרק ב' לרבנו הזקן, וז"ל: אף שהטבע הזה במים גם כן נברא ומחודש. - ושאלתו
 אם יש להגיה אינה כ"כ נברא ומחודש.

הנה לדעתי אא"ל כן, כיון שכנ"ל הוא בכל הדפוסים (שראיתי) וכן הוא גם באגה"ק סי' כ"ה (דף
 קל"ט). והפירוש בדברי רבנו לדעתי הוא, שמגדיל הק"ו מקרי"ס לבריאת יש מאין באמרו שטבע המים
 להיות נגרים במורד הוא נברא ומחודש יש מאין (לאחר שכבר נברא) בהמים ואינו הכרחי בכל הנמצאים
 - ע"ד טבע כל הנמצאים שתופסים מקום וכיו"ב. ומביא רא"י ע"ז שהרי ישנם נבראים שהם נצבים מעצמם
 בלי רוח וכמו חומת אבנים ומזה ק"ו שאם בשידוד טבע שני בכל זה ע"י שהוא כבר נברא ומחודש צ"ל דבר
 המשדד טבע זה בתמידיות, עאכ"כ בהנוגע לענין שהוא נברא ומחודש בטבע ראשון, וק"ל.

ולהעיר ג"כ מפלח הרמון להרה"צ כו' ר' הלל מפאריטש דף נ"ב עמוד ג' שפירש באופן אחר קצת,
 וי"ל.

בטח לקח חלק בהתועדות דיום הבהיר י"ט כסלו, ואם בכל השנה קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא
 ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו עאכ"כ בימי סגולה אלו שכשפותחים - ע"י תעמולה מתאימה - באיש
 הישראלי אפילו כחודה של מחט הקב"ה פותח כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה שלאולם לא
 היו דלתות ובמילא הי' תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי בין עזרת ישראל וכהנים לא היתה
 מחיצה מפסקת אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל מובן.

בכבוד ובברכה.

גוט יום טוב.

לשנה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות

תכתבו ותחתמו.

מכתב אמו"ר

... י"ט כסלו. . . החג אשר פדה בשלום נפשנו ואור וחיות נפשנו ניתן לנו, היום הזה הוא ראש השנה לדא"ח אשר הנחילנו אבותינו הקדושים וצוקל"ה נ"ע זי"ע, והיא היא תורת הבעש"ט ז"ל.

זה היום תחלת מעשיך, שלימות הכוונה האמיתית בכריאת האדם עלי ארץ, להמשיך גילוי אור פנימיות תורתנו הקדושה, אשר נמשך ביום הזה בבחי' המשכה כללית על כללות השנה, ועלינו להעיר לבבנו ביום הזה בבחי' חפץ ורצון פנימי ועצמי באמיתת נקודת לבבנו, שיאיר נפשנו באור פנימיות תורתו ית'.

ממעמקים קראתיך ה', להמשיך בחי' עומק ופנימיות תורת ה' ומצות ה' מבחי' פנימיות ועצמות ואו"ם ב"ה שיאיר בפנימיות נפשנו, אשר כל עצמותינו (ר"ל כל מציאותינו, העצם וההתפשטות כו') יהיו אליו ית' לבד, לגרש מאתנו כל מדה רעה ומגונה מהמדות הטבעיות, כ"א כל עשיותינו ועניינינו (הן בעבודה היינו תפלה ותומ"צ, והן בענייני עולם המוכרחים לקיום הגוף) יהיו בכוונה אמיתית לשם שמים אשר חפץ ה' כו', והשי"ת אב הרחמים ירחם עלינו וינחנו בדרך הטובה והישרה ישר יחזו פנימו . . .

יום ראשון י"ט כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' א, ספר לקוטי אמרים הנקרא בשם... עד עמ' ג, ז"ל נבג"מ.

- 1 ספר לקוטי אמרים חלק ראשון הנקרא בשם ספר של בינונים
2 בדף-השער של ספר ה"תניא", כותב רבנו הזקן, שהספר: מלוקט מפי
3 ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נשמתם עדן, מוסד על פסוק:
4 "כי קרוב אליך הדבר מאד, בפיו ובלבבך לעשותו"; - הלב, הפה

- 5 והעשיה הם שלשת הכוחות:
6 מחשבה, דיבור ומעשה, בהם
7 מתלבשת הנפש, כדי לבצע
8 את רצונה. כלומר, שלשה
9 אלה הם כלי הביצוע של
10 הנפש: "בפיו" - בכוח הדיבור
11 שלך; "ובלבבך" - בכוח
12 המחשבה שלך; "לעשותו" -
13 בכוח המעשה שלך. במובן
14 עמוק יותר, רומזת המלה
15 "ובלבבך" לא רק על
16 המחשבה, כי אם גם על רגשי
17 הלב, אהבה ויראה, לאהוב
18 את הקב"ה ולירא מפניו;
19 כשיהודי מקיים מצוה משום
20 אהבתו להקב"ה, ובידעו
21 שהדרך היחידה להתיחד עם
22 הקב"ה, היא עליידי קיום
23 מצוותיו - נעשות אז המצוות

ספר' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

היכל
שלישי

ספר

לקוטי אמרים

חלק ראשון

הנקרא בשם

ספר של בינונים

מלוקט מפי ספרים ומפי סופרים קדושי עליון נ"ע מיוסד על
פסוק כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשותו. לבאר
היטב איך הוא קרוב מאד בדרך ארוכה וקצרה בעזה"י.

- 24 מתוך רגש פנימי של חיות ועונג. כמי שעושה רצונו של ידידו האהוב
25 עליו, שעשייתו היא בעונג ובחיות מיוחדים, הוא מתיגע אז לבצע הכל
26 במדויק, לכל פרטיו, כדי להניח דעת ידידו. הרגש של יראת שמים,
27 לירא מהקב"ה, פועל על היהודי, להימנע מלעשות דבר בניגוד לרצון
28 הקב"ה. יהודי שומר על עצמו שלא להיכשל בעשיית עבירה בגלל

- 29 רגש היראה שלו כלפי הקב"ה. זאת אומר לנו מחבר ספר ה"תניא",
30 שהספר מבוסס על פסוק זה, לפיו קרוב הדבר של תורה ומצוות לקיימו
31 מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'. לְבַאֵר הַיִּטֵּב, אֵיךְ הוּא קָרֹב מְאֹד,
32 - מטבע האדם להיות לבו נוטה לתאוות גופניות, וכדי שהלב יתאוה

לאלקות, נדרש להפוך את

רגשות הלב בפועל מקצה

אחד - מתאוות העולם-הזה,

לקצה הפוך - לקדושה. כן

מאד קשה לאדם לנטוע בלבו

רגש היראה מהקב"ה,

כמאמר הגמרא: "וכי יראה

מילתא זוטרתא דיא", האם

יראה היא דבר קטן? - כיצד,

איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב

הדבר"? דבר זה בא ה"תניא"

להסביר, בדרך ארצה

וקצרה, בעזרת ה' יתברך. -

בשני אופנים מוסבר בספר

כיצד קרוב הדבר: "בדרך

ארוכה" - עליידי התבוננות,

העמקת מחשבתו בגדולתו

של הקב"ה ובחסדיו, יכול

היהודי לעורר בעצמו אהבה

להשי"ת ולירא מפניו: "בדרך קצרה" - עליידי שמעורר את האהבה

המסותרת שבקרבו, הנטועה בטבע מתולדתו בלבו של כל אחד

מישראל, ואשר ישרק לעוררה ולגלותה. ועל כך מבוסס ספר ה"תניא".

אגב, הספר נקרא בשם "תניא", על שם המלה הראשונה, בה פותח

המחבר, רבנו הזקן, את ספרו.

1 על הסכמותיהם של הצדיקים רבי יהודה לייב הכהן ורבי זושא, מביא הרבי
2 (מוהרי"צ) נ"ע באחד ממכתביו¹ קבלה מהרבי האמצעי, שרבנו הזקן כתב את
3 ספר ה"תניא" במשך עשרים שנה, הוסיף והחסיר², ודייק דיוק רב בכל מילה,
4 (ומביא דוגמה – אם לכתוב מילה מסוימת עם וא"ו או בלי וא"ו); עד שזיקק

5 את הספר ב"חסר ויתיר" ורק אז,

6 נתן רשות להעתיק ולהפיצו

7 ברבים. ברם, עקב "העתקות

8 רבות" ו"העתקות שונות" על ידי

9 אנשים שונים, "רבו כמו רבו

10 הטעות-יסופרים במאד מאד"

11 (וכפי שמובא במקום אחר, היו

12 גם כאלה ש"תואנה הם

13 מבקשים" והכניסו במכוון

14 שיגאות בענינים שונים, כדי

15 שהענינים לא יתקבלו כפי

16 מובנם האמיתי, וכך יתעורר

17 רעש ובר³).

18 שלח אז רבנו הזקן שלוחים

19 מיוחדים אל הצדיקים רבי

20 יהודה לייב הכהן ורבי זושא,

21 לבקש הסכמתם להדפסת ספר

22 ה"תניא". כפי שכתוב במכתב

23 האמור⁴ היו השלוחים, החסידים

24 המפורסמים של רבנו הזקן – רבי

25 משה ווילנער, רבי פנחס

26 משקלוב ורבי יצחק משה מיאס.

27 אותם שלח רבנו הזקן להתייעץ

28 עם הצדיקים האמורים אודות

29 הדפסת הספר ולקבל הסכמתם.

30 שני הצדיקים ביטאו את

31 התפעלותם מספר ה"תניא".

32 רבי יהודה לייב הכהן אמר: "ספר התניא הוא קטורת לכל המגיפות הרוחניות

33 של עקבות משיחא".

34 רבי זושא אמר: "עם ה"תניא" ילכו יהודים לקראת משיח צדקנו".

35 שני הצדיקים כתבו הסכמותיהם בשבוע של פרשת תבוא, בגלל⁵ שני טעמים:

36 א) שכן, על ידי לימוד בעיון בספר ה"תניא" מקיימים "כי תבוא אל הארץ"

37 ברוחניות, שזהו ההתגלות של הרצון העצמי של הנשמה (ארץ מלשון רצון,

38 כמאמר רד"ל⁶ "למה נקרא שמה ארץ – שרצתה לעשות רצון קונה"). המלה

39 "רצתה" מתפרשת גם כן בלשון "רצון".

40 ב) על ידי הדרכים בעבודת ה' המובאות בספר ה"תניא", מהפכים את הקללה

41 (התוכחה של משנה תורה בפרשת תבוא) לברכה.

42 בהוכיחים בהסכמותיהם את השנה בה זה נתכתב, ביטאו באמצעות ציון השנה

43 את דעתם הקדושה על ספר ה"תניא".

הסכמת

הרב החסיד המפורסם איש אלהי
קדוש יאמר לו מוהר"ר יהודה לייב
הכהן:

הכמות אדם תאיר פני הארץ כלאותי
ידי קדש המחבר הרב הגאון
איש אלקים קדוש וטהור חסיד ועניו
אשר מכבד נגלה מסתיו יושב בשבת
תחממוני אלל אדונינו מוריני ורבינו
גאון עולם וזלה מים מבאר מים
חיים וזעת יסמה ישראל בהגלות דברי
קדשו המחבר להביא לבית הדפוס ללמד
לעם ה' דרכי קדש כאשר כל אחד יחזה
בפנימיות דבריו והמפורסם אין לרץ ראה
רק מחשך קלקול הדבר שלא יגרום
היזק למדפיסים בזהו ליתן תוקף ואזהרה
לכל ימים איש את ידו ורגלו לדפוס עד
משך חמש שנים מיום דלמטה ושומע
לדברי אלה יבוא עליו ברכת טוב הכ"ד
המדבר זאת לכבוד התורה היום יום ג'
פרשה תצא תקי"ו לפ"ק.

יהודה לייב הכהן.

הקטן משולם זוסיל מאניפאל.

הרב הצדיק רבי יהודה לייב הכהן כתב שנת "תקנ"ו, שהיא ראשי תיבות:
"תניא קטורת נשמה ורוח" (המרמז שה"תניא" הוא כאמור קטורת לכל
המגיפות הרוחניות של עקבתא דמשיחא);

והרב הצדיק רבי זושא ציון את השנה במלה "פרותיני", הפדות שלנו –

להדיגש, כאמור, שבספר זה

ילכו בני ישראל לקראת משיח

צדקנו.

הסכמת הרב החסיד

המפורסם, איש אלהי,

קדוש יאמר לו, מוריני

ורבינו הרב רבי משולם

זוסיל מאניפאל:

הנה בראותי את הכתבים

של הרב האי גאון – כפי

הידוע, קראו במזריטש

לרבנו הזקן "הרב", מפני שבו

בחר הרב המגיד ממזריטש

לכתוב את ה"שולחן ערוך"

שלו, ותלמידי הרב המגיד,

החבריא קדישא, הכתירוהו

בשם "רב", כי "הלכתא

כרב", איש אלקים קדוש

ומהור אספקלריא

המאירה, – המאיר כל דבר

באור גלוי בבחיורו

המלאה. ומאשר עשה

– רבנו הזקן בבחיורו

האלקיים. ואשר הפליא ה'

חסדו ונתן בלבו המהור

לעשות את כל אלה –

להעלות על הכתב הענינים

של ספר ה"תניא", להראות עם ה' דרכיו הקדושים. ורצונו – של

רבנו הזקן, היה שלא להעלות את הכתבים ההם לבית הדפוס

מחמת שאין דרכו בך. רק מחמת התפשטות הקונטרסים

ההם בקרב כל ישראל בהעתקות רבות מידי סופרים משנים,

– הוא משתמש במלה "משונים" ולא "שונים", ואפשר שברצונו

לציין בכך על אלה שזייפו במכוון ענינים מסויימים ב"תניא", ומחמת

רבות העתקות שונות, רבו המעוירים ופריים במאד, והכרח

להביא הקונטרסים ההם לבית הדפוס. – ספר ה"תניא" התפשט

אז ב"קונטרסים"; ולהעיר, שגם אחרי שנדפס, לא היה עליו השם,

ובודאי שכך צוה רבנו הזקן ובאופן זה נתן רשות להדפיס את

ה"תניא". והעיר ה' את רוח השתפים, הרי הוא הרבני המפלג

הותיק מוריני ורבנו הרב רבי שלום שכנא בן מוריני ורבנו

1. נדפס בספר 'קיצורים והערות על ספר התניא. עמוד קכא. 2. וראה (ועייין) בלקו"א מהדורא קמא (נדפס בהוצאת קה"ת, ברוקלין, נ"י. תשמ"ב) ובהערות וכו' שם. ומסתבר לומר שהיו כו"כ שינויים עוד קודם הכת"י הראשון ("הקונטרסים") שניתן לרבים ולהעתקה - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 3. ועפ"ז יומתק לשון אדה"ז בסוף הקדמתו "סופרים שונים ומשונים", והוספתו אחר כך "מכל סיג וט"ס" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 4. בספר הקיצורים עמוד קכ"ה. 5. ספר הקיצורים, שם. 6. ב"ר ה', ז. 7. וכידוע החידוש דאספקלריא המאירה - ראה יבמות מט, ב חידוש משה רבינו ("כל הנביאים נסתכלו באספקלריא שאינה מאירה, משה נסתכל באספקלריא המאירה"). וכמבואר מעלת משה רבינו בזה ברמב"ם הלי' יסודי התורה פ"ז ובמור"ח כ"ב פרק ל"ה. ובפי' המשניות בהקדמתו לפ' חלק, יסוד ז. - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

1 הסכמות הרבנים שיחיו בני הגאון המחבר ז"ל נשמתו עדן.
2 היות שהסכם אצלנו לתן רשות והרמנא – וכוח הרשאה,
3 להעלות על מכבש הדפוס לזכרון לבני ישראל כתוב דברי
4 ישר ואמת – דברי היושר והאמת הכתובים, דברי אלקים חיים

5 – כך נקראת תורת
6 החסידות, של אדונינו
7 אבינו מורנו ורבנו ז"ל
8 כתובים בכתב ידו
9 הקדושה בעצמו ולשונו
10 הקדוש, שכל דבריו
11 בגחלי אש פוערות –
12 אשר ילחיבו תלכבות
13 לקרבן לאביהן שבשמים,
14 ובשם אגרת הקדש
15 נקראו, שרבים היו אגרת
16 שלוח מאת כבוד קדשו
17 להורות לעם ה' תהיה
18 ילכו בה – הכוונה מן
19 הסתם לעניני העבודה
20 הפנימית, כמו התעוררות
21 אהבת ה' ויראת ה' בעבודת
22 התפלה, ההתעוררות
23 ללימוד התורה, והמצוה
24 אשר יעשו, –
25 ההתעוררות בענינים של
26 צדקה וכדומה. ומחמת
27 שבכמה מקומות¹³ –
28 ביאגרת הקדש, הציב לו
29 ציונים בספר לקוטי
30 אמרים שלו, ודברי תורה
31 עניים במקום אחד
32 ועשירים במקום אחר¹⁴, –

33 שלכן אפשרי הדבר שענינים ב"אגרת הקדש" יהיו יותר מוסברים
34 ומובנים מאשר כפי שהם מוסברים בספר "לקוטי אמרים"; ולאידך,
35 ענינים בספר "לקוטי אמרים" יהיו מוסברים ומובנים יותר מאשר
36 כפי שהם מוסברים בספר "אגרת הקדש"; ומה גם בשביל דבר
37 שנתחדש בו – ב"אגרת הקדש" המוסיף חידוש ובידור בספר
38 "לקוטי אמרים" – קונטרס אחרון על איזה פקקים – מספר
39 "לקוטי אמרים", אשר כתב – רבנו הזקן, בעת חפזו הספר
40 לקוטי אמרים – פלפול ועיון עמק על מאמרי זהר ועץ חיים
41 ופרי עץ חיים שגראים בסותרים זה את זה, וברוח מבינתו

הסכמת

הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל נ"ע.

היות שהוסכם אצלנו ליתן רשות והרמנא להעלות על מכבש
הדפוס לזכרון לבני כתוב דברי יושר ואמת דברי אלקים
חיים של א"א מו"ר ז"ל כתובים בכתב ידו הקדושה בעצמו ולשונו
הקדוש שכל דבריו נגחלי אש פוערות ילחיבו תלכבות לקרבן
לאביהן שבשמים. ובשם אגרת הקדש נקראו שרובם היו אגרת
שלוח מאת כ"ק להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר
יעשו ומחמת שבכמה מקומות הציב לו ציונים בס' לקוטי אמרים
שלו וד"ת עניים במקום אחד ועשירים במ"א ומה גם בשביל דבר
שנתחדש בו קונטרס אחרון על איזה פקקים אשר כתב בעת חיבו
הס' לק"א פלפול ועיון עמוק על מאמרי זהר וע"ח ופע"ח שגראים
כסותרים זא"ז וברוח מבינתו מושכם כל דיבור על אופניו שכתב
בלק"א ראו ראינו שראוי ונכון להכריע עם ספר לקוטי אמרים
ואגה"ת של כ"ק א"א מו"ר ז"ל. אי לזאת באנו להטיל גורא רבה
וגזרת נח"ש דרבנן דלית לה אסוותא שלא ירים איש את ידו
להרפים כתבניתם או זה בלא זה משך חמשה שנים מיום דלמטה
ברם כגון דא צריך לאודועי שבעו"ה ספו תמו כתבי ידו הקדושה
בעצמו אשר היו בדקדוק גדול לא חסר ולא יתר אות א' ולא נשאר
כ"א זה המעט מהרבה אשר נלקטו אחד לאחד מהעתקות המפוזרים
אצל התלמידים ואם המצא תמצא איזה טעות שגיאות מי יבין
ימצא הטעות דמוכח מטעות סופר והכוונה תהיה ברורה:

נאום **דוב בער** בא"א מו"ר הגאון החסיד קדוש ישראל
מרנא ורבנא **שניאור זלמן** ז"ל נבג"מ.
ונאום **חיים אברהם** בא"א מו"ר הגאון החסיד מרנא
ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל נבג"מ.
ונאום **משה** בא"א מו"ר הגאון החסיד **שניאור**
זלמן ז"ל נבג"מ.

הדפיסו את הספר, ותבניתו – של הענין, תהיה ברורה:
נאום **דב בער** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
קדוש ישראל מרנא ורבנא¹⁵ **שניאור זלמן** ז"ל, נשמתו בגנוי
מרומים. (הרבי האמצעי).
ונאום **חיים אברהם** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון
החסיד מרנא ורבנא **שניאור זלמן** זצ"ל, נשמתו בגנוי
מרומים.
ונאום **משה** בן אדונינו אבינו מורנו ורבנו הגאון החסיד
שניאור זלמן ז"ל, נשמתו בגנוי מרומים.

13. בסימנים: ג, ה, ו, יז, יח, כ, (כה?), כט, קו"א ד"ה וצדקה כנחל. 14. ראה ירושלמי ר"ה ג, ח. ומוכח בתוס' ד"ה אלא, כריתות יד, ב. 15.
בהוצאה הראשונה (שקלאוו תקע"ד) בא בסיים ההסכמה: "היום יום ה' כ"ב אייר תקע"ד לפ"ק". 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: לע"ע לא
מצאתי שיעירו על השינוי שבתוארי אדה"ז שבחתימות בניו, וכל אחד משמיט ב' תיבות מהחתימה שלפניו - ע"פ הוצאות דת"ר"ס ואילך. ואולי
י"ל: בזמן חתימת ההסכמה ה' החותם הא' (נשיא ומורם מעם -) קדוש ישראל, ולכן מדגיש - שדוקא אדה"ז הוא "קדוש ישראל"; החותם הב'
- ה' אז רב ופוסק - "מרנא ורבנא" - ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "מרנא ורבנא"; החותם הג' - ה' אז גאון וחסיד (כידוע בסיפורי רבותינו
נשיאינו) ולכן מדגיש שדוקא אדה"ז הוא "הגאון החסיד". הוספת "צדיק" - ב"צז"ל" שבחתימה הב' - (באם כן הוא בהכח"י ושאר הדפוסים) י"ל
ג"כ ע"ד הנ"ל - ע"פ הידוע שה' מצויין בצדקות שלו, בעניות ושפלות בעיני עצמו וכו'.

יום שני כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו'.

הקדמת המלקט

1 רבנו הזקן, בגדול ענוותנותו, קורא לספר ה"תניא" – "לקוטי אמרים",
2 אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת הקדמתו זו הוא
3 מציין כ"הקדמת המלקט". והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי
4 שלומנו, – אל כל
5 החסידים, ושמרם צורם
6 ויחזקם:
7 אליכם אישים אקרא,
8 שמעו אלי רודפי צדק
9 מבקשי ה', וישמע אליכם
10 אלקים למגדול ועד קטן,
11 – מגדולי בעלי המדרגה
12 בעבודת ה', עד לאלה שהם
13 נחותים במדרגה, כל אנשי
14 שלומנו
15 וקסמוכות שפלה, איש על
16 מקומו יבוא לשלום וחיים
17 עד העולם נצח סלה ועד,
18 אמן בן יהי רצון:
19 הנה מודעת זאת, כי
20 מרגלא בפומי דאיש
21 בכל אנשי שלומנו לאמר,
22 – ידוע שרגיל בפי אנשי
23 שלומנו לומר, כי אינה
24 דומה שמיעת דברי מוסר
25 לראיה וקריאה בספרים,

26 – שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים, שנכתבו בשביל
27 כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה כאשר שומעים אותם
28 ענינים באופן אישי מפיו של המדבר. שחקנרא – בספרים, קנרא
29 לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסתו שכלו באשר הוא שם,
30 ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתהלכו בעבודת ה',
31 בקשי יכול לראות את האור כי טוב הגנו בספרים, אף כי
32 מתוך האור – השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. – אך, מפני
33 ששכלו מבלבל והוא ממשש באפילה בענינים של עבודת ה', אין
34 הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו. להלן
35 מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א) ספרים
36 הבנויים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את עניני המוסר

הקדמת המלקט

והיא אגרת השלוחה לכללות אנשי שלומנו יצ"ו:

אליכם אישים אקרא שמעו אלי רודפי צדק מבקשי ה' וישמע
אליכם אלקים למגדול ועד קטן כל אנשי דמדינתנו
וסמוכות שלה איש על מקומו יבוא לשלום וחיים עד העולם
נש"ו אכ"ר:

הנה מודעת זאת כי מרגלא בפומי דאיש בכל אנשי לאמר כי
אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה בספרים
שהקורא קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגתו ותפיסתו שכלו
באשר הוא שם ואם שכלו ודעתו מבלבלים ובחשיכה יתהלכו
בעבודת ה' בקושי יכול לראות את האור כי טוב הגנו
בספרים אף כי מתוך האור לעינים ומרפא לנפש ובר מן דין
הנה ספרי היראה הבנויים ע"פ שכל אנושי בוודאי אינן שוין
לכל נפש כי אין כל השכלים והדעות שוות ואין שכל אדם
זה מתפעל ומתעורר ממה שמתפעל שכל חבירו וכמו שארז"ל
גבי ברכת חכם הרזים על ששים ריבוא מישראל שאין
דעותיהם דומות זו לזו וכו' וכמ"ש הרמב"ן ז"ל במלחמות שם
בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו איש אשר רוח בו שיכול
להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי
היראה אשר יסודותם בהררי קודש מדרשי חז"ל אשר רוח ה'
דבר בהם ומלתו על לשונם ואוריינתא וקב"ה כולא חד וכל

ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חבירו, וכמו שאמר
רז"ל גבי – בקשר לכרפת חכם הרזים על ששים רבוא
מישראל, – בשעה שרואים שש מאות אלף מישראל, יש לברך
"ברוך חכם הרזים" – מברכים את הקב"ה שהוא החכם שידוע
סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין דעותיהם – והבנתם
ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב הרמב"ן ז"ל
במלחמות שם: בפירוש הספרי גבי יהושע שנאמר בו' – שהוא
היה "איש אשר רוח בו", – ומפרש ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו"
היא: שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד וכו'. אלא
אפילו בספרי היראה – ספרי המוסר, אשר יסודותם בהררי קודש
מדרשי חז"ל אשר רוח ה' דבר בהם ומלתו – של הקב"ה, על

1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." – אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות.
2. ברכות נח, א. 3. על ההי"ף שעל הגמרא הנזכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא ברי' דר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא ברי' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן – להלכה – שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה – וחסידים, שהם "יודעי ומכירי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד".

1 לְשׁוֹנֵם – ועליהם בנויים ספרי מוסר אלה, וְאוֹרֵיתָא וְקוּדְשָׁא
 2 בְּרִיךְ הוּא בְּלֹא חֵד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שְׂשִׁים
 3 רְבוּא בְּלָלוֹת יִשְׂרָאֵל וּפְרִטִיהֶם; עַד נִיצוּץ – של קל שְׂבָקִים
 4 וּפְחוּתֵי הָעֶרֶךְ שֶׁבְּעֵמֶנּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּלָחוּ מִתְקַשְּׂרָאן בְּאוֹרֵיתָא,
 5 – כל אלה מתקשרים
 6 בתורה, וְאוֹרֵיתָא הִיא
 7 הַמְקַשֶּׁרֶת אוֹתָן לְהַקְב"ה
 8 בְּנוֹדֵעַ בְּזֹהֵר הַקְדוּשָׁה, –
 9 והתורה הרי כבר כוללת
 10 בתוכה מה שנוגע לשכלו
 11 ולדעתו של כל אחד
 12 מִיִּשְׂרָאֵל – הֲרִי זֶה דְּרֶךְ
 13 בְּלָלוֹת לְכָל־לֹאֵת יִשְׂרָאֵל. –
 14 מכל מקום הרי דבר זה הוא
 15 ענין כללי המופנה לכלל
 16 כולו. וְאַף שֶׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה
 17 לְדָרֵשׁ בְּכָל־וְפִרְט וּפְרִטִי
 18 פְּרִטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִית
 19 מִיִּשְׂרָאֵל הַמְשַׁרְשֶׁת בָּהּ, –
 20 בתורה, הרי שבתורה ישנם
 21 לא רק הענינים של כלל
 22 ישראל, אלא של כל אחד
 23 מישראל במיוחד, וספרי

הקדמה

ששים רבוא כללות ישראל ופרטיהם עד ניצוץ קל שבקלים
 ופחותי הערך שבעמינו בני ישראל כולו מתקשראן באורייתא
 ואורייתא היא המקשרת אותן להקב"ה כנודע בזה"ק הרי זה
 דרך כללות לכללות ישראל ואף שניתנה התורה לידרש בכלל
 ופרט ופרטי פרטות לכל נפש פרטית מישראל המושרשת בה
 הרי אין כל אדם זוכה להיות מכיר מקומו הפרטי שבתורה:
 והנה אף בהלכות איסור והיתר הנגלות לנו ולבנינו מצאנו ראינו
 מחלוקת תנאים ואמוראים מן הקצה אל הקצה ממש ואלו
 ואלו דברי אלהים חיים לשון רבים על שם מקור החיים
 לנשמות ישראל הנחלקות דרך כלל לשלשה קוין ימין ושמאל
 ואמצע שהם חסד וגבורה וכו' ונשמות ששרשן ממדת חסד
 הנהגתן גם כן להטות כלפי חסד להקל כו' כנודע וכ"ש וק"ו
 בהנסתרות לה' אלהינו דאינון דחילו ורחימו דבמוחא ולבא דכל
 חד וחד לפום שיעורא דיליה לפום מה דמשער בליביה כמ"ש
 בזה"ק על פסוק נודע בשערים בעלה וגו':

24 המוסר הבנויים על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם
 25 הענינים הפרטיים הנוגעים לכל יהודי לחוד? – הֲרִי אֵין בָּל אֶדֶם
 26 זֹכֶה לְהִיּוֹת מְכִיר מְקוֹמוֹ הַפְּרִטִי שֶׁבַּתּוֹרָה: – לדעת איך ללמוד
 27 את ההוראות בעבודת ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו בפרט.
 28 וְהֵנָּה, אֵף בְּהַלְכוֹת אִיסוּר וְהֵתֵר הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ? מִצָּאֵנוּ
 29 רָאִינוּ מִחֻלְקֵת תִּנְאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה מִמֶּשֶׁ, –
 30 – שאחד אומר ההיפך מהשני – זה אוסר וזה מתיר וכדומה, וְאֵלּוּ
 31 וְאֵלּוּ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים – לא אלקה חי, אלא
 32 אלקים חיים שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת
 33 יִשְׂרָאֵל הַנִּחְלָקוֹת – נשמות ישראל, וממילא כך הדבר גם במקורם,
 34 דְּרֶךְ כָּל־לֹאֵת לְשִׁלְשָׁה קוֹיִן, יְמִין וּשְׂמָאל וְאִמְצַע, שֶׁהֵם – שלשה
 35 קוים אלה, הֵם: חֶסֶד – קו הימין, וְגִבּוּרָה – קו השמאל, וְכו', –
 36 כלומר, תפארת שהוא הקו האמצעי. וְנִשְׁמוֹת שֶׁשֶׁרְשֵׁן מִמֶּדֶת חֶסֶד
 37 הַנִּהְיָתָן גַּם בֵּין לְהַטּוֹת כִּלְפֵי חֶסֶד לְהַקֵּל כו' – להתיר את הדבר
 38 כדי שיוכל לעלות לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר
 39 בנשמות ששרשן ממדת הגבורה וכו', בְּנוֹדֵעַ, – כפי שרבנו הזקן
 40 מבאר בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית שמאי לרוב
 41 מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית הלל מקילים ברוב
 42 המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות שבקדושה הכל
 43 בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם גבורה, וגבורה כוללת

44 בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם בית שמאי מקילים ובית הלל
 45 מחמירים. – הרי אם כך הדבר בענינים של נגלה דתורה, שאפשר
 46 הדבר שתהיה מחלוקת "מן הקצה אל הקצה" בהסקת מסקנת פסק
 47 ההלכה מהתורה – וְכָל שֶׁכֵּן וְכָל וְחִמְר – בהענינים שהם
 48 בְּהַנְסָתוֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ
 49 דְּאֵינוֹן דְּחִילוּ וְרַחֲמֵינוּ –
 50 שהם יראה ואהבה,
 51 דְּבִמּוּחָא וּלְבָא דְּכָל חֵד
 52 וְחֵד לְפִי שְׂעוּרָא דִּילִיָּה
 53 – המתבטאים במוחו ולבו
 54 של כל אחד ואחד לפי
 55 שיעורו, לְפִי מַה דְּמִשְׁעָר
 56 בְּלִיָּה, – לפי מה שהוא
 57 משער בלבו, ופותח "שער"
 58 בלבו, דרכו תאיר ההשגה
 59 שבמוח בלבו. כְּמֹו שֶׁכְּתוּב
 60 בְּזֹהֵר הַקְדוּשָׁה¹¹ עַל פְּסוּק¹²
 61 נֹדֵעַ בְּשַׁעֲרִים בְּעֵלָה וְגו';
 62 – הזוהר מפרש ש"בעלה"
 63 היינו הקב"ה, הבעל של
 64 כנסת ישראל, והוא "נודע
 65 אתידע ואתדבק", – הוא
 66 נעשה ידוע ומתדבקים בו;
 67 "בשערים", לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל
 68 ובהשגה ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי
 69 לקלוט את ההשגה מהמוח. על כל פנים מתברר מדברי הזוהר
 70 הקדוש, שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם
 71 בכל אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזה"ק שם;
 72 "שערים" מלשון שיעור) – וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת
 73 ה', מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה
 74 דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי
 75 התעוררות והדרכות בעבודת ה' למה שרואים וקוראים בספרים
 76 – ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") הוראות
 77 והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה' מסביר, אבל,
 78 רבנו הזקן להלן, שמדובר כאן ב"יודעי ומכירי", באלה שידעו
 79 והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו ב"יחידות" עצות
 80 בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה
 81 שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות
 82 שלמדו, לומדות ותלמדה את ספר ה"תניא" – את כל אלה ידע
 83 והכיר רבנו הזקן, ובשבילם כתב בספר זה עצות והוראות בעבודת
 84 ה', כאילו נכנסו הם כולם אליו ל"יחידות"; וכפי שהרבי הרשב"ב
 85 נשמתו עדן אומר¹³: לימוד התניא משמעו לדבר עם רבנו הזקן.
 86 ובלשון רבנו הזקן:

6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, ב. 7. על פי תניא פל"ו - מח, א. 8. חלק ג', עג, ב. 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג. 13. תורת שלום ע' 56.

יום שלישי כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

1 אך ביודעי ומכירי קאמינא, - אני מדבר אודות אלה שאני
2 יודע אותם ומכירם - אומר רבנו הזקן, הם כל אחד ואחד
3 מאנשי שלומנו שבמדינותינו וסמוכות שלהם - והסמוכות
4 למדינתנו, אשר היה הדבור של חכה מצוי בינינו - בהיכנסם
5 אל רבנו הזקן ל"יחידות",
6 וגילו לפני כל תעלומות
7 לבם ומחם בעבודת ה'
8 התלויה בלב, אליהם
9 תפארת מלתי ולשוני עם
10 סופרים בקונטרסים אלו
11 - של ספר ה"תניא",
12 הנקראים בשם 'לקוטי
13 אמרים', מלקטים מפי
14 ספרים ומפי סופרים
15 קדושי עליון נשמתם עדן
16 - כפי שהוכרנו בלמדנו את
17 "דף השער", אומרים
18 חסידים, שב"ספרים" הכוונה
19 לספרי השל"ה הקדוש
20 וספרי מהר"ל (מפראג)
21 וב"ספרים" הכוונה על
22 הבעל-שם-טוב והרב המגיד
23 ממזריטש, המפרסמים
24 אצלנו, וקצת מהם
25 נרמזין לחכמים - חלק
26 מה"אמרים" מרומזים לפני
27 החכמים, אלה שדי להם
28 ברמז "די לחכימין ברמיזא",
29 באגרות הקדש מרבתינו
30 שבארץ הקדש תבנה
31 ותבונן במהרה בימינו
32 אמר, - רבנו הזקן קרא
33 לכמה מזקני תלמידי הרב

הקדמה

אך ביודעי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנשי
שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה
מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה'
התלויה בלב אליהם תפארת מלתי ולשוני עם סופרים
אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלוקטים מפי ספרים ומפי
סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלנו וקצת
מהם נרמזין לחכמים באגרות הקדש מרבתינו שבאה"ק
תובב"א. וקצתם שמעתי מפייהם הקדוש בהיותם פה עמנו
וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל
אנשי דמדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם
בעבודת ה' להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד
ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על כן רשמתי
כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד
וא' לזכרון בין עיני ולא ידחק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות
כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו
בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי
שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש
שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואליהם בקשתי
שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו
וכנודע עונש המור על מונע בר וגודל השכר ממאמר רז"ל
ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני
מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו
עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה
הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר:

והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנ"ל בקרב כל אנשי הנ"ל
בהעתקות רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י
ריבוי ההעתקות שונות רבו כמו רבו הט"ס במאור מאוד
בתורה, הרי כששני אלה "נפגשו", ובן התורה מתעסק עם ה"עני"
בתורה, "מאיר עיני שניהם ה'" - הקב"ה מאיר עיני שניהם באור
שלמעלה משניהם, כי יאיר ה' פניו - והפנימיות שלו, אליהם
אור - של, פני מלך חיים. ומחיה חיים - זה שנותן חיים
לחיים, ויזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד איש את
רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' - את הקב"ה, "למקטנם
ועד גדולם"²⁰, כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו', - כמים לים
מכסים²¹, אמר בן יהי רצון:
והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב כל
אנשי שלומנו הנזכרים לעיל בהעתקות רבות מידי סופרים
שונים ומשונים, הנה על ידי רבוי ההעתקות שונות רבו כמו

14. תהלים מה, ב. 15. שמות יג, ט. 16. תהלים נז, ג קלח, ח. 17. ראה סנהדרין צא, סוף עמוד ב. 18. ראה תמורה טז, א. 19. משלי כט, יג.
20. ירמיה לא, לג. 21. ישעיה יא, ט.

1 רבו הטעויות־סופרים במאד מאד, – כפי שכבר הזכרנו בלמדנו
2 הסכמותיהם של הצדיקים רבי זושא ורבי יהודה לייב הכהן, נפלו
3 על פי טעות שגיאות בכתבים, עקב המעתיקים השונים, והיו גם
4 כאלה שבמכוון זייפו ענינים
5 ב"תניא", כדי שיוכלו
6 להעליל וכו', ויש לומר 1
7 שעל אלה רומז רבנו הזקן 2
8 במלה "משונים". ולזאת – 3
9 ולכן, נדבך רוחם של 4
10 אנשים אפרתיים – 5
11 אנשים חשובים, הנקובים 6
12 הנקובים לעיל מעבר 7
13 לזה²² לטובה בנפם 8
14 ומאדם להביא את 9
15 קונטרסים הנקובים לעיל 10
16 – ספר ה"תניא", לבית הדפוס מנקים מכל סיג – כמו הפסולת
17 המופרשת מהתבואה וכדומה, וטעויות־סופרים ומגהים היטב,
18 – כפי שב"ק אדמו"ר שליט"א מעיר, יש לומר שהמלה "סיג"
19 רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה צורך לנקות את

הקדמה

ולזאת נדבך רוחם של אנשים אפרתיים הנקובים הנ"ל מע"ל
למרות בגופם ומאודם להביא את קונטרסים הנ"ל לבית הדפוס
מנקים מכל סיג וט"ס ומוגהים היטב ואמינא לפעלא טבא
ישר חילא ולהיות כי מקרא מלא דבר הכתוב ארור מסיג
גבול רעהו וארור בו קללה בו נידוי ח"ו וכו' ע"כ כיהודה
ועוד לקרא קאחינא למשדי גורא רבא על כל המדפסים
שלא להדפיס קונטרסים הנ"ל לא על ידי עצמן ולא על ידי
גירא דילהון בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים
מיום כלות הדפוס ולשומעים יונעם ותבא ברכת טוב כה
דברי המלקט ליקוטי אמרים הנ"ל:

ידי גירא דילהון – ולא על ידי באי כוחם, בלתי רשות
הנקובים הנ"ל משך חמש שנים מיום כלות הדפוס²⁶.
ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת טוב. כה דברי
המלקט – ספר ליקוטי אמרים הנזכר לעיל:

יום רביעי כ"ב כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה).

39 פרק א. תניא [בסוף פרק ג דנדה]: – למדנו בסוף פרק שלישי
40 במסכת נדה: "משביעים אותו", – יהודי לפני לידתו, משביעים אותו
41 בשמים, תהי צדיק ואל תהי רשע. – היה צדיק ואל תהיה רשע,
42 ואפלו כל העולם כלו – בדונם אותך לפי מעשיך, אומרים לך
43 צדיק אתה – היה בעיניך
44 ברשע". – לידתו של יהודי
45 היא הרי לשם כוונה
46 מיוחדת, לבצע את תכלית
47 בריאתו. הנשמה יורדת
48 לעולם־זה ומתלבשת בגוף,
49 כדי לבצע שליחות אלקית
50 מיוחדת בעולם־הזה. וכדי
51 שהאדם יוכל לבצע תכלית
52 וכוונה זו ושיהיה בכוון לקיים את שליחותו, לשמה ירדה נשמתו
53 למטה – משביעים אותו, לפני לידתו, שיהיה צדיק ושלא יהיה רשע.
54 ואילו בעיני עצמו יחשוב את עצמו כרשע, ועל־ידי כך יבצע תכלית
55 כוונת שליחותו בעולם־הזה. השבועה האמורה מורכבת משני
56 חלקים: בחלק הראשון משביעים אותו כיצד עליו להיות – שיהיה
57 צדיק ולא יהיה רשע, בחלק השני של השבועה משביעים אותו כיצד
58 יחזיק את עצמו בעיניו – שיחשוב את עצמו כרשע. וצריך להבין,
59 דהא תנן [אבות פרק ב]: – למדנו במשנה, בפרק שני של מסכת
60 אבות: "ואל תהי רשע בפני עצמך". – שלא תחשוב את עצמך
61 כרשע. כיצד, איפוא, אפשר לומר משביעים את האדם לחשוב את

ליקוטי ספר של בינונים אמרים

פרק א תניא [בספ"ג דנדה] משביעים אותו
תהי צדיק ואל תהי רשע ואפי' כל
העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע
וצריך להבין דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני
עצמך וגם אם יהיה בעיניו כרשע ירע לכבו ויהיה עצב
ולא יוכל לעבו' ה' בשמחה ובטוב לבב ואם לא ירע לכבו
כשמונע עצמו מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה בידו,
בגלל רצונו של הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד, איפוא,
אפשר לומר משביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע? הרי לא יוכל
אז לעבוד את השי"ת מתוך שמחה, זאת ועוד: הרי מובן שכשם
שהחלק הראשון בשבועה (,,תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע ליכולת
ביצוע שליחותו בעולם־הזה, כך גם נוגע לכך החלק השני של
השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה שקוע בעצבות, דבר
שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו בעבודת השי"ת מתוך
שמחה. ואם לא ירע לכבו כלל מזה – לא ידיר גיסא, אם אכן יקיים
את השבועה ויחזיק את עצמו כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו

הקונטרסים מהזיופים. ואמינא לפעלא טבא ישר חילא. – ואני
אומר לפעולה טובה זו: ישר כח. ולהיות כי מקרא מלא דבר
הכתוב²³ "ארור מסיג גבול רעהו", וארור בו קללה בו נידוי
חם ושלום וכו'²⁴, על כן
ביהודה ועוד לקרא²⁵
קאחינא למשדי גורא
רבא – כדבר מיותר (כפי
שמביאים למשל ראה
ממה שמתנהגים ב"יהודה"
בשעה שיש על כך פסוק
מפורש) אני בא להטיל
איסור גדול, על כל
המדפסים שלא להדפיס
קונטרסים הנקובים לעיל
לא על ידי עצמן ולא על
ידי גירא דילהון – ולא על ידי באי כוחם, בלתי רשות
הנקובים הנ"ל משך חמש שנים מיום כלות הדפוס²⁶.
ולשומעים יונעם ותבא עליהם ברכת טוב. כה דברי
המלקט – ספר ליקוטי אמרים הנזכר לעיל:

עצמו כרשע, כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את עצמו
כרשע? וגם, אם יהיה בעיניו ברשע – ירע לכבו ויהיה עצב,
ולא יוכל לעבד ה' בשמחה ובטוב לבב, – מלבד הקושיא
האמורה ממסכת אבות, אין החזקת עצמו כרשע, תואמת לדרכים
בהן על היהודי להתנהג
בעבודתו את השי"ת. יודעים
אנו, שעיקר גדול בעבודת
השי"ת הוא לעבדו מתוך
שמחה וטוב לבב. כשיהיה
מקיים מצוה עליו לעשות
זאת מתוך חדה גדולה, על
שזכה לעבוד את מלך מלכי
המלכים הקב"ה; כן,
כשמונע עצמו מעבירה, עליו להיות שבע רצון על שעלה בידו,
בגלל רצונו של הקב"ה, להימנע מעשיית עבירה. כיצד, איפוא,
אפשר לומר משביעים אותו לחשוב את עצמו כרשע? הרי לא יוכל
אז לעבוד את השי"ת מתוך שמחה, זאת ועוד: הרי מובן שכשם
שהחלק הראשון בשבועה (,,תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע ליכולת
ביצוע שליחותו בעולם־הזה, כך גם נוגע לכך החלק השני של
השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה שקוע בעצבות, דבר
שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו בעבודת השי"ת מתוך
שמחה. ואם לא ירע לכבו כלל מזה – לא ידיר גיסא, אם אכן יקיים
את השבועה ויחזיק את עצמו כרשע, אלא שכדי שזה לא יפריע לו

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו – ראה לעיל בהסכמות. 1. משנה יג.

1 בעבודת ה' בשמחה, יחליט בנפשו שהדבר לא ירגיז אותו כלל; שלא
2 יהא איכפת לו מה שהוא רשע, ואז לא יהיה שריו בדכאון או
3 בעצבות וממילא יוכל לעבוד את ה' בשמחה, וְכֹל לְבֹא לְיָדֵי
4 קְלֹטָה, חֵם וְשָׁלוֹם. — שלא יעריך כל כך חומרתה של עבירה, שכן,

5 למרות שהגיע להחלטתו
6 האמורה, כדי שהדבר לא

7 יפריע לו לעבודה בשמחה —
8 אך עם זאת הרי לא מפריעה
9 לו העובדה שהוא רשע, וכך
10 הוא עלול לבוא למצב כזה
11 שחומרת עבירה תקל בעיניו
12 חלילה באמת. כדי להסביר
13 את האמור, יש בתחילה
14 לברר ולקבוע מובנם
15 האמיתיים של המושגים
16 "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא
17 אומר בהמשך הפרק: אֲדָּ
18 הָעֵנִי, כִּי הֵנָּה מַצִּינִי
19 בְּגִמְרָאֵי ה' חֲלָקוֹת: צִדִּיק וְטוֹב לוֹ, צִדִּיק וְרָע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב

20 לוֹ, רָשָׁע וְרָע לוֹ, וְכִינּוּנִי. — "כינוני", כלומר אדם שאינו "צדיק"
21 אבל גם אינו "רשע". כל הדרגות האמורות מתבטאות גם במובן
22 הגשמי, וכגון: "צדיק וטוב לו" הכוונה גם בפשטות, שטוב לו גם
23 בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו. וכך
24 גם בשאר הדרגות. וּפִרְשֵׁנוּ בְּגִמְרָא: "צִדִּיק וְטוֹב לוֹ" — צִדִּיק גָּמֹר,
25 — ממילא אינו צריך לסבול יותר בעולם הזה, ומשום כך טוב לו גם
26 בגשמיות, צִדִּיק וְרָע לוֹ — צִדִּיק שְׂאִינוּ גָּמֹר. — ממילא עליו עוד
27 לסבול בעולם הזה, ומשום כך רע לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא
28 מלמד אותנו, ששני צדיקים אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע
29 לו", אינם באותה מדרגה, אלא שלזה טוב ולזה רע, כי אם, אלו הן
30 שתי מדרגות מיוחדות בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין
31 בצינונים "טוב לו" ו"רע לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של
32 צדיקים אלה. הגדרת דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו
33 גמור". "טוב לו" ו"רע לו" הם ענינים צדדיים: לאחד טוב משום שהוא
34 "צדיק גמור" ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור".
35 וּבְרֵעִיא מְהִימָנָא פִּרְשַׁת מִשְׁפָּטִים פִּרְשֵׁ: — ב"זהר בחלק הנקרא
36 "רעיא מהימנא" בפרשת משפטים, פירשו: צִדִּיק וְרָע לוֹ — שֶׁהָרַע
37 שָׁבוּ בְּפֹהֶ לְטוֹב וְכוּ', — הוא מסוג הצדיקים שעדיין יש בו משהו
38 מהרע, אלא שרע זה בטל לטוב שלו. בהתאם לכך, יוצא ש"צדיק
39 וטוב לו" היינו צדיק שיש בו רק טוב ואין בו מהרע כלל. בהתאם
40 ל"זהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור",
41 מהווים גם "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו" תוארים המציינים את
42 מדרגות הצדיקים: מדרגה אחת של "צדיק", שיש בו רק טוב ואת
43 הרע שבקרבו הפך לגמרי לטוב — "צדיק וטוב לו". מדרגה אחרת
44 של "צדיק", שעדיין יש בו קצת רע — "צדיק ורע לו". נדרשת אבל
45 הסברה על הכפילות בתארים שבכל אחת המדרגות של "צדיק":
46 "צדיק גמור" — ו"צדיק וטוב לו", "צדיק שאינו גמור" — ו"צדיק ורע
47 לו". מכיון ש"צדיק גמור" הוא "צדיק וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור"

ליקוטי אמרים

כָּל מִזֶּה יִכּוֹל לְבֹא לְיָדֵי קְלֹטָה ח"ו. אֲךָ הָעֵנִי כִּי הֵנָּה
מַצִּינִי בְּגִמְרָא ה' חֲלָקוֹת. צִדִּיק וְטוֹב לוֹ צִדִּיק וְרָע לוֹ רָשָׁע
וְטוֹב לוֹ רָשָׁע וְרָע לוֹ וְכִינּוּנִי. וּפִרְשֵׁנוּ בְּגִמְרָא צִדִּיק וְטוֹב לוֹ
צִדִּיק גָּמֹר צִדִּיק וְרָע לוֹ צִדִּיק שְׂאִינוּ גָּמֹר וּבְרֵעִיא
מְהִימָנָא פ' מִשְׁפָּטִים פ' צִדִּיק וְרָע לוֹ שֶׁהָרַע שָׁבוּ כְּפֹהֶ
לְטוֹב וְכוּ' וּבְגִמְרָא סִפִּט דְּבִרְכּוֹת צִדִּיקִים יצ"ט שׁוּפְטֵן כּו'
רְשָׁעִים יצ"ר שׁוּפְטֵן בִּינּוּנִים זֶה זֶה שׁוּפְטֵן וְכוּ' אָמַר רַבָּה
כְּגֹן אָנָּה בִּינּוּנִי א"ל אֲבִי לֹא שָׁבִיק מִרְ חַי לְכָל בְּרִיה
וְכוּ' וְלִהְבִּין כָּל זֶה בְּאֵר הַיֵּטֵב וְגַם לְהִבִּין מִה שֶׁאֵמַר אִיּוֹב
[כ"ב פ"א] רַבִּשֶׁע בְּרֵאשִׁית צִדִּיק בְּרֵאשִׁית רְשָׁעִי כּו' וְהָא
צִדִּיק וְרָשָׁע לֹא קָאמַר. וְגַם לְהִבִּין מִהוּת מְדֻרְגָּת הַבִּינּוּנִי

לְקִדּוּשָׁה. שְׁכֵן, "צִדִּיק" עַל־יְדֵי עֲבוּדָתוֹ הַגְּדוּלָּה אֶת הַשִּׁי"ת מִתּוֹךְ
אֶהְבָּה בְּתַעֲנוּגִים, מִחֶפֶץ אֶת הָרַע שָׁבוּ לְטוֹב וּלְקִדּוּשָׁה. "צִדִּיק וְטוֹב
לוֹ" — שִׁכְבֵּר הָפֶךְ לְגִמְרִי אֶת הָרַע שֶׁבִקְרָבוֹ וְהוּא מוֹרַכֵּב רַק מִטּוֹב,
וְאִילוֹ "צִדִּיק וְרָע לוֹ" — שְׁעִדִּין לֹא הִצְלִיחַ לְהַפְּוֹךְ אֶת הָרַע לְגִמְרִי,
מִשְׁהוּ מִהָרַע עֲדִין נִשְׁאָר בִּקְרָבוֹ. מִהֶהְסָבִיר הַבָּאִים מִתְבַּהֵר
שֶׁמְדוּבֵר כָּאֵן אֹדוֹת הָרַע הָרוּחָנִי שֶׁבֵּלֵב. שְׁכֵן, אֵין לְ"צִדִּיק" שׁוּם
שִׁיכּוֹת לְרַע כִּזֶּה שִׁיכּוֹל לְהִתְבַּטֵּא בְּמַחֲשָׁבָה, בְּדִיבּוּר, וּבִדּוּאֵי לֹא,
חֲלִילָה, בְּמַעֲשֵׂה. וּבְגִמְרָא סוֹף פֶּרֶק ט' דְּבִרְכּוֹת: "צִדִּיקִים — יִצָּר
טוֹב שׁוּפְטֵן כּו', רְשָׁעִים — יִצָּר הָרַע שׁוּפְטֵן, בִּינּוּנִים — זֶה זֶה
שׁוּפְטֵן וְכוּ'. אָמַר רַבָּה: כְּגֹן אָנָּה — בִּינּוּנִי. — כִּמוֹ אֲנִי — בִּינּוּנִי."
רַבָּה מַעֲמִיד עֲצֻמוֹ כְּדוֹגְמָא לְאִדָּם שְׁהוּא "בִּינּוּנִי". אָמַר לִיָּה אֲבִי:
— אָמַר לוֹ אֲבִי, לֹא שָׁבִיק מִרְ חַי לְכָל בְּרִיה וְכוּ'. — אֵינֶךְ
מִשְׁאִיר חַיִּים לֹאֶף אֶחָד, שְׁכֵן, אִם אֶתָּה "בִּינּוּנִי", הֲרִי שֶׁכָּל אֵלֶּה שְׁהֵם
בְּדִרְגָּה נְמוּכָה מִמֶּךָ, הֵם רְשָׁעִים, ו"רְשָׁעִים — גַּם — בְּחִיָּהֵם נִקְרָאִים
מִתִּים"⁴, הֲרִי שְׁעַל־יְדֵי שְׁתָּתָה קוֹרָא לְעֲצֻמֶּךָ "בִּינּוּנִי" אֵינֶךְ מִשְׁאִיר
חַיִּים לֹאֶף אֶחָד. וְלִהְבִּין כָּל זֶה פֶּאֶר הַיֵּטֵב, — נוֹסֵף עַל הַשְּׁאֵלָה
דְּלִהֵל, שְׁלִפִּי הַמְּקוּבֵּל ש"בִּינּוּנִי" הוּא זֶה שִׁישׁ לוֹ מַחְצִית מִצּוּת
וּמַחְצִית עֲבִירוֹת — כִּיצַד יִכּוֹל הִיא רַבָּה לְטַעוֹת טַעוֹת גְּדוּלָּה כָּל כֶּךָ,
לֹאֹמַר עַל עֲצֻמוֹ שְׁהוּא "בִּינּוּנִי"? — יִשְׁנָה כָּאֵן שְׁאֵלָה נוֹסֶפֶת: בָּאֵם
"בִּינּוּנִי" הוּא זֶה שִׁישׁ לוֹ מַחְצִית מִצּוּת וּמַחְצִית עֲבִירוֹת, הֲרִי זֶה
"מַצִּיאוֹת" כִּזֶּה, כִּיצַד, אִיפּוּא, יִכּוֹלָה לְהִיּוֹת מַחְלֻקָּת בֵּין רַבָּה לֵאבִי
עַל דְּבַר שְׁהוּא "מַצִּיאוֹת"? וְגַם לְהִבִּין מִה שְׁאֵמַר אִיּוֹב [כָּבֵא
כָּתָרָא פֶּרֶק א':] "רְבוּנוּ שְׁל עוֹלָם, בְּרָאֲתָ צִדִּיקִים בְּרָאֲתָ
רְשָׁעִים כּו', וְהָא 'צִדִּיק' וְרָשָׁע' לֹא קָאֲמַר! — וְהֲרִי "צִדִּיק"
ו"רָשָׁע" לֹא אָמַר. הַגְּמָרָא מִסְפֶּרְתָּ, שֶׁהִמְלִיךְ שׁוֹאֵל אֶת הַקְּב"ה עַל
כָּל מִי שְׁעוֹמֵד לְהִיּוֹלֵד, הָאֵם יִהְיֶה חֲכָם אוֹ טִיפֵּשׁ, גְּבוּר אוֹ חֵלֶשׁ
וְכוּ', וְאִילוֹ בִּיחֹס לְ"צִדִּיק" ו"רָשָׁע" לֹא נִאֲמַר שֶׁם שׁוּם דְּבַר, שְׁכֵן, זֶה
נִתֵּן לְבַחֲרִיתוֹ שֶׁל הָאֵדָם. כִּיצַד, אִיפּוּא, אָמַר אִיּוֹב: "בְּרֵאשִׁית צִדִּיקִים,
בְּרֵאשִׁית רְשָׁעִים"? וְגַם לְהִבִּין מִהוּת מְדֻרְגָּת הַבִּינּוּנִי, — הִמְלָה

1 "מהות" משמעה "מה הוא", והנה מהותו של "צדיק" הוא טוב,
 2 מהותו של "רשע" הוא רע, מהי, איפוא, מהות מדריגת ה"בינוני"?
 3 שְׂבֹדָאֵי אֵינוּ מַחְצָה וְכִיּוֹת וּמַחְצָה עֲנוֹת, שָׂאם בֵּן, אִיךָ מַעַה
 4 רְבָה בְּעֶצְמוֹ לֹמֵר שֶׁהוּא בִּינוֹנִי, וְנוֹדַע דְּלֹא פָסִיק פּוּמִיָּה
 5 מְגִרְסָא, – שפיו לא פסק
 6 מללמוד תורה, עַד שֶׁאֶפְלוּ
 7 מִלְּאֵךְ הַמּוֹת לֹא הָיָה יָכוֹל
 8 לְשַׁלֵּט בּוֹ, – כלומר, גם
 9 בכמות, לא החסיר אף רגע
 10 מללמוד תורה, וגם באיכות
 11 – היה לימודו בדרגה
 12 עליונה, עד כדי כך שמלאך
 13 המות לא היה יכול להפריע
 14 לו, וְאִיךָ הָיָה יָכוֹל לְמַעוֹת
 15 בְּמַחְצָה עֲנוֹת חֶסֶם
 16 וְשִׁלּוֹם? וְעוֹד, – מתי
 17 יכולים לקרוא לאדם
 18 "בינוני"? שְׁתָּרִי בְּשַׁעָה
 19 שְׁעוֹשָׂה עֲנוֹת – עד שחזור
 20 בתשובה, נִקְרָא רִשְׁעֵי גָמֹר
 21 – ולא "בינוני", [וְאִם אַחֲרֵי
 22 בְּךָ עֲשֵׂה תְּשׁוּבָה – נִקְרָא
 23 צְדִיק גָּמֹר], – [והערת כ"ק
 24 אדמו"ר שליט"א: קדושין
 25 מט, ב. ובאור זרוע סי' קיב:
 26 צדיק גמור; וְאֶפְלוּ הָעוֹבֵר
 27 עַל אֶסּוֹר קָל שֶׁל דְּבָרֵי
 28 סוֹפְרִים – מְקַרֵּי רִשְׁעֵי, –
 29 אפילו זה שעובר על איסור
 30 קל, כמו איסור דרבנן, ולא רק איסור דאורייתא, נקרא "רשע",
 31 בְּדִאִיתָא בְּפִרְקָא ב' דִּיבְמוֹת' וּבְפִרְקָא קמָא דִּנְדָה⁸. – כמו שאנו
 32 מוצאים, יתירה מזו, בפרק שני במסכת יבמות ובפרק ראשון במסכת
 33 נדה, וְאֶפְלוּ מִי שֵׁישׁ בִּידוֹ לְמַחֲוֹת וְלֹא מַחָה – הוא עצמו לא
 34 עבר על שום עבירה, הוא רק לא מיחה במי שעבר עבירה, נִקְרָא
 35 רִשְׁעֵי [בְּפִרְקָא ו' דְּשִׁבְעוֹת?]. וְכָל שֶׁבֶן וְקָל וְחֶמֶר, בְּמַבְטַל אִיזוֹ
 36 מַצּוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקַנְיָה, – כל־שכן וקל־וחומר מי שמבטל

ליקוטי אמרים

שְׂבֹדָאֵי אֵינוּ מַחְצָה זְכוּיֹת וּמַחְצָה עֲנוֹת שֶׁאֵ"כ אִיךָ מַעַה
 רְבָה בְּעֶצְמוֹ לֹמֵר שֶׁהוּא בִּינוֹנִי וְנוֹדַע דְּלֹא פָסִיק פּוּמִיָּה
 מְגִרְסָא עַד שֶׁאֶפְלוּ מִלְּאֵךְ הַמּוֹת לֹא הָיָה יָכוֹל לְשַׁלֵּט בּוֹ
 וְאִיךָ הָיָה יָכוֹל לְמַעוֹת בְּמַחְצָה עֲנוֹת ח"ו. וְעוֹד שֶׁהָיָה
 בְּשַׁעָה שְׁעוֹשָׂה עֲנוֹת נִקְרָא רִשְׁעֵי גָמֹר [וְאִם אַח"כ עֲשֵׂה
 תְּשׁוּבָה נִקְרָא צְדִיק גָּמֹר] וְאֶפְלוּ הָעוֹבֵר עַל אִסּוּר קָל
 שֶׁל דְּבָרֵי סוֹפְרִים מְקַרֵּי רִשְׁעֵי כְּדִאִיתָא ב"כ דִּיבְמוֹת
 וּב"כ דְּנִדָּה וְאֶפְלוּ מִי שֵׁישׁ בִּידוֹ לְמַחֲוֹת וְלֹא מִיחָה נִקְרָא
 רִשְׁעֵי [ב"כ ו' דְּשִׁבְעוֹת] וְכ"ש וְכ"ו בְּמַבְטַל אִיזוֹ מ"ע שֶׁאֶפְשָׁר
 לוֹ לְקַיִּימָה כְּמוֹ כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְעַסּוֹק בְּתוֹרָה וְאֵינוּ עוֹסֵק
 שְׁעָלָיו דְּרִשּׁוֹ ר"ל כִּי דָּבָר ה' בּוֹהֵ וְגו' הִכְרַת תְּכַרַת וְגו'
 וּפְשִׁיטָא דְּמִקְרֵי רִשְׁעֵי טַפִּי מְעוֹבֵר אִסּוּר דְּרַבְנָן וְאֵ"כ ע"כ
 הִבְיֹנוֹנִי אֵין בּוֹ אִפִּי עוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה וּמִשְׁ"ה מַעַה רְבָה
 בְּעֶצְמוֹ לֹמֵר שֶׁהוּא בִּינוֹנִי⁹

הנהגה

(ומ"ש בוהר ח"ג ד' רל"א כל
 שממועטין עונותיו וכו' היא שאלת
 רב המנונא לאליהו אבל לפי תשובת
 אליהו שם הפי' צדיק ורע לו הוא
 כמ"ש בר"מ פרשה משפטים דלעיל
 ושכעם פנים לתורה):

קיום מצות־עשה שהיה בידו לקיימה, כְּמוֹ כָּל שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְעַסּוֹק
 בְּתוֹרָה וְאֵינוּ עוֹסֵק, שְׁעָלָיו דְּרִשּׁוֹ ר"ל¹⁰: – הפסוק¹¹: "כִּי דָּבָר
 ה' בָּזָה וְגו' הִכְרַת תְּכַרַת וְגו'". וּפְשִׁיטָא דְּמִקְרֵי רִשְׁעֵי טַפִּי
 מְעוֹבֵר אֶסּוֹר דְּרַבְנָן. – ברור הרי שהוא נקרא "רשע" יותר מאשר
 מי שעובר על איסור דרבנן
 בלבד, וְאִם בֵּן, עַל כְּרִיכָה
 חֲבִינוֹנִי אֵין בּוֹ אֶפְלוּ עוֹן
 בְּטוּל תּוֹרָה, – גם עוון
 ביטול תורה, שמאד קשה
 להינצל ממנו, והוא אחד
 משלשת הדברים¹² שאין
 אדם ניצול מהם בכל יום –
 הנה אף בחטא זה של ביטול
 תורה אין ה"בינוני" נכשל,
 וּמִשּׁוֹם הָיָה – ולכן, מַעַה
 רְבָה בְּעֶצְמוֹ לֹמֵר שֶׁהוּא
 בִּינוֹנִי* – מכיון שאומרים
 ש"בינוני אין בו אפילו עוון
 ביטול תורה, יוסבר כיצד
 טעה רבה לומר על עצמו
 שהוא "בינוני", שכן, גם אם
 רבה נזהר ונשמר בכל דבר,
 אף הקטן ביותר, ולא הפסיק
 מלימודו אף לרגע אחד,
 יכול היה לחשוב על עצמו
 שהוא "בינוני". (והגהה) (וְכִי
 שְׂכִתוֹב בְּזִהָר חֲלָק ג' דָּף
 רלא: כָּל שֶׁמְמַעֲטִין
 עֲנוֹתָיו וְכו', – מכאן נראה
 שגם הוזהר סובר ש"צדיק ורע לו" הוא מי שיש לו מקצת עבירות,
 כמו שלומדים בפשטות, ואם כן – הרי "בינוני" הוא זה שיש לו רק
 מחצית מצוות? הִיא שֶׁאֵלֶּת רַב הַמְּנוּנָא לְאֵלִיהוּ, אָכֵל לְפִי
 תְּשׁוּבָת אֵלִיהוּ שָׁם, הַפְּרוּשׁ "צְדִיק וְרַע לוֹ" הוּא כְּמוֹ שְׂכִתוֹב
 בְּרִעָא מְהִימָנָא פְּרָשָׁה מְשַׁפְּטִים דְּלַעִיל. – ש"צדיק ורע לו" הוא
 זה שיש לו מקצת מן הרע, אלא שדורע שבו כפוף לטוב וְשִׁבְעִים
 פָּנִים לְתוֹרָה¹³).

6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א. 9. שבעות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב.
 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות - אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד
 מע' פנים לתורה".

יום חמישי כ"ג כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר בו.

1 והא דאמרינן בעלמא¹⁴, – ומה שאנו אומרים בכל מקום, דמחצה
2 על מחצה – מחצית מצוות ומחצית עונות, מקרי – נקרא, בינוני,
3 ורב וזכות מקרי – נקרא, צדיק, הוא שם המושאל לענין שכר
4 וענש, – שם שאינו מציין את משמעותו האמיתית של הדבר, כי אם
5 שואלים מילה מסוימת
6 ממקום אחר, כדי להסביר בו

7 פרט מסויים של הדבר. כך
8 גם השמות "בינוני" ו"צדיק"²
9 הם שמות מושאלים לגבי
10 שכר ועונש, לפי שגידון
11 אחר רבו, – ההבדלים בין
12 צדיקים, בינונים ורשעים,⁶
13 נחשבים כאן רק בשייכות
14 למשפטו של אדם, והוא
15 נידון לפי רוב מעשיו, ומקרי
16 – ונקרא, צדיק בדינו
17 מאחר שזוכה בדין, – לגבי
18 פרט זה שיצא זכאי בדין,
19 הוא נקרא "צדיק" כלומר
20 "צודק", אבל לענין אמתת
21 שם התאר והמעלה של
22 מעלת ומדרגת חלקות
23 צדיקים ובינונים, אמרו
24 רז"ל¹⁵: "צדיקים יציר טוב
25 שופטין, שנאמר¹⁶: ולבי
26 חלל בקרבי" – שאין לו
27 יצר הרע, כי הרגו
28 בתענית; – דוד המלך הרג
29 את היצר הרע שלו על-ידי
30 תעניות. ברם, ברור הדבר

31 שאפשר להרוג את היצר הרע גם בדרכים אחרות. על-כל-פנים,
32 מגמרא זו מובן שהמשמעות האמיתית של "צדיק" הוא זה שאין לו
33 יותר יצר הרע. אבל כל מי שלא הגיע למדרגה זו, אף
34 שזכויותיו מרבים על עונותיו – אינו במעלת ומדרגת צדיק
35 כלל. – אפילו לא במעלת ומדרגת ה"בינוני". ולכן אמרו רז"ל¹⁷
36 במדרש: "ראה הקדוש ברוך הוא בצדיקים שהם מועטים –
37 עמד ושתלן בכל דור ודור וכו', וכמו שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד
38 עולם"; – כלומר, בכל דור ישנו צדיק שהוא יסוד העולם. דבר זה
39 מובן רק על-פי מה שלמדנו ש"צדיק" הוא זה שאין לו יצר הרע
40 לגמרי. שכן, אם "צדיק" הוא זה שיש לו רוב מצוות – מדוע הוא
41 אומר שצדיקים הם כל כך מועטים? הרבה יהודים ישנם שיש להם
42 רוב זכויות! אף באור הענין, – להבין מה הן מדרגות ה"צדיק"

ליקוטי אמרים

הגהה

(ובו"ש בזהר ח"ג ד' רל"א כל
שממעותין עונותיו וכו' היא שאלת
רב המנונא לאלהו אבל לפי תשובת
אלהו שם הפ' צדיק ורע לו הוא
כמ"ש בר"מ פרשה מושפטים דלעיל
ושבעים פנים לתורה):

שם התואר והמעלה של מעלת ומדרגת חלוקות
צדיקים ובינונים ארו"ל צדיקים יצ"ט שופטין שנא' ולבי
חלל בקרבי שאין לו יצר הרע כי הרגו בתענית אבל כל מי
שלא הגיע למדרגה זו אף שזכויותיו מרובים על עונותיו
אינו במעלת ומדרגת צדיק כלל ולכן ארו"ל במדרש
ראה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים עמד ושתלן בכל
דור ודור וכו' וכמ"ש וצדיק יסוד עולם: אך ביאור הענין
על פי מ"ש הרח"ו ז"ל בשער הקדושה [ובע"ה שער נ'
פ"ב] דלכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי
נשמות דכתיב ונשמות אני עשיתי שהן שתי נפשות
נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא והיא המתלבשת
בדם האדם להחיות הגוף וכדכתיב כי נפש הבשר בדם
היא וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים
שבה דהיינו כעס וגאווה מיסוד האש שנגבה למעלה.
ותאות התענוגים מיסוד המים כי המים מצמיחים כל
מיני תענוג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים

באה מ'קליפה' ומ'רע', והם ארבעה במספר, שכן, כשם שכל דבר
גשמי מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר
רוחני, כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים,
שמהם באות המדות הרעות, דהיינו: כעס ונאווה מיסוד האש
שנגבה למעלה, – טבעה של האש להימשך ללמעלה, ומשום כך
באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל יוצא
גאווה, שכן, כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס
כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים מיסוד המים,
כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, – כלומר, כל הדברים
המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג,
הרי זה אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאוה לתענוג באה,
אפוא, מיסוד המים. והוללות וליצנות והתפארות ודברים

43 וד"בינוני", וכיצד בצדיקים עצמם ישנן כמה וכמה מדרגות, על פי
44 מה שכתב הרב חיים ויטאל ז"ל בשערי הקדושה [ובענין חיים
45 שער נ' פרק ב], דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד רשע,
46 יש שתי נשמות, וכדכתיב¹⁹: "ונשמות אני עשיתי", – נשמות
47 לשון רבים, למרות שהפסוק
48 מדבר אודות יהודי יחיד,
49 כמו שנאמר לפני זה: "כי רוח
50 מלפני יעוֹף", שכן שתי
51 נפשות²⁰ – נפש אחת מצד
52 הקליפה וסטרא אחרא, –
53 כמו קליפת פרי, המכסה
54 ומסתירה על התוכן הפנימי
55 של הפרי, כך ברא הקב"ה
56 כוחות המסתירים על החיות
57 האלקית הפנימית שבכל
58 דבר. "סטרא אחרא" –
59 משמעותו, צד אחר, לא צד
60 הקדושה, אלא הצד ההפכי
61 מקדושה, וזהו נפש אחת
62 מצד הקליפה וסטרא אחרא,
63 והיא המתלבשת בדם
64 האדם להחיות הגוף,
65 וכדכתיב²¹: "כי נפש
66 הפֶּשֶׁר בדם היא", – הנפש
67 המחיה את גופו הגשמי של
68 האדם, הוא הדם, וממנה –
69 מנפש זו, באות כל המדות
70 רעות, מארבעה יסודות
71 רעים שבה, – יסודותיה של
72 נפש זו הם רעים, שכן, היא

73 באה מ'קליפה' ומ'רע', והם ארבעה במספר, שכן, כשם שכל דבר
74 גשמי מורכב מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר
75 רוחני, כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים,
76 שמהם באות המדות הרעות, דהיינו: כעס ונאווה מיסוד האש
77 שנגבה למעלה, – טבעה של האש להימשך ללמעלה, ומשום כך
78 באות ממנה המדות הרעות כעס וגאווה: כעס הוא פועל יוצא
79 גאווה, שכן, כשאדם אינו מתגאה, הוא ממילא אינו כועס
80 כשמישהו עושה דבר נגד רצונו. ותאות התענוגים מיסוד המים,
81 כי המים מצמיחים כל מיני תענוג, – כלומר, כל הדברים
82 המביאים לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג,
83 הרי זה אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאוה לתענוג באה,
84 אפוא, מיסוד המים. והוללות וליצנות והתפארות ודברים

14. ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לח, ב. 18. משלי י, כה.
19. ישעי' נז, טו. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שולל שאין הכוונה למדר' הנשמה שבגונח" (שזה אין הכרח בכא"ו – ופשיטא – לא
בנפה"ב) כ"א המדר' ההכרחית – נפש". 21. ויקרא יז, א.

1 כְּטִלִים מִיִּסּוּד הָרוּחַ, – כִּשֶׁם שֶׁהָרוּחַ אֵין בַּה מַמְשׁוּת, כִּךְ אֵין
2 בַּהוֹלָלוּת, לִיצְנָה, הַתְּפָאֲרוֹת וְדִבְרִים בְּטִלִים, שׁוּם מַמְשׁוּת וְהֵם
3 נִעְדְּרִי תוֹכֵן לִגְמָרִי. וְעֲצָלוּת וְעֲצָבוּת מִיִּסּוּד הָעֵפֶר. – כִּשֶׁם
4 שֶׁהָעֵפֶר בְּטִבְעוֹ יֵשׁ בּוֹ כְּבִדּוּת וְהוּא נִמְשָׁךְ לַלְמָטָה, כִּךְ גַּם עֲצָלוּת,

5 שְׁהִיא בַעֲצֵם כְּבִדּוּת בִּאֲבָרִי
6 הָאָדָם, עֲצָבוּת וּמְרָה

7 שְׁחֹרָה, מִבִּיאוֹת אֶת הָאָדָם
8 לְנִמְכִּית רוּחַ וּלְכַבְדּוּת. וְגַם
9 מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבְּטִבְעוֹ כֵּל
10 וְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, כְּמוֹ
11 רִחְמָנוּת וְנִמְלִיּוֹת חֲסִידִים
12 – כָּאוֹת מְמָנָה. – מִזְהִנְשׁ
13 שֶׁל הַקְּלִיפָה, אֵלָּא נִשְׁאֵלֶת
14 הַשְּׁאֵלָה: אִם נֶפֶשׁ זֶה בָּאָה
15 מִ'קְּלִיפָה' וּמִרַע, כִּיצַד בָּאוֹת
16 מִמֶּנָּה מִדּוֹת טוֹבוֹת? – עַל

17 כִּךְ הוּא אוֹמֵר: כִּי בְּיִשְׂרָאֵל נֶפֶשׁ זֶה דִּקְלָפָה, הִיא מְקַלְפֶּת נִגְהָ,
18 שֵׁשׁ כֶּה גַם בֶּן טוֹב, – וּמִטּוֹב זֶה שֶׁבִּנְפֶּשׁ זֶה בָּאוֹת בִּיהוּדִי הַמִּדּוֹת
19 הַטּוֹבוֹת הַטְּבָעִיּוֹת, וְהִיא – קְלִיפָה זֶה בָּאָה מִסּוּד "עֵין הָרַעַת –
20 שֵׁשׁ בּוֹ טוֹב וְרַע": מִה שֶׁאֵין בֶּן נִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם, הֵן
21 מִשְׁאֵר קְלִיפּוֹת מְמָאוֹת, שֶׁאֵין בָּהֶן טוֹב כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
22 בְּעֵין חַיִּים שֶׁעַד מִט פֶּרֶק נ. וְכֵן מִיבֹו דְּעֵבְרִין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי
23 גְּלוּלִים לְרַמְיָהוּ עֲבָדֵי, – כֵּן הַטּוֹב שֶׁעוֹשִׂים אֲמוֹת הָעוֹלָם הוּא
24 לְטוֹבֵת עֲצָמָם, מִכֵּיּוֹן שֶׁנִּפְשׁוֹתֵיהֶם הֵן מְקַלְפָה כּוֹז שֶׁאֵין בַּה טוֹב
25 כִּלְל. וְכִדְרֵיָא – וּכְמוֹ שֶׁמִּצִּינָה, בְּנִמְרָא²² עַל פֶּסוּק²³: "וְחִסְדֵּךְ

ליקוטי אמרים

מִיִּסּוּד הָרוּחַ. וְעֲצָלוּת וְעֲצָבוּת מִיִּסּוּד הָעֵפֶר. וְגַם מִדּוֹת
טוֹבוֹת שֶׁבְּטִבְעוֹ כֵּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם כְּמוֹ רַחֲמָנוּת וְג' ח
בָּאוֹת מִמֶּנָּה כִּי בְּיִשְׂרָאֵל נֶפֶשׁ זֶה דִּקְלִיפָה הִיא מְקַלְפֶּת
נוֹגַה שֵׁשׁ בַּה ג' כ טוֹב וְהִיא מִסּוּד עֵין הָרַעַת טוֹב וְרַע:
מִשְׁאֵל כ ט נִפְשׁוֹת אֲמוֹת עוֹבְדֵי גְלוּלִים הֵן מִשְׁאֵר קְלִיפּוֹת
טִמְאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן טוֹב כִּלְל כְּמוֹ שֶׁ"ש עַד" ח שֶׁעַר מ"ט פ"ג וְכֵן
טִיבֹו דְּעֵבְרִין הָאֲמוֹת עוֹבְדֵי גְלוּלִים לְרַמְיָהוּ עֲבָדֵי
וְכִדְרֵיָא בְּנִמְרָא ע"פ וְחִסְדֵּךְ לְאֲוִמִּים חֲטָאת שֶׁכֵּל צִדְקָה
וְחִסְדֵּךְ שֶׁאֲמוֹת עוֹבְדֵי גְלוּלִים עוֹשִׂין אֵין אֵלָּא לְהַתִּיּוֹר כו':

לִגְמָרִי, כִּי אִם מְקַלְפֶּת נִגְהָ וְהָעֵרֶת כ"ק אֲרָמוֹר שְׁלִיט"א: מִפְּנֵי
שֶׁנִּלְקָחִים מִנוֹגַה כו' כִּידוּעַ בְּשַׁעַר הַחַמָּצ' ב'ס' – לְקוּטֵי בִּיאֻרִים
לר"ה מִפֶּאֲרִישׁ מוֹ, ב. – |.

מִסְפָּרִים עַל הַחֲסִיד רַבִּי הֵלֶל מִפֶּאֲרִישׁ – מִגְדוּלֵי הַחֲסִידִים, גֶּאֻן
בִּנְגֻלָּה וּבִקְבֻלָּה, חִיבֵר סִפְרִים בַּחֲסִידוּת וְתוֹשׁבוֹת בִּנְגֻלָּה, וְכִדְרֵיָא
עֵילֵי נִפְלָא הִיָּה כְּבֵר בַּצְעִירוּתוֹ בְּקִי בְּהִרְבֵּה סִפְרֵי קְבֻלָּה – שֶׁבְּתַחֲלִילָה
חֲשַׁב אֶת עֲצָמוֹ בְּמִדְרִיגַת "צִדִּיק", וְאֵילוֹ מִשְׁנֵהִיָּה לְחִסְדֵּי חב"ד וְהַחֵל
לְלַמּוֹד הַפֶּרֶק הָרִאשׁוֹן בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא, אִמֵּר אֵימֶרָה רוֹסִית: צִדִּיק וְדָאִי
שְׁאֵינָנו – הִלּוּאִי בִּינוּנִי.

יום שישי כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית.

51 פֶּרֶק ב. וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל מִמַּשׁ,
52 – "חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל" – לְשׁוֹן הַפְּסוּק בַּאֲיֹב¹, וּרְבִנּוּ הִזְקֵן מוֹסִיף אֶת
53 הַמְּלָה "מִמַּשׁ", כִּדִּי לְהַדְגִּישׁ פִּירוּשׁן הַפְּשׁוּט שֶׁל מַלְיָם אֱלֹ. שֶׁכֵּן,
54 יִשְׁנֵם, כִּידוּעַ, פְּסוּקִים שֶׁנֶּאֱמָר, כִּהְגִּדֶּרֶת חֲכָמֵינוּ ז"ל² "בְּלִשׁוֹן הַבִּיאִ",
55 בְּלִשׁוֹן שֶׁל גּוֹחַמָא, לְמַשֵּׁל:

56 "עֵרִים גְּדוּלוֹת וּבִצּוֹרוֹת

57 בְּשָׁמִים³, הִרִי "בְּשָׁמִים"

58 בִּיטוּי שֶׁל מְלִיצָה, כִּי אֵין

59 הַכּוֹוֹנָה לְשָׁמִים מִמַּשׁ. כִּדִּי

60 שֶׁלֹּא יִפְרְשׁוּ אֶת הַמַּלְיָם

61 "חֶלֶק אֱלֹהִים" כְּלִשׁוֹן שֶׁל

62 מְלִיצָה, מוֹסִיף רְבִנּוּ הִזְקֵן

63 הַמְּלָה "מִמַּשׁ", לְהַדְגִּישׁ שֶׁנִּשְׁמַת יְהוּדִי אֵבֶן מִמַּשׁ חֶלֶק אֱלֹהִים
64 מִמַּעַל. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּפַּח בָּאֲפִי נִשְׁמַת חַיִּים", – פְּסוּק זֶה
65 נֶאֱמָר עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁהִיָּה בַּעַל נִשְׁמָה כִּלְלִית, נִשְׁמָה הַכּוֹלֶלֶת
66 וְהַמְקִיפָה אֶת כֹּל כִּלְלוֹת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל, וְ"אֶתָּה נִפְחָת בִּי"⁵, – זֶה

ליקוטי אמרים

פֶּרֶק ב וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל הִיא חֶלֶק אֱלֹהִים
מִמַּעַל מִמַּשׁ כְּמוֹ שֶׁ"ש וִיפַח בְּאִפּוֹ
נִשְׁמַת חַיִּים וְאֵתָּה נִפְחָת בִּי וְכִמִּי"ש כּוֹוֹר מֵאֵן דִּנְפָה
מִתּוֹכִיהָ נִפַּח פִּי מִתּוֹכִיוֹתוֹ וּמִפְּנִימִיוֹתוֹ שֶׁתּוֹכִיוֹת וּפְנִימִיוֹת
הַחַיּוֹת שֶׁבְּאֲדָם מוֹצִיא בְּנִפְחָתוֹ בְּכַח: כִּךְ עַד"מ נִשְׁמוֹת

מִשְׁתַּמֵּשׁ בַּחַיּוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שְׁבוּ, וּמִכֵּיּוֹן שְׁצוּרַת הַכִּנְסַת הַנִּשְׁמָה
מִהַקְבָּה לְגוֹפֵן שֶׁל יְהוּדִי מִתּוֹאֲרַת בְּמִלָּה "נִפְחָת" – הִרִי שֶׁהִנִּשְׁמָה
בָּאָה מִהַפְּנִימִיּוֹת שֶׁבְּאֲלֻקוֹת. רִאִיָּה נוֹסֶפֶת לְכַךְ שֶׁהִנִּשְׁמָה מוֹשְׁרָשׁוֹת
בְּפְנִימִיוֹתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל הַקְבָּה – מִמָּה שֶׁהִנִּשְׁמָה בָּאָה כְּבִיכּוֹל,

22. בבא בתרא י, ב. 23. משלי יד, לד. 1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כה. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. ברפוסטי הזהור שלנו, חסר לשון זה.

1 ממחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה –
 2 וכך מסביר ה'תניא' את הדברים: **כָּךְ עַל הַדָּךְ מְשַׁל, נִשְׁמָוֹת**
 3 **יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחֲשָׁבָה**, – נשמות ישראל נובעות ממחשבתו של
 4 הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר הנבראים,
 5 כולל המלאכים, באים,
 6 כביכול, מדיבורו של
 7 הקב"ה, ולגבי המחשבה
 8 נחשב הדיבור כדבר חיצוני.
 9 **בְּדִקְתֵיכֶם:** – כמו שכתוב:
 10 **"בְּנֵי כְבִירֵי יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים**
 11 **אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם"**.
 12 **פִּרְשֵׁי**, – מה משמעות
 13 העובדה שיהודי מתואר
 14 כבנו של הקב"ה, **כְּמוֹ שֶׁחֶגֶן**
 15 **נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כָּךְ**
 16 **כְּבִיכּוֹל נִשְׁמָת כָּל אִישׁ**
 17 **יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמַּחֲשָׁבָתוֹ**
 18 **וְחִכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ**, – ומאחר
 19 ונשמתו של יהודי באה
 20 ממחשבתו וחכמתו של
 21 הקב"ה, הרי, שהיא באה
 22 מהקב"ה בעצמו, שכן,
 23 **דְּאִיהוּ חֲכִים וְלֹא בְּחִכְמָה יִדְעָא**, – הקב"ה חכם, אבל לא באותה
 24 בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, **אֱלֹא הוּא וְחִכְמָתוֹ אֶחָד**,
 25 **וְכְמוֹ שֶׁכָּתֹב הַרְמְבָם*** הגהה [הרמב"ם השיג בשכלו ש"הוא
 26 המדע והוא הידוע והוא הידוע". אך ישנם גדולים וחכמים שאינם
 27 סוברים כמותו¹⁰ והם אומרים שאי אפשר כלל לומר על הקב"ה
 28 שהוא ההבנה עצמה וכו', כי הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות
 29 שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה, שחכמי הקבלה הורו
 30 לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי
 31 הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין
 32 שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם; לגבי
 33 הקב"ה כמו שהוא "בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן
 34 הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור-אין
 35 סוף האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז שייך
 36 לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות ואז אפשר
 37 לומר עליו "הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". ועל כך אומר רבנו
 38 הזקן: **וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמֵי הַקְּבָלָה**, – חכמי הקבלה הודו לרמב"ם,
 39 שבקב"ה שייך ענין החכמה באותה צורה, שכל השלשה: ה'מדע',
 40 ה'ידוע' וה'ידוע', הם דבר אחד, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפִרְדָּם מִהַרְמִי"ק**.
 41 – כמו שאומר רבי משה קורדובירא בספר ה'פרדס' שלו, **וְגַם לְפִי**
 42 **קִבְּלַת הָאֵרֶ"י וְלֹא יִצְבֵּא מִלְּתָא**, – גם לפי קבלת האר"י, שלפיה
 43 אנו יודעים יותר, שהקב"ה נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה
 44 המובא בדברי הרמב"ם – נכונה דעתו של הרמב"ם, **וזאת גְּסוּד**
 45 **הַתְּלַבְּשׁוֹת אִוְרֵי-סוּף בְּרוּךְ-הוּא**, על ידי צמצומים רבים, –

ליקוטי אמרים

ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בני
 אתם לה' אלהיכם פי' כמו שהבן נמשך ממוח האב כך
 כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו
 וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא
 וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם*

הגהה

והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
 מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י וז'
 יציא מילתא בסוד התלבושות אור א"ם
 ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
 רחב"ד דאציל' אך לא למעלה מהאציל'
 וכמ"ש במ"א שא"ם ב"ה מרומם
 ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
 ממחות ובח' חב"ד עד שמוחות ובח'
 חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
 ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

כשאר-אין-סוף ברוך-הוא מתלבש על ידי צמצומים רבים **כְּבָלִים**
דְּחַב"ד דְּאֶצְיָלוֹת, – ב"כלים" של "חכמה", "בינה" ו"דעת" שבעולם
 האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות –
 נכונה סברתו של הרמב"ם, **אֲךְ לֹא לְמַעְלָה מִהָאֶצְיָלוֹת**, – אבל
 לא באותה דרגה שאור-אין-
 סוף הוא למעלה מעולם
 האצילות. **וְכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**
בְּמִקְוֵם אַחֲרָיִי, שְׁאִין סוּף
בְּרוּךְ הוּא מְרוֹמָם
וּמִתְנַשֵּׂא רוממות אין קץ,
לְמַעְלָה מִעֲלָה מִמָּהוּת
וּבְחִינַת חב"ד, עַד שְׁמָהוּת
וּבְחִינַת חב"ד נִחְשָׁבֶת
כְּעֵשִׂיָה גּוֹפְנִיית אֶצְלוֹ
יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב:
"כָּלֶם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתִי": –
 בעצם היה צריך לומר: כולם
 בחכמה חכמת" או
 "השכלת" – בהתאם למלה
 "חכמה" המובאת בפסוק –
 מדוע נאמר בפסוק "עשית"?
 – אלא הוא בא להדגיש
 שחכמה נחשבת כעשייה לגבי הקב"ה.], **שֶׁהוּא הַמְּדַע וְהוּא הַיָּדוּעַ**
כו', – והרמב"ם מסיים: "והוא הידוע", כלומר, הבנתו כביכול של
 הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים כהבנה. ההבנה
 בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות שונים: **נפש האדם** שהיא
 ה'ידוע', היא שיודעת ומבינה. ובמה הנפש מבינה? – **בכח ההבנה**,
 המביא לכך שהנפש תדע ותבין. וכוח זה נקרא "מדע" (הוא מביא
 לידי כך שידעו ויבינו). והדבר אותו יודעים ומבינים, כגון הלכה
 במשנה או סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי שישנם כאן שלשה דברים
 נפרדים: ה'ידוע', ה'מדע' וה'ידוע'. שונה הדבר לגבי הקב"ה,
 כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע, הוא הידוע והוא הידוע", ועל כך
 הוא אומר בהמשך: **וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכְלַת הָאָדָם לְהִבְיֵנוּ עַל פּוֹרְיוֹ**
כו', – ודבר זה – שהמבין, כוח ההבנה, והדבר אותו מבינים, הם
 אותו אחד, אין ביכולת האדם להבין לאשורו, **בְּדִקְתֵיכֶם:** "הַחֶקֶךְ
אֱלֹהֵי תִמְצָא, וּבְתֵיב: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'".
 – הרי שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון
 שנשמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה, הרי
 שהיא באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר, שנשמתו של כל
 בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה – להלן נכנה אותה "חכמה
 עילאה" – נשאלת השאלה: אם אכן כל הנשמות באות ממשורש
 אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות, להיות
 במדרגה אחת שווה, מנין נוצר, איפוא, השוני במדרגות שבהן
 מחולקות נשמות ישראל? – וכך הוא שואל: **וְאֵפֶי שֵׁשׁ רִבְבוֹת מִיָּנִי**
חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת בְּנִשְׁמָוֹת, גְּבוּהַ מַעַל גְּבוּהַ לְאִין קָיִן, כְּמוֹ נִדְל

7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א. 9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר גבורות ה', ועוד. 11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות. 12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישעי' נה, ח.

1 מַעֲלַת נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל נִשְׁמוֹת
2 דּוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹה דַּעֲקֵבִי מְשִׁיחָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֲקֵבִים מְמִשׁ לִגְבִי
3 הַמָּחֶ וְהָרֹאשׁ; — שֶׁכֵּן, הַנִּשְׁמוֹת שְׂבָדוֹרוֹתֵינוּ, נִקְרָאוֹת נִשְׁמוֹת שֶׁל
4 עֲקֵבְתָא דְּמִשְׁחָא, כִּי לִגְבִי הַמוֹחַ וְהָרֹאשׁ הֵן בְּבִחִינַת הָעֵקֶב שֶׁבְּרַגְלֵי.

5 כֵּשֶׁם שֶׁאֵין לַהֲשׁוֹת אֶת

6 הַחַיּוֹת שֶׁבְּעֵקֶב הָרַגְלִי לַחַיּוֹת

7 שֶׁבְּמוֹחַ וּבִרְאשׁ, כִּךְ אֵין

8 מְקוֹם לַהֲשׁוֹת אֶת נִשְׁמוֹת

9 הַ"עֲקֵבִיִּים" שְׂבָדוֹרוֹתֵינוּ

10 לְאוֹתָן נִשְׁמוֹת הַנִּקְרָאוֹת

11 בְּשֵׁם מוֹחַ וּרְאשׁ. כֵּאֵן מְדוּבָר

12 עַל הִיתְרֹן הָעֵצוֹם בְּמַעֲלַת

13 הַנִּשְׁמוֹת שְׂבָדוֹרוֹת הַקְּדוּמִּים

14 לִגְבִי הַנִּשְׁמוֹת שְׂבָדוֹרוֹתֵינוּ.

15 וְכֵן בְּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ

16 רֹאשִׁי אֱלֹפִי יִשְׂרָאֵל,

17 שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִינַת

18 רֹאשׁ וּמָח לִגְבִי נִשְׁמוֹת

19 הַהֶמְכוֹן וְעַמִּי הָאֲרִיזִי; —

20 מְלַבֵּד זֹאת, בְּכָל דּוֹר יִשְׁנֵם,

21 בְּאוֹתוֹ דּוֹר, הַבְּדִלִים גְּדוּלִים

22 בְּמַדְרִיגַת הַנִּשְׁמוֹת, וְכֵן

23 נִפְשׁוֹת לִגְבִי נִפְשׁוֹת, כִּי

24 כָּל נִפְשׁ כְּלוּלָה מִנִּפְשׁ

25 רוּחַ וְנִשְׁמָה. — הַבְּדִלִים

26 אֵלֶּה שֶׁבְּבִי יִשְׂרָאֵל, אֵינֶם רַק בְּמַדְרִיגַת הַנִּשְׁמָה, כִּי אִם גַּם בְּמַדְרִיגַת

27 הַנִּפְשׁ. שֶׁכֵּן, כָּל נִפְשׁ כְּלוּלָה מִשְׁלֵשׁ בְּחִינּוֹת: נִפְשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה, וְכֵשֶׁם

28 שֶׁבִּ"נִשְׁמָה" יִשְׁנֵן מַדְרִיגוֹת שׁוֹנוֹת, כִּךְ גַּם בְּ(רוּחַ)נִפְשׁ יִשְׁנֵן מַדְרִיגוֹת

29 שׁוֹנוֹת. רוֹאִים אֲנִי מִכֵּךְ, מִה גְּדוֹל מִסְפֵּר הַהַבְּדִלִים וְהַחִלּוּקִים

30 בְּמַדְרִיגַת הַנִּשְׁמוֹת. בְּהֵתָאם לִכֵּךְ, הֵיוּ צְרִיכִים, לְכַאוּרָה, לַחַיּוֹת

31 אוֹתֵם הַבְּדִלִים גַּם בִּשְׂרָשָׁן שֶׁל הַנִּשְׁמוֹת בְּאַלְקוֹת — כֵּאֲשֶׁר נִשְׁמָה

32 גְּבוּהָה יוֹתֵר בְּאֵה מְשׁוּרֵשׁ נִעְלָה יוֹתֵר? — אַךְ, מְכַל מְקוֹם, שֶׁרֹשׁ כָּל

33 הַנִּפְשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה כֻּלָּם, — לְמִרְוֹת הַמַּדְרִיגוֹת הַשׁוֹנוֹת שֶׁבְּנִשְׁמוֹת,

34 מִרְאשׁ כָּל הַמַּדְרִיגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגָה, הַמְּלַכֵּשׁ בְּגוֹף עַמִּי

35 הָאֲרִיזִי וְכָל שִׁפְכָּלִים, — הִרִי זֶה הַכֵּל, נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא

36 חֲכָמָה עֲלֵאָה בְּכִיכּוֹל. — כִּדִּי לַהֲבֵהִיר וְלַחֲסִבִּיר כִּיצַד, בְּכָל זֹאת,

37 מִתְהוּוִים הַהַבְּדִלִים בְּמַדְרִיגַת הַנִּשְׁמוֹת, לְמִרְוֹת שֶׁשְׂרָשָׁן אֶחָד,

38 מִשְׁתַּמֵּשׁ כֵּאֵן רַבְּנוּ חֲזָקִין בְּמִשְׁלֵשׁ הֵכָן וְהָאֵב — אוֹתוֹ מִשְׁלֵשׁ שֶׁכֵּבֵר

39 הַשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לַעֲלִיל, כִּדִּי לַצִּיֵּן שִׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאוֹת "בְּנִים"

40 לְהַקְבִּ"ה, וּבְאוֹתוֹ מִ"חֲכָמָה עֲלֵאָה" כִּמוֹ שֶׁהֵבֵן בֵּא מִמוֹחַ הָאֵב. מֵאוֹתוֹ

41 מִשְׁלֵשׁ עֲצָמוֹ גַּם יוֹבֵן כִּיצַד מִתְהוּוִים הַבְּדִלִי הַמַּדְרִיגוֹת בְּנִשְׁמוֹת. כִּדִּי

42 לְהַקְלֵל עַל הַלּוֹמֵד-הַמִּתְחַלֵּל, נִבְיָא כֵּאֵן הַסֵּבֶר קֶצֶר: בְּמִשְׁלֵשׁ אֲנִי רוֹאִים,

43 שֶׁכֵּל גּוֹפוֹ שֶׁל הִילּוּד בֵּא מִטִּיפַת מוֹחַ הָאֵב. כְּלוֹמֵר, עַל אֵף הַהַבְּדִלִים

44 שֶׁבְּאֲבָרָיו הַשׁוֹנִים שֶׁל הִילּוּד — מִהֲנַעֲלָה בִּיטָר עַד לַפְחוֹת בִּיטָר,

45 מִהֲמוֹחַ שֶׁל עַד צִפְרָנִי רַגְלִי — הֵם בָּאִים כּוֹלֵם מְשׁוּרֵשׁ אֶחָד, מִטִּיפַת

46 הַמוֹחַ שֶׁל הָאֵב. כִּיצַד, אִם כֵּךְ, נִתְהוּוֹ הַבְּדִלִים אֵלֶּה בְּאֲבָרִים? — הִרִי

47 זֶה מִחֲמַת שֶׁהִיִּית טִיפַת מוֹחַ הָאֵב, בְּמִשְׁךְ תִּשְׁעַת חֲדָשִׁי הָעֵיבוֹר, בְּבִטָּן

48 הָאֵם, בְּהֵם הִיא עוֹבֵרַת תְּהִלֵּךְ מִסִּיִּים שֶׁל הַתְּהוּוֹת הַגּוֹף. שֶׁהִיִּיה

לִיקוּטֵי אֲמָרִים

קִץ כִּמוֹ גּוֹדֵל מַעֲלַת נִשְׁמוֹת הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ
ע"ה עַל נִשְׁמוֹת דּוֹרוֹתֵינוּ אֱלֹה דַּעֲקֵבִי מְשִׁיחָ' שֶׁהֵם
בְּחִי' עֲקֵבִיִּים מִמֶּשׁ לִגְבִי הַמוֹחַ וְהָרֹאשׁ וְכֵן בְּכָל דּוֹר
וְדוֹר יֵשׁ רֹאשִׁי אֱלֹפִי יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִי'
רֹאשׁ וּמוֹחַ לִגְבִי נִשְׁמוֹת הַהֶמְכוֹן וְע"ה וְכֵן נִפְשׁוֹת לִגְבִי
נִפְשׁוֹת כִּי כָל נִפְשׁ כְּלוּלָה מִנִּפְשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה מִכָּל
מְקוֹם שֶׁרֹשׁ כָּל הַנִּפְשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה כּוֹלֵם מִרְאשׁ כָּל
הַמַּדְרִיגוֹת עַד סוֹף כָּל דְּרָגָה הַמְּלוּבֵשׁ בְּגוֹף עַמִּי הָאֲרִיזִי
וְכָל שִׁבְכָלִים נִמְשָׁךְ מִמוֹחַ הָעֲלִיּוֹן שֶׁהִיא חֲכָמָה עֲלֵאָה
כִּיכּוֹל כְּמִשְׁלֵשׁ הֵבֵן הַנִּמְשָׁךְ מִמוֹחַ הָאֵב שֶׁאֵפִי צִפְרָנִי
רַגְלִי נִתְהוּוֹ מִטִּפָּה זֶה מִמֶּשׁ ע"ה שֶׁהִיִּיתָ תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים
בְּבִטָּן הָאֵם וְיִרְדָּה מִמַּדְרָגָה לְמַדְרָגָה לַהֲתַתְּהוּ'
מִמֶּנָּה צִפְרָנִים וְעַם כָּל זֶה עוֹדֵנָה קְשׁוּרָה וּמִיּוֹחֶדֶת בִּיחּוּד
נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתָהּ וְעֵצְמוֹתָהּ הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִיִּיתָ טִפָּה
מוֹחַ הָאֵב וְגַם עֲכָשׁוּ בְּכֵן יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִים וְחַיּוֹתֵם נִמְשַׁכְתָּ
מִהֲמוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁ כִּדְאִיתָא בְּגוֹמ' [נִדָּה שֵׁם] לוֹבֵן שֶׁמִּמֶּנּוּ

עוֹלָמוֹת וְלִדְתָה הִרְבָּה מַדְרִיגוֹת, מַדְרִיגָה אַחֲרֵי מַדְרִיגָה, עַד
לְהַתְּלַבְּשׁוֹתָ בְּגוֹף גִּשְׁמִי — תְּהִלֵּךְ זֶה שֶׁל הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְיִרְיָה
מַדְרָגָה לְדִרְגָה, מִבְּיָא לְשִׁינוֹי הַמַּדְרִיגוֹת בְּנִשְׁמוֹת, שֶׁכֵּן, עַל נִשְׁמָה
אַחַת מִשְׁפִּיעָה הִירְיָה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר עַל נִשְׁמָה אַחֶרֶת. וְכֵךְ גַּם בְּחֵלֶךְ
הַשְּׁנִי שֶׁל הַמִּשְׁלֵשׁ, גַּם אַחֲרֵי יִרְיָה לְדִרְגָה הַנִּמְכּוּכוֹת בִּיטָר, נִשְׁאָרוֹת
אוֹתָן נִשְׁמוֹת קְשׁוּרוֹת וּמֵאוֹחֶדוֹת עִם שׁוֹרְשָׁן הָרֹאשׁוֹן, "חֲכָמָה
עֲלֵאָה". שֶׁכֵּן גַּם הֵן, בְּדִרְגָתָן הַנְּחוּתָה, מִקְבָּלוֹת אֶת יִנִּיקָתָן הַרוֹחֶנִית
מִנִּשְׁמוֹת הַצִּדִּיקִים וְהַחֲכָמִים שֶׁגַם לְמִטָּה הֵן בְּבִחִינַת רֹאשׁ וּמוֹחַ.
וְעַל־יְדֵי צִדִּיקִים אֱלֹה, נִשְׁאָרוֹת גַּם הַנִּשְׁמוֹת הַנְּחוּתוֹת קְשׁוּרוֹת
וּמֵאוֹחֶדוֹת עִם שׁוֹרְשָׁן הָרֹאשׁוֹן. וְכֵךְ אֲנִי לוֹמְדִים בְּסִפְרֵי הַ"תְּנִיָּא":
כִּיכּוֹל הֵבֵן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, שֶׁאֵפִי צִפְרָנִי רַגְלִי נִתְהוּוֹ
מִטִּפָּה זֶה מִמֶּשׁ, — כִּיצַד, אֲבָל, נִתְהוּוֹ מִמֶּנָּה הַצִּפְרָנִים? — עַל יְדֵי
שֶׁהִיִּיתָ תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים בְּבִטָּן הָאֵם, וְיִרְדָּה מִמַּדְרָגָה לְמַדְרָגָה,
לְהַתְּנִיחַ וְלַהֲתַתְּהוּוֹת מִמֶּנָּה צִפְרָנִים. — הִרִי, שֶׁאֵף שֶׁכֵּל אֲבָרָיו
שֶׁל הִילּוּד, מִמוֹחוֹ עַד צִפְרָנִי, בָּאִים מְשׁוּרֵשׁ אֶחָד, מִטִּיפַת מוֹחַ הָאֵב,
נִתְהוּוֹ בְּהֵם שִׁינוֹיִם וְהַבְּדִלִים גְּדוּלִים כָּל כֵּךְ, מִהֲמוֹחַ עַד הַצִּפְרָנִים.
דְּבַר נוֹסֵף אֲנִי רוֹאִים: וְעַם כָּל זֶה, עוֹדֵנָה קְשׁוּרָה וּמִיּוֹחֶדֶת בִּיחּוּד
נִפְלָא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתָהּ וְעֵצְמוֹתָהּ הָרֹאשׁוֹן שֶׁהִיִּיתָ טִפָּה מִמֶּנּוּ
הָאֵב; — גַּם אַחֲרֵי שֶׁהִתְגַּשְׁמָה כָּל כֵּךְ בְּצוּרָה שֶׁל צִפְרָנִים, וְזֹאת
מִכִּיּוֹן, וְגַם עֲכָשׁוּ בְּכֵן, יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִים וְחַיּוֹתֵם נִמְשַׁכְתָּ מִהֲמוֹחַ
שֶׁבְּרֹאשׁ; — וּמִשּׁוֹם שֶׁהַצִּפְרָנִים מִקְבָּלוֹת חַיּוֹת מִמוֹחוֹ שֶׁל הִילּוּד,
שֶׁלֹּא נִשְׁתַּנָּה מְשׁוֹרְשׁוֹ הָרֹאשׁוֹן וְנִשְׁאָר — מוֹחַ, הִרִי, שֶׁגַם הַצִּפְרָנִים
קְשׁוּרוֹת, אַחֲרֵי הִילּוּדָהּ, בְּאִמְצָעוֹת מוֹחוֹ שֶׁל הִילּוּד, לְמוֹחוֹ שֶׁל הָאֵב

1 שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: **בְּרֵאשִׁית**
2 **בְּנִמְרָא** [נִדְהָ שָׁם¹⁵]: **לִבְנֵי, שְׂמִינֵנו גִּידִים וְעֲצָמוֹת וְצִפְרָנִים** –
3 הרי שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש
4 לצפרניים שייכות לבחינת המוח: **וְכִמְּו שְׂכָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים שֶׁעַר**

5 **הַחֲשָׁמַל, בְּסוֹד לְבוּשִׁים**
6 **שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן,**
7 **שֶׁהָיוּ צִפְרָנִים מִבְּחִינַת מוֹחַ**
8 **תְּבוּנָה].** – מכאן ראייה שגם
9 על-פי קבלה, יש לצפרניים
10 שייכות לבחינת המוח, כמו
11 שהוא במשל הבן. **וְכִבָּה**
12 **מִמֶּשֶׁ, בְּכִיבּוֹל, בְּשֶׁרֶשׁ בָּל**
13 **הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל**
14 **כָּללֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה,**
15 **בְּיִרְדָּתוֹ מִמְּדִינָה לְמְדִינָה**
16 **עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת**
17 **הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת**
18 **בְּרִיאָה יִצְרִיחַ עֲשִׂיָּה –**
19 **"הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת" – מלשון**
20 **שְׁלֹשֶׁת** (שרשרת)
21 המורכבת ממספר מסוים
22 של טבעות הקשורות
23 ומושחלות זו בזו, עד שגם
24 הטבעת האחרונה קשורה

25 ומושחלת בטבעת העליונה, באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות
26 את כולן יחד, אותו דבר בסדר מדריגות העולמות: כל אחד מהם
27 קרוב וקשור לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה
28 בעולם־זה ומתלבשת בגוף. **"אבי"ע** – ראשי תיבות: אצילות,
29 בריאה, יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה,
30 יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים. ובקצרה:
31 כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו לקלוט את
32 ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי הזה יהיה
33 באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני אלקות שנבראים
34 מסוגלים להבינם – נוצרו לצורך זה ארבעת העולמות (לפי הסדר
35 ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. **"אצילות" – עולם**
36 שמדריגתו הכללית היא זיו והארה מהאור האלקי האין-סופי,
37 הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-אין-סוף ברוך-הוא. והו גם
38 פירוש המלה **"אצילות" – הפרשה** (מלשון **"ואצלתי מן הרוח"**¹⁶)
39 כלומר, מהותה של הארה זו היא ההארה האלקית המובדלת
40 ומופרשת ממקורה. וגם **"אצילות" מלשון "אצל" ו"סמוך"**, כלומר,
41 עולם זה ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין לאור-אין-סוף
42 ברוך-הוא. המדריגה הכללית של עולם ה"בריאה" היא, כשמו של
43 עולם זה: עולם שנברא, הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר
44 מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה
45 הראשונית של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה
46 ותבנית. **"יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה**

ליקוטי אמרים

גידים ועצמות וצפרנים **[וכמ"ש בע"ה שער החשמל**
בסוד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן שֶׁהָיוּ צִפְרָנִים
מבחי' מוח תבונה] וככה ממש כביכול בשרש כל הנפש
רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה בירידתו ממדרגה
למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמתו
ית' כדרכיב כולם בחכמה עשית נתהוו ממנו נפש רוח
ונשמה של עמי הארץ ופחותי הערך ועם כל זה עורדינה
קשורות ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן
הראשון שהיא המשכת חכמה עילאה כי יניקת וחיו' נפש
רוח ונשמה של עמי הארץ הוא מנפש רוח ונשמה של
הצדיקים והחכמים ראשי בני ישראל שבדורם: ובוה
יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח
מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש כי ע"י
דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה של
עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה
עילאה שהוא ית' וחכמתו א' והוא המדע כו' **[והפושעים**

ותבנית. **"עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור. ברם,**
48 **מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל אלה באה**
49 **יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי, העולם הזה**
50 **וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא מ"חכמה" של עולם**
51 **האצילות, ו"חכמה" זו היא**
52 **הספירה והמדריגה**
53 **הראשונה בעולם העליון**
54 **ביותר – אצילות. זאת אומר**
55 **לנו רבנו הזקן, כששורש**
56 **נשמתו של בן ישראל יורד**
57 **ממדריגה אחת לשניה, על-**
58 **ידי השתלשלותם של**
59 **ארבעת העולמות אבי"ע –**
60 **אצילות, בריאה, יצירה,**
61 **עשיה – מַחְכְּמָתוֹ יִתְבַּר,**
62 **בְּדִכְתִּיב: "כָּלֶם בְּחִכְמָה**
63 **עֲשִׂית" – הכל משתלשל**
64 **מ"חכמה" שהיא המקור של**
65 **כל סדר ההשתלשלות, הנה**
66 **על-ידי ירידה זו של שורש**
67 **הנשמה, נִתְהַווּ מִמֶּנּוּ נֶפֶשׁ**
68 **רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי**
69 **הָאָרֶץ וּפְחוּתֵי הָעֵרֶךְ. –**
70 **ההבדלים בין עליון לתחתון**
71 **בנשמות, נתהוו בתהליך ירידתו בסדר ההשתלשלות. שכן, על**
72 **נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום כך**
73 **ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים, שעליהן**
74 **השפיעה השהיה תשעה חרשים בבטן האם, יותר מאשר על אברים**
75 **אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות הצפרניים בשורשן הראשון**
76 **על-ידי יניקת חיותן ממנו הילוד – כך גם בנשמה: וְעַם כָּל זֶה,**
77 **עוֹדִינָה קְשׁוּרוֹת וּמִיחָדוֹת בִּיחוד נִפְלֵא וְעֲצוּם בְּמַהוּתָן**
78 **וְעֲצָמוֹתָן הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהָיָא הַמְּשַׁכֵּת חֲכָמָה עִלְיָה, – כיצד נעשה**
79 **הדבר? – כי יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ, הוא**
80 **מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל הַצְּדִיקִים וְהַחֲכָמִים, רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל**
81 **שֶׁבְּדוֹרָם: – על ידי שהם יונקים חיותם מהצדיקים והחכמים שהם**
82 **בבחינת "ראש" ו"מוח" – קשורים כל בני ישראל בשורשם במוח**
83 **שלמעלה, "חכמה עילאה". וְכִבָּה יוֹבֵן מֵאִמֶּר רַז"ל¹⁷ עַל פֶּסוּק:**
84 **"וְלִדְבָקָה בּוֹ"¹⁸ – שְׁכָל הַדְּבֵק בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים, מַעְלָה עָלָיו**
85 **הַכְּתוּב כָּאֵלּוּ נִדְבֵק בְּשִׁכְנֵיהָ מִמֶּשֶׁ, – לכאורה: כיצד משווים את**
86 **הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר**
87 **לעיל, הדברים מובנים: כִּי עַל יְדֵי דְבִיקָה בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים,**
88 **קְשׁוּרוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ וּמִיחָדוֹת בְּמַהוּתָן**
89 **הָרֵאשׁוֹן וְשֶׁרֶשֶׁם שֶׁבְּחִכְמָה עִלְיָה, שֶׁהוּא יִתְבַּר וְחֲכָמָתוֹ אַחֶה,**
90 **וְהוּא הַמְּדַע כּו'. – כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם**
91 **"חכמה עילאה" על-ידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא**
92 **מאוחדים ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו. **[והפושעים****

1 ומורדים בתלמידי חכמים - יניקת נפש רוח ונשמה שלהם
 2 מבחינת אחרים של נפש רוח ונשמת תלמידי חכמים]. -
 3 השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי שנותן דבר לשונאו שלא
 4 מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני בלבד, בגלל טעם מסויים שיש
 5 לו בזה, וזה מתבטא גם
 6 בצורת הנתינה: הוא נותן לו
 7 מאחורי גבו ובשעת מעשה
 8 מפנה את פניו ממנו. כך גם
 9 במובן הרוחני, כשמשיעים
 10 על מישוהו שלא מתוך רצון
 11 טוב, פירוש הדבר,
 12 שההשפעה באה מבחינת
 13 "אחוריים". אף בענייני: מן
 14 ההכרח לומר, שהשפעה
 15 אלוקית מסויימת מקבלים
 16 גם הפושעים והמורדים
 17 מתלמידי חכמים, שכן, כל
 18 נשמה, בלי הבדל, מן
 19 ההכרח שתהיה קשורה
 20 בשורשה ומקורה, כמוסבר
 21 לעיל, אלא שהשפעה זו הם
 22 מקבלים רק מבחינת "אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש
 23 בו נשמה של קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו
 24 הזקן: ומה שכתוב בזהר¹⁹ וזהר חדש²⁰, שהעקר תלוי שנקדש
 25 עצמו בשעת תשמיש ודקא, מה שאין בן בני עמי הארץ בו,
 26 - עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים"
 27 בילדיהם נשמות נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי

ליקוטי אמרים

ומורדים בתלמידי חכמים יניקת נפש רוח ונשמה שלהם
 מבחי' אחוריים של נפש רוח ונשמת ת"ח] ומ"ש בזהר
 ובוהר חדש שהעיקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש
 דווקא משא"כ בני עמי הארץ בו' היינו משום שאין
 לך נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות
 אביו ואמו וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש
 בו' ואפי' השפע שנותנים לו מן השמים הכל ע"י
 לבוש זה ואם יקדש את עצמו ימשיך לבוש קדוש
 לנשמת בנו ואפילו היא נשמה גדולה צריכה לקידוש
 אביו בו' אבל הנשמה עצמה הנה לפעמים נשמת
 אדם גבוה לאין קץ בא להיות בנו של אדם נבזה
 ושפל בו' כמ"ש האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה
 פ' וירא ובטעמי מצות פ' בראשית:

קדוש לנשמת בנו, - ממילא תהיה אצל הבן עבודת השם קלה
 בהרבה, ואפילו היא נשמה גדולה, צריכה לקדוש אביו בו'. -
 בשעת תשמיש, אבל הנשמה עצמה, הנה לפעמים נשמת אדם
 גבוה לאין קץ, בא להיות בנו של אדם נבזה ושפל בו', כמו
 שכתב האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה פ' ראשית וירא ובטעמי
 מצות פ' ראשית²¹:

יום שבת קודש כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחדו.

55 פרק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש אלקית,
 56 שהיא חלק אל-ה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה.
 57 בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר על
 58 כוחותיה הפנימיים של הנפש האלקית:

ליקוטי אמרים

פרק ג והנה כל בחי' ומדרגה משלש אלו נפש
 רוח ונשמה כלולה מעשר בחי'
 כנגד עשר ספירות עליונות שנשתלשלו מהן הנחלקות
 לשתיים שהן שלש אמות ושבע כפולות פי' חכמה
 בינה ודעת ושבעת ימי הבנין חסד גבורה תפארת
 נבונה תפארת בו'. - שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח,
 הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין".

59 והנה, כל בחינה ומדרגה
 60 משלש אלו: נפש רוח
 61 ונשמה - כלולה מעשר
 62 בחינות, - כל אחת
 63 מהשלש, גם הנפש, גם הרוח
 64 וגם הנשמה - מורכבת
 65 מעשרה כוחות שונים, שהם
 66 כנגד עשר ספירות
 67 עליונות שנשתלשלו מהן,
 68 הספירות שלמעלה המהוות מקור להן, ומזהן הם נובעים, הנחלקות

19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה בו' ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר כו'".

43 ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם
44 הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, **שְׁהוּא הַמְשָׁכִיל כָּל דָּבָר** –
45 מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק",
46 שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא **נִקְרָא בְּשֵׁם**
47 **"חֲכֵמָה", "בַּח מַה"**. –
48 כלומר, כוח כזה שעדיין

49 שואלים עליו "מה?", מה
50 הוא? שכן, אין כוח זה פועל
51 עדיין במלוא היקפו
52 ובהירותו, ו**כְּשֶׁמוּצִיא בָּחוּ**
53 **אֶל הַפֶּעַל, שְׁמַתְבוֹנֵן**
54 **בְּשִׁכְלוֹ לְהִבִּין דָּבָר**
55 **לְאֲשׁוּרוֹ** – לכל פרטיו,
56 היוצרים בנין שלם של אותו
57 שכל, לאורכו ולרוחבו.
58 "אורך" היינו: הורדת השכל

59 ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה מובן
60 יותר. כמו ה"משלים" שממשלים על דבר שכל, על-ידם ממשיכים
61 ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה יותר, כדי שיהיה קל יותר
62 לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא, עדיין עמוק מדי להבנתו
63 של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך
64 מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר
65 שלשת אלפים משל"³, שלמה המלך נתן שלשת אלפים משלים על
66 מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך תוכל
67 להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר שלשת אלפים
68 משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן משל על המשל
69 הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד שלשת אלפים משלים).
70 זהו מובנו של "אורך" בשכל – הירידה הארוכה של השכל לדרגות
71 הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא: התפשטותו של השכל לרוחב –
72 המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים
73 של השכל, ולמשל שמשכל מסוים בעניני טריפות נבנית סברא
74 שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו השלם
75 של השכל לאורכו ולרוחבו. **וְלַעֲמֹקוֹ**, – כל שכל יש בו עומק ועומק
76 בתוך עומק. וכשאדם מבין "שכל" בראוי לאורכו, לרוחבו ולעומקו,
77 והוא מבין אותו, **מֵתוּךְ אֵיזָה דְּבַר חֲכֵמָה הַמְשָׁכֵל בְּשִׁכְלוֹ** – ממה
78 שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" – צורה
79 זו של הפרדת הפרטים, של נקודת השכל, ביסודיות, **נִקְרָא "בִּינָה"**.
80 – "בינה" מייצגת, איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת
81 השכל "לאשורו ולעמקו", **וְהֵן הֵם "אֵב" וְ"אֵם"** – ה"חכמה" היא
82 ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם", **הַמּוֹלִידוֹת אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאָתוֹ וּפְחָדּוֹ**.
83 – אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל.
84 כיצד הן נולדות מהשכל?

1 שכן, על ידן ברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום
2 באמצעות מדה אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני –
3 גבורה, וכך הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני חלקים
4 כלליים **וְכָךְ בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם**, – גם בעשרת כוחות הנפש קיימת
5 החלוקה, **שְׁנֵי חֲלָקוֹת**
6 **לְשֵׁתֵיהֶם: שִׁכְל וּמַדּוֹת**.

7 **הַשִּׁכְל** – במובנו הכללי, 1
8 **כּוֹלֵל: חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת**, 2
9 **וְהַמַּדּוֹת הֵן: אֶהְבֵּת ה' – 3**
10 הביטוי הפנימי של מדת
11 החסד, **וּפְחָדּוֹ וְיִרְאָתוֹ** – 5
12 הביטוי הפנימי של מדת
13 הגבורה, **וּלְפָאָדּוֹ כּוֹ**. – 7
14 ביטוי של מדת התפארת. 8
15 **וְחֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת נִקְרָאוּ** 9
16 **אֲמוֹת וּמִקּוֹר לְמַדּוֹת, כִּי**

17 **הַמַּדּוֹת הֵן תּוֹלְדוֹת חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת**: – להבהרת המושגים
18 "חכמה", "בינה", "דעת", שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים –
19 ולהלן נציין אותם בשם "חב"ד" – נביא כאן הסבר קצר: "כוח
20 החכמה" מייצג את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את
21 ה"נקודה" של השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל
22 הפרטים וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין
23 ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה עדיין גבולות
24 ברורים של רוחב, אורך וכו'). זה נקרא גם "ברק המבריק", הברקתו
25 של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי שמתייגע לתרץ קושיא
26 מסויימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא
27 מסויימת, אפשר לתרץ את הקושיא – הנה ברעיון ראשוני זה של
28 הארת השכל, חסרה עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת
29 הקושיא, יש כאן רק נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן
30 בא "כוח הבינה" ומפריד ומבהיר את הפרטים השונים הגלומים
31 בנקודת החכמה. וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל
32 רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"¹,
33 ש"מתוך דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח
34 החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי
35 שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת
36 השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש וחדש בו,
37 ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל
38 עוסק ב"טוב" שבדבר מסוים – יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב
39 ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר
40 באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות",
41 "התקשרות" ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "והאדם ידע"².
42 **וּבְאֹרֶךְ הָעֵינָן, כִּי הִנֵּה הַשִּׁכְל שֶׁבְּנֶפֶשׁ הַמְשָׁכֵלֶת**, – למדנו הרי,

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזו כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדברו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

יום ראשון	שבת	יט כסלו	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צ עד פרק צו	הפטרה: חזון עבריה. אין אומרים אב הרחמים וצדקתך. שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י. תהלים: צ"צ. תניא: ספר לקו"א הנקרא בשם . . . וקצרה בעזה"י. הסכמת א' הרב . . . מאניפאלי. ב' הרב . . . הכהן.		

אין השליח צבור מתעטף בטלית למנחה או למערב, לא בשבת ויום טוב ולא בראש השנה.

הלולא [=יום הסתלקותו] של הרב המגיד - ממעזריטש - ג' וישב תקל"ג, ומנוחתו כבוד [=קבורתו] באנפאלי.

אדמו"ר הזקן יצא לחרות ממאסרו הראשון - י"ט כסלו, ג' וישב, תקנ"ט, לפנות ערב. ממכתב רבנו הזקן: "ברם כגון דא צריך להודיע, כי יום אשר עשה ה' לנו יום יט כסלו, יום ג' שהכפל בו כי טוב, יום הלולא רבא של רבנו הקדוש נשמתו עדן, וכשקריתי בספר תהלים בפסוק 'פדה בשלום נפשי', קדם שהתחלתי פסוק שלאחריו - 'יצאתי בשלום מד' שלום'.

יום התועדות ונקבלת החלטות טובות בקביעות עתים לתורה הנגלית ודא"ח [דברי אלקים חיים, חסידות] ב'רבים, וחזק דרכי החסידים באהבת רעים.

נוהגים לסדר חלקת הש"ס, ועל פי הסדר המבאר באגרת הקדש דבור המתחיל הוכח תוכיח. בליובאוויטש משנת תרס"ג ואילך היו מסדרים חלקת הש"ס כ"ד בטבת - יום הלולא של רבנו הזקן - מפני אפס הפנאי בי"ט כסלו.

יום שני	יום ראשון	כ כסלו	ה'תש"ג
תהלים: מפרק צו עד פרק קג	שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: צו"קג. תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.		

הדפסת ספר של בינונים - תניא - בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ו בסלאוויטא. וכולל: חלק ראשון - ספר של בינונים, חלק שני - חנוך קטן ושער היחוד והאמונה. אגרת התשובה - מהדורא קמא - נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא - נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו. אגרת הקדש - בפעם הראשונה - שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים - ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

יום שלישי	יום שני	כא כסלו	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קד עד פרק קה	שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: קד"קה. תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.		

מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח.

חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת, תמימים – שעה אחת בכל יום.

יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובצעת ההליכה ברחוב לחזור משניות. בכך נזקה לקבל פני המשיח.
חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] – יום שני, יום חמישי ויום השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.

יום רביעי	יום שלישי	כב כסלו	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קו עד פרק קז	שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י. תהלים: קורקו. תניא: אך בודעיי . . . את ה' וגו' אכ"ר.	מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו ע"ן]: לאמר בכל בוקר אחר התפלה – וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים – תהלים כפי שנהלק לימי החדש, ואחר אמירה בעשרה – קדיש יתום. בחדש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.	

יום חמישי	יום רביעי	כג כסלו	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קח עד פרק קיב	שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י. תהלים: קח"קב. תניא: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.	משיחות אאזמו"ר – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואס אויף דעם האט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אנזאג איז דער קליינער לכו נרננה, וואס איז ג' פסוקים.	

משיחות אדני אבי זקני מורי ורבי [המהר"ש] – אלול תרל"ה: ג' ימים קדם השבת הוא הכנה לשבת. על שבת נאמר בזהר שממנו מתברכים כל הימים. כל הימים – הם כל ששת ימי השבוע, בעבורם נתן הקדוש ברוך הוא ברכה כללית "ויברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה". ברכת השבת הרי היא מלפניו ומאחריו, ההכנה לשבת היא מיום ד' – שההוראה והציווי על כך הוא ה"לכו נרננה" הקטן [אותו אומרים בשיר של יום הרביעי בתפלת שחרית] שהוא ג' פסוקים.

יום שישי	יום חמישי	כד כסלו, ערב חנוכה	ה'תש"ג
תהלים: מפרק קיג עד פרק קיד	שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י. תהלים: קיג"קח. תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.	(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אן טראכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאר אנאנדערער – ווערט מרה	

שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט געהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ ניטאָ, איז יעמאַלט נרננה'ט זיך ניט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאָכט און מ'לערענט חסידות, יעמאַלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. באור ג' הפסוקים - "לכו נרננה" - על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת - כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת - שוקעים בדכאון. העצה לכך - "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, פשוטבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] - שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

ה'תש"ג

כה כסלו, א חנוכה

יום שישי

שבת
קודשתהלים:
פרק קיט
אשרי . . .
עד פסוק צו
מצותך מאד

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והא דאמרין . . . להתייחר כו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה מדליק נרות חנכה בין מנחה למעריב, ולא היה מדיק בפתח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" - אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה - לבד מיום ו' ערב שבת קדש שלא היה מתעכב חצי שעה - מדיק שיידלקו הנרות חמשים דקות לכל הפחות. מנחה, בר חנכה, בר שבת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מ"א כסלו. הנה ידוע שקבלת התורה בכללותה היתה באמירת נעשה ונשמע וביאורו רז"ל שזהו דוקא על ידי הקדמת נעשה לנשמע (שפירושו הבנה והשגה ומלשון דבר כי שומע עבדך), היינו הענין דקבלת עול. ודבר זה צריך להיות נשנה בכל יום ויום וכפסק המשנה (ברכות ריש פרק ב') בנוגע למצות קריאת שמע שמחויב בה פעמיים בכל יום וענינה קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצות.

וה"ה בנוגע אליו ולחבריו אשר בני ישראל הכשרים בודאי רצונם להצליח בלימוד תורתנו הק' ואין לזה דרך אחרת כי אם בהקדמת קבלת עול, היינו לשמוע להנהלת המוסד הק' בו לומדים לאחר שיעור לפניהם הטעמים והנימוקים שלהם, אבל אז עליהם להשמע להחלטתם וזוהי הדרך להצלחה, ובודאי ימסור כל זה גם לחבריו, ויה"ר שיהי' שליח טוב לבשרני טובות בכל זה.

בברכה.

יום ראשון י"ט כסלו ה'תש"ע

צמיד פתיל

הטומאה, ולדעת בית שמאי כלי חרס המוקף צמיד פתיל אינו מציל אלא אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכו, אבל כלים אחרים שבתוכו נטמאים. ואמרו במשנה: "חזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי".

ומהו צמיד פתיל?

מפירוש רש"י על התורה עולה כי כדי שיציל באוהל המת יש לסגור את הכלי באופן הרמטי על ידי מריחת המכסה וסביבתו בחומר שיצמיד אותו ויחברו לפתח הכלי. וכך שנינו במשנה (מסכת כלים פ"י מ"ב) וכן פסק הרמב"ם (הל' טו"מ פכ"ב ה"ח). ויש לציין כי בעוד שביחס לאוהל ייתכן שדבר המקבל טומאה מדרבנן יחוצץ בפני הטומאה, בצמיד פתיל כתב ה'משנה למלך' (הל' טו"מ פ"יב ה"ב): שלענין כלים המצילים בצמיד פתיל, דרוש שהכלים לא יקבלו שום טומאה אפילו מדרבנן, אבל דברים המקבלים טומאה מדרבנן, אינם מצילים בצמיד פתיל.

הלכות טומאת מת פרק כ, הל' א: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְצִילִין בְּאוֹהֶל הַמֵּת: צְמִיד פֶּתִיל...

כלי חרס מקבל טומאה רק מחללו ולא מגבו, ולכן אם יש עליו 'צמיד פתיל' אין הכלי נטמא, לא הוא ולא מה שבתוכו. אבל שאר הכלים, המקבלים טומאה מגבם, נטמאים גם כאשר יש עליהם צמיד פתיל.

בעניין מת המטמא באוהל נאמר בתורה: "כל כלי פתוח אשר צמיד פתיל עליו, טמא הוא". ודרשו חכמים: בכלי חרס הכתוב מדבר, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם אין עליו צמיד פתיל, כלומר שאין עליו מגופה מהורדת היטב - המת מטמאו באוהל אבל אם יש עליו צמיד פתיל, הרי הוא טהור, ולא רק הוא אלא אף מה שבתוכו.

לדוגמא: חבית טהורה עשויה חרס שהיתה באוהל שהמת מוטל בו, ובתוכה אוכלים או כלים ויש עליה צמיד פתיל, לדעת בית הלל מה שבתוכה טהור, כי כלי חרס טהור חוצץ בפני

יום שני, כ' כסלו ה'תש"ע

כך מבטיחים שטומאה לא תחדור

עבודת הנשמה, ואור הנשמה מאיר בגלוי והגוף אינו מסתיר עליו, כך שאינו 'כלי' לטומאה.

(ב) כאשר הכלי עשוי מחרס. כלומר: הביטול של 'ונפשי כעפר לכל תהיה', שהגוף חסר מציאות עצמאית, אלא הוא בטל לנשמה. או אז קדושת הנשמה חודרת בכל פרטי הגוף ואין מקום לטומאה.

ובשני אופנים אלו הכלי מציל מטומאה רק כאשר "צמיד פתיל עליו" – שהאדם שקוע כל כולו בעבודת ה'. מה שאין כן אם נשאר 'פתח' לאוויר העולם, אין הוא ניצול מטומאת אוהל המת.

(לקוטי שיחות. חלק ל"ח, עמ' 72)

הלכות טומאת מת פרק כא, הלכה א: מִנֵּין לְצִמִּיד פֶּתִיל שְׂמִצִּיל בְּאוֹהֶל הַמֵּת? שְׁנָאֵמַר: "וְכָל כְּלִי פְתוּחַ, אֲשֶׁר אֵין צְמִיד פֶּתִיל עָלָיו - טָמֵא הוּא"; הָא יֵשׁ צְמִיד פֶּתִיל עָלָיו, טָהוֹר.

ביאור הלכה זו בדרך החסידות:

'אוהל המת' – הוא עולם הזה המכונה "עולם הקליפות וסטרא אחרא", וה'כלי' – הגוף שבו מתלבשת הנשמה. סתם כלי נטמא באוהל, כי הגוף מתפעל מסביבתו והטומאה מתפשטת גם בנשמה.

אבל יש שני אופנים בהם ה'כלי', הגוף, יכול להציל מהטומאה:

(א) כאשר הכלי אינו מקבל טומאה. כלומר: כאשר העיקר זו

יום שלישי כ"א כסלו ה'תש"ע

יש זיקנה ויש זיקנה

זיקנה בשנים (היינו הבקר מעל שלש שנים והצאן מעל שתי שנים - הל' מעה"ק פ"א ה"א), פסולה מדרבנן, אבל לא מן התורה.

ובכן, פסולי קדשים הפסולים מן התורה פוסלים גם בפרה אדומה, אבל זיקנה בשנים שפסולה רק מדרבנן, אינה פוסלת בפרה אדומה, ולכן נתכוין הרמב"ם בדבריו כאן - "ואם היתה זקנה כשרה".

ולפי זה, אם הבהמה רותנת ורועדת, והיא פסולה לקדשים מן התורה, אכן תהיה פסולה גם לפרה אדומה.

אמנם, לדעת התוס' (יומא סה, ב), הזיקנה בשנים פוסלת מן התורה, כי פר הכתוב בתורה הוא בן שלוש ולא יותר (שפת אמת זכאים נה, ב).

הלכות פרה אדומה פרק א, הלכה א: מִצְוַת פֶּרֶה אֲדֹמָה, שֶׁהִיָּה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ בֵּת אֲרֻבָּע; וְאִם הָיְתָה זִקְנָה - בְּשָׂרָהּ. להלן (ה"ו) כתב הרמב"ם ש"כל הפוסל את הקדשים למזבח פוסל את הפרה... הואיל וקראה הכתוב חטאת". ואם כן, נשאלת השאלה: מדוע זקנה כשרה למצות פרה אדומה, והרי הלכה היא (אס"מ פ"ב ה"ו) שזקן אינו כשר לקרבן?

ומבאר ה'משנה למלך':

יש זיקנה בשנים ויש זיקנה הבאה מתשישות כח. והזיקנה שהתורה פוסלת בקדשים היא זו שנובעת מתשישות, כמו שמצינו בכהן, שהזיקנה בשנים לא מהווה אצלו מום, אבל אם "הגיע להיות רותת ורועד" נפסל (הל' ביאת מקדש פ"ו ה"ב). כך גם בהמה זקנה שהיא תשושה ורועדת פסולה מן התורה, אבל

את הפרה העשירית יעשה משיח

יום רביעי כ"ב כסלו ה'תש"ע

בנוסף, תנאי כל יעבור להכנת פרה אדומה היא הזאה נוכח פני אוהל מועד, ככתוב: "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו, והזה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים" (במדבר יט, ד). וכדברי הרמב"ם, שאם היה ולא כיוון כנגד הרוכל – פסולה. בנוסף לכך, אם שחטה שלא כנגד ההיכל – פסולה, שנאמר: "ושחט אותה לפניו".

ומשינוי הלשון של הרמב"ם, שבתחילה כתב: "ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית שבע פעמים כנגד בית קדשי הקדשים", ואחרי כן כתב: "הזה ולא כיון כנגד ההיכל פסולה", משמע שבדיעבד מספיק להזות כנגד ההיכל ולא צריך כנגד בית קודשי הקדשים. בין כך ובין כך, בזמן הזה אין לנו כל אפשרות למצוא את המיקום המדויק של כל אלה, והרי זו סיבה נוספת להמתין לפרה העשירית שיעשה מלך המשיח.

(אל המקדש ג' 7)

הלכות פרה אדומה פרק ד, הל' ה: הַזֶּה וְלֹא בִּין בְּנֵי הַהִיכָל - פְּסוּלָה.

על פי ההלכה, אין אפשרות לשרוף פרה אדומה מבלי למצוא תחילה את הקלל - כלי האבן שבו גנזו את אפר הפרה של משה רבינו או של עזרא הסופר וחבריו, ששרפו פרה אדומה בתקופת הבית השני (פרה פ"ג מ"א. רמב"ם, לעיל, פ"ב ה"ב-ד).

תשע פרות נשרפו בעבר ואת העשירית יעשה מלך המשיח, מהרה יגלה אמן כן יהי רצון (לעיל פ"ג ה"ד).

וזאת, משום שהתנאי הראשון בשריפת פרה אדומה הוא, שהכהן השורף את הפרה יהיה טהור מכל טומאה, ובעיקר מטומאת מת (ראה במדבר יט, ט). וכל כך החמירו בטהרתו שהמזה עליו את מי החטאת בשבעת ימי ההפרשה, חייב להיות אדם שלא נטמא במת מעולם, וכדי שיהיה אדם כזה, בנו בירושלים חצרות מיוחדות, בנויות על גבי הסלע ותחתיהן חלל מפני קבר התהום.

שתי פעולות ומחשבה אחת

יום חמישי כ"ג כסלו ה'תש"ע

תודה, אף אם התכוין בעשייתו ושמר גם לשם מצה, מכיון שהשימור לא נעשה לכל שבעת ימי הפסח, שהרי קרבן תודה נאכל רק ליום ולילה. ולפי הראב"ד הרי בלאו הכי אין כאן שימור, כי "אין אדם יכול לכוין דעתו לשני דברים כאחד"!
ויש לחלק:

במילוי מי חטאת אסור להסיח את הדעת מהמים אפילו רגע אחד, ולכן אם מילא מים לשני אנשים כאחת פסול, אבל בשמירת המצות – הן למצוות מצה והן לחלות תודה – העיקר הוא מעשה השמירה מחימוץ, ואילו הכוונה לשם מצה לא צריכה להיות במשך כל העשייה, אלא די בכוונה לשם מצת מצוה בתחילת העשייה, כמו במצוות שצריך לעשותן לשמן, שדי בכוונה 'לשמה' בתחילת הפעולה (ראה ש"ע אדמו"ר סי' יא ס"ג).

(תורת חסד ח"א א"ח סי' נג טק"ו)

הלכות פרה אדומה פרק ז, הלכה ג: הַמְּמַלֵּא לוֹ וְלֹאֲחֵר, או שְׂמֵלֵא לְשֵׁנִים בְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם פְּסוּלִין; שְׁחֵמְלוּ מְלֹאכָה, וְנִמְצָא כָּל מְלוֹי מְשִׁנֵּיהֶם, בְּאֵלוֹ עָשָׂה עֲמֹ מְלֹאכָה אַחֲרָת.

לדעת הרמב"ם, אם בשעת מילוי המים (כדי לתת עליהם אפר ולקדשם) התעסק במלאכה אחרת, הרי הם נפסלים על ידי עשיית המלאכה כשלעצמה, ולא משום היסח הדעת (כס"מ).

אך הראב"ד סובר שהפסול הוא משום היסח הדעת, כי "אין הוא יכול לכוין דעתו לשני דברים כאחד או לשני בני אדם כאחד... ואי אפשר בלא היסח הדעת".

ויש מי שאומר (משנה אחרונה פרה פ"ד מ"ד) שאף לשיטת הרמב"ם המלאכה פוסלת משום היסח הדעת.
ויש לתמוה:

אמרו בגמרא (פסחים לח, ב) שאין יוצאים ידי חובת מצה בחלות

אסור להסיח את הדעת בשמירה

יום שישי כ"ד כסלו ה'תש"ע

בעסקיו וחזר ללימודו – אין צריך לחזור ולברך [ברכת התורה], אם הוא אדם שרגיל ללמוד תמיד, ואף כשיצא להתעסק בפרנסתו ממחר לעשות צרכיו בכל מה דאפשר כדי לחזור וללמוד, שעסק זה אינו חשוב הפסק לענין ברכה, כיון שבשעה שהוא מתעסק בו דעתו על לימודו.

והרי דוגמא להיסח הדעת ללא הפסק: מי חטאת צריכים שמירה אך ייתכן מצב בו בפועל אין הפסק בשמירה של מי החטאת, כי המים לא ירדו מכתפו של המוביל אותם אבל כיוון שהפשיל את הכלי לאחוריו – המים נפסלו משום שהסיח דעתו מהם.

(תורת מנחם, חס"ו, עמ' 261)

הלכות פרה אדומה פרק י, הל' ד: הַמּוֹלִיךְ מִים לְקִדְשׁוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לומר מִים שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ - לֹא יִפְשִׁיל הַכֹּלִי לְאַחֲרָיו, אֶלָּא לְפָנָיו, שְׁנֵאמַר: "לְמַשְׁמַרְתָּ לְמִי נָדָה" - בְּזִמְנָן שֶׁהֵם שְׂמֹרִין, הֵן מִי נָדָה; וְאֵם לֹא, פְּסוּלִין.

הפסק והיסח הדעת הם שני מושגים בהלכה שאינם תלויים זה בזה. לפיכך, יש הפסק ללא היסח הדעת ולאידך יש היסח הדעת ללא הפסק.

הא כיצד?

דוגמא להפסק ללא היסח הדעת: כשאדם מפסיק באמצע תלמודו, יש כאן הפסק אבל אין כאן היסח הדעת, כי עדיין דעתו על הלימוד וכשיפנה ישוב מיד ללימודו. ואכן, נפסק בשו"ע אדמו"ר (או"ח סי' מ"ז ס"ז) ש"אם הפסיק מללמוד ונתעסק

שבת קודש, כ"ה כסלו ה'תש"ע

מזיגת מים חמים לכוס רטובה

חלק מפוסקי זמננו כתבו כי אין מקום לחשוש בדבר (אג"מ אור"ח ח"ד סי' עד. ועוד). והביאו לכך ראייה מקורית מדיני פרה אדומה:

כידוע, היו מטבילים את האזוב במי חטאת, ולאחר מכן היו טיפות על הטמא. ואולם, במקרה שלא נשארו עוד מים בכלי, אין לקנח מהטיפות שעל הדפנות (לעיל פ"י ה"י). למרות שעצם ההזייה היא בטיפות, בכל זאת, אין הטיפות שבדפנות נחשבות מים.

וכן בענייננו: ניתן לומר שטיפות המים אשר נותרו בדפנות הכוס, אינן נחשבות כמים, וממילא לא חל בהם איסור בישול. יצויין, כי האמור לא נכתב להלכה למעשה, שכן יש דעות נוספות בנידון.

(פרד"ס שלום, ח"א, עמ' סב)

הלכות פרה אדומה פרק יא, הלכה א: פִּיצַד מִתְהַרֵּין מֵמֵא מַת כְּמִי נָדָה? . . מוֹכֵל רֹאשִׁי נִבְעֵלִין כְּמִי נָדָה שְׂכַכְלִי, וּמִתְכַּוֵּן וּמִזָּה עַל הָאָדָם.

כתב אדמו"ר הזקן בשולחנו (אור"ח שיה, כ) שמותר בשבת לערות מים חמים לתוך כלי עם מים קרים, שכן הקור שמלמטה גובר על החום הבא מלמעלה ("תתאה גבר").

לאור זאת, היו שטענו כי אין צורך לנגב כוס היטב בטרם שמוזגים לתוכה מים מדוד המים החמים, שכן, הטיפות שבכוס אינן מתבשלות אלא גוברות ומצננות את זרם המים החמים. לכאורה ניתן לשאול: אמנם טיפות המים בתחתית הכוס מוגדרות כ'תתאה', אך הטיפות שעל גבי הדפנות אינם למטה, אדרבה, כאשר הכוס מתמלאת המים הרוותחים הם ה'תתאה'. מדוע, איפוא, לא נצריך לנגב לפחות את הדפנות?

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, תשס"ו

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר

שלמה שי

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מ"ד כסלו עם המוסגר בו. ובמענה על שאלתו, נכון להעתיק המלים או ענינים שברשימת המאסר שאינם מובנים לאחינו הספרדים, ויכול לעשות את זה על דעת עצמו, ובפרט שתרגום המלים יבוא בשולי הגליון. ובמילא יבחר הביטויים שקרובים יותר לרוחם.

בהנוגע לשאלתו אודות הנסיעה לכאן - איזה זמן נוח יותר, הרי כשיה"י הבירור בהנוגע לעניני העבודה על אתר שמזכיר אודותם במכתבו, וכן בהנוגע לביקורו של הרה"ג והרה"ח כ' מוהרבא"ג שי יחליטו ביחד גם ע"ז. ובטח יתדברו ביניהם, היינו הוא והרה"ח כ' הר"מ שי ליפסקר, שגם הוא רוצה לנסוע לכאן, שיהי באופן המועיל יותר בהנוגע לעבודתם בקדש באהלי"י ליובאוויטש אשר במרוקה.

בודאי עורכים התועדות באופן המתאים ביום הבהיר י"ט כסלו, וכן ימשיכו בימי החנוכה בהנ"ל, הן בהנוגע להתלמידים וכן להתלמידות, וחזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקם. וכשפותחים - ע"י תעמולה מתאימה - באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט - פותח הקב"ה כפתחו של אולם, וכמבואר בדא"ח הדיוק בזה, שלאולם לא היו דלתות ובמילא הי' תמיד פתוח ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי גם בין עזרת ישראל וכחנים לא היתה מחיצה מפסקת אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל מובן.

מטובם לחלק דמי חנוכה בשמי כדאשתקד.

בברכת חג הגאולה והצלחה בגו"ר

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט כ"ה כסלו ה'תש"ע

יום ראשון י"ט כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת מת פרק יח

א. אדם שהאֵהיל בידו אחת על המת והאֵהיל בשנייה על הכלים, או שנגע במת והאֵהיל על הכלים – אם יש בידו פותח [עובי] טפח, הכלים טמאין; ואם לאו, הכלים טהורין. וכן שני בתיים, ובהן שני חציי זיתים, ופשט ידו לבית זה, וידו השנייה לבית השני – אם יש בידו פותח טפח, ערב את הטמאה, ונעשה הכל כאהל אחד, ונטמא הוא והבתיים; ואם לאו, אינו מביא את הטמאה.

ב. אדם שהשקיף בעד החלון, והאֵהיל על הטמאה – מביא את הטמאה לבית, ונטמא כל הבית. הִיָּה מִטָּל [עומד] על האסקפה, ומקצתו בתוך הבית ומקצתו בחוץ, והאֵהילה טמאה על מקצתו שבחוץ – הבית טמא; מפני שהאדם חלול, ויש בו גבה טפח, וכיון שהאֵהילה טמאה עליו – הרי זה כמאֵהיל עליה, ומביא את הטמאה. וכן אם היתה טמאה בבית, והאֵהילו טהורין על מקצתו שבחוץ – הרי אלו טמאין; מפני שהוא כמאֵהיל על הטמאה, והאדם מביא [את הטומאה] ואינו חוצץ [בפניה], כמו שבארנו.

ג. נושאי המת שעברו בו פחת האֵקסדרה [מבואה מקורה לפני הבית], והגוף אחד מהם את הדלת [של הבית], וסמכו [נעל] במפתח כדי שלא יטמא הבית, וכן אם היה אדם מבפנים או מבחוץ סומך הדלת – אם יכול הדלת לעמד בפני עצמו, הבית טהור; ואם לאו, הבית טמא; שנמצא האדם, הוא שחצץ בפני הטמאה, והאדם והכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו.

ד. תנור שהוא עומד בתוך הבית, ועינו [פתחו] קמורה לחוץ [כעין קרו], והאֵהילו נושאי המת על עינו הקמורה – התנור טמא, והבית טהור; שהרי אין התנור גבוה מעל הארץ, כדי שיביא טמאה לבית. מגדל [ארוך] הבא במדה [שאינו ניד] שהוא עומד בתוך הפתח, ונפתח לחוץ, וטמאה בתוכו – הבית טהור. טמאה בבית – מה שבתוכו טמא; שהרי הוא פתוח, ובתוך הפתח, ודרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס. היתה מוכני [בטיט] שלו משוכה לאחוריו, ויוצאת [כלפי הבית] פחות משפח, ואינה נשמטת [קבועה בו], וטמאה שם בתוכה כנגד הקורות [של התקרה] – הבית טהור; שאף על פי שהיא יוצאה, אינה נשמטת, ואינה יוצאה טפח. והוא, שיהיה בה [במוכני] טפח על טפח על רום טפח חלול; אבל אם אין במוכני חלל טפח – הרי הטמאה רצוצה בתוך הבית, והבית טמא. הִיָּה המגדל עומד בתוך הבית, וטמאה בתוכו או בתוך הפתח [מגירה] שלו – אף על פי שאין ביציאתה פותח טפח, הבית טמא. טמאה בבית, מה שבתוכו טהור; שדרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס.

ה. כלים שבין המגדל ובין הארץ, ושבינו ובין הכהל, ושבינו ובין הקורות [של התקרה] – אם יש שם פותח טפח,

טמאים. ואם לאו, טהורים – שאני רואה את הקורות, כאלו הן יורדות וסותמות [ומונעות הטומאה].

ו. היתה טמאה תחת המגדל, בינו ובין הארץ, או בינו ובין הקורות, או בינו ובין הכהל – בין שיש שם חלל טפח, בין שאין שם – הבית טמא. הִיָּה עומד באויר [תחת השמים], וטמאה בתוכו – כלים שעברו [עובי דופנותיו] טהורים; טמאה בעברו, כלים שבתוכו טהורים.

ז. כל שפועי אהלים, כאהלים. כיצד? אהל שהוא שופע ויורד וכלה [מסתיים] עד כאצבע, וטמאה באהל – כלים שמתחת השפוע טמאים; טמאה תחת השפוע, כלים שבאהל טמאים. הטמאה מתוך [תחת] השפוע – הנוגע בו [בשפוע] מתוכו, טמא טמאת שבָּעָה; והנוגע בשפוע מאחוריו, טמא טמאת ערב. נעשה השפוע מאחוריו, כאלו הוא כלי שנגע באהל. היתה הטמאה על אחורי השפוע – הנוגע בו מאחוריו, טמא טמאת שבָּעָה; והנוגע בשפוע מתוכו, טמא טמאת ערב. כחצי זית מתוכו, וכחצי זית מאחוריו – הנוגע בין מתוכו בין מאחוריו, טמא טמאת ערב; והאהל עצמו, טמא טמאת שבָּעָה.

ח. הִיָּה כנף האהל מרדד [מונח] על הארץ, וטמאה תחת כנף האהל הפרוש על הארץ, או על גבי הכנף – טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת.

הלכות טמאת מת פרק יט

א. פגרת שהיא מטלת בארץ, והיא בתוך פתח הבית ופיה [פתחה] לחוץ, וכזית מן המת נתון תחתיה, או על גבה מבחוץ – כל שהוא כנגד הזית בתחתיה או בגבה, טמא; וכל מה שבאוויר תוכה, טהור – חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית; אבל כלים שבתוכה או תחתיה או על גבה, טהורים. היתה טמאה בתוכה – הכל טמא: כל שבבית, וכל שבתוכה, וכל שעל גבה, וכל שתחתיה כנגד הטמאה, כמו שבארנו. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית או על גבה – הכל טמא: כל שבבית, וכל שתחתיה וכל שעל גבה. אבל כל שבאוויר תוכה טהור, חוץ מקלי שהוא כנגד הטמאה. היתה הטמאה בתוכה – הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שבבית, וכל שתחתיה, וכל שעל גבה; שהכלים או האדם שנעשו אהל על הטמאה, או שהיתה הטמאה על גביהם – מביאין [הטומאה] ולא חוצצין [בפניה], כמו שבארנו. במה דברים אמורים? בזמן שהיא כלי [שלם] ומחלחלת [חלולה]. אבל אם היתה פחותה [מחוררת], וסתם המקום הנפתח בקש, שהרי אינה כלי, או שהיתה אפוצה [מלאה קש] עד שלא יהיה בה חלל, אלא אטומה כדי שלא ימצא בה חלל טפח במקום אחד – היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית – הרי הבית וכל שתחתיה טמאין, מפני שהוא אהל אחד; ותוכה וגבה טהור – מפני שהוא אהל של עץ, ואינו כלי. היתה

היתה גבוהה טפח מעל הארץ, וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא; בתוכה, תוכה בלבד טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא. שפכר בארנו, שפלי עץ הפא במדה - פאהל הוא חשוב, לא פכלים; ולפיכך חוצץ.

ה. פנרת שהיא כלי שלם, והיא יושבת על שוליה [תחתית] לאויר, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. אבל אם היתה גבוהה טפח, או מכסה, או כפויה על פיה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - הכל טמא: כל שבתוכה, וכל שתחתיה, וכל שעל גבה אם היתה הטמאה למטה; שהפלי המאהיל מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פחותה ופוקקה בקש, או באה במדה, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה - טמאה בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. ואם היתה גבוהה טפח, וטמאה תחתיה - תחתיה בלבד טמא. היתה טמאה בתוכה או על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא; וכלים שתחתיה טהורין, מפני שהיא אהל וחוצץ.

ו. גמל שהוא עומד באויר [תחת השמים] - טמאה תחתיו, כלים שעל גביו טהורים; טמאה על גביו, כלים שתחתיו טהורין. הנה רובץ וטמאה תחתיו, הרי זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת; וכן אם היתה טמאה רצופה [ללא חלל טפח] תחת רגלו, או על גב רגלו - הרי זו בוקעת ועולה ובוקעת ויורדת. כבר בארנו בנזירות, שאם היה הנזיר וכו' מן המה תחת הגמל, או תחת המטה וכיוצא בה משאר הכלים - אף על פי שנטמא טמאת שבעה, אינו מגלח [שערו]. ומשם אתה למד, שכל אלו ההלכות האמורות בטמאת אהלים הנעשים מן האדם, או מן בהמה, או מן הכלים - מדברי סופרים, מהן דברי קבלה ומהן גזירות והרחקות; ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהן, ואין חזקין עליהן כרת על ביאת מקדש, או אכילת קדשים. ואין הדברים כלן אמורין אלא לענין טמאת תרומה וקדשים בלבד, כמו שבארנו.

הלכות טמאת מת פירק כ

א. שלשה דברים מצילין באהל המת: צמיד פתיל [כיסוי מהודק], ואהליו, ובלועין [בבעלי חיים]. הבלועין - מצילין על הטהורין שלא יתטמאו, ומונעין את הטמאה שלא תצא ויתטמא. אבל צמיד פתיל ואהליו - מצילין על הטהורין שלא יתטמאו, ואינן מונעין את הטמאה שלא תצא ויתטמא אחרים. ביצד? בית טמא שיש בו כלי מקף צמיד פתיל, כל שבתוך הכלי טהורין; וכן אם היה שם אהל בתוך הבית, כל הכלים שבתוך האהל טהורין. אבל אם היה פניית מן המה תחת בכלי, ומקף עליו צמיד פתיל, והכניסו לבית - הבית טמא; וכן אהל בתוך אהל, וכו' מן המה פאהל הפנימי - כל הכלים שבאהל החיצון טמאים.

ב. אבל הבלועין - מצילין על הטהורים, ומונעין את הטמאה. ביצד? כלב שאכל בשר המת, ונכנס לבית - הבית טהור; בלע טבעת, אפלו אדם שבלע טבעת, ונכנס לאהל

טמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה; היתה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא. היתה מנחת על הארץ ופיה לחוץ, וכו' מן המה נתון תחתיה - כנגדו עד הטהום טמא; היה על גבה - כנגדו עד לרקיע טמא. היתה טמאה בבית, אין טמא אלא הבית; היתה הטמאה בתוכה, אין טמא אלא תוכה.

ב. פנרת המשלת בארץ בתוך הפתח, ופיה לפנים, והיא כלי שלם וחלויה, וכו' מן המה נתון תחתיה או על גבה מבחוץ - כל שהוא כנגד היות בתחתיה או על גבה; וכל מה שבאויר תוכה, טהור - חוץ מכנגד הטמאה; והבית טהור. היתה טמאה בתוכה, או בבית - הכל טמא. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בתוכה או על גבה, או בבית - הכל טמא: כל שבבית וכל שתחתיה, מפני שהיא והבית פאהל אחד; וכל שעל גבה וכל שבתוכה, שהפלי מביא את הטמאה ואינו חוצץ, כמו שנתבאר. היתה פחותה [מחוררת] ופוקקה [סתם החור] בקש, או אפופה [מלאה קש], וגבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או בבית או בתוכה - הכל טמא, חוץ מעל גבה. היתה טמאה על גבה, כנגדו בלבד עד לרקיע טמא; אבל תוכה ותחתיה והבית - כל מה שבהם טהור, מפני שאינה כלי - חוצצת. היתה מנחת על הארץ, ופיה לפנים, וכו' מן המה נתון תחתיה - כנגדו עד הטהום טמא; היה על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא; היתה הטמאה בתוכה, או בבית - תוכה והבית טמאים.

ג. פנרת שהיא בתוך הבית, והיא ממלאה את כל גבה הבית, ופיה למעלה לקורות הבית, ואין בינה לבין הקורות פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טמא; טמאה בבית, מה שבתוכה טהור: שדרך הטמאה לצאת לתוך הבית בפחות מטפח, ואין דרכה להכנס - בין שהיתה עומדת, בין שהיתה מטה על צדה ופיה לפתח ובינה ובין הפתח פחות מטפח, בין שהיתה פנרת אחת, בין שהיו שנים זו על גבי זו ואין בין העליונה ולקורות או לפתח פותח טפח. היתה עומדת בתוך הפתח ופיה למעלה, ואין בינה לבין המשקוף פותח טפח, וטמאה בתוכה - הבית טהור; טמאה בבית, מה שבתוכה טמא: שדרך טמאה לצאת, ואין דרכה להכנס.

ד. פנרת חלויה שהיא כלי שלם, והיתה מנחת על צדה באויר [תחת השמים], וכו' מן המה נתון תחתיה או על גבה - כל שהוא כנגד היות בתחתיה וגבה, טמא; וכל מה שבאויר תוכה, טהור - אלא כנגד הטמאה; וכל שאינו כנגד הטמאה בתוכה, טהור. היתה טמאה בתוכה, הכל טמא: כל מה שבתוכה, וכל שכנגד הטמאה למעלה על גבה, או למטה תחתיה. היתה גבוהה מן הארץ טפח, וטמאה תחתיה או על גבה - כל שתחתיה טמא, וכל שעל גבה טמא, אבל כל שבתוכה טהור, חוץ מפני שהוא כנגד הטמאה. היתה טמאה בתוכה - הכל טמא: כל מה שבתוכה, וכל שתחתיה, וכל שלמעלה על גבה; שהכלים מביאין ואינן חוצצין, כמו שבארנו. לפיכך, אם היתה פנרת זו המשלת על הארץ פחותה ופוקקה בקש, או שהיתה באה במדה [אינה ניידת], וכו' מן המה נתון תחתיה - כנגדו עד הטהום טמא; על גבה, כנגדו עד לרקיע טמא; בתוכה, אין טמא אלא תוכה.

ז. כיב [בור ניקוח] שהוא קמור [מכוסה בפתחו הנמצא] תחת [במצפת] הבית, ויש בו פותח [חלל] טפח, ויש בפתחו שהוא חוץ לבית פותח טפח, והיתה טמאה בתוכו - הבית טהור; היתה טמאה בבית, מה שבתוכו טהור. היה בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח, והיתה טמאה בתוכו - הבית טמא; טמאה בבית - מה שבתוכו טהור, שאין דרכה של טמאה להכנס [הטומאה לא תעבור דרך הביב]. אין בו פותח טפח, ואין ביציאתו פותח טפח וטמאה בתוכו - הבית טמא, כאלו היא בתוך הבית; טמאה בבית - מה שבתוכו טמא, מפני שהן ככלים השמונים בקרקע, וקרקע הבית כמוהו עד התהום.

ח. שתי חביות, וחצי זית בכל אחת, ומקפות צמיד פתיל, ומנחות בתוך הבית - הן טהורות, שאין חצי שיעור מטמא; והבית טמא - שהרי יש בבית זית, ואין צמיד פתיל לטמאה. ואין מתטמאות מחמת הבית, שהרי הן מקפות צמיד פתיל. ונפתחה אחת מהן - היא והבית טמאין, ונכתרה טהורה. וכן שני חדרים שהן פתוחים זה לזה ולבית, וכחצי זית בפנימי או באמצעי, וכחצי זית בחיצון [הבית] - החיצון טמא, והפנימי והאמצעי טהורין; פחצי זית בפנימי, וכחצי זית באמצעי - הפנימי טהור, והאמצעי והחיצון טמאים; שדרך הטמאה לצאת, ואין דרכה להכנס.

יום שני כ' כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת מת פרק כא

א. מנין לצמיד פתיל שמציל [מזנוע טומאה] באהל המת? שגאמר: "וכל כלי פתוח, אשר אין צמיד פתיל עליו - טמא הוא"; הא יש צמיד פתיל עליו, טהור. ומפי השמועה [ממשה רבינו] למדו, שאין הכתוב מדבר אלא בכלי חרש בלבד, כלי שאינו מתטמא אלא דרך פתחו; ולפיכך, אם היה פתחו סתום, ומקף צמיד פתיל - הציל על כל שבתוכו. קל וחמר לכל הכלים שאין מקבלין טמאה, שישילו בצמיד פתיל; והן - כלי גללים, כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי עצמות הדג ועורו ועצמות העוף, וכלי עץ הבא במדה [שאינו נייד], ונסרים [גזרים] של עץ שהן פשוטין [ללא בית קיבול] ואינן כלים, וגלמי כלי מתכות; כל אלו, מצילין בצמיד פתיל. אם הדברים שבתוך כלי המקף נצולו - קל וחמר לבלוועין [בבעלי חיים], ולכלים שפתח האהלים. מה בין אהלים, לכלים שמצילין בצמיד פתיל? שהכלים אינן מצילין אלא בצמיד פתיל, והאהלים מצילין בכסוי בלבד.

ב. משפך שפכהו [על פיו], מציל בכסוי; אף על פי שקצתו נקוב נקב קטן - הרי הוא כסתום.

ג. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל - אם היה בהן טפח על טפח על רום טפח, וכפן על פיהן על הארץ - אף על פי שלא מרח בצמיד פתיל מן הצדדין, הרי אלו מצילין כל מה שפתחיהן עד התהום - מפני שהם פאהל, והאהל מציל; אלא אם בן היה הכלי כלי חרש, שאין אהלי כלי חרש מצילין. כיצד? חבית [חרוט] שפכהו על פיה - אף על פי שפחהו בטיט מן הצדדין, כל מה שפתחיה טמא, שגאמר:

המת - אף על פי שנטמא טמאת שפכהו, הטבעת טהורה. וכן כל הבלועין בחיה ובבהמה ובעופות ובדגים, מצילין כל זמן שהם חיים; ואם מתו, ובשר המת בתוך מעיהם, או הפלים - הרי הם כמו שאינו בלוע.

ג. נשחט רב [סימן] אחד בעוף, ורב שנים [קנה וושט] בבהמה - אף על פי שעדין הן מפרקסין [מפרקים] - הרי הם כמתים, ואינם מצילין על הכלים הבלועים, ולא מונעין את הטמאה שבתוך מעיהם שלא תטמא.

ד. וכמה תשקה הטמאה במעיהם, ותהיה מטמאה כשימותו? בכלב, שלשה ימים מעת לעת; ובשאר חיה ובהמה ועופות ודגים, יום אחד מעת לעת. במה דברים אמורים? בשנשאר בשר המת בתוך מעיהם; אבל זאב שבלע תינוק, והקיא דרך בית הרעי - הבשר טהור, והעצמות בטמאתו.

ה. אין הבלועין נצולין אלא בבטן נפש חיה, כמו שבארנו; אבל הבלועין בגוף הפלים והאבנים, אינם נצולין. כיצד? כוש [מקל] שנבלעה בו הצנורה [מחט] של מתכת, ומלמד [מוט הנהגת החרישה] שנבלע בו הדרך [המסמר שמטה את הבהמה], ולבנה שהיתה טבעת מבלעת בתוכה, ונקנסו לאהל המת - נטמאו, אף על פי שאינן נראין, והרי הם מחפין; שאין הבלועין בכלים נצולין, אלא בצמיד פתיל. וכן מחט או טבעת שהיו מקלעין בטפלת התנור [שכבת טיט], ונטמא התנור באהל המת, או שנפלה טמאה לאורו - נטמאו הכלים שבתוך הטפלה; ואם היה התנור מקף בצמיד פתיל - הואיל והתנור טהור, אף הכלים המקלעין בטיט שעל גביו טהורים. וכן חבית המקפת צמיד פתיל, והיתה מחט או טבעת במגופת [פקק] החבית מצדה [שלא כנגד חללה] - הרי אלו טמאין, ואין נצולין באהל המת. היו במגופת החבית כנגד פיה - אם היו נראין לתוך החבית [כשהם שקועים] ואינן יוצאין לאוירה, טהורין; ואם יצאו לאוירה, טמאין - שאין כלי חרש המקף צמיד פתיל מציל על הכלים שבתוכו, כמו שיתבאר. ואם יש תחתיהן קלפת השום [שכבה דקה] - אף על פי שהם שוקעין לתוך אוריה, הרי אלו טהורין.

ו. כל הבלועין בקרקעיתו של בית - הרי הן טמאין, ואין נצולין; שרקע האהל כמוהו עד התהום - מה שאין בן בכחליו, כמו שיתבאר. כיצד? הטמאה בבית, וכלים טמונים בקרקעיתו - אפלו תחת מאה אמה, טמאים. ואם יש במקומן [חלל] טפח על טפח - טהורין, שהרי הן תחת אהל אחד. למה זה דומה? לעליה שעל גבי הבית, וטמאה בעליה - שהבית טהור. וכן אם חלק הבית במחיצה מקלפי ארצו [בין הקרקע לתקרה], והיתה הטמאה בין המחיצה והארץ - פלים שבבית למעלה מן המחיצה טמאין, שאין האהלים מונעין את הטמאה, כמו שבארנו. היתה הטמאה למעלה מן המחיצה - פלים שבין המחיצה והארץ טהורין, שהאהל מציל; ואם אין בין המחיצה והארץ גבה טפח - הרי הם כטמונים בקרקע הבית, וטמאים.

כָּל הַכֵּלִים, שֶׁהֵם מְבִיאִים אֶת הַטְּמֵאָה, וְאֵין נֶעֱשִׂין אֲהֵלִים; וּמִפְּנֵי זֶה אֵינוֹ מֵצִיל עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכּוֹ, אֲלֵא אִם בֵּן הָיָה מִקֶּרֶךְ צִמִּיד פְּתִיל, כִּשְׁאָר כֵּלִים הַמֵּצִילִין. וְכֵן בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַתְּנוּרָה הַחֲדָשׁ – אֵינוֹ כֵּלִים לַעֲנִין זֶה, אֲלֵא נֶעֱשֶׂה אֲהֵל; וּלְפִיכָּה, מֵצִיל עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכּוֹ בְּכֹסֵי בִלְבָד בְּלֹא צִמִּיד פְּתִיל, כְּאַהֲלִים. וְכֹסֵי הַתְּנוּרָה, הוּא הַנִּקְרָא 'סְרִידָה'.

ט. תְּנוּרָה יֵשֵׁן בְּתוֹךְ הַחֲדָשׁ, וְסְרִידָה [- כִּיטוּי] עַל פִּי הַחֲדָשׁ, וְהָרִי הַכֹּסֵי נִשְׁעָן עַל פִּי הַתְּנוּרָה הֵישֵׁן – רֹאִין: אִם כְּשִׁנְטֵל הֵישֵׁן תִּפֹּל הַסְרִידָה [פְּנִימָה] – לֹא תֵצֵא, וְכָל שֶׁבְּתוֹכּוֹ טָמֵא; וְאִם לֹא, הֵפֵל טְהוֹר. הָיָה הַחֲדָשׁ בְּתוֹךְ הֵישֵׁן, וְהַסְרִידָה מִנְחָת עַל פִּי הֵישֵׁן – אִם יֵשׁ בֵּין הַחֲדָשׁ וְהַכֹּסֵי פָחוֹת מִטֶּפֶח - כָּל שֶׁבְּתוֹךְ הַחֲדָשׁ טְהוֹר, וְכֵאלוֹ הַסְרִידָה מִנְחָת עַל פִּיו.

י. סְרִידָה שֶׁל חֲרָשׁ שִׁישׁ לָהּ שָׁפָה, וְהִיא עוֹדֶפֶת עַל פִּי הַתְּנוּרָה, וּמִקְפֶּת צִמִּיד פְּתִיל [- כִּיטוּי מוּהוּק] – אֲפֹלוּ הִתְהַוָּה טְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ אוֹ עַל גְּבֻהָ, שֶׁהֵפֵל טָמֵא – הָרִי כִנְגַד אוֹרֵי שֶׁל תְּנוּרָה טְהוֹר. הִתְהַוָּה הַטְּמֵאָה כִנְגַד אוֹרֵי שֶׁל תְּנוּרָה – כִנְגַדוֹ עַד לְרִקְעַ טָמֵא, וְכָל מַה שֶּׁבְּתוֹכּוֹ טְהוֹר.

יא. קִדְרָה שֶׁכְּפִיָּה [- הַפְּכָה] עַל פִּי הַחֲבִית, וּמִרְח [- חִיבָר] דְּפִנּוֹתֶיהָ עִם הַחֲבִית – מֵצֵלָת עַל כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, וְעַל מַה שֶּׁבִּינָהּ וּבֵין שְׁפֹתַת הַחֲבִית. הוֹשִׁיבָהּ עַל פִּי הַחֲבִית כְּדִרְכָּהּ, וּמִרְח – אֵינָה מֵצֵלָת; מִפְּנֵי שֶׁהַקִּדְרָה מִתְּטַמֵּא מֵאוֹרֶיהָ; וְאֵין כָּלִי טָמֵא מֵצִיל, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

הַלְכוֹת טְמֵאָת מֵת פֶּרֶק כב

א. שׁוּלֵי הַמִּחְצִין [קַעְרוּרִית שֶׁבְּתַחְתִּית כְּלִי גְדוֹל], וְשׁוּלֵי קַרְקָרוֹת כֵּלִים [בֵּית קִיבּוּל בְּשׁוּלֵי הַכֵּלִי מִבְּחוּץ], וְדְפִנּוֹתֶיהָ מֵאַחֲוֵרֶיהָ [שַׁקְעוּרִית שֶׁבְּדוּפּוֹן הַכֵּלִי מִבְּחוּץ] – אֵין מֵצִילִין בְּצִמִּיד פְּתִיל בְּאַהֲלֵי הַמֵּת; קֶרֶסֶמֶן [- חֲתָר], וְשִׁפְן [- שִׁיפָן], וְעִשְׂנֵן כֵּלִים – מֵצִילִין בְּצִמִּיד פְּתִיל; שֶׁאֵין מֵצִיל בְּצִמִּיד פְּתִיל אֲלֵא כֵּלִים.

ב. כָּלִי חֲרָשׁ שֶׁנָּתַן בּוֹ טִיט עַד חֲצִי, לֹא בָטָלוֹ; וְאִם הִשְׁקִיעַ בּוֹ אֶת הַכֵּלִים, מֵצִיל.

ג. כָּלִי חֲרָשׁ מֵצִיל בְּצִמִּיד פְּתִיל, עַד שֶׁיִּנְקֵב בְּמוֹצֵיא רְמוֹן [בִּינוּנִי]; וּבְגִדוֹל, עַד שֶׁיִּפְתַּח [- יִתְחַרֵּר] רֶבּוֹ. כִּיצַד? כָּלִי גְדוֹל שֶׁנִּפְתַּח רֶבּוֹ, וְהִקְיֹפוֹ צִמִּיד פְּתִיל, וְסֵתֵם מְקוֹם הַפֶּתַח בְּצִמִּיד פְּתִיל – הָרִי זֶה מֵצִיל, אֶף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב כָּלִי לַעֲנִין טָמֵא. אֲבָל כָּלִי הַקָּרֵף צִמִּיד פְּתִיל שֶׁהִיָּה נָקוּב אוֹ סְדוּק, וְלֹא סֵתֵם הַנָּקֵב – נִטְמָא, וְאֵינוֹ מֵצִיל. וְכִמָּה יִהְיֶה בְּנָקֵב? אִם הָיָה כָּלִי הָעֲשׂוִי לְאַכְלִין, שֶׁעוּרָו בְּמוֹצֵיא זֵיתִים; הָיָה עֲשׂוִי לְמִשְׁקָה, שֶׁעוּרָו בְּכֹנֶס מִשְׁקָה [אִם נִכְנָסִים דְּרָכוֹ מִיִּס]. הָעֲשׂוִי לְכָף וּלְכָף – מֵצִילִין אוֹתוֹ לְחִמְרוֹ, וּמִשְׁנִינְקֵב בְּכֹנֶס מִשְׁקָה, אֵינוֹ מֵצִיל – עַד שֶׁיִּסְתֵּם הַנָּקֵב, אוֹ מִצְעִנּוֹ.

ד. תְּנוּרָה שֶׁהִתְהַוָּה סְרִידָה [- כִּיטוּי] עַל פִּיו, וּמִקֶּרֶךְ צִמִּיד פְּתִיל, וְנִתְּוִן בְּאַהֲלֵי הַמֵּת, וְנִסְדָּק הַתְּנוּרָה – אִם הָיָה הַסְדָּק מֵלֹא פִּי מִרְדֵּעַ [מוֹט הַהִיגוֹ שֶׁל בַּהֲמַת הַחֲרִישָׁה], שֶׁהוּא הַקָּרֵף טֶפֶח – נִטְמָא הַתְּנוּרָה, וְאֶף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמִּרְדֵּעַ יָכוֹל לְהַכְנִס בְּסָדֵק, אֲלֵא הָרִי הוּא כְּמוֹתוֹ בְּשֻׁנָּה; פָּחוֹת מִכָּאן, הַתְּנוּרָה טְהוֹר. נִסְדָּקָה הַסְרִידָה שֶׁעַל פִּיו כְּמֵלֹא פִּי מִרְדֵּעַ נִכְנָס [- גְּדוֹל קֶצֶת

"צִמִּיד פְּתִיל עָלָיו", וְלֹא צִמִּיד פְּתִיל עַל גְּבוֹ. הַדְּבִיק פִּיהָ לַכֶּתֶל, וּמִרְח מִן הַצִּדִּים – מֵצֵלָת עַל כָּל מַה שֶּׁבְּתוֹכָהּ, וְעַל כָּל שֶׁכִּנְגַדָּה בְּכֶתֶל; וְאִם לֹא מִרְח מִן הַצִּדִּים, אֵינָה מֵצֵלָת – שֶׁאֵין כָּלִי חֲרָשׁ מֵצִיל מִשּׁוּם אֲהֵל, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. אֲבָל שֶׁאֵר כָּל הַכֵּלִים הַמֵּצִילִין בְּצִמִּיד פְּתִיל, שֶׁהֵיוּ פִּיּוֹתֵיהֶן דְּבוּקוֹת בְּדָפְנֵי הַבֵּית – מֵצִילִין בְּלֹא צִמִּיד פְּתִיל, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מֵצִילִין מִשּׁוּם אֲהֵלִים; לְפִיכָּה, צָרִיף שִׁיְהִיָּה בְּדָפְנֵי הַכֵּלִי [גְּבוּה] – טֶפֶח – שֶׁאֵין הַכֵּלִים מֵצִילִין עִם דְּפִנּוֹת אֲהֵלִים, עַד שִׁיְהִיָּה לָהֶם דָּפֵן טֶפֶח. הָיָה לְכָלִי דָּפֵן חֲצִי טֶפֶח, וְהָיָה יוֹצֵא מִדָּפֵן הָאֲהֵל שָׁפָה חֲצִי טֶפֶח, וְהַדְּבִיק זֶה לָזֶה – אֶף עַל פִּי שִׁישׁ שֶׁם חָלַל טֶפֶח, אֵינוֹ מֵצִיל; עַד שִׁיְהִיָּה טֶפֶח מִמְּקוֹם אֲחֵד. ד. כִּשְׁם שֶׁמֵּצִילִין מִבְּפָנִים עִם דְּפִנּוֹת הָאֲהֵל – כֶּף מֵצִילִין חוּץ לָאֲהֵל, אִם סָמְכָן לָאֲהֵל; שֶׁהָרִי הָאֲהֵל נֶעֱשֶׂה כֹסֵי מִכָּל מְקוֹם. כִּיצַד? כָּלִי מִהֵן שִׁישׁ לוֹ דָּפֵן טֶפֶח, שֶׁהִנִּיחוֹ עַל גְּבִי וְתִדּוֹת חוּץ לָאֲהֵל, וְסָמְךָ פִּיו לְדָפֵן הָאֲהֵל, וְהִתְהַוָּה טְמֵאָה תַּחְתֶּיהָ – כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכּוֹ טְהוֹרִין. וְאִם הָיָה סָמוּךְ לְכֶתֶל חֲצֵר, אוֹ לְכֶתֶל גְּבֵה – אֵינוֹ מֵצִיל, לְפִי שֶׁאֵין כֶּתֶל אֲהֵל; וּלְפִיכָּה כֵּלִים שֶׁבְּתוֹךְ הַכֵּלִי טָמֵאִים, שֶׁהָרִי הָאֲהֵל עַל הַטְּמֵאָה.

ה. קוֹרָה שִׁישׁ בֵּה פוֹתֵחַ [רוּחָב] טֶפֶח, וְהִיא נִתְּוִנָה מִכֶּתֶל לְכֶתֶל, וְטָמֵאָה תַּחְתֶּיהָ, וְקִדְרָה תְּלוּיָה [- קַשׁוּרָה] מִן הַקוֹרָה, וְהִתְהַוָּה הַקוֹרָה נוֹגַעַת בְּפִי קִדְרָה כִּלּוֹ וּמִכְסָה אוֹתוֹ – כֵּלִים שֶׁבְּקִדְרָה טְהוֹרִים, שֶׁהָרִי הָצֵלוֹ בְּכֹסֵי הָאֲהֵל לָהֶם; וְאִם לֹא הָיָה פִּי הַקִּדְרָה מְכֹסֶה בְּקוֹרָה, אֲלֵא בִּינֵיהֶן רֹחַ – כָּל מַה שֶּׁבְּקִדְרָה טָמֵא, וְהַקִּדְרָה עֲצֻמָּה טָמֵאָה.

ו. בּוֹר שֶׁבְּתוֹךְ הַבֵּית, וְטָמֵאָה בְּבֵית, וְכֵלִים בְּבוֹר – אִם הָיָה מְכֹסֶה בְּנֶסֶר [גִּזִּיר עֵץ] חֶלֶק, אוֹ בְּכָלִי הַמֵּצִיל שִׁישׁ לוֹ דָּפֵן [גְּבוּה] – טֶפֶח – הָרִי כָל מַה שֶּׁבְּבוֹר טְהוֹר. הָיָה לְבוֹר בִּנְיָן סָבִיב לְפָיו, גְּבוּהָ טֶפֶח עַל הָאֶרֶץ – בֵּין שֶׁכִּסְהוֹ בְּכָלִי הַמֵּצִיל שִׁישׁ לוֹ דָּפֵן, בֵּין שֶׁלֹּא הִתְהַוָּה לוֹ דָּפֵן – הָרִי זֶה מֵצִיל, שֶׁהָרִי יֵשׁ לוֹ דָּפֵן טֶפֶח מִמְּקוֹם אֲחֵר.

ז. חֲדוֹת [בוֹר שֶׁעַל שְׁפָתוֹ בְּנוֹיִים כְּתוּלִים] הַבְּנוּי בְּתוֹךְ הַבֵּית, וּמִנּוּרָה בְּתוֹכּוֹ, וְהַפֶּרֶח [בֵּית הַנֵּר שֶׁבְּקֶצֶה הַקֶּנֶה] שֶׁלֹּא יוֹצֵא וּמִכְסָה פִּי הַחֲדוֹת, וְנִתְּוִן כָּלִי הַמֵּצִיל בְּאַהֲלֵי הַמֵּת עַל פִּי הַחֲדוֹת, וְהָרִי הוּא נִשְׁעָן עַל פֶּרֶח הַמִּנּוּרָה – רֹאִין: אִם תִּנְטֵל הַמִּנּוּרָה, וְהַכֵּלִי הַמֵּצִיל עוֹמֵד [- אֵינוֹ נוֹפֵל פְּנִימָה] – הָרִי זֶה מֵצִיל עַל כָּל שֶׁבְּחֲדוֹת, וְכֵלִים שֶׁבֵּין שְׁפֹת הַכֵּלִי וּשְׁפֹת הַחֲדוֹת טְהוֹרִים עַד הַתְּהוֹם; וְאֶף הַמִּנּוּרָה טְהוֹרָה, אֶף עַל פִּי שֶׁשְׁפֹת הַפֶּרֶח נִרְאָה בֵּין הַכֹּסֵי וְהַחֲדוֹת. וְאִם לֹא, הֵפֵל טָמֵאִים.

ח. חֲדוֹת הַבְּנוּי בְּתוֹךְ הַבֵּית, וְכָלִי הַמֵּצִיל נִתְּוִן עַל פִּיו, וְהִתְהַוָּה טָמֵאָה בֵּין שְׁפֹת הַכֵּלִי וּשְׁפֹת הַחֲדוֹת, אוֹ בְּתוֹךְ הַחֲדוֹת – הַבֵּית טָמֵא; שֶׁאֵין הָאֲהֵל שֶׁבְּתוֹךְ הַבֵּית מוֹנֵעַ הַטְּמֵאָה, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. הִתְהַוָּה טָמֵאָה בְּבֵית – כֵּלִים שֶׁבְּכֶתֶלִי הַחֲדוֹת, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֵמָם טֶפֶח עַל טֶפֶח עַל רוּם טֶפֶח, טְהוֹרִים; וְאִם לֹא, טָמֵאִים. וְאִם הָיוּ כֶּתֶלִי הַחֲדוֹת רַחְבִּים מִשְׁלֵב בֵּית – בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁאֵינֶם חָשׁוּבִין מִכֶּתֶלִי הַבֵּית; וְכִשְׁם שֶׁמֵּצִיל הַחֲדוֹת בְּתוֹכּוֹ, כֶּף מֵצִיל בְּכֶתֶלִיו. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שֶׁהַתְּנוּרָה הֵישֵׁן [- שֶׁהִטִּיקוּ בּוֹ] – הָרִי הוּא

ויצירה [- קשרה] מלמטה [מתחת לחבית] - הרי זו מצלת; ואם לא צירה - אף על פי שמרח מן הצדדין, לא הציל.

יא. חבית ופוחה [מבפנים], שנתקלה חרש מלמעלה, והצפת שלה עומד, ונתן הכסוי על הצפת, ודחקו [דבקו] עד שדבק בצפת, ונמצא הצפת עומד בין הכסוי ובין קרקע החבית - הרי זה מציל; וכן בכלי המוריס [- שומן דגים] וכיוצא בהם מדברים המתמרחין, שהיה המתמרח בין הכסוי ובין הכלי כמו זר - הואיל והכל דבוקין, הרי זה מציל.

הלכות טמאת מת פ"ק כג

א. כל הכלים המצילין בצמיד פתיל [כלי מכוסה בהידוק], מצילין על כל מה שבתוכן - בין אכלין, בין משקין, בין בגדים וכלי שטף [הנטהרים במקווה]; זה הוא דין תורה. אבל מדברי סופרים, שפלי חרש המקף צמיד פתיל, אינו מציל אלא על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרש אחרים שיהיו בתוכו; אבל אם היה בתוך כלי חרש המקף כלי שטף, או בגדים - הרי אלו טמאים. ומפני מה אמרו שלא יציל על הכל, כשאר כלים המצילין? מפני ששאר הכלים המצילין אינן מקבלין טמאה כלל, וכלי חרש מקבל טמאה, וכלי טמא אינו חוצץ; וכל כלי עמי הארץ בחזקת טמאה, כמו שיתבאר. ולמה לא אמרו, 'כלי חרש של עמי הארץ לא יציל על הכל, ושל חבר [- תלמיד חכם] יציל על הכל, שהרי הוא טהור'? מפני שאין עם הארץ טמא בפני עצמו, ויאמר: 'הואיל וכלי חרש מציל על הכל, אחד אני ואחד החבר'; וליכף השויו, וגזרו שלא יציל על הכל. ולמה אמרו, 'מציל על האכלין ועל המשקין ועל כלי חרש'? מפני שאלו השלשה טמאים הם על גב [- מפני] עם הארץ - בין קדם שיהיו באהל המת, בין אחר שיהיו שם תחת צמיד פתיל. ולעולם לא ישאל החבר מעם הארץ, לא אכלין ולא משקין ולא כלי חרש אלא על דעתו שהן טמאין - שהרי אין להם טהרה לעולם, ולא יבוא בהם לידי תקלה. אבל כלי שטף - שואל אותם החבר מעם הארץ, ומטבילין מפני מגע עם הארץ, ומעריב שמשן [ממחין לשקיעה], ומשתמש בהן בטהרות. לפיכך חשו חכמים, שמה ישאל ממנו כלי שטף, שפכר היה תחת צמיד פתיל בכלי חרש שלו, שהרי העם הארץ הזה מדמה שנוצל, והרי הוא טמא טמאת שבעה; ויטביל החבר, ויעריב שמשו, וישתמש בו בטהרות, ויבוא לידי תקלה. ומפני זה גזרו, שלא יציל כלי חרש על כלי שטף שבתוכו.

ב. כלי חרש שמשמשין בהן באפר הפרה [אדומה], או בקדושים - עמי הארץ נאמנין על טהרתו, מפני שהן נזהרים בהן הרבה; וליכף נצילו על הכל בצמיד פתיל, אף על פי שהם של חרש.

ג. אדם שהיה נתון בתוך החבית, ומקפת צמיד פתיל - טהור; ואפלו עשה [- עשאה] גולל [- כיסוי] לקבר. ויבא לי, שזה שלא גזרו על האדם שהוא תחת צמיד פתיל בכלי חרש, מפני שהוא דבר שאינו מצוי; וכל דבר שאינו מצוי ברוב העתים, לא גזרו בו.

נמדרע, הרי זה טמא; פחות מכאן, נצול בצמיד פתיל. היה הסדק עגל - אין רואין אותו ארץ, אלא שעורו מלא פי מרדע נכנס.

ה. תנור המקף צמיד פתיל, שנבק נקב בעינו [- ארובתו] של תנור הטוחה [בטיט] - אם היה הנקב מלא כוש [- מקל] נכנס ויוצא פשהוא דולק [- ואינו כבה] - הרי זה נטמא; ואם היה הנקב פחות מזה, נצול.

ו. נקב התנור מצדו - שעורו מלא כוש נכנס ויוצא כשלא דולק. וכן מגופת החבית שנקבה, שעורה כדי שתפגס מיצה שניה [- הקשר השני] של [גבעול ה] שפון בנקב; ודברים [- חביות] גדולים שנקבו, שעורם כדי שתפגס מיצה שניה של קנה. פחות מכאן, טהורין. במה דברים אמורים? בזמן שנעשו לזין. אבל אם נעשו לשאר המשקין - אפלו נקבו בכל שהן, נטמאו; ואין הצמיד פתיל מועיל להם, עד שישתם הנקב. ואף בזמן שנעשו לזין, לא אמרו אלא שנקבו שלא בידי אדם. אבל אם נעשו בידי אדם - אפלו כל שהן, טמאים; ואין נצולין, עד שישתם הנקב.

ז. חבית שהיא מלאה משקין טהורין, ומניקית [- כלי שאיבת יין] של חרש בתוכה, והחבית מקפת צמיד פתיל, ונתונה באהל המת - החבית והמשקין טהורין, והמניקית טמאה - מפני שקצתה האחת בתוך החבית המקפת, והקצה השני פתוחה לאהל המת, ואינו סתום; אף על פי שהיא עקומה, אין העקם פסול.

ח. חבית המקפת צמיד פתיל שנקבה מצדה, וסתמו שמרים את הנקב - תציל. אגף [- סתם] חצי הנקב [בטיט], וסתם חציו [בשמרים] - הרי זה ספק, אם הציל אם לא הציל. סתם את הנקב בזמורה, עד שימרח [טיט] מן הצדדים [בין הזמורה לחור]; סתמו בשני קיסמים [זמורות] וחתכות לאורכו, עד שימרח מן הצדדין ובין זמורה לחברתה. וכן נסר [- גזיר עץ] שהוא נתון על פי התנור, ומרח מן הצדדין - הציל; היו שני נסרים, עד שימרח מן הצדדין ובין נסר לחברו. חבר את שני הנסרים במסמרים של עץ וכיוצא בהם, או שלפף עליהם שוגמין [- קליפות דבקות] - אינו צריך למרח מן האמצע. במה מקיפין [שהיה צמיד פתיל]? בסיד ובגבסין [- גבס], בצפת ובשענה, בטיט ובצואה ובחמר ובחרסית, ובכל דבר המתמרח; ואין מקיפין לא בעצב [- מתכת דקה] ולא בעופרת, מפני שהוא פתיל [- כיסוי] ואינו צמיד [- מהודק]. ומקיפין בדבילה [- תאנה] שמנה שלא תכשרה [לטומאה], ובכצק שגולש במי פרות כדי שלא יטמא - שדבר טמא, אינו חוצץ.

ט. מגופת החבית שנתחלחלה [- נתורפה] - אף על פי שאינה נשמטת, אינה מצלת; שהרי נתרעע הצמיד. הפדור והפקעת של גמי [- מין עשב] שנתנן על פי החבית, ומרח מן הצדדין - לא הציל, עד שימרח על כל הפדור ועל כל הפקעת מלמטן למעלן [כל הגלוי]. וכן במטלית של בגד שקשרה על פי הכלי. היתה של נזר או של עור, וקשרה במשיחה - אם מרח מן הצדדין, הציל.

י. חמת [נוד] של עור הדג או הנזר, שהלביש בהן את החבית,

לקורות שבין בית לעליה, וטמאה בבית, וקדרה נתונה על פי ארבה, ונקובה ככונס משקה [בשיעור שמים נכנסים דרכו] - הקדרה טמאה, והעליה טהורה. היתה שלמה - כל שבעליה מאכלין ומשקין וכלי חרש, טהור; אבל האדם וכלי שטף שבעליה, טמאים - שאין כלי חרש חוצץ, אלא על האכלין ועל המשקין וכלי חרש; וכל שבעליה זו הטהורה, כאלו הוא תחת צמיד פתיל בכלי חרש. וטמא את האדם שבעליה זו, מפני שהוא דבר המצוי. לפיכך, אם היה בעליה זו כלי מתכת וכיוצא בו מלא משקין - הכלי טמא טמאת שבעה, והמשקין טהורין. היה בה אשה לשה בערבה של עץ - האשה והערבה טמאין טמאת שבעה, והבצק טהור כל זמן שהיא עוסקת בו; פרשה, וחרזה ונגעה בו - טמאתו. וכן אם פנה הבצק או המשקין לכלי אחר מכלי שטף שבעליה - נטמאו במגע הכלי האחר. היה על פי ארבה זו שער כלים המצילין בצמיד פתיל, שאינן מקבלין טמאה כמו שבארנו, ולפיכך אין מגע עם הארץ מטמא אותן, או שהיה כלי חרש הטהור לפרה אדמה או לקדש, שהכל נאמנין על טהרתן - הרי זה מציל על כל מה שבעליה. היה אהל נטוי בעליה, ומקצתו מרדד [- מונח] על הארבה שבין בית לעליה - הרי זה מציל, ואף על פי שאין גגו [של אוהל] על הארבה; שהאהל מציל בכסוי, כמו שבארנו.

יום שלישי כ"א כסלו ה'תש"ע

הלכות טמאת מת פרק כד

א. בית שחלקו בקנקנים [של חרס] טהורות מן הארץ עד הקורות, וטמאה בחציו האחד - אם היה פי הקנקנים כלפי הטהרה, הרי אלו מצילות; ואם היו כלפי הטמאה, אינן מצילות. טחן בטיט [ופיהם כלפי טומאה], בין מבפנים בין מבחוץ - רואין: אם יכול הטיט לעמד בפני עצמו, מציל; ואם לאו - אינו מציל, והרי הכל אהל אחד.

ב. בית שחלקו בנסרים [גזרי עץ] או ביריעות - אם חלקו מן הצדדין [לאורכו], או מפלפי הקורות [בין הריצפה לתקרה], והיתה הטמאה בבית - כלים שבין המחיצה ובין הכתל, או שבין המחיצה ובין הקורות, טהורין. היתה הטמאה בין המחיצה לכתל, או בין מחיצה לקורות - כלים שבבית טמאין; שאין המחיצה מונעת הטמאה שלא תצא והטמא, כענין שבארנו באהל שבתוך הבית. היו הכלים בתוך עבי המחיצה עצמה - בין שהיתה הטמאה לפנים מן המחיצה, או שהיתה בתוך הבית - אם היה מקום הכלים טפח על טפח, טמאים; ואם לאו, טהורין. וכבר בארנו כיצד דין הבית, אם חלקו מפלפי ארצו.

ג. בית שהוא מלא תבן, ואין בינו לבין הקורות [של תקרה] פותח טפח, טמאה בפנים, בין בתוך התבן בין שהיתה בין תבן לקורות - כל הכלים שפגגד יציאת הטמאה במלואו של פתח, טמאים. היתה טמאה חוץ לתבן במלואו של פתח - כלים שבפנים - אם יש במקומם טפח על טפח על רום טפח, טהורין; ואם לאו, טמאין. ואם יש בין תבן

ד. כתל שבין שני בתים, וטמאה בתוך הכתל - בית הקרוב לטמאה טמא, והקרוב לטהרה [- רחוק מן הטומאה] טהור; היתה מחיצה למחיצה, שניהם טמאין. היתה טמאה באחד משני הבתים, והכלים בתוך הכתל - מחציו וכלפי טמאה טמאים, מחציו וכלפי טהרה טהורין; מחיצה למחיצה, הרי הם טמאין. וכן מעזיבה [- שכבת טיט] שבין הבית והעליה, והטמאה בתוך המעזיבה - מחציה וכלמטה, הבית טמא והעליה טהורה; מחציה וכלמעלה, העליה טמאה והבית טהור; מחיצה למחיצה, שניהם טמאין. היתה טמאה באחד מהם, וכלים בתוך המעזיבה - מחציה וכלפי טמאה טמאין, מחציה וכלפי טהרה טהורין; מחיצה למחיצה, שניהם טמאין. היתה המעזיבה לאויר [תחת השמים], וטמאה בתוכה - מחציה וכלמטה - הבית טמא; והעומד מלמעלה - אפלו כנגד הטמאה - טהור, שהרי פשטה הטמאה בכל הבית. היתה הטמאה מחציה וכלמעלה - הבית טהור, והעומד מלמעלה כנגד הטמאה טמא. מחיצה למחיצה - הבית טמא, והעומד מלמעלה כנגד הטמאה טמא; שהרי אי אפשר לצמצם [- לדייק].

ה. וכן כתל המשמש את הבית, ידון מחיצה למחיצה. כיצד? כתל שהוא לאויר [תחת השמים], וגג הבית סמוך לכתל, ואינו מרוב על הכתל [- הכותל בולט], וטמאה רצוצה בתוך הכתל - היתה מחציו ולפנים - הבית טמא, והעומד מלמעלה על ראש הכתל טהור, כעומד על גג הבית. היתה מחציו ולחוץ - הבית טהור, והעומד מלמעלה כנגד הטמאה טמא, שהרי לא פשטה טמאה בתוך הבית. היתה הטמאה מחיצה למחיצה - הבית טמא, והעומד מלמעלה טהור, שהרי פשטה טמאה בבית. נטל [- קילף שיכבה] מהכתל מבפנים, או שהוסיף בכתל מבחוץ, עד שנמצאת הטמאה מחצית לכתל ולפנים - הבית טמא; נטל מבחוץ, או שהוסיף בעבי הכתל מבפנים, עד שנמצאת הטמאה מחצית לכתל ולחוץ - הבית טהור. היתה הטמאה נתונה על גבי הכתל, אפלו מחציו ולפנים - הבית טהור.

ו. בית המשמש את הכתל, ידון קקלפת השום [אף שכבה דקה תחצור]. כיצד? החופר שני כוכים [קברים בסלע] או שתי מערות זו בצד זו, עד שנמצאו שני בתים [- חללים] חפורים בקרקע, ונעשה ביניהם כתל המבדיל בין שניהם, והיתה טמאה בבתים, וכלים בכתל - אם יש עליהם קקלפת השום, טהורין. היתה טמאה בכתל זה, וכלים בבתים - אם יש עליהם קקלפת השום, טהורים. הנה למדת, שכתל כגון, נדון מחיצה למחיצה; וכתל הסלע [- הסלע משמש ככותל] או שנעשה מגוש הארץ כשחופר מכאן ומכאן, נדון קקלפת השום.

ז. כתל שחצו עביו כגון וחציו סלע, נדון מחיצה למחיצה. ח. טמאה שהיתה בין קורות [התקרה] הבית - אפלו אין תחתיה אלא קקלפת השום, הבית טהור; ורואין את הטמאה כאלו היא רצוצה בארץ, וטמאה כנגדה בלבד.

ט. האשה שהיא מקשה לילד, ויצאת מבית לבית, והפילה גפיל מת בבית השני - הרי הבית הראשון טמא בספק: שמה כשהיתה בו, יצא ראשו של גפיל זה. במה דברים אמורים? בשלא היה ראש הגפיל כפקה של שתי. אבל אם העגיל ראש כפקה - הבית הראשון טהור; שאלו נפתח רחמה שם, לא היתה יכולה להלך על רגליה; לפיכך, אם היתה נטלת באגפים [- בידי חברותיה], והוציאה מבית לבית - הבית הראשון טמא בספק, אף על פי שהעגיל ראש כפקה של שתי.

י. האשה שהפילה שליה, הבית טמא ונדאי; חזקה הוא, שאין שליה בלא ולד.

יא. מי שילדה שני ילדים, אחד חי ואחד מת - אם המת יצא ראשון, החי טהור; שהרי לא נגע בו משיצא לאויר העולם. ואם החי יצא ראשון, הרי הוא טמא; שהרי אי אפשר שלא יגע בו המת משיצא לאויר העולם - מפני שהוא מתגלגל אחרי כפאן, שאין בו רוח חיים כדי להעמיד עצמו.

יב. האשה שילדה ולד מת, אפילו גפיל קטן כמו שבארנו - הרי היא טמאה טמאת שבעה. מת עברה בתוך מעיה, ופשטה החיה [- מילדת] את ידה ונגעה בו - החיה טמאה שבעה, והאשה טהורה עד שיצא הולד; וטמאת החיה מדבריהם - גזירה, שמה תגע בו משיצא לפרודוד [של האשה]. אבל מן התורה, אין מגע בית הסתרים [- מקומות מוסתרים בגוף] מגע; האיל והוא בתוך המעים, הנוגע בו טהור. וכן הבולע טבעת טמאה, וחזר ובלע אחריה טבעת טהורה - אף על פי שנגעו זו בזו בנדאי בתוך מעיו, אינו מגע; והטמאה בטמאתה, והטהורה בטהרתה.

ברייך רחמנא דסייען

הלכות פרה אדמה

יש בכללן שתי מצוות עשה; וזה הוא פרטן: (א) דין פרה אדמה; (ב) דין טמאת מי נדה וטהרתן. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

הלכות פרה אדמה פרק א

א. מצות פרה אדמה, שהיה בת שלש שנים או בת ארבע; ואם היתה זקנה - כשרה, אלא שאין ממתינין לה, שמה תשחיר ותפסל. ואין לזקחין עגלה ומגדלין אותה, שנגמר: "ויקחו אליך פרה", לא עגלה. מצאו עגלה - פוסקין [ומשלמים] עליה דמים, ומהיה אצל בעליה עד שתגדיל ותעשה פרה; ולזקחין אותה מתרומת הלשכה.

ב. זה שנגמר בתורה "תמימה" - תמימת אדמות, לא תמימת קומה; אלא אם היתה ננסה, כשרה כשאר הקדשים. היו בה שתי שערות לבנות או שחורות, בתוך גמה אחת, או בתוך שתי כוסות [- גומות] וכן מוכיחות [- מונחות] זו על זו - פסולה.

ג. היו בה שתי שערות, עקרן [- מקום צמיחתם] מאדים וראשן משחיר, עקרן משחיר וראשן מאדים - הכל הולך

ואם יש במקומה טפח על טפח, הכל טמא; וכן אם היתה נראית בתוך הבית - בין כך ובין כך, הבית טמא. שני פתחים זה על גבי זה, וטמאה בפתל שביניהם - אם נראית שהיא לתוך אחד מהם, הוא טמא וחברו טהור; ואם לאו, נדונין מחצה למחצה.

הלכות טמאת מת פרק כה

א. עמוד שהוא עומד בתוך הבית, וטמאה רצוצה תחתיו - טמאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ואינו מטמא אלא כנגד הטמאה בלבד. ואם היה פרח [- קישוט] יוצא מעמוד זה, וכלים תחת הפרח - הכלים טהורים, שאינו מטמא אלא כנגד הטמאה בלבד.

ב. ואם יש במקום הטמאה טפח על טפח על רום טפח - הרי הוא כקבר סתום, ומטמא מכל סביביו; והבית בלו טמא, שהרי האהיל על הקבר.

ג. טמאה שהיא בתוך הכתל, ומקומה טפח על טפח על רום טפח - כל העליות הבנויות על כתל זה, אפילו עשר - טמאות, שהרי הכתל בלו קבר סתום עד סופו; והוא כתל כל העליות, וכל עליה מהן מאהלת על הקבר. בנה בית בצד הכתל מכאן, ובית מכאן, וננה עליה על גבי שני הבתים, עד שנגמא ראש הכתל הטמא הוא באמצע קרקע העליה - הרי העליה טמאה, שהרי האהילה על הקבר. והעליה השניה הבנויה על גבה - טהורה, מפני שהן זו על גב זו, ואין הכתל הטמא כתלה.

ד. חר גדול שבעבי הכתלים שדרך בני אדם לעשות אותו לתשמיש, והוא הנקרא 'פרדסיק', שהיתה טמאה מנחת בתוכו, ויש עליו דלתות סגורות - הבית טהור. היתה הטמאה רצוצה בקרקעו, או בכתליו, או בגגו - רואין את כל החר בלו באלו הוא אטום, ורואין מקום הטמאה: אם הוא בחצי עבי הכתל שלפנים, הבית טמא; ואם היתה הטמאה מחצי כתל ולחוץ, הבית טהור; מחצה למחצה, הבית טמא.

ה. שני פרדסקין זה בצד זה, או זה על גב זה, וטמאה מנחת באחד מהם, ונפתח [הדלת] - הוא והבית טמא, וחברו טהור; היתה טמאה רצוצה בתוך הבנין - רואין את הפרדסקין באלו הן אטומין, וידון מחצה למחצה.

ו. כזית מן המת מדבק באסקפת הבית מבחוץ, הבית טהור; היה רצוץ תחת האסקפה, ידון מחצה למחצה. היה מדבק למשקוף, הבית טמא.

ז. כלב שאכל בשר המת, ומת בתוך שלשה ימים [שלא נתעכל], והרי הוא משל על האסקפה - רואין חלל הטמאה מגופו [מהמקום בגוף בו נמצאת הטומאה]: אם הוא מכנגד המשקוף ולפנים, הבית טמא; ומכנגד המשקוף ולחוץ, הבית טהור.

ח. האשה שמת עברה בתוך מעיה - אם נעשה ראש הגפיל כפקה של שתי [- כדור חוטי צמר] - פיון שנגפתח הרחם, עד שנגמא הראש, נטמא הבית מפני העבר, אף על פי שצדן לא יצא.

יא. אף כהן הדיוט, כשר לשרפת הפרה - שְׁנֵאמַר: "וַיִּנְתְּנָם אֵתָה אֶל אֱלֻעֲזָר הַכֹּהֵן, וַעֲדִין אֲהֲרֹן הָיָה קִנָּם; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה [- מִמִּשְׁחֵה רַבִּינָן] לְמִדּוֹ: זֶה נַעֲשֶׂת בְּאֱלֻעֲזָר, וְשֹׂאֵר כָּל הַפְּרוֹת - בֵּין בִּכְהֵן גָּדוֹל בֵּין בִּכְהֵן הַדְּיוֹט.

יב. וְהַעֲשֶׂה אוֹתָהּ - לֹבֵשׁ אֶרְבָּעָה כְּלִים [- בְּגָדִים] שֶׁל כֹּהֵן הַדְּיוֹט, בֵּין שֶׁעֲשָׂה אוֹתָהּ כֹּהֵן גָּדוֹל, בֵּין שֶׁעֲשָׂה אוֹתָהּ כֹּהֵן הַדְּיוֹט.

יג. כָּל הַעֲוִסְקִין בַּפֶּה מִתְחַלֵּה וְעַד סוֹף, שֶׁהָיוּ טְבוּלֵי יוֹם [- טַמְאִים שֶׁטְבְּלוּ הַיּוֹם] - כְּשֵׁרִים לַמַּעֲשֶׂה הַפֶּה לְקַדֵּשׁ [- לַתַּת הָאֵפֶר בַּמִּים] וְלַהֲזוֹת מֵאֶפְרָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא הִעָרִיב שִׁמְשׁוֹ; שֶׁזֶּה שְׁנֵאמַר בְּכָל הַפֶּרֶשָׁה "אִישׁ טָהוֹר", הוּא הַטָּהוֹר לַמַּעֲשֶׂה שֵׁנִי; אֵף עַל פִּי שֶׁאִינוּ טָהוֹר לַתְּרוּמָה עַד שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ - הָרִי זֶה טָהוֹר לְפָרָה.

יד. הַצְדוּקִין הָיוּ אוֹמְרִין, שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה הַפֶּה כְּשֶׁר אֵלָּא בַּמַּעֲרָבִי שִׁמְשׁוֹ; לְפִיכָּךְ הָיוּ בֵּית דִּין בְּבֵית שְׁנֵי מִטְמְאִין אֵת הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אֵת הַפֶּה בַּשֶּׁרֶץ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, וְטוֹבֵל, וְאַחֵר כֹּף עוֹסֵק בָּהּ - כְּדִי לְכַסֵּל דְּבָרֵי אֱלוֹ הַזֵּדִים שִׁמּוּרִין מִהַעֲוִלָּה עַל רוּחָם, לֹא מִן הַקְּבִלָּה. וְכֵן כָּל הַכְּלִים שֶׁמִּכְנִסִּין לְתוֹכָן אֶפֶר הַפֶּה, כֵּלָן טְבוּלֵי יוֹם הָיוּ.

טו. הַחוֹתָף שֶׁפּוֹפֶרֶת שֶׁל קֹנָה לַהֲנִיחַ בָּהּ אֶפֶר חֲטָאֵת - יִטְמָא אוֹתָהּ וְיִטְבִּילָנָה, וְאַחֵר כֹּף יָנִיחַ בָּהּ. וְהַחוֹתָף אֵת הַשְּׁפּוֹפֶרֶת וְהַמְטְבִּילָה - טַעוֹן טְבִילָה, מִפְּנֵי שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּטִמָּא מֵת בְּשִׁבְעֵי שָׁלוֹ; וְלְפִיכָּךְ אֵינָה צָרִיכָה הַזִּיהָ שְׁלִישִׁי וְשִׁבְעִי, אֵלָּא מִטְמָאָה - כְּדִי לְהִרְאוֹת לַצְדוּקִין, וּמִטְבִּילָה וְנוֹתֵן בָּהּ.

יום רביעי כ"ב כסלו ה'תש"ע

הלכות פרה אדמה פרק ב

א. מַעֲלוֹת [- חוֹמוֹת] תְּרוֹת עָשׂוּ בְּטִהַרְתָּ פָּרָה אֲדָמָה, וְהִרְחַקוֹת גְּדוֹלוֹת הִרְחִיקוּ מִטְמָאֵת הַמֵּת בְּכָל מַעֲשִׂיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהָיָה כְּשֶׁרָה בְּטְבוּלֵי יוֹם, חָשׂוּ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ לְזַלְזֹל בָּהּ. וּמִפְּנֵי זֶה, כְּשֶׁמִּפְרִישִׁין הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ, מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ לְלִשְׁכָּה מוֹכֶנֶת בְּעֶזְרָה, וְבֵית אֶבֶן הִיָּתָה נִקְרָאת, מִפְּנֵי שֶׁכָּל כְּלִיָּה כְּלֵי אֲבָנִים שֶׁאֵין מִקְבְּלִין טְמָאָה; וּבְכָלִי הָאֶבֶן הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַהִפְרָשָׁה. וְלֹא הָיוּ אֲחֵיו הַכֹּהֲנִים נוֹגְעִין בּוֹ, כְּדִי לְהִרְבּוֹת בְּטִהַרְתּוֹ.

ב. שִׁבְעַת יָמִים קִדְּם שְׂרַפַּת הַפֶּה, מִפְּרִישִׁין כֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף אוֹתָהּ מִבֵּיתוֹ - כְּשֶׁם שֶׁמִּפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל לַעֲבוֹדַת יוֹם הַפְּסוּלִים; וְדָבָר זֶה, קִבְּלָה מִמִּשְׁחֵה רַבִּינָן. וְכֵן מִפְּרִישִׁין אוֹתוֹ מֵאֲשֶׁתוֹ - שֶׁמָּא תִמָּצֵא נִדָּה, וְהִיָּה טְמָא שִׁבְעַת יָמִים.

ג. הַלִּשְׁכָּה שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בָּהּ כָּל שִׁבְעָה, צְפוּנִית מִזְרָחִית הִיָּתָה, כְּדִי לְהַזְכִּירוֹ שֶׁזֶּה בַּחֲטָאֵת הַנִּשְׁחָטָה בְּצִפּוֹן, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה נִשְׁחָטָה בַּחוּץ.

ד. כָּל יוֹם יוֹם מִשְׁבְּעַת יָמֵי הַהִפְרָשָׁה, מִזִּין עָלָיו מִי חֲטָאֵת, שֶׁמָּא נִטְמָא לְמֵת, וְהוּא לֹא יָדַע; חוּץ מִיּוֹם רְבִיעִי לַהִפְרָשָׁה, שֶׁאִינוּ צָרִיף הַזָּאָה, לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁהָיָה לֹא שְׁלִישִׁי לְטְמָאָתוֹ וְלֹא שְׁבִיעִי - שֶׁאֵין הַזִּיהָ בְּשִׁבְעֵי עוֹלָה מִשּׁוּם הַזִּיהָ שְׁבִיעִי, עַד שֶׁיִּזְהָ בְּשִׁלִּישִׁי מִלְּפָנֶיהָ. וְיֵמֵן הַדִּין הָיָה

אֲחֵר הָעֶקֶר; וְגִזְזוּ בְּמִסְפָּרִים אֵת רֹאשֵׁן הַמִּשְׁחִיר, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם גִּזְהָ בְּקַדְשִׁים - שֶׁאֵין בּוֹנֵתוֹ לְגִזּוֹ.

ד. וְצָרִיף שִׁישְׁאָר מִן הַמֵּאָדִים כְּדִי שֶׁתִּגָּטֵל בְּזוּג [- מִסְפָּרִיִּים] - שֶׁכָּל שְׂעֵרָה שֶׁאֵינָה נִטְלָת בְּזוּג, הָרִי הִיא כְּאֵלוֹ אֵינָה; לְפִיכָּךְ, אִם הָיוּ בָּהּ שְׁתֵּי שְׂעֵרוֹת לְבָנוֹת אוֹ שְׁחֵרוֹת שֶׁאֵינָן נִלְקָטִין בְּזוּג - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה.

ה. הָיוּ קֹרְנִיָּה אוֹ טְלָפִיָּה שְׁחֵרִים, יָגַד [- יַחְתּוֹר]; גִּלְגָּל הַעֵינִן וְהַשְּׂנָיִם וְהַלְשׁוֹן, אֵין מִרְאִיתָן פּוֹסְלִין בַּפֶּה.

ו. הָיָה בָּהּ יִבְלָת, וְחֲתָכָה - אֵף עַל פִּי שֶׁצִּמַּח בְּמִקּוּמָהּ שְׂעֵר אָדָם, פְּסוּלָה.

ז. כָּל הַמוֹמִין הַפּוֹסְלִין הַקְּדָשִׁים - פּוֹסְלִין בַּפֶּה, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר אֵין בָּהּ מוֹם"; הִיָּתָה יוֹצֵא דֶפֶן [נוֹלֶדָה מִדּוֹפֵן הַבַּהֲמָה לֹא בְּאוֹפֶן טַבְעִי], אוֹ מַחִיר [- תְּמוּרָה שֶׁל כֶּלֶב], אוֹ אֲתָנָן [- תְּמוּרָה שֶׁל זִנְתָּ], אוֹ טְרָפָה, אוֹ שְׁנוֹרְבָּעָה - פְּסוּלָה; שֶׁכָּל הַפּוֹסֵל אֵת הַקְּדָשִׁים לְמִזְבֵּחַ, פּוֹסֵל אֵת הַפֶּה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה קְדָשִׁי בְּדֶק הַבֵּית, הוֹאִיל וְקִרְאָה הַכְּתוּב "חֲטָאֵת". וּמִתָּר לִקַּח אוֹתָהּ מִן הַגּוֹי, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא רִבְעָה הַגּוֹי, שֶׁאִינוּ מִפְּסִיד בְּהִמָּתוֹ. תִּהְיֶה פָּרָה עַל הַקְּדָשִׁים, שֶׁהַעֲבוֹדָה פּוֹסְלָת בָּהּ - שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עֹל", וּבִעֲגוּלָה צְרוּפָה הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ, אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעֹל"; מָה עַל הָאִמּוֹר בְּעֲגוּלָה, עָשָׂה שֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת כְּעַל - אֵף עַל הָאִמּוֹר בַּפֶּה, יִפְסֹל בָּהּ שֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת כְּעַל. אֵלָּא שֶׁהָעֹל פּוֹסֵל בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, וְשֶׁאֵר עֲבוֹדוֹת אֵין פּוֹסְלוֹת אֵלָּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה. בִּיצֵד? קָשֶׁר עָלֶיהָ הָעֹל - אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִרְשָׁה בּוֹ, פְּסוּלָה; הַכְּנִיסָה לְדוֹשׁ, אֵינָה נִפְסְלָת עַד שֶׁיְדוּשׁ בָּהּ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה. רִכָּב עָלֶיהָ, נִשְׁעֵן עָלֶיהָ, נִתְלָה בְּזִנְבָה וְעִבֵּר בָּהּ אֵת הַנֶּהָר, קָפַל עָלֶיהָ אֵת הַמּוֹסְרָה [- חֶבֶל], נָתַן טְלִיתוֹ עָלֶיהָ, נָתַן עָלֶיהָ כְּסוֹת שֶׁל שֶׁקִּין - פְּסוּלָה. קִשְּׂרָה בְּמוֹסְרָה - אִם הִיָּתָה מוֹדֶרֶת וְצָרִיכָה שְׁמִירָה, כְּשֶׁרָה; וְאִם לֹא הִיָּתָה צָרִיכָה - פְּסוּלָה; שֶׁכָּל שְׁמִירָה שֶׁאֵינָה צָרִיכָה, מִשּׁוּי הוּא. עָשָׂה לָהּ סִגְדָל שֶׁלֹּא תַחְלִיק, פָּרַשׁ טְלִיתוֹ עָלֶיהָ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִין - כְּשֶׁרָה. זֶה הַכָּלָל: כָּל שֶׁהוּא לְצָרְפָה, כְּשֶׁרָה; לְצָרֵף אֲחֵר, פְּסוּלָה. נַעֲשִׂית בָּהּ מְלָאכָה מֵאֲלִיָּה, אוֹ שֶׁעָלָה עָלֶיהָ דָּבָר מֵאֲלִי - אִם לְרִצּוֹנוֹ, פְּסוּלָה, שְׁנֵאמַר: "אֲשֶׁר לֹא עָבַד בָּהּ" - שֶׁאִם עָבַד בָּהּ לְרִצּוֹנוֹ, הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁעָבַד בָּהּ. לְפִיכָּךְ, אִם שָׁכַן עָלֶיהָ הָעוֹף - כְּשֶׁרָה; עָלָה עָלֶיהָ זָכָר - פְּסוּלָה; וְאֵין צָרִיף לומר שֶׁהַמַּעֲבָרָה פְּסוּלָה. הַכְּנִיסָה לְרִבְקָה [- צִמָּד בַּקֶּר], וְדָשָׁה מֵאֲלִיָּה - כְּשֶׁרָה; הַכְּנִיסָה כְּדִי שֶׁתִּינֹק וְתִדּוּשׁ - פְּסוּלָה, שֶׁהָרִי עָשָׂה לְרִצּוֹנוֹ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּזָה.

ח. פָּרָה שְׁנוּלָד בָּהּ פְּסוּל, תִּפְדָּה. וְכֵן אִם מֵתָה, תִּפְדָּה מִפְּנֵי עוֹרָה; אֲכָל לֹא לְהַאֲכִיל בְּשֶׁרָה לְכִלְבִּים.

ט. נִשְׁחָטָה לְשֵׁם חֲלִין - תִּפְדָּה, וְאֵינָה מִכְּפָרָת [- מִטְהַרֶת]; נִשְׁחָטָה עַל גִּבּ מִצְרָכָתָה [- מִקּוֹם הַמַּעֲרֹכָה], אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן עוֹלָמִית.

י. לְקַחוּ פָּרָה, וּמִצְאוּ אַחֶרֶת נֹאָה מִמֶּנָּה - הָרִי זֶה תִּפְדָּה שֶׁלֹּא בְּמוֹם.

תַּחֲתֵיהֶן חֲלוּל, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם. וְהַפֶּרֶה וְהַשׁוֹרֵף וְכָל
הַמְּסַעֲדִין [- מְסִייעִים] בְּשִׁרְפָתָהּ, יוֹצְאִין מֵהָ הַבֵּית לְהָר
הַמְּשֻׁחָה עַל גְּבִי כֶּבֶשׂ זֶה.

ב. ביצד שורפין אותה? וגני ישראל היו מקדימין ברגליהן להר המשחה, ובית השבילה היה שם; ובהן והמסעדין בשרפתה והפרה יוצאין על הכבש, ובאין להר המשחה. ומטמאין את הכהן, וסומכין הזקנים ידיהם על הכהן, ואומרין לו: 'טבל אחת'. ואם היה כהן גדול, אומרין לו: 'אישי כהן גדול, טבל אחת'. ירד וטבל, עלה ונסתפג. ועצים מסדרין היו שם, עצי ארזים ארונים וברושים, ועצי תאנה חלקה. ועושין מערכה כמין מגדל, ומפתחין בה חלונות [- מקומות פתוחים], כדי שתהיה האור מלבכת [- מתחזקת] בה; ומראה [- חזית] המערכה במערב. וכופתין את הפרה בחבל של מגג [- מין גומי], ונותנין אותה על גבי המערכה, ראשה לדרום ופניה למערב. והכהן עומד במקומו, ופניו למערב, שוחט בימינו, ומקבל הדם בשמאלו. ומזה באצבעו הימנית מן הדם שבכפו השמאלית, שבע פעמים כנגד בית קדש הקדשים - על כל הזהב, טבילת אצבע בדם. ושירי הדם שבאצבע, פסולים להזיה; לפיכך, על כל הזיה - מקנח אצבעו בגופה של פרה. גמר מלהיות, מקנח את ידיו בגופה של פרה; וירד מן המערכה, והזית את האש בעצים קטנים, והכניסן פחת עצי המערכה, ותתחיל האש בה [- בפרה]. והכהן עומד ברחוק, ומשמר לה עד שיצת האור ברבה, ותקרע בטנה. ואחר כך נוטל עץ ארו, ואזוב אין פחות משפח, וצמר צבוע בתולעת משקל חמשה סלעים, ואומר לעומדים שם: 'עץ ארו זה?' 'עץ ארו זה?' 'עץ ארו זה?' 'אזוב זה?' 'אזוב זה?' 'אזוב זה?' 'שני תולעת זה?' 'שני תולעת זה?' 'שני תולעת זה?' 'שלושה פעמים על כל אחד ואחד, והם אומרין לו: 'הן! הן!' - שלושה פעמים על כל אחד ואחד. וכל כך למה? לפי שמייני ארזים שבעה הן, ומייני אזוב ארבעה. והצבוע אדם - יש שצובעין אותו בפואה, ויש שצובעין אותו בלבא, ויש שצובעין אותו בתולעת; והתולעת היא הנרגרים האדמים ביותר הדומין לגרעיני התרובים, והן כמו האוג, ותולעת כמו יתוש יש בכל נגר מהן. לפיכך מודיע לכל ומגלה להן, שאלו הן המינין האמורין בתורה. והאזוב האמור בתורה הוא האזוב שאוכלין אותו בצלי בתים, ומתבלין בו הקדרות. האזוב והארז והתולעת, שלשתן מעבדין זה את זה. וכורך האזוב עם הארז בלשון של שני, ומשליף אל תוף בטנה - שנאמר: "והשליף אל תוף שרפת הפרה". ואינו משליף קדם שיצת האור ברבה, ולא אחר שמתעשה אפר; ואם השליף, פסולה, שנאמר: "אל תוף שרפת" - לא קדם שיצת האור ברבה, ולא אחר שמתעשה אפר. בין שהשליף שלשתן כאחת, בין שהשליף זה אחר זה, בין שהשליף לתוף גופה, או לתוף שרפתה, בין שנקרעה מאליה ואחר כך השליף, בין שקרעה בידו או בכלי - כשרה.

שְׁאִינוּ צָרִיךְ הַזֶּה אֶלָּא בְּשָׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי לַהֲפָרָשָׁה בְּלִבְךָ,
זֶה שְׁמֹזֵן יוֹם אַחֵר יוֹם - מַעֲלָה יִתְּרָה עָשׂוּ בַּפֶּרֶה.

ה. בְּרִבְעֵי בַשָּׁבַת הָיוּ מִפְּרִישֵׁין אוֹתוֹ, כְּדִי שְׂיִחֹל רִבְעֵי
שָׁלוֹ לִהְיוֹת בַּשָּׁבַת; שֶׁהַהֲזִיחַ אֵינָה דוֹחָה שָׁבַת, וּבְרִבְעֵי
אֵינוֹ צָרִיךְ הַזִּיחָה.

ו. בְּכָל יוֹם יוֹם מִימֵי הַהִפְרָשָׁה שְׁמִיזִין עָלָיו בְּהֶז, מִזִּין עָלָיו
מֵאִפֶּר פֶּרָה מִן הַפְּרוֹת שְׁנוֹרְפּוּ כְּבָר; וְאִם לֹא הָיָה שֵׁם אֶלָּא
אִפֶּר פֶּרָה אַחַת בְּלִבָּר, מִזִּין מִמֶּנּוּ עָלָיו כָּל הַשָּׁשָׁה.

ז. כְּשֶׁמִזִּין עָלָיו בִּימֵי הַהֶפְרָשָׁה, אֵין מִזָּה עָלָיו אֵלָא אֲדָם
שֶׁלֹא נִטְמָא בְּמַת מַעוֹלָם, שֶׁהַמִּזָּה צָרִיךְ שִׁיְהִי טָהוֹר; וְאִם
תֹּאמַר, יָדָה עָלָיו אִישׁ שֶׁנִּטְמָא וְהָדָה עָלָיו - שָׁמָּה זֶה שֶׁהָדָה
עָלָיו לֹא הָיָה טָהוֹר מִטְּמֵאֵת מֵת. וְכֵן הַכֹּלִים שֶׁמִּמְלָאִין בְּהֵן
וּמִקְדָּשִׁין לְהַזוֹת עַל הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף - כֻּלָּם כְּלֵי אֲבָנִים הִיוּ,
שָׁאִין מִקְבְּלִין טְמֵאָה. וְכֵן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מַעֲלוֹת יְתוּרוֹת הֵן
שֶׁעָשׂוּ בָּהֶן. וְכִיצַד יִמְצָא אִישׁ שֶׁלֹא נִטְמָא בְּמַת מַעוֹלָם?
הַצִּרוֹת הִיוּ בִּירוּשָׁלַם, בְּנוֹיוֹת עַל גְּבֵי הַסָּלַע, וְתַחֲתֵיהֶן
חִלּוּל, מִפְּנֵי [חשש] קֶבֶר הַתְּהוֹם [- בַּעֲמוּק הָאֲדָמָה;] וְהִיוּ
מְבִיאִין נָשִׁים עֲבֻרוֹת, וְיולִדוֹת שָׁם, וּמִגְדָּלוֹת שָׁם אֵת
בְּנֵיהֶם. וְכִשְׁרִצּוֹ לְהַזוֹת עַל הַכֹּהֵן הַשּׁוֹרֵף, מְבִיאִין שְׁוֹרִים -
מִפְּנֵי שֶׁכִּרְשֵׁיהֶם נְפֻחוֹת - וּמִנִּיחִין עַל גְּבִיֵּיהֶן דְּלִתּוֹת,
וְיוֹשְׁבִין תְּחִינוּקוֹת עַל גְּבֵי הַדְּלִתּוֹת, כְּדֵי שִׁיְהִי אֵהֶל מְבָדִיל
בֵּינָם לְבֵין הָאֶרֶץ, מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם; וְכּוֹסוֹת שֶׁל אֶבֶן בְּיָדָם,
וְהוֹלְכִין עַד לְשִׁילוֹחַ. הִגִּיעוּ עַד לְשִׁילוֹחַ, יוֹרְדִין שָׁם
וּמִמְלָאִין - שָׁאִין לְחֹשׁ שָׁם מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם, שָׁאִין דְּרָךְ
בְּנֵי אָדָם לִקְבֹר בְּנֵהֶרֶת; וְעוֹלִין, וְיוֹשְׁבִין עַל גְּבֵי הַדְּלִתּוֹת.
וְהוֹלְכִין עַד שֶׁמִּגִּיעִין לְהַר הַבֵּית. הִגִּיעוּ לְהַר הַבֵּית, יוֹרְדִין
וּמִהֲלִכִין עַל רִגְלֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הַר הַבֵּית וְהַעֲזָרוֹת, תַּחֲתֵיהֶן
הִיָּה חִלּוּל מִפְּנֵי קֶבֶר הַתְּהוֹם; וּמִהֲלִכִין עַד פֶּתַח הָעֲזָרָה,
וּבִפְתָח הָעֲזָרָה הִיָּה קָלָל [- כַּד] שֶׁל אֶפֶר. נוֹטְלִין הָאֶפֶר,
וְנוֹתְנִין בְּמִים שֶׁבְּכוֹסוֹת, וּמִזִּין עַל הַכֹּהֵן שֶׁשּׁוֹרֵף. וּמִטְבִּילִין
הִיוּ אֵת תְּחִינוּקוֹת שֶׁמִּמְלָאִין וּמִקְדָּשִׁין וּמִזִּין עַל הַשּׁוֹרֵף,
שָׁאֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָהוֹרִין מִטְּמֵאֵת הַמֵּת - שָׁמָּה נִטְמָא
בַּטְּמָא אַחֲרֵת.

ח. תינוק ששָׁטַב לְמַלְאָת וּלְהָזוֹת - לֹא יִמְלֵא בְּכָלֵי תֵינוֹק אַחֵר, אֶף עַל פִּי שְׁטָטָב; וְתֵינוֹק שְׁטָטָב לְהָזוֹת עַל כֵּהָן זֶה - אֵינוֹ מִזֶּה עַל כֵּהָן אַחֵר, עַד שְׁיִטָּבַל לְשֵׁם מַעֲשֵׂה זֶה הַכֵּהֵן. וְכֵן פְּלִים שֶׁשְׁתֵּהוּרִים לְחֻשָּׁאָת זֶה - לֹא יִתְעַסְקוּ בָּהֶם בְּפֶרֶה אַחֲרָהּ, עַד שְׁיִטָּבִילוּם לְשִׁמָּה. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מַעֲלֹת יְתָרוֹת בְּפֶרֶה.

הלכות פרה אדמה פרק ג

א. אין שורפין את הפרה אלא חוץ להר הבית, שנאמר: 'והוציא אתה אל מחוץ למחנה'; ובהר המשחה היו שורפין אותה. וכבש [- גשור] היו עושין מהר הבית להר המשחה, ונתחתיו בגין כפין כפין [- קשתות], וכפה על כל שני כפין, כדי שיהיו שתי רגלי הכפה על גג שני כפין שתחתיה, כדי שיהיה תחת הכל חלול - מפני קבר התהום. אף מקום שרפתה ומקום הטבילה שהיו בהר המשחה -

אפלו חזר וטבל טבילה שמינית והנה שמינית, כשרה; שפל שמוסיף על השבע, אינו כלום – והוא, שיהיה זה שהוסיף כהן אחר; אבל הכהן השורף אותה – אם הוסיף, פסלה, מפני שנתעסק בדבר שאינו צריך בשעת שרפה.

ח. הוציא את הדים חוץ ממערבקה, והנה – פסולה.

ט. הנה מדמה בלילה, אפלו הנה שש היות ביום ואחת בלילה – פסולה.

י. שחטה חוץ ממקום שרפתה, אפלו שחטה לפנים מן החומה (של ירושלים) – פסולה.

יא. שרפה חוץ ממערבקה שנשחטה עליה, או שחלקה לשנים ושרפה בשתי מערכות, או ששרף שתיים במערכה אחת – פסולה; ואם אחר שנעשת אפר – מביא אחרת ושורף על גבה, ואינו חושש.

יב. הפשיטה, ונתתה, ואחר כך שרף בלה – כשרה; ואם חסר ממנה כלום, אפלו מפרשה [אוכל שבמיעה] – פסולה. פקע [- יצא מחוץ לאש] מעורה או מבשרה, אפלו משערה, פזית – יחזיר; ואם לא החזיר, פסולה. פקע חוץ למערבקה – מרבה עליו, ושורפו במקומו; פקע מקרניה, או מטלפיה, או מפרשה – אינו צריך להחזיר.

יג. הפרה אינה נפסלת בלינה; לפיכך, אם נשחטה היום, והנה דמה בהלכתו, ונשרפה למחר – כשרה.

יד. שרפה אונן או מחסר פפרה [- טבל ולא הביא קרבנו], כשרה;

טו. שלא רחוצ' ידים ורגלים – פסולה, מפני שמעשיה כעין עבודה. והיכן מקדש ידיו ורגליו? בכלי שרת בפנים [- בעזרה]. ואם קדש בחוץ, ומבלי חל, אפלו במקידה [- כוס] של חרש – כשר, הואיל וכל מעשיה בחוץ. וכן כשמתבילין את הכהן השורף אחר שמטמאין אותו כמו שבארגנו, אינו צריך לחזור ולקדש, הואיל וכל מעשיה בטבילי יום.

טז. שרפה שלא בעצים, או בכל עצים, אפלו בקש, ואפלו בגבבא [- קש הנשאר מחובר לקרקע] – כשרה; ומצותה, שלא ימעט לה עצים מן הראוי לה. אבל מרבה הוא לה חבילי אוזב ואזוביון בזמן שרפתה, כדי לרבות את העפר; ויש לו [- מותר לו] לרבות עצים בשרפתה, עד שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר – אם הוסיף בה אפלו עץ אחד, הרי זה כמערב אפר מקלה [- שריפה] באפר הפרה.

יז. כל מעשה הפרה, מתחלה ועד סוף – אינו אלא ביום, ובזכרי כהנה; והמלאכה [של המתעסק בה] פוסלת בה, עד שתעשה אפר. אבל משתעשה אפר – אם גס אפרה בלילה, או שפנסתו אשה, או ששעשה מלאכה אחרת בשעת כניסתו – הרי זו כשרה. ומניין שאספת האפר בכל אדם מישראל, חוץ מחרש שוטה וקטן? שנאמר: "ואספא איש טהור", מפלל – שאינה צריכה כהן, וכאלו נאמר "אדם טהור", בין איש בין אשה. ומניין שהמלאכה פוסלת בה? שנאמר: "ושחט אתה לפניו" – מפי השמועה למדו, שלא בא הפתוב אלא ללמד שאם נתעסק בדבר אחר בשעת שחיטתה, פסלה. ונאמר: "ושרף את הפרה לעיניו", שיהיו עיניו בה – ללמד שהמלאכה פוסלת בה משעת שחיטתה

ג. נקמה שרפתה – חובטין אותה במקלות, היא וכל עצי המערכה שנשרפה בהן, וכוכרים את הכל בכבדות. וכל שחר שאפשר שיכתש ויהיה אפר, בין מבשרה בין מן העצים – כותשין אותו עד שיעשה אפר; ושאין בו אפר, מניחין אותו. וכל עצם מעצמיה שנשאר בלא שרפה – בין כך ובין כך היה נכתש.

ד. אין מכניסין מאפרה כלום להניחו בעזרה, שנאמר בו: "והניח מחוץ למחנה". ושלשה חלקים היו חולקין את כל אפרה – אחד נתן בחיל, ואחד בהר המשחה, ואחד מתחלק לכל המשמרות. זה שמתחלק לכל המשמרות, היו הפהנים מקדשין ממנו; וזה שנתן בהר המשחה, היו ישראל מניין ממנו; וזה שנתן בחיל, היה מוכן ומצנע – שנאמר: "והיתה לעדת בני ישראל למשמרת", מלמד שמצניעין ממנו. וכן היו מצניעין מאפר כל פרה ופרה ששורפין, בחיל. ותשע פרות אדמות נעשו משנצטוו במצוה זו, עד שחבר הבית בשניה: ראשונה עשה משה רבנו, ושניה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חרבן הבית; והעשירית עושה המלך המשיח, מהרה יגלה (אמן כן יהי רצון).

הלכות פרה אדמה פרק ד

א. אין שוחטין שתי פרות אדמות כאחת, שנאמר: "ושחט אתה".

ב. לא רצת פרה לצאת [מהרפת] – אין מוציאין עמה שחורה [לפתותה], שלא יאמרו: 'שחורה שחטו'; ולא אדמה, שלא יאמרו: 'שתיים שחטו'.

ג. פרה שנשחטה שלא לשמה, או שקבל או שהנה שלא לשמה, או לשמה ושללא לשמה, או שלא לשמה ולשמה, או שנעשת שלא ככהן, או במחסר בגדים, או שעשיה בבגדי זהב, או בבגדי חל – פסולה; שחטה על מנת לאכל מבשרה, או לשתות מדמה – כשרה, לפי שלא נאמר בה "ריח ניחוח".

ד. קבל דמה בכלי – פסולה, שנאמר: "ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו" – מצותה מצות יד, לא מצות כלי.

ה. הנה בכלי, אפלו אחת מהן – היותו פסולה; הנה אחת מהן בשמאל, היותו פסולה. הנה שבעה כהנים – כאחת, היותן פסולה; זה אחר זה, כשרה. הנה, ולא כון כנגד ההיכל – פסולה, שנאמר: "אל נכח פני אהל מועד" – עד שיכנו כנגד ההיכל, ויהיה רואהו. וכן אם שחטה או שרפה שלא כנגד ההיכל – פסולה, שנאמר: "ושחט אתה לפניו".

ו. במה דברים אמורים? שהנה או שחט או שרף כנגד הדרום, או כנגד צפון, או שהיה אחוריו למקדש; אבל אם עמד בין מזרח ומערב, ופניו כנגד פתח ההיכל – אף על פי שלא כון כנגד פתח ההיכל בדקדוק, כשרה.

ז. חסר אחת מן המתנות [- הזאות], פסולה. טבל שתיים, והנה אחת – היותו פסולה; טבל אחת, והנה שתיים – אף על פי שלא חשב הנאה שניה, אלא טבל והנה אחרת – היותו פסולה. ביצד? טבל אצבעו טבילה ששית, והנה ששית ושביעית – אף על פי שחזר וטבל אצבעו והנה שביעית, והנה פסולה. הנה מטבילה שביעית, שביעית ושמינית –

פסול, ונשרפו כמצותן בבית הדין; אבל אם נפסלו בעזרה - נשרפין שם בפסולי המקדשין, ושוּרפן טהור. וכן המתעסק בהן משיעשו אפר, אינו מטמא בגדים. ואיזה הוא שורף? זה המסיע בשופה - כגון המהפך בבשר, והמשליך עצים, והמהפך באש, והחומה גחלים כדי שתבער האש, וכיוצא בזה; אבל המצית את האור לשורף, והמסדר את המערכה - טהור. וכן למדו מפי השמועה, שהנושא פרים ושעירים הנשרפין להוציאן לבית הדין לשורף - טמא ומטמא בגדים דין תורה, כל זמן שהוא עוסק בהולכתן; וטעון טבילה והערב שמש; כמו המשלח את השעיר לעזאזל, שהוא מטמא כל בגד וכל כלי שיגע בו בפלים שעליו כל זמן שמתעסק בשלוחו, שנאמר: "והמשלח את השעיר לעזאזל - יכבס בגדיו".

ה. מאימתי מטמאין בגדים, הנושאין פרים ושעירים הנשרפים? משיצאו בהם חוץ לחומת העזרה. נשואם במוטות, ויצאו מקצת הנושאים חוץ לחומת העזרה, והאחרונים לא יצאו - אלו שניצאו, מטמאין בגדים; ואלו שעדיין לא יצאו, אינן מטמאין בגדים עד שניצאו. יצאו [הפרים] וחרו לעזרה - הנושא אותן בעזרה, טהור עד שניצאו בהן. היה עומד חוץ לעזרה, ומושף אותן משם מאחר שחרו - הואיל וכבר יצאו לחוץ, והרי זה המושף אותן בחוץ - הרי הוא ספק טמא.

ו. ומאימתי מטמא בגדים, המשלח את השעיר? משיצא חוץ לחומת ירושלים, עד שעת דחיתו [דחיפתו] לעזאזל. אבל אחר שדחהו - אם נגע [הדוחה] בפלים ובגדים, טהורים.

ז. הנוגע בפרים ושעירים הנשרפין עצמן, אפלו אחר שניצאו - בין אדם בין פלים, בין אכלין בין משקין - הכל טהור; וכן אם נגעו בשעיר המשתלח עצמו בזמן הולכתו - טהורין; שאין אלו מטמאין אלא למתעסק בהם בלבד, שנאמר: "והשרף אותם - יכבס בגדיו"; אבל הנוגע, טהור.

הלכות פרה אדמה פרק ו

א. המים שנותנין עליו אפר הפרה - אין ממלאין אותו אלא בכלי, ומן המענות הנובעות [זורמות] או הנהרות המושכין מהן, שנאמר: "ונתן עליו מים חיים אל כלי". ונתינת אפר הפרה על המים שנתמלאו, הוא הנקרא 'קדוש'; והמים האלו שנתן עליהם האפר, הן הנקראין 'מי חטאת' ו'מים מקדשין', והן שקרא הכתוב 'מי גדה'.

ב. הכל כשרין למלא את המים, חוץ מחרש שוטה וקטן; ואין מקדשין אלא בכלי, ואין מזין אלא מפלי. והמלוי והקדוש כשרין בלילה, אבל אין מזין ואין מטבילין אלא ביום; וכל היום כשר להזיה ולטבילה.

ג. בכל הפלים ממלאין ומזין ומקדשין - אפלו בכלי גללים, וכלי אבנים, וכלי אדמה, ובספינה; ואחד כלי חרש, ואחד כל הפלים. אבל אין ממלאין ולא מקדשין ולא מזין בדפנות הפלים [שנשברו], ולא בשולי [תחתית] המחץ [כלי

עד שתעשה אפר; וכל העוסק בשרפתה ועשה מלאכה אחרת - פסלה, עד שתעשה אפר.

יח. שחט את הפרה [בסכין ארוכה], ונשחטה בהמה אחרת עמה, או נתחמכה דלעת עמה - כשרה; שהרי לא נתכנס למלאכה - אף על פי שהבהמה שנשחטה עמה כשרה לאכילה, שאין שחיטת החלין צריכה כוונה; אבל אם נתכנס לחתוך הדלעת, ונתחמכה בשעת שחיטה - פסולה, שהרי עשה עמה מלאכה.

יום חמישי כ"ג כסלו ה'תש"ע

הלכות פרה אדמה פרק ה

א. כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף, מטמאין בגדים כל זמן עשייתן - שנאמר בשוחט ומשליך עץ ארז: "וכבס בגדיו". ורחץ בשור, ונאמר בשורף: "והשרף אותה - יכבס בגדיו", ונאמר: "וכבס האסף את אפר הפרה"; מלמד שכל העוסקין בה מתחלה ועד סוף - מטמאין בגדים וטעונין טבילה והערב שמש, דין תורה; אבל המשמר אותה בשעת עשייתה, מטמא בגדים מדבריהם - גזרה, שמא יזיז בה אבר.

ב. כל מקום שנאמר בתורה בטמאות "יכבס בגדיו", לא בא ללמדנו שהבגדים שעליו בלבד הם הטמאים, אלא ללמד שכל בגד או כלי שיגע בו הטמא הזה בשעת חבורו במטמאיו - הרי הם טמאים; אבל אחר שיפרש ממטמאיו, אינו מטמא בגדים. כיצד? הנושא את הנבלה - אחד בגד שעליו, או כלי שיגע בו כל זמן שהוא נושא אותה - הרי הן טמאין, והרי הן ראשון לטמאה; וכן זה הנושא, הרי הוא ראשון. פרש ממטמאיו, והשליך את הנבלה - הרי הוא ראשון כמות שהיה, ואם יגע בכלי או בגד - אינו מטמא אותו, שאין ולד טמאה מטמא כלים, כמו שבארנו בתחלת הספר. וכן כל פיוצא בנבלה. וכן כל העוסקין בפרה - אם נגע בבגד או בכלי בשעת שחיטה או בשעת שרפה - הרי הן טמאין; אבל אחר שיפרש ממעשיה - אף על פי שעדיין לא טבל - אם נגע בכלי, אינו מטמאו; מפני שהוא ולד טמאה. והפרה עצמה אינה מטמאה, לא אדם ולא פלים שנגעו בה; אלא המתעסק בה בלבד - הוא הטמא וטעון טבילה, ומטמא בגדים כל זמן שעוסק בה.

ג. במה דברים אמורים? בזמן שנשרפת כמצותה. אבל אם נפסלה - המתעסק בה טהור. ארע פסול בשחיטתה, אינה מטמאה בגדים. ארע בהזיתה פסול - כל העוסק בה לפני פסולה, מטמא בגדים; לאחר פסולה, אינו מטמא בגדים. השלים לכנס את אפרה - המתעסק בה אחר כן בחלוק האפר או בהצנעתו, וכן הנוגע בו - טהור. ולא הפרה בלבד, אלא כל החטאות הנשרפות מן הפרים ומן השעירים - השורף אותם מטמא בגדים בשעת שרפתן, עד שיעשו אפר; שהרי הוא אומר בפר ושעיר של יום הכפורים: "והשרף אותם - יכבס בגדיו" - מפי השמועה למדו, שזה בגין אב לכל הנשרפין, שהיה מטמאין בגדים עד שיעשו אפר. במה דברים אמורים? בשלא ארע בהן

אלו פְּשָׁרִים. ומעֵין שִׁנְיָא פתחלה [- חטח] - פֶּשֶׁר, וְאִינוּ צָרִיד לְבַדֵּק שְׁמָא יְכַזֵּב.

יג. מִי בָצִים [- מעורבים בטיט], ומִי הִיָּדֵן, ומִי הִיָּרְמוֹף [שם נהר] - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִי תַעֲרֹכֶת [של מים פסולין]. וְאִלוּ הֵן מִי תַעֲרֹכֶת - מִים הַפְּשָׁרִים לְקִדּוּשׁ שְׁנֵתְעָרְבוּ בָּמִים פְּסוּלִין, אֵין מְמַלְאִין מִתַּעֲרֹכֶת שְׁנֵיהֶם; אָבֵל מִים פְּשָׁרִים, כְּגוֹן מִימֵי שְׁתֵּי מַעְיָנוֹת שְׁנֵתְעָרְבוּ, וְנִמְשְׁכוּ [- זרמו יחד] - מְמַלְאִין מֵהֶן.

יד. הַמֵּים שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ שְׁנוּיִן מִחֻמַּת עֶצְמָן [צבעם או טעמם] - פְּשָׁרִין.

טו. בָּאֵר שֶׁנֶּפֶל לְתוֹכָהּ חֲרִסִּית אוֹ אֲדָמָה, וְנִעֲשֶׂה מִימֵיהָ עֲכוּרִין [- מלוכלכים] - מְמַלְא מִמֶּנָּה, וְאִינוּ צָרִיד לְהִמָּתִין; נֶפֶל לְתוֹכָהּ שִׁטָּף שֶׁל מִימֵי גִשְׁמִים - יִמָּתִין עַד שֶׁתִּצָּל [יהיו צלולים].

טז. אֲמַת [- תעלת] הַמֵּים הַבָּאָה מִכְּחוּץ - הוֹאִיל וְתַחֲלָתָה מִן הַמַּעְיָן, כִּשְׁרָה לְמִלְאֵת מִמֶּנָּה; וּבִלְבָד שִׁישְׁמֶנָּה שְׁלֹא יִפְסִיקָנָה אָדָם [במחיצה], וְנִמְצָא מְמַלְא מִן הַמֵּים שֶׁפָּסְקוּ תַּחֲלָתָן [- מקורן] מִן הַמַּעְיָן, שֶׁהֵן פְּסוּלִין.

הַלְכוֹת פֶּרָה אֲדָמָה פָּרָק ז

א. הַמְּלֹאכָה - פּוֹסֶלֶת בָּמִים קֹדֶם שִׁיתְקַדְשׁוּ [בנתינת אפר עליהם], וְאִינָּה פּוֹסֶלֶת בַּהֲזָיָה; וּדְבָרִים אֵלוּ, דְּבָרֵי קִבְלָה הֵן [ממשה רבינו]. בִּיצֵד? הַמְּמַלְא מִים לְקִדּוּשׁ [מי חטאת], וְנִתְעַסַּק בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת בִּישְׁעַת הַמְּלוּי, אוֹ בִישְׁעַת הוֹלָכַת הַמֵּים שְׁמָלָא, אוֹ בַעַת שְׁמַעְרָה [- מחג] אוֹתָם מְכָלִי לְכָלִי - פֶּסֶלֶן; לְעוֹלָם הַמְּלֹאכָה פּוֹסֶלֶת בָּמִים, עַד שִׁיטִּיל לָהֶם אֶת הָאֶפֶר. הִטִּיל אֶת הָאֶפֶר, וְנִתְקַדְשׁוּ וְנִעֲשׂוּ מִי נִדָּה - אֵין הַמְּלֹאכָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶן, אֲלָא מוֹלִיד הַמֵּים הַמְּקַדְּשִׁים, אוֹ מַעְרָה אוֹתָן מְכָלִי לְכָלִי, וְהוּא עוֹסֵק בְּמִלְאכָה אַחֶרֶת, וְאֵין בְּכֹף כְּלוּם; וְכֵן מִזֶּה מֵהֵן בִּידוֹ אַחַת, וְהוּא עוֹשֶׂה מְלֹאכָה בִּידוֹ הָאַחֶרֶת.

ב. הַשֶּׁכֶר - פּוֹסֵל בְּקִדּוּשׁ וּבַהֲזָיָה, וְאִינוּ פּוֹסֵל בְּמִלּוּי. בִּיצֵד? הַנוֹטֵל שֶׁכָּרוּ לְקִדֵּשׁ מִי חֲטָאֵת, אוֹ לְהִזּוֹת מֵהֵן - הֲרִי אוֹתָן הַמֵּים כְּמִי הַמַּעְרָה, וְהָאֶפֶר בָּאֶפֶר מְקַלָּה [שריפה], שְׁאִינוּ כְּלוּם. אָבֵל נוֹטֵל הוּא שֶׁכָּר לְמִלְאֵת הַמֵּים אוֹ לְהוֹלִיכֵן. וּמְקַדְּשִׁין אוֹתָן בַּחֲנָם, וּמִזֶּה מֵהֵן הַמִּזֶּה בַּחֲנָם. הִיא הַמְּקַדֶּשֶׁת אוֹ הַמִּזֶּה זָקֵן שְׁאִינוּ יָכוֹל לְהִלָּף עַל רִגְלֵיו, וְכֵן הַטָּמֵא וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהִלָּף עִמּוֹ לְמָקוֹם רְחוּק לְקִדֵּשׁ אוֹ לְהִזּוֹת - הֲרִי זֶה מְרַפֵּיבּוֹ עַל הַחֲמוּר, וְנוֹתֵן לוֹ שֶׁכָּרוּ כְּפוּעֵל בָּטֵל שֶׁבָטֵל מֵאוֹתָהּ מְלֹאכָה שֶׁבָטֵלוּ מִמֶּנָּה. וְכֵן אִם הִזָּה כְּהֵן, וְהִזָּה מִתְטַמֵּא בְּטָמֵא הַמוֹנֵעַת אוֹתוֹ מִלְּאָכֵל תְּרוּמָתוֹ בַּעַת שִׁלָּף עִמּוֹ לְהִזּוֹת אוֹ לְקִדֵּשׁ - הֲרִי זֶה מְרַפֵּיבּוֹ עַל הַחֲמוּר, וְנוֹתֵן לוֹ שֶׁכָּרוּ כְּפוּעֵל בָּטֵל שֶׁבָטֵל [בשמן]; וְאִם בָּטֵלוּ מִמְּלֹאכָה - נוֹתֵן לוֹ שֶׁכָּרוּ כְּפוּעֵל בָּטֵל שֶׁל אוֹתָהּ מְלֹאכָה; שֶׁכָּל אֵלוּ הַדְּבָרִים, אֵינֶן שֶׁכָּר שֶׁנִּשְׁתַּפֵּר בְּקִדּוּשׁ אוֹ בַּהֲזָיָה - שֶׁהֲרִי לֹא הָרִוּיִת כְּלוּם, וְלֹא נָטַל אֲלָא כְּנֶגֶד מֵה שֶׁהִפְסִיד.

ג. הַמְּמַלְא בְּאַחַת יָדוֹ, וְעוֹשֶׂה מְלֹאכָה בִּידוֹ הָאַחֶרֶת, אוֹ הַמְּמַלְא לוֹ וְלֹא אַחֶר, אוֹ שְׁמָלָא לְשָׁנִים כְּאַחַת - שְׁנֵיהֶם

גְּדוּלָּה, וְלֹא בְּמַגּוּפַת [- פקק] הַחֲבִית, וְלֹא בְּחֻפְנֵי [- כפות ידיו], וְלֹא בְּבִיצַת הַתְּרַנְגָּלָת, וְלֹא בְּשִׁקָּת [- שקע מים] שֶׁבָּסָלַע; אָבֵל בִּיצַת הַיּוֹצְרִים [חומר גלמי של חרס] כִּשְׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּלִי אֲדָמָה.

ד. שׁוּלִי [- תחתיות] כְּלִי עֵץ, וְכָלִי זָכוּכִית, וְכָלִי עֶצֶם - אֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן, עַד שִׁישּׁוּף אוֹתָם וִיתְקַן אוֹתָם וַיַּעֲשֶׂה אוֹתָם כְּלִים בְּפָנֵי עֶצֶם; וְכֵן מַגּוּפָה שֶׁהִתְקַנְּהָ לְהִיּוֹת כְּלִי מְקַדְּשִׁין בָּהּ. וּבִיצַת הַנֶּעֱצֵמִית [בת יענה], כִּשְׁרָה לְקִדֵּשׁ בָּהּ; וְאֵין צָרִיד לומר שֶׁהִיא כִּשְׁרָה לְמִלְאָה בָּהּ וְלִהְיוֹת מִמֶּנָּה.

ה. כְּלִי שֶׁחִבְרוּ בְּאֶרֶץ אוֹ בְּסָלַע, אֲפִלּוּ חִבְרוּ בְּסִיד - מְקַדְּשִׁין בּוֹ וּמִזֵּין מִמֶּנּוּ. עֲשֶׂה עֲטָרָה שֶׁל טִיט סָבִיב לְכָלִי, וְהַמֵּים שֶׁבְּכָלִי צָפִין עַד שֶׁהִלְכוּ לְעֲטָרָה - אִם נָטַלְתָּ הַעֲטָרָה עִם הַכָּלִי - הֲרִי הַמֵּים שֶׁבְּתוֹכָהּ פְּשָׁרִים, שֶׁהֲרִי הֵן בְּכָלִי אֲדָמָה; וְאִם לֹא - הֲרִי הֵן כְּמִי שֶׁהִקִּיף עֲטָרָה שֶׁל טִיט בְּסָלַע אוֹ עַל הָאֶרֶץ וּמִלְאָה אוֹתָהּ מִים, שֶׁהֵן פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שְׁאִינֶן בְּכָלִי.

ו. כְּלִי חֲרָשׁ שֶׁנִּקְבַּח בְּכוֹנֶס מִשְׁקָה [- מים נכנסים בו], אֵין מְמַלְאִין וּמְקַדְּשִׁין בּוֹ; אָבֵל אִם נִקְבַּח בְּמוֹצֵיא מִשְׁקָה [חור קטן יותר], מְקַדְּשִׁין בּוֹ.

ז. כְּלִי שֶׁנִּקְבַּח מִלְמַטָּה, וְסִתְּמוּ בְּסִמְרָטוּטִין - פְּסוּל; שֶׁהַמֵּים שָׁבוּ אֵינֶן עַל עֲגוּל הַכָּלִי [נעצמו], אֲלָא עַל הַפֶּקֶק [הסתימה]. הִיא נִקְוֵה מִן הַצֵּד, וּפָקֶקוּ - הֲרִי זֶה פֶּשֶׁר לְמִלְאֵת וּלְקִדֵּשׁ וְלִהְיוֹת מִמֶּנּוּ.

ח. הַזּוֹלֵף [- שואב] מִים מִן הַמַּעְיָן בִּידָיו וּבִרְגָלָיו וּבְחֻרְשִׁים [- שברים], וְנָתַן לְתוֹף הַחֲבִית - פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִתְמַלְאוּ בְּכָלִי. נָתַן אֶת הַחֲבִית בָּמִים, וְדָחַק אֶת הַמֵּים בִּידָיו אוֹ בִּרְגָלָיו אוֹ בְּעָלִי יָרְקוֹת כְּדִי שִׁיעֲבֹרוּ לְחֲבִית - הֲרִי אֵלוּ פְּסוּלִין. וְכֵן אִם שָׁקַע בָּמִים, כְּדִי שִׁיִּגְבְּרוּ הַמֵּים וַיַּעֲלוּ וַיִּשְׁפְּכוּ לְחֲבִית - פְּסוּלִין. וְאִם עָשָׂה כֵן בְּעָלִי קָנִים וְעָלִי אֲגוּזִים, הֲרִי הַמֵּים פְּשָׁרִים. זֶה הַכָּלִל: דְּבָר שֶׁהוּא מְקַבֵּל טָמְאָה - אִם סִיעַ בּוֹ הַמֵּים כְּדִי שִׁיתְמַלְא הַכָּלִי, פְּסוּלִין; וְאִם סִיעַ בְּדָבָר שְׁאִינוּ מְקַבֵּל טָמְאָה, פְּשָׁרִים.

ט. הַמַּפְנָה אֶת [מי] הַמַּעְיָן לְתוֹף הַגֵּת אוֹ לְתוֹף הַגָּבָא [גומא], וְחִזְרוּ וּמִלְא בְּכָלִי מֵאוֹתוֹ הַגָּבָא אוֹ הַגֵּת - פְּסוּלִין; שֶׁהֲרִי צָרִיד שֶׁתְּהִיָּה לְקִיחַת הַמֵּים מִן הַמַּעְיָן בְּכָלִי, בַּתְּחִלָּה. י. הֵם הַגְּדוֹל - בְּמַקְוֶה, וְאִינוּ כְּמַעְיָן; לְפִיכָךְ, אֵין מְמַלְאִין מִמֶּנּוּ לְקִדּוּשׁ [מי חטאת]. וְכָל הַנִּהְרֹת - פְּסוּלִין לְקִדֵּשׁ מֵהֵן מִי חֲטָאֵת. וְשֶׁאֵר הַיָּמִים - כְּמַעְיָן.

יא. וְהַמֵּים הַנִּגְרָרִין [עוברים] מִשְׁאֵר הַיָּמִים [וניקוו בשפת הים], וְהֵם הַנִּגְרָרִין 'זוֹחֲלִין' - פְּסוּלִין; וְהַזּוֹחֲלִין מִן הַמַּעְיָן - הֲרִי הֵן כְּמַעְיָן, וּפְשָׁרִים.

יב. מִים הַמִּפְּזִין [- מוזיקים] וְהַמְּכַזְּבִין, פְּסוּלִין. וְאֵלוּ הֵם הַמִּפְּזִין - הַמְּלוּחֲחִין אוֹ הַפּוֹשְׁרִין. וְהַמְּכַזְּבִין - הֵן הַמַּעְיָנוֹת שֶׁפְּעָמִים מְקִירִין [- זורמים], וּפְעָמִים תְּרַבִּין וַיִּבְשִׁין; אֲפִלּוּ הֵיוּ תְּרַבִּין פַּעַם לְשִׁבְעַת שָׁנִים, פְּסוּלִין. אָבֵל אִם הֵיוּ תְּרַבִּין בְּשָׁנִי בַּצֵּרֶת, אוֹ לְשָׁנִים רַבּוֹת יָתֵר מִשְׁבַּע שָׁנִים, אוֹ שֶׁהִיוּ מִימֵיהֶן פְּעָמִים מְרַבִּין וּפְעָמִים מוֹעָטִין וְאִינֶם תְּרַבִּין - הֲרִי

וכן הממלא ונתן לשקת [שקט בסלע], ופנה חרשים [שברים] מן השקת בשעת מלוי - אם בשביל שתחזיק מים רבים - כשרים, שהרי זה צריך המלוי. ואם בשביל שלא יהיו חרשים מעפכין אותו בשעה שהוא זולף [- מוציא] את המים שמלא בשקת - הרי אלו פסולין.

יא. הממלא דלי לשותות, ונמלך וחשב עליו למי חטאת - אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב - מערה [שופר], ואינו צריך לנגב [- לייבשו]; ואם משהגיע הדלי למים חשב - מערה, וצריך לנגב, ואחר כך ימלא בו לחטאת. שלשל הדלי, ונפסק החבל מידו - אם עד שלא הגיע הדלי למים חשב עליו - מערה, ואינו צריך לנגב. נמלך והוא עזרהו בתוך המים, וחשב עליו למי חטאת - מערה, ואינו צריך לנגב. מים שמלאן למי חטאת, ואחר שנתמלאו חשב עליהן לשותות - כשיטה את הכלי לשותות - פסל המים, אף על פי שלא שתה מהן כלום.

יום שישי כ"ד כסלו ה'תש"ע

הלכות פרה אדמה פרק ח

א. מי שהיו מימיו [המיועדים למי חטאת] על כתפו, ועמד והורה הורה [הלכה] לאחרים, או שדן דין, או שחלצה יבמה בפניו, או מאנה [יתומה קטנה שהשיאה], או שהרצה לאחרים את הדרך, או שהרג נחש או עקרב, או נטל אכלין מן השוק להצניען [- לאכסנוס] - הרי המים פסולין; שהרי נתעסק בדבר אחר קדם שיתן האפר על המים. אבל אם נטל האכלין לאכלן ואכלן בשהוא מהלך, או שהרג נחש או עקרב מעפכין אותו [מליך] - הרי המים כשרים, שזה מצרך הולכת המים. זה הפלל: דבר שהוא משום מלאכה שעשהו קדם מתן האפר - בין עמד בין שלא עמד, פסל. ודבר שאינו משום מלאכה - אם עמד, פסל; ואם לא עמד, כשרים. היה מהלך במים [- עם המים], ופרץ [פילס דרכו] בשעת הלוכו מקום שילך בו - אף על פי שפרץ על מנת לגדל, כשרים; ואם גדר קדם שיתן האפר, פסולין. וכן אם קצץ פרות לאכל - אף על פי שפונתו להקצות [- לקצוץ] את השאר, כשרין; ואם הקצה קדם מתן האפר, פסל.

ב. היה אוכל בשעת הולכת המים, והותיר, וזרק מה שהותיר לתחת התאנה או לתחת המקצה [- מחצלת] - אם נתפון שלא יאבדו הפרות - הרי המים פסולין, שהרי עשה מלאכה. ואם זרקן לפי שאין לו צורך בהן, הרי המים כשרין. הממלא מים לקדשן, ומסרן לאחר לשמרן, ועשו הבצלים מלאכה - לא נפסלו המים, שהרי מסרן לשומר. ואם עשה השומר מלאכה - פסלן, שהרי הם ברשותו, והוא נכנס תחת הבצלים. היו שנים שומרין את המים, ועשה אחד מהם מלאכה - המים כשרים, שהרי השני משמר; חזר הראשון לשמר, ועמד השני ועשה מלאכה - המים כשרין; עד שיעשו כל השומרין מלאכה כאחת.

ג. המקדש באחת ידו, ועשה מלאכה בשניה - אם לעצמו קדש, פסל; שהרי עשה מלאכה קדם מתן אפר במים. ואם לחברו קדש, המים כשרים; שאין זה פוסל מימיו של חברו

פסולין; שהמלוי מלאכה, ונמצא כל מלוי משניהם, כאלו עשה עמו מלאכה אחרת; וכבר הודענו שהמלאכה פוסלת במלוי, בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחרים.

ד. הממלא לאחרים, אפלו מלא אלה חביות זו אחר זו לאלה בגי אדם - בלן כשרים; וכל אחד מהן נוטל המים שלו, ומקדשן. מלא לעצמו חבית אחר חבית - אם נתפון לקבץ כל החביות לכלי אחד, ולהשליף עליהן את האפר, ומקדשן בלן קדוש אחד - בלן כשרים, שהכל מלוי אחד הוא. אבל אם נתפון לקדש כל חבית וחבית בפני עצמה - בלן פסולין, חוץ מן האחרונה; שהראשונה נפסלת במלאכה שעשה קדם שיקדש, והוא מלוי השניה; וכן השניה נפסלת במלוי השלישית, ואין כשר אלא אחרונה. ה. חמשה שמלאו חמש חביות לקדשן חמשה קדושין, שישליף האפר על כל אחת ואחת בפני עצמה, ונמלכו לערבן ולקדשן בלן קדוש אחד, או שמלאו לקדשן קדוש אחד, ונמלכו לקדשן חמשה קדושין - בלן כשרין; שהרי לא נתעסק הממלא במלוי אחר. אבל היחיד שמלא חמש חביות לקדשן חמשה קדושין - אף על פי שחזר ונמלך לקדשן קדוש אחד, אין כשר אלא אחרון; מלאן לקדשן קדוש אחד, ונמלך לקדשן חמשה קדושין - אין כשר אלא זה שקדש בתחלה. וכן אם אמר לאחר: 'קדש לך את אלו' - אין כשר אלא זה שנתקדשה מהן בתחלה. אבל אם אמר לו: 'קדש לי את אלו' - הרי בלן כשרין, שהרי לקדוש אחד מלאן; ואף על פי שנתמלך לקדשן חמשה קדושין - הרי לא קדש הוא, אלא אחר קדש לו.

ו. הרוצה למלאת מים לקדשן, ומים אחרים לצרכיו - ממלא את של צרכיו תחלה, וקושרן וטוענן לאחריו; ואחר כך ממלא את של חטאת, כדי שלא יתעסק במלאכה אחר המלוי, ונותנן לפניו, והולך.

ז. שנים שהיו ממלאין כל אחד ואחד לעצמו, והגביהו זה על זה [- אחד בעזרת השני], ונטל זה לזה קוץ מידו או מגופו בשעת מלוי - אם מלאו שניהם לקדוש אחד, המים כשרים; ואם מלאו לקדש כל אחד לעצמו - זה שהגביה או הוציא את הקוץ, פסל מימיו.

ח. השואל חבל למלאת בו, ומלא, ונטל החבל בידו ומימיו על כתפו, ופגע בבצלים בדרך, ונתן להם את החבל כשהוא מהלך - כשרין; ואם יצא [סטה] מן הדרך כדי להוליך החבל לבצלים - פסל את המים.

ט. מי שהיה ממלא, ומשליף החבל שמלא בו על הארץ, ואחר שמלא חזר וקבץ [- כר] החבל על ידו - פסל המים; ואם היה דולה ומקבץ לתוך ידו, דולה ומקבץ [באותה שעה] - המים כשרים.

י. הממלא ונותן לחבית עד שימלא אותה מים, והצניע את החבית שלא תשבר בשעה שהיה ממלא, או שפניה על פיה על מנת לנגבה למלאת בה - כשר, שזה מצרך המלוי הוא. אבל אם הצניעה או נגבה כדי להוליך בה את [מי] הקדוש - פסול, שהרי עשה מלאכה שאינה לצורך המלוי.

הלכות פרה אדמה פרק ט

א. כיצד מקדשין את המים באפר הפרה? נותן את המים שנתמלאו לשם מי חטאת בכלי, ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים, ומערב הכל. ואם נתן האפר תחלה, ואחר כך נתן עליו המים – פסל. ומה הוא זה שנאמר בתורה "ונתן עליו מים חיים"? כדי לערב את האפר במים.

ב. המקדש צריך שיחפון [למעשים], ויתן האפר בידו על המים, שנאמר: "ולקחו לטמא" – עד שיהיה מתפון לקדוש, ולמלוי, ולהזהה. אבל אם נפל האפר מן הכלי שיש בו האפר לתוך המים, או שנטל האפר בידו ודחפו חבירו או הרוח ונפל האפר מידו על המים, או שנפל האפר מידו על צד הכלי או על ידו ואחר כך נפל למים – הרי זה פסול. ג. קדש פחות מכדי הזהה בכלי זה, ופחות מכדי הזהה בכלי אחר – לא נתקדשו. היה האפר צף על פני המים, וכנס ממנו למעלה, וקדש בו מים אחרים – הרי אלו מקדשין. וכל שנגע במים, אין מקדשין בו פעם שניה, ואף על פי שנגבו; ואפילו נשבה הרוח ונתנה את האפר על גבי המים – אינו מנגבו ומקדש בו.

ד. כלי קטן שהיה בתוך כלי גדול, והם מלאים מים, והמים מערבין – כיון שנתן האפר במים שבכלי הגדול, נתקדשו כל המים שבתוך הכלי הקטן, ואף על פי שהיה פיו צר ביותר, ולא נכנס לו אפר; שהרי המים בלן מערבין.

ה. היה ספוג בתוך המים בעת שנתן האפר – הרי המים שבספוג פסולין, מפני שאינן בכלי. כיצד יעשה? זולף [-] שואב] את כל המים עד שהוא מגיע לספוג, ולא יגע בספוג. ואם נגע בספוג – אף על פי שהמים צפין על גביו כל שהן – פסולין, מפני שהמים שבספוג יוצאין [ע"י נגיעה בו] ומתערבין במים הפשורין. נפל ספוג לתוך המים המקדשין – נוטלו וסחטו חוץ לכלי, והמים שבכלי פשורין.

ו. שתי שקתות [משקעים] שבאבן אחת, שנתן את האפר לתוך אחת מהן – אין המים שבשניה מקדשין; ואם היו נקובות [ומחוברות] זו לזו [בשיעור של -] כשפופרת הנוד, או שהיו המים צפין על גביהן אפילו קלפת השום, ונתן אפר לאחת מהן – הרי המים שבשניה מקדשין.

ז. שתי אבנים שהקיפן [-] חוברת] זו לזו, ועשה אותן שקת, וכן שתי ערבות [שברי ערבות], וכן שקת שנתלקה, ונתן אפר בחלק אחד מהן – המים שביניהן אינן מקדשין; ואם חברן בסיד או בגבסים [-] גבס], והן יכולות להנטל כאחת – המים שביניהן מקדשין.

ח. מים מקדשין שנתערב בהם מים אחר כל שהוא, ואפילו מים שנתמלאו לקדוש – הרי אלו פסולין; וכן אם ירד לתוכם טל, הרי אלו פסולין. נפל לתוכם משקין ומי פרות, יצרה [-] יספור] הכל; וצריך לנגב הכלי, ואחר כך יתן לתוכו מים מקדשין אחרים. נפל לתוכם דיו, קמוס, וקלקנתוס [סוגי דיו], וכל דבר שהוא רושם – יצרה; ואינו צריך לנגב – שאם ישאר שם דבר הרושם, הרי הוא נראה.

ט. המטביל כלי לחטאת במים שאינן ראויין לקדש – צריך

במלאכה שעשה, שאין המלאכה פוסלת בקדוש אלא במים – והוא, שיהיה העושה הבצלים או השומר.

ד. המקדש לעצמו ולאחר כאחת – שלו פסול, שהרי נפסלו המים של עצמו בעסק שנתעסק בקדוש חברו; אבל אם קדש לשנים כאחת – שניהם פשורין, שאין מלאכתו פוסלת מי אחרים.

ה. הממלא לעצמו בשתי ידיו כאחת [לשתי חביות] – בקדוש אחד, פסול; בשני קדושין, כשר. קדש לעצמו בשתי ידיו כאחת – בקדוש אחד, כשר; בשני קדושין, פסולין. מלא וקדש בשתי ידיו כאחת – לעצמו, שניהם פסולין. מלא לאחר בשתי ידיו כאחת – בקדוש אחד, כשר; בשני קדושין, פסול. קדש לאחר בשתי ידיו כאחת – בין בקדוש אחד בין בשני קדושין, שניהם פשורים; מלא וקדש בשתי ידיו כאחת לאחר – המלוי פסול, והקדוש כשר. זה הכלל: כל מלוי שעשה עמו מלאכה – בין שמלא לעצמו בין שמלא לאחר, פסול. וכל מים שנתמלאו בהלכתו, ועשה עמהן מלאכה קדם שיתן את האפר – אם היו המים שלו, הרי הן פסולין; ואם היו של אחר, כשרין. וכל דבר שבידו, ועשה מלאכה – בין שיש שם שומר שאינו עושה מלאכה, בין שאין שם שומר – פסל. ודבר שאינו בידו, ועשה מלאכה – אם יש שם שומר, לא פסל; ואם אין שם שומר, פסל.

ו. האומר לחברו: 'קדש לי ואקדש לך', וקדשו זה לזה – הראשון כשר והשני פסול, שהרי קדש בשכר. אמר לו: 'מלא לי ואמלא לך', ומלאו זה לזה – הראשון פסול; הואיל וכונתו שימלא לו חברו חלק [מתורת] מלוי זה, הרי זה כממלא לו ולאחר, שהם פסולין. והשני כשר, שהמלוי בשכר מותר, והרי לא עשה מלאכה אחר שמלא, ואין בכונתו מלוי אחר.

ז. האומר לחברו: 'קדש לי [תן האפר במים] ואמלא לך' [מים מהמעייין] – שניהם פשורים; שהמלאכה אינה פוסלת הקדוש, והמלוי בשכר מותר. 'מלא לי ואקדש לך' – שניהם פסולין; זה שמלא בתחלה פסול – שהרי הוא כממלא ומקדש כאחת, ופסל המים במלאכה; וזה שקדש באחרונה פסול – שהרי קדש בשכר, וקאלו החזיר חוב שעליו.

ח. ההולך לקדש – הרי זה נוטל את המפתח, ופותח להוציא האפר; ונוטל קרדם, אם צריך לחפר בו אפר הפרה; ונוטל סלם ומוליך ממקום למקום להביא האפר, וכשר. ואם משנטל את האפר לקדש בו, פסה הכלי שהיה בו האפר, או שהגוף [-] סגר] את הדלת, או שזקן [-] העמיד] את הכלי בארץ, קדם שישליך האפר למים – פסל המים; אבל האפר כשר לקדש בו מים אחרים. וזקן את הכלי שיש בו האפר בידו, כדי שלא יתפזר – פשורים, מפני שאי אפשר שיהיה אם הניחו בארץ, פסל; ואם פסוהו, פסל. נטל את האפר, וראה שהוא מרובה, והחזיר ממנו – כשר; נתן האפר על המים, וראה שהוא מרובה, ונטל ממנו לקדש מים אחרים – כשר. קרסם עלי זית לחתות בו האפר – אם בשביל שלא יחזיק אפר הרבה, פסל; ואם בשביל שיפנס האפר בכלי, כשר.

עצמו המקדש והמזבח, אלא מקדש אחד ומזבח אחד. וכן ממלא אדם בכלי, ומערה מפלי לכלי, ומקדש בכלי אחר; ומערה המים המקדשין מפלי לכלי, ומזבח מפלי אחר.

ב. ממלא אדם מים, ומניחן אצלו בלא קדוש כל זמן שירצה, ואין בכך בלום. ומוליכן ממקום למקום, ומעיר לעיר, ונותן עליהן אפר ומקדשן בכל עת שירצה. וכן המים המקדשין [שניתן בהם האפר], מניחן אדם אצלו ימים ושנים, ומזבח מהן בכל יום שהוא צריך, עד שיתמו; ומוליכן ממקום למקום, ומעיר לעיר. ומשמר אדם אפר הפרה אצלו, ומוליכו ממקום למקום, ומעיר לעיר. פעם אחת, הוליכו כלי שהיה בו מי חטאת בספינה בירדן, ונמצא כזית מן המים בקרקע הספינה, ונטמאו המים. באותה שעה גזרו בית דין הגדול, שאין מעבירין מי חטאת ולא אפר חטאת בנהר ובספינה; ולא ישיטם על פני המים, ולא יעמד בצד הנהר מפאן ויזרקם לצד השני. אבל עובר הוא אדם במים עד צוארו, ובכדו אפר פרה או מים מקדשין. וכן אדם וכלים הרקנין שהן טהורין לחטאת, ומים שנתמלאו לחטאת ועדין לא נתקדשו – מעבירין אותן בנהר ובספינה.

ג. וכן מעבירין מים מקדשין בספינה בים הגדול, ושטין בהן על פני המים; שלא גזרו אלא על המים המקדשין ועל האפר, בנהר [ולא בים].

ד. המוליד מים לקדשן, ואין צריך לומר מים שנתקדשו – לא יפסיל הפלי לאחוריו, אלא לפניו, שנאמר: "למשמרת למי נדה" – בזמן שהם שמורין, הן מי נדה; ואם לאו, פסולין. הרי שמלא שתי חביות – נותן לפניו אחת, ואחת לאחוריו, מפני שאי אפשר [אחרת].

ה. מי חטאת ששקלן במשקל – אם הסית דעתו [מהם], פסולין; ואם לא הסית דעתו, כשרין. אבל אם שקל דברים אחרים במי חטאת – הואיל ועשין משקלת, פסולין; שאין זו משמרת. כל אלו הטהורין שממלאין או שמקדשין או שמוזין, וכן כל הכלים שממלאין ומקדשין בהן ושמוזין מהן – אם היו טבולי יום [– טמאים שטבלו היום] – אף על פי שלא העריב שמשן, הרי אלו כשרים; שכל מעשה הפרה והמלי והקדוש וההזהה כשר בטבולי יום, כמו שבארנו. ומפני הצדוקין מטמאין את כל כלי שטף [– המיטהרים במקווה], ומטבילין אותן, ואחר כך משתמשין בהן במי חטאת.

ו. הכל כשרין להזות – חוץ מאשה, וטמטום, ואנדרוגינוס, ותינוק שאין בו דעת; אבל קטן שיש בו דעת, כשר להזות. והעדר [– שאינו מהול] כשר להזות, שאין העדר טמא. קטן שיש בו דעת שהזהה, והאשה מסעדתו [– מטייעתו], כגון שאחזה לו המים בידה – היתו כשרה; ובלבד שלא תאחז בידיה בשעת הזיה; ואם אחזה, היתו פסולה.

ז. המזה צריך להתפונן, ולהזות על הטמא לטהרו; ואם הזה שלא בכונה, היתו פסולה. אבל זה שמוזין עליו – אינו צריך כונה, אלא מזין על האדם לדעתו ושלא לדעתו. המתפונן להזות לפניו, והזה לאחוריו, לאחוריו, והזה לפניו – היתו

לנגב, ואחר כך יקדש בו; הטבילו במים הראויין לקדש, אינו צריך לנגב. ואם הטבילו לאסוף בו מים מקדשין – בין כך ובין כך, צריך לנגב.

י. קרויה [– קליפת דלעת] שהטבילה במים הראויין לקדש, מקדשין בה; אבל אין אוספין לתוכה מי חטאת, מפני שהמים שהטבילה בהן נבלעין בתוכה, ויוצאין ומתערבין במי חטאת, ופוסלין אותן. ונטמאת, והטבילה – אין מקדשין בה; שהמשקין הטמאין הנבלעין בגופה, יצאו ויתערבו במים שמקדשין אותן בתוכה.

יא. מים מקדשין שנפל לתוכם שקצים ורמשים ונתבקעו [השקצים], או שנשתנו מראיהן [של מים] – פסולין; אפילו היו יבשים ביותר, כגון הנמלה והדירה והכנה שבתבואה. נפל לתוכה חפושית – אף על פי שלא נתבקעה ולא נשתנו מראיהן, הרי המים פסולין; מפני שהיא כשפופרת, והמים נכנסין בתוכה ויוצאין מתוכה עם הלחה שבה.

יב. מים מקדשין שששת מהן בהמה או חיה, פסולין. וכן כל העופות, פסולין; חוץ מן היונה – מפני שהיא מוצצת, ואין ריר יוצא מפיה ומתערב במים. וכן כל השרצים שששת, אינן פסולין; חוץ מן החלדה – מפני שהיא מלקקת בלשוניה, ונמצאת הלחה יוצאת מפיה במים.

יג. מי חטאת שנשתנו מראיהן מחמת עצמן, כשרין; נשתנו מראיהן מחמת עשן, פסולין. הגלדו [נעשו קרח], וחרורו ונמוחו – כשרים, אפילו נמוחו בחמה; אבל אם הומחו באור, פסולין.

יד. אפר חטאת שנשתנו מראיו מחמת עצמו, או מחמת עשן – כשר; נשתנה מחמת אבק, או שנפל לתוכו סיד או גבסים, או שנתערב בו אפר מקלה [– שריפה], כל שהוא – הרי זה פסול.

טו. החושב על מי חטאת לשותות – לא פסול, עד שישתה מהן; ואם שפך מן הכלי לתוך גורנו, ולא נגעה שפתו במים שבכלי – לא פסול.

טז. כלי שיש בו מים מקדשין שהניחו מגלה, ובא ומצאו מכסה – הרי אלו פסולין; שמא אדם שאינו טהור לחטאת נגע בהן, שהרי אדם כסהו בנדיא. הניחו מכסה, ובא ומצאו מגלה – אם יכולה החלדה לשתות ממנו, או שירד לו טל בלילה – פסולין. ואם לאו – כשרין, מפני שיש כאן שתי ספקות: ספק אדם גליו, או בהמה וחיה או רמש; ואם תמצא לומר אדם גליו, שמא טהור לחטאת היה או אינו טהור.

יז. המוסר מים מקדשין, או מים שנתמלאו לקדוש, לטמא לשמרן – הרי אלו פסולין.

יח. שנים שהיו שומרין את המים, ונטמא אחד מהן – כשרים, מפני שהן ברשותו של שני; טהר וחרור לשמר, ונטמא השני – כשרים, מפני שהן ברשותו של ראשון. ונטמאו שניהם כאחת, המים פסולין.

הלכות פרה אדמה פרק י

א. הממלא מים לקדוש [מי חטאת] – אינו צריך שיהיה הוא

אחר השביעי, בין ביום בין בלילה, ומזין עליו ביום, בין קדם טבילה בין אחר טבילה; אפלו טבל בליל תשיעי, או בליל עשירי – מזין עליו למחר אחר הגז.

ג. כל הטמאין מקבלין הנה. כיצד? זבים וזבות נדות ויולדות שנשטמאו במת – מזין עליהן בשלישי ושביעי, והרי הן טהורין מטמאת מת, ואף על פי שהן טמאין בטמאה אחרת, שנאמר: "והזה הטהר על הטמא" – הנה למדת, שהנהיה מועלת לו, אף על פי שהוא טמא. וכן הערל מקבל הנה. כיצד? ערל שנשטמא במת, והנה עליו שלישי ושביעי – הרי זה טהור מטמאת מת; וכשימול – טובל, ואוכל בקדשים לערב.

ד. מצות אזור – שלשה קלחין, ובכל קלח וקלח גבעול אחד; נמצאו שלשה גבעולין. ושיירי שנים [אם אבד בד אחד אחר שאגדם כשר]; ואם לקח שנים בתחלה, ואגדן – כשר. נתפרדו הגבעולין ונשרו העליון, אפלו לא נשאר מכל גבעול מהם אלא כל שהוא – כשר; ושיירי [שארית] האזור, כל שהוא. קלח שיש בו שלשה בדין – מפסקן [מפריד], ואחר כך אוגד שלשתן; שמצותו להיות אגדה, אף על פי שלא נתפרש בתורה שיהיה אגדה. פסקו ולא אגדו, או שאגדו ולא פסקו, או שלא פסקו ולא אגדו, והנה בו – כשר. האזור הקצר – אוגדו [קושרו] בחוט על הכוש [מקל] וכיוצא בו, וטובל במים ומעלה, ואוחז באזור ומזה; נסתפק לו אם מן החוט הנה, או מן הכוש, או מן הגבעול – הניתו פסולה.

ה. אין מזין לא ביונקות האזור, ולא בתמרות, אלא בגבעולין. אלו הן היונקות? גבעולין שלא גמלו [גמלו] – לא בשלם. ומי שהנה עליו ביונקות, ונכנס למקדש – פטור. ומאימתי מזין באזור? משנינן [הפרח]. ואזור שהנה בו מי נדה, כשר לטהר בו את המצרע. כל אזור שיש לו שם לוי [לוי] – פסול; והאזור שקוראין אותו 'אזור' ביהוד – בלבד – הוא הכשר, והוא האזור שאוכלין אותו בעלי בתים. אבל זה שקוראין אותו 'אזובין', 'אזור' כחלית, 'אזור' מדברי, 'אזור' רומי – פסול.

ו. אזור של אשה – עץ שניטע לעבודה זרה, ושל עיר הנדחת, ושל עבודה זרה, ושל תרומה טמאה – פסול. של תרומה טהורה, לא יזה; ואם הנה, כשר.

ז. אזור שלקטו לעצים [לחסקה], ונפלו עליו משקין – מנגבו, והוא כשר להזה. לקטו לאכלין [לכאילה], ונפלו עליו משקין – אף על פי שנגבו, פסול; שהרי נטמא להזה – שכל המשקין וכל האכלין וכל הפלים, הרי הם בטמאין לענין חטאת, כמו שיתבאר. לקטו לחטאת, הרי זה פולקט לעצים; ואם נפלו עליו משקין, מנגבו ומזה בו.

הלכות פרה אדמה פרק יב

א. אדם שנשטמא במת, והנה עליו – כיון שנגע כל שהוא ממי הנדה בכל מקום מעור בשרו של טמא – עלתה לו הנה; אפלו נפלה הנה על ראש אצבעו, או על ראש שפתו [שפתיו]. אבל אם ננעה בלשונו, אינה פלוג; אף על פי שהלשון באברים שבגלוי לענין טמאה, כמו שבארנו, אינו

פסולה; נתכנן להזות לפניו, והנה לצדדין של פניו – הניתו כשרה.

ח. המזה אינו צריך טבילה [במי הפרה] לכל הנה, אלא טובל את האזור, ומזה הנה אחר הנה עד שיגמרו המים [מהאזור]. ומזה הנה אחת על פמה בני אדם או פמה בלים כאחד – אפלו מאה; כל שנגע בו מן המים כל שהוא – טהר; והוא, שיתכנן המזה להזות עליו. טבל את האזור, ונתכנן להזות על דבר שמקבל טמאה או על האדם, והנה מאותה הטבילה על דבר שאינו מקבל טמאה, או על הבקמה – אם נשאר מים באזור, אינו צריך לחזור ולהטביל, אלא מזה מן השאר על האדם, או על הפלים הטמאים; שהרי תחלת טבילתו כשרה היתה. אבל אם טבל את האזור להזות על דבר שאינו מקבל טמאה, או על הבקמה, והנה על האדם, או על הפלי הטמא – הניתו פסולה; עד שיחזור ויטבל האזור פעם שניה, ונתכנן להזות על האדם או על דבר המקבל טמאה.

ט. הטביל את האזור, ונתכנן להזות על דבר שאינו מקבל טמאה – המים המנטפים, כשרין; לפיכך, אם נטפו בפלי, וחזר והטביל בהן את האזור ככונה להזות על דבר המקבל טמאה – הניתו כשרה.

י. מי חטאת שנתמעטו – טובל אפלו ראשי גבעולין [של האזור], ומזה; ובכלבד שלא יספג [י קנח מדפני הכלי]. צלוחית שפיה צר – טובל ומעלה בדרכו, ומזה; ואינו צריך להזהר שמה יגע בצדי הפלי בפעם שניה.

יום שבת קודש כ"ה כסלו ה'תש"ע

הלכות פרה אדמה פרק יא

א. כיצד מטהרין טמא מת במי נדה? לוקח אדם טהור שלשה קלחין [בדין] של אזור, ואוגדן אגדה אחת, ובכל בדין – גבעול אחד. וטובל ראשי גבעולין במי נדה שבפלי, ומתכנן ומזה על האדם או על הפלים, ביום השלישי וביום השביעי, אחר שתגז החמה; ואם הנה משעלה עמוד השחר, כשר. ואחר שנה עליו ביום השביעי, טובל ביום; ומעריב שמשו, והרי הוא טהור לערב. טבל את האזור בלילה, והנה ביום, או שטבל את האזור ביום, והנה בלילה – הניתו פסולה. והמים מטמאין משום מי חטאת, כמו שיתבאר, עד שתהיה טבילת האזור במים והניתו ממנו ביום השלישי וביום השביעי אחר שתגז החמה; ואם עבר ועשה משעלה עמוד השחר, כשר כמו שבארנו.

ב. מי שנשטמא במת, ושהה פמה ימים בלא הנה – כשיבוא להזות, מונה בפניו שלשה ימים; ומזין עליו בשלישי ובשביעי, וטובל בשביעי ומעריב שמשו. במה דברים אמורים? בעם הארץ שבא להזות, שאפלו אמר 'היום השלישי שלי' – אינו נאמן, שמה היום נטמא; לפיכך צריך למנות בפניו. אבל חזק [תלמיד חכם] שבא להזות, מזין עליו או על פלו מיד. מי שהנה עליו בשלישי, ולא הנה עליו בשביעי, ושהה פמה ימים – טובל בכל עת שיירצה

זה שני בגדים שמוניחין צמר גפן ביניהן, ותופרין אותן באחת, ועושים מהן חליק לימות הגשמים.

ח. כסוי המחסם [- דוד] שהוא מחבר [למיחס] בשלשלתו - הנה על המחסם, טהר הכל; הנה על הכסוי - לא טהר המחסם, עד שיזהו עליו.

ט. הזוג והענבל [- הפעמון ולשונית שלו], חבור לטמאה ולהנה; ואם הנה על אחד מהן, טהרו שניהן.

י. הטוי [- כלי טוויה] שטוין בו הפשתן, או שזרין בו החבלים - שלשה גופין יש בו; העץ שמלפפין עליו הטוי [- החוט], הוא הנקרא 'כוש' [- מקל]; והנחשת או הברזל שבראש העץ הנה, הוא הנקרא 'צנינה', שבה פותלין וטוין; והרחים שבאמצע הכוש, והיא הנקראת 'פקה'. הכוש שפותלין בו החבלים שנטמא - לא יזה לא על הפקה שלו, ולא על הכוש, אלא על הצנינה; ואם הנה על אחד משלשתן, טהר הכל. ושל פשתן - מזה על אחת משלשתן לבתולה, ששלשתן חבור.

יא. עור של עריסה [שבתחתית עריסת התינוק] שהוא מחבר לפקות [- כפתורים] - חבור לטמאה ולהנה; המלבן [של עץ] של מטות - אינו חבור לא לטמאה ולא להנה.

יב. כל ידות הכלים הקדושות [שהחיבור ע"י קדח שבידית], כגון נצב [קת] הספין וכיוצא בו, שהנצב נקוב והברזל נכנס בו - חבור לטמאה ולהנה; אבל הידות הקדושות [- שהחיבור ע"י 'חזק' שבידית], כגון עץ התנית שהעץ נכנס בברזל - אינו חבור להנה.

הלכות פרה אדמה פרק יג

א. מצלות [- חומרות] יתרות עשו בטהרת החטאת [- פרה אדומה]: שהאדם הטהור, אפלו טבל לקדש, ועומד ומשמש על גבי המזבח - אינו טהור לחטאת, ולא לשרפתה, ולא למלוי המים, ולא לקדשן [נתינת האפר לתוכן], ולא להזות, עד שיטבל לשם חטאת, ואחר כך יזה טהור לחטאת. וכן הכלים - אפלו מזרק שבעצרה - אינו טהור לחטאת, עד שיתבטלוהו לשם חטאת. וכן כל האכלין והמשקין - אף על פי שהן טהורין, הרי הן לענין החטאת כאכלין ומשקין הטמאין.

ב. כל כלי הראוי למשקב או למושב - אף על פי שהוא טהור לגבי הקדש - הרי הוא כמדרס הזב [משכב מושב מרכב ומדרס שנשמאו באופנים שונים ע"י הזב], עד שיתבטלוהו לשם חטאת. [התנא -] יותנן בן גודגדה הנה אוכל [חולין] בטהרת הקדש כל ימיו, והיתה מטפחתו כמדרס הזב לענין החטאת.

ג. כל ולד [- נולד מן -] הטמאות - אף על פי שאינו מטמא אדם ולא כלים אפלו לקדש, כמו שבארנו - הרי הוא מטמא אדם וכלים לחטאת. לפיכך אמרו: 'המקדש מי חטאת, לא ינעל את הסנדל' - שמא יפלו משקין על הסנדל, ונמצא הסנדל טמא; שכל המשקין טמאין הן לגבי החטאת, ויתטמא זה המקדש בנגיעתו בסנדל, ונמצאו מי חטאת טמאים.

כאברים שבגלוי לענין הנה וטבילה. וכן כלי שנטמא במת, והנה עליו - כיון שהגיע לגופו של כלי כל שהוא ממי נדה, עלתה לו הנה.

ב. שני כלים או שני בני אדם, שנתכונן להזות על שניהן כאחד, והנה על אחד מהן, ונטפו המים מעל הראשון על השני - הרי השני בטמאתו; עד שיפלו המים עליו מהזית המזה, לא מן התמצית [- שנתמצו ממקום אחר]. הנה על שני כלים, ונטפף לו אם הנה על שניהן כאחד, או מחברו נמצה עליו - הנהו פסולה.

ג. מחט שהיא נתונה על החרש, והנה עליה, ספק על המחט הנה, ספק מן החרש נמצה עליה - הנהו פסולה. ד. כלים המפצלין [- מורכבים מחלקים] שהן מחברין זה לזה במסמירן, כגון מספרת [- מספריים] של פרקין [- חלקים] ואזמל של רהיטני וכיוצא בהן - בשעת מלאכה, חבור לטמאה ולהנה; ושללא בשעת מלאכה, אינן חבור לא לטמאה ולא להנה. כיצד הן חבור לטמאה ולהנה? שאם נטמא אחד מהן בשעת מלאכה, נטמא השני; ואם הנה על אחד מהן בשעת מלאכה - עלתה לשניהן הנה, וכאלו הן גוף אחד. וכיצד אינן חבור לטמאה ולהנה? שאם נטמא אחד מהם שלא בשעת מלאכה, לא נטמא חברו; ואם נטמאו שניהם, והנה על אחד מהם שלא בשעת מלאכה - לא טהר חברו, אף על פי שהם מחברין. וזה הוא דין תורה. אבל מדברי סופרים גזרו שיהיה חבור לטמאה אפלו שלא בשעת מלאכה - גזרה משום שעת מלאכה; ולעולם אם ננצה טמאה באחד מהם, נטמא חברו. וכן גזרו עליהם שלא יהיו חבור להנה, אפלו בשעת מלאכה - גזרה משום שלא בשעת מלאכה; ולעולם אם הנה על אחד מהם, לא טהר חברו עד שיזה גם עליו. הנה למדת, שכל מקום שאמה שומע 'חבור לטמאה, ואינו חבור להנה' - אין זה אלא גזרה מדבריהם, על הדרך שבארנו.

ה. שני כלים שחברן עד שנעשו כגוף אחד, כגון שתפר שני בגדים או שתי יריעות - הרי אלו חבור לטמאה ולהנה, מפני שהן ככלי אחד.

ו. שלל [- תפירה חלשה] הכובסין, והבגד שהוא תפור בכלאים - הואיל והן עומדין להתירן, אינן חבור להנה, והרי הן חבור לטמאה. וכן הסלים שבקנתל [שקשורים ומונחים מצידי החמור], והמטה של טרבל [- כלי המסייע לדיש], וקרן [- רגל] של פליכה [- מיטת מתיים], וקרנים [- כלי שתייה] של יוצאי דרכים, ושלשלת [שנלוויים בה -] המפתחות - חבור לטמאה, ואינן חבור להנה, אלא צריך שיגעו המים מן המזה בכל סל וסל, ובכל מפתח ומפתח, ובכל קרן וקרן, ובכל קורה וקורה ממשה זו המפצלת.

ז. המחבר שלש פסות [- שמיכות] של צמר, ושש של פשתן, או שלשה סדינין, או שתיים עשרה מטפחות - הרי אלו חבור לטמאה ולהנה; יתר על כן - חבור לטמאה, ואינן חבור להנה. חלוק אחד, וטלית אחת, וקלובקרין אחד - הרי הן חבור לטמאה ולהנה; אפלו היו ארפין ביותר, או רחבין ביותר, כל שהן. ואיזה הוא קלובקרין?

ד. מי שנטמא וידיו בלבד בדרך המטמאים את הידים, כגון שנגע באכלין או במשקין וכיוצא בהן – אף על פי שהוא טהור לקדש, ואינו צריך אלא טבילת ידיו בלבד, כמו שיתבאר – הרי נטמא כל גופו לענין חטאת, וצריך טבילה; אפילו לא נטמא אלא ידו אחת – נטמא כולו, והרי הוא ראשון לטמאה.

ה. כל הטעון טבילה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים – מטמא את החטאת ואת אפר החטאת ואת המזהה מי חטאת, במגע ובמשא. וכן מטמא את האזוב המכשר, ואת המים שנתמלאו ועדין לא נקדשו, ואת הפלי הריקן הטהור לחטאת; מטמא כל אחד מאלו במגע, אבל לא במשא. וטמא שנגע במקצת אפר החטאת, פסל את כולו.

ו. אין מונין לחטאת ראשון שני ושלישי, כדרך שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם חטאת, ונטמא אחד מהם, אפילו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחברו, וחברו בחברו, אפילו הם מאה – כלם טמאין לחטאת. וכן כלים הטהורים לחטאת, שנטמא עלי מהן, אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת, כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע עלי זה בכלי שני, ושני בשלישי – נטמאו הפלים כלן לגבי חטאת, ואפילו הן מאה.

ז. כל הראוי להתטמא במדרס הזב, אף על פי שהוא טהור לקדש, אם הנידו [הזיזו] הטהור לחטאת – נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת, או שהניד את רקו, או את מימי רגליו של אדם זה – נטמא, אף על פי שלא נגע בו. אבל כלי שאינו ראוי למדרס – אינו מטמא את הטהור לחטאת, אלא אם כן נגע בו.

ח. כלי הטמא טמא [טומאת] מת, אם הנידו הטהור לחטאת – נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא יב. הכל נאמנין על טהרת החטאת, ואפילו עמי הארץ; מפני חמרתה ומעלות אלו שנגעשו בה, הכל נזהרין בה; והרי נאמר בתורה: "היתה לעדת בני ישראל למשמרת", כל ישראל ראויין למשמר. לפיכך, עם הארץ שהביא כלי מביתו, אפילו כלי חרש, ואמר: 'כלי זה טהור לחטאת' – הרי זה טהור; ומקדשין בו ומזין ממנו, ואף על פי שאותו כלי טמא לקדש ולתרומה. וכן עם הארץ שאמר: 'טהור אני לחטאת', או שהיו מי חטאת אצלו, ואמר: 'טהורין הן' – נאמן, שאין אדם מישראל מוזלל בה.

ה. כל הטעון טבילה, בין מדברי תורה בין מדברי סופרים – מטמא את החטאת ואת אפר החטאת ואת המזהה מי חטאת, במגע ובמשא. וכן מטמא את האזוב המכשר, ואת המים שנתמלאו ועדין לא נקדשו, ואת הפלי הריקן הטהור לחטאת; מטמא כל אחד מאלו במגע, אבל לא במשא. וטמא שנגע במקצת אפר החטאת, פסל את כולו.

ו. אין מונין לחטאת ראשון שני ושלישי, כדרך שמונין לתרומה ולקדש. כיצד? עשרה שטבלו לשם חטאת, ונטמא אחד מהם, אפילו לא נטמא אלא לגבי חטאת בלבד, כגון שנטמאת ידו בלבד, ונגע בחברו, וחברו בחברו, אפילו הם מאה – כלם טמאין לחטאת. וכן כלים הטהורים לחטאת, שנטמא עלי מהן, אפילו לא נטמאו אלא אחוריו בלבד לגבי חטאת, כגון שנגעו משקין באחוריו, ונגע עלי זה בכלי שני, ושני בשלישי – נטמאו הפלים כלן לגבי חטאת, ואפילו הן מאה.

ז. כל הראוי להתטמא במדרס הזב, אף על פי שהוא טהור לקדש, אם הנידו [הזיזו] הטהור לחטאת – נטמא, אף על פי שלא נגע בו. וכן הטהור לחטאת שהניד את האדם שאינו טהור לחטאת, או שהניד את רקו, או את מימי רגליו של אדם זה – נטמא, אף על פי שלא נגע בו. אבל כלי שאינו ראוי למדרס – אינו מטמא את הטהור לחטאת, אלא אם כן נגע בו.

ח. כלי הטמא טמא [טומאת] מת, אם הנידו הטהור לחטאת – נטמא, ואף על פי שלא נגע בו, ואף על פי שאין טמא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט כ"ה כסלו ה'תש"ע

ושותין מבעוד יום, כמו שעושין בצום כפור. ואנשי משמר מתענים מקצת היום, ולא משלימין; ואנשי בית אב, והם העוסקין בעבודה באותו היום, לא יהיו מתענים כל עקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום – אם אכל ופסק, וגמר שלא לאכל – אינו חוזר ואוכל, אף על פי שיש שהות ביום. ד. בשלש תעניות אלו, כל העם אסורין בעשיית מלאכה ביום, ומתריין בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בחמין, אבל פניו ידיו ורגליו מתר; לפיכך נוצלים את המרחצאות. ואסורין בסיכה; ואם להעביר את הזנהמה, מתר. ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל בעיר; אבל בדרך, מתר לנעל. ומתפללין בבתי כנסיות, וזעקים ומתחננים כשאר התעניות.

ה. עברו אלו ולא נענו – בית דין גוזרין שבע תעניות אחרות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני וחמישי

יום ראשון י"ט כסלו ה'תש"ע

הלכות תעניות פרק ג

א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות הגשמים – אם הגיע שבועה עשר במרחשון, ולא ירדו גשמים, מתחילים תלמידי חכמים בלבד להתענות, שני וחמישי ושני; וכל התלמידים [ת"ח] ראויים לכך.

ב. הגיע ראש חדש כסלו, ולא ירדו גשמים – בית דין גוזרין שלש תעניות על הצבור, שני וחמישי ושני; ומתריין בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר [כנהנים העובדים במקדש אותו שבוע] אין מתענים עמהם, מפני שהם עוסקים בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות, ומתפללין וזעקים ומתחננים, כדרך שעושין בכל התעניות.

ג. עברו אלו ולא נענו – בית דין גוזרין שלש תעניות אחרות על הצבור, חמישי ושני וחמישי; ובשלש אלו אוכלין

יום שני כ' כסלו ה'תש"ע

הלכות תעניות פרק ד

א. בכל יום יום משבע תעניות האחרונות של מטר, מתפללים על סדר זה: מוציאים את התבה לרחוקה של עיר, וכל העם מתקבצים ומתכסים בשקים; ונותנין אפר מקלה [- שריפה] על גבי התבה ועל גבי ספר תורה, כדי להרגיל את הבכיה, ולהכניע לבם. ואחר מן העם נוטל מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום הנחת תפלין, כדי שיכלמו וישובו; וכל אחד ואחד נוטל ונותן בראשו.

ב. ואחר כך מעמידין ביניהן, והן יושבין, וזמן חכם. לא היה שם זמן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זמן ולא חכם, מעמידים אדם של צורה [- חשוב]. והוא אומר לפניהם דברי פבושין: 'אחינו, לא שק ולא תענית גורמין, אלא תשובה ומעשים טובים - שפן מצינו באנשי ניהוה, שלא נאמר בהם "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם", אלא "וירא האלהים את מעשיהם". ובקבלה [שקבלנו מהנביאים] הוא אומר: "וְקָרָעוּ לְבָבָם וְאֵל בְּגָדֵיהֶם". ומוסיף בעניות אלו כפי כחו, עד שיכניע לבם, וישובו תשובה גמורה.

ג. ואחר שגומר זה דברי פבושין, עומדין בתפלה; ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בעניות אלו. ואם היה אותו שאמר דברי הפבושין ראוי להתפלל, מתפלל; ואם לאו, מורידין אחר.

ד. ואיזה הוא הראוי להתפלל בעניות אלו? איש שהוא רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בנביאים ובכתובים, ומטפל [בילדים] ואין לו [די פרנסתו], ויש לו גייעה בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו והנלוים עליו בעל עברה - אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברו, ומרצה לעם; ויש לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זמן עם כל המדות האלו, הרי זה מפאך; ואם אינו זמן, הואיל ויש בו כל המדות האלו, יתפלל.

ה. ושליח צבור מתחיל, ומתפלל עד ברפת גואל ישראל; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר: "אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני", "אשא עיני אל ההרים", "ממעמקים קראתיך, ה'", "תפלה לעני כי יעטף וגו'".

ו. ואומר דברי תחנונים כפי כחו; ואומר: 'ראה בענינו, וריבה ריבנו, ומהר לגאלנו, ומתחנן; ואומר בסוף תחנוניו: 'מי שיענה את אברהם בחר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', גואל ישראל'.

ז. ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו; מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי קבלה ומכתבי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותר בכל אחת מהן בתחימות אלו:

ח. בראשונה הוא חותר - 'מי שיענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', זוכר הנשכחות'.

ושני. ובאלו השבע בלבד, עברות ומניקות מתענות, אבל בשאר התעניות, אין עברות ומניקות מתענות; ואף על פי שאינן מתענות, אין מענגין עצמן בפנוקין, אלא אוכלות ושותות כדי קיום הולד.

ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתענין ומשלימין; ואנשי בית אב מתענין מקצת היום, ולא משלימין. וכל דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות, אסור באלו השבע האחרונות.

ז. ויתרות אלו, שבהן בלבד מתריעין ומתפללין ברחוב העיר, ומורידין זמן להוכיח לעם כדי שישובו מדרךם, ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה - ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות. ונועלין את התניות, ובשני מטין [- פותחין מעט] לעת ערב ופותחין את התניות; אבל בחמישי, פותחין כל היום, מפני כבוד השבת. ואם יש לתנות שני פתחים, פותח אחת ונועל אחת; ואם יש לתנות אצטבה [ספסל להנחת הסחורה] לפניה - פותח ברכו בחמישי, ואינו חושש.

ח. עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, ובבנין של שמחה כגון פיור וציור [- קישוט הקירות], ובנטיעה של שמחה כגון מיני הדס ואֵהלים [בשמים]. וממעטין בארוסין ונשואין, אלא אם כן לא קים מצות פריה ורביה; וכל מי שקים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש מטתו בשני רעבון. וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחברו; ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, כנזופין וכמגדין למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום, מחזירין לו בשפה רפה וכבד ראש.

ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם, ומתענים חמישי ושני וחמישי ושני, עד שיצא ניסן של תקופה; אבל לא הצבור - שאין גזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר משלש עשרה תעניות אלו. ובשמתענים היחידים עד שיצא ניסן, מתרין לאכל בלילה; ומתרין בעשיית מלאכה, וברחיצה, וסיכה, ותשמיש, ונעילת הסנדל, כשאר כל התעניות. ומפסקין לראשי חדשים ולפורים. יצא ניסן של תקופה, והוא כשתגיע השמש לתחלת מזל שור - אין מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה, אלא סימן קללה, הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה.

י. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, וכל הדומה לה. אבל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם שבועה עשר במרחשון, או לאחר זמן זה - כשיגיע זמנם ולא ירדו גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני; ומפסקין בראשי חדשים, וחסכה ופורים. ושוהין אחריו כן כמו שבועה ימים; אם לא ירדו גשמים - בית דין גזרין על הצבור שלש עשרה תעניות, על הסדר שאמרנו.

יא. כל תענית שגזרין הצבור בחוצה לארץ - אוכלין בה בלילה, ודינה כדן שאר התעניות; שאין גזרין על הצבור תענית כגון צום פפור, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל המטר, ובאותן עשר תעניות, שהן שלש אמצעיות ושבע אחרונות.

יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדים, ויפסקו הצבור התענית? משירדו בעמק הארץ החרבה [שאינה מעובדת] טפח, ובבנינונית טפחים, ובכבודה [- מעובדת] - עד שירדו בעמקה שלשה טפחים.

יום שלישי כ"א כסלו ה'תש"ע

הלכות תעניות פרק ה

א. יש שם [במציאות] ימים, שכל ישראל מתענים בהן מפני הצרות שארעו בהם - כדי לעורר הלבבות ולפתח דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה - עד שגרם להם ולנו אותן הצרות; שזכרון דברים אלו, נשוב להיטיב, שנגמור: "והתורו את עונם ואת עון אבותם".

ב. ואלו הן: יום שלשה בתשרי - שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ונכבד גחלת ישראל הנשארת, וסבב להתם גלותם [- גלו כשנוהג]; וישירי בטבת - שבו סמך מלך בבל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור ובמצוק; ושבועה עשר בתמוז, חמשה דברים ארעו בו - נשתברו הלוחות, ובטל התמיד מבית ראשון, והבקעה ירושלים בחרבן שני, ושרף אפוסטמוס הרשע ספר תורה, והעמיד צלם בהיכל.

ג. ותשעה באב, חמשה דברים ארעו בו - נגזר על ישראל במדבר שלא יפגשו לארץ; וחרב הבית בראשונה, ובשניה; ונלכדה עיר גדולה ובית תור [- ביתר] הנה שמה, והיו בה אלפים ורובבות מישראל, והיה להם מלך גדול [בו כחיבא], ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך המשיח, ונפל בידי גוים ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה כמו חרבן המקדש; ובו ביום המוכן לפרענות, חרש טורנוסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו, לקים "ציון - שדה תחרש".

ד. וארבעת ימי הצומות האלו - הרי הן מפרשין בקבלה: "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי". צום הרביעי - זה שבועה עשר בתמוז, שהוא בחדש הרביעי; וצום החמישי - זה תשעה באב, שהוא בחדש החמישי; וצום השביעי - זה שלשה בתשרי, שהוא בחדש השביעי; וצום העשירי - זה עשרה בטבת, שהוא בחדש העשירי.

ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלשה עשר באדר, וזכר לתענית שנתענו בימי המן, שנגמור: "דברי הצומות וצעקתם". ואם חל שלשה עשר באדר להיות בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחד עשר. אבל אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתריעין ולא מתפללין תפלת נעילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ויחל משה". ובכללן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.

ו. משיפגס אב, ממעטין בשמחה. וישבת [שבוע] שחל תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור ולכבס וללבוש כלי

ט. בשניה הוא חותם - מי שענה את הושע בגלגל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תרועה.

י. בשלישית הוא חותם - מי שענה את שמואל במצפה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע צעקה.

יא. ברביעית הוא חותם - מי שענה את אליהו בהר הכרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', שומע תפלה.

יב. בחמישית הוא חותם - מי שענה את יונה ממעי הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', העונה בעת צרה.

יג. בששית הוא חותם - מי שענה את דוד ושלמה בנו בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ברוך אתה ה', המרחם על הארץ. וכל העם עונין 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, בדרך שעונין אחר כל הברכות.

יד. ואומר 'רפאנו ה' ונרפא וכו', וגומר התפלה על הסדר; ותוקעין בחצוצרות. וכסדר הזה עושין בכל מקום.

טו. כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו מתפנסי ברה הבית כנגד שער המזרח, ומתפללין בסדר הזה, וכשמגיע שליח צבור לומר 'מי שענה את אברהם', אומר: 'ברוך אתה ה' אלהים אלהינו, אלהי ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', גואל ישראל. והן עונין אחריו: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחזן הכנסת [נשמח בית הכנסת] אומר לתוקעים: 'תקעו הפהנים, תקעו! וחוזר המתפלל ואומר: 'מי שענה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ואחר כך תוקעין הפהנים, ומריעין ותוקעין.

טז. וכן בברכה השניה לזו, שהיא ראשונה מן השש שמוסיף אותן, חותם בה: 'ברוך אתה ה' אלהים, אלהי ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות. והן עונין: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחזן הכנסת אומר להם: 'הריעו בני אהרן, הריעו. וחוזר שליח צבור ואומר: 'מי שענה את משה ואבותינו על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הזה; ואחר כך מריעין, ותוקעין ומריעין.

יז. וכן על כל ברכה וברכה, באחת אומר 'תקעו', ובאחת אומר 'הריעו' - עד שיגמור כל שבע הברכות; ונגמור הפהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין ותוקעין ומריעין - שבע פעמים. ואין עושין סדר זה, אלא בהר הבית בלבד. ויכשון תוקעין ומריעין שם, תוקעין בחצוצרות ובשופר, כמו שאמרנו.

יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגוזרין אותם שם - אחר שמתפללין, יוצאים כל העם לבית הקברות, ובוכין ומתחננים שם; כלומר: 'הרי אתם מתים כאלו, אם לא תשובו מדרכיכם'. ובכל תענית מתעניתי הצרות שגוזרין על הצבור, מתפללין תפלת נעילה בכל מקום.

הַרְאוּיוֹת לַתֵּת שָׁם. וְכִשְׁהָאֵשָׁה עוֹשֶׂה תְּכֵשִׁיטָהּ הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְשַׁיֵּר מִן מַמְיָנִי הַתְּכֵשִׁיט שְׁנוֹהֶגֶת בָּהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תְּכֵשִׁיט שֶׁלֹּם. וְכִשְׁהַחֲתָן נוֹשֵׂא, לוֹקֵחַ אֶפֶר מִקֵּלָה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ מְקוֹם הַנְּחִת הַתְּפִלִּין. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, כְּדִי לְזַכֵּר יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר: "אִם אֲשַׁכַּח, יְרוּשָׁלַיִם, תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבֹק לְשׁוֹנִי לְחִפִּי, אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִּי, אִם לֹא אֲעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי".

יד. וְכֵן גִּזְרוּ שֶׁלֹּא לִנְגֹן בְּכָלִי שִׁיר, כָּלָם; וְכָל מִיָּנִי זָמַר, וְכָל מְשַׁמְעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר – אֲסוּר לְשַׁמֵּחַ בָּהֶן, וְאֲסוּר לְשַׁמְעֵן, מִפְּנֵי הַחֲרָבָן. וְאֶפְלוּ שִׁירָה בִּפְהָ עַל הַיָּין – אֲסוּרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "בְּשִׁיר, לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן"; וְכִבְרָה נִהְגוּ כֵּן יִשְׂרָאֵל, לומר דְּבָרִי תִשְׁכַּחֹת אוֹ שִׁיר שֶׁל הוֹדָאוֹת לֹאל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן עַל הַיָּין.

טו. וְאַחֲרֵי כֵן גִּזְרוּ עַל עֲטֻרוֹת [- מִן כֶּתֶר] חֲתָנִים כָּלָל [- חוֹק וְתִקּוּנָה]: שֶׁלֹּא יֵצִיחַ הַחֲתָן בְּרֹאשׁוֹ שֵׁם כָּלִיל, שֶׁנֶּאֱמָר: "הִסִּיר הַמַּצְנֶפֶת, וְהָרִים הָעֲטֻרָה". וְכֵן גִּזְרוּ עַל עֲטֻרוֹת כְּלוֹת, אִם הָיוּ כֶּסֶף אוֹ זָהָב; אֲבָל שֶׁל גְּדִיל [- נְחוֹשֶׁת], מִתְּרַת לִפְלֵה.

טז. מִי שִׁרְאָה עֲרֵי יְהוּדָה בְּחֲרָבָן – אוֹמַר: "עֲרֵי קִדְשֶׁךָ הָיוּ מִדְּבָר", וְקוֹרֵעַ. רָאָה יְרוּשָׁלַיִם בְּחֲרָבָה – אוֹמַר: "בֵּית קִדְשֶׁנוּ וְתַפְאֶרְתֵּנוּ וְגו'"; וְקוֹרֵעַ. וּמַהֲכֵן חָיֵב לִקְרֹעַ? מִן הַצּוּרִים; וְכִשְׁיָגִיעַ לְמִקְדָּשׁ, קוֹרֵעַ קֶרַע אַחֵר. וְאִם פָּגַע בְּמִקְדָּשׁ תַּחֲלָה, כְּשִׁיבּוֹא מִדֶּרֶךְ הַמִּדְּבָר – קוֹרֵעַ עַל הַמִּקְדָּשׁ, וּמוֹסִיף עַל יְרוּשָׁלַיִם.

יז. כָּל הַקְּרָעִים הָאֵלּוּ בָּלָן, קוֹרֵעַ בְּיָדוֹ מַעֲמֵד; וְקוֹרֵעַ כָּל כְּסוּת שֶׁעָלָיו, עַד שֶׁיִּגְלֶה אֶת לְבוֹ. וְאִינוּ מֵאַחֶה [תּוֹפֵר] קְרָעִים אֵלּוּ לְעוֹלָם, אֲבָל רִשְׁאֵי הָאֵל שֶׁלָּלָן לְמַלְלָן לְלִקְטֵן [- תְּפִירוֹת חִלּוּשׁוֹת] וּלְתַפְּרֵן כְּמִין סִלְמוֹת [- תְּפִירָה שְׂאִינָה יִשְׂרָאֵל].

יח. הָיָה הוֹלֵךְ וְכָא לִירוּשָׁלַיִם, הוֹלֵךְ וְכָא – אִם תּוֹף שְׁלֹשִׁים יוֹם, אִינוּ קוֹרֵעַ קֶרַע אַחֵר; וְאִם לְאַחֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם, חוֹזֵר וְקוֹרֵעַ.

יט. כָּל הַצּוּמוֹת הָאֵלּוּ, עֲתִידִים לִבְטֹל לִימֵת הַמָּשִׁיחַ; וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁהֵם עֲתִידִים לִהְיוֹת יָמִים טוֹבִים וְיָמֵי שְׁשׁוֹן וְשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמָר: "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת, צוֹם הַרְבִּיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הַעֲשָׂרִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשִׂשׁוֹן וּלְשִׂמְחָה, וּלְמַעֲדִים טוֹבִים; וְהָאֵמֶת וְהַשְּׁלוֹם אֶהְבּוּ".

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִינֵין

יום רביעי כ"ב כסלו ה'תש"ע

הַלְכוֹת מַגְלָה וְחִנְכָּה

יֵשׁ בְּכָלֵלן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֶׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְאִינֵן מִן הַמִּנְּגֵן. וּבִאֲוִיר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלּוּ – בְּפִרְקִים אֵלּוּ.

הַלְכוֹת מַגְלָה וְחִנְכָּה פֶּרֶק א

א. קְרִיאַת הַמַּגְלָה בְּזִמְנָה, מִצְוֹת עֲשֶׂה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים; וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים, שֶׁהֵיא תַקְנַת נְבִיאִים. וְהַפֶּל חֲיָבִים בְּקִרְיָאָתָהּ – אֲנָשִׁים, וְנָשִׁים, וְגֵרִים, וְעַבְדִּים מִשְׁחָרְרִין; וּמִחֲנֻכִּין אֶת הַקְּטָנִים לְקִרְוָתָהּ. וְאֶפְלוּ כְּהֻנִּים בְּעַבְדוּתָם, מִבְּטָלִין עַבְדוּתָם וּבִאִין לְשִׁמְעַ מִקְרָא מַגְלָה; וְכֵן מִבְּטָלִים

מִגְהֵץ, אֶפְלוּ כָּלִי פִּשְׁתָּן, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתַּעֲנִית; וְאֶפְלוּ לְכַבֵּס וּלְהַנִּיחַ לְאַחֵר הַתַּעֲנִית, אֲסוּר. וְכִבְרָה נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּשֶׁר בְּשַׁבַּת זֶה, וְלֹא יִכְנֹסוּ לְמִרְחֵץ, עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַתַּעֲנִית; וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנִּהְגוּ לְבַטֵּל הַשְּׁחִיטָה מִרֹאשׁ הַחֲדָשׁ עַד הַתַּעֲנִית.

ז. תַּשְׁעָה בָּבָב – לִילוֹ כִּיּוֹמוֹ לְכָל דְּבָר, וְאִין אוֹכְלִין אֶלָּא מִבְּעוֹד יוֹם; וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שָׁלוֹ, אֲסוּר כִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. וְלֹא יֹאכַל בְּשֶׁר וְלֹא יִשְׁתֶּה יָיִן [יִשׁוּן] בְּסַעֲדָה הַמַּפְסִיק בָּהּ; אֲבָל שׁוֹתָה הוּא יָיִן מִגְּתוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ פָחוֹת, וְאֹכֵל בְּשֶׁר מְלִיחַ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֶתֶר. וְלֹא יֹאכַל שְׁנֵי תְּכֵשִׁלִין.

ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁאֲבָל עָרַב תַּשְׁעָה בָּבָב אַחֵר חֲצוֹת; אֲבָל אִם סַעֲדָה קֶדֶם חֲצוֹת – אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מַפְסִיק בָּהּ, אוֹכֵל כָּל מָה שִׁירְצָה. וְעָרַב תַּשְׁעָה בָּבָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת – אוֹכֵל וְשׁוֹתָה כָּל צָרְפוֹ, וּמַעֲלָה עַל שְׁלֻחָנוֹ אֶפְלוּ בְּסַעֲדוֹת שְׁלֵמָה; וְכֵן תַּשְׁעָה בָּבָב עֲצָמוֹ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבַּת, אִינוּ מַחֲסֵר כָּלוּם.

ט. זֶה הֵיא מִדַּת כָּל הָעַם, שֶׁאִינֵן כּוֹלִין לְסַבֵּל יוֹתֵר מִדִּי. אֲבָל חֲסִידִים הִרְאֻשׁוֹנִים, כֵּן הִיָּתָה מִדַּתָּן – עָרַב תַּשְׁעָה בָּבָב הָיוּ מְבִיאִים לוֹ לְאֶדָם לְבָדוֹ פֶּת חֲרָבָה בְּמַלְחָה, וְשׁוֹרָה בְּמִים, וְיוֹשֵׁב בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים וְאוֹכְלָה; וְשׁוֹתָה עֲלֶיהָ קִיתוֹן שֶׁל מִים בְּדֹאגָה וּבְשִׁמּוֹן וּבְכִיָּה, כְּמִי שֶׁמְתוֹ מְטִיל לִפְנָיו. וְכֵן רָאוּי לְחֻכָּמִים לַעֲשׂוֹת, אוֹ קְרוֹב מְזָה; וּמִזְמִינוּ לֹא אֲכַלְנוּ עָרַב תַּשְׁעָה בָּבָב תְּכֵשִׁיל, אֶפְלוּ שֶׁל עֲדָשִׁים, אֲלֹא אִם כֵּן הָיָה בְּשַׁבַּת.

י. עֲבֻרוֹת וּמִנִּיקוֹת, מִתַּעֲנִיּוֹת וּמִשְׁלִימוֹת [- עַד סִיוֵם הַצּוּם] בְּתַשְׁעָה בָּבָב. וְאֲסוּר בְּרַחֲצָה בֵּין בְּחֻמִּין בֵּין בְּצוּנִין, וְאֶפְלוּ לְהוֹשִׁיט אֲצַעְבֵּוּ בְּמִים; וְאֲסוּר בְּסִיכָה שֶׁל תַּעֲנוּג, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדֵּל, וּבְתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה – כִּיּוֹם הַכַּפּוּרִים. וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה, עוֹשִׁין; וּמְקוֹם שֶׁנִּהְגוּ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת, אִינֵן עוֹשִׁין. וּבְכָל מְקוֹם, תְּלִמִּידֵי חֻכָּמִים בְּטָלִין בּוֹ. וְאֶמְרוּ חֻכָּמִים, שֶׁכָּל הָעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, אִינוּ רוֹאֶה סִימֵן בְּרַבָּה. יא. תְּלִמִּידֵי חֻכָּמִים אִין נוֹתֵנִין זֶה לָזֶה שְׁלוֹם בְּתַשְׁעָה בָּבָב, אֲלֹא יוֹשְׁבֵין דְּוִים [מַצְטַעֲרִים] נִגְנָחִים, כְּאֶבְלִים; וְאִם נָתַן לָהֶם עִם הָאֶרֶץ שְׁלוֹם, מַחֲזִירִים לוֹ בְּשִׁפְהָ רְפָה וְכִבְדָּה רֹאשׁ. וְאֲסוּר לְקִרוֹת בְּתַשְׁעָה בָּבָב בְּתוֹרָה אוֹ בְּנִבְיָאִים אוֹ בְּפִתּוּבִים, וּבְמִשְׁנָה וּבְהִלְכוֹת וּבְתַלְמוּד וּבְהִגְדוֹת; וְאִינוּ קוֹרֵא אֲלֹא בְּאִיּוֹב, וּבְקִינּוֹת, וּבְדְבָרִים הִרְעִים שֶׁבִּירְמְיָה. וְתִינּוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּין בְּטָלִין בּוֹ. וּמִקְצַת חֻכָּמִים נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהִנִּיחַ בּוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁ.

יב. מִשְׁחָרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תַּקְנּוּ חֻכָּמִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁאִין בּוֹנִין לְעוֹלָם בְּנֵן מִסֵּד וּמִכְּבֵר [מַצּוֹיִד צִיּוּרִים] כְּבִנְיָן הַמְּלָכִים, אֲלֹא טוֹחַ בֵּיתוֹ בְּטִיט, וְסֵד בְּסִיד, וּמִשְׁחָר מְקוֹם אִמָּה עַל אִמָּה כְּנֶגֶד הַפֶּתַח בְּלֹא סִיד. וְהַלּוֹקֵחַ חֲצֵר מִסִּפְתָּהּ וּמִכְּזֵרָתָה, הָרִי הֵיא כְּחֻזְקָתָה [שֶׁנַּעֲשָׂה גִוִּי], וְאִין מַחֲזִיבִים אוֹתוֹ לְקַלֵּף הַכְּתָלִים.

יג. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁהַעוֹרֵף שֶׁלָּחַן לַעֲשׂוֹת סַעֲדָה לְאוֹרְחִים, מַחֲסֵר מִמֶּנּוּ מַעַט, וּמִנִּיחַ מְקוֹם פְּנוּי בְּלֹא קַעֲרָה מִן הַקַּעֲרוֹת

בטלנין קבועין בבית הכנסת לצרכי צבור – הרי היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הכניסה; ואם אין בעיר עשרה בני אדם, תקנתו קלקלתו [כמות האנשים המצומצמת היא הגורמת לקרוא ב"ד], והרי הם כאנשי עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר.

ט. במה דברים אמורים, שמקדימין וקוראין ביום הכניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה – אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר: בני כפרים ובני עירות, קוראין בארבעה עשר; ובני כרפין, קוראין בחמשה עשר.

י. בן עיר שהלך לכרף [עיר המוקפת], וכן כרף שהלך לעיר – אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה ונתעכב ולא חזר, קורא במקומו; ואם לא היה בדעתו לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום שהוא שם. וכרף, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו – אם אין ביניהם יתר על אלפים אמה – הרי זה ככרף, וקוראין בחמשה עשר.

יא. עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה בימות יהושע בן נון, או אחר בן הקפה – קוראין בשני הימים, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר, וכליליהן; ומכריזין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא זמן קריאתה לרב העולם.

יב. קראו את המגלה באדר, ואחר כך עברו בית דין את השנה – חוזרין וקוראין אותה באדר השני, בזמנה.

יג. אין קוראין את המגלה בשבת – גזרה, שמה יטלנה בידו, וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע אמות ברשות הרבים; שהכל חייבים בקריאתה, ואין הכל בקיאים בקריאתה. לפיכך, אם חל זמן קריאתה בשבת, מקדימין וקוראין אותה קדם השבת; ושואלין ודורשין בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.

יד. כיצד? יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת – בני עירות מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני כפרים קוראים בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת – בני כפרים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם, ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

יום חמישי כ"ג כסלו ה'תש"ע

הלכות מגלה וחנכה פרק ב

א. הקורא את המגלה למפרע [הקדים פסוקים אחרונים לראשונים], לא יצא. קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק שני לו, וחסר וקרא פסוק ששכח, וחסר וקרא פסוק שלישי – לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע; אלא כיצד עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח, וקורא על הסדר.

ב. מצא צבור שקראו חציה – לא יאמר: 'אקרא חציה האחרון עם הצבור, ואחזר ואקרא חציה ראשון'; שזה קורא למפרע. אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא ושהה מעט, וחסר וקרא – אף על פי ששהה כדי לגמר את פלה – הואיל וקרא על הסדר, יצא.

תלמוד תורה למקרא מגלה – קל וחמר לשאר מצוות של תורה, שכלן נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר שנדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת שאין לו קורבן; שהפוגע בו – קוברו תחלה, ואחר כך קורא.

ב. אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא – יצא ידי חובתו; והוא, שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך, אם היה הקורא קטן או שוטה – השומע ממנו לא יצא. ג. מצוה לקרות את פלה. ומצוה לקרותה בלילה, וביום; וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום. ומכרף קדם קריאתה בלילה: 'כרף אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מקרא מגלה'; 'כרף אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'כרף אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיינו לזמן הזה'. וביום, אינו חוזר ומכרף 'שהחנינו'. ומקום שנהגו לכרף אחריתו, מכרף: 'כרף אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל הרב את ריבנו והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו; כרף אתה ה', האל הנפרע לעמו ישראל מפל צריהם, האל המושיע'.

ד. איזה הוא זמן קריאתה? זמנים הרבה תקנו לה, שנאמר: "בזמניהם"; ואלו הם זמני קריאתה: כל מדינה שהיתה מקפת חומה מימי יהושע בן נון, בין בארץ בין בחוצה לארץ – אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין בחמשה עשר לאדר; ומדינה זו, היא הנקראת 'כרף'. וכל מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, אף על פי שהיא מקפת חומה עתה – קוראין בארבעה עשר; ומדינה זו, היא הנקראת 'עיר'.

ה. שושן הבירה – אף על פי שלא היתה מקפת חומה בימי יהושע בן נון, קוראין בחמשה עשר; שבה היה הנס, שנאמר: "ונוח בחמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי יהושע? כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין ככני שושן, ויחשבו כאלו הם כרפין מקפין, אף על פי שהם עתה חרבין, הואיל והיו מקפין בימי יהושע; ויהיה זכרון לארץ ישראל בגס זה.

ו. בני הכפרים שאינם מתקבצים בבתי כנסיות אלא בשני ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום הכניסה [יום שמתכנסים בו]. כיצד? אם חל ארבעה עשר להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום; ואם חל להיות ביום אחר חוץ משני ובחמישי, מקדימין וקוראין בשני או בחמישי הסמוך לארבעה עשר.

ז. כיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת – מקדימין וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר; חל להיות בשלישי – קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר; חל להיות ברביעי – קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין אותה בפחות מעשרה.

ח. כפר שאין נכנסין [מתכנסים] בו בשני ובחמישי, אין קוראין אותה אלא בארבעה עשר. וכל עיר שאין בה עשרה

יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו'עשרת' בנשימה אחת, כדי להודיע לעם שכלם נתלו ונהרגו כאחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא את המגלה, קורא ופושט כאגרת; וכשיגמר, חוזר וכוונה בלה, ומברך.

יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר, אסורין בספד ותענית, לכל אדם בכל מקום – בין לבני כרבים, שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עזירות, שהם עושים ארבעה עשר בלבד. ושני הימים אסורים בספד ותענית באדר הראשון, באדר השני. אנשי כפרים שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים, מתירים בספד ותענית ביום קריאתה, ואסורין בשני הימים האלו, אף על פי שאין קוראין בהם.

יד. מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועזירות, ויום חמשה עשר לבני כרבים – להיותם ימי משתה ושמחה, ומשולוח מנות לרעים ומתנות לאביונים. ומתיר בעשיית מלאכה; ואף על פי כן, אין ראוי לעשות בו מלאכה. אמרו חכמים: 'כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה סימן ברכה'. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי – אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתם, יצאו; אבל המשתה והשמחה, אין עושין אותה אלא ביום ארבעה עשר, ואם הקדימו – לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו.

טו. כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה, כפי אשר תמצא ידו; ושונה יין, עד שישתכר ויגדל בשרותו. וכן חוב אדם לשלח שתי מנות של בשר, או של מיני תבשיל, או שני מיני אכלין – לחברו, שגאמר: "ומשולוח מנות איש לרעהו" – שתי מנות, לאיש אחד. וכל המרבה לשלח לרעים, משבח. ואם אין לו (מנות), מחליף עם חברו – זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה סעודתו, כדי לקיים: "ומשולוח מנות איש לרעהו".

טז. וחיוב לחלק לעניים ביום הפורים; אין פוחתין משני עניים; נותן לכל אחד מתנה אחת, או מעות או מיני תבשיל או מיני אכלין, שגאמר: "ומתנות לאביונים" – שתי מתנות, לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים, אלא כל הפושט ידו לטל, נותנין לו; ואין משנין מעות פורים לצדקה אחרת. יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות בסעודתו ובשולוח לרעיו – שאין שם שמחה גדולה ומפארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים, שהמשמח לב האמללים האלו מדמה בשכינה, שגאמר: "להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדבאים".

יח. כל ספרי הנביאים וכל הכתובים, צתידין לבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר – וזהו היא קצמת בחמשה חמשי תורה, ובהלכות של תורה שבכל פה, שאינן בטלין לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל, שגאמר: "כי נשכחו הצרות הראשונות וכו'" – ימי הפורים לא יבטלו, שגאמר: "וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם".

ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו. הלוטו [נ- מדבר בשפה זרה] ששמע את המגלה כתובה בלשון הקדש, ובכתב הקדש – אף על פי שאינו יודע מה הן אומרים, יצא ידי חובתו. וכן אם היתה כתובה יונית ושומע – יצא, אף על פי שאינו מכיר, ואפילו היה השומע עברי. ד. היתה כתובה תרגום [ארמית], או בלשון אחרת מלשונות הגוים – לא יצא ידי חובתו בקריאתה, אלא המפיר אותה לשון בלבד; והוא, שתהיה כתובה בכתב אותה לשון. אבל אם היתה כתובה בכתב עברי, וקראה ארמית לארמי – לא יצא; שגמץ זה קורא על פה, וכיון שלא יצא הקורא ידי חובה, לא יצא השומע ממנו.

ה. הקורא את המגלה בלא פונה, לא יצא. כיצד? היה כותב, או דורשה [קורא ודורש], או מגיה [בודקה] – אם כן לבו לצאת בקריאה זו, יצא; ואם לא כן לבו, לא יצא. קרא, והוא מתנמנם – הואיל ולא נרדם בשנה, יצא.

ו. במה דברים אמורים, שהמכין לבו בכתובתה יצא? בשמחנותו לצאת בקריאתה שקרא בספר שמעתיק ממנו, בשעה שהוא כותב; אבל אם נתפן לצאת בקריאתו [שקורא מתוך הספר] שפוטב – לא יצא, שאינו יוצא ידי חובתו אלא בקריאתה מספר שכלה כתובה בו בשעת קריאה.

ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה, וקרא קריאה משבשת [אך הענין לא שובש] – יצא, לפי שאין מדקדקין בקריאתה. קראה עומד, או יושב – יצא, ואפילו בצבור; אבל לא קרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד צבור. קראה שנים, אפילו עשרה, כאחד – יצאו הקוראים, והשומעים מן הקוראים; וקורא אותה גדול עם הקטן, ואפילו בצבור.

ח. אין קוראין בצבור, במגלה הכתובה [ברצף] בין [שאר ספרי] הכתובים; ואם קרא, לא יצא – אלא אם כן היתה יתרה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהיה לה הכר. אבל יחיד קורא בה, ואפילו אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא בה ידי חובתו.

ט. אין כותבין את המגלה אלא בדיו, על הגויל [עור מעובד] או על הקלף כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא וקלקנתוס [מיני דיו], כשרה; כתבה בשאר מיני צבעונין, פסולה. וצריכה שרטוט, כתורה עצמה; ואין העור שלה צריך עבודה לשמה. היתה כתובה על הנר, או על עור שאינו מעבד, או שכתבה גוי, או מין – פסולה.

י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות – אם רשומן נפר – אפילו היו רבה, כשרה. ואם אין רשומן נפר – אם היה רבה שלם, כשרה; ואם לאו, פסולה. השמיט בה הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא על פה – יצא.

יא. המגלה צריכה תפירה, עד שיהיה כל עזרתיה מגלה אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, כספר תורה; ואם תפרה שלא בגידין, פסולה. ואינו צריך לתפר את כל היריעה, כספר; אלא אפילו תפר בגידין שלש תפירות בקצה היריעה, ושלש באמצעה, ושלש בקצה השנית – כשרה, מפני שנקראת 'אגרת'.

יום שישי כ"ד כסלו ה'תש"ע

הלכות מגלה וחנכה פרק ג

א. בבית שני, כשנמלטו יון - גזרו גזרות על ישראל, ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצוות, ופשוטו ידם בממזנות ובכנותיהם; ונכנסו להיכל, ופרצו בו פרצות, וטמאו השקרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם, ולחצונו לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו, והושיעם מידם. וגברו בגי חשמונאי הכהנים הגדולים והרגום, והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים, וחנכה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים - עד החורבן השני.

ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בתמשה ועשרים בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן טהור אלא פך אחד; ולא היה בו להדליק אלא יום אחד בלבד, והדליקו ממנו נרות המערכה שמונה ימים - עד שפכתו יתים, והוציאו שמן טהור.

ג. ומפני זה התקינו החכמים שבאותו הדור, שיהיו שמונת הימים האלו שתחלתם מליל תמשה ועשרים בכסלו, ימי שמחה והלל; ומדליקין בהם הנרות בערב על פתחי הבתים, בכל לילה ולילה משמונת הלילות (להראות ולגלות הנס). וימים אלו, הן הנקראין 'חנכה'. והן אסורין בספק ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהם מצוה מדברי סופרים בקריאת המגלה.

ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת נר חנכה. והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של חנכה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקנינו והגיענו לזמן הזה'. וכל הרוצה אותה, מברך שמים - 'שעשה נסים לאבותינו, ושהחנינו'. ובשאר הלילות, המדליק מברך שמים, והרואה מברך אחת - שאין מברכין 'שהחנינו', אלא בלילה הראשון. ה. בכל יום ויום משמונת הימים האלו, גומרין את ההלל; ומברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו לגמור את ההלל' - בין יחיד, בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים, מברך עליה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו', כדרך שמברך על המגלה ועל הערוב - שכל ודאי של דבריהם, מברכין עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתם לו מפני הספק, כגון מעשר דמאי (פירות עם הארץ שספק אם עשרם) - אין מברכים עליו; ולמה מברכים על יום טוב שני, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא יזלזלו בו.

ו. ולא הלל של חנכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים, בכל הימים שגומרין בהם את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה, מצוה לגמור בהם את ההלל; ואלו הם: שמונת ימי החג (הסוכות), ושמונת ימי חנכה, וראשון של פסח, ויום עצרת (שבועות). אבל ראש השנה ויום הפורים, אין בהם הלל, לפי שהם ימי

תשובה וינאה ופחד, לא ימי שמחה ותר; ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת המגלה היא ההלל.

ז. מקומות שעושים ימים טובים שני ימים - גומרים את ההלל באחד ועשרים יום: בתשעת ימי החג, ושמונת ימי חנכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל בראשי חודשים - קריאת ההלל מנהג, ואינו מצוה; ומנהג זה, בצבור. לפיכך קוראים בדלוג, ואין מברכים עליו, שאין מברכים על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל; ואם התחיל, ישלים [יסיים] בדלוג כדרך שקוראים בצבור. וכן בשאר ימי הפסח, קוראים בדלוג בראשי חודשים.

ח. כיצד מדליגין? מתחילין מתחלת ההלל, עד 'חלמיש למעינו מים'; ומדלג ואומר: 'ה' זכרנו וכו'', עד 'הללויה'; ומדלג ואומר: 'מה אשיב לה', עד 'הללויה'; ומדלג ואומר: 'מן המצר קראתי ה', עד סוף ההלל. וזה הוא המנהג הפשוט; ויש מדליגים דלוג אחר.

ט. כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל למפרע [שלא כסדר הכתובים], לא יצא. קרא ושהה, וחזר וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמור את פלו, יצא. ימים שגומרים בהם את ההלל, יש [- מותר] לו להפסיק בין פרק לפרק; אבל באמצע הפרק, לא יפסיק. וימים שקורא בהם בדלוג, אפילו באמצע הפרק, פוסק.

י. כל יום שגומרים בו את ההלל, מברך לפניו; ומקום שנהגו לברך אחריו, מברך. כיצד מברך? 'הללויה ה' כל מעשיו, וחסידיו וצדיקים עושי רצונו, וכל עמך בית ישראל, ברנה יודו לשמך - כי אתה ה', לך טוב להודות ולשמך נעים לזמר, ומעולם ועד עולם אתה הוא האל. ברוך אתה ה', המלך המשבח המפאר, חי וקיים, תמיד מלך לעולם ועד'.

יא. יש מקומות שנהגו לכפל מ"אודך כי עניתינו" עד סוף ההלל, כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו לכפל, יכפל; ומקום שנהגו שלא לכפל, אין כופלין.

יב. מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים, כך היה: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר: 'הללויה', וכל העם עונין: 'הללויה'; וחזר ואומר: 'הללו עבדי ה'', וכל העם עונין: 'הללויה'; וחזר ואומר: 'הללו את שם ה'', וכל העם עונין: 'הללויה'; וחזר ואומר: 'יהי שם ה' מברך מעתה ועד עולם', וכל העם עונין: 'הללויה'. וכן על כל דבר ודבר, עד שנמצאו עונין בכל ההלל 'הללויה' מאה ושלש ועשרים פעמים; סימן להם - שנותיו של אהרן.

יג. וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק, הם חוזרין ואומרים מה שאמר. כיצד? כשהוא אומר: 'בצאת ישראל ממצרים', כל העם חוזרין ואומרים: 'בצאת ישראל ממצרים'; והקורא אומר: 'בית יעקב מעם לויעז', וכל העם עונין: 'הללויה'; עד שיאמר: 'אזהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני', וכל העם חוזרין ואומרים: 'אזהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני'. וכן כשיאמר הקורא: 'הללו את ה' כל גוים', כל העם חוזרין ואומרים: 'הללו את ה' כל גוים'.

מִיָּמִין, וְגַר חֲנֻכָּה מִשְׁמָאל; וְאִם הָיָה דָר בְּעֵלְיָה, מִנִּיחוּ בַחלוֹן הַסְמוּכָה לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים. וְגַר חֲנֻכָּה שֶׁהֵנִיחוּ לְמַעַל מַעֲשָׂרִים אֶמָּה - לֹא עָשָׂה כָלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ נֹכֵחַ.

ח. בִּימֵי הַסִּפְכָּה [מהגויים], מִנִּיחַ גַּר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבְּפָנָיו; וְאִפְלוּ הֵנִיחוּ עַל שֻׁלְחָנוֹ, דִּיּוֹ. וְצָרִיף לְהִיּוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת גַּר אַחֵר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ. וְאִם הָיְתָה שָׁם מְדוּרָה, אֵינוּ צָרִיף גַּר אַחֵר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵין דֶּרֶכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְמְדוּרָה, צָרִיף גַּר אַחֵר.

ט. גַּר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוּ חֶרֶשׁ, שׁוֹטָה, וְקֶטֶן, אוֹ גוֹי - לֹא עָשָׂה כָלוּם; עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ מִי שֶׁהוּא חָיִב בְּהַדְלָקָה. הִדְלִיקוּ מִבְּפָנָיו, וְהוֹצִיאוּ דְלוּק וְהֵנִיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עָשָׂה כָלוּם; עַד שֶׁיִּדְלִיקֵנוּ בְּמִקוֹמוֹ. אֲחִזּוּ הֵגֵר וְעַמֵּד, לֹא עָשָׂה כָלוּם; שֶׁהֲרֹאָה אוֹמֵר: 'לְצָרְכּוֹ הוּא עוֹמֵד'. עֲשִׂשִׁית [פנס מנר] שֶׁהָיְתָה דוֹלָקֶת כָּל הַיּוֹם כָּלוּ - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְכַבֶּה, וּמִבְּרָךְ, וּמִדְּלִיקָה; שֶׁהִדְלָקָה הִיא הַמַּצָּה, וְלֹא הַהֲנָחָה. וּמִתַּר לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה מִגַּר חֲנֻכָּה אַחֵר.

י. חָצֵר שֵׁשׁ לָהּ שְׁנֵי פִתְחִים בְּשִׁטֵּי רוּחוֹת [צדדים], צָרִיכָה שְׁנֵי גִרּוֹת, שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ זֶה: 'לֹא הֵנִיחוּ גַר חֲנֻכָּה'; אֲבָל אִם הָיוּ בְּרוּחַ אַחַת, מִדְּלִיק בְּאַחַד מֵהֶם.

יא. אוֹרֵחַ שְׁמִדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינוּ צָרִיף לְהִדְלִיק עָלָיו בּוֹ - צָרִיף לְהִדְלִיק בְּמִקוֹם שְׁנִיתָאֲרַח בּוֹ, וּמִשְׁתַּתָּף עִמָּהּ בְּשִׁמְן. וְאִם הָיָה לוֹ בֵּית בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - אָף עַל פִּי שְׁמִדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - צָרִיף לְהִדְלִיק בְּבֵית שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הָעוֹבְרִים.

יב. מִצּוֹת גַּר חֲנֻכָּה, מַצָּה חֲבִיבָה הִיא עַד מָאֵד; וְצָרִיף אָדָם לְהִזְהָר בָּהּ - כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַגֵּס, וְלְהוֹסִיף בְּשִׁבְחָהּ הָאֵל וְהוֹדִיעָהּ לוֹ עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה. אִפְלוּ אֵין לוֹ מָה יֵאכַל אֶלָּא מִן הַצֹּדֵקָה - שׁוֹאֵל, אוֹ מוֹכֵר כִּסּוּתוֹ; וְלוֹקֵחַ שִׁמְן וְגִרּוֹת, וּמִדְּלִיק.

יג. הָרִי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְהַדְּלָקָה גַּר חֲנֻכָּה - מְקַדֵּים שִׁמְן לְהִדְלִיק גַּר חֲנֻכָּה, עַל הַיֵּין לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הַזֹּאֵל וְשִׁנְיָהּ מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, מוֹטָב לְהַקְדִּים גַּר חֲנֻכָּה שֵׁשׁ בּוֹ זִכְרוֹן הַגֵּס.

יד. הָיָה לְפָנָיו גַּר בֵּיתוֹ וְגַר חֲנֻכָּה, אוֹ גַּר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - גַּר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ; שֶׁהָרִי הַשֵּׁם נִמְחָק לְעִשּׂוֹת שְׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גְּדוֹל הַשְּׁלוֹם, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לְעִשּׂוֹת שְׁלוֹם בְּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְרָכִיתָ דֶּרֶכִּי נָעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם".

כִּרְיָף רַחֲמָנָא דְסִיעֵצָן. נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, בְּעֶזְרַת שְׂדֵי. וּמִנְּהֵן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, שֶׁבָּעָה וְתִשְׁעִים: הַלְכוֹת שַׁבָּת, שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים; הַלְכוֹת צִירֻבִין, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת שְׁבִיתָה עֲשׂוֹר, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הַלְכוֹת שְׁבִיתָה יוֹם טוֹב, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת חֲמֵץ וּמָצָה, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת שׁוֹפָר וְסִפָּה וְלוּלָב, שְׁמוֹנֶה פְּרָקִים; הַלְכוֹת שְׁקָלִים, אַרְבָּעָה פְּרָקִים; הַלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, תִּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הַלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הַלְכוֹת מַגֵּלָה וְחֲנֻכָּה, אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

יד. הַקּוֹרָא אוֹמֵר: "אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא", וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: "אֲנֵא ה' הוֹשִׁיעָה נָא" - אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוּ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר: "אֲנֵא ה' הַצִּלִּיחָה נָא", וְהֵם עוֹנִים: "אֲנֵא ה' הַצִּלִּיחָה נָא"; הוּא אוֹמֵר: "בְּרוּךְ הַבָּא", וְכָל הָעָם אוֹמְרִים: "בְּשֵׁם ה'". וְאִם הָיָה הַמַּקְרָא אֶת הַהֵלֶל קֶטֶן, אוֹ עֶבֶד, אוֹ אִשָּׁה - עוֹנָה אַחֲרֵיהֶם מִה שֶׁהֵם אוֹמְרִין, מַלְּה מַלְּה בְּכָל הַהֵלֶל.

טו. זֶה הוּא הַמְּנַהֵג הָרָאשׁוֹן, וְכוּ רְאוּי לִילָף; אֲבָל בְּזַמְנֵים אֵלוֹ, רְאוּיִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, מְנַהֵגוֹת מִשְׁנוֹת בְּקִרְיָאָתוֹ וּבְעִנְיַת הָעָם, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֶה לְאַחֵר.

יום שבת קודש כ"ה כסלו ה'תש"ע

הלכות מגלה וחנכה פרק ד

א. כַּמָּה גִּרּוֹת הוּא מִדְּלִיק בְּחֲנֻכָּה? מִצּוֹתָהּ שִׁיחֶיהָ כָּל בֵּית וּבֵית מִדְּלִיק גַּר אַחֵד, בֵּין שֶׁהָיוּ אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּין, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהִיר אֶת הַמַּצָּה, מִדְּלִיק גִּרּוֹת כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי הַבַּיִת, גַּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים. וְהַמְהִיר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מַצָּה מִן הַמְּבַחֵר, מִדְּלִיק גַּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּלִילָה הָרָאשׁוֹן, וּמוֹסִיף וְהוֹלֵף בְּכָל לֵילָה וְלֵילָה גַּר אֶחָד.

ב. כִּיצֵד? הָרִי שֶׁהָיוּ אֲנָשֵׁי הַבַּיִת עוֹשֶׂה - בְּלִילָה הָרָאשׁוֹן, מִדְּלִיק עוֹשֶׂה גִּרּוֹת; וּבְלִיל שֵׁנִי, עוֹשֶׂים; וּבְלִיל שְׁלִישִׁי, שְׁלִישִׁים; עַד שֶׁנִּמְצָא מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי, שְׁמוֹנִים.

ג. מְנַהֵג פְּשוּט בְּכָל עֲרֵינוּ בְּסִפְרָד, שִׁיחֵיהֶם כָּל אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מִדְּלִיקִין [יחד] גַּר אֶחָד בְּלִילָה הָרָאשׁוֹן, וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין גַּר בְּכָל לֵילָה וְלֵילָה, עַד שֶׁנִּמְצָא מִדְּלִיק בְּלִיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנֶה גִּרּוֹת - בֵּין שֶׁהָיוּ אֲנָשֵׁי הַבַּיִת מְרַבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד. ד. גַּר שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי פִּיּוֹת, עוֹלָה לְשֵׁנִי בְּגֵי אָדָם. מֵלֵא קֶצֶרָה שִׁמְן וְהַקִּיפָה פְּתִילוֹת - אִם כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּדֵי לִמְנוּעַ חִיבוּר בֵּין הַפְּתִילוֹת, כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נִחְשָׁבַת כְּגַר אֶחָד; לֹא כֶּפֶה עָלֶיהָ כְּדֵי - נַעֲשִׂית כַּמְדוּרָה, וְאִפְלוּ כְּגַר אֶחָד אֵינָה נִחְשָׁבַת.

ה. אֵין מִדְּלִיקִין גִּרּוֹת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחֹמָה, אֶלָּא עִם שְׁקִיעָתָה - לֹא מֵאַחֲרֵין, וְלֹא מִקְדִּימִין. שִׁבְחָה אוֹ הִזִּיד וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׁקִיעַת הַחֹמָה, מִדְּלִיק וְהוֹלֵף עַד שֶׁתִּכְלָה רִגְלָה מִן הַשּׁוּק. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה? כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ יֵתֵר. עֶבֶר זְמַן זֶה, אֵינוּ מִדְּלִיק. וְצָרִיף לְתֵן שִׁמְן בְּגַר, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דוֹלָקֶת וְהוֹלְכֶת עַד שֶׁתִּכְלָה רִגְלָה מִן הַשּׁוּק. הִדְלִיקָה וְכִבְּתָהּ, אֵינוּ זָקוּק לְהִדְלִיק פַּעַם אַחֲרָתָה. נִשְׁאַרָה דוֹלָקֶת אַחֵר שֶׁכִּלְתָּה רִגְלָה מִן הַשּׁוּק - אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְקָהּ, עוֹשֶׂה.

ו. כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת, כְּשֵׁרֹת לְגַר חֲנֻכָּה, וְאָף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחֵר הַפְּתִילָה, וְאֵין הָאוֹר נִתְּלִית יָפָה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת. וְאִפְלוּ בְּלִילֵי שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ זְמַן חֲנֻכָּה, מִתַּר לְהִדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאֵסוּר לְהִדְלִיק בִּהְיוֹת גַּר שַׁבָּת; לְפִי שֶׁאֵסוּר לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר חֲנֻכָּה, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בַּחֲלָל, וְאִפְלוּ לְבָדֵק מַעוֹת אוֹ לְמַנְתֵּן לְאוֹרָה - אֲסוּר.

ז. גַּר חֲנֻכָּה, מַצָּה לְהֵנִיחוּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ, בְּטַפַּח הַסְמוּךְ לְפֶתַח, עַל שְׁמָאל הַנִּכְנָס לְבֵית - כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט-כ"ה כסלו ה'תש"ע

בִּאֲפֶן מְסִים וּמִטְמְאִים בְּאֶפֶן אַחֵר, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר
בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוֹ (הלכות פרה אדומה). דַּע,
שֶׁשְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִיְּנֵי הַטְּמְאוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקֹּדֶם מִנִּינָם,
וְהֵם: טְמֵאָה נְבִלָה וְטְמֵאָה שְׂרָצִים וְטְמֵאָה אֲכָלִים
וְטְמֵאָה נֶדֶה וְטְמֵאָה יוֹלֶדֶת וְטְמֵאָה צֶרֶעַת אָדָם
וְטְמֵאָה צֶרֶעַת הַבְּגָד וְטְמֵאָה צֶרֶעַת הַבֵּית וְטְמֵאָה
הַזֵּב וְטְמֵאָה הַזֵּבָה וְטְמֵאָה שִׁכְבַּת זָרַע וְטְמֵאָה מֵת
וְטְמֵאָה מִי נֶדֶה וְטְהָרָתָם — כָּל־אֶחָד מֵהֶם מִפְּרֹשׁ
בַּתּוֹרָה, וּבְכָל־מִצְוָה מֵאֵלֶּה יֵשׁ מִקְרָאוֹת הַרְבֵּה
וְדִינִים וְתִנְאִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּפָּרָשָׁה "וַיְהִי בַּיּוֹם
הַשְּׁמִינִי" וּבַפָּרָשָׁה "אֲשֶׁה כִּי תִזְרִיעַ" וּבַפָּרָשָׁה
"זֹאת תִּהְיֶה" וּבַפָּרָשָׁה "וַיִּקְחוּ אֵלָיֶךָ פָּרָה אֲדָמָה";
וְאַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת כָּל־הַמִּקְרָאוֹת שֶׁבָּאוּ
בְּטְמֵאוֹת אֵלּוּ. אֲבָל דִּינֵי כָל־הַמִּינִים הָאֵלֶּה וְהִלְכוֹת
כָּל־מִין מֵהֶם — הֵרִי סֵדֵר טְהוֹרוֹת כּוֹלֵל כָּל־זֶה.
מֵהֶם מִינִים שֶׁנִּתְיַחֲדוּ לָהֶם מַסְכָּתוֹת — מִהֵן מַסְכָּת
טְהוֹרוֹת וּמַסְכָּת מְכַשִּׁירִין וּמַסְכָּת עֲקָצִים, שֶׁשְׁלֹשׁ
מַסְכָּתוֹת אֵלּוּ כּוֹלְלוֹת טְמֵאָה אֲכָלִין בְּלִבָּהּ,
וּבְשִׁבִּילָהּ נִתְחַבְּרוּ; אֵךְ אִם נִזְדַּמְּן בָּהֶם דִּין מִדִּינֵי
שָׂאָר הַטְּמְאוֹת, הֵרִי לֹא בָּאוּ שָׁם אֵלָּא בְּמִקְרָה.
בְּדוּמָה לִכְךָ כּוֹלֵלֶת מַסְכָּת נֶדֶה כָּל־דִּינֵי מִצְוֹת
טְמֵאָה נֶדֶה וְזִבָּה וְטְמֵאָה יוֹלֶדֶת, וּבְמַסְכָּת פְּרִתוֹת
יֵשׁ גַּם־כֵּן חֵלֶק מִדִּינֵי טְמֵאָה יוֹלֶדֶת. מַסְכָּת נִגְעִים
כּוֹלֵלֶת כָּל־דִּינֵי נִגְעֵי אָדָם וּבְגָד וּבֵית; וּמַסְכָּת זָבִים
כּוֹלֵלֶת כָּל־דִּינֵי זָב וְזִבָּה וְשִׁכְבַּת זָרַע; וּמַסְכָּת
אֶהֱלוֹת כּוֹלֵלֶת כָּל־דִּינֵי טְמֵאָה מֵת; וּמַסְכָּת פָּרָה
כּוֹלֵלֶת דִּינֵי מִי נֶדֶה לְטֵמֵא וּלְטֵהָר. אֲבָל טְמֵאָה
נְבִלָה וְטְמֵאָה שְׂרָץ לֹא יִחַדּוּ לָהֶן מַסְכָּתוֹת, אֵלָּא
דִּינֵיהֶן מִפְּזָרִים בְּכֻמָּה מְקוֹמוֹת בְּסֹדֵר זֶה, רַבָּם
בְּמַסְכָּת כָּלִים וְטְהוֹרוֹת. וְכֵן דְּבָרוֹ עַל שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת
מִסּוּג זֶה בְּמַסְכָּת עֲדִיּוֹת. וּכְבָר פִּרְשְׁנוּ אֲנִי סֹדֵר זֶה
כְּלוּ, כְּלוֹמֵר: סֹדֵר טְהוֹרוֹת, פְּרוֹשׁ שְׂאִין צָרִיךְ לַעֲנֹן
בְּסֹפֶר אַחֵר עִמּוֹ בְּשׁוּם דְּבָר מַעֲנִינִי הַטְּמֵאָה
וְהַטְהָרָה.

יום ראשון י"ט כסלו ה'תש"ע

יום שני כ' כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קז.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַמֵּת
מִטְמֵא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֵלֶת כָּל־דִּינֵי טְמֵאָה מֵת.

יום שלישי כ"א כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קז. קיג.

הַמִּצְוָה הַק"ז — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַמֵּת
מִטְמֵא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֵלֶת כָּל־דִּינֵי טְמֵאָה מֵת.

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת פָּרָה
אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מוֹכֶנֶת לְמַה שֶׁצָּרִיךְ בְּטְהָרָה
מִטְמֵאָה מֵת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְתַעֲלֶה: "וְהִיְתָה לַעֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְבָר
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכָּת הַמִּיְחָדָת לָהּ, וְהִיא
מַסְכָּת פָּרָה.

יום רביעי כ"ב כסלו ה'תש"ע

יום חמישי כ"ג כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קיג.

הַמִּצְוָה הַק"ג — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לַעֲשׂוֹת פָּרָה
אֲדָמָה, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה מוֹכֶנֶת לְמַה שֶׁצָּרִיךְ בְּטְהָרָה
מִטְמֵאָה מֵת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר יְתַעֲלֶה: "וְהִיְתָה לַעֲדַת
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁמֶרֶת" (במדבר יט, ט). וּכְבָר
נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסְכָּת הַמִּיְחָדָת לָהּ, וְהִיא
מַסְכָּת פָּרָה.

יום שישי כ"ד כסלו ה'תש"ע

יום שבת קודש כ"ה כסלו ה'תש"ע

מצות עשה קח.

הַמִּצְוָה הַק"ח — שֶׁצִּוְנוּ בְּדִינֵי מִי נֶדֶה (מי
הזאה, שמערבים בהן את אפר הפרה האדומה ומזים
על טמא מֵת — אדם או כלי — לטהרו), הַמְטְהָרִים

שמואל-א ב לד-לו

לד וְזֶה-לֶךְ הָאוֹת אֲשֶׁר יָבֹא אֶל-שְׁנֵי בָנֶיךָ אֶל-חֶפְנִי וּפִינָחָם בַּיּוֹם אַחֵד יָמוּתוּ שְׁנֵיהֶם: לֹא וְהִקִּימְתִּי לִי כֹהֵן נֶאֱמָן כַּאֲשֶׁר בִּלְבָבִי וּבְנַפְשִׁי יַעֲשֶׂה וּבְנִיתִי לוֹ בֵּית נֶאֱמָן וְהִתְהַלֵּךְ לִפְנֵי-מִשְׁיחִי כָל-הַיָּמִים: לו וְזֶה כָל-הַנּוֹתָר בְּבֵיתְךָ יָבֹא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ לְאַגֹּרֶת כֶּסֶף וְכִפְר־לֶחֶם וְאָמַר סִפְחָנִי נָא אֶל-אַחַת הַכֹּהֲנֹת לֶאֱכֹל פֶּת-לֶחֶם:

שמואל-א ג א-ג

ג א וְהַנֶּעֱר שְׁמוּאֵל מִשְׁרַת אֶת-יְהוָה לִפְנֵי עַלִי וּדְבַר-יְהוָה הָיָה יָקָר בְּיָמִים הָהֵם אֵין חֲזוֹן נִפְרָץ: ב וַיְהִי בַיּוֹם הַהוּא וְעַלִי שָׁכַב בְּמִקְוָמוֹ וְעֵינָיו (וְעֵינָיו קרי) הִחֲלוּ כְהוֹת לֹא יוֹכֵל לִרְאוֹת: ג וַיָּנֹר אֱלֹהִים מֶרֶם יִכְכֶּה וּשְׁמוּאֵל שָׁכַב בְּהִיכֹל יְהוָה אֲשֶׁר-שָׁם אֲרוֹן אֱלֹהִים: פ

רש"י

(א) היה יקר. היה מנוע, וכן (משלי יז כז): יקר רוח איש תבונה, מנוע דברים, אדם מבין: אין חזון נפרץ. (תרגום:) לית נבואה גליא. נפרץ - לשון (בראשית כח יד): ופרצת ימה וקדמה: (ג) ושמואל שוכב במקומו. בעזרת הלויים השומרים בית המקדש, וכן תרגם יונתן: ושמואל שכיב בעזרת לואי בהיכל ה' אשר שם ארון האלהים:

מצודת ציון

(לה) נאמן. מתקיים, כמו (ישעיהו כב כג): יתד במקום נאמן: והתהלך. ענין טיול, כמו (ויקרא כו יב): והתהלכתי בתוכם: (לו) לאגורת. האל"ף נוספת, והוא כמו גרה, שהיא מטבע של כסף, והוא מעה: וככר. כך נקרא לחם שלם: ספחני. ענין הקבוץ והדבוק, כמו (ישעיהו יד א): ונספחו על בית יעקב: פת. הוא פרוסה, כמו (ויקרא ב ו): פתות אותה פתים:

(א) יקר. חשוב, כמו (לקמן כו כא): יקרה נפשי: חזון. נבואה: נפרץ. מלשון פרצה: (ב) החלו. התחילו: כהות. חשוכות, כמו (ויקרא יג ו): והנה כהה:

מצודת דוד

(לד) וזה לך האות. שיתקיים הדבר, ביום אחד ימותו שני בנים, והיא תהיה לך אות שיתקיים כל הפורענות שנאמר לך, והבטת צר מעון, וכל מרבית ביתך ימותו אנשים: (לה) כהן נאמן. הוא צדוק: (לו) לאגורת כסף. בשביל להשתכר מעה כסף: לאגורת כסף. ממשקלות: עשרים גרה הוא (שמות ל יג): ספחני. אספני:

(א) לפני עלי. רוצה לומר שהיה זריז בעבודת ה', לעשותה לפני עלי וקודם לו, כי מתחלה הורה עלי עבודת ה', ואחר זמן נתחזק מאליו, ולבסוף נתעלה יותר עד שזכה לנבואה: ודבר ה'. דברי הנבואה היה בימים ההם דבר יקר מאוד, יותר מבשאר הימים: אין חזון נפרץ. כאילו הנבואה גדורה לבל תצא, ולא נפרץ גדרה: (ב) ביום ההוא. ביום בא איש האלהים אל עלי: במקומו. במקום שהכהנים שוכבים, לפני מן הלויים: החלו כהות. התחילו להיות כהות וחשוכות: לא יוכל לראות. כאשר מקודם, וכפל הדבר לתוספת ביאור: (ג) טרם יכבה. עדיין לא כבה אף נר אחד מנרות המנורה: ושמואל שוכב. במקום אשר הלויים שוכבים: בהיכל ה'. זה קדש הקדשים, כאשר מפרש: אשר שם ארון אלהים, ומוסב הוא למקרא שלאחריו, לומר שקול הקריאה היה בהיכל ה' וכו':

דברי הימים ב כב ט"ב

ט וַיִּבְקֹשׁ אֶת־אֲחֻזָּיהוּ וַיִּלְכְּדוּהוּ וְהוּא מִתְחַבֵּא בְּשִׁמְרוֹן וַיִּבְאֵהוּ אֶל־יְהוּא וַיִּמְתְּהוּ וַיִּקְבְּרוּהוּ כִּי אָמְרוּ בֶן־יְהוֹשָׁפָט הוּא אֲשֶׁר־דָּרַשׁ אֶת־יְהוָה בְּכָל־לְבָבוֹ וַאֲנִי לְבֵית אֲחֻזָּיהוּ לַעֲצֹר כַּח לְמַמְלָכָה: י וַעֲתִלְיָהוּ אִם אֲחֻזָּיהוּ רָאִתָּה כִּי מָת בְּנֵה וּתְקַם וּתְדַבֵּר אֶת־כָּל־זֶרַע הַמַּמְלָכָה לְבֵית יְהוּדָה: יא וּתְקַח יְהוֹשֻׁבֶעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ אֶת־יֹאשׁ בֶּן־אֲחֻזָּיהוּ וּתְגַנֵּב אֹתוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הַמּוֹמְתִים וּתְתֵן אֹתוֹ וְאֶת־מִינְקָתוֹ בַּחֲדָר הַמָּטוֹת וּתְסַתִּירָהוּ יְהוֹשֻׁבֶעַת בַּת־הַמֶּלֶךְ יְהוֹרָם אִשְׁתּוֹ יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן כִּי הָיָה הִיתָה אֲחֻזָּיהוּ מִפְּנֵי עֲתִלְיָהוּ וְלֹא הִמִּיתָהוּ: יב וַיְהִי אֲתָם בְּבֵית הָאֱלֹהִים מִתְחַבֵּא שְׁשׁ שָׁנִים וַעֲתִלְיָה מַלְכָּת עַל־הָאָרֶץ:

רש"י

מתים לאלתר הולכים ומדוכים בתחלואים ושוב מתים ודוגמא ממותי תחלואי רעב כי גם הם אינם מתים לאלתר: (יא) בחדר המטות. תרגום באדרון בית ערסותא כלומר בעזרה בחדר שכיבת הכהנים ורבינו שלמה זצ"ל פי' בעליית בית קדש הקדשים כדכתיב במלכים (ב) ו' ויהי אתה בבית ה' מתחבא וגו' ועליו אמר דוד (תילים כז) כי יצפנני בסוכה וגו' וקורוהו חדר המטות (במלכים ב' יא) על שם בין שדי ילין והוא שיסד הקליר (קרא ר' אליעזר ובכורונות דיום א' דר"ה יסד זה ע"ש) אם פץ למטות נפץ חדר המטות לכפור יזכור חורבן הבית יכפר עליכם:

(י) ותקם ותדבר. לשון דבר ובמלכים (ב' י"א) כתיב ותאבד ועל הדור הזה אמר דוד (תהלים יב) למנצח על השמינית שראה ברוח הקודש שבדור שמיני יהרג כל זרעו על ידי עתליהו שהרי משלמה עד כאן שמנה דורות והתפלל שישתייר זרעו לזכרון ואומר (שם) הושיעה ה' כי גמר חסיד וגומר ובמלכים (ב' יא) אומר שע"י סם המות הרגתם שהרי כתיב שם ותגנוב אותו מתוך בני המלך הממותי וקרינן המומתי ויש אם למקרא ויש אם למסור המומתי משמע שכבר מתו ואם למסורת הממותים שמתים והולכים ע"י יסורים ל' הוה ולא לאלתר וזהו מיתת כישוף וסם המות שלא

מצודת ציון

(ט) מתחבא. מסתתר:

מצודת דוד

(ט) והוא מתחבא. בעת שבקשוהו היה מתחבא בשומרון ומצאו שם: ויקברוהו. צוה להוליכו לירושלים לקברו

בקבר הראוי לו כמ"ש במ"ב כי אמרו וכו' ובעבור כבוד אביו ראוי לקבר בדרך כבוד: בן יהושפט. בן יהורם בנו היה אבל בן הבן יחשב לבן: ואין וכו'. לא נשאר מי מבית אחזיה לעכב הכח אצלו להתחזק במלוכה כי כל זרע הממלכה היו קטנים: (י) ותדבר. הביאה עליהם הדבר כי האכילה אותם דבר ארסי וכדומה: לבית יהודה. של בית יהודה: (יא) בת המלך. בת יהורם היתה אחות אחזיה: בחדר המטות. שהי' בבה"מ: יהוידע הכהן. יתכן שהוא יוחנן הנזכר בד"ה א' ה' ועיין בסוף מלכים בחשבון הדורות: כי הוא וכו'. ולזה חמלה על בנו: מפני עתליה. מוסב על ותסתירהו לומר ההסתרה היה מפני עתליה: (יב) ויהי אתם. יואש היה עם יהושבעת ובעלה בבית האלהים כי יהוידע בעלה היה כ"ג והתמידו לשבת בב"ה:

1 תירץ אביי לרב פפא: הָתֵם לגבי כור בשלושים יכול לחזור משום שְׁבִיב
2 רַבֵּן מִלְּתָא דִּנְיָחָא לִיה לְמוֹכֵר וְנִיחָא לִיה לְלוֹקֵחַ – חכמים תקנו דבר
3 שיועיל גם למוכר וגם ללוקח, כיון שלפעמים המוכר רוצה לחזור מהמקח,
4 כגון אם התייקרו החטים ויכול לקבל יותר כסף עבורם, ולפעמים הלוקח
5 רוצה לחזור בו, כגון שהחולו החטים. וממילא שניהם רוצים שתהיה להם
6 אפשרות לחזור כל עוד לא נגמרה המשיכה של כל הכור. אבל כאן בקרקע
7 כיון שרוצים הם לחלק את השותפות, ודאי שכל אחד רוצה שתחול
8 החלוקה בהקדם ולא יהיו עוד שותפין, ועל כן סובר שמואל שעל החלק
9 בירושה שלא נטל האח שבא ממדינת הים, קיימת החלוקה הראשונה.
10 למדנו לעיל (ק:) שאחים שחלקו ובא להם אח ממדינת הים, נחלקו רב
11 ושמואל אם בטלה חלוקתם. הגמרא כאן דנה באחים שחלקו והגיע בעל
12 חוב שאביהם היה חייב לו חוב, וטרף מאחד את הקרקע, מי מפסיד: אִתְּמַר,
13 שני אֲחִין שִׁחְלְקוּ את ירושת אביהם, וְכָא כַּעַל חוֹב שאביהם היה חייב לו
14 כסף, ותובע קרקע שמשועבדת לו בחובו, וְנָטַל חֶלְקוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן בפרעון
15 חובו, ומחלקו של השני לא נטל כלום. יש בזה שלש דעות: א. רַב אֱמֵר
16 בְּמִלְּתָא מִחְלֻקָּתָ – בטלה החלוקה הקודמת, וחוזרים לחלק בשווה מהחלק
17 שנשאר. ב. וְשְׂמוּאֵל אֱמֵר, האח שנטלו ממנו את חלקו ויִתֵּר – הפסיד,
18 ואינו יכול לתבוע כלום מאחיו. ג. וְרַב אִסִּי אֱמֵר, האח שנטלו ממנו את
19 חלקו נִטְמַל מאחיו רק רִבְעֵי מִמָּה שנשאר אצל האח, ואותו רביע נוטלו או
20 בְּקִרְקָע, וְרִבְעֵי בְּמַעֲוֵת – או נטל את אותו רביע במעות, כרצונו של הנותן.
21 הגמרא מבארת את טעמיהם של האמוראים. מבארת הגמרא: רַב שְׁאֵמֵר
22 בְּמִלְּתָא מִחְלֻקָּתָ, טעמו כיון דְּקָא סִבְר הָאֲחִין שִׁחְלְקוּ ירושת אביהם,
23 ויִרְשִׁין הֵן – הרי הם נשארים כיורשים, כי רב סובר שיש ברירה, דהיינו
24 שהוברר הדבר שהחלק שהגיע לכל אחד לאחר החלוקה, הוא החלק שהיה
25 ראוי לו משעה ראשונה, והחלוקה לא ביטלה את דינם כיורשים מאביהם,
26 ומחמת כן אותו דין שהיה עליהם קודם שחלקו לפרוע חוב אביהם לא
27 הסתלק מהם, ולכן החוב מטל על שניהם בשווה, ואם נטל הבעל חוב את
28 חלקו מאחד מהם, צריך השני לשלם לו את חלקו.
29 ממשיכה הגמרא לבאר: וְשְׂמוּאֵל שְׁאֵמֵר 'וִיתֵר' – הפסיד, טעמו משום דְּקָא
30 סִבְר הָאֲחִין שִׁחְלְקוּ לְקֻזּחוֹת הֵו – הרי הם כמו שכל אחד מכר את חלק
31 כבירו, בתמורה שחבירו ימכור לו את חלקו, וזה משום ששמואל סובר
32 ש'אין ברירה, ולא אומרים שהוברר שהחלק שהגיע אליו הוא החלק שכבר
33 מתחילה היה שלו, וממילא כל אחד כאילו קנה את חלקו תמורת החלק
34 שאחיו קיבל, וְכַל אִח בְּלוֹקֵחַ שְׁלֹא בְּאֲחֵרִיּוֹת דְּמִי – נחשב כמו שקנה בלי
35 שהמוכר קיבל עליו אחריות לשלם לו אם יגבו ממנו את הקרקע, והיינו
36 שהאחים אינם אחראים לשלם אחד לשני אם יגבו מאחד מהם את הקרקע,
37 ולכן הפסיד את חלקו.
38 ממשיכה הגמרא לבאר: וְרַב אִסִּי שאומר שנטל רק רבע מקרקע של אחיו,
39 או את שויה, טעמו הוא כיון שְׂמִסְפָּקָא לִיה אִי אחים שחלקו ויִרְשִׁין הֵו,
40 וצריך לשלם לו חצי מהקרקע שלו, כרב, אִי לְקֻזּחוֹת הֵו וכולוקח שלא
41 באחריות, ואינו צריך לשלם לו כלום, וכשמואל. הִלְכָּהּ – לכן משום שיש
42 ספק, וממון המוטל בספק חולקים, הדין הוא שְׁנִטְמַל מאחיו רִבְעֵי מחלקו
43 בְּקִרְקָע, וְרִבְעֵי – או שיקבל את הרבע בְּמַעֲוֵת, משום שאומר לו אחיו אילו
44 היה הבעל חוב בא לגבות ממני הייתי מסלקו במעות, ועל כן אינו מחויב
45 לתת קרקע בפרעון החוב.

46 הגמרא מביאה את פסק ההלכה בסוגיות הללו: אֱמֵר רַב פָּפָא, הִלְכָּתָא
47 בְּכָל הָגֵי שְׂמִיעָתָתָא – ההלכה בכל אלו השמועות, כלומר בשני אחין
48 שחלקו ובא אח נוסף ממדינת הים, או באופן שבא בעל חוב וגבה חלקו של
49 אחד מהם, שְׂמִיעָתָא – יטול אחד מחלקו ויתנו לשני, והיינו שלגבי בא
50 להם אח ממדינת הים הלכה כשמואל שלא בטלה מחלוקת אלא כל אחד
51 יתן מחלקו לאח שהגיע, ולגבי בעל חוב, יקמץ האח השני מחלקו לתת
52 לאחיו שנטל ממנו הבעל חוב. אֱמֵימֵר אֱמֵר, בְּמִלְּתָא מִחְלֻקָּתָ – החלוקה
53 בטלה, וחוזרים וחולקים בשווה וכדעתו של רב בשני המקרים. מסקנת
54 הגמרא היא, וְהִלְכָּתָא בְּמִלְּתָא מִחְלֻקָּתָ כדעת אממר.
55 האשה ודנה בבית דין ששמו נכסי יתומים בשביל למכרם לצורך מזון
56 האשה והבנות, ונחלקו הדיינים בדעתם לגבי השווי של הנכסים, כיצד
57 ידונו: תִּנּוּ רַבֵּן בְּרִייתא, שְׁלֹשָׁה דִּינִים, שהם בית דין, שִׁיָּדוּ לְשׁוֹם נכסי
58 יתומים, כדי למכרם לצורך מזון האשה והבנות, ונחלקו הדיינים בשווי
59 הקרקע, דִּין אֶחָד אֱמֵר שיש לשום את הקרקע בְּמִנָּה – מאה דינרים,
60 וְשְׁנַיִם אֱמֵר לְשׁוֹם את הקרקע בְּמִנָּה דִּינָרִים שהם שני מנים, או
61 להפך, אֶחָד אֱמֵר בְּמִנָּה, וְשְׁנַיִם אֱמֵרִים בְּמִנָּה, הדין הוא שְׂבִטְמַל יָחִיד
62 בְּמִיעוּזוֹ – דברי היחיד שהוא המיעוט בטלים, משום שנאמר (שמות כג ב)
63 'אֲחֵרֵי רִבִּים לְהִטָּה'.
64 מביאה הברייתא אופן נוסף: אם דִּין אֶחָד אֱמֵר לְשׁוֹם הקרקע בְּמִנָּה –
65 מאה דינרים שהם עשרים וחמשה סלעים, וְדִין אֶחָד אֱמֵר לְשׁוּמָה
66 בְּעִשְׂרִים סלעים שהם שמונים דינרים, וְדִין אֶחָד אֱמֵר לְשׁוּמָה בְּשְׁלֹשִׁים
67 סלעים שהם מאה ועשרים דינרים, שלש דעות יש בדבר: א. לדעת תנא קמא
68 נִדּוֹן בְּמִנָּה – דנים את הקרקע בשווי מנה וכדעת הדיין הראשון. ב. רַבִּי
69 אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק אֱמֵר, נִדּוֹן בְּתַשְׁעִים דינרים, שזו פשרה בין שתי
70 הדיינים ששמו בשיעור הפחות, כי לפי הדיין הראשון שווי הקרקע מאה
71 דינרים, ולפי הדיין השני שויה שמונים דינרים, והכריע רבי אליעזר ברכי
72 צדוק שיש לשומה בתשעים. ג. אֲחֵרִים אֱמֵרִים עוֹשִׂין שׁוּמָא בְּנִינָהּ –
73 מחשבים כמה יש בין הממעיט בשומא לבין המרבה בשומא, דהיינו כמה יש
74 בין האומר עשרים סלעים (שמונים דינרים), לבין האומר שלושים סלעים
75 (מאה ועשרים דינרים), שזה יוצא עשרה סלעים שהם ארבעים דינרים,
76 ויִשְׁלְשִׁין – מאותם ארבעים נטלים שליש, שהוא שלושה עשר דינרים
77 ושליש דינר, ומוסיפים על שומתו של הממעט שאמר שמונים, ונמצא
78 שתהיה שומת הקרקע תשעים ושלושה דינרים ושליש דינר.
79 הגמרא מבארת את טעמי התנאים: מֵאֵן דְּאֱמֵר – תנא קמא הסובר שְׁנִדּוֹן
80 בְּמִנָּה, סובר שיש לקחת מִלְּתָא מְצִיעָתָא – דבר אמצעי, כלומר כפי דעת
81 הדיין הראשון שאומר מנה, דהיינו עשרים וחמשה סלעים, שהוא ממצע בין
82 השיטות. וסברא יש בדבר, שהרי שני הדיינים הראשונים סוברים, שאינו
83 שוה יותר ממנה, ודעת הדיין שאמר מאה ועשרים דינרים בטלה ברוב.
84 ומאידך, שני הדיינים האחרונים סוברים שאינו שוה פחות ממנה, ודעת
85 הדיין שאמר שמונים דינרים בטלה ברוב, ועל כן הולכים על פי שומת הדיין
86 שאמר מנה.
87 ממשיכה הגמרא לבאר: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צְדוֹק שְׁאֵמֵר שְׁנִדּוֹן בְּתַשְׁעִים
88 דינרים, טעמו משום דְּקָא סִבְר – שהוא סובר, שבאמת הָא אֲרֵעָא – קרקע
89 זו,

אגרות קודש

[ח"י כסלו, תשט"ו]

...הנה לפלא שאין מזכיר שלומדים עם התלמידים הלכות הצריכות בחיי היום יומים מתאים להשגתם. ומובן שיש להתחיל באותן ההלכות שפוגעים בהם לעתים תכופות ביותר ולפני החג בהלכות החג, ובטח אין זה אלא חסרון בכתובה אבל לא בפועל.

בבא בתרא. פרק שביעי – בית כור דף קז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" פא רשב"ם

ומשני: התם — גבי מקח וממכר, עבוד רבנן מילתא כו'. כלומר, לכך תקנו ואמרו
חכמים שיוכל לחזור עד שימשוך כל מקחו — דבתר דעת הלוקח והמוכר אולי רבנן,
דהכי ניתא לתרייהו; ניתא ליה ללוקח שיוכלו שניהן לחזור עד גמר משיכת כל
המקח, שאם תיזול — יוכל הלוקח לחזור, וגם ניתא ליה למוכר, שאם תוקיר בתוך
כך — יחזור בו. הלכך, לדעת כן מכר מוכר
וקנה לוקח, שיהיו בזה אפילו בסאה
אחרונה. ובסיפא דמילתיה דקאמר: ראשון
ראשון קנה — היינו לפי שכל סאה וסאה
משמשכו נגמרה חסורתו. אבל גבי חלוקת
קרקע — ודאי ניתא להו להפטר מהר זה מזה,
ויזכה כל אחד ואחד בחלקו ויטרח בו,
דקדירה דבי שותפי לא חמימא ולא קריא,
והלכך התם קם דינא. הכי נרסין: האחין
שחלקו — ובשני אחין מיירי, ומיהו הוא הדין
לשלשה. ובא בעל חוב — דאבוהון. בטלה
מחלוקת — אותה חלוקה בטלה, וחורין
וחולקין בשוה מן הנשאר. ויתר — הפסיד,
ואינו חוזר על אחיו כלל. ורב אסי אמר —
לא בטלה מחלוקת ליטול מחצת מחלק אחיו
כרב, וגם לא יותר כשמואל לגמרי, אלא
נוטל רביע קרקע משדה אחיו, דהיינו חצי
חציו, או רביע יתן לו אחיו מעות. דמצי אמר
ליה: אנא הוי מסליקא ליה לבעל חוב בוזי,
שהרי לא נתחייב לו אבי כי אם זו, ולדיך
נמי זווי משלימא. וטעמא מפרש לקמיה.
דמספקא ליה אי כרב אי כשמואל, וממון
המוטל בספק חולקין. ורביע במעות — כמו:
או רביע מעות. וכדתנן במסכת יבמות (ג, א)
בפרק "רבן גמליאל": ועשה מאמר ותן גט
ובעל, ואמרינן: או או קתני. והכי פירושו:
יחזיר לו רביע חלקו, או קרקע או מעות.
וירושין הוו — תורת יורשין יש עליהם, לפרוע
בין כולן חובת אביהן, דמשום חלוקה לא איתלוק מקרקעי דידהו מבעל חוב דאבוהון. דסביא ליה לרב: יש בריה —
דלא לקחו זה מזה כלום. והוא הדין לענין חזרה ביובל, דאיכא למאן דאמר האחין שחלקו לקחות הן, ומחזירין זה לזה ביובל — לרב אין מחזירין. וכיון דירושין הוו — הלכך
מחצית חלקו יחזיר לו. בלקוחות דמו — דאין בריה. ונמצא שכל אחד נטל חלק אחיו, וכאילו החליפו זה בחלקו של זה דמי, והיינו לקוחות. וכיון דלקוחות ניתנו — הא ודאי
כלוקח שלא באחריות דמו, כאילו אמרו זה לזה: איני מקבל אחריות חלקך עלי דמי, דמסתמא לא מקבלי. דאף על גב דגבי מוכר קרקע לחבירו קיימא לן: אחריות טעות סופר
הוא, אם לא פירש בשטר המכירה — הני מילי היכא דובין קרקע מחבריה, דלא שדי איניש זווי בכדי. אבל לגבי ירושת אחין, דכל אחד נטל חלקו, בהדיא הנא דאידו לא
מקבל אחריות על של חבירו — גמר ומוקנה ליה לחבירו חלקו לגמרי, שלא יקבל חבירו אחריותו עליו, ולא תשתעבד לו שדהו, כי היכי דירידה לא שיעבדא לחבירו. פספסא
ליה — אי אחריות דמו, וחייב להחזיר מחצית חלקו כרב, דעל שניהם לפרוע חובת אביהן. או כלקוחות דמו, ואינו חייב כלום. הלכך יפיר רביע לאחיו מן השדה הנשאר
לו, דממון המוטל בספק חולקין. או רביע מעות יחזיר לו, דאמר ליה: אנא הוו לי זווי, והוה מסליקא ליה בוזי, ובשביל ענייתך לא אפסיד נחלתי. לשון אחר פירש רבינו
זקני בבבא קמא בפרק ראשון: ורביע במעות ממש — לבד רביע בקרקע, דהיינו כל חלקו, בין קרקע ומעות. ומספקא ליה אי כירושין דמו, וחייב להחזיר מחצית חלקו
בקרקע, ולא יוכל לסלק במעות. או כלקוחות דמו, ומיהו, כלוקח באחריות דמי, וחייב להחזיר לו מחצית מה שאבד, אבל במעות יכול לסלקו. הלכך, יחזיר רביע קרקע
כירושין, ורביע במעות כמוכר באחריות. ותפוס לשון ראשון, כך פירש רבינו. וכן הוא, שאין ממש בהאי לשון אחרון, דכל היכא דפליגי בנגמרא תלתא תנאי או תלתא
אמוראי כי האי גוונא, שהאחד ספק לו הלכה כדברי מי מן השנים, הרי הוא רגיל לתפוס כדברי שניהם, במקצת סבירא ליה כי האי ובמקצת סבירא ליה כאידך. אבל
הכא, כיון דמחייב ליה רב אסי להחזיר כל חלקו כרב, בין קרקע ומעות — אם כן במאי קאי כשמואל? הא רב ושמואל לא פליגי בהכי אם יסלקנו בקרקע או בשדה, אלא
אם יחזיר לו חלקו אם לאו בכל הני שמעתתא מקמצין — בשני אחין שחלקו ובא לזון אח, ובאחין שחלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מוח — שיקמין מחלקו ויתן
לזו חצי השדה, כרב, דכירושין דמו. ומיהו, לא בטלה מחלוקת לחזור ולחלק בגורל, אלא בלא גורל, ויתן לו חצי השדה מאיזה צד שירצה, ובלבד שיהא שוה כאידך
חציה. והלכתא בטלה מחלוקת — היכא דחלקו שנים לשני חלקים ואחר כך בא לזון אח ממדינת הים, או חלקו ובא בעל חוב ונטל חלקו של אחד מהם. אי נמי, אי טעו
בחלוקה לחלק ביניהן שדה שגול אביהן, ונמצא יוצאה מתחת יד אחד מהן, ונמצא שמתחלה נטל האחד יותר מחבירו — דחורין וחולקין בשוה, דרמיא לבעל חוב שנטל
חלקו של אחד מוח דחורין וחולקין בשוה. והוא הדין אם נטל חצי חלקו, שצריך להפיל גורלות על הכל. דלא פליגי רב בנטל בעל חוב חלקו של אחד מהם בין כולו
לחציו, ושמענין נמי מהכא דהאחין שחלקו כירושין דמו, ולא כלקוחות. שלשה שירדו לשום — נכסי יתומין. לזון האשה והבנות. ואין שומת בית דין בפחות משלושה
אחד אומר במנה — דהיינו מאה זוזי, ושנים אומרים במאתים. או אחד אומר במאתים, ושנים אומרים במנה. בכל יחיד במיעוטו — כלומר, בטל דברי היחיד מפני שזה
המעט, ובתיב (שמות כג): "אחרי רבים להטות". אחד אומר במנה — דהיינו עשרים וחמשה סלעים. ואחד אומר בעשרים סלעים — דהיינו חמשה סלעים פחות. ואחד
אומר בשלשים — דהיינו חמשה סלעים יותר. תידון במנה — טעמא דכולהו מפרש ואילו לקמיה. בעשרים — היינו שמונים דינר. בשלשים — הם מאה ועשרים דינר.
בתשעים דינר — מן החמש סלעים שיש בין שנים הפחותין לזקחין החצי, דהיינו עשרה דינרים, ומוסיפין על של שמונים. עושין שומא ביניהן ומשלשין — כלומר, חושבין
בכמה חלקים, דהיינו ארבעים דינר שיש בשלשים יותר מאותו שאמר עשרים, ומאותן ארבעים תידון בשלש — דהיינו שלשה עשר דינר ושלש דינר על שמונים. וטעמא
מפרש לקמיה. מילתא מציעתא — דבר השוה הכרע בין שניהם, הוסיף חמשה על הממעיט ופחות חמשה מן המרבה. ובדין הוא דיתידן כוותיה במנה, דהא תריוהו של
שלשים ושל מנה מודו דשוה מנה. ונראה בעיני דהוא הדין אם אמר בעשרים ושמונה סלעים, דלא הוי מציעתא כל כך.

השנים

ובא בעל חוב וטרף חלקו של אחד מוח — ואם תאמר: היאך טרף כל חלקו של אחד
מהן? הא כולן חייבין לפרוע חוב אביהן, ויטול מכל אחד חלקו דמגיעו, כדתניא
ב"יש נוהלין" (בבא בתרא קכד, א): יצא עליהן שטר חוב — בכור נתן פי שנים ויש לומר:
דהכא מיירי כגון דעשאו אפותיקי. ולא באפותיקי ד"המקבל" (בבא מציעא ק, ב) דקאמר
התם שאינו יכול לסלקו בוזי — דאם כן לרב
אסי אמאי נוטל רביע במעות? דמשמע דהוי מצי
לסלקו לבעל חוב בוזי.
רב אמר בטלה מחלוקת — משמע דאי בעי
לסלקו בוזי לא מצי. ולהכי נמי מפרש
טעמא דרב, דירושין הוו, דאי כלקוחות באחריות
הוו — אמאי בטלה מחלוקת? הא מצי לסלקו בוזי.
ותימה: דמאי שנא מדרב אסי, דאותו רביע שהוא
נוטל מוכח יורשין, קאמר רב אסי דיכול לסלקו
במעות ושומא פליגי רב ורב אסי בסברא זו, דאפילו
אי כירושין הוו — מצי לסלקו בוזי לרב אסי,
משום דאמר ליה: אנא לבעל חוב נמי מסליקא
בוזי, ורב אינו חושש לאותה סברא. ואם תאמר:
מכל מקום יתן לו מעות, ויפרה הקרקע מיד בעל
חוב, דקיימא לן ב"המפקיד" (שם לה, א) דשומא
הדרא לעולם ויש לומר: דנפקא מינה היכא דבונה
או אורתא, דאמר התם דלא הדרא.
ורב אסי מספקא ליה אי כירושין דמי אי
כלקוחות דמי — ופירש הקונטרס שלא
באחריות ותימה לרבינו שמשוך בן אברהם: מנא
ליה הא? דילמא ודאי לאו כירושין דמו, אלא
מספקא אי כלקוחות באחריות דמו או שלא
באחריות דמו? לכך נראה כפירוש שני שבקונטרס.
והלכתא בטלה מחלוקת — הכא משמע
דקיימא לן דיש בריה, דמפסקין כרב. ובסוף
ה"השולח" (גיטין מז, א) פירשתי.
דמתורת

1 **דמתורת** מנה לא מפקי ליה — וליכא למימר דניזל בתר בתראי, דלא גרעי ממנה. דיש
2 לתפוס המועט, כדפירש הקונטרס.

3 **מסתייה** דקא טפינא וכולי האינן אחבראי — שכן הסדר, דשנים הפחותים מדברים
4 תחלה.

5 **אדרבה** האי ארעא מאה ותליסר ותילתא
6 שווא — תימנה לרבינו יצחק;
7 דהשתא, אי לא הוה אלא תרי, דחד אמר מנה
8 וחד אמר שלשים — הוה אמינא דמאה ועשרה
9 שווא, דכן האמת נראה לכולי עלמא. והשתא
10 דאיתיה להאי דפחות מכולהו — אמר תלתא,
11 ותילתא הוי טפי

הדרן עלך בית כור

1 **תשעין שנה**, והאי דקאמר עשרים - דקא טעי עשרה
2 **לאחוריה**, והאי דקא אמר מנה - קא טעי עשרה לקמיה.
3 **- אדרבה**, האי ארעא מאה ועשרה שווא, והאי דקאמר
4 **מנה** - קא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים
5 **- קא טעי עשרה לקמיה** - נקוט מיהת תרי קמאי בידך,
6 **דמתורת מנה לא מפקי ליה**. "אחרים אומרים: עושין
7 **שווא ביניהן ומשלשין**", קא סברי: האי ארעא תשעין
8 **ותלתא ותילתא שווא**; האי דקא אמר עשרים - קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה, והאי דקאמר
9 **מנה** - קא טעי תליסר ותילתא לקמיה, ובדין הוא דליקא טפי, והאי דלא קאמר - סבר:
10 **מיסתאי דקא מטפינא פולי האי אחבראי**. - אדרבה, הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שווא,
11 **האי דקאמר מנה** - קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה, והאי דקאמר שלשים - טעי תליסר
12 **ותלתא לקמיה**, ובדין הוא דקאמר טפי, סבר: **מיסתאי דקא מטפינא פולי האי אחבראי** - נקוט
13 **מיהת תרי קמאי בידך**. דמתורת מאה לא מפקי ליה. אמר רב הונא: הלכה באחרים. אמר רב
14 **אשי: מעמא דאחרים לא דעינן, הלכתא עבדינן פויתיהו? תנו דייני גולה: עושין שווא ביניהן**
15 **ומשלשין**. אמר רב הונא: הלכתא פדייני גולה. אמר רב אשי: מעמא דייני גולה לא ידעינן,
16 **הלכתא עבדינן פויתיהו? משנה האומר לחבירו "חצי שדה אני מוכר לך" - משמנין ביניהן**
17 **ונוטל חצי שדהו**. "חציה בדרום אני מוכר לך" - משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום. והוא
18 **מקבל עליו מקום הגדר, חריץ וכן חריץ**. וכמה הוא חריץ? ששה טפחים, וכן חריץ - שלשה.
19 **גמרא אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: לוקח נוטל בחוש שבו**. אמר ליה רבי חיאי
20 **בר אבא לרבי יוחנן: והא אגן "משמנין ביניהן" תנן** - אמר ליה: **אדאכלת בפנייתא בכבל** -
21 **תרגימנא מסיפא, דקתני סיפא: "חציה בדרום אני מוכר לך" - משמנין ביניהן ונוטל חציה**
22 **בדרום, ואמאי משמנין ביניהן? והא "חציה בדרום" אמר ליה אלא לרמי, הכא נמי לרמי**.
23 **"מקבל עליו מקום גדר" כו'. תאנא: חריץ מבחין, וכן חריץ מבפנים, וזה וזה אחורי גדר,**
כדי

1 **תשעים** — דינר שווא, דהיינו עשרים ושנים סלעים וחצי. וכל אחד טועה מעט, זה
2 שאומר עשרים — מזלוזל שתי סלעים ומחצה משוין, וזה שאומר מנה — מעלה
3 בדמים שתי סלעים ומחצה. דניחא ליה למימר ששניהן טועין קצת, זה למעלה וזה
4 למטה, ונאמר דשוה תשעים, דהיינו עשרים ושנים סלעים ומחצה. דהשתא אוליין
5 בתר דברי שנים הפחותים, ותפשת מועט
6 תפשת, ולא נלך אחרי מי שאומר מנה, ונימא
7 דהוא לבדו עומד על אמיתות של דבר מכל
8 וכל והשאר טעו. **לאחוריה** — שוה עשרה
9 יותר, והניח עשרה אחריו, שהיה לו לתפוס
10 בחשבוננו. לקמיה — שלקח עשרה לפניו.
11 כלומר, יותר מן הראוי הוסיף, ולקח מחשבון
12 שלפניו העתיד לבא, שלא היה ראי לתפוס.
13 **מאה ועשרה שווא** — והוה ליה למימר תידון
14 במאה ועשרה, דמאי חזית דאזלת בתר
15 ראשון ושני, אבל השליש טעה יותר מדאי?
16 אדרבה, תפוס דברי השני והשלישי, אבל
17 הראשון טעה יותר מדאי נקוט מיהת תרי
18 **קמאי כו'** — כלומר, כיון דאיכא למימר הכי
19 ואיכא למימר הכי — יש לנו לילך אחרי שנים
20 הפחותים, דמתורת מנה לא מפקי ליה.
21 כלומר, שלפי דבריהם יש לנו לומר שקרוב
22 למנה שוה, אבל לא מנה בכלל. ולא אחר
23 תרי בתראי שאומרים יותר ממנה, דתפשת
24 מרובה לא תפשת. והרי כולם מודים שקרוב
25 למנה שוה — הלכך יתן תשעים. עושין שווא
26 **כו'** — כדפרשיתא לעיל. ותנא קמא סבירא
27 ליה דאיכא למימר דלא טעי איניש כלל,
28 והלכך: אמצעי תפוס, והשאר שמא טעו. ורבי
29 אלעזר בריי בידן דקא סבר: טעי איניש בעשרה
30 לולול או בעשרה להוקיר. ואחרים סברי: טעי
31 איניש בשלשה עשר ושליש, דבר ששוה
32 יותר משמנין. ובדין הוה דליכא — דשווא
33 טפי, ומנה וששה דינר, דהיינו שלשה עשר
34 ושליש יתר על שוין, והאי דלא אמר — היינו
35 משום דדיו מה שמוסף על חבירו עשרים,
36 שחבירו אומר שמונים והוא אומר מנה. ואף
37 על פי שאין אנו יודעים איזה דברי ראשון — אפילו הכי נושאין ונותנין בדבר, וכל אחד יודע מה בלבו של חבירו, ולאחר שנשאו ונתנו בדבר תוקעין את לבם לומר הנראה
38 בעיניהם, וכיון שידע שחבירו רוצה לומר שמונים — ירא הוא לומר יותר ממנה. **אדרבה הא ארעא כו'** — הך סוגיא כי ההיא לדעיל מפרשנא כולה. **מעמא דאחרים לא**
39 **ידעינן** — דלא מסתבר טעמיהו, הלכתא עבדינן כוותיהו? בתמיה, אלא הלכתא עבדינן כנאן קמא. דאמר: תידון במנה. הכי נרשינן: תנו דייני גולה **עושין שווא כו'** —
40 סתם ברייתא שוין כאחרים, והכי גרסינן לה בפירושי רבי חננאל. דייני גולה — שמואל וקרא. **הלכתא כדייני גולה** — דהיינו נמי הלכתא כאחרים. ודלמא חדא מכלל
41 דחבירתה איתמר, ומשום דמילתא דפשיטא היא, דהיינו הך — לא חש הגמרא להקשות ולמימר: והא אמרה רב הונא חדא זימנא, אלא היכא דלא דמו אחדדי נהוה תרתיה
42 מילי שפיר, שיש שינוי לשונות בין זה לזה והטעמים שוין — התם אורויה דגמרא לפרושי. כן נראה בעיני. **משנה משמנין ביניהם** — מפרש בגמרא. **משמנין ביניהן ונוטל**
43 **חציה בדרום** — כולה מפרש בגמרא. **ומקבל עליו** — מוכר לתת מחצי שדהו מקום הגדר, לגדור זה הלוקח חצי שדהו מכל צד, מפני החיות שלא יכנסו לתוכו. דסתם מוכר
44 חצי שדה — מוכר לו כל צרכי שדה. אבל היכא דמכר לו שדה שלם — התם מילתא דפשיטא היא שמכר לו את כולה, ומה ויוסיף ליתן לו יותר? חריץ — פשוטיר בלעז. וכן
45 חריץ — חריץ קטן שבין הגדר לחריץ הגדול. **ששה טפחים** — רחבו, באורך כל השדה. ובגמרא מפרש למה לו כל הני. **גמרא** לוקח נוטל בחוש — יד הלוקח על הכותלונה,
46 לפיכך נתן המוכר ללוקח המקום הגרוע שבאותו שדה. ודלמא דמי חצי השדה אמר לו, לפיכך נוטל מן הכחוש יותר מן החצי כדי דמי חצי השדה, כדמפרש
47 לקמיה. והיינו רווחא דמוכר, דרוצה אדם בקב עדיית יותר משני קבין ויבורית. והא דקתני משמנין — היינו כדמפרש בבכורות בפרק "הלוקח עובר פרתו", דקתני:
48 שני רחלין שלא ביכרו וילדו שני זכרים כו'. רבי עקיבא אומר: משמנין ביניהן, ומפרש רבי יוחנן בגמרא: וכהן נוטל בחוש. וכל כי הך סוגיא איתא התם, ומפרש:
49 מאי משמנין — שומן יתא ביניהן. ואי מייתי כהן ראיא — שקיל. הכא נמי — שומן יתא ביניהן, ומה ששוה חצי השדה היפה יותר מן החצי הכחוש — יתא ביניהן,
50 ויוסיף לו מוכר ללוקח מן הקרן הרבה, עד שיהא שוה כחלק היפה ששיכר המוכר לעצמו, כדמפרש לקמיה. ומיהו, לגמרי לא יפסיד הלוקח השומן כי התם.
51 דהתם — שמא הכחוש של כהן הוא. הלכך כיון דלא מצוי מייתי ראיא — מפיסד. אבל הכי — דאי מכר לו חצי שדה, והדבר ידוע דכל חצי שומוכר, וכן
52 הדין היה לו לטול חצי היפה חצי הכחוש, אלא משום דמצוי אמר ליה: דמי חצי השדה מוכרת לך, כדלקמן — הלכך ידו על התחתונה, לטול מן החצי הכחוש בשוה
53 חצי השדה. והאגן **משמנין ביניהן תנן** — דמשמע: יד שניהן שוה לטול זה, כשומא שנטול זה מן היפה ומן הכחוש, דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע. והכי נמי מוכר
54 בבכורות, דהכי משמע ליה "משמנין" לרבי חיאי בר אבא — דכי הדדי פלגי בגוף הקרקע. דאמר ליה רבי חיאי בר אבא לרבי יוחנן התם: והא משמנין ביניהן תנן?
55 ואמר ליה נמי רבי יוחנן: דאראכלת בפנייתא בכבל תרגימנא מסיפא, דקתני: מת אחד מהן המוציא מחבירו עליו הראיה, ואי סלקא דעתך "משמנין ביניהן" דכי הדדי
56 פלגי — הכא נמי לפלוג כי הדדי אלא מאי משמנין כו'. **דאראכלת בפנייתא** — תמרים בבבל, שהיית מעדן עצמך ולא היית עוסק בתורה. ומקנתר היה. **תרגימנא**
57 — לרישא מסיפא. **אמאי משמנין ביניהן** — כלומר, אם כדברך כן הוא, דחצי שדה אני מוכר לך ממש הוא — למה משמנין? ימותחו קן המדר, ויטול הלוקח
58 חציה בדרום קן בחוש קן יפה, שהרי כך פירש לו חציה בדרום אלא מוקתני אפילו בסיפא משמנין — שמע מינה דהאי דקתני משמנין — לרמי הוא, וכדפרשקא
59 לעיל. כלומר, מה ששוה חצי שדה זו מוכרת לו מן הקרקע, באיזה מקום שארצה אתן לך. מיהו, רישא דמתניתין שמין כל השדה, ואם עלו דמיה מאה דינר —
60 נתן מוכר ללוקח מה ששוה חמשים דינר במקום הכחוש בשדה זו, שיד הלוקח על התחתונה. וזהו פירוש משמנין ביניהן ונוטל חצי שדהו — פירושו: כדמי חצי
61 שדהו. אבל סיפא דמתניתין — אין שמין כל השדה, אלא חציה שבדרום, קן בחוש קן יפה. ומה ששוה חציה שבדרום — נתן המוכר ללוקח כנגד אותו הדמים
62 באיזה רוח שירצה. דהיינו בכחוש. ויד הלוקח על התחתונה, ודלמא זה שאמר "חציה שבדרום" — שומת חציה שבדרום קאמר, ולא חציה שבדרום ממש הוא
63 שמכר לו. כן נראה בעיני, וכן פירש רבינו חננאל.

תשעין שנה – שויה תשעים, ותולים ששני הדיינים הראשונים שאמרו את
השיעור הפחות טעו מעט, והאי דקאמר ששוד עשרים סלעים, שהם רק
שמונים דינרים, הוא משום דקא מעי עשרה לאחוריה – שטעה והפחית
מהשומא הנכונה עשרה דינרים שלא הכניסם בחשבונו, והאי דקא אמר
מנה – מאה דינרים, הוא משום דקא מעי עשרה לקמיה – שטעה בחשבונו
בשומת הקרקע בעשרה דינרים יותר מהשווי שלה.

שואלת הגמרא: מדוע סובר רבי אליעזר ברבי צדוק שהשנים הראשונים הם
אלו הקרובים לאמת, אדרבה – נאמר להיפך שהשנים האחרונים הם
הקרובים לאמת, ובאמת האי ארעא, מאה ועשרה דינרים שוין, והאי
דקאמר מנה משום דקא מעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים
סלעים שהם מאה ועשרים דינרים, משום דקא מעי עשרה לקמיה. משיבה
הגמרא: מכיון שיש לומר בשתי אופנים, נקוט מיהת תרי קמאי בידך,
כלומר עדיף לומר שהשנים הראשונים הם אלו הקרובים לאמת, משום
דמתורת מנה לא מספיק ליה – שלפי דבריהם יש לנו לומר שאינה שוה
יותר ממנה, ולא נאמר שהדעות האחרונות הם הקרובות לאמת ואז יצא
שוויה יותר ממנה, והטעם כי כולם מודים שהקרקע שוה קרוב למנה,
וחלקם מוסיפים ששוה אף יותר ממנה, לכך יש לנו לתפוס את השיעור
המועט שכולם מסכימים בו, ולומר תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט
תפסת.

ממשיכה הגמרא לבאר את הטעם של אחרים. מבארת הגמרא: אחרים
שאוברים שעושין שומא ביניהן ומשלשין, וכגון כאן שההפרש הוא
ארבעים דינרים מוסיפים שלשה עשרה ושלש על השמונים. טעמם משום
דקא סביר, דהאי ארעא תשעין ותלתא ותלתא שוין – שויה תשעים
ושלושה דינרים ושלש דינר, והאי דקא אמר דיין אחד ששוה רק עשרים
סלעים, שהם שמונים דינרים, משום דקא מעי תליסר ותלתא לאחוריה
– שטעה בשלושה עשר ושלש שלא הכניסם בחשבונו, והאי דקאמר מנה
שהוא מאה דינרים, גם כן קא מעי תליסר ותלתא לקמיה – טעה בשומת
הקרקע שלשה עשר ושלש יותר משויה, ולדעתו שומת הקרקע היא מאה
וששה דינרים ושני שלשים, ובדין הוא דליקא טפי – ולעולם היה צריך
לומר ששוה יותר ממאה, והאי דלא קאמר כמו שחושב באמת, אלא אמר
שוה רק מנה, משום שסביר מיתא דקא מטפינא בולי האי אהבא
– די לי בכך שאני מוסיף כל כך הרבה מחבר, שהוא אומר שמונים, ואני
מוסיף עליה עשרים, וירא אני להוסיף יותר מזה.

שואלת הגמרא: מדוע העדיפו אחרים לומר ששנים הראשונים הם עיקר
השומא, אדרבה – נאמר להיפך, שהא ארעא, מאה ותליסר ותלתא שוין
– שויה מאה ושלושה עשר דינרים ושלש דינר, והאי דקאמר מנה, משום
דקא מעי תליסר ותלתא לאחוריה – שטעה בשלושה עשר ושלש שלא
הכניסם בחשבונו, והאי דקאמר שלשים שהם מאה ועשרים דינרים, משום
דמעי תליסר ותלתא לקמיה – שטעה בשומת הקרקע והוסיף על השווי
האמיתי שלושה עשר ושלש, ובדין הוא דקאמר טפי כפי דעתו
האמיתית, ומה שלא אמר יותר, כיון שסביר מיתא דקא מטפינא בולי
האי אהבא – מספיק לי שאני מוסיף כל כך על דעתו של חברי, שהוא
אומר מאה דינרים, ואני אומר יותר ממאה ועשרים. משיבה הגמרא: נקוט
מיהת תרי קמאי בידך – עדיף מכל מקום לנקוט בדינו שהשווי הוא בין
שני הדיינים הראשונים, משום דמתורת מאה לא מספיק ליה – שלדעתם
אינו שוה יותר ממאה דינרים, ולא בין הדעות האחרונות שנותנות לו יותר
ממאה, והטעם כי כולם מודים שהיא שוה קרוב למנה, וחלקם מוסיפים
שוויה יותר ממנה, לכך יש לנו לתפוס את השיעור שכולם מסכימים בו,
ולומר תפסת מרובה לא תפסת, תפסת מועט תפסת.

הגמרא מביאה פסק הלכה במחלוקת זו: אמר רב הונא תלכה באתריהם,
שעושין שומא ביניהם, ומשלשין. מקשה רב אשי על פסק ההלכה של רב

הונא: אמר רב אשי, מעמא דאתריהם לא ידעין, תלכתא עבדין פותיהו
– אם איננו יודעים את טעם הדין של אחרים, כיצד נעשה הלכה כמותם.
מביאה הגמרא ברייתא שפסקה גם כן כאחרים: תנו דייני גולה – שמואל
וקרנא שהם דייני גולה שנו ברייתא, שהדין הוא שעושין שומא ביניהן
ומשלשין, וכאחרים. אמר רב הונא תלכתא פדייני גולה, שפסקו
כאחרים. הגמרא מביאה שוב את קושיתו של רב אשי: אמר רב אשי,
מעמא דייני גולה לא ידעין, תלכתא עבדין פותיהו.

משנה

משנתנו דנה במוכר חצי שדה לחבירו כיצד הם חולקים: אדם האומר
להכירי חצי שדה אני מוכר לך, ולא פירש איזה חצי, ויש בשדה חלקים
יפים ושמונים וחלקים כחושים, הדין הוא שמשמנין ביניהן – יש לשניהם
חלק בחלק הטוב של השדה, ונוטל הלוקח חצי שדהו של המוכר.
ממשיך התנא, שהוא הדין אם אמר לו חצייה של הקרקע שנמצא בעד דרום
של השדה אני מוכר לך, משמנין ביניהן, ונוטל הלוקח חצייה שבדרום.
המשנה מביאה דין נוסף במוכר חצי שדה לחבירו, על מי מוטל להפסיד
מחלקו כדי לעשות בו גדר לשדה: והוא – המוכר מקבל עליו לתת ללוקח
בנוסף לחצי השדה, גם את מקום הגדר סביב שדהו, וכן את המקום של
החריץ – חפירה לאורך כל השדה, ושל הגן חריץ – חפירה קטנה נוספת
בין החריץ לגדר, שהם נעשים לגדר מפני חיות. משום שהמוכר חצי שדה
לחבירו מקבל עליו לתת לו כל צרכי השדה. וקמה הוא רחבו של חריץ,
ששה טפחים, והרחב של גן חריץ הוא שלשה טפחים.

נמרא

הגמרא מבארת את הדין שמשמנים ביניהם: אמר רבי חייה בר אבא אמר
רבי יוחנן, מה ששנינו שהמוכר חצי שדה לחבירו, נוטל הלוקח חצי שדהו,
הכוונה שהמוכר נוטל לעצמו את החלק הטוב שבשדה, והלוקח נוטל
פחות שבו – מקבל את החלק היותר גרוע בשדה לפי שווי של חצי השדה.
אמר ליה רבי חייה בר אבא לרבי יוחנן, כיצד ניתן לפרש שאינם חולקים
ממש חצי בכל חלק בשדה, והא אנן משמנין ביניהן תנו – והלא שנינו
במשנתנו 'משמנין ביניהן', שמשמעותו שכל אחד מקבל חצי בשומן של
השדה, ואם כן מגיע גם ללוקח חלק בשבח השדה כמו למוכר. אמר ליה
רבי יוחנן לרבי חייה בר אבא, אדאבילת בפנייהא – כשאתה היית אוכל
תמרים ועידנת את עצמך בבבלי, תרנינא – פירשנו את הרישא של
המשנה מסיפא של המשנה, דקתני סיפא, שאם אומר לו 'חצייה בדרום
אני מוכר לך', הדין הוא גם שמשמנין ביניהן, והלוקח נוטל חצייה בדרום,
ואם כדברייך שלשון 'חצי שדה אני מוכר' משמע שחולקים ממש חצי שדה
ללוקח ולמוכר, אמאי משמנין ביניהן שביאורו לדברייך שחולקים ביניהם
החלק השמן והטוב שבשדה, והאי חצייה בדרום אני מוכר לך' אמר ליה,
וכאן הרי פירש ואמר שיקבל חצי שברום ולא בכל השדה, ואם כן יקבל
חצי בדרום בין הוא יפה ובין הוא כחוש, כי זה מה שפירש לו, אמאי על כרחך
אומרים שכונת המוכר כשאומר 'חצייה שברום' הוא לרמי – שכפי השווי
של חצי השדה שברום, יקבל בכל מקום בשדה ואפילו במקום כחוש,
ויקבל שטח יותר גדול עד שיהא שוה כחצי שברום, וממילא קמה נמי גם
כאן ברישא כשמכר לו חצי שדה סתם, אין כוונתו שיחלקו חצי ממש, אלא
לרמי – ששווי של חצי מכל השדה יקבל בכל מקום שהמוכר ירצה.
שנינו במשנה: מקבל עליו מקום גדר בו' חריץ וכן חריץ. הגמרא מבארת
מהו המקום של החריץ שנוכר במשנה, ומה הצורך בו: תאנא בברייתא,
חריץ עושין אותו מבחוץ לבן חריץ, כלומר רחוק יותר מהגדר, וכן חריץ
עושין אותו מבפנים – לחריץ, כלומר בין החריץ לגדר, וזהו – החריץ
וחבן חריץ מקומם הוא מאחורי הגדר בצד שמחוץ לשדה,

משנה

1 והצורך שעושים אותם הוא כדי שלא תהא קופצת על הגדר ונכנסת
2 לשדה.
3 שואלת הגמרא על דברי הברייתא: ולעבד – שיעשה רק חריץ, ולא לעבד
4 בן חריץ, ועל ידי החריץ תהיה כבר רחוקה מהגדר ולא תוכל לקפוץ עליו.
5 משיבה הגמרא: אידי דרווח – כיון שיש בתוך החריץ רוחב גדול, כןימא
6 כנזיה וקפצת – נכנסת החיה לתוכו ונמשכת מעט לאחוריה, וקופצת על
7 הגדר. שואלת הגמרא: ולעבד בן חריץ שהוא צר ואין החיה יכולה לקפוץ
8 מתוכו, ולא לעבד חריץ. משיבה הגמרא: אידי דקמין – משום שהבן
9 חריץ רוחבו צר, ממילא כןימא אשפתיה וקפצת – עומדת החיה על שפת
10 החריץ, וקופצת מעל הגדר.
11 מבררת הברייתא: ובמה רוחב קרקע יש בין החריץ לבין הבן חריץ. משיבה
12 הברייתא: מפה.

הדרן עלך בית כור

פרק שמיני - יש נוחלין

13 נאמר בתורה בפרשת נחלות (במדבר כו הי"א), 'איש כי ימות ובן אין לו,
14 והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת, ונתתם את נחלתו לאחיו. ואם
15 אין לו אחים, ונתתם את נחלתו לאחי אביו. ואם אין אחים לאביו, ונתתם
16 את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו וירש אתה'. מבואר, שכשארם
17 מת קרוביו זוכים בנכסיו, ונקראת זכיה זו בשם נחלה, או ירושה.
18 הפרק שלפנינו עוסק בדיני ירושה, מי הם הקרובים הראויים לרשת
19 ולהוריש, מי מהם נחשב לקרוב יותר, וקודם לשאר קרובים בירושה, מהו
20 חלקו של הבכור בירושה, יכולתו של המוריש להפקיע זכותו של יורש
21 מהירושה, דין ירושה מחיים, יורשים גדולים ויורשים קטנים במה יש יתרון
22 לאלו על אלו, ועוד מענייני ירושה.

נמרא

23 משנתנו מונה ארבעה דרגות קרובים החלוקים זה מזה בקירבתם, ולכך
24 חלוקים הם בכוחם לרשת ולהוריש: יש קרובים שנוחלין – יורשים את
25 קרוביהם שמתו, ומורשים לקרובים אלו את נכסיהם כשהם
26 מתים. ויש שנוחלין את קרוביהם שמתו, ולא מנחילין להם. ויש שמנחילין
27 לקרוביהם ולא נוחלין אותם. ויש שאף שקרובים הם, לא נוחלין את
28 קרוביהם, ולא מנחילין להם.
29 מפרטת המשנה: ואלו הקרובים שנוחלין זה את זה ומנחילין זה לזה, האב
30 את הבנים, וכן הבנים את האב, וכן האחין מן האב, אף שאינם אחים
31 מן האם, כל זוג המזכרים כאן, נוחלין זה את זה ומנחילין זה לזה.
32 האיש את אמו, כשמתה לאחר שמת בעלה או התגרשה. והאיש את
33 אשתו, ובני אחיות – בני אחיותיו של אדם, כל זוג המזכרים כאן, נוחלין
34 הראשונים שבזוג את השניים, אך ולא מנחילין לשניים את ירושתם.
35 האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחי האם, כל זוג המזכרים כאן,
36 מנחילין הראשונים שבזוג לשניים, אך ולא נוחלין את השניים.
37 והאחין מן האם שאינם מאב אחד, לא נוחלין זה את זה, ולא מנחילין זה
38 לזה.

39 הגמרא מבארת מדוע נמנו הקרובים שבמשנה בסדר זה: שואלת הגמרא:
40 מאי שנא – מדוע שונה משנתנו דקתני – ששנה התנא האב יורש את
41 הבנים ברישא – בתחילה, ליתני – היה ראוי לשנות, הבנים יורשים את
42 האב ברישא – בתחילה, ולאחר מכן האב את הבנים, ומשני טעמים, חדא
43 – טעם אחד שכך ראוי לשנות, משום דאתחולי בפורענותא לא מתחילין
44 – שלא מתחילים בפורענות, וירשת אב את בניו פורענות היא, שמת הבן
45 בלא זרע אחריו, וכן שהאב ראה במיתת בנו, והיה ראוי להתחיל בדן
46 שהבנים יורשים את האב, משום שזה שימות האב ויקברנו בנו ברכה היא,

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מה' כסלו, בו כותב אשר יש לו הפרעות בתפלה ובלימוד מאיזה מהבחורים
והסיבה לזה הוא מה שהעלילו עליו עלילות שוא.

הנה העצה היעוצה בכגון דא הוא להרבות בתורה ותפלה ולא לשום לב לעלילות שוא ובבלבולים.
ונכון הדבר אשר בכל יום אחר תפלת שחרית יאמר תהלים - עכ"פ כפי שנחלק התהלים לימי החדש - וכן
יחי' לו שיעורים קבועים בלימוד פנימיות התורה היא תורת החסידות והשי"ת יצליחו.

ויעוין גיטין ז, א: השכם והערב עליהן, עליהן - למעלה מהם - דוקא. ועיין תורה אור לרבנו הזקן
דף לב, ע"א.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

כדי שלא תהא חיה קופצת - על הגדר, איצטריך חריץ וכן חריץ. ולעבד חריץ - דהשתא נמי לא קפצת, שהחריץ מרחיקה מן הגדר. אידי דרווח - ששה טפחים, נכנסת לתוכו, ונמשכת מעט לאחוריה וקופצת. קיימא אשפתיה - הדייצונה. הכי גרסינן: כמה בין חריץ לבין חריץ טפח - ומסקנא דברייתא הוא.

הדרן עלך בית כור

משנה יח - קרובים שנחלין את קרוביהם בשמתים, וגם אם הם מתים - מנחלין להם את ממונם, דהיינו ששניהם נחלין זה את זה. והאי דלא קתני "יש נחלין זה את זה" - היינו משום דבעי למיתני סיפא "נחלין ולא מנחלין", תנא נמי רישא "נחלין ומנחלין". ויש שנחלין - את קרוביהם, אבל אם ימותו הם - אין מנחלין לאותן קרובים שהן מורשיהן. מנחלין ולא נחלין - הם אותם דאמרו בהו "נחלין ולא מנחלין", מכיל דאינן שאלו נחלין אותם ולא מנחלין להן - מיקרו "מנחלין ולא נחלין". ובגמרא מפרש למאי איצטריכו הך תרי בבי, דהא דאזכר נפקא מכלל חבירה. האב - נחל את הבנים, וגם מנחיל להם. וכגון שאין לאותן הבנים זרע - אז נחל אותן האב, אבל אם יש להם בנים - הם קודמין לזקנם, כדמפרש בגמרא. והבנים את האב - נחלין ומנחלין. והאחין מן האב - כגון ראובן ויוסף בני יעקב, אף על פי שהן מלאה ומרחל - יורשים זה את זה, בשביל שהן אחין. וכגון שמת יעקב אביהן, אבל אם יעקב קיים - הוא קודם, וכגון שאין להם בנים. ודוקא אחין מן האב, כדליפנין כו'. האיש נחל את אמו - אבל לא מנחיל, שהרי קרובי האב יורשין אותו, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה. והאיש את אשתו - נחל אותה, כדנפקא לן בגמרא. הכי גרסינן בסדר המשנה: ובני אחיות נחלין ולא מנחלין - דבן נחל את אחות אמו. שהרי הוא בא מכח האם, ואילו מתה דודתו בחיי אמו - יורשתה, וגם הוא יורש את אמו, נמצא שבאו לידו נכסי דודתו. ולא מנחלין - דכשמת הבן אינו מנחיל לאחות אמו אלא לקרובי אביו, דמשפחת אם אינה קרויה משפחה. ועוד, דאחות אמו היאך תירשנו? הלא היא באה מכח אחותה שהיא אמו של זה, ולא האם יכולה ליורשו, כדאמרן: האיש את אמו נחל ולא מנחיל, קל וחומר שהיא לא תירש את בן אחותה. ובאחיות מן האב מיירי, אבל אחיות מן האם - אין נכדה בן אחותה יורש אותה, דמשפחת אם הוא. לשון אחר: ובני אחות - בני אחותו של ראובן, כגון בני דינה - נחלין אותה, שהרי דינה יורשת את ראובן אחיה, ובניה באין מכוחה. אבל לא מנחלין לראובן - שהרי ראובן מכח אחותו דינה בא לירש אותה, והלא דינה עצמה אין יורשתה, כדאמרן דהאם אינה נחלת את בנה, אלא קרובי בעלה של דינה יורשין את בניה. דמשפחת אב יורשת ולא משפחת אם. וזה נראה בעיני, משום דקתני סיפא: האשה את בנה והאשה את בעלה ואחיה האם - מנחלין ולא נחלין, וכל הך תלתא שמעינן להו מהך תלת דהך בבא דנחלין ולא מנחלין, כדאמרין בגמרא

בבא בתרא - פרק שביעי - בית כור דף קח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"
רשב"ם

הדרן עלך בית כור

משנה יח יש נחלין ומנחלין, ויש נחלין ולא מנחלין, מנחלין ולא נחלין, לא נחלין ולא מנחלין. ואלו נחלין ומנחלין: האב את הבנים, והבנים את האב, והאחין מן האב - נחלין ומנחלין. האיש את אמו, והאשה את אשתו, ובני אחיות - נחלין ולא מנחלין. האשה את בניה, והאשה את בעלה, ואחיה האם - מנחלין ולא נחלין. והאחין מן האם - לא נחלין ולא מנחלין. גמרא מאי שנא דקתני "האב את הבנים" פרישא? ליתני "הבנים את האב" פרישא חדא, דאתחילו בפועלנותא לא מתחילו, ועוד

כתובין נמי בפרשה ותיק: משום דאחי האב וכל שאר אב נפקי מהך: "האב את הבנים והבנים את האב, והאחין מן האב". כדון שנועו שהבנים קודמין, ואחרי הבנים האב, ואחרי האב אחין - הרי אחי האב נפקי מכלל זה על ידי משמוש. דאם היה האב קיים - היה יורש, ועכשיו שאינו קיים - הרי הוא יורש בקבר, להנחיל לבנו שהוא אחי אביו של מת. ומשמוש שמעינן מדרתן בסמוך בני אחות, שמנחילה בקבר נכסי אחיה לבנה, ואם תאמר: אם כן, "אחין מן האב" נמי לא ליתני, דשמעינן ליה מ"האב את הבנים" על ידי משמוש נחלה, שהאב יורש את בנו להנחיל לשאר בניו הקיימין, שהן אחי המת ויש לומר, דנקט אנב דבעי למיתני: אחים מן האם לא נחלין ולא מנחלין. דההוא איצטריך למיתני אף על גב דתנא האשה אינה נחלת את בנה; סלקא דעתך אמינא: נחל דאחי יורש אחיו מן האם מכח אמו, מכח אח הוא אמינא דירוש, דכתיב "ונתתם את נחלתו לאחיו" לא שנא מן האב ולא שנא מן האם. וכי תימא: דמכל מקום לא איצטריך למיתני, דשמעינן מרישא דקתני אחין מן האב דוקא, ולא אחין מן האם איצטריך, דהוא אמינא אחין מן האב לרבותא נקט, אף על פי שאין כל כך ודאין כמו אחין מן האם. ואם תאמר: אם כן, אחי האב נמי ליתני אנב אחי האם דסיפא ויש לומר: דאי הוי תני אחי האב - תו לא היה צריך למיתני אחי האם, דמכלל אחי האב שמעינן להו. ועוד: דלא שייך למיתני אנב אחי האם, דהיא גופה משנה דלא צריכה היא, כדדייקין בגמרא דהיינו בני אחות.

יכול יהא קודם לכן – פירש רבינו יצחק בן מרדכי: יהא קודם לכן ולא לאח, כדמסיק
 בטר הכי: דאדרבה, מרבה אני את האח שכן קם תחת אחיו ליבום. ולא פריך השתא
 שיקדם אב לכן – דהא פשיטא ליה להאי תנא שאין להקדימו אלא לאחר מזה, או לאח
 או לכן, ולא לתרייהו. דהא אי לאו נכתב "שאר" – לא היינו מקדימין אפילו לאחר, שהרי
 האב אינו קם תחת בנו לשום דבר, ולכן, השתא
 דכתב "שאר" – די אם נקדימו לאחר מזה, וכן
 ובהו נושא ונתן איהו מזה קרוב יותר אח או בן,
 ונקדימו למרוחק שבהו. ואין נראה פירושו כלל,
 דכיון דאין סברא להקדימו אלא לאחר מזה –
 מה צריך לדרשא להקדמו קרוב? מסבירא יש לי
 להקדימו לאח יותר מלבן, כדמסיק: כלום יש
 יבום אלא במקום שאין בן ונראה לפרש, דהשתא
 קאמר: יכול יקדם אף לכן, מדכתב "שאר"
 להקדים אקדמוניה לכל הכתוב בפרשה –
 תלמוד לומר "הקדוב אליו" דקדוב קודם. ומה
 ראית דמוקמת "הקדוב" לכן, ו"שאר" להקדים
 לאחר? אימא איפכא. יכול יהא קודם לכן –
 ואם תאמר: אם כן, לא יירשו בן ובת ואח לעולם,
 אם האב קודם לכן. שהרי האב יירשו בקבר, ואם

יקדם אבי המת לבנו ולבתו ולאחיו – יקדם אחיו אבי אביו, דנחלה ממשמשת והולכת
 עד ראובן, כדנפקא ליה לקמן (קטו, ב) ויש לומר: דאיכא לאוקומי לקרא דירושין בן ובת
 ואח בן דגרי, ובבן בנו של גרי, כדי לקיים שירשנו אחי אביו. אי נמי, היכא דאיכא בן ובת
 אי אח – לא נאמר דממשמשת והולכת, כיון דרדיש מקרא לקמן (קטו, ב) שאין לך מעביר
 נחלה משבט לשבט אבא, והאיל ובנה ובעלה יורשה. דאם כן – נמצא כל נחלות
 מעבירות משבט לשבט, דממשמשת נחלה עד יעקב אבינו ומוריש לכל ישראל, כיון
 שהאבות קודמין לכן ולבת ולאת. רבינו שמעון בן אברהם. ואם תאמר: אחי אביו דכתב
 רחמנא, למא לי תיפוק לי מ'אין לו" – עיין עליו, דדרשין מינה לקמן (קטו, א) דנחלה
 ממשמשת ובאה ותיריך רבינו יצחק בן מרדכי: דכתביה לאשמועינן דקראי שלא כסדרן
 כתיבי. דאי לא כתב אחי אביו – היי אמינא דכסדרן כתיבי, ואחזי המת קודמין לאב, אבל
 השתא דכתב אחי אביו – על כרחך לא נכתב "שאר" אלא להקדימו לאחרין, דלהקדימו
 לאחר האב – לא איצטריך, כדאמרין לקמן. וקשיא לרבינו יצחק: התינח למאן דאמר קראי
 לאו כסדרן כתיבי, אלא למאן דאמר כסדרן כתיבי, אמאי כתב אחי האב ועוד קשיא לרבינו
 שמעון בן אברהם: דאפילו למאן דאמר שלא כסדרן כתיבי – לא איצטריך למכתב אחי
 האב, דעל כרחך לא נכתב "שאר" אלא להקדימו לאחרין, דבעינן אחר למאי כתיביה
 רחמנא? דאי לאשמועינן דהיכא דליכא בן ובת ואח שהוא יורש – פשיטא, אלא מאן לירית?
 אטו בר קשא דמתא לירית? כדאמרין לקמן (קו, ב). וליכא למימר: אי לאו דכתב אחי האב
 הוה אמינא דאיצטריך "שאר" לאשמועינן שהאחין קודמין לאב, דאי לא הוה כתב "שאר"
 הוה אמינא דאב קודם לאחר. דאי היינו אומרים קודם לאחר – לא לכתוב רחמנא
 לא אב אחי האב. ועוד, דכולה שמעתין אנו דוחקין למצוא פסוק מנא לן דאב קודם
 לאחריו, משום דמסברא אית לן למימר דאחיו קדמו. ואומר רבינו יצחק: דמ'אין לו" לא הוה
 שמעינן נחלה ממשמשת למעלה אלא למטה, כגון בן הבן ובת הבן ובת הבן. אף על גב
 דעלה אמר לקמן דנחלה הולכת וממשמשת עד ראובן, דהיינו למעלה, אחאי קרא דאחי
 אביו סמך. ואם תאמר: ואחין דכתב רחמנא למא לי? כיון דנחלה ממשמשת עד ראובן –
 ירש האב קודם להנחיל לבניו הנותרים ויש לומר: דאי לא כתב אחין, הוה אמינא שהאב
 קודם לבת, דאית לן לאקדומי אב לחד מהנך דכתיבי בהדיא בקרא.

שכן קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה – הוא הדין דהוה מצי למנקט נמי: ולעבר
 עברי. **כלום** יש יבום אלא במקום שאין בן – אין לפרש דלא עדיף לענין יבום
 בן מאח, אלא כלומר, הן שוין לענין יבום, ואם כן – הכי נמי עדיף בן מאח, משום דקם
 תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה. דעל כרחך לקמן גבי בת לא אפשר לפרש בן, דאמרין:
 כיון דלענין יבום כי הדין גינהו לענין נחלה נמי כי הדין גינהו. כלומר, ותהא עדיפא בת
 מאח, שיקדם אב לאח ולא לבת. ואי לא עדיפא מאח לענין יבום – הכי עדיפא מיניה
 לענין נחלה? אלא דאי מהאי טעמא: דכלום יש יבום אלא במקום שאין בן, דהייא עדיפא
 מאח, דבת מקימה שם, ואח אינו מקים שם אלא צריך לייבם.

כיון

– ונתתם את נחלתו לשארו, ואם אין לו שאר – ונתתם נחלתו לאחי אביו, ואם אין אחים לאביו –
 ישבו אותם יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו וגו'. אבל הבן אינו מייבם את אמו. ומשני: כלום יש יבום בו' הא יש בן אין יבום – אלא למא, אפילו לגבי יבום קם הבן
 תחת אביו טפי מאחי אביו, שהרי פוטר אותה ממנו.

ועוד דכתיבי ואיש כי ימות וכן אין לו וגו' – הא יש לו בן – בנו יורשו, וכי היכי
 דפרשת נחלות פתחה בירושת הבן לאביו – כך היה לו לתנא לפתוח. **הא דאתחילי**
בו' – מסקנא דקושיא היא. **דאתיא** ליה **מדרשא** – שהאב נוחל את בנו. **דהניא**
 ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו זה האב – של מת. ואשמעינן קרא שהאב
 פעמים שירשו את בנו, ד"שאר" היינו אביו,
 דכתיבי (ויקרא יז) "שאר אביו הוא"
 כדלקמן. וכתבי נמי "כי אם לשארו הקרוב
 אליו לאמו ולאביו" וגו'. **מלמד שהאב** – של
 מת. קודם לאחיו של מת. כגון, שאם מת
 ראובן בלא בנים – יעקב יירשו ולא שמעון
 אחיו יורשו. ולקמיה מפרש ואזיל היאך
 למדין אנו מכאן שקודם לאחין ולא לבנים
 ובנות של מת. ולקמן פריכין: והא קראי לאו
 הכי כתיבי? ומשני: קראי שלא כסדרן כתיבי.
 דמאי דכתיב "הקרוב אליו" דמשמע הקרוב
 קרוב קודם – אתא לגלוי על (פ) סדר
 נחלות דשלא כסדרן כתיבי, אלא הקרוב
 קרוב תקדים לירש. וכן תסדר אותן: איש כי
 ימות וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו,
 ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב, ואחר כך ונתתם וגו' לאחריו. כלומר,
 שאם אין לו שאר – ונתתם את נחלתו לאחריו, ואם אין לו אחים – ונתתם את נחלתו
 לאחי אביו, ואם אין אחין לאביו – הקרוב אליו ממשפחתו יורש אותה. יכול – היא
 יעקב קודם לחנוך בן ראובן, דאפילו היכא דהניח ראובן זרע – יירש יעקב, ולעולם
 לא יירש בן ראובן אלא היכא דאין יעקב קיים. ונסדר הפסוק: איש כי ימות ונתתם
 את נחלתו לשארו, וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו וגו'. כלומר, אם אין לו
 שאר, וגם בן אין לו שירש במקום שאין שאר – והעברתם את נחלתו לבתו. **הקרוב**
קרוב – למת יותר, הוא קודם בנחלה לירשו. והבן של מת, כגון חנוך בן ראובן,
 קרוב הוא לראובן יותר מיעקב אביו, שהרי קם תחת אביו ליעדה ולשדה אחוזה,
 כדלקמן, אבל האב לא מצינו שיהא קם תחת בנו לכלום. ומשום דמילתא דפשיטא
 הוא, לא חשש הגמרא להקשות: ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב, כי
 היכי דפריך לקמיה "ומה ראית לרבות את הבן ולהוציא את האב". דבשלמא גבי אח
 אשכחן שום קורבה – שקם תחת אחיו ליבום, אבל באב לא מצינו כלל. ומה **ר'א**
לרבות את הבן – של מת, שיהא קודם לאבי המת, וכל שכן שקודם לאחי המת
 היכא דליכא אב. ולהוציא את האח, ולומר שהאב קודם לאח, וכל שכן שהבן
 שקודם לאב קודם לאחר, דאדרבה, מרבה אני את האח, כדלקמיה. **מרבה אני את**
הבן – חנוך בן ראובן, שיקום תחת אביו לנחלה טפי משמעון אחי ראובן, שהרי
 קם חנוך תחת אביו ראובן ליעוד. שאם קנה ראובן אמה העבריה – יכול ליעדה
 לו כשירצה בכסף מקנתה שנתן לאביו ה' ימים, וכבר יתנו להוצאה, ואין צריך
 ליתן קדושין אחרים, אלא כך יאמר: **הרי את מיעדת** לו. דכתיבי (שמות כ)
"ואם רעה בעיני אדוניה אשר לא יעדה" וגו' – מכלל שיכול ליעדה, וגם לבנו
 יכול ליעדה – דכתיבי "ואם לבנו ייעדה" וגו'. אבל לאדם אחר אין יכול ליעדה
 אלא אם כן יקדשנה האיש קדושין גמורין, ואפילו לאחרין אין יכול ליעדה. ולשדה
אחוזה – דרשין בערכין בפרק "אין מקדישין", ותניא נמי בתורת כהנים: "ואם
 לא יגאל את השדה" – בעליו שהקדישו, "ואם מכר את השדה" – הגובר מכרה,
"לאיש אחר" – לאיש אחר ולא לבנו של מקדיש, "והיה השדה בצאתו ביוכל
 קודש" וגו' – שיוצאה לכהנים ביוכל. אבל אם לא פדאו איש אחר אלא בנו –
 חזרת לאביו ביוכל. אבל אם אחיו של מקדיש פדאו – יוצאה לכהנים, דכתיבי
"לאיש אחר" דהיינו אחיו, אבל בנו לאו "אחר" הוא. והתם נמי פריכין: מה ראית
 לרבות את הבן בו' כי האב, שכן קם תחת אביו בו'. אבל לא מצי למימר: שכן
 קודם את אחי המת לנחלה, כמו שסדור בפרשה "ואם אין לו בן והעברתם את
 נחלתו לבתו ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו". דכיון דאין לאו כסדרן
 כתיבי, כדמובה קראי, דכתיב "הקרוב" – קרוב קודם, ונימא דאב קודם בין
 בין לבן. **אדרבה מרבה אני את האב בו'** – ומתפכין קרא כי האי גזונא: איש
 כי ימות ונתתם את נחלתו לאחריו, ואם אין לו אחים ונתתם את נחלתו לבנו. אי
 נמי, ואם אין לו אחים וכן אין לו – והעברתם את נחלתו לבתו. ואם אין לו בת
 ונתתם את נחלתו לשארו, ואם אין לו שאר – ונתתם נחלתו לאחי אביו, ואם אין אחים לאביו –
 ישבו אותם יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו וגו'. אבל הבן אינו מייבם את אמו. ומשני: כלום יש יבום בו' הא יש בן אין יבום – אלא למא, אפילו לגבי יבום קם הבן
 תחת אביו טפי מאחי אביו, שהרי פוטר אותה ממנו.

דהכא

בבא בתרא דף קח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) פז

22 האב ליעד את אמתו העבריה לאשה לבנו, בכסף שנתן לאביה כשקנאה
23 לאמה, שנאמר (שמות כא ט) 'וְאִם לְבָנוֹ יִיעָדְנָהּ, וְאִילוּ לֹאחִיו אִינוּ יִכּוֹל
24 לִיעֲדָהּ, וְכֵן קָם תַּחַת אָבִיו לְשָׂרָה אַחֻזָּה, שִׁיכּוֹל כֹּאבִיו לַפְדּוֹת מִהִקְדָּשׁ אֵת
25 שְׂדֵה הָאֲחֻזָּה שֶׁהִקְדִּישׁ הָאֵב, וּבִכָּךְ לִהְיוֹת לַרְשׁוֹת הָאֵב, וְאִילוּ הָאֵב אִינוּ
26 שִׁיךְ בְּדִינֵם אֵלּוּ, הָרִי שֶׁהָבֵן קָרֹב יוֹתֵר לֹאבִיו, וְלִכָּךְ יֵשׁ לַהֲקִדְמוֹ וְלֹא אֵת
27 הָאֵב.
28 מִקְשָׁה הִבְרִייתָא: אֲדִרְבָּה, מְרַבָּה אֲנִי אֵת הָאֵב שִׁיחִיהָ קוֹדֵם לֹאב בִּירוּשָׁה,
29 שֶׁבֶן קָם תַּחַת אַחִיו לְיָבוֹם – שְׁמִיבָם אֵת אִשְׁתּוֹ אַחִיו שְׁמַת בְּלֹא בָנִים, וְלִכָּן
30 עֲדִיף מִהָבֵן, שְׁאִינוּ מִיִּבָּם אֵת אִמּוֹ, וִיחִידָה סֹדֵר הִנְחִלָה אֵת, בֵּן, אֵב, שֶׁהָרִי
31 הָבֵן קָרֹב יוֹתֵר מִהָאֵב, מִשּׁוּם שֶׁהָבֵן נִכְנָס תַּחַת אָבִיו לִיעוֹד וְשֶׁדֵּה אַחֻזָּה,
32 כְּדִלְעִיל.
33 מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: אֵין לַהּוֹכִיחַ מִמִּצּוֹת יָבוֹם שֶׁאֵב קוֹדֵם לָבֵן, שֶׁהָרִי כָּלּוֹם יֵשׁ
34 יָבוֹם אֵלָּא בְּמִקּוֹם שְׁאִין בֵּן, הָא בְּמִקּוֹם שֶׁיֵּשׁ בֵּן אֵין יָבוֹם, מִצּוֹת יָבוֹם
35 נוֹהֲגִת רַק כְּשֶׁהִמַּת לֹא הוֹתִיר זֶרַע אַחֲרָיו, אֵךְ כְּשִׁישׁ בֵּן אֵין מִצּוֹת יָבוֹם כָּלּל,
36 הָרִי שֶׁהָבֵן עֲדִיף מִהָאֵב גַּם לִגְבִּי יָבוֹם, עַל כֵּן מִ'הִקְרֹב' מְרַבִּים אֵת הָבֵן
37 לַהֲקִדְמוֹ לֹאב, וְאֵת הָאֵב מִקְדִּימִים לֹאב מִהֲרִיבֵיו שֶׁל 'שְׁאֵר', וְסֹדֵר הִנְחִלָה
38 הוּא, בֵּן, אֵב, אֵת.
39 מִקְשָׁה הִגְמָרָא: שְׁמִשְׁמַע מִהִבְרִייתָא, שְׁמִעָמָא – הִטַּעַם שְׁמִקְדִּימִים בֵּן לֹאב,
40 מִשּׁוּם דְּאִיכָּא הָא פִּירְכָּא – שִׁישׁ אֵת הִפְרִיכָה הוּא, שְׁבִמְקוֹם בֵּן אֵין מִצּוֹת
41 יָבוֹם, הָא לֹא הָכִי – לֹלִי טַעַם זֶה, הִנֵּה אֲמִינָא – הִייתִי אוֹמֵר שְׁאֵב עֲדִיף
42 מִבֵּן, וְקוֹדֵם לוֹ בִּירוּשָׁה, וּמִדּוּעַ, תִּפְשִׁיק לִיָּה – שְׁנִלְמַד דִּין זֶה,

1 וְעוֹד, כְּדִרְבָּתִּיכָּה בְּתַחֲלִיל פִּרְשָׁת הִנְחִלָה (בְּמִדְבָּר כו ח), 'אִישׁ בִּי יָמוֹת וְכֵן אֵין
2 לִי' וְגו', מִשְׁמַע שֶׁאֵם יֵשׁ לוֹ בֵּן, בְּנוֹ יוֹרֵשׁ, וְכֵשֶׁם שֶׁהַתּוֹרָה הִחֲלָה אֵת פִּרְשָׁת
3 נִחְלָת בִּירוּשָׁת הָבֵן, כֵּךְ הִיָּה לִתְנָא לַהֲתַחֲלִיל, וְלֹא מִמִּיתָת הָבֵן.
4 מִשִּׁיבָה הִגְמָרָא: וְתִנָּא שֶׁל מִשְׁנֵתִינוּ, אֲיִידִי דְּאֵתִיא לִיָּה מְדִרְשָׁא, חֲכִיכָא
5 לִיָּה – מִחֲמַת שִׁירוּשָׁת הָאֵב נִלְמַד מִדְרָשָׁה, וְאִינָה מִפּוֹרֶשֶׁת בְּתוֹרָה, חֲכִיבָה
6 הִיָּה לוֹ, וְלִכָּן הִתְחִיל בֵּה.
7 מִבְּרִית הִגְמָרָא: וְכִּי דְּרָשָׁא – וְמָה הִיא הִדְרָשָׁה שֶׁהָאֵב יוֹרֵשׁ אֵת בְּנוֹ.
8 מִשִּׁיבָה הִגְמָרָא: דְּתִנָּא – שְׁשֵׁנִינוּ בְּבִרְיִיתָא, נִאֲמַר בְּתוֹרָה (בְּמִדְבָּר כו יא)
9 'וְנִתְּתָם אֵת נִחְלָתוֹ לְשֶׁאֲרוֹ הִקְרֵב אֵלָיו מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ, וְיָרֵשׁ אֹתָהּ' וְגו', וְדוֹרִשִׁים,
10 'שְׁאֵר' זֶה הָאֵב, וּפְסוֹק זֶה מְלִמֵּד, שֶׁהָאֵב יוֹרֵשׁ אֵת בְּנוֹ, וְקוֹדֵם לְאֲחִיו שֶׁל
11 הַמֵּת בִּירוּשָׁה.
12 מִבְּאֵרֵת הִבְרִייתָא: הִיָּה שֶׁהִקְדַּמְנוּ אֵת הָאֵב שְׁנִלְמַד מִ'שְׁאֵר' לִירוּשִׁים
13 שְׁכֻתוֹבִים לִפְנֵי, וְכֹל יָהֵא הָאֵב קוֹדֵם בִּירוּשָׁה אֵף לָבֵן, וְסֹדֵר הִירוּשִׁים
14 יִהְיֶה, אֵב, בֵּן, אֵת. תִּלְמִיד לְיָמֵר (שם), 'וְנִתְּתָם אֵת נִחְלָתוֹ לְשֶׁאֲרוֹ הִקְרֵב
15 אֵלָיו', וְדוֹרִשִׁים קָרֹב קָרֹב קוֹדֵם, שֶׁהִקְרֹב יוֹתֵר לְמַת הוּא הַקּוֹדֵם
16 בִּירוּשָׁה, וְכִיּוֹן שֶׁהָבֵן קָרֹב יוֹתֵר לְמַת, כְּמִבּוֹאֵר לַהֲלֵן, לִכָּךְ קוֹדֵם לֹאב
17 בִּירוּשָׁה, וְסֹדֵר הִנְחִלָה הוּא, בֵּן, אֵב, אֵת.
18 שׁוֹאֲלָת הִבְרִייתָא: וְכִּי רֵאִיתִי לְרַבּוֹת מִ'הִקְרֵב' אֵת הָבֵן לַהֲקִדְמוֹ לֹאב,
19 וְלִהְיוֹצִיא מִדְרָשׁ 'שְׁאֵר' אֵת הָאֵב, לֹאחֲרוֹ מִהָאֵב בִּירוּשָׁה, שְׁמֵא נִקְדִּים אֵת
20 הָאֵב וְנִאֲחֵר אֵת הָבֵן. מִשִּׁיבָה הִבְרִייתָא: מְרַבָּה אֲנִי אֵת הָבֵן שִׁיִּקְדִּים לֹאב,
21 שֶׁבֶן הָבֵן קָרֹב לֹאבִיו יוֹתֵר מֵאֵת, שֶׁהָרִי הוּא קָם תַּחַת אָבִיו לְיַעֲקֹב, שִׁיכּוֹל

אגרות קודש

ב"ה, כ"א כסלו, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ר
יצחק שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו ממוצש"ק עם הפ"ג המוסגר בו.

מה שהוקשה לו איך אפשר שלא הרגישו הקדושים אשר בארץ מענין החורבן כיון שע"י הקרבנות
נתוספו גילוי אורות וכו'. - י"ל ע"ד המבואר בלקו"ת פ' שמיני, בשני סוגי הצדיקים דליתן ושוור הבר,
עיי"ש. ובב"י לשוב אשיש פ"ב.

נהניתי ממ"ש שמתחזק לימוד התניא, ובטח מתחזק הן בכמות היינו בהגדלת מספר המשתתפים
והן באיכות. והשי"ת יצליחם.

בודאי התועדו בימי יו"ד וי"ט כסלו וימשיכו בזה בימי החנוכה הבע"ל. ואם על כל השנה כולה
קאי מרז"ל דאני ישנה בגלותא ולבי ער להקב"ה לתורתו ומצותיו, עאכ"כ בימי סגולה כשפותחים - ע"י
תעמולה מתאימה - באיש הישראלי אפילו כחודה של מחט - פותח הקב"ה כפתחו של אולם, וכמבואר
בד"אח הדיוק בזה, שלאולם לא היו דלתות, ובמילא ה"י תמיד פתוח, ובלבד שישתדלו להכנס לעזרה, והרי
בין עזרת ישראל וכהנים לא היתה מחיצה מפסקת, אף שצריכים היו לעלות במעלות מזו לזו, והנמשל
מובן.

בברכה ופ"ש כהדו"ש,

מ. שניאורסאהן

1 דְּהָא תַּרְתִּי וְהָא תְּרִי – שהרי הבן קירבתו יתירה שקרוב הוא בשני
2 דברים, יעוד אמה העבריה, ושדה אחוזה, ואילו האח קרוב הוא רק בדבר
3 אחד, ביבום. ומאחר שקירבת הבן לאביו היא יתירה מאח, מסתבר שגם
4 לענין ירושה הבן קודם לאח.

5 מתרצת הגמרא: שֶׁדָּה אַחוּזָה גּוֹפֶה – גופו של דין זה שאנו מרבים רק את
6 הבן לענין שדה אחוזה, מִהָאִי מַעֲמָא הוּא דְּקָא נְיָמָא לִיה לְתַנָּא – לומדו
7 התנא רק מכח טעם זה שיש לפרוך בלום יֵשׁ יָבוּם אֵלָא בְּמָקוֹם שְׁאִין בֵּן
8 הָא יֵשׁ בֵּן אִין יָבוּם, ונמצא שהבן קרוב מהאח, ולכך קודם הוא לו אף
9 בשדה אחוזה. אולם בלא הטעם של קדימת הבן ביבום, לא היה לנו
10 להקדימו אף לשדה אחוזה, שהרי לבן מעלה אחת לגבי יעוד, ולאח גם
11 מעלה אחת לגבי יבום. ועל כן אלמלא תירוץ הגמרא שהבן קודם לאח
12 אפילו לגבי יבום, אין אנו יכולים להקדים את הבן לאח על סמך קירבתו
13 היתירה, כיון שסוף סוף לכל אחד יש רק מעלה אחת, ונמצא שהבן והאח
14 שווים בקירבתם למת. אולם לאחר תירוץ הגמרא שהבן קודם לאח אף לגבי
15 יבום, נמצא שלאח אין אפילו מעלה אחת, ובהכרח שהפסוק בא לרבות את
16 הבן לענין ירושה.

17 הגמרא לעיל (קח) הביאה ברייתא הדורשת מהכתוב 'שאר' שהאב יורש
18 את בנו וקודם לאחי המת, הגמרא שואלת על דרשה זו: אֵימָא – שמא נפרש
19 את כוונת הכתוב כך, 'שאר' וְהָא, מְלֻמָּד שֶׁהָאב קוֹדֵם אף לַבֵּת ולא
20 רק לאח, שהרי הבת אינה קמה תחת אביה לכלום, יָבּוּל יִקְרִים אף לַבֵּן,
21 תְּלֻמָּד לֹמֵר (במדבר כו יא) וְנִתְּתָם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשָׂארוֹ תְּקַרֵּב אֵלָיו, מלמדנו
22 הכתוב שְׁקָרִיב קָרִיב קוֹדֵם – יש להקדים בירושה את הקרוב יותר, והוא
23 הבן, שהרי קם ליעוד ושדה אחוזה תחת אביו, ולכך אין להקדים את האב
24 לבן, אולם עדיין האב קרוב הוא מביתו ומאחיו של מת ויש להקדימו להם.
25 משיבה הגמרא: בֵּינָן דְּלַעֲנִין יָבוּם בֵּן וּבֵת בִּי הֲדָרִי נִינְהוּ – כיון שלגבי
26 יבום הבן והבת שווים הם, שהרי אף הבת פוטרת את אמה מיבום, ואילו אבי
27 המת אינו פוטר את אשת בנו מן היבום, נמצא שהבת קמה תחת אביה יותר
28 מאבי המת ואחיו, לִכְךָ לְעֲנִין נַחֲלָה נָמִי בֵּן וּבֵת בִּי הֲדָרִי נִינְהוּ – כך גם
29 לגבי הירושה הבת שווה לבן, ואף היא קודמת לאב ולאחים.

30 הגמרא שואלת עוד על דרשה זו: וְאֵימָא – ושמא נפרש ש'שאר' וְהָא, הָאב,
31 מְלֻמָּד שֶׁהָאב קוֹדֵם בירושה בנו המת לְאָחִי הָאב בלבד, יָבּוּל יִקְרִים
32 לְאָחִין – שמא תאמר שיהיה קודם אף לאחי המת, תְּלֻמָּד לֹמֵר – בא

33 הכתוב ופירש 'תְּקַרֵּב' לומר לך שְׁקָרִיב קָרִיב קוֹדֵם – יש להקדים בירושה
34 את הקרוב יותר, ולכך לא יקדים לאחים מפני שהאחים קרובים יותר למת,
35 שכן קמים תחתיו ליבום, ואילו האב אינו קם תחת בנו.
36 משיבה הגמרא: אֵחִי הָאב לֹא צְרִיכִי קָרָא – אין אנו צריכים פסוק כדי
37 להקדים את האב לאחיו, אלא יש להקדימו מסברא, שכן אֵחִי הָאב מְבַחַּ
38 מֵאֵן קָא אָתוּ – מכח מי הם באים לירש, מְבַחַּ אָב – מכחו של אבי המת
39 ושהוא אחיהם, ואם כן קָאִי אָב קָא יִרְתִּי אֵחִי הָאב – וכי יעלה על דעתך
40 לומר שאם האב קיים יקדמו אחי האב וירשו, הרי הם יורשים רק מכחו,
41 אלא ודאי האב קודם לשאר אחיו, ולכך אין לומר שהפסוק 'שאר' בא
42 לדרשה זאת, אלא בהכרח שהפסוק בא לחדש ולומר שהאב קודם אפילו
43 לאחי המת.

44 לאחר שנתבאר שאבי המת קודם לשאר אחיו בירושת בנו, מקשה על כך
45 הגמרא: וְהָא קָרָא לֹא הָבִי בְּתִיבִי – והרי לא כך כתובים הפסוקים,
46 דְּבָרִיב (במדבר כו יא) וְאֵם אִין אֲחִים לְאָבִיו וְגו' וְנִתְּתָם אֶת נַחֲלָתוֹ לְשָׂארוֹ,
47 אם כן מפורש בפסוק שאחי האב קודמים לאב, ורק אם אין לו אחים הוא
48 יורש, ושמא גזירת הכתוב היא להקדימם לאב.

49 מתרצת הגמרא: קָרָא שְׁלֹא בְּסֻדְרָן בְּתִיבִי – הפסוקים נכתבו שלא בסדרם,
50 וסדר היוורשים לא כפי הסדר שנמנו בתורה.

51 שנינו בברייתא לעיל (קח) שהמקור לכך שהאב קודם לאחי המת הוא
52 מ'שאר'. כעת מביאה הגמרא תנא החולק על כך ודורש זאת מפסוק אחר:
53 וְהָאִי תִנָּא מִיִּיתִי לֵה מַהְבָּא – ותנא זה לומד זאת מכאן, דְּתַנִּינָא – ששנינו
54 בברייתא, אֵת זו דְּרִישׁ רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא בְּרַבִּי יוֹסִי, נאמר (במדבר כו ח) 'אִישׁ בִּי
55 יָמוּת וּבֵן אִין לוֹ וְגו' וְהַעֲבַרְתָּם אֶת נַחֲלָתוֹ לְבֵתוֹ, ואילו בנחלת שאר
56 היוורשים נאמר וְנִתְּתָם, ומשמעות לשון זו היא שיש להעביר את הנחלה
57 מיורש אחד וליתנו לבת, ולכך יש לדרוש שֶׁבְּמָקוֹם בֵּת אִתָּהּ מַעֲבִיר נַחֲלָה
58 מִן הָאָב – כשאדם מת בלא בנים ויש לו בת, מעבירים את הירושה מהאב
59 לבת, וְאִי אִתָּהּ מַעֲבִיר נַחֲלָה מִן הָאָב בְּמָקוֹם אֲחִין – אולם אם אין למת
60 בן ובת אלא רק אחים, אין מעבירים את הנחלה מהאב לאחים, נמצא
61 שהאב קודם לאח.

62 שואלת הגמרא: וְאֵימָא בְּמָקוֹם בֵּת אִתָּהּ מַעֲבִיר נַחֲלָה מִן הָאֲחִין – שמא
63 נאמר ש'והעברתם' בא ללמד שיש להקדים בת לאחים ומעבירים מהם
64 נחלה לבת, ואם אין בת יורשים האחים,

אגרות קודש

ב"ה, כ"א כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח"י כסלו, בשאלתו אם ימשיך בלימודו בצרפת כיון שמחשבות מבלבלות אותו

וכן יצרו.

הנה כבר כתבתי כמה פעמים שפסקו רז"ל לפום גמלא שיחנא, ואדרבה לימוד התורה היא עצה
לזה. ובהנוגע לאנשים פרטים שאפשר ישנם ענינים צדדיים שצריכים לשנות מקומם. הנה בכגון דא עליו
ובכלל על תלמידי ישיבה להציע מצבם לפני הראש ישיבה והמשפיע הרוחני שבהישיבה, שכיון שההשגחה
פרטית סידרה שמקבלים מהם השפעה בתורה על ידם יוכלו גם כן לקבל הוראה בעניניהם הפרטים, וככה
יעשה וישמע לההוראות שיקבל וטוב יהי לו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

1 **דחבא תרתי** — יעידה ושדה אחוזה. **והבא חדא** — יבום. והוה מצי לתרצוי הך
2 נפיש. ומשני: משום דשדה אחוזה גופה לא קיימא לן במסכת ערכין שיהא הבן
3 במקום האב טפי מאחיו אלא מוך פירכא, דפרכין התם: כלום יש יבום כו'. דאמרין
4 נמי התם: מה ראתי לרבות את הבן ולהוציא את האב? מרבה אני את הבן שכן קם
5 תחת אביו ליעדה כו'. אדרבה, מרבה אני את

6 האב שכן קם תחת אחיו ליבום. ומשני: כלום
7 יש יבום כו'. שהרי לא מצינו כתוב בפירוש
8 שיהא הבן קם תחת אביו טפי מאחיו אלא
9 ליעדה, שגם האב קם תחתיו ליבום. ונמצא
10 דחבא חדא והבא חדא הוא. ושאר דברים
11 שהבן קם תחת אביו טפי מאחיו, כגון שדה
12 אחוזה ועבד עברי במסכת קידושין, וקדימת
13 הבן לאח בנחלה — כולו מייחתי לה מוך
14 יעידה לחד, שכתוב בפירוש שהבן קם תחת
15 אביו. ואי לא דמשנינן דאפילו לגבי יבום אין
16 האב קם תחתיו כמו בנו, דכלום יש יבום אלא
17 במקום שאין בן — לא הוה מצינו לרביי בן
18 שיקום תחת אביו לכולום טפי מאחיו, דליהוי
19 הבא חדא והבא חדא. ולקמיה פרכין: דבן
20 ובת ואח כמו שסודרין בפרשה ליקדמו כולו
21 לאב, שהרי כולם קרובים למת טפי מאביו,
22 שהם קמים תחתיו ליעדה וליבום, אבל האב
23 אינו קם תחתיו לכולום. **מלמד שהאב קודם**
24 **לבת** — דהא אינה קמה תחת אביה לכולום
25 כבנו וכאחיו. וסדר אה הפסוקים בן איש כי
26 ימות ובן אין לו — ונתתם את נחלתו לשארו,
27 ואם אין לו שאר — ונתתם את נחלתו לאחיו,
28 ואם אין לו אחים — והעברתם את נחלתו

29 לבתו, ואם אין לו בת — ונתתם את נחלתו לאחיו אביו, ואם אין אחין לאביו — הקרוב
30 אליו ממשפחתו ויירש. **בן ובת כי חדדי ניהו** — כדכתיב "ובן אין לו" — עיין עליו.
31 נמצאת גם הבת פוטרת את האחין מן היבום. אבל אבי המת אינו פוטר את אשת בנו
32 מן היבום, נמצאת הבת קמה תחת אביה טפי מאבי המת ואחיו המת. **קודם לאחי האב**
33 — של מת. ולא לאחין, משום דקרובים למת יותר מאביו, שהרי קמים תחתיו ליבום.
34 אבל אביו אין קם תחתיו לכולום. וסדר המקרא כך הוא: ונתתם את נחלתו לאחיו,
35 ואם אין לו אחים — ונתתם את נחלתו לשארו, ואם אין לו שאר — ונתתם את נחלתו
36 לאחי אביו, ואם אין אחים לאביו — הקרוב אליו ממשפחתו ויירש. **ומשני: אחי האב**
37 **לא צריכי קראי** — לא היה צריך לכתוב לבסוף "שאר" לקדם את אחי האב,
38 דסברא הוא דקודם האב לאחיו שלו לירש את בנו. דאחי האב מכח מאן קאתו לירש
39 את בנים מן אחיהן — פשיטא דמכח אבי המת, שהוא אחיהם, אתו. והלכך, למה
40 לי קרא? מאחר שכתוב למעלה שאחי האב יורשין את נכדם — מי איכא למימר
41 דהיכא דקאי אב ירתי אחים של אבי בתמיה. הלכך לא נכתב "שאר" אלא לקדם
42 אחיו של מת, דלקדם אחי האב — כבר שמעינן ליה ממאי דאמר "ואם אין לו אחים
43 ונתתם את נחלתו לאחי אביו" — הרי הוא כמי שכתב: ואם אין לו אחים ונתתם את
44 נחלתו לאביו, ואם אין לו אב ונתתם את נחלתו לאחי אביו. הלכך, לא נכתב "שאר"

45 אלא לחדש ולומר שיקדם לאחר מהני דכתב לעיל, ומנו — אחי המת, שדן בגיז. ודלקדם אחי האב לא שדינן ליה, דהא לא צריך, כדפרישית. ולקדם את בנו ואת בתו של
46 מת — לא אמרינן, שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרין. הלכך, שדינן ליה אחיהן של מת, לקדם האב לבניו לירש את בנו. דסלקא דעתך אמינא יקדמוהו הם, שהרי
47 קמים תחת אחיהן ליבום, מה שאין בן באב. **והא קראי לאו הכי בתיבי** — ד"שאר" לבסוף כתב, אחר אחי האב, והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת
48 קודמין לאביו. **קראי שלא כסדרן בתיבי** — דהא בתיבי אחי האב, ואחר כך שאר — אב, ובעל כרחך אב קדים להו, כדאמרין: דהא מכח אב קאתו. ולא דקדק הכתוב
49 בסדרן, משום דסמך אמאי דכתב "הקרוב" — קרוב קודם, ומעצמן תסדר אותם כפי קרבתן. ואם תאמר: כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר — לשתוק קרא מיניה, וליכתוב
50 "איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו" וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא, כדלקמן בפירקין (בבא בתרא קטו, א) "ובן אין לו" — עיין עליו, "ואם אין
51 לו בת" — עיין עליו. וכן כולן. **הכי גרסינן: דהאב קודם לאחיו. והעברת** — משמע: תעביר מקרוב זה שהוא קיים, כדי לתת לוה. והעברת
52 מן האב כדי לתת לבת. **במקום אחין** — שאין למת בן ובת, אלא אחין. ובסיפרי מסיים לה הכי: ומנין שהאב יורש — אמרת קל חומר בו. **אימא** — דהאי "העברת" אאחין
53 דקיימי קמן קאי, וקאמר: והעברת מן האחין לתת לבת. הא אין בת — אחין יורשין אותו. ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח? ואי משום דייקנין: ואי אתה מעביר נחלה מן
54 האב ואפילו במקום בת — הך דיוקא לאו מ"העברת" שמעינן לה, דאדרבה מ"העברת" איכא למידיק: אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת. **אם בן** — דלגלויי אתא
55 האי "העברת", דאחין ירתי במקום שאין בת — לא ליכתוב "העברת", דממילא שמעינן לה מדרבנן. **ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאביו**. דהא להאי תנא קראי כסדרן
56 בתיבי, דהא לא דריש "שאר" לאב, דנימא שלא כסדרן בתיבי.

1 **דחבא תרתי והבא חדא** - **שדה אחוזה גופה מהאי**
2 **טעמא הוא דקא קיימא ליה לתנא: כלום יש יבום אלא**
3 **במקום שאין בן, הא יש בן - אין יבום. אימא: "שארו"**
4 **- זה האב, מלמד שהאב קודם לבת; יכול יקדים לבן?**
5 **תלמוד לומר: "הקרוב"** - קרוב קרוב קודם - פיון
6 **דלענין יבום - בן ובת כי חדדי ניהו, לענין נחלה נמי**
7 **- בן ובת כי חדדי ניהו. ואימא: "שארו"** - זה האב,
8 **מלמד שהאב קודם לאחי האב; יכול יקדים לאחיו?**
9 **תלמוד לומר: "הקרוב"** - קרוב קרוב קודם - אחי האב
10 **לא צריכי קרא; אחי האב מוכח מאן קא אתו? מוכח**
11 **אב, קאי אב קא ירתי אחי האב? והא קראי לאו הכי**
12 **בתיבי, דכתיב: "ואם אין אחים לאביו" וגו' - קראי**
13 **שלא כסדרן בתיבי, והאי תנא מייחתי לה מהכא: דתנא,**
14 **את זו דריש רבי ישמעאל פרבי יוסי: "איש כי ימות**
15 **ובן אין לו" וגו' - במקום בת אתה מעביר נחלה מן**
16 **האב, ואי אתה מעביר נחלה מן האב במקום אחין. -**
17 **ואימא: במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין,**
18 **ואי**

1 **כיון** דלענין יבום בן ובת כי חדדי ניהו — ואם תאמר: מנא לן דבת פוטרת מן היבום? אי
2 מדרבנן "ובן אין לו" — עיין עליו, הא איצטריך לאיתויי ממזר, כדאמר בפרק שני
3 דיבמות (כב, ב) ויש לומר: דשקלין, ויבאו שניהן, ואף על גב דבפרק "אלמנה לכהן גדול"
4 (שם ע, א) גבי "זרע אין לו" דבת כהן שניסת לישראל, משמע דלא דרשין מנייה תרתא,
5 דקאמר: אין לי אלא זרעה, זרע זרעה מנין —
6 תלמוד לומר "זרע אין לו", מכל מקום, אין לי
7 אלא זרע כשר, זרע פסול מנין — תלמוד לומר
8 "זרע אין לו", מכל מקום. ופריך: והא אפיקתיה
9 לזרע זרעה היינו משום דקמריב התם זרע פסול
10 — היינו זרע זרעה פסול. דאילו זרע פסול —
11 תיפוק ליה דנבעלה לפסול לה. ולהכי פריך
12 שפיר, דאי איצטריך קרא לזרע זרעה כשר —
13 היכי תו יליף זרע זרעה פסול? אי נמי, יש לרבות
14 בת שפוטרת מן היבום מ"לא ימחה" — פרט לזה
15 שאין שמו מחוי. דכי האי גונא דריש ביבמות
16 (כז, א). אבל ממזר איצטריך ריבוי, משום דבזרע
17 פסול אכתי הוי שמו מחוי. ואם תאמר: הא דתניא
18 בפרק קמא דקידושין (זו, ב): עבד עברי עובר את
19 הבן ואינו עובר את הבת. ואמאי? נמצא: מדלענין
20 יבום בן ובת כי חדדי ניהו — הכי נמי לענין עבד
21 עברי, כדאמרין הכא לענין נחלה. ומדכתיב
22 "ועבדך שש שנים" דמשמע: לך ולא לירש —
23 לא נמנע אלא אח דקא ואומר רבינו יצחק,
24 משום דדרשין "ועבדך" — לך ולא לאחר, כל
25 שהוא אחר לגבי בן. ובת נמי לגבי בן כאחר דמיא
26 לענין נחלה, שהבן קודם לבת. וכחאי גונא
27 אמרינן בפרק "אין מקדישין" (ערכין כה, ב) גבי
28 שדה אחוזה, דבת אינה מעמדת שדה לאביה,
29 משום דכי היכי דגבי נחלה בת לגבי בן כאחר דמיא — לענין שדה אחוזה נמי כאחר דמיא.

30 **במקום** בת אתה מעביר נחלה מן האב — פירש רבינו יצחק בן מרדכי: מדלא כתיב
31 "ונתתם" גבי בת כדכתיב בכולהו. ד"העברתם" משמע לשון העברה, שמעבידין
32 נחלה ממקום הראוי לירש מן הדין, למקום שאינו ראוי. והשתא נושא ונתן מי הוא הקרוב
33 שהיה ראוי להקריבו לבת, ומוקי לה באב, לפי שהמת יוצא יריבו ואין לך קרוב יותר ראוי
34 ממנו. ובדידיה מיתסבר לאוקומי, אפילו שלא נכתב בפירוש אלא על ידי אחי האב, דממילא
35 "העברתם" עליה קאי, לדרוש ולקבוע בו מקום. ואף על גב דאי לא כתיב "העברתם" לא
36 הייתי אומר שהאב קרוב אפילו מן האח, שאינו קם תחת הבן לכולום, מיהו השתא דכתיב
37 "העברתם" בבת — משמע שמעבידים הנחלה ממקום הראוי — מוקי לה באב.
38 **ואי** אתה מעביר נחלה ממקום האב במקום האחין — כלומר, מדלא כתיב אלא
39 "העברתם" אחר — אין לנו לעשות אלא העברה אחת ולא שתיים, ומכאן ואילך
40 הקרוב קרוב קודם. דהשתא דכתיב "העברתם" — משמע שהיה האב ראוי לקדום לבת —
41 כל שכן שראוי לקדום לאח, שהבת קרובה מן האח, שהיא יוצאת יריבו של מת. ועוד, דאין
42 יבום במקום בת. לפיכך אין להעביר נחלה מן האב אלא במקום בת לחודה, כיון דכתיב
43 בבת העברה, ולא במקום אחין.

ואימא

1 **שלא** לחדש ולומר שיקדם לאחר מהני דכתב לעיל, ומנו — אחי המת, שדן בגיז. ודלקדם אחי האב לא שדינן ליה, דהא לא צריך, כדפרישית. ולקדם את בנו ואת בתו של
2 מת — לא אמרינן, שהרי קרובים למת יותר מן האחין כדאמרין. הלכך, שדינן ליה אחיהן של מת, לקדם האב לבניו לירש את בנו. דסלקא דעתך אמינא יקדמוהו הם, שהרי
3 קמים תחת אחיהן ליבום, מה שאין בן באב. **והא קראי לאו הכי בתיבי** — ד"שאר" לבסוף כתב, אחר אחי האב, והוה לן למימר דגזירת הכתוב הוא שאחי האב של מת
4 קודמין לאביו. **קראי שלא כסדרן בתיבי** — דהא בתיבי אחי האב, ואחר כך שאר — אב, ובעל כרחך אב קדים להו, כדאמרין: דהא מכח אב קאתו. ולא דקדק הכתוב
5 בסדרן, משום דסמך אמאי דכתב "הקרוב" — קרוב קודם, ומעצמן תסדר אותם כפי קרבתן. ואם תאמר: כיון דאין אנו הולכין אחר הסדר — לשתוק קרא מיניה, וליכתוב
6 "איש כי ימות ונתתם את נחלתו לקרוב אליו ממשפחתו" וגו' איכא למימר דקרא צריכא טובא, כדלקמן בפירקין (בבא בתרא קטו, א) "ובן אין לו" — עיין עליו, "ואם אין
7 לו בת" — עיין עליו. וכן כולן. **הכי גרסינן: דהאב קודם לאחיו. והעברת** — משמע: תעביר מקרוב זה שהוא קיים, כדי לתת לוה. והעברת
8 מן האב כדי לתת לבת. **במקום אחין** — שאין למת בן ובת, אלא אחין. ובסיפרי מסיים לה הכי: ומנין שהאב יורש — אמרת קל חומר בו. **אימא** — דהאי "העברת" אאחין
9 דקיימי קמן קאי, וקאמר: והעברת מן האחין לתת לבת. הא אין בת — אחין יורשין אותו. ואכתי אב מנלן דירית מקמי אח? ואי משום דייקנין: ואי אתה מעביר נחלה מן
10 האב ואפילו במקום בת — הך דיוקא לאו מ"העברת" שמעינן לה, דאדרבה מ"העברת" איכא למידיק: אתה מעביר נחלה מן האב במקום הבת. **אם בן** — דלגלויי אתא
11 האי "העברת", דאחין ירתי במקום שאין בת — לא ליכתוב "העברת", דממילא שמעינן לה מדרבנן. **ואם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאביו**. דהא להאי תנא קראי כסדרן
12 בתיבי, דהא לא דריש "שאר" לאב, דנימא שלא כסדרן בתיבי.

ואימא במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין ואי אתה כו' – כלומר, השתא דמשמע לך מ"העברתם" אתה לקבוע מקום לאב – אדרשנו כך שאפילו לבת יקדום. והוא הדין דהוה מצי למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין, אבל אי אתה מעביר מן האחין במקום אב, ונימא שאז יקדום לאב. אלא לפי משמעות הברייתא, דאב חשוב יותר מכולם, נסיב. **אם** כן לא לכתוב רחמנא

"העברתם" – כלומר, לא תוכל לדרוש: במקום בת אתה מעביר נחלה מן האחין – דאין זו העברה, שהבת קרובה למת יותר מאב, לפי שהיא יוצאת ירכו. ולענין יבום לא הוה ליה למכתב, אלא על כרחך יש לדרוש: במקום בת אתה מעביר נחלה כו'. אלא קשה קצת דהשתא משמע דלא שייך העברה מאחין לבת, דפשיטא דקרובה יותר מאחין, אבל מן האב ובת נחת ליה דשייך העברה. ובכולה שמעתין מספקא לן אי אב קרוב טפי מאב או לא ולרבינו שמשון בן אברהם נראה לפרש: אם כן לא ליכתוב רחמנא "העברתם", כלומר, אי לא אתי למדרש אלא דבמקום בת (אי) אתה מעביר נחלה מן האחין ולא מן האב – אם כן לא הוה ליה למכתב "העברתם" אלא "ונתתם", והוה ידעין דבת אינה יורשת במקום אב, דהוה דרשין מיתורא ד"ונתתם את נחלתו לבת" – דוקא מן האחין אתה מעביר נחלה במקום בת, ולא מן האב. דהא לגופה לא איצטרך, שהרי מייבול בת יורשת נחלה" שמענין דבת יורשה היא, וממילא ידעין שהיא קודמת לאב, שהרי היא קרובה יותר, שהיא מקימה שם, ואב אינו מקים שם אלא צריך ליבם. ואי להקדים בן לבת – הא מיהתנחלתם אותם לבניהם" נפקא לן לקמן. ומדכתיב "העברתם" אתה למימר דבמקום בת אתה מעביר נחלה מן האב.

שנאמר: "ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט דהני" אמר ליה: ולימנעמך, וכי בן מנשה הוא? והלא בן מנשה הוא, דכתיב: "בני מנשה גרשום ואליעזר" אלא, מתוך ששעשה מעשה מנשה – תלאו הכתוב במנשה; הכא נמי, מתוך ששעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה – תלאו הכתוב ביהודה. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל. רבי יוסי בר חנינא אמר, מהכא: "וגם הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום", והלא ארניה בן חגית ואבשלום בן מעכה אלא, מתוך ששעשה מעשה אבשלום דמכר במלכות – תלאו הכתוב באבשלום; הכא נמי, מתוך ששעשה מעשה מנשה – תלאו הכתוב במנשה. אמר רבי אליעזר: לעולם ידבק אדם במצובים, שהרי משה שנסא בת יתרו – יצא ממנו יחונתן, אחר שנסא בת עמינדב – יצא ממנו פנחס. – ופנחס לא מיתרו אחי? והא כתיב: "ואליעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטמאל לו לאשה", מאי לאו דאתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה? – לא, דאתי מיוסף שפוטם ביצרו. – והלא שבטים מבזים אותו ואומרים: ראיתם בן פוטמאל, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יהרוג נשיא שבט מישראל?

אלא

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת – אם כן, לא נכתוב רחמנא "העברתם" ולמאן דנפקא ליה מ"העברתם", האי "שאר" מאי עבד ליה? – מייבעי ליה לכדתניא: "שאר" – זו אשתו, מלמד שהפעל יורש את אשתו. ולמאן דנפקא ליה מ"שאר", האי "העברתם" מאי עבד ליה? מייבעי ליה לכדתניא, רבי אומר: ככולן נאמר בהן נתינה, וכאן נאמרה בהן העברה – שאין לך שמעביר נחלה משבט לשבט אלא בת, הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה. וממאי ד"שאר" זה האב? דכתיב: "שאר אבד הוא", אימא: "שאר" – זו האם, דכתיב: "שאר אבד הוא" אמר רבא, אמר קרא: "ממשפחתו יורש אתה" – ממשפחת אב קרויה משפחת, משפחת אם אינה קרויה משפחת, דכתיב: "ממשפחתם לבית אבתם". ומשפחת אם אינה קרויה משפחת? והא כתיב: "ויהי נער מבית לחם יהודה ממשפחת יהודה והוא לוי והוא גר שם", הא גופא קשיא, אמרת "והוא לוי" – אלא מלוי אתי, "ממשפחת יהודה" – אלא מיהודה אתי, אלא לאו דאבוב מלוי ואימיה מיהודה, וקאמר: "ממשפחת יהודה" אמר רבא בר רב חנן: לא, נבא דשמייה לוי. – אי הכי, היינו דקאמר מיכה: "עתה ידעתי כי ייטיב ה' לי כי היה לי הלוי לכהן"? – אין, דאיתרמי ליה נבא דשמייה לוי. – וכי לוי שמו? והלא יחונתן שמו,

שנאמר: "ויהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו היו כהנים לשבט דהני" אמר ליה: ולימנעמך, וכי בן מנשה הוא? והלא בן מנשה הוא, דכתיב: "בני מנשה גרשום ואליעזר" אלא, מתוך ששעשה מעשה מנשה – תלאו הכתוב במנשה; הכא נמי, מתוך ששעשה מעשה מנשה דאתי מיהודה – תלאו הכתוב ביהודה. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי: מכאן שתולין את הקלקלה במקולקל. רבי יוסי בר חנינא אמר, מהכא: "וגם הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה אחרי אבשלום", והלא ארניה בן חגית ואבשלום בן מעכה אלא, מתוך ששעשה מעשה אבשלום דמכר במלכות – תלאו הכתוב באבשלום; הכא נמי, מתוך ששעשה מעשה מנשה – תלאו הכתוב במנשה. אמר רבי אליעזר: לעולם ידבק אדם במצובים, שהרי משה שנסא בת יתרו – יצא ממנו יחונתן, אחר שנסא בת עמינדב – יצא ממנו פנחס. – ופנחס לא מיתרו אחי? והא כתיב: "ואליעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטמאל לו לאשה", מאי לאו דאתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה? – לא, דאתי מיוסף שפוטם ביצרו. – והלא שבטים מבזים אותו ואומרים: ראיתם בן פוטמאל, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, יהרוג נשיא שבט מישראל?

אלא

ואי אתה מעביר נחלה מן האב אפילו במקום בת – הך לאו דוקא מקרא משתמע מידי, אלא הכי קאמר: מהאי קרא לא תילף דבת קודמת לאב, דלא מיידי קרא באב אלא באחיו. אלא לעולם אימא לך דאב קודם לבת, דהוא קרוב טפי. **שאר** זו אשתו – כדכתיב "והיו לבשר אחד" (בראשית ב) וכתב נמי "שירה כסותה ועונתה לא יגרו" (שמות כא), **יורש את אשתו** –

דקסבר: גורעין ומוסיפין ודורשין, וקרי הכי: ונתתם את נחלת שארו לו. והכי מפרשין לה לקמן בפירקין, ויילף לה מ"ירש אותה" לשון נקבה. האי והעברתם מאי עבד ליה – לכתוב "ונתתם" משבט לשבט – נחלת שבט ראובן לשבט שמעון. הואיל ובנה ובעלה יורשין אותה – כגון סרח בת אשר שנושאה לחנוך בן ראובן, ומת אשר בלא בנים זכרים, וירשתו סרח בתו. ומתה סרח, וירשה בנה או בעלה שהם משבט ראובן – נמצא שהוסבה נחלת שבט אשר לשבט ראובן. ואשמעינן קרא שהבעל או הבן יורש את אשתו ואת אמו. ואיכא דדריש לקמן ירושת הבן את אמו מקרא אחרינא, ורבי דריש לה מהכא. **אימא** **שאר** זו האם – ונילף מכאן דבין אביו בין אמו יורשין אותו. **ממשפחתו** – היינו הקרובים לו מצד אביו. ויהי נער וגו' – בספר שופטים כתיב, בפרשת פסלו של מיכה. וקא מתמה גמרא: ממשפחת יהודה אלמא מיהודה קאתי, וכתיב "והוא לוי" אלמא מלוי קאתי. קשיין אהרדי. **אלא לאו דאבוב מלוי** – להכי קרו ליה "לוי", שהלויים למטה אבותם נקראים לויים. והאי דקאמר "ממשפחת יהודה" – על שם שאמו משבט יהודה. ומשני: לא נבא דשמייה לוי – האי דכתיב "והוא לוי" – כלומר, כך שמו. ולא משבט לוי הוא, אלא משבט יהודה. כדכתיב: "ממשפחת יהודה", דמשפחת אב קרויה משפחה. היינו דקאמר מיכה כו' – בתמיה. שהיה מתגאה בעצמו על שנקרה לו איש לוי לכומר לעבודה זרה, ואי משבט יהודה הוא – ממה היה משתבח לעצמו? אלא דהאי משום דמשבט לוי הוא, שבהם בחר הקדוש ברוך הוא לשרתו. ולעולם אבוב מלוי ואימיה מיהודה, והדא קושין לזכותה. ומשני: דאתרמי ליה נבא דשמייה לוי – בכך היה משתבח, כאילו הוה משבט לוי. ולעולם לאו לוי הוא, אלא משבט יהודה. והלא ינתן שמו – בעל כרחך האי דקרי ליה לוי – היינו דמשבט לוי הוי, וקרי ליה "משפחת יהודה". אלמא משפחת האם קרויה משפחה. בן מנשה – הנין תלוייה, לפי שהיא יתירה, דבן משה הוא. "ויהונתן בן גרשם" כו' בהדיא פרשתא כתיב, שגולו שבט דיני פסלו של מיכה, והלוי הלך עמדם להיות להם

לכהן. ומשני: וכי בן מנשה הוא? והלא בן משה הוא – דלכך הנין תלוייה. וגם מדקרי ליה לוי, שהיה משבט לוי, וכדכתיב בברייתא דרשב"ם "ובני משה גרשום ואליעזר". **אלא** מתוך ששעשה מעשה מנשה – בן חזקיה מלך יהודה, שעבד עבודה זרה – תלאו הכתוב במנשה. הכא נמי, לעולם משבט לוי הוא דקאמר, והאי דקרי ליה "ממשפחת יהודה" – לאו משום דאתי מיהודה, לא אביו ולא אמו, אלא מתוך שעשה מעשה מנשה בן חזקיה כו'. **מכאן** – מדקרי ליה בן מנשה וממשפחת יהודה. הקלקלה – דבדך פרשתא מיידי שנעשה כהן לעבודה זרה. במקולקל – מנשה. ילדה אחרי אבשלום – משמע שמאם אחת דיו. והלא ארניה – היה בן חגית. **יצא ממנו יחונתן** – בן בנו של משה. **פנחס** – בן בנו של אהרן. ומתמיהני: **פנחס** והלא מיתרו קאתי – מבית יתרו, אלמא קרוב היה ליתרו יותר מיהונתן בן גרשום, ואפילו הכי חסיד היה. ואין ללמוד מכאן שידבק אדם בטובים, שהרי אלעזר אבי פנחס לקח בת יתרו ויצא ממנה פנחס, ואם אהרן דבק בטובים – אלעזר בנו לא דבק בטובים **מאי לאו** – מבנות יתרו כו', כלומר בת יתרו ממש, אחת מבנותיו. **מבנות יוסף** – כלומר, משבט יוסף. **שפוטם** – מתירס ונחלם כנגד יצרו, כדאמרין לקמן בפירקין (קטו, ב), חוץ מזקן אחד שהיה מפטט כנגדו. **ופריקין:** והלא שבטים מבזין אותו כו' – בסנהדרין בפרק "אלו הן הנשרפין": התחילו שבטים מבזין אותו כו'. **שפיטם** – כדכתיב "כדן אויך" (בראשית מא) – כומר. **אלא**

אולם וְאִי אִתָּהּ מַעֲבִיר נִחְלָה מִן הָאֵב אֶפִּילוּ בְּמָקוֹם בֵּית, כִּיּוֹן שְׁלֹגְבִי הָאֵב
אֵין גִּילּוּי מִהֶפְסוֹק שֶׁהֵבֵת קוֹדֶמֶת לוֹ, וְאִם כֵּן יִהְיֶה הָאֵב קוֹדֵם אֶפִּילוּ לְבֵת
מֵאַחֵר שֶׁהוּא יוֹתֵר קָרוֹב לְמֶת.

מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִם בֵּין שְׁוֹהֶעֱבֵרְתָּם בֹּא לְלַמֵּד שֶׁהָאֲחִים יוֹרְשִׁים כְּשֶׁאֵין בֵּת,
לֹא נִכְתָּבוּ רְחֻמָּנָא וְהַעֲבִירְתָּם, שְׁהֵי דִין זֶה מְפֹרֵשׁ בִּפְסוֹק (בַּמְדַּבֵּר כּו ט)
וְאִם אֵין לוֹ בֵּת וְנִתְּתָם אֶת נִחְלָתוֹ לְאַחִיר, אֲלֵא וְדֹאֵי שְׁוֹהֶעֱבֵרְתָּם בֹּא
לְהַקְדִּים אֶת הַבֵּת לֵאב.

שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלִמָּאן דְּנִפְקָא לִיה – לְרַבִּי יִשְׁמַעֵאל בְּרַבִּי יוֹסִי שְׁדוּרֵשׁ
יְרוּשָׁת אֵב מ'וְהַעֲבִירְתָּם, הָאֵי 'שְׁאָרִי' מָא עֲבִיד לִיה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
מִיָּעֵי לִיה לְבִדְתֵּינָא, 'שְׁאָרִי' זֶה אֲשֶׁתּוּ, מְלָמֵד שֶׁהַכֹּהֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲשֶׁתּוּ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: וְלִמָּאן דְּנִפְקָא לִיה יְרוּשָׁת אֵב מ'שְׁאָרִי, הָאֵי 'וְהַעֲבִירְתָּם'
מָא עֲבִיד לִיה, הֵרִי הִיא אֲפֹשֶׁר לְכַתּוֹב 'וְנִתְּתָם' כְּמוֹ בְּשֶׁאֵר הַיּוֹרְשִׁים.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: מִיָּעֵי לִיה לְבִדְתֵּינָא, רַבִּי אֱלִימֵלֶךְ – בְּכּוֹלָן – בְּכָל הַיּוֹרְשִׁים,
נֶאֱמָר בְּהֵן לִשְׁוֹן נִתְּנָה, וְכָאן – בִּירוּשָׁת בֵּת, נֶאֱמָרָה בְּהֵן לִשְׁוֹן הַעֲבִירָה,
לְלַמֵּד שֶׁאֵין לָהּ מִשְׁמַעְבִּיר נִחְלָה מִשְׁבֵּט לְשִׁבְט אֱלֵא בֵּת, הוּאִיל וּבִנְיָה
וּבְעֻלָּה יוֹרְשִׁין אוֹתָהּ, וְכִשְׁהֵם אֵינֶם מְשֻׁבְּט אִמָּם, נִמְצָא מִמֶּנּוּ שְׁבֻטָּה שְׁבֹא
לֵה בִירוּשָׁה מֵאַבִּיזָה, עוֹבֵר לְשֻׁבֵּט בַּעֲלָה כְּשֶׁהוּא אוֹ בִּנָּם יוֹרֵשׁ אוֹתָהּ. וְלְרַבִּי
הַפְּסוֹק בֹּא לְלַמֵּד שֶׁהַכֹּהֵן יוֹרֵשׁ אֶת אֲשֶׁתּוּ, וְשֶׁהֵן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ.

הַגְּמָרָא מְבַרֵּרֶת אֶת שִׁטַּת הַתְּנָא שֶׁהוּבָא בְּבִרְיָתָא לְעִיל (קֹה) שְׁדוּרֵשׁ
'שְׁאָרִי' זֶה הָאֵב. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְנִמָּאֵי ד'שְׁאָרִי' זֶה הָאֵב, הָאֵם לֹא מִשּׁוֹם
דְּבִתִּיב (וַיִּקְרָא יח יב) 'שְׁאָר אֶבְיָד הוּא'. אֵימָא ש'שְׁאָרִי' זֶה הָאֵב, דְּבִתִּיב (שם)
יח יא) 'שְׁאָר אֶמָּךְ הִיא', נִמְצָא שֶׁגַּם הָאֵם נִקְרָאת בְּלִשְׁוֹן הַפְּסוֹק 'שְׁאָר', וְאִם
כֵּן נִדְרֹשׁ מ'שְׁאָרִי' שְׁבִין הָאֵב וּבִין הָאֵם יוֹרְשִׁים אֶת הַבֵּן.

מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא: אֱמָר רַבָּא, אֱמָר קְרָא (בַּמְדַּבֵּר כּו יא) 'וְנִתְּתָם אֶת נִחְלָתוֹ
לְשְׁאָרִי הַקָּרוֹב אֵלָיו מ'מִשְׁפַּחְתּוֹ' וְיִרְשׁ אֹתָהּ, כְּלוּמֹר רַק מִי שְׁקִרִי
מ'מִשְׁפַּחְתּוֹ' יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ, וְהָדִין הוּא שֶׁרַק מִשְׁפַּחַת אֵב – קְרוֹבִיו מִצַּד אֲבִיו,
קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה, וְאִילוּ מִשְׁפַּחַת אִם אֵינָה קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה, דְּבִתִּיב (בַּמְדַּבֵּר
כא א) 'מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבוֹתָם', כְּלוּמֹר רַק הַקְּרוֹבִים שֶׁמִּצַּד הָאֵב נִקְרָאִים
מִשְׁפַּחָה. נִמְצָא שֶׁהָאֵם אֵינָה נִקְרָאת מ'מִשְׁפַּחְתּוֹ', וְלִכֵּךְ אֵינָה יוֹרֵשֶׁת אֶת בְּנָהּ.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וּמִשְׁפַּחַת אִם אֵינָה קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה, וְהָאֵב בִּתִּיב (שְׁפֻטִּים יז
ז) 'וְיִהְיֶה נֶעֱרַ מִבֵּית לָחֵם יִהְיֶה מִשְׁפַּחַת יִהוּדָה' וְהוּא לֹא יִהְיֶה גַּר שָׁם,
הָאֵב גּוֹפָא קִשְׁיָא – פְּסוֹק זֶה מִצַּד עֲצֻמוֹ קֶשֶׁה הוּא, הֵרִי אֱמָרָת 'וְהוּא לֹא',
אֱלֵמָא מְלִוֵּי אֲתֵי – מוֹכַח שֶׁמִּשְׁבֵּט לֹא הוּא בֹא, וְנִאֲמַר גַּם 'מִשְׁפַּחַת
יְהוּדָה', אֱלֵמָא מִיְהוּדָה אֲתֵי, אֱלֵא לֹא דְאֲבוֹתָ מְלִוֵּי וְאֵימָה מִיְהוּדָה –
אֲלֵא כְּדִי לִישֵׁב אֶת הַפְּסוֹק מוֹכְרִים לּוֹמַר שֶׁאֲבִיו מְשֻׁבֵּט לֹא וְאִמּוֹ מְשֻׁבֵּט
יְהוּדָה, וְקֵאמָר עַל יְחוּסוֹ מִצַּד הָאֵם 'מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה', נִמְצָא שֶׁגַּם מִשְׁפַּחַת
אֵם קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה. מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא: אֱמָר רַבָּא בְּרַב רַבִּי חֲנָן, לֹא כִךְ תִּפְרֹשׁ
אֶת הַפְּסוֹק, אֲלֵא גְבָרָא דְשִׁמְיָה לֹא – הִנֵּה הִיא שְׁמוֹ לֹא, אֲךָ אֲבִיו הִיא
מְשֻׁבֵּט יְהוּדָה, וְלִכֵּךְ נִאֲמַר בּוֹ 'מִשְׁפַּחַת יְהוּדָה', וְרַק מִשְׁפַּחַת אֵב קְרוֹיָה
מִשְׁפַּחָה, כִּפִּי שֶׁאִמְרָנוּ בְּתַחֲלִילָה.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֵי הָכִי שֶׁרַק שְׁמוֹ לֹא, הֵיִינוּ דְקֵאמָר מִיָּכָה – וְכִי עַל זֶה
הִתְפָּאֵר וְאִמַר מִיָּכָה (שם יז א) 'עָתָה יִדְעָתִי כִי יִיטִיב ה' לִי, כִּי הָיָה לִי תִלְוִי
לְבָתְּךָ' – כִּיּוֹן שֶׁהוֹדֵמוּ לִי לֹא לְשֶׁרֶת אֶת הַפְּסֵל, וְכִי אֲפֹשֶׁר לּוֹמַר שֶׁהִשְׁתַּבַּח
בְּכֵךְ שְׁמוֹ לֹא אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשֻׁבֵּט יְהוּדָה, מַה הִשְׁבַּח בְּכֵךְ, אֲלֵא בְּהִכְרַח
מִשְׁמַע שֶׁהִיא מְשֻׁבֵּט לֹא מִמֶּשׁ שְׁבָהָם בַּחֲרָה לְשֶׁרֶתוֹ. וְלִפִּי זֶה צָרִיךְ לְתַרְץ
כְּדִלְעִיל שֶׁאֲבִיו מְשֻׁבֵּט לֹא וְאִמּוֹ מְשֻׁבֵּט יְהוּדָה, וְאִם כֵּן חוֹזֵרֶת הַקּוּשִׁיא
שֶׁמִּכָּאן מוֹכַח שֶׁגַּם מִשְׁפַּחַת אֵם קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה. מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא: אֵין – כֵּן,
אֲכֵן מְדוּבָר דְאֵיתְרֵמִי לִיה גְּבָרָא דְשִׁמְיָה לֹא – שֶׁהוֹדֵמוּ לֹא אִדָּם שְׁמוֹ לֹא

לְשֶׁרֶת אֶת הַפְּסֵל, וְהִטַּעַם שֶׁהִשְׁתַּבַּח בּוֹה הוּא מִשּׁוֹם שֶׁמֵּאַחֵר שְׁמוֹ לֹא יִהְיֶה
הַעַם סְבוּרִים שֶׁהוּא לֹא מִמֶּשׁ.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי לֹא שְׁמוֹ, וְחֵלָא יְהוֹנָתָן שְׁמוֹ, שְׁנֶאֱמָר (שם יח ל) 'וְיִהוֹנָתָן
בֶּן גִּרְשֹׁם בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא וְכִנְיֹו הָיוּ כְּהִנִּים לְשִׁבְט הַרְגִּי' – פְּסוֹק זֶה נִאֲמַר
עַל אוֹתוֹ נֶעֱרַ וּמְפֹרֵשׁ בּוֹ שְׁמוֹ יְהוֹנָתָן, אֲלֵא מוֹכְרִים לּוֹמַר שֶׁמֶה שֶׁנִּאֲמַר
בּוֹ שֶׁהוּא לֹא הַכּוֹנֵה שֶׁהוּא מְשֻׁבֵּט לֹא וְאִמּוֹ מִיְהוּדָה, וּבְכָל זֹאת נִקְרָא
מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה אַחֵר אִמּוֹ, נִמְצָא שֶׁאֵף מִשְׁפַּחַת אֵם נִקְרָאת מִשְׁפַּחָה.

הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת וּמִקְשָׁה עַל הַמִּקְשָׁן עֲצֻמוֹ: אֱמָר לִיה, וְלִמִּיעָמִיד – וְלִשְׁתַּתֵּן
שֶׁהִנֵּה הִיא מְשֻׁבֵּט לֹא, וְכִי גִרְשֹׁם אֲבִיו שֶׁל יְהוֹנָתָן בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא, וְחֵלָא
בֶּן מְנַשֶּׁה הוּא, דְּבִתִּיב (דְּבַרִּי הִימִים א' כג טו) 'בְּנֵי מְנַשֶּׁה גִּרְשֹׁם וְאֶלְיָעֶזֶר, אֱלֵא
מִדּוּעַ נִתְּיִיחַס אַחֵר מִנִּשָּׁה, מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה יְהוֹנָתָן מְעָשָׂה מְנַשֶּׁה וְשִׁימַשׁ
לְעַבְדָּהּ זָרָה, תִּלָּא הַבְּתוּבָה מְנַשֶּׁה שֶׁגַּם עַבְדַּ עַבְדָּהּ זָרָה, הָכָא נִמִּי הִטַּעַם
שֶׁקִּרְאוּ הַכְּתוּב 'מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה' אֵף שֶׁבִּאֲמַת הִיא מְשֻׁבֵּט לֹא וְכִמוֹ שֶׁהוֹכַחַת
לְעִיל, הוּא מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מְעָשָׂה מְנַשֶּׁה דְאֲתֵי (–שְׁבֹא) מִיְהוּדָה, שֶׁמִּנִּשָּׁה
הִיא בְּנוֹ שֶׁל חֻזְקִידוֹ מֶלֶךְ יְהוּדָה, תִּלָּא הַבְּתוּבָה מִיְהוּדָה, אֲוֹלָם לֹא הִיא
מְשֻׁבֵּט יְהוּדָה לֹא מִצַּד אֲבִיו וְלֹא מִצַּד אִמּוֹ, וְאִם כֵּן אֵין רֹאִיָה שֶׁמִּשְׁפַּחַת אֵם
קְרוֹיָה מִשְׁפַּחָה.

מִסִּיקָה הַגְּמָרָא בַּעֲנִין זֶה: אֱמָר רַבִּי יוֹנָתָן מִשּׁוֹם רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחִי, מִכָּאן
– מִזֶּה שִׁיחַס הַכְּתוּב אֶת יְהוֹנָתָן לְמִנִּשָּׁה מַחֲמַת מַעֲשִׂי, וְכֵן שֶׁקִּרְאוּ
מִמִּשְׁפַּחַת יְהוּדָה, שְׁתוּלִין אֶת הַקְּלָקְלָה בְּמִקְוֵי־לֵקֶל – שֶׁבִּאֲוֹתָהּ פִּרְשָׁה
מִבּוּאָר שֶׁנַּעֲשָׂה כֵּהן לְעַבְדָּהּ זָרָה, וְהוּא קְלָקְלָתוֹ, וְנִתְיִחַס לְמִקְוֵי־לֵקֶל שֶׁהוּא
מִנִּשָּׁה שֶׁעַבְדַּ עַבְדָּהּ זָרָה.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא אֱמָר, מְהֵבָא – מִכָּאן דּוֹרְשִׁים זֹאת, שֶׁנִּאֲמַר לִגְבִי
אֲדוֹנִיָּה (מְלִכִּים א' א ו) 'וְגַם הוּא מוֹכַח תֹּאֵר מֵאֵד, וְאִתּוֹ יִלְדָה אַחֲרֵי
אֲבִשְׁלוֹם', מִשְׁמַע שֶׁאֲדוֹנִיָּה וְאֲבִשְׁלוֹם הָיוּ מֵאוֹתָהּ אִם, וְקֶשֶׁה, וְחֵלָא אֲדוֹנִיָּה
הִיא בֶּן חֲנִיָּה, וְאֲבִשְׁלוֹם הִיא בֶּן מְעָכָה, וְאֵינֶם מֵאוֹתָהּ אִם. אֱלֵא מִתּוֹךְ
שֶׁעָשָׂה אֲדוֹנִיָּה מְעָשָׂה אֲבִשְׁלוֹם דְּמִרְדָּ בְּמִלְכוּת, תִּלָּא הַבְּתוּבָה בְּאֲבִשְׁלוֹם.
(הָכִי נִמִּי מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מְעָשָׂה מְנַשֶּׁה תִּלָּא הַבְּתוּבָה מְנַשֶּׁה).

הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה לְדִרֹּשׁ בַּעֲנִין זֶה: אֱמָר רַבִּי אֶלְעָזָר, לְעוֹלָם יִזְכֵּךְ אֲדָם
בְּטוֹבִים וְיִשָּׂא בֵּת טוֹבִים, שְׁחֵרִי מִשָּׁה שְׁנִישָׂא אֶת בֵּת יִתְרוֹ שֶׁהִיא כֵּהן
לְעַבְדָּהּ זָרָה, יִצָּא מִמֶּנּוּ יְהוֹנָתָן שֶׁהִיא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל מִשָּׁה וְהִיא כֵּהן לְעַבְדָּהּ
זָרָה אֵף שֶׁאֵין זֶה רֹאִי מִצַּדוֹ מִצַּד יְחוּסוֹ, וְאִילוּ אַחֲרֵן שְׁנִישָׂא אֶת בֵּת עֲמִינָדָב
שֶׁהִיא צִדִּיק, יִצָּא מִמֶּנּוּ פְּנִיָּה שֶׁהִיא בֶּן בְּנוֹ שֶׁל אַחֲרָן, וְקִינָא קִנְיַת ה' חֻכָּה
לְכַוֵּנוֹת עוֹלָם אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִיא רֹאִי לְהִיּוֹת כֵּהן מִצַּד הָדִין.

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וּפְנִיָּהם לֹא מִיְתְרוֹ אֲתֵי – בֹא, וְהָאֵב בִּתִּיב (שְׁמוֹת י כה)
'וְאֶלְעָזָר בֶּן אַחֲרֹן לָקַח לוֹ מְבִנּוֹת פּוּטִיָּאל לוֹ לְאִשָּׁה' – וְהֵרִי נִאֲמַר
שֶׁאֲלַעֲזָר אֲבִיו שֶׁל פְּנַחַס לָקַח אִשָּׁה מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל, מָא לֹא דְאֲתֵי מִבֵּת
יְתְרוֹ מִמֶּשׁ, שֶׁנִּקְרָא פּוּטִיָּאל עַל שֵׁם שְׁפִיטָם עֲגָלִים לְעַבְדָּהּ זָרָה, הֵרִי שֶׁאֵף
שֶׁאַחֲרָן דְּבָק בְּטוֹבִים מִכָּל מָקוֹם אֲלַעֲזָר בְּנוֹ לֹא דְבָק בְּטוֹבִים, וּבְכָל זֹאת בְּנוֹ
פְּנַחַס הִיא צִדִּיק, וְאִם כֵּן אֵין רֹאִיָה שֶׁצָּרִיךְ אֲדָם לְדוּקָא דּוּקָא בְּטוֹבִים.
מֵתִרְצַת הַגְּמָרָא: לֹא – פְּנַחַס לֹא מִבֵּת יִתְרוֹ הוּא, וְמַה שֶׁנִּאֲמַר בּוֹ שֶׁלָּקַח
מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל הוּא מִשּׁוֹם דְאֲתֵי מִבְּנוֹת יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא פּוּטִיָּאל עַל שֵׁם
שְׁפִיטָם – הַתֵּרִיס וְנִלְחַם בְּצִיצֵרִי, וְלַעוֹלָם יֵשׁ לְהוֹכִיחַ שִׁידֻקָּא אֲדָם בְּטוֹבִים.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: כִּיצַד אֲפֹשֶׁר לּוֹמַר שֶׁפְּנַחַס לֹא מִיְתְרוֹ הוּא, וְחֵלָא שְׁבָטִים
מְבִיָּים אוֹתוֹ – אֶת פְּנַחַס, וְאֲוֹמְרִים דְאֵיתָם בֶּן פּוּטִיָּא, זֶה, כְּלוּמֹר בֶּן שְׁפִיטָם
אֲכִי אִמּוֹ (–יִתְרוֹ) עֲגָלִים לְעַבְדָּהּ זָרָה, יְהוֹנָתָן נִישָׂא שְׁבֵט מִיִּשְׂרָאֵל, נִמְצָא
שֶׁהִיא מוֹזַעוֹ שֶׁל יִתְרוֹ.

1 מתרצת הגמרא: אכן אף מורעו של יתרו היה פנחס, אך לא מבתו של יתרו
2 ממש, אלא אי אבנה דאמיה מיוסף – אם אבי אמו של פנחס היה מורעו
3 של יוסף, אמה דאמיה מיתרו – אם כן אם אמו היתה מורעו של יתרו, ואי
4 אבנה דאמיה מיתרו – ואם אבי אמו היה מורעו של יתרו, אמה דאמיה
5 מיוסף – אם אמו היתה מורע יוסף, ונמצא שאמו היתה גם מורע יוסף וגם
6 מורע יתרו, ואם כן אין לומר שהיא היתה בת יתרו ממש, שאם כן לא יתכן
7 שהיתה משבת יוסף, אלא על כרחך כוונת הפסוק שאלעזר לקח אשה
8 מבנות פוטיאל היינו שהיא נולדה מורע יתרו ויוסף, ויתכן שפנחס היה רק
9 דור רביעי או חמישי מבת יתרו, ועל כל פנים לא היה קרוב כיהונתן שהיה
10 דור שלישי לבת יתרו, ועל כן הועיל מה שאהרן דבק בטובים שיצא ממנו
11 פנחס, אבל משה שנשא את בת יתרו ממש, לכך יצא ממנו יהונתן.
12 הגמרא מביאה ראייה שפנחס היה גם מורעו של יוסף וגם מורעו של יתרו:
13 דיקא נמי – דבר זה מדויק גם מלשון הפסוק, דקתיב (שמות ו כה) שאלעזר
14 אבי פנחס נשא מ'פגנות פוטיאל', ומוזה שהפסוק כתב 'פוטיאל' עם יו"ד
15 בלשון רבים ולא 'פוטיאל', תרתי שפע מינה – משמע שהיה כאן שני
16 פוטויים, כלומר שהיא היתה גם מיתרו שפטים עגלים לעבודה זרה, וגם
17 מיוסף שפטט ביצרו.
18 הגמרא מביאה עוד בענין זה: אמר רבא, הנושא אשה צריך שיבדוק
19 באחיה, משום שהבנים דומים לאחי האם, וראיה לדבר, שנאמר (שמות ו כה)
20 'ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון', מבארת הגמרא את
21 האידא, ממשמע שנאמר – ממשמעות הכתוב שאמר שאלישבע היתה 'בת
22 עמינדב', האם איני יודע שאחות נחשון היא, אם כן מה תלמוד לומר –
23 מה מלמדנו הכתוב באומרו 'אחות נחשון', אלא מ'באן מוכח שהנושא
24 אשה צריך שיבדוק באחיה, ולכן הוסיף הכתוב ופירש שהיא אחות נחשון,
25 לומר לך שלקחה לו לאשה מחמת שהיתה אחותו של נחשון שהיה נשיא
26 למטה יהודה, ומתוך חשיבותו נשא את אחותו. וכן תנא בברייתא, רוב
27 בנים דומין לאחי האם, ולכן יבדוק באחיה.
28 הגמרא חוזרת לענין שהובא לעיל (קט) לגבי יהונתן ופסלו של מיכה:
29 בתחילת ימי השופטים עדיין לא היה לשבט דן נחלה בארץ כפי הראוי
30 להם, לכן שלחו חמשה אנשים לחפש להם נחלה, כשבאו סמוך לביתו של
31 מיכה שמע את יהונתן מדבר עם אדם אחר והכירו את קולו. ונאמר (שופטים
32 א יח) 'ויסורו (שמה ויאמר) [שם ו-לביתו] ויאמרו לו אנשי דן ליהונתן, מי
33 הביאך היום ומה אמה עשה בזה ומה לך פה', כלומר, אצל מי אתה, ומה
34 מלאכתך, ומה ניתן לך בשכרך, וכפלו לשונם ושאלוהו בשלשה אופנים, 'מי
35 הביאך היום' 'ומה אתה עושה בזה' 'ומה לך פה', מבארת הגמרא שנתכוונו
36 לרמוז בשאלתם ובכפילות לשון זו על יחוסו למשה, ולכן תמזו ביותר על
37 היותו כהן לעבודה זרה. אמרו לו, לאו ממשא קא אתית – וכי לא ממשא

38 באת, דקתיב ביה כשניגש לסנה (שמות ג ח) אל תקרב ה'לם, ועוד, וכי לאו
39 ממשא קא אתית, דקתיב ביה כשניגש לגאול את ישראל ממצרים (שם
40 ד ב) מה 'זה' בידך, ועוד, וכי לאו ממשא קא אתית, דקתיב ביה (דברים ה
41 כו) שהקב"ה אמר לו לאחר מתן תורה ואתה 'פה' עמד עמדי, וכיון שאתה
42 מורעו כיצד תעשה בהן לעבודה זרה.
43 תשובת יהונתן לבני דן: אמר להן יהונתן, כך מקובלני מבית אבי אבא –
44 משה, לעולם ישיב אדם עצמו לעבודה זרה ולא יצטרף לבריות, ולכן
45 אני כהן לפסל, לפרנסתי.
46 מבארת הגמרא: והוא – יהונתן סבר שכונת משה היתה שישכיר עצמו אף
47 לעבודה זרה ממש, ובלבד שליכו לא יהיה לעבודה זרה. ולא היא – אולם
48 לא לכך נתכוין משה לדבר שיש בו איסור, אלא במה שאמר משה שישכיר
49 עצמו לעבודה זרה כוונתו היתה עבודה זרה לו – כלומר אף אם הוא
50 אדם חשוב והעבודה בזויה וזרה בעיניו, מכל מקום יעסוק בה ולא יצטרך
51 לבריות.
52 הגמרא מביאה ראייה לדבר: בראמר ליה רב לרב בהנא, נמש נבילתא
53 בשיקא ושקול אנרא – הפשט נבילה בשוק לעיני כולם וטול שוכר, ולא
54 תימא נבא רבא אנא וזילא בי מילתא – ולא תאמר אדם חשוב אני וזול
55 בעיני הדבר, אלא עשה אף זאת לפרנסתך.
56 הגמרא מספרת מה עלה בסופו של יהונתן: כיון שראה דוד שמואל חביב
57 עליו – על יהונתן ביותר, מיהו אחראי על האצרות, שנאמר (דברי הימים
58 א' כו כד) 'ושבאל בן גרשם בן מנשה נגיד על האצרות', כלומר ממונה על
59 האוצרות, וכל שאר הממונים היו תחתיו.
60 שואלת הגמרא: וכי שבואל שמו, והלא יהונתן שמו, אם כן למה נאמר
61 בפסוק 'ושבואל בן גרשם וגו'. משיבה הגמרא: אמר רבי יוחנן, אכן יהונתן
62 שמו, אך קראו הכתוב שבואל על שם שישב לאל בכל לבו לאחר שהיה
63 לו הרבה ממון.
64 שנינו במשנה: והבנים את האב נחלין ומנחלין. מכך שלא כתבה המשנה
65 'הבנים והבנות את האב' וכו' למדה הגמרא שהבנים קודמים לבנות בירושת
66 האב. שואלת הגמרא: מניין להקדים את הבנים לבנות. משיבה הגמרא:
67 דקתיב (במדבר כ ח) 'איש כי ימות וגו' וכן אין לו והעברתם את נחלתו
68 לבתו, מדייקת הגמרא: מ'עקא – הטעם שמעבירים את הנחלה לבתו הוא
69 רק משום דאין לו בן, הא – אולם אם יש לו בן, הבן קודם.
70 רב פפא דוחה דרשה זו ודורש את הפסוק באופן שונה: אמר ליה רב פפא
71 לאבאי, אימא – שמא נאמר שיש לדורש את הפסוק כך, אי אימא בן לירות
72 בן – אם יש רק בן ירש הבן, אימא בת לירות בת – ואם יש רק בת תירש
73 הבת, אימא בן ובת לא האי לירות ולא האי לירות – אך אם יש גם בן
74 וגם בת שניהם לא ירשו. הקשה לו אבאי, ואלא

אגרות קודש

ב"ה, כ' כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... תמהתי לידיעה שהגיעני מאחד שעפ"י הוראתי הי' עליו לקבל מהם גמ"ח, וענה שלא עשה את זה כיון שהגמ"ח שלהם הוא ע"פ היתר עיסקא ואין רצונו להכנס בעניני רבית אפי' באופן כזה. וכיון שגם אני משתמט מענינים כאלו, תמיה גדולה שהרי ידוע שבעניני רבית אינו נוגע רק להלווה והמלווה אלא גם להעדים וכל שיש לו שייכות כזו וכו'. וטרם לעשות באופן הנ"ל - גמ"ח בהיתר עיסקא - צריך הי' לקבל את הסכמתי, וכלשון המורגל במכתבי הנה - אין צועקין על העבר.

ויה"ר שיתוקן זה על להבא... ות"ח מראש.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט

מזכיר

אלא אי אבוא דאמיה כו' - אלא לעולם לאו מבת יתרו ממש גולד פנחס, שהרי גם מיוסף היה, כדררשינן לקמן "פוטאל" - שני פטופטין משמע, מיוסף שפטפט ביצרו ומיתרו שפיטם עגלים, והלכך אי אפשר שתהא אמו בת יתרו ממש, דמה ענין בת יתרו אצל שבט יוסף? אלא הכי קאמר: ואלעזר לקח לו אשה מבנות פוטאל, כלומר שאשתו נולדה מיתרו

ומיוסף, ומהשתא מציתן למימר שדור רביעי או דור חמישי היה פנחס לבת יתרו, ולא היה קרוב ליתרו כיהונתן בן גרשם, ולהכי אהני מה שדבק אחרן בטובים. ואותו זקינו של פנחס מצד האב, שדבק ביתרו ואף על פי כן יצא ממנו פנחס - ליכא לאקשוי מניה למאי דבעינן למילף ממשא שיצא ממנו יהונתן, שהרי פנחס היה רחוק מיתרו יותר מיהונתן. אבוא דאמיה מיוסף - ואמיה דאמיה נפקא מיתרו - כגון מבניו של יתרו, או מבני בניו. וליכא למימר "אמה דאמיה מיתר" - בת יתרו ממש, דאם כן קרוב הוא ליתרו כיהונתן, ולא ילפינן ממשא ומאתרן מדי. אבוא דאמיה מיתרו - מבנות יתרו. ונראה בעיני דהכי גרסינן: אלא אי אבוא דאמיה מיוסף כו', ואממה של אם פנחס קאי. ודכי קאמר: אי אבי אמה של אשת אלעזר מיוסף כו', והשתא הוה ליה פנחס דור אחד רחוק מיתרו יותר מיהונתן. פוטאל בריה שמשע - מדלא כתב "פוטאל" בריה יוד, הלכך שני פטופטין דרשינן: שפיטפט ושפיטס. אי נמי מדכתיב "מבנות" - דמשמע משתי בנות של פטופט ופוטוס, מדלא כתיב "בת פוטאל", כן נראה בעיני. שיבדוק באחיה - שהבנים דומין לאחי האב, כדלקמן. מלמד שברך באחיה - לפי שהיתה אחות נחשון, שהיה נשאי למטה יהודה מתוך חשיבותו, לכך לקחה. ויסורו שם וגו' - ביהונתן בן גרשם מיירי, בפרשת מידה. ויאמרו לו - שבט הדני שבאו שם. ישכיר עצמו כו' - אלא שלא יחא לבו לעבודה זרה. שהיא זרה לו - הוא חשוב ומלאכה נמוכה ומכוערת, אלא שאין בה איסור. נפוש - הפשט וכול

אגרא - כלומר, הפשיטנה בשכר, בשוק לעין כל, ואין כאן חילול השם כלל. ולא קרינא ביה "ומשנאי אהבו מות", דדרשינן ליה במסכת שבת (קד, א) בתלמידי חכמים שיש רבב על בגדו, אבל לעשות מלאכה להתפרנס - אין כאן גנאי. הכי גרסינן: ולא תימא נברא רבא אגרא - ואית דגרסינן נמי: "ולא תימא כהנא אגרא" = כהן אני וחשוב, וגנאי לי הדבר. והלא יהונתן שמו - שלא היה לו לגרשם בנים כי אם זה בלבד, כדכתיב בדברי הימים "ובני גרשם שבואל הראש". ששב לאל ככל לבו - עכשיו, שהיה לו ממון הרבה. ואי משום דכתיב "יהונתן בן גרשם בן מנשה הוא ובניו כהנים לשבט הדני עד יום גלות הארץ", ואמרין בסדר עולם: עד יום שגלה מטה דן ופסלו של מידה עמו - כך מפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי: מתיבין ליה: ודכתיב "עד יום גלות הארץ" אמרי: כיון שמת דוד עמד שלמה, והחליף כל הסנקלטיין, והחליפו עמחן - חור לקלקולו הראשון. הרא הוא דכתיב "ונביא אחד זקן יושב בבית אל" אמרי: הוא הוה. וקבעי: כהן לעבודה זרה והארץ ימימ? אמרי: על ידי שהיתה עינו צרה בעבודה זרה שלו. כיצד? הוה בר נש מיתר ליה תור או אימר או גדי לעבודה זרה, והוה אמר ליה: פייסיה עלי. והוא אמר: מה מועילה לך? לא אכלה ולא שותה לא מטיבה ולא מריעה. אמר ליה: ומה נעביד? אמר ליה: זיל אייתי לי חדא פינך דסלת, ועשר ביעין עלי, ואנא אפיס לה עלך. וכיון דאול ליה - אכיל לון. אתא חד בר פחין, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא? אמר ליה: בגין חיי. וכיון שעמד דוד כו'. והבנים את האב מגלן - דהבנים קודמים לבנות? מדלא קתני "הבנים והבנות את האב". ומיזה, בנות נטולות עישור נכסים כתקנת חכמים במסכת כתובות (סו, א). דכתיב איש כי ימות וכן את לו, אי נמי: "איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו". מעמא דאין לו בן - עם הבת, הא יש לו בן ובת - הבן קודם. אמר ליה רב פפא לאבבי אימא - דהכי אשמועינן קרא: איכא בן בלא בת - לירות בן, איכא בת בלא בן - תירות בן, איכא תריוויהו בן ובת - לא האי לירות כו', כדמפרש לקמיה: לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולו, אלא בתרא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות וכן אין לו עם הבת שירשו שניהן באחת, אלא בת יחידה בלא בן יש לו - והעברתם את הנכסים לבתו. הא איתנהו - תריוויהו ירתון כחדא.

מאן

אלא אי אבוא דאמיה מיוסף אמה דאמיה מיתרו - ואם תאמר: אם כן דיאך פנחס בן טובים טפי מיהונתן? שהרי אימיה דאמיה דפנחס מיתרו אתאי, כי היכי דאמיה דאבוא דיהונתן מיתרו אתאי ויש לומר: משום שהיונתן היה מצד האב, שהיה אביו בן בת יתרו, ופנחס מצד האב.

נשום

נבילתא גרסינן בערוך. והוי כמו "פשוט", כי הוהא דחלק (סנהדרין ק, ב). לא נטוש גילדנא מאניה דלא לזילל משכיה לחבלא. פירוש: דג ששמו גילדנא אל תחיל לפשטו מאנון, פן ילך העור לאיבוד. ואף על גב דהתם נטוש והכא נטוש - רוב פעמים מתחלפין האותיות בענין זה, כמו (פסחים ל, ב) אין טשין התנור באליה, דהוי כמו "אין שטין". כמו "וטח את הבית" ומתרגם בירושלמי: וישוטח ית ביתא (ויקרא יד). ולא תימא כהנא אגרא - מפרש רבינו תם: ולא תימא אני רב כהנא שאני חשוב. ולא מפני שהיה כהן, דלאו כהן הוה, כדאמרין ב"חורע" (חולין קלב, א) רב כהנא הוה אבל בשביל אשתו. ובפרק "אלו עוברין" (פסחים מט, א) אמר רב כהנא: אי לא דנסיבי כהנא - לא גלאי. אמרו לו תלמידיו: והא למקום תורה גלית - אמר לה: לא גלאי כרגלו אינשי, שגלה על ידי דשמטיה לקועיה דהווא גברא. וכן מפרש רבינו תם הוהא ד"רעבי פסחים" (שם ק"ג, א): לא תדור במתא דרישא אסי. כלומר, שאתה בעצמך תודה ראש, ששמן רב אסי, שלא תתבטל מחמת צרכי צבור. ולא כמו שפירש רבינו שמואל דרישא אסי - רופא.

ושמואל

בן גרשום בן משה - הכי גרסינן: משה. שאין לקרותו על שם מנשה, שהרי כבר שם בכל לבו. ויש דגרס "בן מנשה", וטעמא לפי שחור לקלקולו, כדפירש הקונטרס. מעמא דאין לו בן הא יש לו בן ובן קודם - נראה לרבי שמשון בן אברהם דכל

הסוגיא אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי. מפריך רב פפא בתי הכי (ולמאן דאמר כסדרן כתיבי ואימא אי איכא בן) וצריך להווי ואימא אי איכא בן. ולמאן דאמר כסדרן כתיבי למה יש לנו לשנות קראי מבי היכי דכתיבי, ועוד, דקאמר ליה אבבי: איצטרך קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה אלא אבוי. ופירש הקונטרס: ואמאי כתב "ובן אין לו" והעברתם את נחלתו? פשיטא, ולשתוק מניה. ודכי איבעי למכתב: איש כי ימות וזרע אין לו וגו'. ואי אליבא דמאן דאמר דכסדרן כתיבי - היכי נשתוק קרא ולא ליכתוב והעברתם את נחלתו לבתו? הא איצטרך למידרש: במקום בת אתה מעביר נחלה מן האב. וליכא למימר דאבי דייק מדלא כתיב ואיש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו - דאם כן מאי פריך ודלמא קא משמע לן דבת נמי בת ירושה היא - דמכל מקום הכי הוה מצי למכתב, ולא ליכתוב וכן אין לו. אלא דאי אליבא דמאן דאמר שלא כסדרן כתיבי אתאי, דלדידיה לא איצטרך להעברתם. ואף על גב דמוקי והעברתם לכדריב, שאין לך מעביר נחלה כו' - אין זה צורך שום דרשה, ולא אשמועינן שום חידוש. אלא דלגבי בת שייך לשון העברה. ורבינו יצחק אומר: דאפילו למאן דאמר דכסדרן כתיבי אתאי, ואבי דריש מדלא כתיב איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבנו, דהוה מצי למידרש: במקום בן אתה מעביר נחלה מן האב כו', הוה ידעינן דבן ובת שוין, והואל ומצניו במקום אחר שהיא בת ירושה.

ודלמא

זיל איתיה לי חדא פינך דסלת, ועשר ביעין עלי, ואנא אפיס לה עלך. וכיון דאול ליה - אכיל לון. אתא חד בר פחין, ואמר ליה כן. אמר ליה: אם אינה מועילה כלום מה את עביד הכא? אמר ליה: בגין חיי. וכיון שעמד דוד כו'. והבנים את האב מגלן - דהבנים קודמים לבנות? מדלא קתני "הבנים והבנות את האב". ומיזה, בנות נטולות עישור נכסים כתקנת חכמים במסכת כתובות (סו, א). דכתיב איש כי ימות וכן את לו, אי נמי: "איש כי ימות והעברתם את נחלתו לבתו ולבנו". מעמא דאין לו בן - עם הבת, הא יש לו בן ובת - הבן קודם. אמר ליה רב פפא לאבבי אימא - דהכי אשמועינן קרא: איכא בן בלא בת - לירות בן, איכא בת בלא בן - תירות בן, איכא תריוויהו בן ובת - לא האי לירות כו', כדמפרש לקמיה: לא האי לירות כולו ולא האי לירות כולו, אלא בתרא ירתון. דהכי קאמר קרא: איש כי ימות וכן אין לו עם הבת שירשו שניהן באחת, אלא בת יחידה בלא בן יש לו - והעברתם את הנכסים לבתו. הא איתנהו - תריוויהו ירתון כחדא.

מאן

ורלמא 1 הא קא משמע לן דבת נמי בת ירושה — דסלקא דעתך אמינא דלאו בת ירושה
2 היא, משום דמסתב נחלה, דבנה ובעלה יורשין אותה.
3 **ושרה** 4 אחוזה נמי מהאי פירכא הוא דקיימא לן — אומר רבינו יצחק בן מרדכי: דלא
5 גרסינן "כלום יש יבום אלא במקום שאין בן". דהלשון משמע שהוא מודה שהבת
6 אינה קמה לשדה אחוזה מהאי טעמא, כי ההיא
7 דלעיל גבי את, דמסיק בהאי לשנא. ופירוש
8 הקונטרס דחוק הוא מאד, דמפרש דהכי קאמר:
9 ושרה אחוזה נמי איכא למימר דקמה תחת
10 אביה, ומייתי סיעתא למילתיה, דהך פירכא
11 דכלום יש יבום כ' קיימא ליה לתנא שהבן קם
12 תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח, והכי נמי
13 איכא למימר גבי בת. דמה לו לחלות הטעם
14 בפירכא שהיא גבי אחז ולא היה לו לומר אלא:
15 בת נמי תיקום לשדה אחוזה ולכך נראה לו דלא
16 גרסינן, אלא הכי גרסינן ליה: שדה אחוזה נמי
17 מהאי פירכא הוא דקיימא ליה. והכי פירוש:
18 והלא שדה אחוזה גופה, מה שאין בבית כבן —
19 זהו מטעם שהבן קודם לנחלה מן הבת. וכל כמה
20 דלא קיימא לן שהבן קודם לנחלה מן הבת —
21 מעמדת הבת שדה לאביה כמו הבן. דהכי אמר
22 בפרק "אין מקדישין" (ערכין כה, ב): בעא מיניה
23 רבה בר אבוב: בת מהו שתעמיד שדה אחוזה
24 לאביה? כיון דלענין יבום כי הדרי ניהו —
25 מוקמינן, או דלמא כיון דלענין נחלה בת במקום
26 כן כי אחר דמיא, לא מוקמינן? ופשיט ליה דכי
27 אחר דמיא, לאו טעמא. **האיש** 28 את אמו מנא
29 הני מילי כ' — אומר רבינו יצחק בן מרדכי:
30 דבשאר ירושות של נשים, כגון בתו או אחותו —
31 פשיטא ליה דירשת אביה או אחיה, כיון שאין
32 הירושה נעקרת ממשפחת אב. ופשיטא שהזכרים
33 והנקבות שוין, בין לירש בין להוריש. דמה לי
34 זכרים ומה לי נקבות, דאטו בכסי נשים יהיו
35 הפקר? ודוקא בן בנכסי האם צריך למילף, לפי
36 שניסבת נחלה ממנה אביה על ידי הבן.
37 קל

מאן כו' לירות? אטו בר קשא דמתא לירות? - הכי קא
אמינא: איכא בן ובת - לא האי לירות פוליה, ולא האי
לירות פוליה, אלא כי הדרי לירותו אמר ליה אבי:
ואיצטרף קרא לאשמועינן היכא דלית ליה אלא חד ברא
לירותניהו לכיולו נכסי? - ורלמא הא קא משמע לן, דבת
נמי בת ירושה היא - ההוא, מ' וכל בת ירשת נחלה
נפקא. רב אחא בר יעקב אמר, מהכא: "למה יגרע שם
אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן, מעמא דאין לו בן,
הא יש לו בן - בן קודם. - ורלמא בנות צלפחד הוא
דקאמרן הכי, ניתנה תורה ונתחדשה הלכה אלא,
מתוורתא פדשנין מעיקרא. רבינא אמר, מהכא: "הקרב
אליו, הקרב - קרוב קודם. - ומאי קורבה דבן מבית שכן
קם תחת אביו לעדה ולשדה אחוזה? יעדה - בת לאו
בת יעדה היא, שדה אחוזה נמי - מהאי פירכא גופה
הוא, דהא קיימא ליה לתנא: כלום יש יבום אלא במקום
שאין בן אלא, מתוורתא פדשנין מעיקרא. ואי בעית
אימא, מהכא: "והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם",
בניכם - ולא בנותיכם. אלא מעתה, "למען ירבו ימיכם
וימי בניכם", הכי נמי בניכם ולא בנותיכם? - ברכה
שאני. "והאחיז מן האב נוחלין ומנחלין" וכו'. מנלן? אמר
רבה: אחיה אחיה אחיה מבני יעקב, מה להלן מן האב
ולא מן האם, אף כאן מן האב ולא מן האם. - ולמה לי?
"ממשפחתו יירש אתה" בתיב; משפחת אב קרויה
משפחה, משפחת אם אינה קרויה משפחה - אין הכי
נמי, וכי איתמר דרבה - לענין יבום איתמר. "והאיש את אמו" וכו'. מנא הני מילי? דתנו רבנן:
"וכל

מאן כו' - אם לא קרובי הקרובים לו יותר. בר קשא - מושל העיר. אמר ליה
אבי לרב פפא - אי איתא דאמר רחמנא דכחשא יירתון - נמצא שאין הבן ראוי
לירושה יותר מן הבת, ובן ובת כשני בנים דמו. וכי איצטרף קרא לאשמועינן דמאן
דלית ליה אלא חד ברא לירותניהו לכולהו נכסי דאב? בתמיה. ואמאי כתב "ואם אין
לו בן והעברתם את נחלתו לבת?" פשיטא:
לשתוק קרא מיניה. והכי איבעי ליה למכתב:
איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו
וגו' - וממילא ידענא דאם אין לו בן הבת
תירש את הכל, מאחר ששניהן שוין בנחלה
אלא דאי לאשמועינן אתא דבן קודם לבת.
ואיצטרף לאשמועינן דאף על גב דאין הבת
יורשת במקום שיש בן, וסלקא דעתך אמינא:
היכא דלית בן - ונתתם את נחלתו לאחיו,
אבל לא לבתו. דכי היכי דאין אמו יורשתה,
דמשפחת אם אינה קרויה משפחה - הכי נמי
אין בתו יורשתה, דאין משפחת נשים קרויה
משפחה, לא למעלה ידידה כגון אמו, ולא
למטה ידידה כגון בתו. קא משמע לן, דהא קא
"והעברתם את נחלתו לבתו. אמר ליה רב
פפא לאבי - אימא להכי כתב רחמנא כי
האי גזונא "ובן אין לו והעברתם", ולא כתב:
ונתתם את נחלתו לבנו ולבתו - דהא קא
משמע לן: דבת נמי, בלא בן, בת יורשתה היא.
דסלקא דעתך אמינא: וכן ובת יירתון כחדא,
אבל היא לבדה - איכא למימר דלא תירות
מיד, קא משמע לן: "והעברתם את נחלתו
לבתו", וכל שכן שתיש עם הבן. כל רבתי
מפרשין כן. ולא נהירא, דכיון דאמר לו אבי:
איצטרף קרא לאשמועינן דמאן דלית ליה
אלא חד ברא כו' - אלמא פשיטא ליה דך
סברא, דכיון דכחשא יירתון היא שקולה כבן,
ופשיטא דתירות כל הנתנים כי ליכא בן
בחדה. ואין זו שיטת גמרא שיכחיש המקשה
סברת המתיר בלא טענה אחרת, אלא אם כן
מקשה לו מצד אחר. ונראה בעיני דהכי
פירשו: ודלמא הא קא משמע לן האי
"עברתם" - דבת נמי כמו בן, בת ירושה
היא, ששנה בכלל ירושת אב. דסלקא

דעתך אמינא: לא תירש בת כלל, לא עם הבן ולא בלא בן, בדוכרים קפיד רחמנא, כדכתב "ונתתם את נחלתו לאחי אביו", וכתב נמי "ממשפחתו" — משפחת אב קרויה משפחה, קא משמע לן דירשתה היא. והלכך, כי איכא בן — נמי תפלוג בהדיה, דמהיכא ממעטין לה? דלמא הכי קאמר קרא: איש כי ימות וכן אין לו שירש עם הבת — והעברתם את כל הנחלה לבתו. כלומר, אז עוברת כל הנחלה משבט לשבט על ידי בתו, כדרכי. אבל היכא דאיכא בן בחדה — אין כל הנחלה נעקרת משבט זה. ומשום דאתא קרא לאשמועינן כדרכי — לא הוה מצי למכתב "לבנו ולבתו" ומשני: ההוא מוכל בת ירושת נחלה נפקא — דמינה שמעינן דבת יורשת כל נכסי אביה כי ליכא בן בחדה, דבבת בלא בן מיירי קרא. וללשון האחרון שפירשתי שמעינן מיהת דבת ישנה בכלל ירושה, והוה מצי למכתב: איש כי ימות וזרע אין לו ונתתם את נחלתו לאחיו, ולא איצטרף "ובן אין לו" אלא להקדים בן לבת. **רב אחא בר יעקב אמר מהכא** — נפקא דבן קודם לבת, דקאמרי בנות צלפחד למשה: "למה יגרע שם אבינו מתוך משפחתו" שלא ליתול כלום בנחלה בשביל שאין לו בן, ולא תעשה לנו תקנה ליתול במקום בן, מאחר דליכא בן. שאילו היה לאבינו בן — היינו שותקות ולא היינו תובעות נחלה, שהרי לא היה נגרע שם אבינו, אבל עתה כי אין לו בן — "תנה לנו נחלה" וגו'. דקאמרן הכי — שהיו סבורות שיהיה הדין כן. ניתנה תורה — לאחר דברי בנות צלפחד, שלאחר דבריהן נאמרה פרשת נחלות, ונתחדשה הלכה דברא וברתא יירתון כחדא, ולא כשהיו סבורות. **כדשנין מעיקרא** — מ'איש כי ימות וכן אין לו. **רבינא אמר מהכא** — (נפקא) בן קודם לבת. הקריב — יש מפרשין ד"הקרב" דריש, כדאמר רבא (פסחים נח, ב): ד"העולה" — עולה ראשונה, ואמרין נמי (חולין צא, א): "היך" — המיומנת שביך. הכא נמי: "הקריב" — קרוב קודם, מי שקרוב יותר קודם לחבירו, ובן קרוב מבית, כדמפרש ואזיל. ופריכין: ומאי קורביה דבן לאב טפי מבית? אם תאמר שכן קם תחת אביו ליעדה ולשרה אחוזה, מה שאין בן בבית — הא לאו מילתא היא, דאי משום יעדה — אינו קרוב יותר, אלא מפני שהבת אינה בת יעדה, שאי אפשר לאשה להנשא לאשה אחת. וגבי שדה אחוזה נמי — איכא למימר דקמה תחת אביה. דמחזק פירכא ד"כלום יש יבום אלא במקום שאין בן" קיימא ליה לתנא דהבן קם תחת אביו לשדה אחוזה ולא האח, והכי נמי איכא למימר גבי בת: כלום יש יבום אלא במקום שאין בן. ותנא דבי רבי ישמעאל: כל שהוא אחר במקום בן, ובת נמי במקום בן כי אחר דמיא — הני מילי דחשבינן לה כי אחר לגבי בן משום דדרשין "איש כי ימות וכן אין לו" וגו' שהבן קודם לבת, אבל אי לא הך דרשה ד"איש כי ימות" וגו' — הוה אמינא: בין לגבי ירושה בין לגבי שדה אחוזה כי הדרי ניהו. **אלא מחוורתא כו'** — ומשנתא איכא למידרש מיניה גבי שדה אחוזה דבת במקום בן כאחר דמיא, כדאשכחן גבי ירושה. **לבניכם אחריכם** — הוה מצי למכתב "לזרעכם". **ולא בנותיכם** — במקום שיש בן. **ברכה שאני** — דלכל ישראל מברך, ולא איצטרף למכתב "וזרעכם". דסברא היא, דבין אבנים בין אבנות קאי, דאין ברכה לחצאין. אבל גבי ירושה, אם איתא דבנות יורשות במקום בן — הוה ליה למכתב "וזרעכם". **אחזה אחזה** — כתיב הכא "ונתתם את נחלתו לאחיו", וכתיב התם (בראשית מב) "שנים עשר עברך אחים אבנתי בני איש אחד" וגו'; "בני איש" מיותר הוא, לדרוש דסתם אחין אינן אלא מן האב. **למה לי** — גזרה שוה בין ירושה ואין נפקא לן מדכתיב "ממשפחתו", ואחין מן האם אינן ממשפחתו **לענין יבום** — כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם וכן אין לו" וגו' (דברים כה), דאחין מאביו מייבם את אשתו, ולא אחיו מאמו. **מנא הני מילי** — דהאיש יורש את אמו ולא הבת את אמה, דבן קודם לבת בנכסי האם? דכי כתיב בן קודם לבת — בנכסי האב הוא דכתיב, "איש כי ימות וכן אין לו והעברתם" וגו', אבל אשה כי תמות — מנלן דירית לה בן, וגם מנלן שיקדם לבת?

בבא בתרא דף קי עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) צה

מאן (כו') לירות – אם הבן והבת הקרובים ביותר אינם יורשים מי ירש,
אטו בר קשא דמתא לירות – וכי מושל העיר ירש.
מתרץ רב פפא: לא לזאת נתכוונתי, אלא הכי קא אמינא – כך אמרתי,
איכא בן ובת, לא האי לירות כוליה ולא האי לירות כוליה – לא זה ירש
הכל ולא זו תירש הכל, אלא כי הדדי לירותו – אלא ירשו שניהם בשווה
ולא יהיה הבן קודם לבת.
אמר ליה אביי, לדברך ששניהם שווים נמצא שהפסוק בא להשמיענו,
שאף כשאין בן הבת יורשת. ואצטריך קרא לאשמועינן – וכי צריך הפסוק
להשמיענו דהיכא דלית ליה אלא חד פרא לירותיהו לכוליהו נכסי –
שהיכן שאין לו אלא בן אחד ירש הוא את כל נכסיו, וכיון ששנים הבן והבת
כשני בנים, לא צריך לחדש שכשהיא לבדה היא יורשת את הכל, ואם כן
למה נכתב פסוק זה.
מתרץ רב פפא: ודלמא הא קא משמע לן דבת נמי בת ירושה היא – שמא
פסוק זה בא להשמיענו שבת גם היא בכלל היורשים.
דוחא אביי: ההוא – דין זה שבת בכלל היורשים היא, מ'וכל בת ירושה
נחלה' (במדבר לו ח) נפקא – הוא נלמד, ואם כן הפסוק 'ובן אין לו' וגו' מיותר
כדי להשמיענו שהבן קודם לבת.
הגמרא מביאה מקורות נוספים לכך שיש להקדים את הבן לבת בירושה: רב
אחא בר יעקב אמר מהבא – מכאן זה נלמד, כשתבעו בנות צלפחד חלק
בנחלת הארץ אמרו למשה (שם כו ד) 'למה נזרע שם אבינו מתוך משפחתו
כי אין לו בן', ויש לדייק, מעבא – הטעם שתבעו לעצמן נחלה הוא רק
משום דאין לו בן, הא יש לו בן – אם היה לאביהם בן, לא היו תובעות
חלק לעצמן שכן הבן קודם לבת.
דוחא הגמרא: ודלמא בנות צלפחד הוא דקאמרו הכי – שמא הם שאמרו
כך, משום שחשבו שהבן קודם, אך לאחר מכן ניתנה תורה, ונתחדשה
הלכה שהבן והבת שווים, ואם כן אין להביא ראיה מדבריהם. לכך אומרת
הגמרא, אלא מתוורתא ברשנין מעיקרא – אלא ברור כפי שתיירצנו
בתחילה, שקדימת הבן לבת נדרשת מהפסוק 'איש כי ימות וכן אין לו' וגו'.
הגמרא מביאה מקור אחר לדין זה: רבינא אמר מהבא, נאמר בסוף הפרשה
(במדבר כו יא) 'ונתתם את נחלתו לשאר חקרב אלו' וגו', ודורשים שכוונת
הכתוב לומר שהקרוב קרוב קודם – הקרוב ביותר למת הוא קודם לירשו,
ולפי שהבן קרוב יותר מהבת, קודם הוא לה בנחלה.
דוחא הגמרא: וימאי קורבה דבן מבת – היכן מצאנו שהבן אכן קרוב
מהבת, הלא רק לענין זה שבין קם תחת אביו ליצדה – לשאת את שפחתו
הכנענית, ולשדה אחוה – שיכול לפדות שדה אחוה שהקדיש אביו,
ותחזור השדה ביובל לאביו, ואילו הבת אינה יכולה ליעד ולפדות שדה
אחוה. והרי לענין דברים אלו אינו נחשב כקרוב יותר מהבת, שכן לגבי
יצדה מה שאינה מיעדת אין זה אלא משום שבת לאו בת יצדה היא – לא
שייכת בדין יעד כלל, שהרי אינה יכולה לשאת שפחה. שדה אחוה נמי

– ואף לענין שדה אחוה אינו נחשב כקרוב יותר מהבת, שאף הבת ראויה
לפדות את השדה, שהרי כל הטעם שהבן עדיף מהאח ואחיו של המקדיש
אינו פודה מהאי פירכא גופה הוא – אינו אלא מחמת פירכא זו, דהא
קיימא ליה לתנא כלום יש יבום אלא במקום שאין בן – שהרי אין לאח
דין יבום אלא כשאין בן, וכשם שלענין יבום מצאנו שהבן קרוב מהאח, אף
לענין שדה אחוה אומרים כן, וכיון שאף הבת קרובה מהאח ביבום, שכן
כשיש בת אין יבום, אינו קודם לה אף בשדה אחוה.
ומחמת דחיה זו פושטת הגמרא: אלא מתוורתא ברשנין מעיקרא – אלא
ברור כפי שתיירצנו בתחילה שקדימת הבן לבת נדרשת מהפסוק 'איש כי
ימות וכן אין לו' וגו'.
הגמרא מביאה מקור נוסף לדין זה: ואי בעית איכא מהבא, לענין עבד
כנעני נאמר (ויקרא כה מז) 'והתנחלתם אתם לבניכם אחריכם' וגו', ומכך
שלא נאמר 'לזרעכם' הכולל אף בת, משמע שכשיש בנים רק לבניכם נוחלים
ולא לבנותיכם.
שואלת הגמרא: אלא מעתה לפי דברך מה שנאמר לענין מזוזה (דברים יא
כא) 'למען ירבו ימיכם וימי בניכם' וגו', הכי נמי – וכי כך גם משמעות
הפסוק 'לבניכם' ולא לבנותיכם, ורק הבנים נתברכו. משיבה הגמרא: ברבה
שאני, כיון שנאמרה לכלל ישראל, ואף שכתוב בניכם הכוונה גם לבנות,
אולם לענין נחלה אם כוונת הכתוב אף לבנות היה לו לכתוב 'זרעכם'.
שנינו במשנה: והאחין מן האב נחלין ומנחילין וכו'.
מבשרת הגמרא: מנחלין שרק האחים מן האב ולא האחים מן האם. מבארת
הגמרא: אמר רבה אתיא אחוה אחוה מבני יעקב – דבר זה נלמד מבני
יעקב, שנאמר בהם (בראשית מב יג) 'ולאמרו וגו' אחים אנחנו בני אשה אחד'
וגו', ואף כאן בפרשת נחלות נאמר 'ונתתם את נחלתו לאחיו, ולומדים
בגזירה שוה מה להלן – בבני יעקב, כוונת התורה בתיבה 'אחים' לאחים מן
האב ולא מן האם, אף כאן כוונת התורה בתיבה 'לאחיו' לאחים מן האב
ולא מן האם.
מקשה הגמרא: ולמה לוי גזירה שוה זו, והרי 'משפחתו יורש אתה' בתיב
(במדבר כו יא), ומתיבת 'ממשפחתו' דורשים, שרק משפחת האב קרויה
משפחה, אך משפחת האם אינה קרויה משפחה לענין ירושה, ואינם
יורשים זה את זה.
מתרצת הגמרא: אין הכי נמי – אכן איננו צריכים כאן גזירה שוה זו, וכי
איתמר דרבה – ומה שאמר רבה את הגזירה שוה, לענין יבום איתמר,
שרק אחים מהאב יכולים לייבם ולא אחים מן האם.
שנינו במשנה: והאיש את אמו וכו'.
מבשרת הגמרא: מנא הני מילי – שהבן יורש את אמו, ושקודם הוא לבת
אף בירושת האם.
מבארת הגמרא: דתנו רבנן,

1 נאמר בתורה (במדבר לו ח) 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וגו',
 2 ומכך שנאמר 'ממטות' בלשון רבים, משמע שהבת יורשת משני שבטים,
 3 מבארת הברייתא: 'היאך בת יורשת שני מטות, אלא זו שאביה משבט
 4 אחר ואמה משבט אחר ומתו וירשתו, נמצאת יורשת נחלת שני שבטים.
 5 ואין לי אלא בת שיורשת את אמה, בן מנח שיורש אף הוא. אלא אמרת
 6 ו-תאמר, אפשר ללמודו בקל וחומר מבת, ומה בת שהורע בהה בנכסי
 7 האב שהבן קודם לה, ובכל זאת יפה בהה בנכסי האם שיורשת אותה, בן
 8 שיפה בחו בנכסי האב שקודם לבת, אינו דין שיפה בחו בנכסי האם –
 9 ודאי שיהא כחו יפה אף לענין נכסי האם שירשה כתב. ממשיכה הברייתא
 10 ואומרת: ומקום שכתב ללמוד יורשת הבן בנכסי אמו, דהיינו נכסי האב,
 11 חוזר ולמד עוד מה לחלן – בנכסי האב, בן קודם לבת, אף כאן – בנכסי
 12 האם, בן קודם לבת.

13 מביאה הברייתא דעה החולקת: רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי
 14 יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב, אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי
 15 האם ואין הבן קודם לבת אלא יורשים כאחד. מאי טעמא, שכן דין לבא
 16 מן הדין – די לו לבן הנלמד בקל וחומר מבת, להיות בנדון – להיות חמור
 17 כבת בכך שירש את אמו כמותה, ואין לו להיות חמור ממנה ולקדום לה.
 18 ותנא קמא הסובר שבן קודם לבת, לא דריש דין לבא מן הדין להיות
 19 בנדון.

20 מקשה הגמרא: והא – והרי כלל זה של 'דין' דאורייתא הוא, דתנא,
 21 בשלש עשרה מדות התורה נדרשת בהן, מקל וחומר ומגזירה שוה וכו',
 22 מבארת הברייתא: מדין קל וחומר ביצר – מנין שהתורה ניתנה להידרש
 23 בקל וחומר, כשנצטרעה מרים וביקש משה רחמים עליה נאמר (במדבר יב יד)
 24 'ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים' וגו',
 25 ולכן אף עתה שקיבלה נזיפה מאת השכינה ודאי שתכלם. והיה ראוי לומר
 26 שאם מאביה תסגר שבעה ימים, קל וחומר לשכינה – שמהשכינה ראוייה
 27 היא להסגר ארבעה עשר יום, ובכל זאת נאמר בה שתסגר רק שבעה ימים,
 28 אלא מכאן שדין לבא מן הדין להיות בנדון. נמצא שכלל זה מהתורה הוא
 29 נלמד, וכיצד יתכן שתנא קמא לא דרש זאת.

30 משיבה הגמרא: בעלמא – בכל קל וחומר שבתורה, אכן אף תנא קמא דריש
 31 דין, ושאני קמא – ושונה הדבר בירושת האם שהבן קודם לבת אף שנלמד
 32 ממנה, משום דאמר קמא 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וגו',
 33 ו-תאמר, אפשר ללמוד דבריו בלשון רבים, משמע שהבת יורשת משני שבטים,
 34 ומכך שנאמר 'ממטות' שניהם כאחד, מקיש – הקישה בכך התורה את מטת
 35 האם למטת האב, מה מטת האב – וכשם שבירושת האב בן קודם לבת,
 36 אף מטת האם – אף בירושת האם בן קודם לבת.

37 הגמרא מביאה מעשה בענין פסק ההלכה בדין זה. מספרת הגמרא: רב
 38 ניתאי סבר למעבד עובדא – חשב לעשות מעשה ולפסוק ברבי זכריה בן

39 הקצב שהשוה את הבן והבת בנכסי האם, אמר ליה שמואל, כמאן – כמי
 40 ברצונך לעשות, בן זכריה. אפס זכריה – בטלים דבריו, ואין הלכה כמותו.
 41 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין ההלכה בזה: רבי מכלא עבד עובדא –
 42 עשה מעשה והורה ברבי זכריה בן הקצב שהשוה את הבן והבת בירושת
 43 האם, אמר ליה רב נחמן, מאי האי – מדוע אתה פוסק כך, אמר ליה רבי
 44 טבלא, משום דאמר רב חנינא בר שלמיא משמיה דרב הלכה ברבי
 45 זכריה בן הקצב. אמר ליה רב נחמן לרבי טבלא, ויל אהדר כך – לך חזור
 46 כך, ואי לא – ואם לא תעשה זאת, מסיקנא לך רב חנינא בר שלמיא
 47 מאוניך – אנדה אותך, ולא יסייע לך רב חנינא בר שלמיא.
 48 מעשה נוסף: רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא – חשב לעשות מעשה
 49 ולפסוק ברבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב נחמן מאי האי – מדוע חפץ
 50 אתה לעשות כן, אמר ליה משום דאמר רב הונא אמר רב הלכה ברבי
 51 זכריה בן הקצב. אמר ליה רב נחמן לרב הונא בר חייא, אשלח ליה –
 52 אשלח לרב הונא שכך אתה אומר משמו, איכסיף – התבייש רב הונא בר
 53 חייא. ומתוך כך חזר בו והורה לרב נחמן שאין הלכה כרבי זכריה, אמר ליה
 54 רב נחמן לרב הונא בר חייא השתא כי נח נפשיה דרב הונא איתריסת
 55 לקבלי – אילו היה נפטר רב הונא ולא הייתי יכול לברר זאת, היית מתריס
 56 ומקנטר כנגדי ולא היית חוזר כך.

57 שואלת הגמרא: ואיחו – ורב נחמן, כמאן סברה – כמי סבר כשאמר שאין
 58 הלכה כרבי זכריה בן הקצב. משיבה הגמרא: כי הא דרב ושמואל דאמר
 59 תרווייהו – שאמרו שניהם אין הלכה ברבי זכריה בן הקצב.
 60 הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין זה: מיתתמיך ואויל רבי ינאי אכתפא
 61 דרבי שמלאי שמעיה – רבי ינאי היה מדהלך בדרך ונשען על כתפו של רבי
 62 שמלאי שמשו, ואתי רבי יהודה נשיאה לאפיהו – ובא רבי יהודה הנשיא
 63 לקראתם, אמר ליה רבי שמלאי לרבי ינאי, בר אינש דאתא לקיבלנא,
 64 הוא יאי וגולתיה יאי – האדם שבא כנגדנו חשוב הוא, וטליתו נאה. כי
 65 מלא לגביה – כשהגיע לפניהם, נששע – מישש רבי ינאי את בגדו, ואמר
 66 ליה לשמשו, דין שיעוריה כשך – בגד זה שיעורו לענין טומאה כשך מרוב
 67 עוביו. כעא מיניה רבי יהודה הנשיא מרבי ינאי, מנין לבן שקודם לבת
 68 בנכסי האם. אמר ליה רבי ינאי, דתנינן 'וְכָל בַּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמִּטּוֹת' וגו',
 69 וכוונת הכתוב באומרו 'מטות' בלשון רבים למטה האב והאם, וללמד
 70 שהבת יורשת שניהם, ומזה שנאמר כאחד, מקיש – הקישה בכך התורה
 71 מטת האם למטת האב, מה מטת האב – וכשם שבירושת האב בן קודם
 72 לבת, אף מטת האם – בירושת האם בן קודם לבת. אמר ליה רבי יהודה
 73 הנשיא לרבי ינאי, אי – אם כן אף לענין כבוד נקישם, ונאמר כך, מה מטת
 74 האב – כשם שבירושת האב הבכור נוטל פי שנים בירושה, אף מטת האם
 75 – בירושת האם הבכור נוטל פי שנים.

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" צ"ט תוספות

ובל בת יורשת נחלה ממשות וגו' – סיפא דקרא: "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה", כדי שלא תסוב נחלה ממשות למטה אחר. ומיהו, לא נהג אלא באותו הדור, כדלקמן בפירקין (קכ, א). ולקמן מפרישין: כיון דירשת שני מטות והיא נשאת למטה אביה – הרי מכל מקום נוסבת נחלת האם למטה אחר ולקמן מתרצין לה. בת יורשת נחלה ממשות – משמע שבת אחת

"וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל" – היאך בת ירשת שני מטות? אלא זו שאביה מושבט אחד ואמה מושבט אחר, ומתו, וירשתו. ואין לי אלא בת, בן מנצן? אמרת קל וחומר: ומה בת שהוריע פחה בנכסי האב – יפה פחה בנכסי האם, בן שיפה פחה בנכסי האב – אינו דין שיפה פחה בנכסי האם? ומקום שפאת: מה להלן בן קודם לבת, אף כאן בן קודם לבת. רבי יוסי ברבי יהודה ורבי אלעזר ברבי יוסי אמרו משום רבי זכריה בן הקצב: אחד הבן ואחד הבת שוין בנכסי האם. מאי טעמא? דיו לבא מן הדין להיות פגדון. ותנא קמא לא דריש "דיו"? והא "דיו" דאורייתא הוא דתניא: מדין קל וחומר ביצר? "ויאמר ה' אל משה ואביה ירק ירק בפניה הלא תכלם שבעת ימים", קל וחומר לשכינה ארבעה עשר אלא דיו לבא מן הדין להיות פגדון – בעלמא דריש "דיו", ושאני הכא, דאמר קרא: "ממשות", מקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. רב נחמיה סבר למעבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה שמואל: פמאן, פוכריה? אפס זכריה. רבי טבלא עבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב נחמן: מאי האי? אמר ליה, דאמר רב חיננא בר שלמיא משמיה דרב: הלכה פרבי זכריה בן הקצב. אמר ליה: זיל אהדר בך, ואי לא – מפיקא לך רב חיננא בר שלמיא מאוניו. רב הונא בר חייא סבר למעבד עובדא פרבי זכריה בן הקצב, אמר ליה רב נחמן: מאי האי? אמר ליה, דאמר רב הונא אמר רב: הלכה פרבי זכריה בן הקצב. אמר ליה: אשלח ליה איכסוף. אמר ליה: השתא בי נח נפשיה דרב הונא, איתריסת לקבלי. ואיהו פמאן סברה? בי הא דרב ושמואל דאמרי תרוניה: אין הלכה פרבי זכריה בן הקצב. מיסתמיך ואזיל רבי ינאי אפתא דרבי שלמיא שפיעיה, ואתי רבי יהודה נשיאה לאפיהו. אמר ליה: בר אינש דאתא לקיבלנא, הוא יאי וגולתיה יאי. בי מוטא לנביה גששה, אמר ליה: דין שיעוריה פשק. בעא מיניה: מנצן לבן שקודם לבת בנכסי האם? אמר ליה, דבכתבי: "מטות", מקיש מטה האם למטה האב, מה מטה האב – בן קודם לבת, אף מטה האם – בן קודם לבת. אמר ליה: אי מה מטה האב – בכור נוטל פי שנים, אף מטה האם – בכור נוטל פי שנים אמר

שניה לראשונה – והוה מוקמינן בבת הבן דקא. "ולא תסוב" נמי איצטריך ללאו בסבת הבן, ו"לא תסוב" שני בסבת הבעל. ואלו הן חזון בר. ואיהו – רב נחמן. רבי ינאי – זקן היה, והחלו עיניו כהות. אמר ליה – שמעיה דרבי ינאי. בר אינש דאתי לקיבלנא הוא יאי – אדם חשוב בא כנגדנו. וגולתיה יאי – כלומר, טלית של תלמידי חכמים. אי נמי – נאה ממש, כדמוכח לקמיה, דאמר: דין שיעוריה כשק. גששה – בגד עב וגרוע, ושיעוריה לקבל טומאה ארבעה טפחים על ארבעה טפחים כשק. כדתנן: השק ארבעה על ארבעה, הבגד שלשה על שלשה, במסכת שבת (עו, א) ובמסכת סוכה (יז, ב). אמר ליה – רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: בן קודם לבת כו. אמר ליה – רבי יהודה נשיאה לרבי ינאי: אי מה מטה האב כו.

קל וחומר לשכינה ארבעה עשר – אומר רבינו תם: דלכך נקט ארבעה עשר, משום דאמר ב"המפלת" (נדה לא, א): שלשה שותפין יש באדם; הקדוש ברוך הוא אביו ואמו, ונתן בו הקדוש ברוך הוא כנגד שניהן. אבל קשה קצת: דאם כן אין זה קל וחומר, דמן הדין יש להיות כנגד שניהן ועוד אמר בספרי בתוספתא: קל וחומר למלך וכוון ארבעה עשר. פירוש: משה רבינו שהיה מלך וכוון גדול, ששימש שבעת ימי המלוכה, ואמשה רבינו אמאי נקט ארבעה עשר? וזוהי דלומר דמלך היינו הקדוש ברוך הוא, וכוון – משה. ורבינו חיים כהן מפרש: קל וחומר לשכינה יותר מעט משבעה, וכיון דאפיקתיה משבעה דהיינו הסגר – אוקמה אשני הסגרות, וכן משמע באבות. דין שיעוריה כשק – ואם תאמר: וכי גרע ממשלנות דפרק "לא יחפור" (בבא בתרא ב, א) דאוקימנא כעין ורסקא, ואפילו הכי שיעוריהו בשלשה על שלשה? ויש לומר: דהם לא מוקי לה כעין שקא אלא לענין דלא חזו לאומנא לקנח הדם, אבל האי – קשה יותר מדאי. מקיש מטה האב למטה האב וכו' – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אמאי איצטריך לאשמעינן דבן קודם לבת בנכסי האם מדיקשא דמטות? תיפוק ליה מ"ירש אותה" דאמר לקמן (בבא בתרא קיג, ב): מקיש יורשה שניה ליורשה ראשונה, מה יורשה ראשונה בן קודם לבת – אף יורשה שניה בן קודם לבת. דמיניה ילפינן לקמן דבני אחות קודמין לבנות אחות לירש בנכסי אבי האם ובנכסי אבי האם, דמה יורשה ראשונה דהיינו בנכסי האב בן קודם לבת – אף יורשה שניה, כגון בן הבת קודם לבת הבת בנכסי אבי האם ואומר רבינו שמשון בן אברהם: דבן בנכסי האם היינו נמי יורשה ראשונה הבאה מכא האם. ואי לא דנפקא לן מדיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם – היכי הוה שמעינן דקודם בנכסי אבי האם? דלא אתי אלא מוכח דיקשא דירשה ראשונה. הלכך איצטריך הכא למילף מעיקרא דבן קודם לבת בנכסי האם, שהיא יורשה ראשונה הבאה מכא האם. ושוב נפקא לן מדיקשא דלקמן, דמקיש יורשה שניה ליורשה ראשונה, בין יורשה שניה דאב בין יורשה שניה דאם. ורבינו יצחק אומר: דאף על גב דנפקא לן לקמן דבן קודם לבת בנכסי אבי האם – היינו משום דמכא אבוא דאימיה קאתי, ולא שמעינן מינה דקודם בנכסי האם עצמן. ואין נראה לרבינו שמשון בן אברהם, דהא מוכח דאבוא דאם לא ירית אלא על ידי משמוש, דנפלו לפני האם והוא יורש את אמו. ואם תאמר: כיון דמכא שמעינן דמדיקשא דמטות דבן קודם לבת בנכסי האם, אמאי איצטריך כל כך קראי, ד"לא תסוב נחלה" דאיירי בסבת הבן, וקרא ד"אם אין לו בת", דאמר לקמן: בן הבת ובת הבת מנצן? תלמוד לומר: "אם אין לו" – עיין עליו, דמשמע דאתא לאשמעינן דבן יורש את אמו ומיהו, דהא הוא ד"אם אין לו בת" איצטריך טובא, דלא הוה ידעינן שהיה בן הבת יורש כלל על ידי משמוש, והא דדרשין נמי מ"ירש אותה" להקיש יורשה

הבן, ו"לא תסוב" שני בסבת הבעל. ולמאן אמר

ולמאן דרירש בעל מ'שאר' איצטרך לעבור עליו בשני לארין. ומיהו, קשה להבינו משמן
 בן אברהם: דאמאי איצטרך הכא דיקשא דמטות? כיון דשמעין מ'זאם אין לו בת" ומ'לא
 תסוב" דבן יורש את אמו, תיפוק ליה מקל וחומר דבן קודם לבת. והשתא לא אמר דיו, כיון
 דמפריך קל וחומר. ומיהו, פלוגתא היא ב"ביצד הרגל" (בבא קמא כה, א), דאיכא מאן

דאמר אפילו היכא דמפריך קל וחומר אמר דיו.

ומיהו, אפילו למאן דאמר לא אמר דיו - איכא
 למימר דמילתא דאתא בקל וחומר טרח וכתב
 לה קרא. לו משפט הבכורה - השתא לא
 שייך למיפריך, אפילו בלא הנך קראי דלעיל:
 ואימא הני מילי בבחור שנשא אלמנה. מדכתיב
 "משפט הבכורה" משמע דלא שייך משפט
 הבכורה אלא באיש, וקראי דלעיל אתי לדרשה
 אחריתי.

הוא יורש אותה - משמע ליה מיעוטא, מדלא
 כתיב "ירשה", ומדכתיב "אותה" -
 משמע מיעוט, דאין היא יורשת אותה. ועוד:
 דלגמרי "ירש אותה" מיותר, ד"משאר" שמעין
 תרתי, דכיון שהיא יורשת אותו מטעם שהיא
 שאר - גם הוא יירשנה מטעם שאר. ומיהו,
 קשה: דאמאי איצטרך כלל מיעוט? דמקפיד
 בסיבת הבעל ולא קפיד בסיבת האשה - משמע
 דאינה יורשת אותו

מנן

אמר ליה לשמעיה: גור, לית דין צבי למילף. **ומעמא**
מאי? אמר אפי, אמר קרא: "בכל אשר ימצא לו", לו
 - ולא לה. - ואימא: הני מילי בחור שנשא אלמנה,
 אבל בחור שנשא בתולה הכי נמי דשקיל אמר רב נחמן
 בר יצחק, אמר קרא: "ראשית אנו", אנו - ולא אנה.
 - ההוא מבטיא ליה לבא אחר נפלים דלהו בכור
 לנחלה - מי שלבו דווה עליו, יצא זה שאין לבו דווה
 עליו - אם בן, לימא קרא פי הוא "ראשית אנו", מאי
 "אנו"? שמע מינה תרתי. - ואפתי אימא: הני מילי
 אלמון שנשא בתולה, אבל בחור שנשא בתולה הכי
 נמי דשקיל אלא אמר רבא, אמר קרא: "לו משפט
 הבכורה", משפט הבכורה לאיש, ולא משפט הבכורה
 לאשה. "והאיש את אשתו" וכו'. מנהני מילי? דתנו
 רבנן: "שאר" - זו אשתו, מלמד שהבעל יורש את

אשתו. יכול אף היא תירשנו? תלמוד לומר: "ירש אותה", ואין היא יורשת
 אותו. - והא קראי לאו הכי כתיבי - אמר אפי, תריץ הכי: "ונתתם את נחלתו לקרוב אלו,
 שאר וירש אותה". אמר רבא: סבינא חריפא מפסקא קראי? אלא אמר רבא, הכי קאמר:
 "ונתתם את נחלת שארו לו". קא סבר: גורעין ומוסיפין ודורשין. והאי תנא מייתי לה מהבא,
 דתניא: "ירש אותה" - מלמד שהבעל יורש את אשתו, דכרי רבי עקיבא. רבי ישמעאל
 אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר: "וכל בת ירשת נחלה ממשות בני ישראל לאחד ממשפחת
 וגו', בהפכת הבעל הכתוב מדבר, ואומר: "ולא תסב נחלה לבני ישראל ממשות אל משה";
 ואומר: "ולא תסב נחלה ממשות לאחר", ואומר: "ואלעזר בן אהרן מת ויקברו אתו
 בגבעת פנחס בגו", וכי מנין לפנחס שלא היה לו לאלעזר? אלא, מלמד שנשא פנחס אשה
 ומתה וירשה; ואומר: "ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בגרר הגלעד",
 וכי

שנשא אלמנה, כדלעיל. דמדקאמר "משפט הבכורה" - כלל הוא, שכלל דיני בכורה בבכור איש, ולא בבכור אשה. והאיש יורש את אשתו - אפילו היכא דאיכא בן, שהרי
 הבעל אינו קרוב לה כשאר קרובים שלה שקרובים לה ממשפחתה, ואפילו הכי אמרינן שהוא יורש את אשתו, הלכך ראי לקדם כל קרובים שלה הוא, דאמרינן דבעל יורש
 ולא הם. מנהני מילי - דהאיש נחל את אשתו ולא מנחיל. שאר - "ונתתם את נחלתו לשאר" - זו אשתו, כדכתיב (בראשית ב) "והיו לבשר אחד". ולאו אדכתיב לעיל
 מיניה "ואם אין אחים לאביו" קאי, אלא מילתא באנפי נפשה היא. והאי דכתיב "הקרוב אליו" - מסקנא דמילתא דההוא קרא הוא, דכתיב "ואם אין אחים לאביו", יכול אף
 היא תירשנו - דעיקר פשטיה הכי משמע: "ונתתם את נחלתו לשאר" - לאשתו, ונדרשה לקרא הכי: ונתתם את נחלתו אם ימות לשאר, וירש. כלומר, וגם הוא יירש
 שאר אם תמות היא. תלמוד לומר וירש אותה - דמצי למיכתב "וירש" בלא "אותה", דהוה שמעין מקרא דהוה יורשה והיא יורשתו, כדפרישית: "ונתתם את נחלתו לשאר
 וירש", קרי ביה: ונתתם נחלתו לשאר, וקרי ביה נמי: שאר יורש, שהוא יורש את אשתו. הלכך כתב רחמנא "אותה", למעוטי שהיא לא תירשנה, ואתא לגלויי ארישא דקרא,
 דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר", דמיבעי לן לפרושי דבעל יורשה, והא קראי לאו הכי כתיבי - דכתיב "ונתתם את נחלתו לשאר" - דמשמע שהאשה יורשת
 את בעלה ונתתם את נחלתו לקרוב אליו - דהקרוב קרוב קודם. שאר יורש אותה - מילתא אחריתי היא, דאשתו יירשנה בעלה. מפסקא קראי - שאתה מסרס התיבות
 לעשות "שאר" המוקדם מאוחר, ו"הקרוב אליו" שהוא מאוחר - אתה עושה מוקדם. אלא אמר רבא הכי קאמר ונתתם את נחלת שאר לו קסבר גורעין ומוסיפין ודורשין
 - גרע ור' מ'נחלתו" ולמד' מ'שאר", ומוסיפין שתי אותיות הללו זו על גב זו, לעשותו תיבה אחת, והיא "לו", ודרוש הכי: ונתתם את נחלת שאר לו. ולאו דוקא מגרע
 ומוסיף, דאם כן רבא נמי סבינא חריפא הוא. אלא פשטיה דקרא איכא לפרושי כאילו גורעין ומוסיפין ודורשין, דהכי משמע: "ונתתם את נחלתו" כלומר, תתנוה לזה האיש
 שתהיה נחלתו. לשאר - על מי מצוה אני ונתתם את הירושה להיות נחלתו - לשאר, לאותו האיש שאשה זאת שאר. כלומר, נחלת האשה תתנו לבעל. אי נמי,
 איכא למימר פסוק קראי אלא בהקדמת תיבות שלימות, להקדים "הקרוב" ל"שאר", אבל בשינוי אחרות - ליכא פסוק קראי. והוי כמו שכתוב "ונתתם
 את נחלת שאר לו וירש אותה"; ואני "לו" לאשמעין דירש את אשתו, ואני "הקרוב" למעוטי אשה שאינה יורשת לבעלה, וממילא שמעין צריך לגרע ולהוסיף ולדרוש
 ראשו של פסוק כמו שאמרנו, דלא תקשי ראשו לסופו. והאי תנא - דבי רבי ישמעאל. מייתי לה - לבעל שירש את אשתו. וירש אותה - משום דעיקר דרשא נפקא לן
 לעיל מ'ירש אותה', הלכך נקט ליה, דאיהו מגלי עליה דרישה דקרא לפרושי שהבעל יורש את אשתו. אינו צריך - דלית ליה גורעין ומוסיפין ודורשין. ומוקי לה ב"שאר"
 זה האב, כדאמר רבי פירקא. בסיבת הבעל הכתוב מדבר - כלומר, בשביל הסבת נחלה ממשות למטה על ידי הבעל, שירש את אשתו והוא משבט אחר, ונמצא שהוסבה
 משבט לשבט - בכך דבר הכתוב, והקפיד שלא תנשא למטה אחר אלא לאחד ממשפחת מטה אביה. כיצד? אם תנשא אשה מבנות שבט ראובן לאחד משבט שמעון והיא
 יורשת, שלא תהיה אביה בן אלא אותה הבה, לכשתמות יירשנה בעלה, ונמצאת נחלת שבט ראובן הוסבה לשבט שמעון. לפיכך הוזכרה תורה שלא תנשא בת יורשת אלא
 לאחד ממשפחת מטה אביה. מוכן שהבעל יורש את אשתו. ולקמיה פריך: ודלמא בסיבת הכן הכתוב מדבר, שהבן יירש את אמו והוא ממייחא אחר מטה אביו, ונמצא שעל
 ידי הוסבה נחלה אם תנשא לשבט אחר. אבל הבעל - איכא למימר דלא ירית, ואינו מיסב הנחלה לשבט שלו, ובשביל סיבת הבעל לא אוהר רחמנא להנשא לשבט שלה,
 אלא בשביל סיבת בנה [ואומר] - לקמיה מפרש מאי "ואומר". בגבעת פנחס בגו - מכלל דלא היתה של אלעזר. מנין היה לו לפנחס - שום קרקע אלא אם כן ירשה
 מאביו וירשה - ולקמיה פריך: ולמא זבן מיוזב ויהי לו - לאירי ולא לשגוב, דכתיב לעיל מיניה "ותלו לו את שגוב", והתם הוה ליה למכתב "ויהי לו" וגו'. אלא איאיר

קאי. ועוד, דכתיב בתריה "ויקח גשור וארם את חות יאיר מתאם" וגו'.

בבא בתרא דף קיא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) צט

42 **הָיָא תִּירְשָׁנָא** כפי משמעות הפסוק, **תְּלִמּוּד לִזְמַר וְיִרְשׁ אֹתָהּ**, נוספה תיבת
43 'אותה', לומר שרק הוא יִרְשׁ אֹתָהּ, וְאִין הִיא יִירְשֶׁת אֹתוֹ.
44 הגמרא מבארת את אופן הלימוד. מקשה הגמרא: וְהָא קָרְאִי לָאו הָכִי
45 בְּתִיבִי – הרי אין הפסוקים כתובים כך, ומפשטות הפסוק וְנִתְּתָם אֶת נְחֻלָּתוֹ
46 לְשֹׁאֲרוֹ, משמע ששאר דהיינו אשתו, יורשת אותו, ואיך נלמד שהבעל
47 יורש אותה.
48 מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבְיִי**, תְּרִינן הָכִי – כך תבאר את הפסוק, וְנִתְּתָם אֶת
49 נְחֻלָּתוֹ לְקָרוֹב אֵלָיו. ואם תמות שְׁאָרוֹ, וְיִרְשׁ אֹתָהּ הַבֶּעַל.
50 רבא מקשה על האופן שדרש אביי: **אָמַר רַבָּא סְבִינָא חֲרִיפָא מִפְּסָקָא**
51 קָרְאִי – הרי אתה כנוטל סכין חד וחותר את הפסוקים, שהרי לא נאמר
52 ונתתם את נחלתו ל'קרוב', אלא 'לשאר', והקדמת את תיבת 'הקרוב'
53 לתחילת הפסוק, ואיחרת את תיבת 'שאר' שנכתבה תחילה, לסוף הפסוק.
54 **אֵלָא אָמַר רַבָּא, הָכִי קָאָמַר** – כך נדרש הפסוק, וְנִתְּתָם אֶת נְחֻלָּת שְׁאָרוֹ
55 לָאו, כלומר תנו את נחלת שאר, דהיינו נחלת האשה, לבעל. והטעם
56 שנדרש כך, משום ש**קָאָמַר** סָבַר שניתן לדרוש פסוק באופן שגוֹרְעִין – מחסרים
57 ממנו, וּמוֹסְפִין עליו, וְדוֹרְשִׁין אותו, ואף כאן מחסרים את הוא"ו ממילת
58 'נחלתו', ואת הלמד מ'לשאר', ומוסיפים אותו זו לצד זו לצרפם למילת
59 'לו', ודורשים אותו וְנִתְּתָם את נחלת שאר לו'.
60 הגמרא מביאה דרשה נוספת שהבעל יורש את אשתו: וְהָאִי תָנָא – רבי
61 ישמעאל, מִיְיָתִי לָהּ מִהָבָא – דורש כן מהפסוק שיובא להלן, דְּתַנִּינָא
62 בברייתא, נאמר וְיִרְשׁ אֹתָהּ, מְלִמָּד שֶׁהַבֶּעַל יִירְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, דְּבָרֵי רַבִּי
63 עֲקִיבָא. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר, אֵינּוּ צָרִיף לדרשה זו, שכן סובר שאין גורעים
64 ומוסיפים ודורשין, אלא דורש זאת מכמה פסוקים:
65 **הָרִי הוּא אֹמֵר** (במדבר לו ח) וְכָל בֵּית יִרְשֶׁת נְחֻלָּה מִמַּטֹּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
66 לְאַחֵד מִמַּשְׁפַּחַת וְגו' מִשָּׁה אֲבִיהָ תִּהְיֶה לְאִשָּׁה לְמַעַן יִירְשׁוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ
67 נְחֻלַּת אֲבֹתָיו. וּבְהַסְכַּת הַבֶּעַל הַכְּתוּב מְדַבֵּר – הפסוק עוסק בהעברת
68 נחלת שבט האשה על ידי הבעל, והיינו שהזחירה התורה שתינשא אשה
69 רק לאחד משבט אביה, שכן אילו תינשא לשבט אחר, נמצאת נחלת שבט
70 שירשה מאביה, עוברת לשבט בעלה כשתמות וירשנה, מוכח שהבעל יורש
71 את אשתו.
72 וְאֹמֵר – ועוד נאמר (במדבר לו ז), וְלֹא תִסַּב נְחֻלָּה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמַּטֵּה אֵל
73 מַטֵּה, ולכך לא תינשא אשה לאדם משבט אחר, מוכח אף מכאן שהבעל
74 יורש את אשתו.
75 וְאֹמֵר (במדבר לו ט), וְלֹא תִסַּב נְחֻלָּה מִמַּטֵּה לְמַטֵּה אֶחָד – הזחירה התורה
76 פעם נוספת על הסבת נחלת האשה לשבט אחר על ידי בעלה.
77 וְאֹמֵר (יהושע כד ג), וְאֵלֶּעָזָר בֶּן אֶחָד מֵת וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּגִבְעַת פְּנֵהָם בְּנוֹ,
78 וְכִי מָנִין לְפָנֵהם קִרְקַע שְׂלֵמָה הָיָה לוֹ לְאֵלֶּעָזָר אֲבִיו וִירְשָׁה מִמֶּנּוּ, אֵלָּא
79 מְלִמָּד שֶׁנִּשְׂא פְּנֵהם אִשָּׁה וּמָתָה וְיִירְשָׁה, נמצא שהבעל יורש את אשתו.
80 וְאֹמֵר (דברי הימים א' ב כב), וְשֹׁנָב הוֹלִיד אֶת יָאִיר וְהָיָה לוֹ – ליאיר, עֲשָׂרִים
81 וְשֵׁלֹשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ הַגִּלְעָד

1 **אָמַר לִיה רַבִּי יִנְאִי לְשִׁמְעִיה** – לשמשו, גוד – משוך אותי ואלך, שכן לִית
2 דִּין צָבִי לְמִילָּה – אין זה רוצה ללמוד אלא להקשות דברים בלא צורך,
3 שדבר קל הוא.
4 שואלת הגמרא: וְיִשְׁמָעֵאל מָאִי – ואכן מהו הטעם שאין הבכור נוטל פי שנים
5 אף בנכסי האם. משיבה הגמרא: **אָמַר אַבְיִי, אָמַר קָרָא** (דברים כא יז) כִּי אֶת
6 הַבְּכֹר וגו' לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכָל אֲשֶׁר יִמְצָא לוֹ וגו', ודורשים מפסוק זה
7 שיש לתת לבכור פי שנים רק במה שימצא 'לו' – לאב, וְלֹא במה שימצא
8 לָהּ – לאם.
9 שואלת הגמרא: וְיִמָּא, הֲנִי מִילִי – מה שמיעטה התורה בבכור שאינו
10 נוטל פי שנים בנכסי האם, הוא רק בבנם הבכור של בָּחוּר – אדם שלא היו
11 לו בנים, שֶׁנֶּשְׂא אִלְמָנָה שהיו לה כבר בנים מאיש אחר, כיון שאינו ראשית
12 אונה, אֲכָל בָּנָם של בָּחוּר שֶׁנֶּשְׂא בְּתוּלָה שראשית אונה הוא, הָכִי נִמְי
13 דְּשָׁקִיל – יטול גם בנחלת אמו פי שנים.
14 משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי נְחֻמְן בַּר יִצְחָק, אָמַר קָרָא** (שם) כִּי הוּא רִאשִׁית
15 אֲנִי לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה, ודורשים, שרק ראשית אֲנִי נוטל פי שנים, וְלֹא
16 ראשית אִינִי, ומכאן שאף מי שהוא ראשית אונה של אמו אינו נוטל פי
17 שנים בנכסיה.
18 מקשה הגמרא: הָהוּא – תיבה זו בפסוק, מִכֶּעֵיָא לִיה – נצרכת בכדי ללמדנו
19 את דינו של הָבָא אַחֵר נִפְלִים – הנוול לאחר לידת ולדות מתיים, דְּלִהּ
20 בְּכֹר לְנִחְלָה – שדינו בבכור לגבי ירושה, ומשום שהנפל שנוול בתחילה
21 אינו נידון בבכור לנחלה, שכן ראשית אונה הוא רק מִי שְׂלָבָו של האב דְּוֹוה
22 עָלָיו אם ימות, יִצָּא וְהַ – הנפל, שֶׁאֵין לָבֹו דְּוֹוה עָלָיו כשמת משום שאינו
23 בר קיימא, ולכך הוולד שבא אחרי נידון בבכור לענין נחלה.
24 מתרצת הגמרא: אִם בֶּן שבא הפסוק להשמיענו רק את דינו של הבא לאחר
25 נפלים, לִימָא קָרָא כִּי הוּא רִאשִׁית אֲנִי, מָאִי אֲנִי – ולמה נאמר בתוספת
26 האות וא"ו, אלא שֶׁמַּע מִינָה תִּרְתִּי – יש ללמוד מכאן את שני הדינים,
27 האחד שהבכור אינו יורש פי שנים בנכסי האם, והשני שהבא אחר נפלים
28 נידון בבכור לנחלה.
29 שואלת הגמרא על דרשת רב נחמן בר יצחק: וְאַבְתִּי אִימָא – ועדיין תאמר,
30 הֲנִי מִילִי – דרשה זאת, באה למעט רק את בנם הבכור של אֲלִמָּן שֶׁנֶּשְׂא
31 בְּתוּלָה, שאף שהוא ראשית אונה, אינו רִאשִׁית אֲנִי. אֲכָל בָּחוּר שֶׁנֶּשְׂא
32 בְּתוּלָה שהוא גם ראשית אונה, הָכִי נִמְי דְּשָׁקִיל – יטול פי שנים אף בחלק
33 האם.
34 משיבה הגמרא: אֵלָא אָמַר רַבָּא, אָמַר קָרָא (דברים כא יז) לֹא מִשְׁפַּט
35 הַבְּכֹרָה, ודורשים מתיבת 'לו', מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לִאִישׁ – בנכסי האיש, וְלֹא
36 מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה לְאִשָּׁה – בנכסי האשה.
37 שנינו במשנה: וְהָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וכו':
38 מבררת הגמרא: מִנְּהִי מִילִי – מהיכן למדנו שהבעל יורש את אשתו ואינו
39 מוריש לה. משיבה הגמרא: דְּתַנּוּ רַבִּנָּן בברייתא, נאמר בפסוק הנאמר לגבי
40 סדר הנחלות (במדבר כו יא) וְנִתְּתָם אֶת נְחֻלָּתוֹ לְשֹׁאֲרוֹ, וְשֹׁאֲרוֹ זֶה אִשְׁתּוֹ,
41 הרי שפסוק זה מְלִמָּד שֶׁהַבֶּעַל יִירְשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְכָל – שמא תאמר, אף

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

מ"ש אודות התלמידים הפורצים גדר, הרי ידוע הנקודה שטובת הרבים דוחה טובת היחיד, אלא שצריך לעשות ככל האפשרי שגם היחיד לא ידחה וכמרו"ל לעולם תהא ימין מקרבת, ותקותי שכשידברו עמהם בעת התועדות ובאופן של קירוב וגם ע"י חבריהם וכיו"ב, ישנו הני"ל את הנהגתם...

בברכה.

1 וְכִי מִנִּין לְיֵאִיר עֲרִים שְׁלֹא הָיָה לוֹ לְשֹׁנֹב אֲבִיו, אֲלֵא מִלְּמַד שֶׁנֶּשֶׂא יֵאִיר
2 אִשָּׁה, שְׁעֲרִים אֵלּוּ הֵיוּ שְׁלֹה, וּמִתָּהּ, וְיִרְשָׁה יֵאִיר, וּמוֹכֵחַ שֶׁהִבְעֵל יוֹרֵשׁ אֶת
3 אִשְׁתּוֹ.

4 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא: מָאִי 'וְאִמְר' – לִשְׁמָה מִזֶּה הוֹבֵאוּ כָּל הַפְּסוּקִים הַלָּלוּ וְלֹא דִי
5 בַּפְּסוּק הֶרְאִישׁוּן. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: וְכִי תִּימָא שְׁאֵמֻנָּם מִבּוֹאֵר בַּפְּסוּק הֶרְאִישׁוּן
6 שְׁאִשָּׁה הִנִּישָׁת לֹאִישׁ מִשְׁבֵּט אַחֵר עֲשׂוּיָה לְהַסֵּב אֶת נַחֲלָתָה לְשִׁבְטָהּ, אֶךְ
7 מִכָּל מְקוֹם אֵין לְלַמּוֹד מִפְּסוּק זֶה שֶׁהִבְעֵל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שִׁיתָבֵן
8 בְּסִפְתָּ הֵבֵן קָא קְפִיד קְרָא – שְׁכוּנַת הַפְּסוּק שֶׁהָבֵן שִׁיוּלֵד לָהּ מִבְּעֵלָהּ
9 וַיִּרְשֶׁנָּה הוּא שִׁיטֵּב אֶת נַחֲלָתָה לְשִׁבְטָהּ אַחֵר, וְהִינֵנו לְשִׁבְטָהּ אֲבִיו שְׁהוּא
10 מִתִּיחַס אַחֲרָיו, אֲכָל בְּעַל לֹא יֵרִית – אֵינוּ יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ. אֲשִׁיב לָךְ, תָּא
11 שְׁמַע – בֹּא וְלַמּוֹד מִפְּסוּק אַחֵר, שְׁנֹאמַר (בְּמִדְבָּר לו ז) 'וְלֹא תִסֵּב נַחֲלָה לְבְנֵי
12 יִשְׂרָאֵל מִמָּטָה אֶל מָטָה', וְאֵף בַּפְּסוּק זֶה נֹאמַר אִסּוּר הִסָּבֵת נַחֲלָה, וְאֵף אִם
13 הַפְּסוּק הֶרְאִישׁוּן עוֹסֵק בְּהַעֲבֵרֵת נַחֲלָה עַל יְדֵי הֵבֵן, מִכָּל מְקוֹם הַפְּסוּק הַשֵּׁנִי
14 מִיּוֹתֵר, וּבּוֹדָאִי הוּא עוֹסֵק בְּהַעֲבֵרֵת נַחֲלָת הָאִשָּׁה עַל יְדֵי בְעֵלָהּ, וּמִכָּאֵן
15 שֶׁהִבְעֵל יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

16 וְכִי תִימָא שְׁנֵי פְסוּקִים אֵלּוּ עוֹסְקִים בְּהַעֲבֵרֵת נַחֲלָה עַל יְדֵי הֵבֵן, וְנֹאמְרוּ
17 שְׁנֵי פְסוּקִים כְּדִי לְעִבּוֹר עָלָיו בְּלֹא וְעִשָּׂה, בַּפְּסוּק הֶרְאִישׁוּן נֹאמַר אִסּוּר
18 'עֲשֵׂה', שֶׁתִּנְשֵׂא לְאַחֵר מִבְּנֵי שְׁבֻטָּהּ, וּבַפְּסוּק הַשֵּׁנִי נֹאמַר אִסּוּר לֹא, שְׁלֹא
19 תִסָּב אֶת נַחֲלָתָה לְשִׁבְטָהּ אַחֵר, וְנוֹסֵף בּוֹה חֵיוִב מַלְקוּת, אֲבָל שְׁנִיחָה עוֹסְקִים
20 בְּהַסָּבָה שְׁעַל יְדֵי הֵבֵן, אֲשִׁיב לָךְ, תָּא שְׁמַע מִפְּסוּק נוֹסֵף, שְׁנֹאמַר (בְּמִדְבָּר לו ט)
21 'לֹא תִסֵּב נַחֲלָה מִמָּטָה לְמָטָה אַחֵר', וּפְסוּק זֶה דּוֹאֵי אֵינוּ נִצְרָךְ לְהַסָּבֵת
22 נַחֲלָה שְׁעַל יְדֵי הֵבֵן, וְעוֹסֵק בְּהַסָּבָה שְׁעַל יְדֵי הִבְעֵל.

23 וְכִי תִימָא שְׁאֵף פְּסוּק זֶה עוֹסֵק בְּהַעֲבֵרֵת נַחֲלָה עַל יְדֵי הֵבֵן, וְנֹאמַר כְּדִי
24 לְעִבּוֹר עָלָיו בְּשְׁנֵי לְאוּיִן וְעִשָּׂה, תָּא שְׁמַע מִפְּסוּק אַחֵר, שְׁנֹאמַר (יְהוֹשֻׁעַ כד
25 ל) בַּקְּבוּרָת אֲלַעְזֵר, 'וְאֶלְעִזֹּר בֶּן אֲחֵרֹן מָת וְגו' וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בְּגִבְעַת פִּינְחָס
26 בְּנוֹ, וּמִפְּסוּק זֶה מוֹכֵחַ שֶׁהִיָּתָה לוֹ קִרְקַע שְׁלֹא הִיָּתָה שֶׁל אֲבִיו, וּבּוֹדָאִי יִרְשָׁה
27 מֵאִשְׁתּוֹ. וְכִי תִימָא שְׁלֹא יִרְשָׁה מֵאִשְׁתּוֹ, אֲלֵא אֶלְעִזֹּר אֲבִיו הוּא דְנָסִיב
28 אֶתְתָּא – הוּא זֶה שֶׁנִּשְׂא אִשָּׁה בְּעֵלֵת גִּבְעָה זֹאת, וּמִתָּהּ, וְיִרְתָּהּ ו–וִירְשָׁהּ
29 פְּנִיחָס, וְהַפְּסוּק בֹּא לְלַמּוֹד שֶׁבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ, תָּא שְׁמַע מִהַפְּסוּק (דְּבָרֵי הַיָּמִים
30 א' ב כב) 'וְשֹׁנֹב הוֹלִיד אֶת יֵאִיר וְגו' וְהָיָה לוֹ –לִיֹּאִיר) עֲשָׂרִים וְשֵׁלֶשׁ עָרִים
31 בְּאַרְץ הַגִּלְעָד, וּמוֹכֵחַ שֶׁהָיָה לְיֵאִיר עֲרִים שְׁלֹא הֵיוּ לְשֹׁנֹב, וּבּוֹדָאִי יִרְשֶׁם
32 מֵאִשְׁתּוֹ. וְכִי תִימָא הָתָם נִמֵּי הָיָה הוּא – אֵף שֶׁם בָּאָה לוֹ הַנַּחֲלָה מֵאִמּוֹ,
33 וְהַפְּסוּק מְלַמְּדֵנוּ שֶׁהָבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ, אִם בֶּן, תְּרֵי קְרָאִי – שְׁנֵי פְסוּקִים,
34 לְדַרְשָׁה זֹאת לָמָּה לִי, אֲלֵא דּוֹאֵי פְסוּק זֶה נֹאמַר כְּדִי לְלַמּוֹד שֶׁהִבְעֵל יוֹרֵשׁ אֶת
35 אִשְׁתּוֹ.

36 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה רַב פֶּפֶא לְאַבְי, מָמַאי – מִנִּין שֶׁכָּךְ יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ,
37 דְּלִמָּא, לְעוֹלָם אִמָּא לָךְ דְּבַעַל לֹא יֵרִית – אֵינוּ יוֹרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּקְרָאִי –
38 וְשִׁלְשֵׁת הַפְּסוּקִים הָרִאשׁוֹנִים בְּסִפְתָּ הֵבֵן, בְּרִשְׁנֵינוּ – כְּמוֹ שֶׁתִּירְצֵנוּ בְּתַחֲלִילָה
39 שְׁבֹאוֹ לְרִבּוֹת בְּאִסּוּרִים, וְיֵאִיר, שְׁהָיָה לוֹ קִרְקַעוֹת שְׁלֹא יִרְשׁ מֵאֲבִיו, דְּיִזְבֵּן
40 מִיִּזְבֵּן – קֵנָה קִרְקַעוֹת אֵלּוּ, וּפְנִיחָס נִמֵּי, דְּיִזְבֵּן מִיִּזְבֵּן, וְאֵין לָךְ לְדִרּוֹשׁ מִכָּאֵן
41 יְרוּשֵׁת הִבְעֵל.

42 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אָמַר לִיה אֲבִי, פְּנִיחָס דְּיִזְבֵּן לֹא מִצִּית אֲמֵרָת – אֵינָךְ
43 יִכּוֹל לְדַרְשׁ, דָּאִם בֶּן נִמְצָאת שְׁדָה זֹאת שֶׁקֵּנָה פִּנְחָס וְקִבֵּר בָּהּ אֶת אֲבִיו הוֹזֵרֶת
44 בְּיִזְבֵּל לְמוֹכֵחַ, כְּדִין שְׁדָה אַחוּזָה שְׁאֵדָם קוֹנָה מִחֲבֵרוֹ שְׁחִזּוֹרֶת בְּיִזְבֵּל
45 לְבַעֲלֶיהָ, וְנִמְצָא צִדִּיק – אֲלַעְזֵר, קְבוּרָה בְּקִבְרָה שְׁאֵינוּ שְׁלֹו, וְגִנְאִי הוּא
46 לְצִדִּיק, וְלֹא מִסְתַּבֵּר שֶׁעֲשָׂה כֵן, אֲלֵא דּוֹאֵי יִרְשָׁה וְהִיָּתָה שְׁלֹו לְגִמְרִי, וְכִפִּי
47 שִׁדְרִשְׁנוּ.

48 חֲזוֹר רַב פֶּפֶא וּמִקְשָׁה: אֲלֵא אִמָּא – אֹמַר דְּקִרְקַע זֹאת נִפְלְתָה לִיה לְפִנְחָס
49 מִשְׁדָּה חֲרָמִים – שְׁדָה שֶׁהִקְדִּישׁ אֵדָם בְּלִשׁוֹן חֶרֶם לָהּ, שׁוֹכֵחַ בָּהּ הַכְּחָן
50 וְאֵינָה חֲזוֹרֶת בְּיִזְבֵּל, וְכִיּוֹן שֶׁהִיָּתָה שְׁלֹו לְגִמְרִי קִבֵּר בָּהּ אֶת אֲבִיו.

51 נֹאמַר (בְּמִדְבָּר לו ח) 'וְכָל בֵּת יִרְשֶׁת נַחֲלָה מִמּוֹטוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת
52 מִטָּה אֲבִיָּה תִהְיֶה לְאִשָּׁה, וְהַתְּבָאֵר לְעֵיל (קִיא). שְׁפִסוֹק זֶה עוֹסֵק בְּאִשָּׁה
53 שִׁיּוֹרֶשֶׁת מִשְׁנֵי מִטּוֹת, דְּהִינֵנו שְׁאֲבִיָּה מִשְׁבֵּט אַחַד וְאִמָּה מִשְׁבֵּט אַחֵר, וּמִתּוֹ
54 בְּלֹא בָנִים וְלִכְךָ הִיא יוֹרֶשֶׁת אוֹתָם, וְצִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁתִּנְשֵׂא לְאַחַד מִשְׁבֵּט
55 אֲבִיָּה, כְּדִי שְׁלֹא תִעֲבֹר נַחֲלָת אֲבִיָּה שְׁבִידָה לְשִׁבְטָהּ אַחֵר, כְּשִׁבְעֵלָה אוֹ בְּנָה
56 יִרְשׁוּ אוֹתָהּ.

57 מִסְתַּפֵּק אֲבִי בְּדִין זֶה: אָמַר אֲבִי, סוֹף סוֹף – אֵף אִם תִּנְשֵׂא לְאַחַד מִשְׁבֵּט
58 אֲבִיָּה כְּפִי צִיּוּתָהּ הַתּוֹרָה, הָא קָא מְתַעֲקֵרָא נַחֲלָה – עֲדִיין תִּיעַקֵּר נַחֲלָה
59 בְּנִישׁוּאִים אֵלּוּ, מִשְׁבֵּטָא דְּאִימָא לְשִׁבְטָא דְּאַבָּא – מִשְׁבֵּט אִמָּה לְשִׁבְטָהּ
60 אֲבִיָּה, מִשּׁוּם שְׁבַעֲלָה אוֹ בְּנָה הֵם מִשְׁבֵּט אֲבִיָּה, וְהֵם עֲתִידִים לִירֶשׁ אֶת נַחֲלָת
61 אִמָּה, שְׁהִיא מִשְׁבֵּט אַחֵר, וּמִסְתַּפֵּק אֲבִי הָאִם יֵשׁ לְחִשּׁוֹשׁ אֵף לְעִקְרָהּ זֹאת,
62 שֶׁהוֹדִירָה הַתּוֹרָה שְׁלֹא תִיעַקֵּר שׁוּם נַחֲלָה בְּנִישׁוּאִיָּה, אוֹ שְׁלֹא הִקְפִּידָה
63 הַתּוֹרָה עַל כֵּךְ, שְׁהָיָה נֹאמַר רַק לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה 'אֲבִיָּה', וּמִשְׁמַע
64 שְׁאֵינָה צְרִיכָה לְהִנְשֵׂא לְאֵדָם מִשְׁבֵּט אִמָּה, וְלֹא הִקְפִּידָה הַתּוֹרָה עַל הִסָּבֵת
65 נַחֲלָה בְּדִרְךָ זֶה.

66 שְׁוֹאֵלֶת הַגִּמְרָא עַל סִפְק זֶה: וּמָמַאי – מִנִּין שֶׁהִקְפִּידָה תּוֹרָה אֵף בּוֹה,
67 שְׁעוֹבֵרֶת הַנַּחֲלָה מִשְׁבֵּט אִמָּה לְבַעֲלָהּ אוֹ בְּנָה, וְדִלְמָא שְׁאֵינָה הָתָם שְׁכֵבֵר
68 הוֹסְכָה – שְׁמָא שׁוֹנָה הָדִין בְּנַחֲלָת הָאִם, שֶׁכֵּן נַעֲקָרָה כְּבֵר מִשְׁבֻטָּהּ כְּשִׁבְתָּהּ זֹאת
69 יִרְשָׁה אוֹתָהּ, שְׁהָיָה הֵבֵן מִתִּיחַסֵּת לְשִׁבְטָהּ אֲבִיָּה, וְאֵף אִם לֹא תִנְשֵׂא לְאֵדָם
70 מִשְׁבֵּט אַחֵר כְּבֵר נַחֲלָת אִמָּה עֻקְרָה מִשְׁבֻטָּהּ, וְנִיתְנָה לְבִתָּהּ הַמִּתִּיחַסֵּת
71 לְשִׁבְטָהּ אֲבִיָּה.

72 מְשִׁיב אֲבִי: (אָמַר לִיה) [וְדִלְמָא] – שְׁמָא סִבְרָא זֹאת שֶׁכֵּבֵר הוֹסְכָה, לֹא
73 אֲמִירָנָךְ, אֲלֵא יֵשׁ לְהַקְפִּיד אֵף עַל זֹאת, מִשּׁוּם שְׁאֵמֻנָּם כְּשִׁירִשָׁה הֵבֵן נַעֲקָרָה
74 הַנַּחֲלָה מִשְׁבֵּט הָאִם לְבֵת זֹאת, הַמִּתִּיחַסֵּת לְאֲבִיָּה, אֵךְ עֲדִיין לֹא נַעֲקָרָה הַנַּחֲלָה
75 לְגִמְרֵי מִשְׁבֵּט הָאִם, שֶׁכֵּן הֵבֵן חֲצִיָּה מִשְׁבֵּט הָאִם וְחֲצִיָּה מִשְׁבֵּט הָאִם,
76 נִמְצָאת נַחֲלָת אִמָּה נִשְׂאֶרֶת מִעַט בְּשִׁבְטָהּ, וְאֵילוֹ כְּשִׁירִשׁ אוֹתָהּ בְּעֵלָה אוֹ
77 בְּנָה שֶׁהֵם מִשְׁבֵּט אֲבִיָּה נַעֲקֶרֶת נַחֲלָה זֹאת לְגִמְרֵי מִשְׁבֵּט אִמָּה, וְאוּלֵי הַתּוֹרָה
78 הִקְפִּידָה אֵף עַל הַעֲבֵרָה כּוֹזָת.

79 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עַל הַסִּפְק: אָמַר לִיה רַב יִימָר לְרַב אֲשִׁי, אִי אֲמֵרָת בְּשִׁלְמָא
80 שְׁאוּמֵרִים סִבְרָת 'שְׁכֵבֵר הוֹסְכָה', וְאֵין אִסּוּר בְּהַעֲבֵרֵת נַחֲלָה זֹאת, שֶׁכֵּבֵר
81 הוֹסִבָה מִשְׁבֵּט הָאִם לְבֵת שְׁמִתִּיחַסֵּת לְאֲבִיָּה, הִינֵנו דְּמִתּוֹקְמָא קְרָא – יְהִידָה
82 אֲפִשֵׁר לְבֹאֵר אֶת הַפְּסוּק שְׁנֹאמַר בּו 'לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיָּה תִהְיֶה
83 לְאִשָּׁה', שֶׁכֵּן עַל יְדֵי תִקְנָה זֹאת לֹא תִיעַקֵּר הַנַּחֲלָה כָּלָל, בֶּין בְּסִפְתָּ הֵבֵן בֶּין
84 בְּסִפְתָּ הִבְעֵל, שֶׁנַּחֲלָת אֲבִי הָאִשָּׁה לֹא נַעֲקֶרֶת, שְׁהָיָה הֵם מִשְׁבֻטָּהּ, וְלִנַּחֲלָת
85 הָאִם לֹא חִשְׁשׁוּ שְׁהָיָה כְּבֵר נַעֲקָרָה כְּשִׁירִשָׁה אוֹתָהּ בִּתְהָא. אֲלֵא אִי אֲמֵרָת
86 דְּלֹא אֲמִירָנָךְ 'שְׁכֵבֵר הוֹסְכָה', אִם כֵּן אֵף כִּי מִיִּנְסָבָא – אִם תִּנְשֵׂא הֵבֵן
87 לְאַחַד מִמִּשְׁפַּחַת מִטָּה אֲבִיָּה, כְּצִיּוּי הַתּוֹרָה, מָאִי הָיָה – מִזֶּה בִּכְךָ, הָא
88 עֲדִיין מְתַעֲקֵרָא נַחֲלָה – נַחֲלָת הָאִם מִשְׁבֵּטָא דְּאִימָא לְשִׁבְטָא דְּאַבָּא, עַל
89 יְדֵי שְׁבַעֲלָה אוֹ בְּנָה יִרְשׁוּ נַחֲלָה זֹאת, אֲלֵא יֵשׁ לְלַמּוֹד מִצִּיּוּי הַתּוֹרָה שֶׁתִּנְשֵׂא
90 לְמִשְׁפַּחַת אֲבִיָּה, שְׁלֹא חוֹשְׁשִׁים לְעִקְרֵת נַחֲלָת הָאִם, וְאֵין מְקוֹם לְסַפֵּיקוֹ שֶׁל
91 אֲבִי.

92 מִתְרַצֵּת הַגִּמְרָא: אֵף אִם נֹאמַר שְׁאֵין אוֹמְרִים 'שְׁכֵבֵר הוֹסְכָה' יֵשׁ תִּקְנָה
93 לְאִשָּׁה זֹאת, דְּמִנְסָבִינָן לָהּ – שְׁמִישָׁאִים אוֹתָהּ לְנִכְרָא, דְּאַבּוּהִי מִשְׁבֵּטָא
94 דְּאַבּוּהִי – שְׁאֲבִיו מִשְׁבֵּט אֲבִיָּה, וְאִמָּיָה מִשְׁבֵּטָא דְּאִימָא – וְאִמּוֹ מִשְׁבֵּט
95 אִמָּה, וְכֵךְ לֹא תִיעַקֵּר שׁוּם נַחֲלָה, נַחֲלָת אֲבִיָּה אֵינָה נַעֲקֶרֶת, שְׁהָיָה בְּעֵלָה
96 הוּא מִשְׁבֵּט אֲבִיָּה, כְּאֲבִי, וְנַחֲלָת אִמָּה לֹא נַעֲקֶרֶת שֶׁכֵּן בְּעֵלָה אוֹ בְּנָה
97 שִׁירִשׁוּהָ דּוֹמִים לָהּ בְּכֵךְ שֶׁגֵּם הֵם מִתִּיחַסִּים בְּמִקְצֵת לְשִׁבְטָהּ אִמָּה, שְׁהָיָה אִם
98 בְּעֵלָה הִיא מִשְׁבֵּט אִמָּה, וְנִמְצָא שֶׁתִּישָׂא הַנַּחֲלָה בְּחֻקֹּת אֵדָם הַדּוּמָה לְבֵת
99 בִּיחּוּס, וְלֹא תִהְיֶה כְּאֵן הִסָּבָה נּוֹסֶפֶת הִיתִירָה עַל הַהִסָּבָה שֶׁהִיָּתָה בִּבְת
100 עֲצֻמָּה, כְּשִׁירִשָׁה אֶת אִמָּה.

בבא בתרא. פרק שמיני – יש נוחלין דף קיב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קא רשב"ם

ובי תימא – לא מפני שהבעל יורש את אשתו, אלא מפני שחלד, והוא יורשה, והוא נקרא על שבת אביו. ועל סיבת הבן התורה מקפדה, שהרי הוא קרוב לה מן הבעל. **תא שמע** – מקרא אחר: "לא תסוב" וגו' – הא תו למא לזי אלא לאו לסיבת הבעל אתא, לאשמועינן שהבעל יורש. ובי תימא לעבור עליו בלאו ועשה דתרייהו בסיבת הבן, ומה ששנה הכתוב – לא נתבין אלא להתרות שלא תנשא לשבת אחר, כדי להתחייב מלקות. דמקרא קמא לא שמעינן אלא עשה, דכתיב ביה "לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה" אבל לא למטה אחר, ולאו הבא מכלל עשה – עשה. ובי תימא אלעזר הוא דנסיב **איתרא** – ומתה בחיי אלעזר, וירתה פנחס בנה ולא אלעזר, דאין הבעל יורש את אשתו אלא בנה יורשה, ואתא לאשמועינן דהבן יורש את אמו. דמהני קראי דלעיל דמיירי בסיבת הבן איכא למימר דבסיבת הבת הוא דמיירי, כדאשכחן לעיל בהדיא שהבת יורשת את אמה, ואיצטריכו הני קראי לשני לאוין ועשה, כדאמרו. אבל לא אשכחן דהבן יורש את אמו בהדיא אלא מקל וחומר פריכא, דאיכא למיפך "דיר", והשתא אתא האי קרא דפנחס לאשמועינן דבן יורש את אמו. ולא איירי בסיבת הבעל כלל. **תא שמע** – מפסוק חמישי: "ושגוב הוליד את יאיר", ובי תימא היתם נמי הכי הוא – כדאמרן גבי פנחס. שדחת לו הכי הוא – כדאמרן גבי פנחס. **תרי קראי** למה לי – לאשמועינן שהבן יורש את אמו כמו הבת. ויאר דובן מובן – לקח בבסוף הנדו עיירות. ולא אתא קרא לאורוי לן מידי, אלא עשרו של יאיר מראה לנו, כמו שמצינו בהרבה מקומות בנביאים. ולא מבעיא קאמרו: לא מבעיא דאם בירשות מיירי כדקאמרן, דליכא למיפך: תרי קראי למה לי, שהפסוקים לא באו ללמד לנו אלא עשרם, וסיפור דברים בעלמא הוא, ואיכא למילף מנייהו מיהא סיבת הבן. אלא גדולה מוזי יש להקשות: לך דאיכא למימר דקראי לא איירי בירשות כלל, ולא תרשע מניה לא

סיבת הבן ולא סיבת הבעל, אלא תרייהו זבין מובן, וסיפור דברים בעלמא הוא. והתנא עצמו לא נתבין לדרוש תור קראי, אלא הכי קאמר: מנין היה לו לפנחס כו'. ואיכא לאקשוי: יכול להיות לו ממקח וממכר. **ופנחס נמי דובן מובן** – רבותא הוא דקפריך, דבלאו האי פירכא נמי לא הוה מצי למילף מניה סיבת הבעל, כדפריכין לעיל: ובי תימא אלעזר הוא דנסיב כו'. כלומר, ואפילו פנחס נמי, דסלקא דעתך מעיקרא למילף מניה יורשת הבעל – איכא למימר דלא איירי בשום יורשה בעולם. **ושנתי** – דך רבותא דקפרכת מפנחס – ליתא, דליכא למימר גביה דובן מובן, דאם כן לא היה קובר בה את אביו, דנמצאת חזרת כו'. ומיהו, איכא לאקשוי הני קושיות דלעיל, דבלאו דך קושיא איכא פירכא אחרית דלעיל, דלא מצינו למילף מניה יורשת הבעל. משדה חרמים – כדכתיב (במדבר יח) "כל חרם בישראל לך ידוה". אי נמי, ההוא דכתיב (ויקרא כז) "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה" & בשדה החרם" המתחלק לכתבים. והווי החרם חרמים טובא, ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים, ולחלק פנחס נפלה חלקו אבנעה. יש שגורסין כן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף כי מינסבא כו'. ואי אפשר ליישבה. ועוד: מה תירוצך מתרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דברייתא לא משמע ליה יורשת הבעל, דקאמי אביי ליתן טעם מצד אחר שהבעל יורש את אשתו? מכל מקום ברייתא לא מיתרצא. וקראי לא מיתרצי. שהתנא שאמר כל הני "ואומר" הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא לעיל, ואביי מה בא לפרש? ואם תאמר: לא נתבין אביי לתרץ הברייתא, אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו – הלא רב פפא עצמו היה יודע דהוא בעל יורש את אשתו וקראי רבינו גרשום מאור עיני הגולה זכר צדיק לברכה: אמר אביי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. ממאי? דלמא שאני התם שכבר הוסבה. ודלמא שכבר הוסבה לא אמרין. אמר ליה רב יימר לרב אשי: אי אמרת בשלמא אמרין שכבר הוסבה – שפיר, אלא אי אמרת לא אמרין שכבר הוסבה – הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבין לה לגברא דאבא ומיהא משבטא דאימא.

מנין ליאיר שלא היה לשגוב – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: אי לבאי הארץ נתחלקה הארץ, אמאי לא היה ליאיר שלא היה לשגוב? **ובי** תימא לעבור עליו בשני לאוין – תימא: הא הדיא דאיכא למיירש – לא מוקמינן בלאוי יתירי ובי תימא דהכי קאמר: דאפילו אי מוקמת להו בלאוי יתירי איכא למילף שהבעל יורש את אשתו – דלא משמע הכי בסמוך, דקאמרו: לעולם קראי בסיבת הבן כדנשני. **אם** כן תרי קראי למה לי – אף על גב דקרא קמא נמי שלא לצורך, דכבר שמעינן מתורת משה סיבת הבן – מכל מקום בזה אינו מקפיד אי אשמועינן יהושע נמי סיבת הבן. אבל תרי זימני לית ליה לאשמועינן. רבינו שמשון בן אברהם. **אימא** דנפלה ליה משדה חרמים – תימה לרבינו שמשון בן אברהם: דלמה דוחק כל כך? כיון דבעא למימר דאתא קרא להראות עשרם, הוה ליה למימר דפנחס ויאיר יורש מאמם או מאבי אמם ונראה לרבינו יצחק גריסת הספרים, דגרסינן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית כו'. ולא גרסינן הכא: בין למאן דאמר בסיבת הבן בין למאן דאמר בסיבת הבעל, אלא גבי "אי אמרת בשלמא" דרב יימר בסמוך גרסינן ליה. ואמאי דאקשי רב פפא דלמא קראי בסיבת הבן – מהדר אביי לשנוי הכי, וקאמרו: אי אמרת בשלמא דבעל ירית וקראי אסיבת הבעל קפיד – אתי שפיר הא דמשמע דאתי קרא למיעבד תקנתא אפילו נחלת האם שלא תסוב, מדכתיב ירושת שני מטות גבי איסור חסדה. אף על פי שכבר הוסבה נחלת האם – מכל מקום קפיד קרא שלא תסוב יותר על ידי נישואי הבת. ובסיבת הבעל איכא תקנתא. דמנסבין לה גברא דאבוי משבטא דאבא ואימיה משבטא דאימיה, דהשתא לא מתערך על ידי סיבת הבעל יותר ממה שהוסבה כבר. ואף על פי כשימות בעל ויירשנו בנו מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא, שהרי הבן אביו ואמו מתיחסים על שבת אביו, או שזא הבעל לא ירשנה כלל, שותאמלן או תתגרש, וירשנה הבן – הא לא איכפת ליה, לפי שאי אפשר לעשות תקנה לדרב זה. אלא אי אמרת דבעל לא ירית, וקראי

במסיבת הבן כדקא פרכת, כי קמינסבא נמי לגברא דאבוי משבטא דאבא ואימיה משבטא דאימיה – מתעקרא נחלת האם על ידי הבן, כדפרישית. אלא ודאי בסיבת הבעל משתעי. ולהכי קים ליה לתנא דקרא ד"זכר בת יורשת נחלה" בסיבת הבעל כתיב, מדכתיב ביה ירושת שני מטות – משמע דלנחלת האם נמי עבדינן תקנתא שלא תסוב יותר. והכי פירושא דברייתא: הרי הוא אומר "זכר בת יורשת נחלה", ובסיבת הבעל הכתוב מדבר, דמהניא תקנתא דנחלת האם. ובי תימא בסיבת הבן משתעי, וקרא לא אתא למעבד תקנתא אלא לנחלת האב – תא שמע "לא תסוב נחלה", ומיתורא דקראי שמעינן דחד בסיבת הבן וחד בסיבת הבעל. ואם כן, ההוא דכתיב ביה ירושת שני מטות, דמשמע דבעי תקנתא לנחלת האם – בסיבת הבעל כתב, דאשכחין ביה תקנתא. **אמר** ליה רב פפא לאביי דלמא שאני התם שכבר הוסבה – אף על גב דכתיב ביה "ירשת שני מטות" – לא קפיד קרא אנחלת האם שכבר הוסבה. ולעולם קאי בסיבת הבן, אף על גב דליכא תקנתא לנחלת האם. אמר ליה: שכבר הוסבה לא אמרין – אין סברא לומר שלא הקפיד הכתוב אנחלת האם אף על פי שכבר הוסבה, דכיון דכתיב "ירשת שני מטות" – משמע דבנחלת האם עבדינן נמי עבדינן. **אמר** ליה רב יימר לרב אשי אי אמרת בשלמא שכבר הוסבה היינו דמתוקמי קראי בין בסיבת הבן בין בסיבת הבעל כו' – רב יימר לא הוה יודע דאביי כי הוה מוקי לקרא בסיבת הבעל מפרש לקרא דמנסבין לה גברא דאבוי משבטא דאבא ואימיה משבטא דאימיה, ולהכי קשיא ליה: אמאי ניחא ליה לאוקומי בסיבת הבעל טפי מבסיבת הבן? ובין הכי ובין

וכי נמי, ההוא דכתיב (ויקרא כז) "והיה השדה בצאתו ביובל קדש לה" & בשדה החרם" המתחלק לכתבים. והווי החרם חרמים טובא, ונטל אלעזר חלקו בהנהו חרמים, ולחלק פנחס נפלה חלקו אבנעה. יש שגורסין כן: אמר ליה אביי אי סלקא דעתך דבעל לא ירית סוף כי מינסבא כו'. ואי אפשר ליישבה. ועוד: מה תירוצך מתרץ אביי לרב פפא דאקשי ליה דמקראי דברייתא לא משמע ליה יורשת הבעל, דקאמי אביי ליתן טעם מצד אחר שהבעל יורש את אשתו? מכל מקום ברייתא לא מיתרצא. וקראי לא מיתרצי. שהתנא שאמר כל הני "ואומר" הוכיח שאין ללמוד אלא מן האחרון, וגם באותו פריכא לעיל, ואביי מה בא לפרש? ואם תאמר: לא נתבין אביי לתרץ הברייתא, אלא להודיע לרב פפא שהבעל יורש את אשתו – הלא רב פפא עצמו היה יודע דהוא בעל יורש את אשתו וקראי רבינו גרשום מאור עיני הגולה זכר צדיק לברכה: אמר אביי סוף סוף הא קמתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא. ממאי? דלמא שאני התם שכבר הוסבה. ודלמא שכבר הוסבה לא אמרין. אמר ליה רב יימר לרב אשי: אי אמרת בשלמא אמרין שכבר הוסבה – שפיר, אלא אי אמרת לא אמרין שכבר הוסבה – הא מתעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא דמנסבין לה לגברא דאבא ומיהא משבטא דאימא.

כי מניסבא לשבטא דאבוא – מתעקרא נחלת האם משבטא דאימא לשבטא דאבא. כיון
דלא אמר שכבר הוסבה ומשני: דמנסבין לה וכו'. ועל פירוש הקונטרס יש לתמונה: שאין
זה שית גמרא, דרב פפא אקשי לאביי אברייא. ואביי לא מהדר מיד, ועושה בעיא שלו
בלשון קשיא. ועוד, דמסיק אביי: שכבר הוסבה לא אמרין, ולפירושו הזה ליה למימר
”ודלמא”, דהא מספקא ליה, ואין בספרים
”ודלמא”. ועוד: דבכל הספרים רסיון ”אמר ליה
אביי” דמשמע דאקשיא דאקשי ליה רב פפא
מהדר לשנוי.
הבי גרס רבינו תם: תניא בסבית הבעל לא
תסוב נחלה לבני ישראל ממטה למטה
(אחר) – הרי בסבית הבעל הכתוב מדבר. אתה
אומר בסבית הבעל, או אינו אלא בסבית הבן?
כשהוא אומר ”לא תסוב נחלה ממטה למטה
אחר” – הרי בסבית הבעל הכתוב מדבר. דכמו
שהו בסבית הבעל גם זה בסבית הבעל. דלפירוש
הקונטרס לא אתי שפיר אמאי קרי דף בסבית
הבן ודף בסבית הבעל – והא תרוייהו איירי בין
בסבית הבן ובין בסבית הבעל. והו דוחק לומר
דמשום דהא נתנ פתח בקרא דסבית הבן, ודאי נתנ פתח בקרא דסבית הבעל, קאמר הכי.
ולגיסת רבינו תם אתי שפיר דא נתניא בסבית הבעל, דתרי קראי מוקי להו בסבית הבעל.
ותניא בסבית הבן – דקרא קמא מוקי בסבית הבן, ועוד, דלפירוש הקונטרס הוה מצי למימר
נמי דכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבית הבן מאי משמע.

תרויהו

דמנסבין לה גברא דדמי לה, שאביו מראובן ואמו משמעון. ופשנין: דלמא שאני התם שכבר הוסבה – כלומר, לעולם אימא וזאב לא קפיד לא קפיד אם מוסבת נחלת אם
למטה אחר, שהרי בעל כרחך כבר הוסבה משעה שנפלה האם שמשבת שמעון לזו הבת, שאביה משבת ראובן וזאב לא קפיד לא קפיד אם מוסבת נחלת אם
הוסבה הנחלה של שמעון לשבת ראובן בלא נישואי הבת, הלכך, כי מנסבין לה לאחד משבטא מטה אביה – שפיר דמי, ולא קפיד קרא אילא אנחלה שהיא ארסה
מאביה, שלא תוסב למטה אחר. דההיא שזירשת מאביה – כדקיימא קיימא, דאכתי בחזקת שבת ראובן איתא לנחלה, שהבת על שם שבת ראובן מתייחסת. ואביי פריך:
ודלמא שכבר הוסבה לא אמרין. כלומר, בשביל שהוסבה קצת – אין לנו לומר: לא חיישי תו אי מתעקרא לגמרי, ומנסבין לה לגברא דהוא משבת ראובן מאביו ומאמו,
ומתעקרא נחלת אם שירשה בת זו שהיא מנחלת מטה שמעון – אין לנו לומר כן, שהרי ”לא תסוב” כתיב. דמשמע: לא תסוב על ידי נישואין כלל. שאף על פי שהוסבה
קצת – לא נוסף להסיבה יותר ולעקרה לגמרי, אלא נעשה לה תקנה שלא תעקר לגמרי, כדלקמן. לפי שהיה יודע אביי שאפשר לעשות תקנה שלא תעקר נחלת האם,
כדלקמן, הלכך פריך הכי: ודלמא שכבר הוסבה לא אמרין, שאפשר בתקנה. או דלמא קרא לא חייש לההיא חסבה, דלא קפיד אלא שתנשא לאחד ממטה אביה, אבל
לאמא לא חייש. אמר ליה רב ייט לרב אשי – אמאי מספקא ליה לאביי אי אמרין שכבר הוסבה או לא אמרין? הא ודאי מקרא דממעין שכתב הוסבה,
דהא לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא, כדכתיב ”לאחד ממשפחת מטה אביה” וגו’ – ולאמא לא חייש. דאי אמרת בשלמא אמרין שכבר הוסבה – שפיר, דהא
לא קפיד קרא אי מיעקרא נחלה דאימא, כדכתיב ”לאחד ממשפחת מטה אביה”, דהא השתא ודאי מיעקרא לגמרי נחלת אימא. אלא אי אמרת לא אמרין דכבר הוסבה,
דקאמר אביי, והלא כשניסת לאחד ממשפחת אביה כדכתב בקרא – הא ודאי מיעקרא נחלה משבטא דאימא לשבטא דאבא אילא לאו שמע מיה דאמרין שכבר
הוסבה. והלכך, כי אמר רחמנא ”לא תסוב” – אירשת אב קאי, אבל ירשה דאימא – כבר הוסבה, ולא חיישין אם תעקר לגמרי. דמנסבין לה כו’ – אליבא דאביי
קא משני, דהכי קמביעא ליה: מי אמרין שכבר הוסבה, כדמוכח קרא כדכתיב ”ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה”, דהשתא מיעקרא נחלה דאימא, וכי כתיב ”לא תסוב”
אנחלת אב קא מוחר דמנחנא, ולא אנחלת אם. או דלמא ”לא תסוב” דוקא, דאפילו בנחלת אם מוחר לן רחמנא. ולא אמרין שכבר הוסבה. והשתא דכתיב ”מטה אביה”
– לאו דוקא, אלא דמנסבין לה לגברא שהוא דומה לה מכל וכל, שאביו משבת ראובן כמותה ואמו משבת שמעון דוגמת האשה הזאת. והשתא ליכא עקירת נחלה
כלל, דבדואי נחלתה מאביה לא מיעקרא כלל, דמשבת ראובן היתה והשתא נמי של שבת ראובן היא, דבין בנה ובין בעלה מתייחסין על שבת ראובן. ואף על גב
דמיעקרא היתה משבת ראובן לגמרי, והשתא נהפכה לאיש שמקצת משמעון, שהרי אמו משמעון – אין זו הוסבה, שהרי לא אסר הכתוב ליקח לאיש משבת ראובן
אשה משבת שמעון כדי שלא יירש הבן שהוא משבת אחר מצד אמו, ואף על פי שנהפכה נחלת איש שכולו מראובן לבנו שמשבת שמעון מצד אמו. ונחלת אמה של
בת זו שמשבת שמעון לא מיעקרא כלל, דאי ירית לה בעל שהוא משמעון מצד אמו ואביו מראובן, או בנו, נמצאת גם עתה הנחלה בחזקת איש שמקצת מאב ומקצת
מאם כמו שהיתה בחזקתה, שהיא מראובן ומשמעון. [עד כאן שייך לעמוד הקודם] **אי הכי** – דאשה דירשת שני מטות בעינן נמי שתנשא לאיש שנולד מהנהו שני
מטות – ”ממשפחת מטה אביה אמנה” מיבעי ליה. אלא מדרבנן ”מטה אביה” לחד – שמעין דלא קפיד קרא אעקירת נחלת אם, לפי שכבר הוסבה ואכתי מאי איבעיא
ליה לאביי? **ומשני: אי כתב** – רחמנא הכי, ”מטה אביה ואמה” – הוה אמינא & אפילו איפכא – אביו משמעון ואמו מראובן, ואף על פי שאביה מראובן ואמה משמעון.
דסלקא דעתך אמינא לא קפיד קרא אלא שיהא הוא נמי מאותן שני מטות שלה, בין באותו ענין בין למפרע, דהשתא נמי לא מיעקרא לא נחלת אב ולא נחלת אם לגמרי,
דהא בהאי בעל איכא חד צד מראובן וחד צד משמעון, ונמצאו שני הנחלות של שבת שמעון וראובן בחזקת קיימי – קא משמע לך: דוקא ”ממשפחת מטה אביה” יהא עיקר
היחס של בעלה, שיהא נמי אביו משבת ראובן. שאילו היה אביו משמעון, אף על פי שאמו מראובן, הרי הוסבה נחלת ראובן למטה שמעון, שעיקר יחס הבן אחר אביו, והבת
אחר אביה. ומדכתב ”לא תסוב” – ממילא שמעין דמנסבין לה גברא דאימיה נמי משבטא דאימא של זו, כדי שלא תעקר נחלת האם יותר. והיינו דמספקא ליה מעיקרא:
סוף קרא דא קאמריה לא תרצה לומר דמנסבין לה גברא דאימיה משבטא דאימא ואבואי משבטא דאבואה, כשום דקשיא לך: מטה אביה ואמה מיבעי ליה, ודלא
תסוב” לא חיישה, דלא איירי קרא בהסבת נחלת אם משום דכבר הוסבה, אדרבה, ”לא תסוב” דוקא הוא, ולא אמרין שכבר הוסבה, אבל ”מטה אביה” לאו דוקא. דהא ודלא
כתב ”מטה אביה ואמה” – משום דהוה אמינא אפילו איפכא, ולעולם מנסבין לה לגברא דהוה נמי משבטא דאימא, ולא מיעקרא נחלה דאימא. וכיון דאיכא למימר הכי
– לא אמרין שכבר הוסבה. תניא בסבית הבן תניא בסבית הבעל – כלומר, אף על גב דאוקמינן להני תרי קראי – ”לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה” ו”לא
תסוב נחלה ממטה למטה אחר” – תרוייהו בסבית הבן, ולשני לאוי, כדקני ”ואומר”, אפילו הכי אשכחן ברייתות דמוקי לקמא בסבית הבן, ולתנינא בסבית הבעל. וקדיק
לה לקמן מדרבנן ביה ”למטה אחר”, וכן לאו אחר הוא, אלא בבשל מיייר, ומדכתבא בסבית הבעל – קמא בסבית הבן, ושני הברייתות תנו בסבית הבן ותנו נמי בסבית הבעל,
דבשני הברייתות מפרש להני תרי קראי, ומוקמי חד בסבית הבן וחד בסבית הבעל. **תניא רסיון:** תניא בסבית הבן ותניא בסבית הבעל לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה
אל מטה בסבית הבן הכתוב מדבר אתה אומר בסבית הבן או אינו אלא בסבית הבעל כשהוא אומר לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר הרי הסבת הבעל אמור הא

מה אני מקיים לא תסוב נחלה לבני ישראל ממטה אל מטה בסבית הבן הכתוב מדבר.

אי הכי האי לאחד כו’ – והכי פירושו: אביי, האי קרא ד”ובל בת יורשת נחלה”
מספקא ליה אי דוקא קאמר ”לאחד ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה”, אבל
לשבת דאמה דידה – לא חיישין. או דלמא בעינן נמי שיהא ממשפחת אמה,
והאי דקאמר משפחת אביה – לאו דוקא, דהוא הדין דבעינן שיהא ממשפחת
אמה, כדלקמן במסקנא. והכי קמביעא ליה:
האי קרא ד”ובל בת יורשת נחלה ממטה”
– הא אוקימנא בירשת שני מטות, שהיה
אביה משבת ראובן ואמה משבת שמעון,
ומתו, וירשתן זו הבת, ואמרה תורה ”לאחד
ממשפחת מטה אביה תהיה לאשה” והוא
שבת ראובן. עכשיו, משתנשא לאחד משבת
ראובן ותלד בן ויירשנה בנה, או תמות
ויירשנה בעלה – הלא הבן ההוא או הבעל
ההוא לשבת ראובן מתייחסים, למשפחת
אביי, והנה נמצאת הנחלה שירשה מאמה
שהיתה משבת שמעון – הוסבה משבת
שמעון לשבת ראובן, והכתוב הזהיר לנו
”ולא תסוב נחלה”, כלומר הזהיר בכל נשואי

תניא

נשים שבשעת נישואין לא יוכלו לבא לידי הסבת נחלה. לא שנא הסבת נחלת אב
של אשה, לא שנא הסבת נחלת אמה – בתרוייהו איכא למימר דקפיד קרא שלא
תסוב למטה אחר. ולקמיה פריך: הא בעל כרחך קרא קאמר ”למשפחת מטה אביה”
וגו’ – אבל למשפחת אמה לא חייש, וכיון דלא שייך – שמעין מינה דהא ”לא
תסוב” לא קפיד אלא אנחלה שזירשת מאב ולאביי משנינן לה לקמן דאיכא למימר
דמשום דהא נתנ פתח בקרא דסבית הבן, ודאי נתנ פתח בקרא דסבית הבעל, קאמר הכי.
ולגיסת רבינו תם אתי שפיר דא נתניא בסבית הבעל, דתרי קראי מוקי להו בסבית הבעל.
ותניא בסבית הבן – דקרא קמא מוקי בסבית הבן, ועוד, דלפירוש הקונטרס הוה מצי למימר
נמי דכולי עלמא מיהת קרא קמא בסבית הבן מאי משמע.

בבא בתרא דף קיב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קג

17 ממטָה אֶל מָטָה, וְלֹא תִסַּב נִחְלָה מִמָּטָה לְמָטָה אַחֵר, וְהַתְּבָאֵר בְּגִמְרָא (ע"א)
18 שְׁנֵי הַפְּסוּקִים יִכּוּלִים לַעֲסוֹק בְּהִסָּבָת נִחְלָה עַל יְדֵי שֶׁהֵבֵן יוֹרֵשׁ אֶת אִמּוֹ,
19 הַגְּמָרָא מְבִיאָה עֵתָה בְּרִייתוֹת הַמְּבָאֵרוֹת אֶת הַפְּסוּקִים בְּאוֹפֵן אַחֵר: תִּנְיָא
20 בְּבִרְייתוֹת שֶׁהַפְּסוּק הָרִאשׁוֹן עוֹסֵק בְּסִפְתָּהּ הֵבֵן, וְתִנְיָא בְּבִרְייתוֹת שֶׁהַפְּסוּק
21 הַשֵּׁנִי עוֹסֵק בְּסִפְתָּהּ הִפְעֵל.
22 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַבְּרִייתוֹת: תִּנְיָא בְּסִפְתָּהּ הֵבֵן, נֹאמֵר בַּפְּסוּק 'וְלֹא תִסַּב
23 נִחְלָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל מִמָּטָה אֶל מָטָה', בְּסִפְתָּהּ הֵבֵן הִתְנוּב מְדַבֵּר, שׁוֹאֵלֶת
24 הַבְּרִייתָא: אֵתָה אוֹמֵר שֶׁפְּסוּק זֶה עוֹסֵק בְּהִסָּבָה שֶׁבְּסִפְתָּהּ הֵבֵן, אוֹ – שְׁמָא
25 נֹאמֵר שֶׁפְּסוּק זֶה אוֹיְנוֹ עוֹסֵק אֵלָּא בְּסִפְתָּהּ הִפְעֵל, מְשִׁיבָה הַבְּרִייתָא: בְּשִׁהוּא
26 אוֹמֵר – בְּהַמְשָׁךְ הַפְּסוּקִים 'וְלֹא תִסַּב נִחְלָה מִמָּטָה לְמָטָה אַחֵר' הָרִי
27 בְּסִפְתָּהּ הִפְעֵל אוֹמֵר, הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם – לְשֵׁם מַה הוֹצֵרֶךְ הַפְּסוּק לֹאמֹר
28 'וְלֹא תִסַּב נִחְלָה לְבָנִי יִשְׂרָאֵל מִמָּטָה אֶל מָטָה', עַל כִּרְחֹךְ שֶׁבְּסִפְתָּהּ הֵבֵן
29 הִתְנוּב מְדַבֵּר, וּלְבִרְייתָא זֶה נִמְצָא שֶׁהַפְּסוּק הַשֵּׁנִי בּוֹדֵאֵי עוֹסֵק בְּסִיבָת
30 הַבֵּעַל, וְכַטְעַם שִׁיבּוֹאֵר לְהֵלֶן (ק"ג), וּמִחֲמַת כֵּן הוּא מוֹכִיחַ שֶׁהַפְּסוּק הָרִאשׁוֹן
31 עוֹסֵק בְּסִיבָת הֵבֵן.

1 מקשה הגמרא: אי קבי שהצריכה התורה שתינשא אשה זו לאדם שאביו
2 משבט אביה ואמו משבט אמה, הא' לאחד ממשפחת משה אביה ואמה'
3 מיבעי ליה – היתה התורה צריכה לומר שתינשא לאדם ממטה אביה
4 ואמה, ואילו מלשון הפסוק משמע שדי בכך שתינשא לאדם ממשפחת
5 אביה, ומוכח שלא הקפידה התורה על הסבת נחלת אמה, כיון שכבר
6 הוסיבה כשעברה לבתה, ומדו ספיקו של אביי.
7 מתרצת הגמרא: אי קתיב קבי – אם היתה התורה כותבת לשון זו, הנה
8 אמינא אפילו איפכא – הייתי סבור שדי בכך שתינשא לאדם המתייחס
9 למטה אביה ואמה, ואין צורך שיהיה דווקא אביו ממשפחת אביה ואמו
10 ממשפחת אמה, קא משמע לן הפסוק שעליה להינשא לאדם שעיקר יחוסו
11 הוא למשפחת אביה, והיינו שאביו משבט אביה, ומכל מקום אנו יודעים
12 שגם יש צורך שתהיה אמו משבט אמה, שהרי אמרה התורה 'לא תיטוב
13 נחלה', ורק על ידי זה אין נחלת אמה עוברת לאדם שאינו שייך כלל
14 לשבטה, אלא לאדם שדומה ביחוסו לבת בכך שאמו משבט אמה, ועדיין
15 יש מקום לספיקו של אביי האם אכן הקפידה בזה התורה או לא.
16 לעיל (ק"א) הובאו הפסוקים (במדבר לו ז, ט) 'ולא תסב נחלה לבני ישראֵל

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א מלאכתו מלאכת שמים

מוה"ר חיים משה שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מח' כסלו, בו כותב אודות התמנות ע"י הנהלת ישיבת תורת אמת להיות משגיח
לדא"ח (ולפלא שנתעכב מכתבו בענין זה כ"כ).

הנה יה"ר מהשי"ת שיצליח להחדיר במושפעיו יר"ש אמיתית היינו שיהי' תוכם כברם שלא
רק הלבושים יהי' לבושי ירושלמי (וכמבואר בדא"ח בדרוש ובאו האובדים גוי' הנדחים גוי' והשתחוו גוי'
אלא שגם בתוכם יהי' הענין דהר הקדש בירושלים וכמבואר שם). ויהי' מתאים לכוונת מיסד' ומנהלי'
האמיתים, הם נשיאינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה שע"י ושננתם
לבניך אלו התלמידים, יבוא לקיום הציווי לבניך כפשוטו, בנים ממש.

בודאי נצלו ימי חדש כסלו הוא חדש הגאולה ובפרט ימי יו"ד וי"ט כסלו להתועדות חסידותית,
וקבלת החלטות טובות בהנוגע לפועל בחיי היום יומי ויודיע עד"ז בפרטיות המתאימה.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

נ.ב.

בודאי נתקבל מכתבי הקודם אליו וכן המכתב לקבוצת האברכים.

תניא אידך – שנינו בברייתא אחרת, נאמר בפסוק 'ולא תסב נחלה ממטה
למטה אחר, בסיבת הפעל הכתוב מדבר. שואלת הברייתא, אתה אומר
שפסוק זה עוסק בסיבת הפעל, או – שמה נאמר שאינו עוסק אלא בסיבת
הבן. משיבה הברייתא, כשהוא אומר 'ולא תסב נחלה לבני ישראל
ממטה אל מטה', הרי חסיבת הבן אמור, הא מה אני מקיים – לשם מה
אמר הפסוק 'ולא תסב נחלה ממטה למטה אחר', על כרחך שפסיבת
הפעל הכתוב מדבר. ולברייתא זו פשוט שהפסוק הראשון עוסק בסיבת
הבן, ומכאן זה מוכח שהפסוק השני עוסק בסיבת הבעל.

הגמרא מבררת מניין לברייתא לדרוש כך את הפסוקים. שואלת הגמרא:
דכולי עלמא מיהת – בין הברייתא הראשונה ובין הברייתא השנייה סוברים
ש'ממטה למטה אחר' בסיבת הפעל הכתוב מדבר, מאי משמע – איך
משמע דבר זה מהפסוק.

מתרצת הגמרא: סימן אמר בשם רבה בר רב שילא, אמר קרא בפסוק זה
'איש בנחלתו ידבקו מטות בני ישראל', ומשמעות לשון זו על הבעל, וכוונת
הפסוק שהבעל ידבק רק בנחלת עצמו ולא בנחלת אחרים, והיינו אשתו.
דוחה הגמרא: תרוייהו 'איש' בתיב בהו – הרי בשני הפסוקים נאמרה לשון
'איש', ומניין שדווקא הפסוק השני עוסק בבעל.

מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא אמר רב נחמן בר יצחק, אמר קרא
בפסוק האחרון 'ידבקו', ומשמעות לשון זו על הבעל, כמו שנאמר (בראשית
20 כד) 'ידבק באשתו'. דוחה הגמרא: תרוייהו 'ידבקו' בתיב בהו – הרי בשני
הפסוקים נאמרה לשון זו.

מתרצת הגמרא באופן אחר: אלא אמר רבא, אמר קרא בפסוק השני
'ידבקו מפות', ולשון זו משמעותה על הבעל, שעל ידי הנישואין הוא
מדבק את מטתו למטה אשתו, ולא על הבן. וכיון שלשון זו נאמרה רק
בפסוק השני יש לדורשו על הבעל, והפסוק הראשון עוסק בהסיבת הבן.

מביאה הגמרא תירוץ נוסף: רב אשי אמר, אמר קרא בפסוק השני 'ולא
תסב נחלה ממטה למטה אחר', ולשון זו שייכת רק לגבי הבעל, שהוא
'אחר' לגבי אשתו, ואילו בן, לאו 'אחר' הוא לגבי אמו, אלא הוא נחשב
כחלק ממנה.

הגמרא מבררת אם הבעל יורש את אשתו בנכסים הראויים לבוא לידה,
או רק בנכסים המוחזקים בידה בשעת מיתתה: אמר רבי אבהו, אמר רבי
יוחנן, אמר רבי ינאי, אמר רבי, ומטו בה – יש שמטים להכריע לומר דין

זה משמיה דרבי יהושע בן קרחה, מנין לפעל היורש את אשתו, שאינו
נוטל בראוי לבוא ליד אשתו, כמו שנטל במוחזק בידה, שנאמר (דברי הימים
א' כב) 'ושגוב הוליד את יאיר ויהי לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד',
ולכאורה קשה, מנין יהיה ליאיר דבר שלא היה לו לשגוב אביו, והיינו
עשרים ושלש ערים אלו שהוזכרו בפסוק על שמו, אלא פסוק זה מלמד
שנשא שגוב אבי יאיר אשה, ומתה בתי מורישיה – אביה או אמה במקום
שאין בנים, וכדומה, ולאחר מכן מתו מורישיה, ואף שבדרך כלל הבעל
קודם לירש את אשתו לפני בניה, מכל מקום לא ירש שגוב בעלה נכסים
אלו, כיון שבשעה שמתה עדיין לא מתו מורישיה והיה הממון רק 'ראוי'
לבוא לידה, ולא 'מוחזק' בידה, ואין הבעל יורש בראוי, וירשה יאיר בנה,
ומוכח שאין הבעל יורש בראוי.

ראה נוספת: ואומר (יהושע כד לג) 'ואלעזר בן אהרן מת ויקברו וגו' אתו
בגבעת פינקס בננו, וגם בזה קשה לכאורה, מנין לפינקס גבעה זו שלא היה
לו לאלעזר, מלמד שנשא אלעזר אשה, ומתה בתי מורישיה, ומתו
מורישיה לאחר מכן, וירשה פינקס ולא אלעזר בעלה, כיון שבשעת מיתתה
היה ממון זה רק 'ראוי' לבוא לידה, ואין הבעל יורש בראוי.

מבררת הגמרא את הצורך בשני הפסוקים. שואלת הגמרא: ומה 'ואומר'
– מדוע יש צורך בראיה נוספת מפנחס בן אלעזר. משיבה הגמרא: וכי
תימא – שמה תאמר שיש לדחות את הפסוק הראשון, ולומר שיאיר, דהנה
נסיב איתתא – הוא שנשא אשה, ומתה, וירשתה – וירשה יאיר, ומכאן היו
לו נכסים שלא היו לשגוב אביו, תלמוד לומר 'ואלעזר בן אהרן מת ויקברו'
אתו בגבעת פינקס בננו אשר נתן לו בדר אפרים, וכי תימא שאף מפסוק זה
אין ראיה, כיון שיש לפרש דנפלה ליה נחלה זו לפנחס בשרה חרמים –
שהחרים אדם את נכסיו, ודין החרם להינתן לכהנים, אמר קרא בגבעת
פינקס בננו, ולשון זו מיותרת לכאורה, שידוע שפנחס הוא בנו של אלעזר,
אלא לשון 'בנו' באה למעט, שניתנה לבנו ולא לו, כלומר, היתה זו נחלה
הראויה לכאורה לו, כיון שהיתה שייכת לאשתו, ואף על פי כן ירשה בנו
פנחס. כיון שהדין הוא שאין הבעל יורש בנכסים הראויים לבוא לאשתו.

שנינו במשנה: ויגבי אחות המת, נוחלין ולא מנחילין.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את הדין האמור במשנה: תנא בברייתא,
דין זה שגבי אחות המת יורשים אותו, הוא בדווקא, שרק בני אחותו יורשים
אותו ולא בנות אחות המת.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

האברך אהרן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ד כסלו, הנה כבקשתו אזכיר את כל אלו שכותב אודותם על הציון הק' של
כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם כפי שכותב.

ובמענה על שאלתו. כדאי הי' שיתלמד לדבר בשפת המדינה כיון שעז"ז תהי' לו האפשרות להשפיע
ולקרב ליהדות גם את אלו מהנוער שאין מבינים שפה אחרת, ומובן שאין כוונתי להתלמד בכל הפרטים
אלא בהנוגע להני"ל ובמילא תקויתי שלא יקח זה זמן רב.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש לקרב לבן של ישראל לאבינו שבשמים ושתקוים בו הבטחת רבנו
הזקן בתו"א בתחלתו שנעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה.

בבא בתרא. פרק שמיני - יש נוחלין דף קיג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" קה רשב"ם

תניא איך לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר אתה
אומר בסיבת הבעל או אינו אלא בסיבת הבן כשהוא אומר לא תסוב נחלה לבני
ישראל ממטה אל מטה הרי סיבת הבן אומר הוא מה אני מקיים ממטה למטה
אחר בסיבת הבעל הכתוב מדבר - ומשמעות דורשן איכא בנייהו; תנא דברייתא
קמייתא פשיטא ליה דקרא בתרא, דהיינו

"ממטה למטה אחר" - בסיבת הבעל מיירי, כדמפרש לקמיה, מדכתיב ביה "אחר", והלכך מוקי לקמא בסיבת הבן, דתרי קראי בסיבת הבעל למה ליה וסבירא ליה להאי תנא כדאמרין בעלמא (פסחים כד, א) וכל היכא דאיכא למידרש - דרשינן, ולא מוקמינן בלאי יתייר. ותנא בתרא לא סבירא ליה דך דרשא ד"אחר" דלקמן, ומוקי מסברא לקרא קמא בסיבת הבן, דקריב ליה טפי מבעל, ומתוך כך אייתר ליה קרא תניינא לסיבת הבעל. כן נראה בעיני, ועיקר. דבולי עלמא מיהת - אפילו תנא דברייתא קמייתא, סבירא ליה דהאי "ממטה למטה אחר" - בסיבת הבעל מיירי. מאי משמע - לתנא קמא קבעי ליה. דבשלמא לברייתא בתרייתא - קרא קמא סבירא ליה בסיבת הבן, משום דקרויב לאמו טפי מבעל, אייתר "ממטה למטה אחר" לסיבת הבעל. ולאו ממשמעותא מוקי ליה הכי, אלא מיתורא. אלא לתנא קמא, דאמר דהאי "ממטה למטה אחר" פשיטא ליה דבסיבת הבעל מיירי, ואיהו מגלי אאיך קרא דבסיבת הבן מיירי, ממאי משמע ליה סיבת הבעל? אמר קרא איש - דמשמע בעל, כמו "איש נעמי" (רות א). כלומר, בסיבת הבעל קפיד קרא. סיפא דהאי קרא ד"ממטה למטה אחר" - "כי איש בנחלתו ידבק מותות בני ישראל", כלומר, הבעל בנחלתו ידבק, ולא בנחלת שבט אחר. תרייהו נמי איש כתיב בהו - דכתיב בקרא קמא "ממטה אל מטה כי איש בנחלת מטה אבותיו ידבק בני ישראל", ואי "איש" משמע ליה סיבת הבעל - תרוייהו נמי בסיבת הבעל ומיהו, גם המתיר היה יודע דבהאי קרא "איש" כתיב, דיל קרי ב רב הוא. ואמאי משמע דהאי קרא "ממטה למטה אחר" בסיבת הבעל מיירי, אתא איהו למימר דשפיר משמע דבסיבת הבעל מיירי, דהא כתיב ביה "איש", ותמה על עצמן: למה גם הראשון אינו מדבר בסיבת הבעל כיון דכתיב ביה "איש"? אלא מתוך שמיתור - מוקי ליה בסיבת הבן, וההוא "איש" דקרא קמא לדרשא בעלמא אתא. וגם המקשה משיב: תרוייהו נמי "איש" כתיב בהו, ומה ראית שיהא אחרון דוקא וקמא לדרשא? אדרבה, קמא לגופיה לסיבת הבעל, ובתרא לדרשא, ואכתי מאי משמע דבתרא בסיבת הבעל? ידבקו - אין לשון דבק אלא בין איש לאשה, כדכתיב "ודבק באשתו" (בראשית ב). דכיון דמפורש כל כך, דכתיב ביה לשון דביקה - ודאי בסיבת בעל מיירי. ומהכא הוא דהוה פשיטא ליה לתנא. ואף על גב דבקרא קמא נמי "ידבק" כתיב - יתיי לדרשא בעלמא. מפות - משמע בעל, דביקת מטות על ידי בעל הוא. תרוייהו נמי מטות

כתיב בהו לא גרס. רב אשי אמר - הכי משמע קרא: לא תסוב נחלה ממטה למטה אחר, שירשנה בעלה אם תנשא לו, שהוא אחר לגבה. אבל אם נוסבת הנחלה על ידי בנה שיוורשה - אינו אחר ממש לגבה, דירש כרעיה דאמיה הוא. בראי - כגון שמתה אשתו, ואחר כך מת אביה, ונחלה זו ראייה לה אילו ידחת קיימת - מנן שלא יירש, אלא קרוביה מצד האב, או בנה יירשנה? שהבן יורש את זקנו, כדכתיב "ואם אין לו בת" - עיין עליה, שכן דבת יורש אביה. כבמחוז - יורשה שהיא מוחזקת כבר קודם מיתתה, כגון שמת אביה ואחר כך מתה היא. ומנן שלא יירש? דסלקא דעתך אמינא, כיון דבעל קודם לבנה לירשה - והכי נמי כשמתה ואחר כך נפלה לה יורשה יקדים האב לבנו. דקל חומר הוא: כיון דבמקום בן הוא קודם לטול במחוז - בראי נמי הוא יורש, קל וחומר מכן שירש בראי. וירשה יאיר - ולא שגוב אביו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. דאילו היה נוטל בראי - הוא היה יורשה ולא יאיר בנה, שהאב קודם לבנו בירושת אשתו. וירשה יאיר - לאשתו. נחלה הראייה לו וירשה בנו - מ"אשר ניתן לו בהר אפרים" דייקי, דמשמע שבאו לדין אלעזר ופנחס על עסק ירושה זו, לפי שהיתה ראייה לאלעזר ונתנה בבית דין לפנחס בנו, לפי שאין הבעל נוטל בראי. ורבינו הנאל פירש דדייקנן מדכתיב בהאי קרא "בנו", וכי אילו כתב "בגבעת פנחס" ולא אמר "בנו" - הלא ידוע שפנחס בן אלעזר הוא, ומפני מה כתב "בנו"? ללמד כי זו הגבעה היתה ראייה לאלעזר, וירשה פנחס בנו. ד"בנו" מיעוט משמע - בנו ולא הוא. מכלל שהיתה ראייה לאלעזר. והלכך ליכא למימר דנפלה ליה במשה חרמים, שחלק פנחס לא היה ראוי לאלעזר. כן כתוב בפירוש רבינו חננאל. ובני אחות - יורשין אחי אמן. תנא בני אחות ולא בנות אחות - וכדמפרשין לקמיה. למאי

תרוייהו נמי ידבקו כתיב בהו - פעמים שלא היו בקיאי בפסוקים. וכן מצניו בסוף "שור שנגח את הפרה" (בבא קמא נה, א); מפני מה לא נאמר בדברות הראשונות "טוב" בו, אמר לו: עד שאתה שואלני בו, שאני יודע אם נאמר בהן "טוב" או לאו, כלך אצל רבי נתנחם בו, ומיהו, הכא תימא, דמאקשי ליה תרוייהו "איש" כתיב בהו - משמע ידיע פסוקים, ולא היה לו לתרין: אמר קרא "ידבק", כיון דתרוייהו נמי "ידבק" כתיב ובקונטרס פירש יפה: וקמא נמי דיע דתרוייהו "איש" כתיב בהו, ואתא לשניי דא דקא בעי: מאי משמע, דשפיר משתמע תרוייהו דאיירי בסיבת הבעל, מדכתב בהו "איש", אלא דמוקי תנא "איש" דקרא קמא לדרשא אחרינא. וההוא דקאמר אמר קרא "ידבק" - לא משמע ליה מ"איש" מיירי, דדרש מ"ידבק", ו"ידבק" דקרא קמא דרש לדרשא אחרינא. ומטו - בה משמיה דרבי יהושע בן קרח - אומר רבינו יצחק: דקרח הוא רבי עקיבא, שהיה קרח, כדאיתא בפרק בתרא דבכורות (נח, א), דקאמר בן עזאי: כל חכמי ישראל דומין לפני כקליפת השום חוץ מן הקרח. והיה לו בן ששמו יהושע, כדאמרין בשבועות (ו, א): אמר לו רבי יהושע בנו של רבי עקיבא לרבי עקיבא. ואין נראה לרבינו תם, דנדי דבן עזאי הוא דקאמר ליה הכי בלשון בדיותא - חס ושלום שהיה להעלות לו שם על שום קרחה, דגנאי הוא, כמו "עלה קרח" (מלכים ב). ובפרק "שואל" (שבת קנב, א) דאמר ליה ההוא גזאח לרבי יהושע: מהכא לקדחינאא כמה דהו כר - שהיה מגנה אותו על שהיה קרח. ועוד, דאמרין בפרק בתרא דמגילה (כח, א) שאל רבי את רבי יהושע בן קרח: במה הארכת ימים בו. אמר לו: רבי, ברכני. אמר לו: יהי רצון שתגיע לחצי שנותי. ואי קרח הוא רבי עקיבא - הלא לא נשא בת כלבא שובע עד שקבל עליו ללמוד, ואז היה כבר בן ארבעים שנה, כדנתיא (ספרי פרק הברכה): ארבעים שנה עסק בפרקמטיא, וארבעים שנה למד, וארבעים שנה לימד, וכל ימיו מאה ועשרים שנה. ואפילו נולד רבי יהושע בנו מיד כשנשאה - אכתי לא היה כי אם בן שמונים כשנולד רבי, דאמר בפרק בתרא דקידושין (עב, ב): עד שלא מת רבי עקיבא נולד רבינו הקדוש. ופחות מנאה וארבעים לא היה רבי יהושע כשביקר את רבי, דבפחות משבעים לא היה מברכו. וכבר היה רבי בן ששים שנה, ומה ברכה היא זו לברכו בעשר שנים? ועוד, דסברא שלא נולד עד שחור רבי עקיבא מבי רב אחר עשרים וארבע שנה, אם כן כשהיה רבי יהושע בן מאה וארבעים כבר היה רבי בן שמונים וארבע, שהוא יותר מחצי ימיו. ועוד: שפירש רבינו נסים במגלת סתרים שמצא בבראשית רבה ד"חן מן הקרח" היה רבי אלעזר בן עזריה. אלא אומר רבינו תם דקרח הוא שם אדם, כמו קרח. מותה בחיי מורישיה וירשה יאיר - ואם תאמר: דבן יורש בראי נכסי אמו, ובעל אינו יורש, מנול דבעל קודם לבן? ויש לומר: כיון שהבעל אינו יורש מחמת קורבה אלא מחמת שאירות, שהן חשובין כבשר אחד - אם כן כמו שהוא קודם לשאר קרובים, כן הוא קודם לבן, דמאי לי האי ומאי לי האי.

ירש

וירש אותה מקיש בו – אף על גב דאיצטריך לכדאמר לעיל, הכא לא לירש אלא מוירא, כדפירש בקונטרס. **מקיש** ירושה שניה לראשונה – פירש בקונטרס: ראשונה – בן ובת, דרך ירושה כתב בירושה ברישא. ומה בהחיא בן קודם לבת – אף בשניה, דהיינו אחין קודמין לאחות לירש בנכסי האב. ואין נראה לרבינו יצחק דמשמעו הכי, דאם בן מירושה שניה לא שמעינן דבני אחות קודמין

לבנות אחות אלא נראה לרבינו יצחק: דירושא שניה היינו בן הבן ובת הבן, בן הבת ובת הבת. דהיקשא קאי אבל הך דכתיבי בקרא, והך דרשינן להו לקמן (בבא בתרא קטו, א) מ"אין לך – עיין עליו. ומה שפירש נמי בקונטרס דאחות האב קודמין לבני אחי האב – אגב חורפיה לא עיין בה, דתא: תנן (שם) כל הקודם לנחלה ירצא יריבו קודמין.

אורעה כל הפרשה כולה להיות דין – פירש בקונטרס: לענין זה שצריך שלשה לחלוקת נחלה כמו בדין. וקשה לפירושו: דאם כן, אמאי מיייתי רב יהודה? והא רב יהודה לא איירי בחלוקה, אלא מיירי בדבר ששייך בו דין גמור ועוד, דהוה ליה לממנה חלוקת נחלות קא אמרת? לא, דין נחלות. אלא מפרש רבינו יצחק: אורעה כל הפרשה כולה להיות דין – לענין שעל כרחם של בנים נעשים דינים אותם העומדים שם בשעת צוואה, ועושים דין, ולא מצי האי לממנה: איני רוצה לדון לפניהם אלא לפני

בית דין הגדול או לפני בית דין חשוב שבעיר, אלא על כרחו מקבל אותן בדינין. ולא מיירי במתנת שכיב מרע – דהא לא הוה דבריו כבתובין ובמסורין אלא מדרבנן, אלא מיירי כשנותן בקנין גמור במתנת בריא מעבשיו אם ימות. וקרי לה נחלה, לפי שהיא כעין נחלה, שאינו קונה אלא לאחר מיתה. ולרבי יוחנן בן ברוקה אתי שפיר אפילו בלא קנין, דאמר במתניתין (בבא בתרא ל, א) אם אמר על מי שראוי לירשו – דבריו קיימין מן התורה. ואם תמנה: הא דאמר פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לד, ב) ורבי מאיר דמקיש ריבים לנגעים, נמי נגעים ביום – אף ריבים ביום, האי "ביום הנחיל" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לרבינו רבה בר רבנא. והשתא, אי מיירי בדבר ששייך בו דין גמור – הא שמעינן ליה מדיקשא דריבים לנגעים, ואמאי איצטריך "ביום הנחיל"? ולפירוש הרשב"ם אתי שפיר, דאיצטריך לחלוקה בעלמא, ולא הייתי מצריך "ביום", דומיא דחלוקת שותפות בעלמא. ואומר רבינו יצחק: לפירוש נמי איצטריך, דסלקא דעתך כיון דמשונה משאר דינין שדנין בעל כרחו – הוה אמינא דדינן אפילו בלילה.

אבל

לכל דיני ממונות, להיות דנין תחתון ביום, כנחלות דכתיב בהו "ביום הנחיל", וכדבר יהודה – אלא לאשמעינן רבא בר רבנא. דצריך שלשה לחלק נחלות דין, ובימי. ונכנסו לשם והביאום לשמעו כדי להעיד – הרי הם עדים, ואין עד נעשה דין. דמי לנכנסו בלילה, דחשיב להו עדים לקמן, הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין, דלילה לאו תחלת דין הוא. וכל שכן הכא, דאם באו לשם עדות – אין עד נעשה דין. וראה לדבר בפרק קמא דמכות (ו, א), דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמקן את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן, ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש? ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה להו עדים בראיה בעלמא, אם באו לראות כדי להעיד. דאמר רבא: כי אמרין להו למיחזי אתיהו, או לאסהדי אתיהו? איתיהו כולמור, כשבאתם לראות את הנתנת, לאיזה דעת אחת, לראות או להעיד? אי אמרי לאסהדי אתינן, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטילה, ואי אמרי למיחזי אתינן, מה יעשו שני אחין בו. ואמר רב נחמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני. נמצינו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד – חשבינן ליה עד, ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול, וכל שכן היכא דימננהו לבוא לראות צוואת שכיב מרע כדי להעיד, דשוב אינו עושה דין. והדתנן בראש השנה (כה, ב) ארואו שלשה והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחזיריהם אצל היחיד – התם הוא, שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד, דאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין. אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ארואו. וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מנוחתו כבוד שכתב בה כן, ועוד, מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר "אתם עדי" בשכיב מרע. דאמר רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה, רצו – כותבין, רצו – עושין דין. שנים – כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרן אלא ביום, אבל בלילה – כותבין ואין עושין דין. כיון דליליא לא חזי לדינא, עדים הוא דרשנוהו, ואין עד נעשה דין. והאי ביום היכי דמי? אי דאמר להו "הוה עדים" – מי מצי למימר רצו עושין דין? אי בהדיא חסדי שוינהו אלא לאו דלא אמר להו "הוה עלי עדים", וקתני: רצו כותבין. **רצו כותבין** – הא עדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו. **רצו עושין דין** – דהא שלשה נינהו, ודינן. ואומרים: כך הדין, שפלוגי טיול חלק זה ופולגני חלק זה, שדמיהן מכוונין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום – הא פרכינן בראש השנה: לא תהא שמיעה גדולה מראיה. וכיון דאין רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם – הדאית בעל דין במאה עדים דמי, ולצורך מה יעידו עדים בפניהם? והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו – כגון מתנת שכיב מרע במקצת, ודאיכא קנין, דתו לא מצי הדר ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, ב). אבל בלא קנין, כיון דיכול לחזור – אין עושין דין, כדמוכח לקמן שאין לה לדינן לעשות דין בדבר שאפשר להבטל. ואם דנו – אין דינשין דין, דרדיין לא קנו עד שימות האב, שמת יחזור בו. **רצו עושין דין** – אף לא כתבו, אבל אם כתבו – שוב אין עושין דין, שחייב חכמים עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין. **לא שנו** – הא דאם רצו עושין דין – אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום, דכיון דשמעו מפי החולה – הרי הוועד בפניהן, ולא תהא שמיעה גדולה מראיה. ויכולין היו לעשות דין באותה שעה, דיום הוא. וכיון דנתרצו להיות דינן בדבר כששמעו את העדות מפי החולה – יכולין לדון היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לביתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם ראוהו. אבל אם נכנסו לבקר את החולה בלילה, שכאותה שעה לא היו ראויין להיות דינן, ועדות שזוועד בפניהם מפי החולה בלילה – לא בפני בית דין הוא, דבהחיא שעתא אינן יכולין להיות דינן, והחיא ראייה דידהו אינה כשמיעת בית דין ששומעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה.

אפילו

למאי הלכתא – ממעט להו? הא ודאי יורשות אחי אמן, שהרי הבת יורשת אמה, ובמקום אמה עומדת לירש אחי אמה. שהרי האשה יורשת את אחיה במקום שאין את, כדלקמן בסמוך, דמקיש ירושה שניה לירושה ראשונה בו, לקדים – שיקדמו הבנים לבנות לירש את דודיהן, דילפינן לקמן מירושה ראשונה דהבן קודם לבת. **הכי גרסינן: דתני רב שמואל בו יורש אותה** –

הכי נמי הוה מצי למינקט: וזאם אין לו בת ונתתם את נחלתו לאחיו, דהיינו ירושה שניה, אלא סיפא דבולוהו נקט, וכל שכן ירושה שניה ושלישית דסמיכי לירושה ראשונה. ירושה ראשונה – הכתובה תחלה וקודמת לכל היורשין, שהבן קודם לכל יורשין שבעולם. מקיש – דכתיב "זאם אין לו בת" "זאם אין לו אחים", וכן כולם, בודו מוסף על ענין ראשון. **אף ירושה שניה** – והוא הדין לעשרית, דבן קודם לבת. דאחין קודמין לאחות לירש בנכסי האב, והאחות קודמת לאחי האב של מת, ואחי האב קודמין לאחות האב, ואחות האב קודמת לבני אחי האב, ובני אחי האב קודמין לבנות אחי האב אחיותיהן. אבל אם יש שני אחי האב, ולזה בנים ולזה בנות – אלו יורשין חלק אביהן, ואלו יורשות חלק אביהן, וכן הלכה. **ביום הנחיל** – הוה מצי למתב "בהנחיל", **ביום אתה מפיל נחלות** – לקמיה מפרש לה. **אמר**

בסבית

ליה אבי בו – סבור היה דהאי מפיל נחלות. כלומר: תם ביום – מפילין הנחלות ליורשין, שאם מת ביום – יירשו בניו בנכסי, **ולמא דין נחלות קאמרת** – שאין דנין אותן אלא ביום כשאר דיני ממונות, דכתיב בהו (ירמיהו כא): "בית דוד דינו לבקר משפט". דהא כל שאר נחלות נמי מיקרו משפט, כדנתיא דכתיב בסוף פרשת נחלות "הייתה לבני ישראל לחוקת משפט", מדקרי להו משפט – שזע מניה כל שאר נחלות נמי ביום. ואי משום דכתיב "ושפטו את העם בכל עת" – הא אוקמיה רבא בסנהדרין בפרק "אחד דיני ממונות" (לד, ב) לגמר דין, אבל תחתין דין – ביום, דלכחי כתיב "ביום הנחיל". והיינו ממונות דנין ביום ונומקין אף בלילה. **דנתיא בו** – כלומר, דהכי נמי אשכחן בברייתא אחריתי דמשוי להו לכל נחלות דין, דסלקא דעתך אמינא חילוק נחלות הרי הוא כחלוקת שותפין בעלמא, ולא חשיב דין, קא משמע לן. ומיהו, תריוויהו קראי צריכי: "ביום הנחיל" איצטריך לתחלת דין דביום, "וחוקת משפט" אצטריך לרובי כל שאר נחלות דליהו דין, דהאי "ביום הנחיל" איצטריך אלא בבן היורש אביו לחד. **אורעה** – לשון מאורע, לשון "ויקר מקרה" (רות ב). כלומר, נסתיימה להיות דין, וצריך שלשה, וביום, וילפינן נמי מניניהו.

יחודה – אלא לאשמעינן רבא בר רבנא. דצריך שלשה לחלק נחלות דין, ובימי. ונכנסו לשם והביאום לשמעו כדי להעיד – הרי הם עדים, ואין עד נעשה דין. דמי לנכנסו בלילה, דחשיב להו עדים לקמן, הואיל ומתחלה לא היו ראויין לדין, דלילה לאו תחלת דין הוא. וכל שכן הכא, דאם באו לשם עדות – אין עד נעשה דין. וראה לדבר בפרק קמא דמכות (ו, א), דקחשיב להו רבי יוסי התם עדים לפסול את השאר אם ראו עמקן את המעשה והן פסולין לעדות, וחשיב לה עדות שנמצא אחד מהן קרוב או פסול, ותבטל עדות כולן, ורבי פליג עליה, ואמר: מה יעשו שני אחין שראו באחד שהרג את הנפש? ואמרין בגמרא דרבי נמי מודה דהוה להו עדים בראיה בעלמא, אם באו לראות כדי להעיד. דאמר רבא: כי אמרין להו למיחזי אתיהו, או לאסהדי אתיהו? איתיהו כולמור, כשבאתם לראות את הנתנת, לאיזה דעת אחת, לראות או להעיד? אי אמרי לאסהדי אתינן, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – עדותן בטילה, ואי אמרי למיחזי אתינן, מה יעשו שני אחין בו. ואמר רב נחמן התם: הלכה כרבי. וקיימא לן הלכה כרב נחמן בדיני. נמצינו למדין שהבא לראות מעשה כדי להעיד – חשבינן ליה עד, ואפילו לפסול כל חבריו לבטל עדותן אם הוא פסול, וכל שכן היכא דימננהו לבוא לראות צוואת שכיב מרע כדי להעיד, דשוב אינו עושה דין. והדתנן בראש השנה (כה, ב) ארואו שלשה והם בית דין יעמדו שנים ויושיבו מחזיריהם אצל היחיד – התם הוא, שלא באו מתחלה כדי לראותו על מנת להעיד, דאם כן שוב אין היחיד יכול להיות דין, דאין עד נעשה דין. אלא כשראוהו ממילא בלכתם בשוק, או שהיו יושבין במקום אחד ומשם ארואו. וסייג מצאתי לדברי מתשובת רבינו שלמה זקני מנוחתו כבוד שכתב בה כן, ועוד, מדרב יהודה שמעינן דאין צריך לומר "אתם עדי" בשכיב מרע. דאמר רב יהודה: שלשה שנכנסו לבקר את החולה, רצו – כותבין, רצו – עושין דין. שנים – כותבין ואין עושין דין. ופירש רב חסדא: לא אמרן אלא ביום, אבל בלילה – כותבין ואין עושין דין. כיון דליליא לא חזי לדינא, עדים הוא דרשנוהו, ואין עד נעשה דין. והאי ביום היכי דמי? אי דאמר להו "הוה עדים" – מי מצי למימר רצו עושין דין? אי בהדיא חסדי שוינהו אלא לאו דלא אמר להו "הוה עלי עדים", וקתני: רצו כותבין. **רצו כותבין** – הא עדות כמו ששומעין מפי החולה היאך מנחיל נכסיו. **רצו עושין דין** – דהא שלשה נינהו, ודינן. ואומרים: כך הדין, שפלוגי טיול חלק זה ופולגני חלק זה, שדמיהן מכוונין בשוה. וכותבין להם פסק דין, שלא יוכלו עוד לערער זה על זה כלום. ואף על גב דאין כאן אדם שמעיד בפניהם כלום – הא פרכינן בראש השנה: לא תהא שמיעה גדולה מראיה. וכיון דאין רואין את החולה שמחלק נכסיו בפניהם – הדאית בעל דין במאה עדים דמי, ולצורך מה יעידו עדים בפניהם? והני מילי דאם רצו עושין דין, דמשמע שאפילו החולה אינו יכול לחזור בו – כגון מתנת שכיב מרע במקצת, ודאיכא קנין, דתו לא מצי הדר ביה, כדאמרן לקמן בפרק "מי שמת" (בבא בתרא קנא, ב). אבל בלא קנין, כיון דיכול לחזור – אין עושין דין, כדמוכח לקמן שאין לה לדינן לעשות דין בדבר שאפשר להבטל. ואם דנו – אין דינשין דין, דרדיין לא קנו עד שימות האב, שמת יחזור בו. **רצו עושין דין** – אף לא כתבו, אבל אם כתבו – שוב אין עושין דין, שחייב חכמים עצמם בתורת עדות, ואין עד נעשה דין. **לא שנו** – הא דאם רצו עושין דין – אלא שנכנסו לבקר את החולה ביום, דכיון דשמעו מפי החולה – הרי הוועד בפניהן, ולא תהא שמיעה גדולה מראיה. ויכולין היו לעשות דין באותה שעה, דיום הוא. וכיון דנתרצו להיות דינן בדבר כששמעו את העדות מפי החולה – יכולין לדון היום או למחר, כבית דין ששמעו עדות ואחר כך הולכין לביתיהן ונושאין ונותנין בדבר ופוסקין את הדין כפי מה שעיניהם ראוהו. אבל אם נכנסו לבקר את החולה בלילה, שכאותה שעה לא היו ראויין להיות דינן, ועדות שזוועד בפניהם מפי החולה בלילה – לא בפני בית דין הוא, דבהחיא שעתא אינן יכולין להיות דינן, והחיא ראייה דידהו אינה כשמיעת בית דין ששומעין עדות מפי עדים, אלא הן עצמן עדים הם במה ששומעין מפי החולה.

והרי לא מסתבר כלל לומר כן.
אביי מבאר את הברייתא באופן אחר. אמר לו אביי: דלמא דין נחלות קא
אמרת – שמא הברייתא שהבאת עוסקת בדין תורה בענין נחלות, שביט דין
הדנים למי מגיעה הירושה אינם דנים אלא ביום ולא בלילה, כדתניא
בברייתא אחרת, נאמר בתורה בפרשת ירושה (במדבר כו יא) 'והיתה לבני
ישראל לחקת משפט', ולמדים ממה שנאמר 'חוקת משפט' שזו לשון דין,
שאף על פי – הסתיימה כל הפרשה ביום, כולל העוסקת בעניני ירושה להיות
דין, כלומר שחלוקת הירושה אינה כסתם חלוקת שותפים, אלא יש בה
את כל ההלכות שיש כשדנים בידי ממונות, שצריכה להיות במעמד
שלשה דינים, וכיון שנאמר בפרשה זו לשון 'ביום הנחילו' יש ללמוד מכאן
שחלוקת נחלות צריכה להיות ביום, ויש ללמוד מכאן לכל דין תורה,
שצריך להיות ביום, וזו גם כן כוונת הברייתא שהביא רבה בר חנינא, שרק
ביום דנים דיני ירושה, ולא בלילה.
והלכה זו שבברייתא היא כדרכי יהודה ומסייעת לדבריו, דאמר רב יהודה,
שלישה אנשים שנכנסו לבקר את החולה הנוטה למות ורוצה לחלק את
ממונו, אם רצו רק להיות עדים לדבריו ולא לדון, פותבין את דבריו, ובית
דין אחר ידון בצוותא, ולאחר שכתבו ונעשו עדים בדבר אינם יכולים לדון
בעצמם בדבריו, וכטעם שיבואר להלן (קיד). ואם עדיין לא כתבו, ורצו לדון
ולחלק הירושה לפי דבריו, עושין בעצמם את הדין, שהרי בית דין יכול לדון
לפי מה שראו הדיינים בעצמם. אבל שנים שנכנסו לבקר את החולה, רק
פותבין את דבריו, ואין עושין דין – ואינם יכולים להיות דיינים ולחלק את
הירושה לפי דבריו, כיון שדין הירושה הוא ככל דיני ממונות שצריכים
שלשה כדי לדון בהם, ואינה כחלוקת שותפים.
ואמר רב חסדא על דברי רב יהודה אלו, לא שנו ששלשה שנכנסו לבקר
את החולה יכולים להיות דיינים, אלא רק אם שמעו דבריו ביום, שכיון
ששמעוהו ביום ויכולים לדון מיד בדבריו, יכולים לדון בו באותו יום או
למחרת ולפטוק את הדין.

שואלת הגמרא: למאי הלכתא – איזו הלכה השמיעה לנו הברייתא, והרי
ודאי אין כוונתה שבנות אחות המת לא יורשות אפילו כשאין להן אחים,
שהרי במקום שאין בנים בת יורשת כמו כן, וכיון שאין למת אחים ואחותו
היתה צריכה לרשת אותו, ממילא לאחר שמתה האחות ללא בנים, הדין
הוא שבנותיה יורשות אותו.
משיבה הגמרא: אמר רב ששת, הברייתא השמיעה לנו שיש לקדם –
להקדים את הבנים לבנות, לא רק בירושת אביהם, שכתבה כן התורה
בפירוש, אלא גם לירושת שאר הקרובים.
מביאה הגמרא את המקור לדין זה: תני רב שמואל בר רב יצחק ברייתא
זו קמיה דרב הונא, נאמר בסוף פרשת ירושה (במדבר כו יא) 'ואם אין אחים
לאביו ונתתם את נחלתו לשארו הקרוב אליו ממשפחתו יורש אתה', ופסוק
זה עוסק ב'ירושה שניה', כלומר שאינה ירושת בן את אביו אלא ירושת
קרובים במדרגה רחוקה יותר, והאות וא' בתחילת הפסוק באה להוסיף את
האמור בפסוק זה על הענין שנאמר לפניו (פסחים ה.), והוא ירושת הבן את
אביו, ומקיש הכתוב את דין ירושת שניה, לירושה ראשונה, שהיא ירושת
הבן את האב, מה ירושה ראשונה, הדין קודם לבת לירושת אביהם, ורק
אם אין לאב בנים עוברת הירושה לבתו, שנאמר (במדבר כו ח) 'איש כי ימות
ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו', אף בירושה שניה שהיא ירושת
שאר הקרובים הדין קודם לבת לירושה, ורק אם אין בנים קרובים במדרגה
זו עוברת הירושה לבנות הקרובות באותה מדרגה.
הגמרא מבארת שיש לדון דיני ירושה דווקא ביום: תני רבא בר חנינא
ברייתא זו קמיה דרב נחמן, נאמר בענין ירושת בן בכור (דברים כא טז), 'והיה
ביום הנחילו את בניו', ויש ללמוד מכך שדווקא ביום אף מפיל נחלות,
ואי אף מפיל נחלות בלילה.
אביי הבין שכוונת הברייתא היא שאי אפשר להוריש בלילה, ולכן תמה על
ברייתא זו: אמר ליה אביי, אלא מעתה, רק אדם דשכיב בלילה – שמת
ביום הוא דירתי ליה בניה – רק אותו יורשים בניו, אבל מאן דשכיב
בלילה – אדם שמת בלילה, לא דירתי ליה בניה – אין בניו יורשים אותו.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א כסלו, תשט"ו

ברוקלין.

ועד הפועל של הפעילים בארצות הברית

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על מכתבם מעש"ק העבר בו מודיעים ע"ד הכינוס שמכינים ליום כ"ו כסלו הבע"ל כינוס
שמטרתו להרבות חברים בחבר פעילי המחנה התורתי.

הנה יה"ר מהשי"ת אשר יצליחו לנצל את כחותיהם וכשרונותיהם להרים קרן ישראל סבא הן
במקומם עתה היינו בארצות הברית והן בארצנו הקדושה ארץ אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד
אחרית שנה, שנגשת שם כבדות בעבודתם מפני החלישות בסיוע שהיו מקבלים עד עתה מכאן.

ובימים המיועדים להועידה שלהם הם ימי חנוכה שענינו נס בכדי שיוכלו להדליק המנורה בבית
המקדש בשמן טהור בלי מגע נכרים, בודאי יחזק גם זה את ההחלטה המוכרחת אשר על כל אחד ואחת
מעם ישראל להאיר חלקו בעולם רק בשמן טהור ואור ומנורה טהורים של נר מצוה ותורה אור ומאור
שבתורה מבלי מגע של ענין נכרי, ואף שבתחלה מעטים הם המחליטים בזה בתוקף המתאים. הרי כמו שהי'
בימים ההם כן הוא גם בזמן הזה אשר השם ברחמיו הרבים מוסר רבים ביד מעטים ויכולים הם לטהר את
המקדש, היינו סביבתו של כל אחד ואחת מבני ישראל ולהדליק שם נר המצוה ואור התורה מיוסדים על
המאור שבתורה זוהי פנימיות התורה עד שמאירים חשכת הלילה באור ההולך ומוסיף ומעלים בקדש.

בברכת הצלחה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **יא** ולפיכך נוהגות מקצת הנשים כליל מטבילה שהן צריכות לחפוף ראשן וגופן בחמין מבעוד יום בבית המרחץ
2 אצל המקוה ואי אפשר להן להדליק הנרות קודם לכתן לשם לפי שהן מקבלות השבת ע"י הדלקת הנרות
3 כמו שנתבאר¹³⁰ ואסורות לרחוץ בחמין אח"כ¹³¹ ואינן רוצות לילך בין חפיפה למטבילה לביתן להדליק נרות
4 שמתיראות שלא ימנעם בלכתן ותהא בהם חציצה לכן מדליקין נרות שלהן בין חפיפה למטבילה בבית הכנסת של
5 נשים אם הוא סמוך לבית המטבילה והשמש משתמש שם שום דבר מצרכי אכילה לאור נרותיה¹³² וכל שכן אם
6 היא עצמה יכולה להשתמש שם שום דבר שתהנה בו בלילה לצורך אכילה אבל אינה יכולה להדליק ולברך על
7 נרות המיוחדים לבית הכנסת שדרך להדליקן שם בכל שבת אפילו אם תרצה להשתמש צרכי אכילה לאורן לפי
8 שגרות הללו אינן עשויים להאיר ולהשתמש לאורן אלא לכבוד בלבד¹³³.
9 ומכל מקום יותר טוב שכליל מטבילה ידליק הבעל ויברך (או תלד בין חפיפה למטבילה לביתה להדליק שם וכל
10 שכן אם אפשר שתחוף בביתה שזה יותר טוב¹³⁴) ואם אי אפשר בכל אלה¹³⁵ תדליק ותברך קודם לכתה לבית
11 המטבילה¹³⁶ ותתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו שתנאי זה מועיל במקום הצורך כמו שנתבאר¹³⁷) וכן תעשה
12 בשיש חופה בערב שבת וצריכה לילך לשם ותתאחר שם עד אחר שקיעת החמה ואי אפשר לה שתקבל שבת
13 קודם לכתה לשם (ואי תדליק ותברך ותתנה שאינה מקבלת שבת בהדלקה זו ומכל מקום אין לה להתנות תנאי
14 זה אלא אם פן הבעל יקבל עליו שבת מיד סמוך להדלקתה¹³⁸ דכיון שהיא אינה מקבלת לאלתר לאחר הדלקתה

הלכתא רבתא

להדליק בו ליד בית הטבילה, ובעלה צריך גם הוא להיעדר
מן הבית - אבל אינו צריך לעשות עוד דברים האסורים
בשבת.
[קו] קודם לכתה לבית המטבילה - בלבד שיהיה לאחר פלג
המנחה המבואר לעיל סעיף ו.
[קז] מיד סמוך להדלקתה - דוקא הבעל - ואין די בכך
שאחד מבני הבית יעשה זאת¹³⁶.
[קח] מיד סמוך להדלקתה - היינו פחות מרבע שעה לאחר
הדלקתה.

[קג] לאור נרותיה - כיון ששמש בית הכנסת היה אוכל
בחדר הסמוך לבית הכנסת שחלונותיו פתוחים לבית
הכנסת - ויכול להשתמש בנר זה¹³².
[קד] שזה יותר טוב - כיום נוהגות רבות מן הנשים שדרך
לעשות החפיפה בדרך כלל בבית המרחץ, מכל מקום
בערב שבת עושות זאת בבית, בכדי שתוכל להדליק נרות
שבת¹³⁴.
[קה] אי אפשר בכל אלה - כגון שאינה יכולה לחפוף
בביתה, וביתה רחוק מבית הטבילה, ואין לה מקום

צינונים והוספות

לא היו מברכין עליו שלא נעשה להאיר אלא לכבוד שכינה.
לפיכך עכשיו שאין לנו אורחים בבית הכנסת ולא שמש האוכל
שם אין מברכים על נר שבבית הכנסת (ועוד שעכשיו דרכנו
להדליק בבית הכנסת אפילו ביום בשביל כבוד שכינה ולפיכך
אף אם מדליקים בלילה גם בשביל להאיר אין מברכים עליו
הואיל ואף ביום היו מדליקים אותו) (אבל אם מרבים נרות
בלילה יותר מביום בשביל להאיר מברכים עליהם).
ועד"ז בסי' תקיד סי"ד: וכן כל נר של מצוה כגון נרות של בית
הכנסת אין זה נר של בטלה ומותר להדליקן אפילו ביום טוב
אחר מנחה ואין בזה משום מכין מיו"ט לחול שהרי בהדלקתו
יש מצוה לאותה שעה אפילו אין שם שום אדם בבית הכנסת
מפני שהוא כבוד המקום כשמדליקין נרות לפניו שנאמר על כן
באורים כבדו ה'.
(134) טהרה כהלכה ע' שמה, ושם נתבאר כל פרטי דיני
הטבילה בשבת.
(135) סעיף ז (שכן נהגו).
(136) קיצור הלכות משוע"ר הערה 55 ועד"ז ב'טהרה כהלכה'

(130) לעיל סעיף ז, וראה בהמשך הסעיף לענין תנאי בהדלקת
נרות.
(131) כדלהלן סימן שכו סעיף א: אסרו חכמים לרחוץ כל גופו
או רובו בחמין . . . ואפילו רוחץ כל אבר ואבר לבדו ולא רוב
גופו בבת אחת ואעפ"כ לא חלקו חכמים בגזרתם כיון שעכ"פ
דומה קצת לרחיצה שבמרחץ שרוחץ כל גופו או רובו. ע"כ.
ואף שאיסור רחיצה מדבריהם - ולא נאסרים באיסורים מדברי
סופרים בקבלת שבת סתם, מכל מקום דין קבלת שבת
שבהדלקת נרות כדין קבלת שבת שעל ידי הצבור - בה נאסרים
בכל השבותים (כדלעיל הערה 80).
(132) כדלהלן סי' רחצ סי"ז, הובא להלן.
(133) כדלהלן סי' רחצ סעיף יז: נר של בית הכנסת בימיהם היו
מברכים עליו לפעמים אם היה אדם חשוב מתארח אצלם בבית
הכנסת שאז הנר נעשה להאיר לו או אם שמש הכנסת אוכל
בחדר הסמוך לבית הכנסת שחלונותיו פתוחים לבית הכנסת
שנעשה הנר להאיר לו אם אין הלבנה מאירה לו שמה אבל אם
לא היה שם אדם חשוב ולא שמש האוכל שם ויש נר דולק שם

1 שְׁצִירָהּ לְשִׁהוּת הָרֶבֶה בְּחִפְיָתָהּ אוֹ בְּלִכְתָּהּ לְחֹפֶה אִם בֶּן אִם גַּם הַבֶּעַל לֹא יִקְבֹּל לְאַלְתֵּר יִצְטָרֵךְ לְכַבּוֹת הַגֵּר
2 וְלַחְזוֹר וְלַהֲדִלִיקוֹ סְמוּךְ לְקַבְּלָתָּ שֶׁבֶת כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה¹³⁷ וְנִמְצָא שֶׁבִּרְכָה לְבַטְלָהּ).

חלק ב' סימן רסג, מי ומי המדליקין ואם טעו ביום המעונן תחילת טעיף יא

צינונים והוספות

ע' שמה, על פי הנאמר בקו"א סק"ב: "דהא ודאי האשה אינה אלא שלוחו של הבעל. . . וכן בדין דעיקר הטלת שלום בבית עליה ידידה רמיא שהוא הבעל הבית. . . אם כן אם הוא מקבל

שבת מיד הוא נפטר בהדלקתה והיא לא בירכה לבטלה". וכ"ז דלא כמש"כ בשמירת שבת כהלכתה פרק מג (סכ"ד).
(137) סעיף ו.

שולחן ערוך – הלכות נשיאת כפים

1 ב זר שנשא את כפיו אפילו עם הכהנים עובר בעשה שנאמר
2 דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל ולא
3 זרים ולאזו הבא מכלל עשה עשה:

4 ג כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבין שיתבאר אם לא
5 עלה לדוכן אע"פ שביטל מצות עשה אחת ה"ז כעובר בג'
6 עשה כה תברכו אמור להם ושמעו את שמי והוא שיהיה בבית
7 הכנסת כשקרא הש"ץ כהנים או אם אחד משאר העם אמר לו
8 לעלות או ליטול ידי שונאמר אמור להם ומתרגמין כד תימר
9 להון ואם לאזו אינו מחוייב כלל לישא כפיו אלא אם רוצה.

10 והוא שעקר רגליו בעבודה לעלות לדוכן אבל אם לא עקר רגליו
11 בעבודה שוב אינו עולה אפילו היה בבית הכנסת כשקראו כהנים
12 ואפילו אמרו לו לעלות כמו שיתבאר ומכל מקום אם אמרו לו
13 קודם העבודה חייב הוא לעקור רגליו בעבודה שלא יעבור על
14 ג' עשה.

15 (ואף אם לא אמרו לו קודם העבודה אלא שידוע שיקרא הש"ץ
16 כהנים צריך הוא לעקור רגליו בעבודה שלא יגרום שיבוטל
17 מצות עשה של תורה שהרי ברכת עבודה וכל התפלה היא
18 מדברי סופרים ונשיאת כפים היא מן התורה אלא שיש כח ביד
19 החכמים לעקור דבר תורה בשב ואל תעשה והם מנעוהו
20 מנשיאת כפים כל שלא עקר רגליו בברכת עבודה אע"פ
21 שקוראים אותו ואומרים לעלות א"כ לכתחלה אין לגרום לעקור
22 דבר תורה לפיכך כל כהן שהוא חלוש ואינו רוצה לישא כפיו
23 לא די לו שלא יעקור רגליו בעבודה אלא צריך הוא שלא יהיה
24 בבית הכנסת כשקורא הש"ץ כהנים):

25 ד ואם עלה כבר פעם אחת ביום זה שוב אינו עובר אפילו
26 אמרו לו עלה שכבר יצא ידי חובתו מן התורה ותקנת
27 חכמים שתקנו נשיאת כפים בכל תפלת צבור יכולה להתקיים
28 בכהנים אחרים.

29 ומכל מקום אם רוצה לעלות פעם שנית ביום זה יכול לברך
30 קודם שישא כפיו אפילו באותו צבור שכבר נשא כפיו היום כגון
31 בשחרית ומוסף (ואע"פ שהוא אינו מחוייב לישא כפיו מצד
32 עצמו מכל מקום תקנת חכמים היא שתהיה נשיאת כפים בתפלה
33 זו ויכול לברך עליו כמו על כל שאר תקנות ומצות דברי
34 סופרים):

35 ה כהנים שאינם רוצים לעלות לדוכן ויוצאים מבית הכנסת
36 א"צ לשהות חוץ לבית הכנסת אלא בשעה שהש"ץ קורא
37 כהנים ואח"כ רשאים ליכנס שאף שהם בבית הכנסת כששאר

38 הכהנים נושאים כפיהם והם אינם נושאים כפיהם אין בכך כלום
39 כיון שאי אפשר להם לעלות וכשקראו כהנים לא היו בבית
40 הכנסת ולא קראו להם כלל .

41 ומכל מקום הכהנים נהגו סלסול שלא ליכנס עד שיגמרו השאר
42 ברכת כהנים כדי שלא יאמרו עליהם שהם פגומים דהיינו בני
43 גרושה או חלוצה אם יהיו בבית הכנסת כשאחיהם הכהנים
44 נושאים כפיהם והם אינם נושאים עמהם ומטעם זה יוצאים
45 מבית הכנסת קודם רצה שלא יאמרו עליהם שהם פגומים
46 כשיראו את אחיהם הכהנים שעוקרים רגליהם לעלות לדוכן והם
47 אינם עוקרים וכן מטעם זה אף הפסולין לנשיאת כפים שלא
48 מחמת פגמם יוצאים מבית הכנסת בשעת הדוכן שלא יאמרו
49 עליהם שהם פגומים.

50 ומכל מקום אם לא יצאו מבית הכנסת כשקורא הש"ץ כהנים
51 ואפילו אמרו להם לעלות לא יעלו אפילו אינן פסולין אלא
52 מדברי סופרים ואע"פ שכשאנו עולה כשקוראין או אומרים לו
53 הרי הוא עובר על מצות עשה מכל מקום יש כח ביד חכמים
54 לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולפיכך אינו עובר כלום
55 כיון שחכמים מנעוהו:

56 ך תקנת חכמים שלא יעלו כהנים לדוכן בסנדלים או במנעלים
57 גזירה שמא תפסק לאחד רצועות הסנדל או המנעל ויתירא
58 שלא יתלוצצו עליו וישב לקשרה וחבריו מברכין ויבאו לומר
59 עליו שהוא בן גרושה או בן חלוצה ולפיכך הלך וישב לו.

60 ואפילו מנעלים שאין בהם רצועה מקושרת אסור שלא חלקו
61 חכמים בגזירתם בין מנעל למנעל אבל בתי שוקיים מותרים
62 אפילו אינן בתי שוקיים ומכנסים יחד אלא קושרים אותה
63 ברצועה סמוך לארכובה אין חוששין שמא תפסק הרצועה וישב
64 לקשרה שלא חששו (חכמים) אלא ברצועות סנדל שגנאי הוא
65 לו ומתלוצצין עליו כשסנדלו מותרת אבל בהתרת רצועה
66 שקושרין בה בתי שוקיים אין בה גנאי כל כך.

67 ויש אומרים שמכל מקום אם הם של עור אסורים שבכלל מנעל
68 הם ובמנעלים לא חלקו ואסור אפילו אין בו רצועה כלל ואם
69 הם של בגד מחופה עור אינם בכלל מנעל לענין זה ומותרים
70 ואפילו של עור לבד אם הם בתי שוקיים ומכנסים יחד כיון
71 שמגיעים עד המתניים אינן בכלל מנעלים אבל נהגו בקצת
72 מקומות להקל בבתי שוקיים בכל ענין:

73 ז טוב ליהדר להצניע המנעלים תחת הספסלין שלא יהיה
74 מגולים ונראין מפני כבוד הצבור:

7 ושיעור נטילה זו כשיעור קידוש ידים לפני עבודה שבמקדש
8 דהיינו עד הפרק שהוא חבור היד והזרוע ואפשר שצריך ג"כ
9 מים שלא נשתנו מברייתן כמו שיתבאר בסי' ק"ס ושיבאו המים
10 על ידי הכהן מכח אדם כמו שיתבאר בסי' קנ"ט וכמו בקידוש
11 ידים שבמקדש:

חלק א' סימן קכח, דיני נשיאת כפים
ואיזה דברים הפוסלים בכהן טעופים ב"ח

1 כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם
2 קודש וברכו את ה' ואע"פ שנטל ידיו שחרית צריך לחזור
3 וליטול לפני עלותו לדוכן שתהיה תיכף לה ברכה ושיעור
4 תכיפה יתבאר בסי' קס"ו ולכן צריך ליטול סמוך לרצה (וברצה
5 הם עוקרים רגליהם לעלות לדוכן כמו שיתבאר והש"ץ לא
6 יאריך ברצה ובמודים).

לקוטי תורה

32 זו מולידה אהבת ה' ויראתו בלב האדם - הנה עי"ז
33 נמשך אור אלקי במוחו ולבו.

34 וגם זה נרמז בשם "הלל" - לשון שבח והילול,
35 והיא עבודת האדם בהתבוננות בגדולת השם [המביאו
36 להלל ולשבח את ה' בתפלה], שעי"ז נמשך אור אלקי
37 בנפשו (כפירוש הראשון ב"הלל", מלשון "בהילו
38 נרו"), והרע נדחה בדרך ממילא, וכנ"ל, דמעט אור
39 דוחה הרבה חושך, "שנדחה ממנו מאליו וממילא".

40 וזוהי שיטת בית הלל, שלא ימתין אדם וימנע
41 מעבודה שבלב בהמשכת אלקות בנפשו עד שיתברר
42 בכל מעשיו תחלה, כי אם ימתין על זה, לעולם לא
43 יראה אור האלקי ולא יוכל לבא לפני ה' בעבודה
44 שבמוחו ולבו;

45 אלא אדרבה, יתחיל "מלמעלה למטה", שיתבונן
46 בגדלות הבורא בפרטיות ויעמיק דעתו ולבו לה'
47 להאיר נפשו בבחינת גילוי אלקות ממש עד שיקבע
48 האור הזה במוחו ולבו בתוך ופנימיות נפשו, ואז
49 ממילא יפול כל רע שבלב במדות וחומריות גופו עד
50 שיזדכך מעט מעט בהרגל עבודתו זו יום ולילה בג'
51 תפלות כו'.

52 וזהו משכני אחריו נרוצה, [אחריו נרוצה] הוא
53 ממש למעלה, והיינו על ידי שמתחלה משכני
54 מלמעלה למטה, עי"ז ממילא אחריו נרוצה כו'.

55 שיטה זו של בית הלל נרמזת בכתוב "משכני
56 אחריו נרוצה", ד"ריצת" האדם לאלקות היא תוצאה
57 מ"משכני" (שהקב"ה מושך את האדם אליו מלמעלה).

58 דבאופן פשוט הכוונה, שמבקשים מאת הקב"ה
59 שימשוך אותנו אליו בחסד חנם, ואז "אחריו נרוצה".

60 אבל פירוש עמוק יותר הוא, שבתחילה עוסק
61 האדם ב"משכני", היינו בהתבוננות בגדולת השם כו'
62 כדי להמשיך אור אלקי על נפשו (אף שמצד גשמיותו

1 **תוכן הפרק:** שיטת בית הלל להרבות באור אלקי
2 ומעט אור דוחה הרבה חושך

3 אבל בית הלל שרשו מבחינת החסדים, חולק על
4 ב"ש שלא יהיה "המשכה" לפי ה"העלאה", אלא
5 אדרבה, תחלה יהיה "המשכה מלמעלה למטה"
6 ויהיה אז ממילא יפלו כל ה"חיצונים" שלא לה'
7 המה.

8 והיינו שהעשה טוב יהיה קודם לסור מרע, כי מעט
9 מן האור דוחה הרבה מן החושך.

10 ונמצא, שהסור מרע (ביטול ה"חיצונים") נפעל
11 ע"י ה"עשה טוב", דהאור האלקי המאיר בנפשו דוחה
12 את הרע שבו ממקומו.

13 [הכוונה ב"עשה טוב" היא (לא) רק (עשיית
14 מצוות ומעשים טובים אלא) במובן רחב - המשכת
15 וגילוי אור אלקי (אור נקרא "טוב", כמ"ש וירא אלקים
16 את האור כי טוב)].

17 ועל כן נק' הלל, מלשון בחילו נרו עלי ראשי.
18 הלל הוא לשון אור, כלשון הכתוב "בהילו נרו עלי
19 ראשי" (כשהאיר נרו על ראשי), כי זהו ענינו של חסד
20 (דשרש נשמת ב"ה הוא מחסדים) - אור וגילוי,
21 "דבחינת התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה..
22 היא בחינת מדת החסד".

23 וגם הלל מלשון שבח והילול, דהיינו ע"י שבחים
24 בהתבוננות גדולת ה' ממילא יפול הרע.

25 אך כיצד אכן "ממשיכים" אלקות בנפשו, עוד
26 "קודם לסור מרע" (היינו קודם שהאדם זיכך את עצמו
27 מגשמיותו וחומריותו) - הנה זהו ע"י ההתבוננות
28 בגדולת השם, דכשאדם מבין ומשיג בשכלו ענייני
29 אלקות וגדולתו יתברך, ואח"כ מתבונן ומעמיק דעתו
30 בזה, "שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד ויתקע
31 מחשבתו בחוזק בגדולת אין סוף ב"ה" - שהתבוננות

1 וחומריותו אינו ראוי לגילוי אלקות בנפשו), ועי"ז
2 גופא "ירוק" אל ה', דריצה זו היא "מלמטה למעלה",
3 היינו מה שהאדם מזכך את עצמו עד שמצד עצמו
4 רוצה ומשתוקק להתקרב אל השם.

5 והיינו ש"ריצה" זו נעשית בדרך ממילא ע"י
6 "משכני" (המשכת אלקות בנפשו).

7 וזהו פירוש בלה נאה וחסודה, חסודה הוא לשון
8 נפעל, כידוע למדקדקים שחסיד וחסידה הוא שם
9 התואר כו', אבל חסודה במלאפ"ם הוא שם
10 הנפעל.

11 "חסודה" - לשון נפעל - היינו שנעשית חסודה
12 ע"י אחרים.

13 דהיינו שנעשית חסודה על ידי המשכת חסד עליון
14 מלמעלה למטה להיות גילוי אלהות, אזי ממילא
15 יפול הרע ויהיה בחינת גילוי כלות הנפש בנפשו,
16 להיות בלה נאה, וישראל אשר בך אתפאר.

17 וזהו דיוק לשון בית הלל "כלה נאה וחסודה",
18 דכיצד נעשים "כלה נאה" - היינו שהאדם מזדכך
19 מגשמיותו וחומריותו עד שנעשה בבחינת "כלה",
20 שמשתוקק לאלקות בבחינת "כלות הנפש" (שאז הוא
21 "נאה", "ישראל אשר בך אתפאר") - הרי זה ע"י גילוי
22 "חסד עליון" מלמעלה, דעל ידי שהאדם עוסק
23 בהמשכת גילוי אלקות בנפשו (בהתבוננות בגדולת
24 השם כו') נופל הרע מאליו.

25 ואפילו חגיגת ואפילו סומא.

26 ובזה מיושב מה שהקשו בית שמאי "הרי שהיתה
27 חגרת או סומא אומרים לה כלה נאה וחסודה והתורה
28 אמרה מדבר שקר תרחק" - כי אע"פ שהיא "חגרת או
29 סומא", היינו שיש פגם באברים הרוחניים של הנפש
30 האלקית [סומא" הוא פגם בבחינת חכמה, שענינה
31 ראי' באלקות, וחגיגת הוי פגם בבחינת המעשה, שהוא
32 ברגל], מכל מקום, ע"י שעוסק בהמשכת אלקות
33 במוחו ולבבו, הרי גילוי זה פועל בו שיהי' "נאה
34 וחסודה" כנ"ל.

35 דקמיה שוה ומשווה, אם צדקת כו'.

36 ועומק הענין בזה:

37 לגבי הקב"ה עצמו, שאינו בגדר העולמות
38 והנבראים כלל, הרי כולם שווים ממש - "שוה ומשוה
39 קטן וגדול", שאין שום דבר תופס מקום אצלו ית'.

40 ויתירה מזה: אפילו פגמים של העוונות אינם פגם

41 כלל לגבי עצמותו ומהותו יתברך, וכמ"ש "אם חטאת
42 מה תפעל בו גו' אם צדקת מה תתן לו", כי לא שייך
43 לומר שעבודת הנבראים או העדר עבודתם תתפוס
44 מקום אצלו ית'.

45 [וכמאמר רז"ל "וכי מה איכפת לו להקב"ה בין
46 ששוחט כו' לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את
47 הבריות", וכמבואר בכמה ספרים איך שכל ענין
48 העבודה אינו בשבילו יתברך, כי לגבי הקב"ה אין שום
49 תפיסת מקום וערך וחשיבות למעשה בני אדם, אלא
50 היא לטובתנו].

51 ומאחר שהכל שווה לפניו, הרי מצד הגילוי
52 מלמעלה לא נוגע מצב האדם, ויכול להיות התגלות
53 האור וההמשכה אפילו לחיגרת וסומא".

54 ויתירה מזה: בהגלות האור - נדחה הרע
55 ומתתקנים כל הפגמים, כי היות שלגבי עצמותו ומהותו
56 ית' כל הפגמים דעוונות ופשעים אינם תופסים מקום
57 כלל, על כן בהגלות נגלות האור דעצמותו ית', משם
58 נתמלא כל חסרון ופגם.

59 וכן הוא גם בנשמת האדם, שעצם הנשמה ממש -
60 הנקראת "יחידה", על שם שהיא מיוחדת בתכלית עם
61 אלקות - לא שייך בה שום פגם של עוונות, והיא תמיד
62 בדביקות בו ית' בלי שינויים כלל; ולכן, כאשר מתגלה
63 הניצוץ האלקי שבנפש, כל הפגמים ב"אברים"
64 הרוחניים דהנשמה, "הכל יתוקן ויתמלא כל פגם עד
65 שתקרא כלה נאה".

66 [לסיכום:

67 ע"י שהאדם עוסק בהשגת ענייני אלקות וההתבוננות
68 בגדולת השם, ממשיך אלקות בנפשו, ועי"ז מתגלה עצם
69 הנשמה, בחינת יחידה שבנפש, שדוחה את כל הענינים
70 הבלתי רצויים עד שנעשה בחינת "כלה נאה וחסודה"].

71 וז"ש אז ידלג כאיל פסח כו'.

72 וזהו שנאמר ביעודים דלעתיד לבא "אז ידלג כאיל
73 פסח" - שגם הפסח (חיגר) ידלג - "לפי שלעתיד יהי'
74 בחינת גילוי עצמות אור אין סוף וכמ"ש ונגלה כבוד
75 ה', ובהגלות נגלות אור עליון זה נדחה כל פגם
76 וחסרון".

77 וז"ש חסד עליון כל ימוץ, שעל ידי גילוי החסדים
78 מלמעלה למטה אז ממילא ידחה הרע ויהיה בלא
79 היה ויהיה בחינת האהבה תקועה בלבו כיתר בל
80 תמוץ.

קיצור פרק ג:

1 על גילוי אור אלקי גבוה זה נאמר "חסד עליון בל
2 ימוט", דאור זה נקרא "חסד עליון" (כנ"ל), ובהגלות
3 נגלות "חסד עליון" - נדחה הרע לגמרי מכל וכל,
4 ובמילא יוקבע אור האהבה לה' בלב האדם באופן
5 נצחי ותמידי, כיתד בל תמוט.

6 משא"כ לדברי ב"ש צ"ל תחלה סור מרע, וזה א"א
7 להיות בתכלית, ועל כן אמרו כמות שהיא, אבל
8 לא אפילו חגרת וסומא.

9 לדעת ב"ש גילוי "כלות הנפש" בלב האדם תלוי
10 במדת "סור מרע" שלו, והיות שאי אפשר להיות "סור
11 מרע" בתכלית (דאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא
12 יחטא), על כן הגילוי אינו בכל אחד, אלא "כלה כמות
13 שהיא", ומי שיש לו פגמים של עוונות (חגרת וסומא)
14 אי אפשר להיות אצלו גילוי אור אלקי בנפשו.

15
16 אך בית הלל שרשם מחסדים עליונים, ולשיתם
17 צריך האדם להתחיל בהמשכת אור אלקי בנפשו, כנרמז
18 בשם "הלל", מלשון אור. וכן מלשון שבח, שהיא
19 העבודה דהתבוננות בגדלות השם שעל ידה ממשיכים
20 אור אלקי במוח ולב. ואז, מעט אור דוחה הרבה חשך,
21 שהרע נדחה מאליו. וזהו דיוק לשון "חסודה", לשון
22 נפעל, כי דחיית הרע נעשית ממילא על ידי המשכת
23 האור. וזהו ש"אפילו חגרת אפילו סומא" אפשר
24 לשבחה שהיא "נאה וחסודה", כי מאחר שלגבי הקב"ה
25 אין הפגמים תופסים מקום, על כן בהמשכת אור אלקי
26 נדחה הרע גם מחיגרת וסומא ונעשית נאה וחסודה, עד
27 שאהבת השם נקבעת בלב כיתד בל תמוט.
28 מושגים שנתבארו בפרק: חיצונים. שוה ומשווה.

ד"ה תנו רבנן כיצד מוקדין פרק שלישי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

1 [א] להבין שרש ענין עגולים ויושר, הנה מבואר בע"ח
2 שעצמות אוא"ס ממש הי' ממלא כל החלל
3 כו' [ו] אח"כ צמצם א"ע כביכול ונעשה בחי' מק"פ וחלל
4 כו' ואחר הצמצום נמשך בחי' הקו"ח כו', והקו הזה נמשך
5 בבחי' עגולים ויושר דהיינו שנמשך ביושר וגם מתעגל
6 וחוזר ומתעגל כו' ויש בו י"ס דיושר וי"ס דעגולי' בכלל
7 כו'. ולהבין ביאור זה הנה בדוגמא זו אנו רואים למטה
8 והוא בשרפים ואופנים, ומענין ההפרש שביניהם יובן ג"כ
9 למעלה בהפרש שבין עגולים ויושר שנמשך מעצמות
10 אוא"ס בבחי' הקו מלמעלה למטה, אך בענין השרפים
11 ואופנים הוא מלמטה למעלה להיות שאנו רואים
12 שהאופנים הם בציוור העגולי' הסובבי ומשתחוו' כמ"ש
13 כאשר יהי' האופן בתוך האופן כו' ה"ז ממש כמו בחי'
14 העגולי' שבבחי' הקו כמ"ש בע"ח שהן [כ] גילדי הבצלים
15 כו', אך שהאופנים משתחוו' [ב] בבחי' או"ח מלמטה
16 למעלה ובחי' י"ס דעגולי' שבקו הוא הנמשך מלמעלה ל"ט
17 מעצמות אוא"ס כו', ובשרפים נאמר שרפים עומדים בבחי'
18 עמידה בלי הילוך וסיבוב באופנים והוא בבחי' היושר.
19 והענין הוא כידוע דאימא מקננא בכורסיי' שהוא עולם
20 הבריאה [והוא] בחי' חב"ד שמאיר בשרפים דבריאה, והוא
21 אשר מתפעל[נים] ברשפי אש התלהבות מצד השגתם, שכל
22 התפעלות ברשפי אש הוא מסתעף מן ההתבוננות שבמוח
23 הבינה שנמשך ללב כי בינה ליבא והוא בבחי' יסוד האש

24 וע"כ נק' שרפים כידוע, והוא בחי' היושר שהוא בחי' אדם
25 בבחי' חב"ד, וזהו שכתוב שרפים עומדים בבחי' עמידה
26 דאדם כמ"ש חי ה' אשר עמדתי לפניו ואברהם עודנו עומד
27 שהוא בחי' ביטול דחב"ד, משא"כ האופנים שבעולם
28 העשי' כידוע דאופן מקננא בעשי' הרי הוא בבחי' נה"י
29 בלבד שהוא רק בחי' הודאה, ואמנם אעפ"כ יש בהם בחי'
30 הביטול דכח מ"ה מאחר שהמה משתחוו' וכל השתחווה
31 הוא בבחי' הביטול דחכ' כידוע ע"כ נק' אופני הקדש
32 בבחי' החכ' שנק' קודש העליון כידוע, וע"כ משתחוו'
33 וסובבי' שהוא הגלגל שמתגלגלי' תמיד בסיבובם [מ] פני
34 הארת כח מ"ה דחכ' שמאיר בבחי' נה"י דוקא, ובוה יש
35 להם יתרון מעלה ומדריגה על השרפים הגם שהשרפים
36 המה בבחי' חב"ד דבריאה בבחי' היושר כנ"ל כמשי"ת
37 בעז"ה וד"ל.
38 והנה להבין כ"ז יש להקדים תחלה בבחי' וענין פי'
39 דאוא"ס עצמו שכלול מ"ס ובחי' מל' דא"ס הוא
40 בחי' האחרונה שבו הוא רק בחי' גילוי הארה בבחי' אותיו'
41 בלבד, והכל הוא עדיין בבחי' אור העצמי רק שהוא בחי'
42 גילוי ראשי' אור העצמי, כי פי' אוא"ס אינו מהות[ו]
43 העצמי רק אורו בלבד כידוע אבל גם [ב] בבחי' אורו יש י"ס
44 כח"ב אור רצונו וחכמתו [ית'] העצמי' כו', ובחי' המל'
45 הוא בחי' גילוי אותיו' בלבד שנק' שמו הגדול כמארז"ל
46 הי' הוא ושמו בלבד, ובלשון הזוהר גליף גליפו בחי'

המלך והוא עד"מ כמו אותיו' הדיבור שהוא סוף גילוי אור
השכל והרצון והתענוג כידוע, כך בחי' אותיו' שמו הגדול
הנ"ל הוא סוף גילוי של הרצון ותענוג וחי' שבעצמו'
אוא"ס, לפי שכל הט"ס הראשונים דכח"ב כו' שבאוא"ס
עצמו כלולי' בהעלם בעצמות מלבד בחי' מל' דא"ס שהוא
ראשית הגילוי של עצמות האור דא"ס כנ"ל ע"כ נק' סוף
העולם דא"ס עצמו וד"ל. והנה מבואר בע"ח בתחילתו
בשער הכללים דבחי' מל' דא"ס נעשה מקור לא"ק בבחי'
ג"ר שבו ומבחי' מל' דא"ק נעשה ג"ר דע"כ כו' ובל' הזוהר
נק' א"ק עתיקא דעתיקי' כו' ושרשו מבחי' מל' דא"ס ע"ד
הנז' בשער הכללי'.

להבין שרש ענין נגולים ויושר – קודם ר"ה תקנ"ה

חקיקת אותיו' בטה"ע בחי' עצמות אוא"ס כו' והוא אשר
נתפס עצמי' האור בבחי' שם, כמו עד"מ שם האדם
שנתפס ומלוּבש בו כל הארת עצמותו לקרא אותו בשמו
כידוע, וזהו הודו על ארץ כו' פי' הודו בבחי' הארה
דהארה כמו ונתת מהודך עליו דהיינו מזיו ואור פניו נמשך
האור לזולתו שהוא רק הארה דהארה בלבד, וכך כי נשגב
שמו גם מל' דא"ס הנ"ל והארה הנמשכת משמו נק' הודו
הוד שמו הגדול, אבל עצם הזיו דאור מל' דא"ס נאמר בו
הוד והדר לפניו בעצמותו ונק' הוד מל' כמו שהמלך
לעצמו משא"כ כשמאיר הודו לזולתו כו' וד"ל. והנה בחי'
מל' דא"ס הנ"ל נק' סוף עולם הא"ס כמבואר בס' עמק

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

קושיא עצומה ופליאה נשגבה, ועוד קשיא דבאמת מבואר
בזוה"ק בדוכתי טובא דיחוד י"ס עליונות נק' יחוד קוב"ה
ושכינתי'. והאיך הוא כיון שהי"ס אין ערוך ממש לגבי
הבורא ית' הנק' קוב"ה או שכינתי'. וגם צ"ל מהו החילוק
בין פי' קוב"ה לשכינתי' דלכאורה שני השמות מורים על
הבורא ית' א"כ איך שייך לומר היחוד בין עצם א'. אמנם
לפמש"ל יתיישב כל זה. והוא דעם היות שהיחוד הוא זיווגי
המדות מ"מ הרי במדות וספי' אלו מלוּבש ושורה אור א"ס
ממש וא"כ הרי ע"י יחוד המדות הוא יחוד וגילוי האור א"ס
ממש שבאותו המדה העליונה שמאיר ומתגלה במדה
שלמטה הימנה כמו ע"ד דוגמא ענין יחוד או"א הנה בחכמ'
הנק' אבא שורה אור א"ס משום שהחכמ' היא כלי הביטול
וכמ"ש הוי' בחכמ' כו' וע"י יחוד או"א מאיר ומתגלה האור
א"ס שבחכמ' בתוך ספי' הבינה כו' ולכן נק' היחוד הזה
יחוד הוי' אלקים או הוי' אהי' והנה שני השמות האלו
מורים על הבורא ית' שמצד התלבושותו בחכמ' נק' הוי'
ומצד התלבושותו בבינה נק' אלקי' או אהי' וע"י יחוד זה
נמצא מאיר ומתייחד האור א"ס שבחכמ' הנק' הוי' עם בחי'
האור שבבינה הנק' אלקים כו', וא"כ הרי מובן שמעלת
היחודים הוא גלוי אור א"ס ממש ולא כדקס"ד מעיקרא
שהוא זיווגי המדות לבד. ואם יאמר האומר כיון שמעלת
היחודים הוא מצד המשכת האור א"ס שבי"ס א"כ מהו
הצורך כ"כ ביחוד הספי' עצמן יהי' הכונה להמשיך האור
א"ס עצמו כגון בענין יחוד או"א שרצונינו להמשיך אור
א"ס בבינה שממנה יומשך אח"כ למטה כמ"ש ונהר יוצא
מעדן כו' א"כ למה לנו לכיון ביחוד חו"ב שע"י החכמ'
יומשך האור בבינה הי' לנו לכיון להמשיך אור א"ס בעצמו

י' ועפ"י המבואר למעלה, יצא לנו ביאור נחמד בענין
היחודים העליונים שהתחלנו לדבר בהם לעיל
אות ב', דהנה ידוע לכל מעיין בס' המקובלים כמו בפרדס
ובכהאריז"ל איך שעיקר מגמתינו בתומ"צ ובק"ש ותפלה
הוא ליחד יחודי' עליונים יחוד זו"נ או או"א ויש כמה
מעלות ומדריגות בענין היחודים ולפי מהות ומעלת
היחודים כך הוא מעלת היום כמו בשבת היחוד באופן זה
וביו"ט באופן אחר וכן בר"ח כו', ולכאורה אינו מובן מהו
הרעש כ"כ בענין היחודים הלא נודע שכל השתלשלות
העולמות הוא רק כטפה מאוקיינוס לגבי א"ס ב"ה ואפי'
א"ק שהוא ראשית כל העולמות וכללותן נמשך מאא"ס ע"י
צמצום עצום והוא ענין המק"פ המבואר בע"ח שנסתלק
האור ונשאר רק רשימו ומאותו הרשימו הוא שרש דשרש
להתהוות א"ק, ואח"כ נתצמצם א"ק וע"י הצמצום נתהוו
ממנו עולמות שלמטה ממנו ואח"כ יש כמה השתלשלות עד
שנתהוו או"א וזו"נ כו', וא"כ מובן היטב איך שאין ערוך
כלל ליי"ס דאצי' הנק' או"א או זו"נ לגבי אא"ס ב"ה ויותר
ממה שאין ערוך הטפה א' לגבי ים אוקיינוס כו' לפי שהים
יוכלו לשער כמה טיפין יש בו משא"כ הספי' לגבי אא"ס
אין ערוך ממש כלל, וכיון שכן לכאורה תמוה שהרי כל
עיקר מגמתינו הי' ראוי להיות בהמשכת אור א"ס ב"ה
עצמו ממש שממנו יתד ממנו פנה והוא עיקרא ושרשא
דכולהו עלמין ואליו תכלה נפש כל חי כו' אבל מה יתן ומה
יוסיף לנו כ"כ ענין היחודי' וזיווגי המדות וספי' עליונו'
הגם שהי' ע"י היחוד תוס' גלוי אור מ"מ כיון שכללות
הספי' כלא ממש חשיבי' ואין ערוך כלל לאא"ס וא"כ איך
יהי' כל עסקינו בענין הטפה א' לבד כו', והיא לכאורה

בבינה, וכן עד"ז ביחוד זו"נ שהענין שהאור א"ס המלוכש
 בז"א יאיר ויתגלה בנוק' וממנה יומשך לנו למטה בעולמות
 ביי"ע המקבלים ממנה. ומה צורך לנו ביחוד הז"א דוקא הי'
 לנו לכוין להמשיך אור א"ס עצמו בנוק' כו'. והתשובה בזה
 הוא דכמו שנת' למעלה שא"א להעולמות לקבל שום
 המשכה מאא"ס עצמו בדרך גלוי אם לא ע"י הספי' משום
 דאל"כ יתבטלו ממציאותן כו' כמו"כ הטביע המאציל
 העליון בבחי' הי"ס שהאציל שיהיו מקבלים ההארה
 וההשפעה זה מזה דייקא כמו עד"מ באדם יש שכל ומדות
 ומודו"מ. עם היות שכולן שרשן ומקורן מהנפש עצמה,
 מ"מ המשכת אור הנפש בתוכן הוא מתחלה בשכל ואח"כ
 ע"י אמצעות השכל דייקא נמשך אור הנפש בהמדות לזככן
 ולתקנן ולא יומשך מהנפש במדות שלא ע"י אמצעות
 השכל כנראה בעליל שעיר פרא אדם יולד ואינו יודע איך
 יטה מדותיו מה ירצה ומה לא ירצה אבל ע"י השכל נמשך
 אור הנפש לתקן המדות להתאוות דברים גדולים שראוי
 להתאוות עליהם ולמאוס דברים שאין ראויים הגם שמצד
 המדות עצמן הי' חומד אותן. ולכן הקטן ששכלו קטן
 מתאוה לדברים קטנים וכשמתגדל שכלו ימאוס באותן
 הדברים ויתאוה למה שראוי להתאוות לאהבה את ה'
 ולעבדו כו' וכמ"ש לפי שכלו יהולל איש כו', וכן עד"ז ע"י
 המדות מקבל המחשבה שא"א שיחשוב באיזו דבר בלתי
 שיהי' לו איזו חשק ורצון במחשבה זו ולפי המדה כך יהי'
 המחשבה אם הוא ענין אהבה ותשוקה או כעס וקפידא או
 התפאוות כו'. וכן הדבור מקבל ע"י המחשבה דייקא ובלתי
 אפשר להגיע אור הנפש בדבור אם לא ע"י אמצעות

המחשבה כו', וכמ"כ עד"מ זה יובן ג"כ למעלה ענין
 המשכת האור א"ס ביי"ס שמתחלה מאיר האור בחב"ד
 ואח"כ ע"י חב"ד דייקא מקבלים המדות הנק' ז"א ואין דרך
 להגיע השפע במדות מבלי אמצעות חב"ד וכן ע"י ז"א
 נמשך אח"כ לנוק' בבחי' מחשבה ודיבור כו'. ונמצא
 כשצ"ל יחוד והמשכת אור א"ס במל' הנק' נוק' צ"ל ע"י
 אמצעות המדות עליונות הנק' ז"א שמתחלה מתלבש האור
 בתוכן ואח"כ על ידן נמשך בדיבור העליון הנק' מל' או
 במחשבה הנק' לאה. וכעד"ז יחוד והמשכת אור א"ס בבינה
 צ"ל ע"י החכמ' דייקא וזהו ענין יחוד או"א ויחוד זו"נ
 שהוא ענין המשכת אור א"ס ע"י אמצעות זיווגי המדות
 כו', ונמצא שע"י יחוד זיווג המדות הנק' ז"א ונוק'
 מתייחדים ממש שני שמות הוי' ואדני או הוי' אלקי' שהוא
 בחי' התלבשות האא"ס שבמדות הנ"ל שבז"א מאיר האור
 בגלוי יותר ונק' הוי' ובמל' מאיר בצמצום יותר ונק' אד'
 אמנם ע"י זיווג המדות מתגלה בחי' הוי' באדני דהיינו
 שבשם א"ד שהוא בחי' צמצום ההארה להחיות נפרדים
 ובע"ג לאשתמודע אדון על כולא כו' יהי' שם גילוי האור
 א"ס ביתרון עצום מבחי' הוי' שהוא כמו שמאיר בז"א שלא
 ע"י צמצום כ"כ, וזהו הנק' ג"כ יחוד קוב"ה ושכינתו. כי
 האור א"ס שבמל' הנק' דיבור נק' שכינתו ע"ש ששוכן
 ומתלבש בעולמות התחתונים והאור א"ס כמו שמלוכש
 בז"א נק' קוב"ה ע"ש שהוא קדוש ומובדל מהתלבשות זו
 אלא שהוא ג"כ ברוך ונמשך להאיר בגילוי באצ"י כו' ופי'
 יחוד קוב"ה ושכינתו היינו גלוי אוא"ס כמו שהוא בז"א
 שיתגלה בבחי' הדיבור העליון עלמא דאתגליא כו':

שרש מצות התפלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

וזהו מ"ש עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם
 שהעון מבדיל ומסתיר שלא יהי' נק' אלקינו שלנו
 דהיינו שאינו מאיר אלקות בבחי' גילוי בנש"י. ויש כמה
 הבדלות גם בקדושה, וכמו המבדיל בין קדש לקדש, דהיינו
 שאף לאחר הפרסא הוא ג"כ קדש רק שאינו קדש כמו קודם
 הפרסא כו', והיינו לפי שאף שיש פרסא מ"מ הפרסא אינו
 הסתר גמור לפי שהפרסא הוא מסך דק שאינו מסתיר כ"כ
 וע"כ גם לאחר הפרסא הוא קדש. אך המבדיל בין קדש לחול
 הוא הבדלה גמורה שמסתיר על בחי' גילוי אלקות ואינו
 מאיר כלל בבחי' גילוי לפי שהמסך הוא מסך עב, וזהו ק"נ
 המסתיר לו, וזהו כתנות עור משכא דחויא המסתיר כמו
 למשל אם עושין מסך מעור מסתיר לגמרי את אור זיו השמש,

משא"כ אם עושין מסך מזכוכית אף שהוא מסתיר מעט מ"מ
 מאיר ע"י אור השמש ג"כ, וזהו שיש כמה הבדלות המבדיל
 בין קדש לקדש זהו כמו למשל מסך של זכוכית, אך המבדיל
 בין קדש לחול הוא כמו למשל מסך מעור שמסתיר לגמרי כו'
 שהוא בחי' ק"נ. ועוד יש הבדלה בין טוב לרע שבק"נ יכול
 להתהפך לקדושה משא"כ גק"ה"ט לגמרי אינו יכול להתהפך
 לקדושה כלל כו', וזהו עוונותיכם מבדילין ביניכם לבין
 אלקיכם שנעשה מסך מבדיל כו', וכדי שיהי' אלקינו בבחי'
 גילוי צריך שיהי' מתחלה בחי' סור מרע כדי שלא יהי' העון
 מסך מבדיל כנ"ל, וזהו"ע תשו"ת תשוב ה' תתאה.
 אך כ"ז אף שהוא סור מרע ומסיר את המסך שלא יבדיל,
 מ"מ הגילוי שמאיר הוא רק מבחי' ממכ"ע שהוא בחי'

16 שיש ביכולת התורה לחבר כו', וזהו כי אל דעות הוי' ד"ע
17 מלמעלה מ"ט שלמעלה היש ולמטה הוא אין שכולא קמי' כלא
18 חשיבי, וד"ת הוא מלמטלמ"ע שלמעלה הוא אין ולמטה הוא
19 היש, וזהו בחי' סובב וממלא, ושיהי' התחברות ב' דיעות
20 דהיינו שבד"ת יהי' ג"כ הגילוי איך שכולא קמי' כלא חשיב
21 צריך שיהי' נמשך מלמעלה מב' הדיעות אשר שם ב' הדיעות
22 שוין ע"כ יכול להיות הגילוי בד"ת כמו בד"ע ממש, וזהו ע"י
23 התורה שהתורה מחבר ב' הדיעות לפי שאורי' מח"ע נפקת,
24 ושורש התורה הוא למעלה גם מבחי' חכ' דהיינו מבחי' חפץ
25 פנימי' הרצון כו', והיינו שע"י התו' נעשה יחוד ו"ה וזהו
26 תשוב ה' עילאה לגבי י', ויש בזה ג"כ שני מדרגות תשוב ה'
27 לגבי יו"ד מלמטלמ"ע וגם תשוב יו"ד לגבי ה', וכשנק' בעל
28 תשובה זהו שנמשך ההשפעה מע"ק לחכ' ומחכ' לבינה זהו
29 בעל משפיע לבחי' תשובה, וכמ"ש בזהר מאן ישוב דא ע"ק
30 לאתגלאה, וזהו מ"ש שובה אלי ואשובה אליכם.

לכן אמור לבנ"י

ש"פ וארא, תרל"ב.

1 אלקינו לבד, אבל כדי שיהי' מאיר גילוי בחי' סוכ"ע הוי'
2 אלקינו שיהי' הוי' אלקינו זהו ע"י ועשה טוב ע"י מעשה
3 המצות, כי מעשה המצות נק' טוב וכמ"ש אמרו צדיק כי
4 טוב, תחת אשר לא עבדת את הוי' אלקיך בשמחה ובטוב
5 לבב מרוב כל, והנה טוב הוא בגימ' א"ה ו"ה שהוא ר"ת את
6 השמים ואת הארץ אני מלא בחי' סוכ"ע, והיינו שע"י ועשה
7 טוב ממשיכים בחי' סוכ"ע בחי' שם הוי' שהוי' יהי' אלקינו,
8 וזהו המשכה מלמעלה למטה, וזהו"ע יחוד ו"ה שע"י סור
9 מרע ועשה טוב ע"י נמשך הגילוי מבחי' ז"א ומל'.
10 והנה יש עוד מדרגה בקש שלום ורדפהו, שלום הוא בחי'
11 תורה כמ"ש או יחזיק במעוזי יעשה שלום לי שלום
12 יעשה לי וארז"ל כל העוסק בתורה משים שלום בפמליא
13 שלמעלה ובפמליא של מטה, והיינו שהתורה מחבר בחי'
14 סוכ"ע בממכ"ע, וכיון שהתורה מחבר בחי' סוכ"ע בממכ"ע
15 עכצ"ל ששרש התורה למעלה גם מבחי' סובב וממלא, כיון

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס העבודה

19 הקירוב לאלקות נרגש אצלו החומריות והעביות של
20 הענינים הגשמיים (די גראבקיט פון דעם) דבעת שהוא
21 נמשך אחריהם אינו מרגיש כלל העביות שבהם אבל כאשר
22 מתקרב לאלקות ה"ה מרגיש היטיב את העביות והבהמיות
23 אשר בהם ואינו חפץ בשו"א להיות כבהמה (וזהו הטעם
24 שבכדי לפעול בנפשו הכפי' בענינים פריטים הוא בעת
25 התפלה דוקא מפני שאז מאיר בו הנה"א והכחות דנה"ב
26 הן בהעלם אז דהוא ענין החלישות דנה"ב ע"כ בנקל לו
27 אז לפעול יותר. ועוד מפני שאז הוא רואה ומרגיש היטב
28 את העביות בזה ובנקל יפעול בעצמו לכפות א"ע כו')
29 ובפרט כשמתבונן בענין ראה נתתי לפניך את החיים ואת
30 הטוב ואת המות ואת הרע דהגשמי מצ"ע הוא דבר מות
31 וכמו גוף המת ה"ה מאוס בלי חיות ונפסד ונשקף ביותר.
32 כמו"כ כל הדברים הגשמיים מצ"ע בלי הכוונה האלקית
33 כ"א התאווה שבהם ה"ז דבר מיאוס ושקץ, דבאריכות
34 ההתבוננות בזה נמאסים בעיניו במקצת עכ"פ חעניני'
35 הגשמיים החומרים וכמ"ש מזה בדרוש תקעו הנ"ל במא'
36 הנ"ל.

1 וע"י הקירוב והדביקות באלקות ה"ה מתרחק מהענינים
2 החומרים הטבעיים דאהבה היא העתקה ממקום
3 למקום וכמ"ש הלך ונסוע וכמו ההולך ממקום למקום כי
4 מה שמתקרב אל המקום שהולך ה"ה מתרחק מהמקום
5 שהלך משם, וכך הוא באהבה דכל מה שמתקרב יותר אל
6 אלקות ה"ה מתרחק מהענינים החומרים והו"ע חלישות
7 הנה"ב שנחלש טבעו החומרי ע"י התגברות האהבה
8 לאלקות (וכמו שנרגש לכל עובד ה' דע"י התפלה בעבודה
9 טובה בהתעוררות אהבה וקירוב לאלקות הנה גם כמה
10 שעות אחר התפלה הוא אדם אחר (ער איז גאר א
11 אנדערער) או גם יום שלם, ומובן דבכדי שתהי' החלישות
12 באמת ה"ז לא בפעם אחת ושתיים כ"א בשקידת העבודה
13 יום יום ובד"כ החלישות היא שאינו מתפשט להתלבש
14 באברי הגוף במעשה דבור ומחשבה וכמ"ש בסש"ב פי"ב
15 וי"ג) וגם ע"י העדר השימוש בהכחות הטבעיים ה"ה
16 מתחלשים וכמ"ש בשע"ת לר"י ז"ל בענין שבירת התאווה
17 שזהו ע"י העדר העשי' בפועל ובמשך זמן בהעדר
18 ההשתמשות בהם ה"ה נחלשים הרבה. ועוד זאת שע"י

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

1 יאָרצייט כבוד אמו זקנתו הרבנית הצדקנית מרת רבקה נ"ע
2 זי"ע
3 "טעמא כי טוב סתרה לא יכבה בלילה גרה". ופרש
4 המצודת דוד, לפי שטעמא כי טוב סתרה, לזאת
5 גם בלילה לא יכבה גרה ועוסקת גם בלילה, דהסדר הרגיל
6 הוא שלילה הוא זמן המנוחה מעבודת היום, ועקר העבודה
7 הוא ביום דוקא, וכמו שכתוב "יצא אדם לפעלו ולעבודתו
8 עדי ערב", וכתוב "יהיה לנו היום למלאכה", אבל בלילה
9 הוא זמן המנוחה, וכמאמר "לא אברי לילה אלא
10 לשנתא"^א, שהשנה היא שהאדם נח מעיפותו ולאחריו כל
11 היום, וכן הוא הסדר הרגיל בכל עובד ובעל מלאכה, אבל
12 מי שהוא טועם טעם טוב המסחר, ויש לו ענג רב
13 בעבודתו, הנה גם בלילה לא יכבה גרו, שעוסק גם בלילה,
14 להיות כל כך גברה עליו התשוקה והענג מעבודתו עד שכל
15 מה שמרבה לעבד ולהתעסק מוסיף בו ענג, ואדרבא
16 השביתה והמנוחה מהעבודה יסוב לו צער¹. וכמו שאנו
17 רואים בחוש בכמה בני אדם, שהם טרודים ביותר
18 בענייניהם ועסקיהם ומתענגים ענג רב מזה, עד שבאם יעדר
19 רבוי העבודה וישיגם המנוחה והשביתה, הנה לא זו בלבד
20 שלא יתענגו מזה, אלא אף גם יגיעם החלי והקאב, והוא
21 לפי שנהנים מעבודתם והתעסקותם. וככל המשל הזה יובן
22 גם ברוחניות הנפש, שלאחר שהנפש טועמת ומשגת הטוב
23 הרוחני הנה גם בלילה לא יכבה גרה. ובאור הענין הוא,
24 דהנה איתא במדרש רבה: "ראה שהתורה נקראת גר, וכמו
25 שכתוב 'כי גר מצוה ותורה אור', וכן הנפש נקראת גר, וכמו
26 שכתוב 'גר הו' נשמת אדם', אמר הקדוש ברוך הוא: גרי
27 (התורה) בידך ונרדף (הנשמה) בידך, אם אתה משמר את גרי
28 הנני משמר את נרדף, שחיות הנשמה היא מהתורה. וזהו
29 פרוש "טעמא כי טוב סתרה", כשהנפש טועמת את הנעם
30 האמתי שבתורה, אז "לא יכבה בלילה גרה" של הנשמה
31 (וכמו שיתבאר אם ירצה השם). ואמר על זה "סתרה"
32 דוקא, וכמו בגשמיות ענין המסחר הוא שהאדם לוקח איזה

33 דבר – חפץ או פרי ותבואה – ומשביחם, ואזי הוא מוכרם
34 לזולתו ומרויח בזה, וההשפחה מה שמשביח את הדבר
35 הנקנה היא בכמה אפנים שונים, או שקונה הרבה בפעם
36 אחת ומוכר מעט מעט להדושים אותו, כן הוא ברוחניות
37 גם כן מה שקונה את הרוחני ונעשה קנין בנפשו מה
38 שמתעצם עם עצמו ומהותו, ועל זה אמר "סתרה", שיהיה
39 הדבר שהוא משיג במדרגת סתרה, והוא שיתעצם עם
40 מהותו ונפשו דוקא, וכמו שהמסחר הוא חיי הגוף שלו
41 אשר ממנו ישיג את פרנסתו, כן הוא ברוחניות שיהיה
42 שהשיגו יהיה מקור חיי נשמתו שממנו תתפרנס נפשו
43 במזון רוחני, וכאשר יהיה כן, אז לא יכבה בלילה גרה,
44 שפירוש לילה יש שני ענינים, וכדאיתא ריש פסחים
45 דעולם הזה בכלל נקרא בשם לילה, וכן זמן הגלות בפרט²,
46 וזהו שכתוב "לא יכבה בלילה גרה", שאור נפשו מאיר
47 בתכלית ההארה. והנה בכדי שייכל לקיים המסחר ולהחזיקו
48 הוא על ידי ההשתתפות, מה שמתחברים שנים ועוסקים
49 בקנין ומסחר יחדיו, דלעולם המסחר הוא לעצמם מכל
50 האדם בעצמו, ודרושה לו השתתפות וזולתו, אמנם הרבית
51 היא אסורה על פי תורה ותקנו התר עסקא, והוא מה
52 שמשתתפים ביחד, פלגא באגרא ופלגא בהפסדא, ועוד
53 יתרון³ להלוה שלוקח שכר עמלו, שהרי ההתעסקות
54 במסחר תהיה עליו לבד, והמלוה הוא רק שנותן את החסר
55 לו, ולזאת הוא מקבל שכר עמלו או חלק יותר גדול בזה
56 העסק, והמלוה מקבל חלק קטן, תלתא באגרא ופלגא
57 בהפסדא⁴, או תלתא באגרא ותרתי תלתא בהפסדא⁵ כפי
58 הפשרה שביניהם⁶. שבאמת הרי להמלוה באה תועלת מן
59 העסק הזה כפי החלק אשר ישותו ביניהם, ובדגמא כזאת
60 הוא גם בעסק הרוחני, שבכדי שיהיה בלח האדם לנהל
61 עסקו ולהרויח נותנים לו מלמעלה כחות על זה והוא בהתור
62 עסקא, כדאיתא בערכי הפנוים של בעל סדר הדורות
63 מערכת הלוואה, שירידת הנשמה בגוף הוא בהתור עסקא,
64 פלגא מלוה ופלגא פקדון, ועל ידי הכח הזה הנה לבד

(3) בבא מציעא סח, א.

(4) ראה ש"ך יורה דעה סימן קעז סעיף ד סעיף-קטן יד, ושם נסמן.

שולחן ערוך רבנו הוהן הלכות ריבית סעיף לח.

(5) שולחן ערוך סעיף ד שם.

(6) ראה בש"ך שם.

(*) נדפס בספר המאמרים תש"ט עמוד 27 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר על פי הנדפס שם.

(1) ראה בבא מציעא עז, א: באכלושי דמחזא דאי לא עבדי חלשי.

(2) ד"וילת לילה אלא גלותא" (וזהו חלק ג רלח, ב). ועיין גם כן

סנהדרין צד, א.

8 וַעֲצוּמָה וְעַל יְדֵי עֲבוּדָתוֹ מְרוּיִת, וְהֶרְחוּ הֵנָּה לְבַד מֶה שֶׁהוּא
9 מְקוֹר חַיּוֹ וּפְרָנְסַת נַפְשׁוֹ, הֵנָּה עוֹד נוֹתֵן חֶלֶק לְהַמְלִיָּה.
10 קְצוֹר. יִפְרֹשׁ "טְעָמָה כִּי טוֹב סִתְרָה" עַל עֶסֶק הַתּוֹרָה, וְאִזּוֹ
11 גַּם בְּלִילָה – עוֹלָם הַיָּה וְזִמְנֵי הַגְּלוּת בְּפָרֶט – לֹא
12 יִכָּבֶה נֵרָה שֶׁל הַנֶּשְׁמָה. תּוֹרָה נִקְרָאת "סִתְרָה", כִּי זֶה צָרִיךְ
13 לִהְיוֹת פְּרָנְסַת נַפְשׁוֹ, וְהוּא בְּעֶסְקָא, כִּי מְגִיעַ רוּחַ גַּם
14 לְהַמְלִיָּה, דְּמוֹסִיפִין כַּח לְמַעְלָה.

י"ד ט שבט, תש"ט.

1 זאת מֶה שֶׁהִלּוּהּ הוּא הָאָדָם מְרוּיִת שֶׁהוּא עֲנִין הָעֲלִיָּה
2 שְׁאַחַר הִירִידָה, הֵנָּה גַּם לְהַמְלִיָּה מְגִיעַ תּוֹעֲלָתָהּ שֶׁהוּא
3 הַגְּדֵלֶת וְהוֹסֶפֶת הָאֹר בְּעוֹלָמוֹת שֶׁלְמַעְלָה וְכֵן לְמַטָּה, וְכִמּוֹ
4 שֶׁפְּתוּב "הָבִי גְדֹל לְאַלְקִינוּ", וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה אֵיכָה,
5 "בְּזִמְנֵי שִׁישְׁרָאֵל עוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם מוֹסִיפִין כַּח וְגִבּוֹרָה
6 לְמַעְלָה", וְכִמּוֹ שֶׁפְּתוּב "בְּאַלְקִים נַעֲשֶׂה חֵיל", וְכֵן זֶה
7 נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבוּדַת הַלּוּהּ שֶׁעוֹסֵק בְּמִסְחָר בְּעֲבוּדָה רַבָּה

(7 בארוכה על דבר עבודה צורך גבוה בעבודת הקודש חלק ב. בהקדמת של"ה חלק בית גדול.

לקוטי דיבורים

ליקוט כו.

29 מזבח הזהב נקרא מזבח הפנימי. ומזבח הנחושת
30 נקרא מזבח החיצון. שני המזבחות מוקפים בקלעים
31 ובמסך החצר - ולאחר מכן בכותלי חצר בית
32 המקדש - .
33 תוכן הענין של כותל הוא, מה שהוא מבדיל בין
34 לפנים מן הכותל לבין מחוץ לכותל, שלפנים מן הפרוכת
35 הוא קדש הקדשים, ומחוץ לפרוכת - קדש, היכל הקדש,
36 ומחוץ להיכל - חצר המקדש, וגם חצר המקדש מוקף
37 בגדר המבדיל בין הקדש לחוץ, שלפנים מן הכותל -
38 קדש, ומן הכותל ולחוץ - חוץ.
39 הדבר הראשון שעשה משה רבנו היה קדש הקדשים,
40 הכניס בו את הארון והלוחות ואת צנצנת המן ותלה את
41 הפרוכת, הבדיל את קדש הקדשים מקדש, הקים את
42 הקדש, העמיד בו את השולחן ולחם הפנים, המנורה
43 ומזבח הזהב, תלה את המסך והעמיד את מזבח הנחושת.
44 ואז העמיד את העמודים והקלעים. אז ידעו שמקלעי
45 החצר ולפנים שייך למשכן ומקלעי החצר ולחוץ - חוץ.
46 זה ציורו של המשכן שהקים משה רבנו על פי ציווי
47 הוי', דבר דבר על אופנו במדה ובמשקל. הוא הקים את
48 המשכן וסידר את הארון, השולחן, המנורה, מזבח הזהב,
49 מזבח העולה, הכיור וכו' - בסדר של קדימה
50 ואחר על פי ציווי ה'.
51 בנין המשכן היה על ידי משה רבנו, שמדריגת נשמתו
52 ומעלתו במדריגות הספירות העליונות, היא חכמה
53 דאצילות.
54 בנין בית המקדש, הנקרא בית עולמים, היה צריך
55 להיות על ידי דוד המלך, שמדרגת נשמתו בספירות
56 העליונות היא ספירת מלכות דאצילות, רק כיוון שספירת
57 המלכות מובדלת מספירת החכמה בכך שמספירת

1 תכלית הכוונה בבריאת העולם הזה הגשמי היא
2 שיהיה עילוי באצילות העליון, שאצילות העליון תעלה
3 בעצמות אין סוף, שלמעלה מהתחלקות מדריגות.
4 עליית העולמות בעצמות אין סוף, היא על ידי
5 העבודה של הארת הנשמה שבגוף, בלימוד התורה הדנה
6 בכל עניני החיים, ובדרכי קיום המצוות בזמנים השונים
7 של חיי האדם בזמני השנה.
8 תכלית הכוונה היא, שחיי האדם בעולם הזה יהיו
9 הכנה טובה לחיים הנצחיים מה שהנשמה עולה ומעלה
10 כל העולמות, בעצמות אין סוף, בעילוי אחר עילוי, עילוי
11 הגורם נחת רוח בעצמות אין סוף.
12 "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ¹אומר רש"י: ועשו
13 לי מקדש - ועשו לשמי בית קדושה. כלומר, כדי שיהיה
14 ושכנתי בתוכם צריך להיות ועשו לי לשמי בית קדושה.
15 היהודי של בית קדושה, מתחלק לשלשה חלקים:
16 קדשי קדשים, קדש וחול. הפנימי שבפנימי היה קדש
17 הקדשים, שם עמד הארון והלוחות. קדש היה ההיכל שם
18 עמדו שולחן הזהב, המנורה והמזבח הפנימי. וחצר
19 המשכן שם עמדו מזבח הקרבנות והכיור. המשכן ולאחר
20 מכן בית המקדש היו מוקפים בגדר ומהגדר ולפנים היה
21 חצר המשכן ולאחר מכן חצר בית המקדש.
22 כשבצלאל ואהליאב סייעו עשיית המשכן על כל כליו,
23 כפי שמפורט בתורה, העמיד משה רבנו בעצמו את
24 המשכן, הכניס את הארון והלוחות ואת צנצנת המן
25 בקדש הקדשים ופרס את הפרוכת. מהפרוכת ולחוץ, היה
26 חלק המשכן, ולאחר מכן חלק המקדש, שם עמדו
27 המנורה, השולחן ומזבח הזהב. ובחצר המשכן - לאחר
28 מכן בחצר בית המקדש - עמד מזבח הנחושת.

1 החכמה אין החיצונים יכולים לינוק ומספירת המלכות
2 יכולה להיות יניקה לחיצונים - היתה עבודתו של דוד
3 המלך עליו השלום ללחום עם החיצונים ולהאבידם, ולכן
4 עשה דוד רק את ההכנות לבנין, הוא אסף הרבה נחושת
5 כסף וזהב, אבני גזית ועצי ארזים, להקים בהם את בית
6 המקדש וכליו. ואילו את הקמת בית המקדש הרשה
7 השי"ת רק לבנו שלמה.
8 אופן בנין בית עולמים שבנה שלמה על פי הכנת
9 והוראת דוד אביו, היה בירושלים. המקדש שבירושלים
10 שלמטה מכוון לבית המקדש שבירושלים שלמעלה.
11 הגאון המקובל הרב רמ"א - רבנו משה בהגאון רבי
12 ישראל איסרליש מקראקא - בספרו "תורת העולה"
13 מסביר בפרוטרוט כל פרטי הענינים של בית המקדש
14 שלמטה. בית המקדש בעולמות העליונים, בעולם
15 התחתון ובכוחות ומדות בני אדם.
16 הספר "תורת העולה" היה אחד מספרי ההשכלה
17 והעבודה, שהחסידים הראשונים, גדולי בעלי השכל,
18 למדו אותם.
19 ברשימות היומן שלי, שרשמתי מה שזכיתי לשמוע
20 מהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק בשנת תרנ"ז, ישנה רשימה
21 מפורטת ממה שאמר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
22 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בענין העבודה של חסידים
23 בעבודת התפלה.
24 חסידות היא השכלה והבנה, שבעיקרה גילה וייסד
25 רבנו הגדול בשביל עבודת התפלה וחינוך החסידים,
26 ואחריו הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי ואחריו הוד כ"ק
27 אאזמו"ר הרה"ק "צמח צדק", שתיקנו את סדר עבודת
28 חב"ד, שחסידים בלי הבדל מעמד ומצב בהשכלה והשגה,
29 יהיו בעלי עבודה.
30 בודאי שצריכים ללמוד חסידות ולהתעמק בהבנת
31 החסידות, אך עיקר ושורש הכל הוא עבודת התפלה,
32 תפלה לבית בלב נשבר ואמירת תהלים, העולה למעלה
33 מעלה ומעוררת רחמי שמים בישועה בגשמיות
34 וברוחניות.
35 כדי להיות עובד השי"ת כפי שהוד כ"ק אבותינו
36 רבותינו הקדושים הדריכו וברכו את החסידים, צריכים
37 להתחיל בעבודה בפועל, אמסור בזה בקיצור דקיצור, מה
38 שרשום אצלי בענין זה.
39 בחינוך המזבח, ישנם חינוך המזבח הפנימי וחינוך
40 המזבח החיצוני. בחינוך עצמו גם כן ישנם חינוך פנימי
41 וחינוך חיצוני, חינוך כללי וחינוך פרטי. חינוך כללי היינו
42 יהודי של שולחן ערוך, העבודה של מזבח החיצון, וחינוך
43 מזבח הפנימי, חינוך חסידים.

44 שתייהן, עבודת הקרבנות (מזבח החיצון) ועבודת
45 הקטורת (מזבח הפנימי) הן עבודת החסידים. ההבדל
46 הוא בין עבודת המוח ועבודת הלב, התפעלות המוח
47 והתפעלות הלב.
48 עבודת הלב תפסה תמיד את המקום הגדול ביותר
49 אצל חסידים. עבודת המוח היא הכנה בלבד לעבודת
50 הלב, שכן "מוח שליט על הלב בתולדתו", אך העבודה
51 העיקרית היא עבודת הלב. כך היה הסדר הפנימי אצל
52 חסידים שהתוועדו, והתוועדות החסידית השתקפה
53 בעבודת התפלה ובתיקון המדות.
54 בחינוך הפנימי שחינכני הוד כ"ק אאמו"ר בשנות
55 נעורי, אמר לי שסיפורי החסידים יש בהם משום הטבה
56 כללית העושה את האדם לבעל מדות טובות ולעובד
57 השם.
58 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק האריך רבות בביאור
59 והסברת הענין, שישנם שני אופני הטבה, הטבת הנרות
60 והטבת הקטורת. קטורת איננה אגודת קטורת
61 שמקטירים על המזבח. בקטורת ישנם י"א סממנים,
62 וצריכים לדעת איזה סממנים ומה הכמות שיש לקחת
63 מכל מין. יש סממנים שצריכים לכתוש ויש סממנים
64 שצריכים לשחק - זה נקרא הטבת הקטורת. גם בהטבת
65 הנרות צריכים לדעת איך ומאיזה חומר, לסדר את
66 הפתילות, באיזה כלי לנסוך את השמן - זה נקרא הטבת
67 הנרות, ואז זה אור המאיר. סיפורי צדיקים הם ההטבה,
68 קרבנות ענינים זבח, זובח יצרו, אתכפיא, לכפות את
69 עצמו.
70 העיקר שבתפלה הוא מה שבא אחרי התפלה,
71 הציורים שאחרי התפלה, יהודי חסיד, בעל הבית חסיד,
72 החנווני החסיד, הרי ה'אחרי התפלה' תלוי בהתנהגות
73 שלפני התפלה. אחרי התפלה ישנן ההנהגות של יהודי
74 של שולחן ערוך, איך לקום, איך לישון, איך לאכול.
75 החינוך הפנימי הוא איך לחיות.
76 יו"ד כסלו הוא זמן הלידה של חסיד. י"ט כסלו הוא
77 הברית.
78 בין יו"ד לי"ט כסלו - היא הלידה, ההתחלה היא
79 מ"יו"ד", התוועדות חסידית היא לידתו של חסיד.
80 לא יכולתי לדלג ולא לומר ל"תמימים" את האימרה
81 ששמעתי מאבי, שהאימרה לא תישאר בהשכלה והשגה,
82 אלא שתהיה בעבודה בפועל, לעבוד עם עצמו ועם
83 הזולת, להניח הכל בצד ולעסוק בעבודה בפועל.
84 יעזור השי"ת שתהיה נחת מיהודים בכלל ומחסידים
85 בפרט, בגשמיות וברוחניות, שהגשמיות תביא לרוחניות,
86 אז תהיה הגשמיות שער לגילויים עצמיים כפי שרצו
87 ורוצים הוד כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק ע' – דרכו החדשה של ברוך מוויאזין

1 ברוך היה שרוי במבוכה. את האמת על ביקורו אצל ראש הישיבה היה אסור לו לספר, ואילו שקר
2 לא רצה לומר.

3 לאחר מחשבה סיפר לבני הישיבה, שלא נתנו לו מנוחה:

4 כי לאחר שנוכח לדעת את גודל צדקנותו של רבי שלמה, התעוררה בקרבו שאיפה גדולה לקבל
5 ממנו דרך תשובה על חטא שִׁחָטָא פעם. לאחר מאמץ רב הצליח להיפגש עם הגאון ביחידות ולשמוע
6 מפיו דברי מוסר ותוכחה על מידת הענווה ועל מידת האמת, אשר שתיהן מהוות הכנה מתאימה לעבודת
7 הבורא כראוי.

8 באותה הזדמנות השמיע ברוך לפני מאזיניו רעיונות מספר ממה שלמד בספרים "ראשית חכמה"
9 ו"עבודת הקודש". הדברים הרשימו מאוד את התלמידים. באופן זה הצליח ברוך להימנע מדבר שקר,
10 ומצד שני לא גילה שהצדיק קיבל על עצמו ללמוד עימו ביחידות.

11 כאשר חזר לבית המדרש שבו לן שיחָזר ברוך במחשבתו את כל מה ששמע מרבי שלמה, והגיע
12 למסקנה כי עליו להתמסר לטיפוח הענווה ולהתרחקות משקר. מדבריו של רבי שלמה הבין כי עדיין
13 אין הוא, ברוך, משוחרר ממידות הגאווה והשקר.

14 ברוך מוויאזין לא היה מסוגל להבין כיצד זה נשאר אצלו המידות השליליות של גאווה ושקר,
15 לאחר שהתענה מספר כה רב של תעניות ועבר סיגופים כה רבים.

16 לכן הוא החל, אפוא, להטיף מוסר לעצמו וקרא לעצמו "שקרן" ו"בעל גאווה", כאשר הוא שופך
17 תוך כדי כך דמעות לרוב. את הדמעות אסף בחופניו ורוחץ בהן את פניו, זה היה אמור לבטא, שבפעולה
18 זו הריהו שוטף ומנקה את הרושם שהחטאים עושים במצחו ובפניו.

19 בכך צעד ברוך בדרכם של בעלי המוסר של אותם זמנים. הוא שמע על כך מפיו של זלמן לייב,
20 אחיו המבוגר, שהיה איש מוסר. כן שמע בשעתו על ר' זלמן חיים שרגא, הפרוש הזקן שישב שבעים
21 שנה בפרישות, כי כאשר היה עורך תיקון חצות היה אוסף את דמעותיו ורוחץ בהן את פניו.

22 סבו של ברוך, ר' ישראל אליהו הצדיק, סיפר כי עוד בהיותו נער צעיר נודע כבר ר' זלמן חיים
23 שרגא לפרוש והיה מקובל בעיני כולם כקדוש, ולמרות שהפרוש היה אז כבר ישיש מופלג, היה נראה
24 כבן שישים, סבו של ברוך הסביר כי כאשר רוחץ האדם את כתמי חטאיו מעל פניו הרי גם בגיל מאה
25 שנה הוא נראה כבן שישים בלבד.

26 תענית שלוש היממות שברוך קיבל על עצמו עמדה להסתיים ביום שישי, ערב שבת פרשת
27 בחוקותי, בחצי היום. למרות שהצום החליש אותו ישב ברוך כל הלילה של אור ליום שישי ולמד
28 תורה בשקידה רבה.

29 ביום שישי ביצע את ההכנות הדרושות לקראת שבת קודש, וישב לומר את פרשת השבוע "שניים
30 מקרא ואחד תרגום". הוא עשה זאת בהתעוררות ודבקות רבה, איש לא היה יכול להכיר בו כי מאחוריו
31 שלש יממות של צום.

- 1 נוהג היה רבי שלמה לְכַחֵזר בכל "זמן" את אחד מהתלמידים החדשים של הישיבה שישרת אותו בביתו. תלמיד זה היה לָן בביתו של ראש הישיבה וסועד על שולחנו.
- 2 ביום הראשון הבא נמסרה הודעה לברוך כי הוא נבחר על ידי הגאון להיות משמשו ב"זמן" הנוכחי, וכי ביום שלישי עליו להתייצב לצורך זה בביתו של הגאון.
- 3 אפשר לשער את רוממות רוחו והרגשתו העילאית של ברוך על כך. ברם, מאידך העיקה עליו הבעיה כיצד להתחמק מלסעוד על שולחן הגאון כשאר התלמידים ששימשו אותו. כזכור, קיבל ברוך על עצמו לא ליהנות משולחן אחרים כי אם לכלכל עצמו רק מיגיע כפיו. הוא לא ידע, אפוא, איך יוכל לקיים מנהגו זה כאשר יהיה בן ביתו של רבי שלמה.
- 4 באותו יום שלישי בבוקר התפלל ברוך שחרית במניין הראשון, ומיהר לבית ראש הישיבה, מוכן ומזומן לבצע כל שיוטל עליו. רבי שלמה עמד אז לסיים את שיעורו היומי הקבוע במשנה ובגמרא, אותו נהג ללמוד ביחידות אחר התפילה.
- 5 כאשר הגיעה שעת סעודת שחרית לא הוזמן ברוך אל השולחן. הדבר גרם קורת רוח מרובה לברוך, שהבין מזה כי רבו רוצה למנוע ממנו מבוכה ועשיית דברים שלא לפי רוחו.
- 6 עתה יכול היה רבי שלמה לקיים את הבטחתו ללמוד ביחידות עם ברוך בעניינים שליבו חפץ בהם, מבלי שאיש ידע מכך. היות ושהותו של ברוך בבית הגאון היתה כעת - על פניו - דבר טבעי ביותר, כדי לשמש את ראש הישיבה, כפי שתלמידים רבים לפניו עשו זאת קודם.
- 7 רבי שלמה למד עם ברוך ספרים רבים, ובעיקר ספרים שיש להם שייכות לעבודת הבורא - מוסר ומידות טובות.
- 8 סכום מסוים, אותו תָּסַךְ ברוך ממלאכות שונות בהן עסק עוד לפני הגיעו לבריסק, שימש מקור לסיפוק צרכיו ההכרחיים, גם אחרי שנתן מזה מעשר לצדקה, וכך לא ידע דאגה ומחסור זמן ממושך יחסית.
- 9 ברוך אהב להתבודד, והשתדל להימנע מכל שיחה מיותרת עם אדם. ולכן, כאשר היה לומד, היה עושה זאת בקול רם. הוא ניחן בקול עָרֵב, וכאשר למד היה קולו נשמע בכל חלל בית המדרש.
- 10 הוא אהב תוך כדי לימוד להסביר לעצמו את הסוגיא בבהירות ובדייקנות רבה. דברי התנאים והאמוראים היו עבורו, כאילו באים מאנשים חיים העומדים לפניו והוא משוחח עִמָּם. דבריו וסברותיו של כל אחד השמיע לעצמו בקול רם כאילו הוא שומע אותם מפי האומר.
- 11 אנשים היו לעיתים קרובות מתעכבים לידו, ובהתעניינות רבה מקשיבים ללימודו של ברוך ומהדין־ודברים שיש לו עם חכמי התלמוד.
- 12 מאחורי ביתו של רבי שלמה היתה גינה, ובה היה ברוך מתבודד מידי יום שעה או שעתיים כאשר הוא מתכנס לו דומם באחת מפינות הגן ומפליג במחשבותיו.
- 13 לאמתו של דבר אהב יותר ברוך להתבודד בשדה וביער מחוץ לשאון העיר, אך כיוון שעבודתו החדשה לא אִפְשָׁרָה לו להתרחק מבית רבו - נאלץ להישאר בחצר הבית. עם זאת קיננה בקרבו השאיפה למצוא הזדמנות כדי להתבודד לשעה קלה מחוץ לעיר.
- 14 לא ארכו הימים והזדמנות כזו ניתנה לו. רבי שלמה לקח אותו איתו לחגיגת נישואי בת אחיו הצעיר ר' חיים ישראל. אח זה, ר' חיים ישראל, היה חתנו של חוכר עשיר שאחוזתו היתה במרחק

- 1 שלושים ויורסט מבריסק. למרות שכבר עברו שנים רבות מאז נישואיו, המשיך עדיין ר' חיים ישראל להיות סמוך על שולחן חותנו, ל"אכילת מזונות", ולעסוק בשקידה בתורה ובעבודה.
- 2
- 3 לחתן עבור בתו בחר ר' חיים ישראל את שמואל גדליה העילוי, תלמיד ישיבת רבי שלמה, שעליו סופר בפרק הקודם. לחתונה נסע ראש הישיבה בליווי קבוצה מתלמידיו, וכאמור, כאשר גם ברוך נמנה עליהם, לפי בקשתו של רבי שלמה.
- 4
- 5
- 6 עשרה ימים שהה רבי שלמה באחוזת חותן אחיו. ואת עשרת ימים אלו ניצל ברוך בינתיים להגשמת שאיפתו, להתקרב יותר אל הבריאה האלוקית אשר אותה חיבב כל-כך. שעות רבות בילה מדי יום בשדות וביערות שבאחוזה רחבת הידיים.
- 7
- 8
- 9 להתלהבות גדולה ומיוחדת מגודל מעשי ה', ונפלאותיו בטבע, נכנס ברוך כאשר בשעת בין הערביים תוך כדי סיור במרחב הביאוהו רגליו לראש גבעה אשר ממנה ניתן היה להשקיף על השטחים שהשתרעו לרגליו למרחקים. לכל מלוא העין היו פרושים שדות מוריקים. למרגלות הגבעה זָרם נהר, ואיוושת מימיו השוטפים התמזגה עם שאר קולות הטבע לזמרה עֲרָבָה, שנשמעה כאילו מפי מחנה מלאכים האומרים שירה לה'.
- 10
- 11
- 12
- 13

אגרות קודש

1	ב"ה, ז' אייר	להם עתים קבועים על התורה, בשיעורים שונים, ומאד
2	כבוד ידידי הנכבד וו"ח אי"א	התענגתי על זה, ומרחוק אתענג על השמע הטוב, ואין טוב
3	מו"ה מנשה שי	אלא תורה, וה' יהי בעזרם להצליח בכל אשר להם מנפש ועד
4	שלום וברכה	בשר.
5	מכתבו נכון הגיעני, וטוב הדבר אשר שלחו לידידני	וע"ד דרישתם בשלומינו בפרטיות, יואילו נא לשאול את
6	רשפ"ז שי וה' יהי בעזר כל העושים והמעשים להצליחם בכל	ידידנו ר' דוד שי המקבל ידיעות תמידיות מנועם שלומינו,
7	אשר להם.	והאל הטוב הוא יעזור בגו"ר.
8	בטח קבלו מכתב מחוי ידידנו רא"ח שי אלטהויז אשר	תשובתם אבקש לשלוח לפט"ב על כתובת ידידנו רא"ח
9	כתב בחדש טבת העבר, וגם כעת הוא פה על ימים אחדים ע"ד	שי כי מה' מצעדי גבר כוננו והוא ית' יחוס וירחם על עמו
10	העתקת מקום מגורנו לעיר פט"ב צלחה.	וצאן מרעיתו בכל מקום שהם יברכם בברכה כפולה
11	קראתי מכתבו של האיש ר' ישעי' שי אשר כתב בפרטיות	ומשולשת.
12	כי במחנם ישנם ת"ל הרבה בתי כנסיות מאנ"ש שי וגם יש	והי' ברכה ושלום כאו"נ וידידם עוז הדו"ש אנ"ש בגו"ר.

[אג"ק מוהרי"צ כר"ך א' עמ' שצט]

א ויִתִּיב יַעֲקֹב בְּאַרְעָא תוֹתְבוֹת
אֲבוּהִי בְּאַרְעָא דְכְנָעַן: ב אֵלִין
תּוֹלְדֵת יַעֲקֹב יוֹסֵף בְּר שְׁבַע עָסְרִי
שָׁנִין (פד) הָיָה רָעִי עִם אֲחוּהִי
בְּעֵנָא וְהוּא מְרַבִּי עִם בְּנֵי בְלָהָה
וְעִם בְּנֵי זְלָפָה נָשִׁי אֲבוּהִי וְאִתִּי
יוֹסֵף יְת דְּבָהוֹן בִּישָׂא לֹת
אֲבוּהוֹן: ג וַיִּשְׂרָאֵל רַחֵם יְת יוֹסֵף
מִכָּל בְּנוֹהִי אֲרִי בְר חֲפִים הוּא לָהּ

לו א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרִי אָבִיו בְּאֶרֶץ
כְּנָעַן: כ אֵלָּה | תְּלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן
שְׁבַע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה הָיָה רָעָה אֶת-אֲחִיו בְּצֵאן
וְהוּא זָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָהָה וְאֶת-בְּנֵי זְלָפָה נְשֵׁי
אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דְּבָתָם רָעָה אֶל-
אֲבִיהֶם: כג וַיִּשְׂרָאֵל אָהַב אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-
בָּנָיו כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתֻנֶּת

רש"י

אפניו", ומדרש אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות
יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו
של יעקב לא עבד אצל לבן אלא ברחל, ושהיה
זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע
ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו
מבקש להרגו וזה אחיו מבקשים להרגו, וכן הרבה
בבראשית רבה. ועוד נדרש בו: "וישב", בקש
יעקב לישוב בשלמה, קפץ עליו רגזו של יוסף.
צדיקים מבקשים לישוב בשלמה, אמר הקדוש ברוך
הוא: 'לא דיין לצדיקים מה שמתקן להם לעולם
הבא, אלא מבקשים לישוב בשלמה בעולם הזה?':
והוא נער. שהיה עושה מעשה נערות: מתקן
בשערו, ממשיך בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה:
את-בני בלהה. פלומר, ורגיל אצל בני-בלהה, לפי
שהיו אחיו מבזין אותן והוא מקרבן: את-דבתם
רעה. כל רעה שהיה רואה באחיו בני לאה, היה
מגיד לאביו: שהיו אוכלין אבר מן החי, ומזלזלין
בבני השפחות לקרותן 'עבדים', וחשודים על
העריות. ובשלשתן לקה: על אבר מן החי:
"וישחטו שעיר עזים" במקירתו ולא אכלוהו חי,
ועל דבה שספר עליהם שקורין לאחיהם 'עבדים':
"לעבד נמכר יוסף", ועל העריות שספר עליהם:
"ותשא אשת אדניו וגו'": דבתם. כל לשון דבה
פרל"ץ בלע"ז, כל מה שהיה לכל לדבר בהם רעה,
היה מספר: דבה. לשון: (שיר השירים ז) "דובב
שפתי ישנים": (ג) בן-זקנים. שנולד לו לעת

(א) וישב יעקב וגו'. אחר שכתב לה ישובי עשו
ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים
לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך
הורישו את החורי, פרש לה ישובי יעקב ותולדותיו
בדרך ארבה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים
לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה
דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני,
וכשפא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח
ועד אברהם קצר בהם ומשהגיע אצל אברהם
האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם
ממשמש בחול וכוכרו בכברה עד שמוצא את
המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצורות
מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: "וישב יעקב",
הפשתני הזה, נכנסו גמליו טעונים פשתן, הפחמי
תמה: 'אנה יכנס כל הפשתן הזה? היה פקח אחד
משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך, ששורף
את כלו', כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים
למעלה, תמה ואמר: 'מי יכל לכבש את כלן? מה
כתיב למטה? "אלה תלדות יעקב, יוסף", וכתיב:
"והיה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה ובית עשו
לקש", ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם,
ברש"י ישן): (ב) אלה תלדות יעקב. ואלה של
תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו
לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן-שבע-עשרה
וגו'", על ידי זה, נתגלגלו ונדרו למצרים, וזהו אחר
ישוב פשוטו של מקרא, להיות "דבר דבור על

ועבד לה כְּתוּנָא דְפָסִי: ד' וְחִזּוּ
אָחוּהִי אָרִי יְתֵה רַחֵם אָבוּהוּן
מִכָּל אָחוּהִי וּסְנוּ יְתֵה וְלֹא צָבָן
לְמַלְלָא עֲמָה לְשָׁלֵם: ה' וְחָלֵם
יוֹסֵף חֲלָמָא וְחִוִּי לְאָחוּהִי
וְאוּסִיפּוּ עוֹד סְנוּ יְתֵה: ו' וְאָמַר
לְהוֹן שְׁמַעוּ כַּעַן חֲלָמָא הָדִין דִּי
חֲלָמִית: ז' וְהָא אֲנִיחָנָא מְאֹסְרִין
אֲסָרִין בְּגוּ חֲקָלָא וְהָא קָמַת
אֲסָרְתִּי וְאָף אֲזִדְקַפְתָּ וְהָא
מִסְתַּחֲרִין אֲסָרְתְּכוֹן וְסִגְדִין
לְאֲסָרְתִּי: ח' וְאָמְרוּ לֵה אָחוּהִי
הַמְּלֹכוּ אֶת מִדְּמִי לְמַמְלָךְ עֲלֵנָא
אוּ שׁוּלְטָן אֶת סְבִיר לְמַשְׁלֹט בְּנָא
וְאוּסִיפּוּ עוֹד סְנוּ יְתֵה עַל
חֲלָמוּהִי וְעַל פְּתָגְמוּהִי: ט' וְחָלֵם
עוֹד חֲלָמָא אֲחִירָנָא וְאַשְׁתַּעֲי יְתֵה
לְאָחוּהִי וְאָמַר הָא חֲלָמִית חֲלָמָא
עוֹד וְהָא שְׁמַשָּׁא וְסִהְרָא וְחִד
עֶשֶׂר כּוֹכְבֵּיָא סִגְדִין לִי:
י' וְאַשְׁתַּעֲי לְאָבוּהִי וּלְאָחוּהִי וְנִזְף
בֵּה אָבוּהִי וְאָמַר לֵה מָה חֲלָמָא
הָדִין דִּי חֲלָמְתָא הַמִּיתָא גִּיתִי
אֲנָא וְאִמָּךְ וְאַחִידָךְ לְמִסְגָּד לָךְ עַל

פָּסִים כִּסְ"י: (ל"ד) ד' וַיֵּרְאוּ אָחִיו כִּי־אֹתוֹ אֵהָב
אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחִיו וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ וְלֹא יִכְלּוּ
דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם כִּסְ"י: ה' וַיַּחְלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיַּגִּד
לְאָחִיו וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ: ו' וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם
שְׁמַעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי: ז' וְהִנֵּה
אֲנִיחָנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה
קָמָה אֲלֵמָתִי וְגַם־נִצְבָה וְהִנֵּה תִסְפְּינָה
אֲלֵמָתֵיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּיִן לְאֵלֵמָתִי כִסְ"י: (ישראל)
ח' וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמְּלֹךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־
מִשׁוּל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיּוֹסִפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ
עַל־חֲלָמָתוֹ וְעַל־דִּבְרָיו כִּסְ"י: ט' וַיַּחְלֵם עוֹד
חֲלוֹם אֲחֵר וַיִּסְפֹּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה
חֲלָמָתִי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחֵד
עֶשֶׂר כּוֹכְבִּים מִשְׁתַּחֲוּיִם לִי: י' וַיִּסְפֹּר אֶל־אֲבִיו
וְאֶל־אָחִיו וַיַּגִּיעַר־בּוּ אֲבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה
הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הִבּוֹא נְבוֹא אֲנִי
וְאִמָּךְ וְאַחִידָךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרְצָה כִּסְ"י:

כִּסְ"י

וְהָאֲלָמוֹת נוֹטִל וּמִכְרִיז: קָמָה אֲלֵמָתִי. נִזְקָפָה:
וְגַם־נִצְבָה. לַעֲמֹד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְיָה: (ח) וְעַל־
דִּבְרָיו. עַל דִּבְתָּם רָעָה שֶׁהָיָה מְבִיא לְאֲבִיהֶם: תוֹרָה
ט' (י) וַיִּסְפֹּר אֶל־אֲבִיו וְאֶל־אָחִיו. לְאַחֵר שֶׁסִּפֵּר
אוֹתוֹ לְאָחִיו, חֲזֹר וְסִפֵּרוּ לְאֲבִיו בִּפְנֵיהֶם: וַיַּגִּיעַר־
בּוּ. לְפִי שֶׁהָיָה מְטִיל שְׁנָאָה עָלָיו: הִבּוֹא נְבוֹא.
'וְהִלָּא אִמָּךְ כְּבֹר מִתָּה?' (ב"ר) וְהוּא לֹא הָיָה יוֹדֵעַ
שֶׁהַדְּבָרִים מְגִיעִין לְבִלְקָה, שֶׁגִּדְּלָתוֹ כְּאָמוֹ (ב"ר).
וְרַבּוּתֵינוּ לְמַדּוּ: 'מִכָּאן, שֶׁאֵין חֲלוֹם בְּלֹא דְבָרִים
בְּטָלִים'. וַיַּעֲקֹב נִתְפַּנֵּן לְהוֹצִיא הַדְּבָר מִלֵּב בְּנָיו
שֶׁלֹּא יִקְנְאוּהוּ, לְכַף אָמַר לוֹ: "הִבּוֹא נְבוֹא וְגו'",

זָקְנָתוֹ. וְאוּנְקְלוֹס תַּרְגָּם: 'בֵּר חֲפִים הוּא לֵה', כָּל
מָה שֶׁלָּמַד מִשֵּׁם וְעִבֵּר מִסֵּר לוֹ. דִּבְרַר אַחֵר: שֶׁהָיָה
זִיו אֵיקוֹנִין שְׁלוֹ דוֹמָה לוֹ: פָּסִים. (שְׁבַת י') לְשׁוֹן
כָּלִי מִילַת, כְּמוֹ: "כִּרְפָּס וּתְכֵלֶת", וְכְמוֹ "כְּתָנֶת
הַפָּסִים" דִּתְמָר וְאַמְנוֹן. וּמִדְּרַשׁ אֲגָדָה: עַל שֵׁם
צְרוּתִיו: שְׁנִמְכָּר לְפוֹטִיפָר וּלְסוֹחָרִים וּלְיִשְׁמַעְיָאֵלִים
וּלְמַדְנֵינִים: (ד) וְלֹא יִכְלּוּ דַּבְּרוּ לְשָׁלֵם. מִתּוֹךְ
גְּנוּתָם לְמַדְנוּ שְׁבָחָם, שֶׁלֹּא דִּבְרוּ אַחַת בִּפְהָ וְאַחַת
בְּלֵב: דִּבְרוּ. לְדַבֵּר עִמוֹ: תוֹרָה ה' (ז) מֵאֲלֹמִים
אֲלֹמִים. כְּתַרְגוּמוֹ: 'מְאֹסְרִין אֲסָרִין' עֲמָרִין, וְכֵן:
(תהלים קכו) "נִשָּׂא אֲלֵמָתִיו", וְכְמוֹהוּ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה:

יֹא וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר כִּסִּי׃
 (ע"ב בחול) שְׁנִי יב וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֶת־צֹאן
 אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם כִּסִּי׃ יג וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף
 הֲלוֹא אֲחִיךָ רַעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ
 אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הַגִּנִּי כִסִּי׃ יד וַיֹּאמֶר לוֹ לֶךְ־נָא
 רֹאֵה אֶת־שָׁלוֹם אֲחִיךָ וְאֶת־שָׁלוֹם הַצֹּאן
 וְהַשְׁבֵּנִי דָבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן וַיָּבֹא
 שָׂכָמָה כִּסִּי׃ טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה
 בַּשְּׂדֵה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תִּבְקֵשׁ כִּסִּי׃
 טז וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנִכִּי מִבִּקֵּשׁ הַגִּידָה־נָא לִּי
 אֵיפֹה הֵם רַעִים׃ יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה
 כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גְּלוּכָה דְתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף
 אַחֲרֵי אָחִיו וַיִּמְצְאוּם בְּדֹתָן כִּסִּי׃ יח וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ
 מֵרָחֶק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ
 לַהֲמִיתוֹ כִּסִּי׃ יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה
 בָּעַל הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא׃ כ וַעֲתָה ׀ לָכוּ

אַרְעָא׃ יא וְקָנְיָאוּ בֵּה אָחוּהִי
 וְאַבּוּהִי נָטַר יֵת פִּתְגָמָא׃
 יב וַאֲזָלוּ אָחוּהִי לְמַרְעֵי יֵת עָנָא
 דְּאַבּוּהִיו בְּשָׂכָם׃ יג וַאֲמַר
 יִשְׂרָאֵל לְיוֹסֵף הֲלֵא אֲחִיךָ רַעֲן
 בְּשָׂכָם אֲתָא וְאַשְׁלַחְנָךְ לְוֹתְהוֹן
 וַאֲמַר לֵה הָא אָנָּא׃ יד וַאֲמַר לֵה
 אֲזִיל כְּעֵן חֲזִי יֵת שְׁלָמָא דְאַחוּךְ
 וְיֵת שְׁלָמָא דְעָנָא וְאַתְבְּנִי פִתְגָמָא
 וְשִׁלַּח מִמִּישַׁר חֶבְרוֹן וְאַתָּא
 לְשָׂכָם׃ טו וְאַשְׁפַּחֲהָ גִבְרָא וְהָא
 תַּעֲי בְּחֻקְלָא וּשְׁאֵלָנָה גִבְרָא
 לְמִימַר מָה אַתְּ בַּעֲי׃ טז וַאֲמַר יֵת
 אֲחִי אָנָּא בַּעֲי חֲזִי כְּעֵן לִי הִיכָא
 אֲנִיוֹן רַעֲן׃ יז וַאֲמַר גִּבְרָא נָטַלוּ
 מִכָּא אֲרִי שְׁמַעִית דְּאַמְרִין גִּזְלָה
 לְדֹתָן וְאַזֵּל יוֹסֵף בְּתַר אָחוּהִי
 וְאַשְׁפַּחֲנוֹן בְּדֹתָן׃ יח וַחֲזִי יֵתָה
 מֵרַחִיק עַד לֹא קָרִיב לְוֹתְהוֹן
 וַחֲשִׁיבוּ עֲלוּהִי לְמַקְטָלָה׃
 יט וַאֲמַרו גִּבְרָ לְאַחוּהִי הָא מָרִי
 חֲלָמָא דִּיכִי אֲתָא׃ כ וַכְּעֵן אֲתָו
 וְנִקְטְלָנָה וְנִרְמְגָה בְּחֻדָּא מִן גִּבְרָא

רש"י

שָׂכָמָה. (סוטה יא) מְקוֹם מוֹכֵן לְפָרְעָנוּת׃ שָׁם קָלְקְלוּ
 הַשְּׂבָטִים, שָׁם עָנּוּ אֶת דִּינָה, שָׁם גָּחַלְקָה מִלְכוּת בֵּית
 דָּוִד, שְׁנָאֲמַר׃ (מלכים א יב) "וַיֵּלֶךְ רַחֲבֵעָם שָׂכָמָה׃"
 (טו) וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ. (תנחומא) זֶה גִבְרִיאֵל,
 שְׁנָאֲמַר׃ (דניאל ט) "וְהָאִישׁ גִּבְרִיאֵל׃" תוֹרָה טז
 (יז) נָסְעוּ מִזֶּה. (תנחומא) הִסִּיעוּ עֲצָמָן מִן הָאֲחוּהָ
 גְּלוּכָה דְתִינָה. לְבַקֵּשׁ לָךְ נִכְלֵי דְתוֹת, שְׁיִמִּיתוּךָ
 בָּהֶם. וּלְפִי פֶשׁוּטוֹ שָׁם מְקוֹם הוּא, וְאִין מִקְרָא יוֹצֵא
 מִיַּדִּי פֶשׁוּטוֹ׃ (יח) וַיִּתְנַפְּלוּ. נִתְמַלְאוּ נִכְלִים
 וְעֲרֻמוּמִיּוֹת׃ אֲתָו. כְּמוֹ 'אֲתָו', 'עֲמוֹ', כְּלוּמַר, אֲלֵיו׃
 תוֹרָה יט (כ) וְנִרְאָה מַה־יִּהְיֶה חֲלָמָתוֹ. אָמַר רַבִּי
 יִצְחָק׃ מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דְּרַשְׁנִי, רִיחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵרָת

כְּשֵׁם שְׂאִי אֶפְשָׁר בְּאַמְדָּךְ, כִּן הַשָּׂאֵר הוּא בְּטָל (ב"ר)׃
 (יא) שָׁמַר אֶת־הַדָּבָר. הָיָה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה מֵתִי
 יָבֹא, וְכֵן׃ (ישעיה כו) "שָׁמַר אֲמָנִים", וְכֵן׃ (איוב יד)
 "לֹא־תִשְׁמַר עַל־חַטָּאתִי", לֹא תִמָּתִין׃ (יב) לְרַעוֹת
 אֶת־צֹאן. נִקְוֵד עַל 'אֲת', שֶׁלֹּא הָלְכוּ אֶלָּא לְרַעוֹת
 אֶת עֲצָמָן (ב"ר)׃ (יג) הַגִּנִּי. לְשׁוֹן עֲנוּהָ וּדְרִיזוֹת,
 נִדְרָזוּ לְמַצּוֹת אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּאַחֲרֵי
 שְׁשׁוֹנָאִין אוֹתוֹ׃ (יד) מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן. וְהֵלֵא חֶבְרוֹן
 בְּהָר, שְׁנָאֲמַר׃ (במדבר יג) "וַיַּעֲלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַד
 חֶבְרוֹן"? אֶלָּא׃ (ב"ר) 'מַעֲצָה עֲמָקָה שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק
 הַקָּבוֹר בְּחֶבְרוֹן, לְקַיֵּם מַה שְׁנָאֲמַר לְאַבְרָהָם בֵּין
 הַבְּתָרִים׃ (לעיל טו) "כִּי־גָר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ׃" וַיָּבֹא

וְנִהְרְגָהוּ וְנִשְׁלָכְהוּ בְּאַחַד הַבְּרוֹת וְאַמְרָנוּ חִיָּה
 רָעָה אֲכַלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהִי חֲלִמְתִּיו ^{כס"י}:
 כַּאֲשֶׁר וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִפְנוּ
 נַפְשׁ ^{כס"י}: כַּאֲשֶׁר וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים | רְאוּבֵן אֶל־
 תִּשְׁפֹּכּוּדָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה
 אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ־בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל
 אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבּוֹ אֶל־אָבִיו ^{כס"י}: שְׁלִישִׁי כֵּן וַיְהִי
 כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־יוֹסֵף
 אֶת־כְּתָנִתּוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו ^{כס"י}:
 כִּד וַיִּקְחָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר יָק אֵין
 בּוֹ מַיִם ^{כס"י}: כֵּן וַיִּשְׁבּוּ לֵאכֹל־לֶחֶם וַיִּשְׁאוּ
 עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה אֲרֻחַת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה
 מִגִּלְעָד וּגְמִלִיָּהֶם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט
 הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרִימָה ^{כס"י}: כֵּן וַיֹּאמֶר יְהוּדָה
 אֶל־אָחָיו מִה־בָּצַע כִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ

רש"י

נחשים ועקרבים יש בו (ב"ר. שבת כב):
 (כה) ארחת. כתרגומו: 'שירת', על שם הולכי
 ארח: וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב
 את משאם? להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין
 דרכן של ערבים לשאת אלא גפט ועטרן שריחן
 רע, ולזה נודמנו בשמים שלא יזק מריח רע:
 נכאת. כל פנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן:
 (מלכים ב כ) "ויראם את כל בית נכחה", מרקחת
 בשמיו, ואונקלוס תרגם לשון שְׁעוּה: וצרי. שרף
 הנוטף מעצי הקטף, והוא נטף הנמנה עם סמני
 הקטרת: ולט. לוטיתא שמו בלשון משנה,
 ורבותינו פִּרְשׁוּ: שָׂרֵשׁ עֵשֶׂב וּשְׁמוֹ אֲשֶׁר לִיזֵא"ה,
 במסכת נדה (דף ח): (כו) מִה־בָּצַע. מה מִמּוֹן,
 כתרגומו: וכסינו את־דָּמוֹ. ונעלים את מיתתו:

וגימר מיתא בישתא אכלתה
 ונחזי מה יהון בסוף חלמוהי:
 כא ושמע ראובן ושזבה
 מידהון ואמר לא נקטלנה נפש:
 כב ואמר להון ראובן לא
 תושדון דמא רמו יתה לגבא
 הדין די במדברא וידא לא
 תושטון בה בדיל לשזבא יתה
 מידהון לאתבותה לות אבוהי:
 כג ויהוה פד על יוסף לות אחוהי
 ואשלחו ית יוסף ית כתונה ית
 כתונא דפסי די עלוהי:
 כד ונסבוהי ורמו יתה לגבא
 וגבא ריקא לית בה מיא:
 כה ואסחרו למיכל לחמא וזקפו
 עיניהון וחוזו והא שירת ערבאי
 אתיא מגלעד וגמליהון טעינין
 שער וקטף ולטוס אזלין לאחתא
 למצרים: כו ואמר יהודה
 לאחוהי מה ממון מתהני לנא
 ארי נקטול ית אחונא ונכסי על

כן: הם אומרים "ונהרגהו", והכתוב מסיים:
 "ונראה מה־יהיו חלמתי", נראה דבר מי יקום, או
 שלכם או שלי. ואי אפשר שיאמרו הם: "ונראה
 מה־יהיו חלמתי", שמכיון שיהרגהו, בטלו
 חלומותיו: (כא) לֹא נִפְנוּ נַפְשׁ. מכת נפש זו היא
 מיתה: (כב) לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ. רוח הקדש
 העידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להציל
 אותו, שיבא הוא ויעלנו משם. אמר: 'אני בכור
 וגדול שבכלן, לא יתלה הסרחון אלא בי':
 (כג) אֶת־כְּתָנִיתּוֹ. זה חלוק: אֶת־כְּתֹנֶת הַפָּסִים.
 הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו (ב"ר):
 (כד) וְהַבּוֹר יָק אֵין בּוֹ מַיִם. ממשמע שגאמר:
 "והבור רק", איני יודע ש"אין בו מים", מה
 תלמוד לומר: "אין בו מים"? מים אין בו, אבל

דמה: כז אתו ונזבנה לערבאי
 וידנא לא תהי בה ארי אחונא
 בסרנא הוא וקבילו מנה אחוהי:
 כח ועברו גברי מדינאי תגרי
 ונגידו ואסיקו ית יוסף מן גבא
 וזבינו ית יוסף לערבאי בעסרין
 פסף ואיתיו ית יוסף למצרים:
 כט ותב ראובן לגבא והא לית
 יוסף בגבא ובזע ית לבושהי:
 ל ותב לות אחוהי ואמר עולימא
 ליתוהי ואנא לאן אנא אחי:
 לא ונסיבו ית פתונא דיוסף
 ונכיסו צפיר בר עזי וטבלו ית
 פתונא בדמא: לב ושלחו ית
 פתונא דפסי ואיתיו לות אבוהון
 ואמרו דא אשבחנא אשתמודע
 פען הכתונא דברך היא אם לא:
 לג ואשתמודע ואמר פתונא
 דברי חיתא כישתא אכלתה
 מקטל קטיל יוסף: לד ובזע
 יעקב לבושהי ואמר שקא
 בחרצה ואתאפל על ברה יומין

את־דמו כס"י: כז לכו ונמכרנו לישמעאלים
 ויננו אל־תהי־בו כי־אחינו בשרנו הוא
 וישמעו אחיו כס"י: כח ויעברו אנשים מדינים
 סחרים וימשכו ויעלו את־יוסף מן־הבור
 וימכרו את־יוסף לישמעאלים בעשרים כסף
 ויביאו את־יוסף מצרימה כס"י: כט וישב ראובן
 אל־הבור והנה אין־יוסף בבור ויקרע את־
 בגדיו כס"י: ל וישב אל־אחיו ואמר הילד איננו
 ואני אנה אני־בא כס"י: לא ויקחו את־כתנת
 יוסף וישחטו שעיר עזים ויטבלו את־הכתנת
 בדם כס"י: לב וישלחו את־כתנת הפסים ויביאו
 אל־אביהם ויאמרו זאת מצאנו הכר־נא
 הכתנת בנך הוא אם־לא: לג ויכירה ויאמר
 כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף
 יוסף כס"י: לד ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק

רש"י

(כז) וישמעו. וקבילו מנה, וכל שמיעה שהיא
 קבלת דברים כגון זה וכו' וי' וישמע יעקב אל
 אביו, "נעשה ונשמע", מתרגם 'נקבל'. וכל שהוא
 שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים
 מתהלך בגן", "ורבקה שמעת", "וישמע ישראל",
 "שמעתי את תלונות", כלן מתרגם: 'וישמעו',
 ושמעת, ושמע, שמיע קדמי': (כח) ויעברו
 אנשים מדינים. זו היא שירא אחרת, והודיעה
 הכתוב שנמכר פעמים הרבה: וימשכו. בני יעקב
 את יוסף מן הבור, וימכרוהו לישמעאלים,
 והישמעאלים למדינים והמדינים למצרים:
 (כט) וישב ראובן. ובמכירתו לא היה שם,
 שהגיע יומו לילה ולשמע את אביו. דבר אחר:
 עסוק היה בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו:

(ל) אנה אני־בא. אנה אברח מצערו של אבא?
 (לא) שעיר עזים. דמו דומה לשל אדם: הכתנת.
 זה שמה, וכשהיא דבוקה לתכה אחרת, כגון:
 "כתנת יוסף", "כתנת פסים", "כתנת בד" נקוד
 'כתנת': תורה לב (לג) ויאמר כתנת בני. היא זו:
 חיה רעה אכלתהו. נצנצה בו רוח הקדש, (ב"ר)
 סופו שתתגרה בו אשת פוטיפר. ולמה לא גלה לו
 הקדוש ברוך הוא? לפי שהחרימו וקללו את כל
 מי שיגלה, ושתפו להקדוש ברוך הוא עמהם,
 (תנחומא) אבל יצחק היה יודע שהוא חי אמר:
 'האיך אגלה, והקדוש ברוך הוא אינו רוצה לגלות
 לו?': (לד) ימים רבים. כ"ב שנה, משפרש ממנו
 עד שירד יעקב למצרים, שנאמר: "יוסף בן־שבע־
 עשרה שנה וגו'", וכן שלשים שנה היה בעמדו

סגיאין: לה וקמו כל בנהי וכל
בנתה לנחמותה וסריב לקבלא
תנחומין ואמר ארי אחות לות
(על) ברי פד אבילא לשאול
ובקא יתה אבוהי: לו ומדנאי
זבינו יתה למצרים לפוטיפר רבא
דפרעה רב קטוליא: א ויהוה
בעדנא ההיא ונחת יהודה מלות
אחיהי וסטא עד גברא עדלמא
ושמה חירה: ב ונחא תמן
יהודה בת גבר תגרא ושמה שוע
ונסבה ועל לותה: ג ועדיאת
וילידת בר וקרא ית שמה ער:
ד ועדיאת עוד וילידת בר וקרת
ית שמה אונן: ה ואוספת עוד
וילידת בר וקרת ית שמה שלה
והיה בכזיב פד ילידת יתה:

במתניו ויתאבל על־בנו ימים רבים כס"י:
לה ויקמו כל־בניו וכל־בנתיו לנחמו וימאן
להתנחם ויאמר כִּי־אֵרֹד אֶל־בְּנֵי אָבִל שְׁאֵלָה
וַיִּבֶךְ אֹתוֹ אָבִיו כס"י: לו ויהמדרים מכרו אותו
אל־מצרים לפוטיפר סרים פרעה שר
הטבחים כס"י: פ רביעי לח א ויהי בעת ההוא
וירד יהודה מאת אחיו ויט עד־איש עדלמי
ושמו חירה כס"י: ב וירא־שם יהודה בת־איש
בנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה כס"י:
ג ותהר ותלד בן ויקרא את־שמו ער: ד ותהר
עוד ותלד בן ותקרא את־שמו אונן: ה ותסף
עוד ותלד בן ותקרא את־שמו שלה והיה

רש"י

ואל (מות) חמיה ואישה: אביל שאלה. כפשוטו,
לשון קבר הוא: באבלי אקבר, ולא אתנחם כל
ימי. ומדרשו: גיהנם, סימן זה היה מסור בידי
מפי הגבורה: אם לא ימות אחד מבני בחיי, מבטח
אני שאיני רואה גיהנם: ויבך אותו אביו. יצחק
היה בוכה מפני צרתו של יעקב, אבל לא היה
מתאבל, שהיה יודע שהוא חי: (לו) הטבחים.
שוחטי בהמות המלך: (א) ויהי בעת ההוא.
למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של
יוסף? ללמד שהורידהו אחיו מגדלתו, כשראו
בצרת אביהם, אמרו: 'אתה אמת למכרו, אלו
אמת להשיבו היינו שומעים לך': ויט. מאת
אחיו: עד איש עדלמי. נשתתף עמו: (ב) בנעני.
תגרא (פסחים נ. ב"ר): תורה ג (ה) והיה בכזיב. שם
המקום, ואומר אני על שם שפסקה מלדת נקרא
'כזיב', לשון: (ירמיה טו) 'היו תהיה לי כמו אכזיב',
(ישעיה נה) 'אשר לא יכזבו מימיו', דאם לא בן,

לפני פרעה, ושבוע שני השבע ושנתים הרעב
כשבא יעקב למצרים, הרי כ"ב שנה, כנגד כ"ב
שנה שלא קים יעקב כבוד אב ואם: (מגילה יז) כ'
שנה שהיה בבית לכן וב' שנים בדרך בשובו מבית
לכן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית־אל,
וזהו שאמר ללכן: "זה־לי עשרים שנה בביתך",
לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן: (לה) וכל־
בנתיו. רבי יהודה אומר: 'אחיות תאמות נולדו
עם כל שבט ושבט ונשאום'. רבי נחמיה אומר:
'בנעניות היו, אלא מהו "וכל־בנתיו"? פלותיו,
שאין אדם נמנע מלקרא לחתנו, בנו, ולכלתו,
בתו: וימאן להתנחם. (ב"ר) אין אדם מקבל
תנחומין על החי וסבור שמת, שעל המת נגזרה
גזרה שישתכח מן הלב ולא על החי: ארד
אל־בני. כמו: 'על בני', והרבה 'אל' משמשין
בלשון 'על': (שמואל ב כא) "אל שאול ואל בית
הדמים", (שמואל א ד) "אל הלך ארון האלהים,

בְּכֹזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ כִּסִּי: וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה
 לְעַר בְּכוֹרוֹ וַשְׁמָה תָמָר: וַיְהִי עַר בְּכוֹר
 יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה כִּסִּי:
 ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בָּא אֶל-אִשְׁתִּי אֲחִיד
 וַיְבִיֵם אֹתָהּ וְהִקֵּם זֶרַע לְאֲחִיד כִּסִּי: ט וַיֵּדַע אוֹנָן
 כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם-בָּא אֶל-אִשְׁתִּי
 אֲחִיו וַשְׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתֵן-זֶרַע
 לְאֲחִיו כִּסִּי: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה
 וַיִּמָּת גַּם-אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כִּלְתִּי
 שְׂבִי אֶלְמִנָּה בֵּית-אֲבִיד עַד-יִגְדֹּל שְׁלָה בְנִי כִי
 אֲמַר פְּנִימוֹת גַּם-הוּא בְּאֲחִיו וְתִלְךְ תָּמָר
 וְתָשָׁב בֵּית אָבִיהָ כִּסִּי: יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וְתָמָר
 בִּת-שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם יְהוּדָה וַיַּעַל
 עַל-גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעֲדִלְמִי
 תִּמְנָתָה כִּסִּי: יג וַיֵּגֶד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִיד
 עָלָה תִּמְנָתָה לָגוֹ צֹאנוֹ כִּסִּי: יד וְתָסַר בְּגָדֵי
 אֶלְמִנוּתָהּ מֵעַלֶּיהָ וְתָכַם בַּצָּעִירָהּ וְתִתַּעֲלָף
 וְתָשָׁב בִּפְתַּח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל-דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה

רש"י

ו וַיִּסִּיב יְהוּדָה אֶתְתָּא לְעַר
 בּוֹכְרָה וַשְׁמָה תָמָר: ז וְהָיָה עַר
 בּוֹכְרָא דִּיהוּדָה בִּישׁ קָדָם יי
 וַאֲמִיתָה יי: ח וַאֲמַר יְהוּדָה
 לְאוֹנָן עוֹל לָוֶת אֶתְתָּא אַחוּךְ וַיְבִיֵם
 יְתָהּ וַאֲקִים זֶרַעָא לְאַחוּךְ:
 ט וַיֵּדַע אוֹנָן אַרִי לֹא עַל שְׁמָה
 מִתְקַרִי זֶרַעָא וְהָיָה כַּד עָלִיל לָוֶת
 אֶתְתָּא אַחוּהִי וּמִכְּפַל אֶרְחָה עַל
 אֶרְעָא בְּדִיל דְּלֹא לְקִימָא זֶרַעָא
 לְאַחוּהִי: י וּבְכַאִישׁ קָדָם יי דִּי
 עֲבָד וַאֲמִית אָף יְתָה: יא וַאֲמַר
 יְהוּדָה לְתָמָר כִּלְתִּי תִּכִּי אֶרְמָלָא
 בֵּית אֲבִיד עַד דְּרָבָא שְׁלָה בְּרִי
 אַרִי אֲמַר דְּלִמָּא יָמוּת אָף הוּא
 כְּאַחוּהִי וַאֲזֵלֶת תָּמָר וַיְתִיבֶת בֵּית
 אֲבוּהָא: יב וּסְגִיאוֹ יוֹמִיָא וּמִתָּת
 בֵּית שׁוּעַ אֶתְתָּא יְהוּדָה וַאֲתַנְחָם
 יְהוּדָה וּסְלִיק עַל גִּזְזֵי עֲנָה הוּא
 וְחִירָה רַחֲמִיָּה עַדְלִמָּאָה לְתַמְנָת:
 יג וַאֲתַחְוָא לְתָמָר לְמִיָּקָר הָא
 חֲמִיד סְלַק לְתַמְנָת לְמִיָּגִז עֲנָה:
 יד וַאֲעֲדִיָּאת לְבוּשֵׁי אֶרְמָלוּתָהּ
 מִנָּה וַאֲתַכְּסִיָּאת בְּעִיפָא וַאֲתַקְּנָת
 וַיְתִיבֶת בְּפִרְשׁוֹת עֵינֵין דִּי עַל
 אֶרֶח תִּמְנָת אַרִי חֲזוּת אַרִי רָבָא

לְהַשִּׁיָּאָה לוֹ: כִּי אֲמַר פְּנִי-יָמוּת. מִחֲזָקָתָּהּ הִיא זֹ
 שְׁמִימוּתוֹ אֲנָשִׁיָּהּ (יָמוּת לִד): (יב) וַיַּעַל עַל-גִּזְזֵי
 צֹאנוֹ. וַיַּעַל תִּמְנָתָה לְעַמֹּד עַל גִּזְזֵי צֹאנוֹ:
 (יג) עָלָה תִּמְנָתָה. וּבִשְׁמִשׁוֹן הוּא אוֹמֵר: (שׁוֹפְטִים
 יד) "וַיֵּגֶד שְׁמִשׁוֹן וְגו'", תִּמְנָתָהּ בִּשְׁפּוּעַ הָהָר הָיְתָה
 יוֹשֶׁבֶת: עוֹלִין לָהּ מִכָּאן, וַיּוֹרְדִין לָהּ מִכָּאן:
 (יד) וְתִתַּעֲלָף. כְּסִתָּהּ פְּנִיָּהּ שְׁלֹא יִכִּיר בָּהּ: וְתָשָׁב
 בִּפְתַּח עֵינָיִם. בִּפְתִּיחַת עֵינָיִם, בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים שְׁעַל
 דְּרֹךְ תִּמְנָתָה. וּבְבוֹתֵינוּ דְּרָשׁוּ: (סוּטָה י) בִּפְתָחוֹ שֶׁל

מֵה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ? וּבְכִרְאִשִּׁית רַבָּה רְאִיתִי:
 "וְתִקְרָא שְׁמוֹ שְׁלָה וְגו'" פְּסָקָת: תוֹרָה ו (ז) רַע
 בְּעֵינֵי ה'. כְּרַעְתּוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זֶרַעוֹ, שְׁנֵאָמַר
 בְּאוֹנָן: "וַיִּמָּת גַּם-אֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עַר, מִיתָתוֹ
 שֶׁל אוֹנָן. וְלִמָּה הִזָּה עַר מִשְׁחִית זֶרַעוֹ? כְּדִי שְׁלֹא
 תִתַּעֲבֹר וַיִּכְחִישׁ יָפְיָהּ: (ח) וְהִקֵּם זֶרַע. הֵבִין יִקְרָא
 עַל שֵׁם הַמֵּת: (ט) וַשְׁחַת אֶרְצָה. דָּשׁ מִבְּכָנִים
 וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (ב"ר: תוֹרָה י (יא) כִּי אֲמַר וְגו'.
 כְּלוּמַר, דּוּחָה הָיָה אוֹתָהּ בְּקֶשׁ, שְׁלֹא הִזָּה בְּדַעְתּוֹ

כִּי רֵאִתָּהּ כִּי־גָדַל שְׁלָה וְהָיָא לֹא־נִתְּנָה לוֹ
 לְאִשָּׁה כִּסִּי: טו וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה כִּי
 כִּסְתָהּ פָּנֶיהָ כִּסִּי: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ
 וַיֹּאמֶר הִבֵּה־נָא אֲבוֹא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי
 כִּלְתָּו הוּא וַתֹּאמֶר מִה־תִּתֶּן־לִי כִּי תָבוֹא
 אֵלַי כִּסִּי: יז וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עֲזִים מִן־
 הַצֹּאן וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֶּן עֲרֻבֹן עַד שְׁלַחְךָ כִּסִּי:
 יח וַיֹּאמֶר מֶה הָעֲרֻבֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לְךָ וַתֹּאמֶר
 חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ וּמִטְּךָ אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֶּן־לָהּ
 וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַתַּהַר לוֹ כִּסִּי: יט וַתִּקֶּם וַתִּלְךָ וַתִּסֶּר
 צְעִיפָה מֵעָלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֲלֻמְנוּתָהּ:
 כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה אֶת־גְּדֵי הָעֲזִים בְּיַד רַעְיוֹ
 הָעַדְלָמִי לְקַחַת הָעֲרֻבֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא
 מִצָּאָהּ: כא וַיִּשְׁאַל אֶת־אֲנָשֵׁי מְקוֹמָהּ לֵאמֹר
 אֵיךְ הִקְדָּשָׁה הוּא בְּעֵינִים עַל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ
 לֹא־הִיְתָה בִּזְזָה קְדֻשָּׁה כִּסִּי: כב וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה
 וַיֹּאמֶר לֹא מִצָּאִיתָהּ וְגַם אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ
 לֹא־הִיְתָה בִּזְזָה קְדֻשָּׁה: כג וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־

שְׁלָה וְהָיָא לֹא אֶתְהִיבַת לָהּ
 לְאִנְתּוֹ: טו וַחֲזָאָה יְהוּדָה
 וַחֲשַׁבְהָ כְּנִפְקַת בְּרֵא אַרִי כְּסִיאת
 אִפְהָא: טז וַיִּסְטָא לְוִתָּהּ לְאַרְחָא
 וַאֲמַר קְבִי כַעַן אֵיעוּל לְוִתִּיךְ אַרִי
 לֹא יָדַע אַרִי כִלְתָּהּ הִיא וַאֲמַרְתָּ
 מִה תִּתֶּן לִי אַרִי תִיעוּל לְוִתִּי:
 יז וַאֲמַר אָנָּה אֲשַׁלַּח גְּדִי בֵר עֲזִי
 מִן עֲנָא וַאֲמַרְתָּ אִם תִּתֶּן מִשְׁכּוֹנָא
 עַד דִּתְשַׁלַּח: יח וַאֲמַר מֶה
 מִשְׁכּוֹנָא דִּי אֶתֶּן לְךָ וַאֲמַרְתָּ
 עֲזָקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ וְחוֹטְרָךְ דִּי בְיָדְךָ
 וַיַּהֲב לָהּ וְעַל לְוִתָּהּ וְעִדִּיאת לָהּ:
 יט וַתִּקַּח וַאֲזָלַת וְאַעֲדִיאת עִיפָה
 מִנָּה וּלְבִישֵׁת לְבוּשֵׁי אֶרְמְלוּתָהּ:
 כ וַשְּׁדֵר יְהוּדָה יַת גְּדִיָּא בֵר עֲזִי
 בְּיָדָא רַחֲמָה עַדְלָמָאָה לְמַסָּב
 מִשְׁכּוֹנָא מִיָּדָא דִּאֶתְתָּא וְלֹא
 אִשְׁפָּחָהּ: כא וַשְּׁאִיל יַת אֲנָשֵׁי
 אֶתְרָה לְמִימַר לָאָן מְקַדְשָׁתָּא הִיא
 כְּעִינִין עַל אֶרְחָא וַאֲמָרוּ לִית
 הָכָא מְקַדְשָׁתָּא: כב וַתֵּב לְוִת
 יְהוּדָה וַאֲמַר לֹא אִשְׁפָּחִיתָהּ וְאַף
 אֲנָשֵׁי אֶתְרָא אָמְרוּ לִית הָכָא
 מְקַדְשָׁתָּא: כג וַאֲמַר יְהוּדָה תִּסָּב
 לָהּ דִּילְמָא נָהִי לְחוּף הָא שְׁדִרִית

רש"י

דשטורני"ר: הִבֵּה־נָא. הִכִּינִי עֲצָמְךָ וְדַעְתָּךְ לְכָךְ.
 כָּל לְשׁוֹן 'הִבֵּה' לְשׁוֹן הַזְמָנָה הוּא, חוּץ מִמָּקוֹם
 שֶׁיֵּשׁ לְתַרְגְּמוֹ בְּלְשׁוֹן נְתִינָה, וְאַף אוֹתָן שֶׁל הַזְמָנָה
 קְרוּבִים לְלְשׁוֹן נְתִינָה הֵם: (יז) עֲרֻבֹן. מִשְׁכּוֹן:
 (יח) חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ. 'עֲזָקְתָּךְ וְשׁוֹשְׁפָךְ' טִבְעַת
 שְׁאֵתָה חוֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה מִתְכַּסֶּה בָּהּ:
 וַתַּהַר לוֹ. גְּבוּרִים פְּיוּצָא בּוֹ, צְדִיקִים פְּיוּצָא בּוֹ:
 תוֹרָה יט (כא) הִקְדָּשָׁה. מְקַדְשֵׁת וּמְזַמֶּנֶת לְזִנּוּת:
 תוֹרָה כב (כג) תִּקַּח־לָהּ. יִהְיֶה שְׁלָה מִה שְׁבִידָה:

אֲבָרְהָם אֲבִינוֹ, שְׁכָל עֲיָנִים מִצָּפוֹת לְרֵאוֹתוֹ: כִּי
 רֵאִתָּהּ כִּי־גָדַל שְׁלָה וְגו'. לְפִיכָךְ הִפְקִירָה עֲצָמָהּ
 אֶצֶל יְהוּדָה, שֶׁהִיְתָה מִתְאַוָּה לְהַעֲמִיד מִמֶּנּוּ בָנִים:
 (טו) וַיַּחְשְׁבֶהָ לְזוֹנָה. לְפִי שִׁיוֹשְׁבַת בְּכַרְשֵׁת
 דְּרָכִים: כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ. וְלֹא יָכַל לְרֵאוֹתָהּ
 וּלְהַפְקִירָהּ. וּמִדְּרַשׁ רַבּוֹתֵינוּ: "כִּי כִסְתָהּ פָּנֶיהָ",
 כְּשֶׁהִיְתָה בְּבֵית חַמִּיָּה הִיְתָה צְנוּעָה, לְפִיכָךְ לֹא
 חֲשָׁדָה: (טז) וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ. מִדְּרַךְ שֶׁהִיָּה
 בָּהּ נָטָה אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִיא בָּהּ, וּבְלִשׁוֹן לַעֲזִי

לָהּ פֶּן נִהְיָה לְבוֹז הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה
 וְאַתָּה לֹא מִצָּאתָהּ כִּי: כִּי וַיְהִי | בְּמִשְׁלַשׁ
 חֳדָשִׁים וַיֵּגֶד לַיהוָה לֵאמֹר זָנַתָּ תָמַר
 בְּלִתְךָ וְגַם הִנֵּה הָרָה לְזִנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוָה
 הוֹצִיאֹה וּתְשַׁרְףָּ כִּי: כִּי הוּא מוֹצֵאתָ וְהִיא
 שְׁלַחָה אֶל־חַמִּיָּה לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלֶּה לוֹ
 אֲנִכִּי הָרָה וְתֹאמַר הַכֹּרֶנָּה לְמִי הַחֲתָמַת
 וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה כִּי: כִּי וַיִּכַּר יְהוָה
 וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְּתִיהָ
 לְשִׁלָּה בְנִי וְלֹא־יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּהּ כִּי: כִּי וַיְהִי
 בַּעֲת לְדָתָהּ וְהִנֵּה תֹאמִים בְּבִטְנָהּ כִּי:
 כִּי וַיְהִי בְּלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן־יָד וּתְקַח הַמִּילָדָת
 וּתְקַשֵּׁר עַל־יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא

רש"י

גִּדְיָא הַדִּין וְאַתָּה לֹא אֲשַׁכַּחְתָּהּ:
 כִּי וְהָיָה כְּתֻלָּתוֹת יִרְחִיא
 וְאַתְחִנּוּא לַיהוָה לְמִימַר זָנִיתָ
 תָּמַר בְּלִתְךָ וְאַתָּה הָא מַעֲדִיא
 לְזִנוּתָא וְאָמַר יְהוָה אֲפָקוּהָ
 וְתַתְּקָד: כִּי הִיא מִתְּפָקָא וְהִיא
 שְׁלַחַת לְחַמִּיָּה לְמִימַר לְגַבֵּר דִּי
 אֵלֶיךָ דִּילֵּה מִנָּה אָנָּה מַעֲדִיא
 וְאַמְרַת אֲשַׁתְּמוּדַע כַּעַן לְמֶן
 עֲזָקְתָא וְשׁוֹשְׁפָא וְחוּטְרָא הָאֵלֶיךָ:
 כִּי וְאַשְׁתְּמוּדַע יְהוָה וְאָמַר
 זָכָא מִנִּי מַעֲדִיא אָרִי עַל כֵּן לֹא
 יִקְבַּחָהּ לְשִׁלָּה בְּרִי וְלֹא אוֹסִיף
 עוֹד לְמִידְעָהּ: כִּי וְהָיָה כַּעַן
 דְּמִילָדָה וְהָא תִּיּוּמִין בְּמַעֲהָ:
 כִּי וְהָיָה בְּמִילָדָה וַיִּהְיֶה יָדָא
 וְנִסִּיבַת חִיתָא וְקָטְרַת עַל יָדָהּ
 וְהוֹרִיתָא לְמִימַר דִּין נָפִק

מִכָּאן אָמַר: 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שִׁפְיִלוּהוּ לְכַבֵּשׁן הָאֵשׁ
 וְאֵל זִלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים': הַכֹּרֶנָּה. אֵין 'נָא'
 אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: 'הַכֹּרֶנָּה בּוֹרְאָךְ וְאֵל תֹּאבֵד
 שְׁלֹשׁ נִפְשׁוֹת': (כִּי) צִדְקָה. בְּדַבְרֶיהָ: מִמֶּנִּי. הִיא
 מַעֲבָרַת. וְרַבּוּתֵיהּ זְכוּרֹנָם לְכַרְכָּה דְּרִשׁוֹ שִׁינְצָאָה בַּת
 קוֹל וְאַמְרָה: 'מִמֶּנִּי וּמֵאֵתִי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי
 שְׁהִיתָה צְנוּעָה בְּבֵית חַמִּיָּה, גִּזְרֹתִי שִׁינְצָאוּ מִמֶּנָּה
 מְלָכִים, וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גִּזְרֹתִי לְהַעֲמִיד מְלָכִים
 בְּיִשְׂרָאֵל': כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְּתִיהָ. כִּי בְּדִין עֲשִׂתָהּ
 עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְּתִיהָ לְשִׁלָּה בְנִי: וְלֹא־יִסָּף עוֹד. יֵשׁ
 אוֹמְרִים: 'לֹא הוֹסִיף', וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: 'לֹא פָסַק',
 וְחִבְרוּ גַבֵּי אֱלֹדָד וּמִידָד: "וְלֹא יִסְפוּ", וּמִתְּרַגְּמִינָן:
 'וְלֹא פָסְקוּ': (כִּי) בַּעֲת לְדָתָהּ. וּבְרַבְּקָה הוּא
 אוֹמֵר: "וַיִּמְלְאוּ זִמְיָה לְלִדְתָּהּ", לְהֵלֶן לְמֵלָאִים, וְכָאן
 לְחִסְרִים: וְהִנֵּה תֹאמִים. מְלָא, וְלֵהֲלֹן: "תּוֹמִים",
 חֲסֵר. לְפִי שְׁהֶאֱחָד רָשָׁע, אָבֵל אֱלוֹ שְׁנִיָּהֶם צְדִיקִים:
 (כִּי) וַיִּתֵּן־יָד. הוֹצִיא הָאֱחָד יָדוֹ לְחוּץ וּלְאַחַר

פֶּן נִהְיָה לְבוֹז. אִם תִּבְקֶשְׁנָה עוֹד יִתְפָּרֶסֶם הַדְּבָר
 וַיְהִיָּה גָּנָא, כִּי מָה עָלִי לַעֲשׂוֹת עוֹד לְאַמַּת דְּבָרִי:
 הִנֵּה שְׁלַחְתִּי הַגָּדִי הַזֶּה. לְפִי שְׁרַמָּה יְהוּדָה אֶת
 אֲבִיו בְּגָדֵי עֲזִים שְׁהֵטְבִיל כְּתָנֶת יוֹסֵף בְּדָמוֹ, רְמוּהוּ
 גַם אוֹתוֹ בְּגָדֵי עֲזִים (כ"ו): (כִּי) בְּמִשְׁלַשׁ
 חֳדָשִׁים. (גֵּדָה מִג) רַבּוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן וְרַבּוֹ שֶׁל אַחֲרוֹן
 וְאַמְצָעֵי שְׁלֹם, וְלְשׁוֹן "בְּמִשְׁלַשׁ חֳדָשִׁים", כִּהְשַׁתְּלַשׁ
 הַחֳדָשִׁים, כְּמוֹ: (אֶסְתֵּר ט) "וּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת", "מִשְׁלַח
 יָדָם", וְכֵן תִּרְגָּם אֲוִנְקֵלוֹס: 'כְּתֻלָּתוֹת יִרְחִיא': הָרָה
 לְזִנוּנִים. שֵׁם דְּבָר: מַעֲבָרַת, כְּמוֹ "אִשָּׁה הָרָה"
 וְכְמוֹ: "בָּרָה בַּחֲמָה": וְתְשַׁרְףָּ. אָמַר אֶפְרַיִם
 מִקְשָׁאָה מִשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: בַּתוֹ שֶׁל שֵׁם הָיְתָה,
 שְׁהוּא כְּהֵן, לְפִיכָךְ דְּנוּהָ בְּשִׁרְפָּה: (כִּי) הוּא
 מוֹצֵאתָ. לִישְׁרָף: וְהִיא שְׁלַחָה אֶל־חַמִּיָּה. לֹא
 רָצָתָה לְהִלְבִּין פָּנָיו וְלֹא־מֵר: 'מִמֶּךָ אֲנִי מַעֲבָרַת',
 אֵלָא "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלֶּה לוֹ", אָמַרָה: 'אִם יוּדָה
 מַעֲצָמוֹ, יוּדָה, וְאִם לֹא, יִשְׁרָפוּנִי וְאֵל אֲלִבִּין פָּנָיו.'

קדמא: כט והנה כד אתיב ידה
 והא נפק אחוהי ואמרת מה
 תקוף סגי עלך למתקף וקרא
 שמה פרץ: ל וכתר כן נפק
 אחוהי די על ידה זהוריתא וקרא
 שמה זרח: א ויוסף אתחת
 למצרים וזבנה פוטיפר רבא
 דפרעה רב קטולא גבר מצראה
 מידא דערבאי די אחתוהי לתמן:
 ב והנה מימרא דיי בסעדה
 דיוסף והנה גבר מצלח והנה
 בבית רבונה מצראה: ג וחזא
 רבונה ארי מימרא דיי בסעדה
 וכל די הוא עבד יי מצלח בידה:
 ד ואשבח יוסף רחמין בעינוהי
 ושמש יתה ומנה על ביתה וכל
 די אית לה מסר בידה: ה והנה
 מעדן דמני יתה בביתה ועל כל
 די אית לה ובריה יי ית בית
 מצראה בדיל יוסף והנה ברבא
 דיי בכל די אית לה בביתא
 ובחקלא: ו ושבק כל די לה
 בידא דיוסף ולא ידע עמה מדעם
 אלהין לחמא די הוא אכל והנה
 יוסף שפיר בריוא ונאי בחזוא:

ראשונה כס"י: כט ויהי | במשיב ידו והנה יצא
 אחיו ותאמר מה פרצת עליך פרץ ויקרא
 שמו פרץ כס"י: ז ואחר יצא אחיו אשר על-ידו
 השני ויקרא שמו זרח כס"י: ס חמישי
 לו א ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר
 סרים פרעה שר הטבחים איש מצרי מיד
 הישמעאלים אשר הורדהו שמה כס"י: ב ויהי
 יהוה את-יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית
 אדניו המצרי: ג וירא אדניו כי יהוה אתו וכל
 אשר-הוא עשה יהוה מצליח בידו כס"י:
 ד וימצא יוסף חן בעיניו וישרת אתו ויפקדהו
 על-ביתו וכל-יש-לו נתן בידו כס"י: ה ויהי מאז
 הפקיד אתו בביתו ועל כל-אשר יש-לו
 ויברך יהוה את-בית המצרי בגלל יוסף ויהי
 ברכת יהוה בכל-אשר יש-לו בבית ובשדה:
 ו ויעזב כל-אשר-לו ביד-יוסף ולא-ידע אתו
 מאומה כי אם-הלחם אשר-הוא אוכל ויהי

רש"י

של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך, מה זו לשם
 שמים, אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין
 שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו, ואינה יודעת
 אם ממנה אם מבתה: תורה ב (ג) כי ה' אתו. שם
 שמים שגור בפיו (ב"ר): (ד) וכל-יש-לו. הרי
 לשון קצר, חסר 'אשר': תורה ה (ו) ולא-ידע אתו
 מאומה. לא היה נותן לבו לכלום: כי אם-הלחם.
 היא אשתו, אלא שדבר בלשון נקיה: ויהי יוסף
 יפה-תאר. כיון שראה עצמו מושל, התחיל אוכל
 ושותה ומסלסל בשערו. (ב"ר) אמר הקדוש ברוך

שקשרה על ידו השני, החזירה: (כט) פרצת.
 חזקת עליך חזק: (ל) אשר על-ידו השני. ארבע
 ידות פתובות כאן כנגד ארבעה חרמים שמעל עכן
 שיצא ממנו, ויש אומרים: כנגד ד' דברים שלקח:
 אדירת שנער, ושתי חתיכות כסף של מאתים
 שקלים ולשון זהב (ב"ר): ויקרא שמו זרח. על
 שם זריחת מראית השני: (א) ויוסף הורד. חוזר
 לענין ראשון, אלא שהפסיק בו כדי לסמך ירידתו
 של יהודה למכירתו של יוסף, לומר לך שבשכילו
 הורידוהו מגדלתו. ועוד, כדי לסמך מעשה אשתו

יֹוסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרָאָה כִּסִּי׃ שְׂשִׁי וַיְהִי
 אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו
 אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יֹוסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבְהָ עִמִּי כִּסִּי׃
 ח וַיֹּמַאן ׀ וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי
 לֹא־יַדַּע אֶתִּי מִה־בִּבְיָת וְכָל אֲשֶׁר־יֵשְׁלֹו נָתַן
 בְּיָדִי׃ ט אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־
 חֲשׂוֹךְ מִמֶּנִּי מֵאוֹמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בֶּאֱשֶׁר
 אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אַעֲשֶׂה הִרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת
 וַחֲטָאתִי לָאֱלֹהִים כִּסִּי׃ וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יֹוסֵף
 יוֹם ׀ יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ
 לַהֲיוֹת עִמָּה כִּסִּי׃ יא וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא
 הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי
 הַבֵּית שֵׁם בְּבֵית כִּסִּי׃ יב וַתִּתְפַּשֶּׂהוּ בְּבִגְדּוֹ
 לֵאמֹר שְׁכַבְהָ עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶם
 וַיֵּצֵא הַחוּצָה׃ יג וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ כִּי־עָזַב בְּגָדוֹ
 בְּיָדָהּ וַיֵּנֶם הַחוּצָה׃ יד וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ
 וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי
 לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל
 גָּדוֹל כִּסִּי׃ טו וַיְהִי כְּשָׁמְעוֹ כִּי־הִרִימָתִי קוֹלִי

רש"י

ז וַהֲוָה כְּתֹר פְּתֻגְמִיָּא הָאֵלִין
 וַיִּזְקַפְתּוּ אֶתְתּוּ רַבּוּנָה יֵת עֵינֶיהָ
 לְיוֹסֵף וַאֲמָרַת שְׁכֹוֹב עִמִּי׃
 ח וְסָרִיב וַאֲמָר לֹוֹת אֶתְתּוּ רַבּוּנָה
 הָאֵא רַבּוּנִי לֹא יַדַּע עִמִּי מָה
 דְּבִבְיָתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ מִסָּר
 בְּיָדִי׃ ט לִיתְוָהִי רַב בְּבִיתָא הָדִין
 מִנִּי וְלֹא מִנַּע מִנִּי מִדַּעַם אֲלֵהִין
 יִתִּיךְ בְּדִיל אֶתְתּוּ אֶתְתּוּ וְאֶכְדִּין
 אֶעֱבִיד בִּישְׁתָּא רַבָּתָא הָדָא וְאֶחֻב
 קָדָם יי׃ י וַהֲוָה כַּד מַלִּילַת עִם
 יוֹסֵף יוֹם יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה
 לְמִשְׁכַּב לֹוֹתָהּ לְמַהְוִי עִמָּה׃
 יא וַהֲוָה כִּיּוֹמָא הָדִין וְעַל לְבִיתָא
 לְמַבְדֵּק בְּכִתְבֵי חֲשַׁבְנָה וְלִית אֲנָשׁ
 מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא תַּמָּן בְּבִיתָא׃
 יב וַאֲחֻדְתָּה בְּלִבּוּשָׁה לְמִימָר
 שְׁכֹוֹב עִמִּי וְשָׁבְקָה לְלִבּוּשָׁה
 בְּיָדָהּ וְעָרַק וַנִּפְק לְשׁוּקָא׃
 יג וַהֲוָה כַּד חֲזַת אַרִי שְׁבָקָה
 לְלִבּוּשָׁה בְּיָדָהּ וְעָרַק לְשׁוּקָא׃
 יד וַקָּרַת לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַאֲמָרַת
 לְהוֹן לְמִימָר חֲזוּ אֵיתִי לָנָא גְבָרָא
 עֲבָרָא לְחִיכָא כְּנָא עַל לֹוֹתִי
 לְמִשְׁכַּב עִמִּי וַקָּרִית בְּקָלָא רַבָּא׃
 טו וַהֲוָה כַּד שָׁמַע אַרִי אֲרִימִית
 קָלִי וַקָּרִית וְשָׁבְקָה לְלִבּוּשָׁה לֹוֹתִי

אלילים, אמרה: 'אין לי יום הגון להזקק ליוסף
 כהיום הזה', אמרה להם: 'חול'ה אני ואיני יכל'ה
 ליל'ך': לעשות מלאכתו. רב ושמואל, חד אמר:
 'מלאכתו ממש', וחד אמר: 'לעשות צרכיו עמה
 אלא שגראית לו דמות דיוקנו של אביו וכו'',
 כדאיתא במסכת סוטה (דף לז): תורה יב (יד) ראו
 הביא לנו. הרי זה לשון קצרה: "הביא לנו", ולא
 פרש מי הביאו, ועל בעלה אומרת כן: עברי. (ב"ר)

הוא: 'אביך מתאבל, ואתה מסלסל בשערך? אני
 מגרה בך את הדב', מיד: (ז) ותשא אשת אדוני
 וגו'. כל מקום שנאמר "אחר", סמוך: תורה ח
 (ט) וחסאתי לאלהים. בני נח נצטוו על העריות:
 (י) לשכב אצלה. אפלו בלא תשמיש: להיות
 עמה. לעולם הבא: (יא) ויהי כהיום הזה.
 פלומר: 'ויהי כאשר הגיע יום מיוחד' (תנחומא) יום
 צחוק, יום איד של'הם, שהלכו כלם לבית עבודת

וערק ונפק לשוקא: טז ואחתתה
 ללבושה לותה עד דעל רבונה
 לביתה: יז ומלילת עמה
 כפתגמא האלין למימר על לותי
 עבדא עברא די איתתא לנא
 לחיכא בי: יח והנה בד ארימית
 קלי וקרית ושבקה ללבושה לותי
 וערק לשוקא: יט והנה בד שמע
 רבונה ית פתגמי אתתה די
 מלילת עמה למימר כפתגמא
 האלין עבד לי עבדך ותקף רגזה:
 כ ונסיב רבונה דיוסף יתה ומנה
 לבית אסירי אתר די אסירי מלכא
 אסירין והנה תמן בבית אסירי:
 כא והנה מימרא דין בסעדה
 דיוסף ונגד לה חסדא ויהבה
 לרחמין בעיני רב בית אסירי:
 כב ומני רב בית אסירי בידא
 דיוסף ית כל אסיריא די בבית
 אסירי וית כל די עבדין תמן על
 מימרה הנה מתעבד: כג לית רב
 בית אסירי חזי ית כל סרחן בידה
 בדי מימרא דין בסעדה ודי הוא
 עבד יי מצלח: א והנה בתר
 פתגמא האלין סרחו שקנא
 מלכא דמצרים ונחתומי
 לרבניהון למלכא דמצרים:

ואקרא ויעזב בגדו אצלי וינא החוצה:
 טז ותנח בגדו אצלה עדכוא אדניו אל-
 ביתו כס"י: יז ותדבר אליו בדברים האלה
 לאמר בא אלי העבד העברי אשר הבאת
 לנו לצחק בי כס"י: יח ויהי כהרימי קולי ואקרא
 ויעזב בגדו אצלי וינא החוצה: יט ויהי כשמע
 אדניו את דברי אשתו אשר דברה אליו
 לאמר בדברים האלה עשה לי עבדך ויחר
 אפו כס"י: כ ויקח אדני יוסף אתו ויתנהו
 אל בית הפהר מקום אשר כתוב אסורי קרי אסירי
 המלך אסורים ויהי שם בבית הפהר: כא ויהי
 יהוה את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיני
 ער בית הפהר כס"י: כב ויתן ער בית הפהר
 ביד יוסף את כל האסירם אשר בבית הפהר
 ואת כל אשר עשים שם הוא היה עשה כס"י:
 כג אין | ער בית הפהר ראה את כל מאומה
 בידו באשר יהוה אתו ואשר הוא עשה יהוה
 מצליח כס"י: פ שביע מ א ויהי אחר הדברים
 האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה

רש"י

לשון 'פלה נאה וחסודה' שפמשנה: (כב) הוא
 היה עשה. פתגמו: 'במימרה הנה מתעבד':
 (כג) באשר ה' אתו. בשביל שה' אתו:
 (א) אחר הדברים האלה. לפי שהרגילה אותה
 ארוכה את הצדיק בפי כלם לדבר בו לגנותו, הביא
 להם הקדוש ברוך הוא סרחנם של אלו שיקנו
 אליהם ולא אליו. ועוד, שתבא הרוחה לצדיק על

מעבר הנקר, מבני עבר (ספרים אחרים: מעבר
 הנקר): תורה טז (טז) אדניו. של יוסף: (יז) בא
 אלי. לצחק בי, העבד העברי אשר הבאת לנו:
 תורה יח (יט) ויהי כשמע אדניו וגו'. בשעת
 תשמיש אמרה לו פן, וזהו שאמרה: 'פדברים
 האלה עשה לי עבדך', עניני תשמיש פאלה: תורה כ
 (כא) ויט אליו חסד. שהיה מקבל לכל רואיו,

ב ורגז פרעה על תרין רב־רב־נהי
על רב שקי ועל רב נחתומי:
ג ויהב יתהון במטרא בית רב
קטוליא לבית אסירי אתר די
יוסף אסיר תמן: ד ומני רב
קטוליא ית יוסף עמהון ושמש
יתהון ויהו יומין במטרא:
ה וחלמו חלמא תרויהון גבר
חלמה בליליא חד גבר פשוטון
חלמה שקנא ונחתומי די למלכא
דמצרים די אסירין בבית אסירי:
ו ואתא לותהון יוסף בצפרא
וחזא יתהון והא אנון נסיסין:
ז ושאל ית רב־רבי פרעה די עמה
במטרא בית רבונה למימר מא
דין אפרכון פישין יומא דין:
ח ואמרו לה חלמא חלמנא
ופשר לית לה ואמר להון יוסף
הלא מן גדם יי פושרן חלמנא
אשתעו כען לי: ט ואשתעי רב
שקי ית חלמה ליוסף ואמר לה
בחלמי והא גופנא גדמי:
י ובגופנא תלתא שבשין והיא
כד אפרחת אפקת לבלבין
ואניצת גין בשילו אתפלתהא

שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשכלתיה

לאדניהם למלך מצרים כס"י: ב ויקצף פרעה
על שני סריסיו על שר המשקים ועל שר
האופים: ג ויתן אתם במשמר בית שר
הטבחים אל־בית הסהר מקום אשר יוסף
אסור שם: ד ויפקד שר הטבחים את־יוסף
אתם וישרת אתם ויהיו ימים במשמר כס"י:
ה ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה
אחד איש כפתרון חלמו המשקה והאפה
אשר למלך מצרים אשר אסורים בבית
הסהר כס"י: ו ויבא אליהם יוסף בבקר וירא
אתם והנם זעפים כס"י: ז וישאל את־סריסי
פרעה אשר אתו במשמר בית אדניו לאמר
מדוע פניכם רעים היום: ח ויאמרו אליו
חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם
יוסף הלוא לאלהים פתרנים ספרונא לי:
ט ויספר שר־המשקים את־חלמו ליוסף
ויאמר לו בחלומי והנה־גפן לפני: י ובגפן

רש"י

חלמו. כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד
לבא עליהם: (ו) זעפים. עצבים, כמו: (מלכים א
כ) "סר וזעף", (מיכה ז) "זעף ה' אשא": תורה ז
(י) שריגם. זמורות ארפות שקורין וידיין: והוא
כפרחת. דומה לפורחת. והיא כפורחת, נדמה לי
בחלומי כאלו היא פורחת, ואחר הפרח עלתה נצה
ונעשה סמדר, אשפני"ר בלע"ז, ואחר כך,
הבשילו. והיא כד אפרחת אפקת לבלבין, עד כאן
תרגומו של פורחת. גן גדול מפרח, כדכתיב:

ידיהם: חטאו. זה נמצא זכוב בפילי פוטרין שלו,
וזה נמצא צרור בגלוסקין שלו: והאפה. את פת
המלך, ואין לשון אפיה אלא בפת, ובלע"ז,
פיסטור: תורה ב (ד) ויפקד שר הטבחים וגו'.
להיות אתם: ויהיו ימים במשמר. י"ב חדש:
(ה) ויחלמו חלום שניהם. ויחלמו שניהם חלום,
זה פשוטו. ומדרשו: כל אחד חלם חלום שניהם:
שחלם את חלומו ופתרון חברו, וזהו שנאמר:
"וירא שר־האופים כ־טוב פתור": איש כפתרון

עֲנָבִין: יא וְכֶסֶף דְּפָרְעָה בִּידֵי
וְנָסִיכַת יָת עֲנָבִיא וְעֶצְרִית יְתֵהוּן
לְכֶסֶף דְּפָרְעָה וִיהִבִּית יָת כֶּסֶף עַל
יָדָא דְּפָרְעָה: יב וְאָמַר לֵה יוֹסֵף
דִּין פִּשְׁרָנָה תִּלְתָּא שְׁבַשִּׁין תִּלְתָּא
יוֹמִין אַנּוּן: יג בְּסוֹף תִּלְתָּא יוֹמִין
יִדְרִבְנָךְ פִּרְעָה יָת רִישָׁךְ וִיתִיבְנָךְ
עַל שְׁמוּשָׁךְ וְתִתֵּן כֶּסֶף דְּפָרְעָה
בִּידָה פִּהִלְכָּתָא קִדְמָאָה דִּי הוּרִיתָא
מִשְׁקִי לֵה: יד אֶלְהֵן תִּדְרִבְנִי
עֲמָךְ פִּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבֹד כְּעַן
עֲמִי טִיבֻ וְתִדְכַּר עָלִי קֳדָם פִּרְעָה
וְתִפְקֻנִי מִן בֵּית אֲסִירָא הַדִּין:
טו אָרִי מִגְנֵב גִּנְבָּא מֵאַרְעָא
דְּעִבְרָאִי וְאַף הָכָא לֹא עֲבָדִית
מִדְּעַם אָרִי שְׁוִיֵּאוּ יָתִי בְּבֵית
אֲסִירִי: טז וְחִזָּא רַב נְחֹתוּמִי אָרִי
יָאוּת פֶּשֶׁר וְאָמַר לְיוֹסֵף אַף אָנָּא
בְּחִלְמִי וְהָא תִּלְתָּא סֻלִּין דְּחִירוּ
עַל רִישִׁי: יז וּבִסְלָא עֲלָאָה מִכָּל
מִיכָל פִּרְעָה עוֹבֵד נְחֹתוּם וְעוֹפָא
אֲכַל יְתֵהוּן מִן סֻלָּא מַעֲלֹי רִישִׁי:
יח וְאַתָּב יוֹסֵף וְאָמַר דִּין פִּשְׁרָנָה
תִּלְתָּא סֻלִּין תִּלְתָּא יוֹמִין אַנּוּן:
יט בְּסוֹף תִּלְתָּא יוֹמִין יַעֲדִי פִּרְעָה
יָת רִישָׁךְ מִנָּךְ וְיַצְלוּב יָתָךְ עַל

עֲנָבִים כֶּסֶף: יא וְכֹסֶם פִּרְעָה בִּידֵי וְאִקְחָ אֶת־
הָעֲנָבִים וְאַשְׁחֹט אֹתָם אֶל־כֹּסֶם פִּרְעָה וְאַתֵּן
אֶת־הַכֹּסֶם עַל־כֶּף פִּרְעָה כֶּסֶף: יב וַיֹּאמֶר לוֹ
יוֹסֵף זֶה פִּתְרֹנִי שְׁלֹשֶׁת הַשָּׁנִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים
הֵם כֶּסֶף: יג בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פִּרְעָה
אֶת־רֹאשְׁךָ וְהִשִּׁיבְךָ עַל־כִּנְךָ וְנָתַתְּ כֹּסֶם־
פִּרְעָה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט הַרְאֵשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ
מִשְׁקָהוּ כֶסֶף: יד כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי אֹתָךְ כַּאֲשֶׁר
יִיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי
אֶל־פִּרְעָה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבַּיִת הַזֶּה כֶּסֶף: טו כִּי־
גִּנֵּב גִּנְבֹּתִי מֵאַרְצָן הָעִבְרִים וְגַם־פֹּה לֹא־
עָשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי־שָׁמּוּ אֹתִי בְּבֹר: טז וַיֹּרֶא
שֶׁר־הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף
אֶף־אֲנִי בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סֻלִּי חֲרִי
עַל־רֹאשִׁי כֶסֶף: יז וּבִסֵּל הָעֲלִיזוֹן מִכָּל מִאֲכָל
פִּרְעָה מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף אֲכָל אֹתָם מִן־
הַסֵּל מֵעַל רֹאשִׁי: יח וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה
פִּתְרֹנִי שְׁלֹשֶׁת הַסָּלִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:
יט בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פִּרְעָה אֶת־רֹאשְׁךָ מֵעֲלֶיךָ וְתָלָה אוֹתָךְ

רש"י

אותך עמהם: כנף. בסיס שלך ומושבך: (יד) כי
אם־זכרתי אתך. אשר אם זכרתי אתך, מאחר
שׁיטב לך כפתרוני: ועשית־נא עמדי חסד. אין
נא' אלא לשון בקשה: הרי אתה עושה עמי חסד:
תורה טו (טז) סלי חרי. סלים של נצרים קלופין
חורין חורין, ובמקומנו יש הרבה, ודרך מוכרי פת
פיסין, שקורין אובלי"ש, לתתם באותם

(ישעיה יח) "ובסר גומל יהיה נצח", וכתוב: (במדבר
יז) "ויצא פרח" והדר "ויצא ציץ": (יא) ואשחט.
פתגומי: 'ועצרת' והרבה יש בלשון משנה:
(יב) שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם. סימן הם לך לשלש
ימים, ויש מדרשי אגדה הרבה (חולין צב):
(יג) ישא פִּרְעָה אֶת־רֹאשְׁךָ. לשון חשבון,
כשיפקד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעדה, ימנה

עַל־עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָהּ מִעֵלֶיהָ:
 כַּוְיָהּ | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּדָת אֶת־פֶּרְעָה
 וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁ |
 שֶׁר הַמַּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ
 עַבְדָּיו כִּסִּי: כֹּא וַיֵּשֶׁב אֶת־שֶׁר הַמַּשְׁקִים עַל־
 מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פֶּרְעָה: כַּב וְאֵת שֶׁר
 הָאֲפִים תָּלָה בְּאֶשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כַּג וְלֹא־
 זָכַר שֶׁר־הַמַּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ כִּסִּי:

פכפ

ק"ב פסוקים יב"ק סימן.

צָלִיבָא וַיְכּוֹל עוֹפָא יָת בְּשָׂרָהּ
 מִנָּהּ: כ וַהֲיָה בַּיּוֹמָא תְּלִיתָאָה
 יוֹמָא בֵּית וְלָדָא דְּפֶרְעָה וַעֲבַד
 מִשְׁתָּא לְכָל עַבְדֵּיהּ וַאֲדַפֵּר יָת
 רִישׁ רַב שְׁקִי וְיָת רִישׁ רַב נְחֹתוֹמִי
 בְּגוֹ עַבְדֵּיהּ: כֹּא וַאֲתִיב יָת רַב
 שְׁקִי עַל שְׁקִיּוֹתָהּ וַיֵּהֵב יָת כֶּסֶּא
 עַל יָדָא דְּפֶרְעָה: כַּב וְיָת רַב
 נְחֹתוֹמִי צָלַב כְּמָא דִּי פֶשֶׁר לְהוֹן
 יוֹסֵף: כַּג וְלֹא דְכִיר רַב שְׁקִי יָת
 יוֹסֵף וַאֲנָשִׁיהּ: פ פ פ

רש"י

סלים: תורה יז (כ) יום הַלֵּדָת אֶת־פֶּרְעָה. יום
 לֵדָתוֹ וְקוֹרִין לוֹ יוֹם גִּינוּסָא. וְלִשׁוֹן הַלֵּדָת, לְפִי
 שְׁאִין הוֹלֵד נוֹלֵד אֶלָּא עַל יְדֵי אַחֲרִים, שֶׁהַחֲזִיָּה
 מִלֵּדָת אֶת הָאִשָּׁה, וְעַל כֵּן הַחֲזִיָּה נִקְרָאת מִלֵּדָת,
 וְכֵן: (יחזקאל טז) "וּמוֹלְדוֹתֶיךָ בַּיּוֹם הַלֵּדָת אוֹתָךְ",
 וְכֵן: (ויקרא יג) "אֲחֵרֵי הַכֶּבֶס אֶת הַנֶּגַע", שֶׁכִּבּוּסוֹ
 עַל יְדֵי אַחֲרִים: וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו'. מְנַאֵם עִם
 שְׁאָר עַבְדָּיו, שֶׁהָיָה מוֹנֶה הַמַּשְׁרָתִים שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ

בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלוֹ בְּתוֹכָם, כְּמוֹ: "שְׂאוּ אֶת
 רֹאשׁ", לְשׁוֹן מְנִיָּן: תורה כא (כג) וְלֹא־זָכַר שֶׁר־
 הַמַּשְׁקִים. בּוֹ בַּיּוֹם: וַיִּשְׁכַּחְהוּ. לְאַחֵר מְכָאן, מִפְּנֵי
 שֶׁתָּלָה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק לְהִיּוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי
 שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים מ) "אֲשֶׁרִי הִגְבַּר אֲשֶׁר שָׁם
 ה' מְכַטְחוֹ וְלֹא פָנָה אֶל רְהָבִים", וְלֹא כָּטַח עַל
 מַצָּרִים הַקְּרוֹיִים רַהֵב:
 חסלת פרשת וישב

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַרְחִים הֵיא לְפִתְחוּקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַבִּינָעִם, וְכָל־נְתִיבֵיתָהּ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
 עֲשֶׂר וְכָבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹפֵר, שֶׁמָּקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנִט חוֹגְרִים בְּתַחֲלִיל
 שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

ז א וַיְהִי בַיּוֹם בָּלוֹת מִשֶּׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וַיִּמְשָׁחֵם וַיִּקְדֹּשׁ אֹתָם:
ב וַיִּקְרִיבוּ נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם
הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: ג וַיָּבִיאוּ אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֹבֵ
וְשֵׁנִי־עֶשְׂרֵת בָּקָר עֶגְלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם
לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ה קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ
לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כְּפִי
עֲבֹדָתוֹ: ו וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם:
ז אֵת | שְׁתֵּי הָעֶגְלֹת וְאֵת אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבִנְיָמִן גֵּרְשׁוֹן כְּפִי
עֲבֹדָתָם: ח וְאֵת | אַרְבַּע הָעֶגְלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבִנְיָמִן מְרָרִי
כְּפִי עֲבֹדָתָם בִּיד אֵיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: ט וּלְבִנְיָמִן קָהָת לֹא נָתַן
כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף יִשָּׂאוּ: י וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֵת הַחֲנֹפֶת
הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם הַמִּשַּׁח אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשִׂאִים אֶת־קָרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ:
יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם נָשִׂיא אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ
אֶת־קָרְבָּנָם לַחֲנֹפֶת הַמִּזְבֵּחַ: יב וַיְהִי הַמִּקְרִיב בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן
אֶת־קָרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינדָב לְמִטֵּה יְהוּדָה: יג וְקָרְבָּנוֹ קַעֲרֹת־כֶּסֶף
אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרָק אֶחָד כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיָהֶם | מְלֵאִים סֹלֶת בָּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: יד כֶּף אַחַת
עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: טו פָּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד
בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: טז שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד לַחֲטָאת: יז וּלְזִבְחַת הַשְּׁלָמִים בָּקָר
שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֲתוּדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנִי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה
קָרְבָּן נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינדָב: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲצֵחִים הָיָה לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֲרֹךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וְכָבוֹד. וְיִחַץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגֶד הַתּוֹרָה, שֶׁמֶקוֹם הַתּוֹרָה יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

הפטרה לשנים מקרא ואחד תרגום בעמוד פרק ב'

ב וַיְהִי כִּשְׁנֵי־שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְעַל־אֲרֻכָּה לֹא אָשִׁיבֵנוּ עַל־מִכְרָם בַּפֶּסֶף צִדִּיק וְאֶבְיֹן בַּעֲבוּר נַעֲלִים: זֶה־שֵׁאֲפִים עַל־עַפְר־אֶרֶץ בְּרָאשׁ דָּלִים וְדֹרֵךְ עֲנָוִים וְטוֹ וְאִישׁ וְאִבְיוֹ וְלָכֹ אֶל־הַנֶּעֱרָה לְמַעַן חַלֵּל אֶת־שֵׁם קְדֹשִׁי: ה וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים יִטּוּ אֶצֶל כָּל־מִזְבַּח וַיֵּינן עֲנוּשִׁים יִשְׁתּוּ בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט וְאֶנְכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר בְּגִבָּה אֲרֻזִּים גִּבְהוֹ וְחֶסֶן הוּא כְּאֱלֹהִים וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיֹ מִמֶּעַל וְשָׂשׂוֹ מִתַּחַת: י וְאֶנְכִי הַעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֶלֶךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרַשֵּׁת אֶת־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי: יא וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וּמִבְּחֹרִיכֶם לְנָזִירִים הֵאָף אֵין־זֹאת בְּנִי יִשְׂרָאֵל נֹאם־יְהוָה: יב וְתִשְׁקוּ אֶת־הַנְּזִירִים וַיֵּין וְעַל־הַנְּבִיאִים צִוִּיתָם לֵאמֹר לֹא תִנָּבְאוּ: יג חֲנֹה אֶנְכִי מַעִיק תַּחְתִּיכֶם כְּאֲשֶׁר תַּעֲיִק הַעֲגֻלָּה הַמְּלֵאָה לֶה עֶמִיר: ד וְאֶבֶד מָנוֹס מִקָּל וְחֹק לֹא־יִאֲמֹן כָּחוֹ וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טו וְתַפֵּשׁ תִּקְשֵׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֶכֶב הַפֹּסֶם לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טז וְאֶמִּיץ לָבוֹ בַּגְּבוּרִים עָרוֹם יָנוֹס בַּיּוֹם־הַהוּא נֹאם־יְהוָה: ג א שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הַעֲלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: בֵּרַק אֶתְכֶם יִדְעִתִּי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עֲוֹנֵיכֶם: ג הֵיִלְכוּ שְׁנַיִם יַחְדָּו בְּלֹתִי אִם־נֹעֲדוּ: ד הִישָׁאֵג אֲרִיָּה בַּיָּעַר וְטָרַף אֵין לֹא הָיִיתָ בְּפִיר קוֹלֹ מִמֶּעֶנְתּוֹ בְּלֹתִי אִם־לָכַד: ה הַתְּפֹל צִפּוֹר עַל־פַּח הָאֶרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הַיַּעֲלֶה־פַח מִן־הָאֲדָמָה וְלָכֹד לֹא יִלְכֹּד: ו אִם־יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַרְדּוּ אִם־תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיִּהְיֶה לֹא עֲשֵׂה: ז כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר כִּי אִם־גָּלָה סוֹדוֹ אֶל־עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים: ח אֲרִיָּה שָׁאֵג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנֵי יְהוָה דְּבָר מִי לֹא יִנָּבֵא:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבַנְּבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפני המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת שבת חנוכה פרשת וישב לשמו"ת ולקריאה בציבור בזכריה פרק ב

ב יִרְנִי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְוֹוּ גוֹיִם רַבִּים
אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ וִידַעַתְּ כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ:
טז וְנָחַל יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֻלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַיִם: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר
מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גָעוּר מִמַּעַן קָדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מִלְאָךְ
יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשַׁטְנוֹ: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר
יְהוָה בְּךָ הַבָּחַר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלֹא זֶה אוֹד מֵצֵל מֵאֵשׁ: ה וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צֹאִים
וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמִּלְאָךְ: ו וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעֹמְדִים לִפְנֵי לְאֹמֶר הַסִּירוּ הַבְּגָדִים הַצֹּאִים מֵעָלַי
וַיֹּאמֶר אֵלָיו רֵאאֵה הָעֵבֶרֶתִי מֵעָלֶיךָ עֹנֶךָ וְהַלְבַּשׁ אֹתָךְ מַחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁיִמוּ צָנִיף טְהוֹר
עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּשְׁיִמוּ הַצָּנִיף הַטְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַל
מִלְאָךְ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי
תִּשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֻצְרִי וְנָתַתִּי לְךָ מַהֲלָכִים בֵּין הָעֹמְדִים
הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ | הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיֵךְ הַיֹּשְׁבִים לִפְנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת
הַמָּה כִּי־הִנֵּנִי מֵבִיא אֶת־עֲבָדֵי צִמַח: ט כִּי | הִנֵּה הָאֶבֶן אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן
אֶחָת שִׁבְעָה עֵינַיִם הִנֵּנִי מִפְתִּיחַ פֶּתָחָה נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי אֶת־עֹן הָאֶרֶץ־הַהִיא
בַּיּוֹם אֶחָד: י בַּיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל־תַּחַת גִּפֶּן וְאֶל־תַּחַת
תְּאֵנָה: יא וַיָּשֶׁב הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר כִּי וַיַּעֲרֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר־יַעֲזוֹר מִשְׁנָתוֹ: יב וַיֹּאמֶר אֵלַי מָה
אֶתֶּה רֵאאֵה וַאֲמַר רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרָתְךָ זֹהָב כָּלָה וְגִלְיָה עַל־רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נִרְתִּיָּה עָלֶיהָ
שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצָקוֹת לְנֹרוֹת אֲשֶׁר עַל־רֹאשָׁהּ: יג וּשְׁנַיִם זִיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימִין הַגִּלְיָה
וְאֶחָד עַל־שְׂמָאלָהּ: יד וַאֲעַן וַאֲמַר אֶל־הַמִּלְאָךְ הַדֹּבֵר כִּי לֹאֲמֹר מָה אֵלֶּה אֲדֹנָי: טו וַיַּעַן

הַמִּלֶּאךָ הַדִּבֶּר בִּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יִדְעַתָּ מִה־תִּמָּה אֱלֹהִים וַאֲמַר לֹא אֲדָנִי: מִיָּעַן וַיֹּאמֶר
אֵלַי לֵאמֹר זֶה דִּבְרֵי־הוֹהָ אֶל־זֶרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִּל וְלֹא בְכֹחַ כִּי אִם־בְּרוּחִי אֶמַר יְהוָה
צְבָאוֹת: יִמְרֹאֲתָה הִרְהַרְוֹל לִפְנֵי זֶרְבָבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֲבֵן הָרֹאשָׁה תִּשְׁאֹל
חֵן וְחֵן לָהּ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דִּבְרָיו אֱמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ
אֲחֹר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְּ לָנוּ
יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֲרָת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: חֲצוֹת לַיִל חֲמִישִׁי, שְׁעָה 12, 59 דְּקוֹת, 10 חֲלָקִים.

ראש חֲדָשׁ טֵבֵת, בְּיוֹם הַחֲמִישִׁי וּבְיוֹם הַשִּׁשִּׁי תִּבְּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה.

הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות. אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזרזים לערוך 'הבדלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶסִים לְאַבֹּתֵינוּ, בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

פָּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲיָנוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הָלָלוּ אֱנוּ מְדַלִּיקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹּתֵינוּ

בַּיָּמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כְּהִנֵּיךְ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הָלָלוּ קִדְּשׁ

הֵם, וְאֵין לָנוּ רִשּׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלָא לְרְאוּתָן בְּלָבָד, כִּדִּי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל,

עַל נִסֶּיךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב חנוכה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:22	6:27	8:23	8:26	8:55	8:58	9:47	9:50	16:41	16:42	17:07	17:08	16:22	17:18
חיפה (ח)	6:25	6:29	8:24	8:27	8:56	8:59	9:48	9:51	16:37	16:38	17:03	17:04	16:08	17:15
ירושלים (ח)	6:20	6:24	8:22	8:25	8:53	8:56	9:45	9:49	16:40	16:41	17:06	17:07	16:01	17:16
תל אביב (ח)	6:25	6:30	8:24	8:28	8:56	9:00	9:48	9:52	16:39	16:40	17:05	17:06	16:19	17:17
אוסטריה וינה (ח)	7:25	7:31	9:02	9:06	9:33	9:38	10:17	10:21	16:05	16:05	16:39	16:39	15:47	16:54
אוסטרליה מלבורן (ק)	5:48	5:48	8:55	8:57	9:27	9:29	10:42	10:44	20:35	20:40	21:04	21:09	20:21	21:23
אוקראינה אודסה (ח)	7:23	7:29	9:01	9:05	9:33	9:38	10:18	10:22	16:13	16:13	16:45	16:45	15:55	16:49
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	7:13	7:19	8:48	8:52	9:20	9:24	10:03	10:07	15:49	15:48	16:22	16:22	15:30	16:26
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:47	7:53	9:17	9:22	9:49	9:54	10:32	10:36	16:05	16:05	16:41	16:40	15:47	16:44
אוקראינה קייב (ח)	7:39	7:45	9:10	9:15	9:42	9:46	10:24	10:28	15:58	15:58	16:34	16:33	15:40	16:37
אוקראינה דונייצק (ח)	6:59	7:05	8:36	8:40	9:07	9:12	9:51	9:55	15:40	15:39	16:13	16:13	15:21	16:17
איטליה מילאנו (ח)	7:45	7:50	9:26	9:30	9:57	10:02	10:43	10:47	16:43	16:43	17:15	17:15	16:25	17:30
אקוואדור קיטו (ח)	5:53	5:56	8:27	8:30	8:57	9:00	10:00	10:02	18:17	18:20	18:40	18:42	18:01	18:46
ארגנטינה ב. איירס (ח)	5:31	5:32	8:33	8:35	9:06	9:07	10:19	10:21	19:58	20:03	20:26	20:31	19:44	20:45
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	5:59	5:59	9:15	9:17	9:46	9:47	11:03	11:04	21:13	21:18	21:45	21:50	21:00	21:54
ארה"ב בולטימור (ח)	7:09	7:14	8:59	9:03	9:31	9:35	10:20	10:24	16:46	16:46	17:14	17:15	16:28	17:19
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	7:02	7:07	8:51	8:55	9:22	9:26	10:11	10:14	16:32	16:32	17:02	17:02	16:15	17:14
ארה"ב ג'רסי (ח)	7:03	7:08	8:51	8:55	9:23	9:27	10:11	10:14	16:32	16:32	17:01	17:01	16:14	17:14
ארה"ב דטרויט (ח)	7:43	7:48	9:29	9:33	10:01	10:05	10:48	10:52	17:04	17:04	17:34	17:34	16:46	17:47
ארה"ב הווסטן (ח)	7:00	7:04	9:02	9:05	9:34	9:38	10:27	10:30	17:25	17:26	17:50	17:52	17:08	18:02
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:41	6:45	8:39	8:42	9:10	9:14	10:02	10:05	16:47	16:48	17:14	17:15	16:30	17:25
ארה"ב מיאמי (ח)	6:51	6:55	8:57	9:01	9:30	9:33	10:24	10:27	17:32	17:34	17:57	17:58	17:15	18:08
ארה"ב ניו הייבן (ח)	7:01	7:06	8:47	8:51	9:20	9:24	10:07	10:11	16:24	16:25	16:54	16:54	16:07	17:09
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:59	7:04	8:47	8:51	9:18	9:22	10:06	10:09	16:25	16:25	16:54	16:55	16:07	17:06
בוליביה לא פאס (ח)	5:42	5:43	8:32	8:34	9:01	9:03	10:08	10:11	19:06	19:09	19:30	19:33	18:51	19:37
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:28	8:35	9:56	10:01	10:29	10:33	11:10	11:14	16:38	16:37	17:14	17:14	16:19	17:32
בלגיה בריסל (ח)	8:25	8:32	9:56	10:00	10:27	10:32	11:09	11:13	16:41	16:40	17:17	17:17	16:22	17:34
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:59	8:06	9:19	9:25	9:51	9:56	10:30	10:34	15:34	15:33	16:15	16:13	15:15	16:17
ברזיל ס.פאולו (ח)	5:07	5:08	7:59	8:01	8:30	8:32	9:39	9:42	18:49	18:52	19:13	19:17	18:34	19:25
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	4:54	4:56	7:46	7:48	8:17	8:19	9:26	9:28	18:34	18:38	18:58	19:02	18:19	19:10
בריטניה לונדון (ח)	7:46	7:52	9:15	9:20	9:46	9:51	10:28	10:32	15:57	15:56	16:33	16:32	15:38	16:50
בריטניה מנצ'סטר (ח)	8:05	8:12	9:29	9:34	10:00	10:05	10:40	10:44	15:55	15:53	16:33	16:32	15:35	16:51
גרמניה ברלין (ח)	7:58	8:04	9:24	9:28	9:55	10:00	10:36	10:40	15:57	15:56	16:34	16:33	15:38	16:37
גרמניה פרנקפורט (ח)	8:04	8:10	9:37	9:41	10:08	10:12	10:51	10:55	16:28	16:28	17:04	17:03	16:10	17:07
הודו בומביי (ח)	6:56	7:00	9:08	9:11	9:41	9:44	10:37	10:40	18:03	18:05	18:26	18:28	17:46	18:32
הודו פונה (ח)	6:50	6:53	9:04	9:07	9:36	9:39	10:32	10:35	18:01	18:03	18:25	18:27	17:45	18:31
הונגריה בודפשט (ח)	7:13	7:19	8:50	8:54	9:22	9:26	10:06	10:10	15:56	15:56	16:29	16:29	15:38	16:33
טורקיה איסטנבול (ח)	7:11	7:17	8:59	9:03	9:31	9:35	10:19	10:23	16:39	16:39	17:08	17:08	16:21	17:12
יוון אתונה (ח)	7:24	7:28	9:16	9:19	9:48	9:52	10:37	10:41	17:08	17:09	17:36	17:37	16:51	17:41
מולדובה קישינב (ח)	7:33	7:39	9:10	9:14	9:42	9:47	10:27	10:30	16:18	16:17	16:51	16:51	15:59	16:55

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו מ. סיטי (ח)	6:49	6:53	9:07	9:10	9:37	9:40	10:34	10:37	18:06	18:08	18:29	18:31	17:49	18:35
ניו זילנד קרייסטצ'רץ'(ח)	4:40	4:40	7:56	7:57	8:28	8:29	9:46	9:47	20:00	20:06	20:33	20:39	19:48	20:43
נפאל קטמנדו (ח)	6:34	6:38	8:42	8:45	9:12	9:16	10:07	10:10	17:15	17:16	17:40	17:41	16:58	17:45
סינגפור סינגפור (ח)	6:51	6:54	9:19	9:22	9:51	9:54	10:53	10:55	19:00	19:02	19:22	19:25	18:44	19:29
פולין ורשא (ח)	7:24	7:31	8:52	8:57	9:24	9:28	10:05	10:09	15:29	15:28	16:06	16:05	15:10	16:09
פרו לימה (ח)	5:33	5:35	8:11	8:14	8:44	8:47	9:49	9:52	18:26	18:29	18:49	18:52	18:10	18:56
צרפת ליוון (ח)	8:02	8:08	9:43	9:48	10:15	10:19	11:00	11:04	17:01	17:00	17:32	17:33	16:42	17:47
צרפת פריז (ח)	8:24	8:30	9:59	10:04	10:31	10:35	11:14	11:18	16:59	16:58	17:33	17:32	16:40	17:48
קולומביה בוגוטה (ח)	5:43	5:46	8:13	8:16	8:43	8:46	9:45	9:47	17:52	17:55	18:14	18:17	17:36	18:21
קנדה טורונטו (ח)	7:32	7:38	9:17	9:21	9:48	9:52	10:35	10:39	16:45	16:45	17:15	17:16	16:27	17:29
קנדה מונטריאול (ח)	7:16	7:21	8:57	9:01	9:28	9:33	10:14	10:18	16:15	16:14	16:46	16:46	15:56	17:01
קפריסין לרנקה (ח)	6:38	6:43	8:32	8:36	9:05	9:09	9:56	9:59	16:35	16:36	17:02	17:03	16:17	17:07
רוסיה מוסקבה (ח)	8:36	8:43	9:56	10:01	10:26	10:31	11:04	11:08	16:04	16:02	16:46	16:44	15:45	17:04
רוסיה רוסטוב נא-דונו (ח)	7:50	7:56	9:27	9:31	9:59	10:03	10:43	10:47	16:34	16:34	17:07	17:07	16:16	17:11
שווייץ ציריך (ח)	7:53	7:58	9:32	9:36	10:03	10:07	10:47	10:51	16:41	16:40	17:14	17:14	16:22	17:27
תאילנד בנגקוק (ח)	6:26	6:29	8:43	8:46	9:15	9:18	10:13	10:16	17:52	17:54	18:15	18:17	17:36	18:21

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמו"ר בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר-כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפח פלאיב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל'פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה) בת תמר**

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב"ד 60840 Israel - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840

E-mail: Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il